
B 7
4
35
ECA NAZIONALE
ALE - FIRENZE

CLAUDII FLEURY

PRESBYTERI, PRIORIS ARGENTELIAE
ET REG. CHRISTIANISS. A
CONFESSIONIBUS,

INSTITVTIONES
JVRIS
ECCLESIASTICI.

LATINAS REDDIDIT
ET CUM
ANIMADVERSIONIBUS
JUSTI HENNINGII BOEHMERI JCTI
POTENT. PORUSS. REG. A CONSILIIS INTIMIS
ET IN FRID. PROF. JURIS ORDINAR.
EDIDIT
JOANNES DANIEL GRUBER
J.V.D. ET IN LUDOVICIANA CATTORUM JUR. PROF. PUBL. ORD.
DESIGNATUS.

CUM PRIV. POTENT. REGIS POLON. ET EL. SAX.

FRANCOF. & LIPSIÆ.
APUD ERNEST. GOTTLIEB. CRUGIUM,
M DCC XXIV.

SERENISSIMO PRINCIPI
AC DOMINO
DOMINO
ERNESTO LVDOVICO,
HASSIÆ LANDGRAVIO,
PRINCIPI HIRSFELDENSI,
COMITI CATTIMELIBOCI, DIEZÆ,
ZIEGENHAYNÆ, NIDDÆ,
SCHAVMBVRGI, ISENBVRGI
& BVDINGENSI
&c. &c. &c.

SVPREMO COPIARVM CIRCVLI
RHENANI SVPERIORIS
DVCTORI,

DOMINO MEO

CLEMENTISSIMO,

FELICITATEM.

SERENISSIME PRINCEPS,

DOMINE CLEMENTISSIME.

PRæter ſpem atque exſpectationem meam contigit, Sereniſſime Princeps, vt ſuperiori anno, diuina fauente clementia, ex florentiſſima regia academia Halenſi, in qua optimarum artium officina meliorem ætatis

meæ partem exegi, atque paullatim diſcendo docendoque ad publici doctoris ſpartam adoleui, clementiſſimis literis TVIS ſemel atque iterum ad me datis, vocarer in Ludouicianam TVAM, quam maioribus TVIS natam educatamque, haud ſecus ac filiam, in ſinu atque in oculis ferre ſoles; vt iuſti atque iniuſti ſcientiam cum notitia rerum publicarum ac ſuperiorum temporum geſtis coniunctam, ſociata cum celeberrimis viris opera, explicarem, attributo mihi in collegio iureconſultorum loco perquam honorifico. Tanti Principis de me rebuſ-

que

que meis iudicium, ab incredi-
bili quadam clementia atque
humanitate profectum, vt
grato atque deuotiſſimi animi
affectu iure meritoque proſe-
quendum; ita omnino faci-
endum putaui, vt iuſſibus
TVIS promto atque alacri ſtu-
dio obtemperarem, &, quam
de me concepiſti ſpem, eam
modis omnibus alerem con-
firmaremque. Quum igitur
in eo ſim, vt Muſis Halenſi-
bus valedicam, atque in Has-
ſiam TVAM me conferam;
me vero non lateat, ſolere
eos, qui ad magnorum Prin-
cipum penetralia adrepunt,
pro ſuis quiſque facultatibus,

testando subiectissimo affe-
ctui strenulas dispicere, quæ, vtut viles sint, & vix eo, cui offeruntur, satis dignæ, renidente tamen vultu ac serena fronte, quum dantis animus magis, quam accipientis dignitas spectetur, sæpius accipiuntur: mihi quoque, ne plane vacuus in aulam TVAM penetrarem, prouidendum videbatur. Quum autem in seligendo munusculo diu me excruciauissem, probe gnarus, in tanta mea tenuitate nihil offerri Tibi posse, quod pro diuitiarum TVARVM amplitudine non possideres; subiit animum ingens

gens iſta TVA in Muſas indulgentia, quæ effecit, vt ex earum hortis, quos arte mea colere ſoleo, hunc FLOREM decerperem, atque ad genua TVA prouolutus obtutui TVO ſiſterem. Quem ſub alieno ſole natum, atque curis meis in Germania renatum educatumque clementiſſime accipies, &, ſi non ſatis dignum TVO faſtigio; tempori tamen, quo cuncta vernant, pulcherrimisque florum gemmis diſtincta rident, conuenientiſſimum munuſculum iudicabis. De qua ſumma TVA indulgentia quemadmodum in abſentem iam edita documenta du-

dubitare non ſinunt; ita, vt eamdem mihi porro ac perpetuo conſerues, omni ſubmiſſione oro, Deumque O. M. rogo, vt TE vna cum Sereniſſimo principe iuuentutis eiuſque Sereniſſima Coniuge ac Sobole quam diutiſſime ſeruet incolumem, TVÆque longæ poſteritati intereſſe patiatur.

SERENISSIME PRINCEPS,
DOMINE CLEMENTISSIME,

SERENISSIMI CVLMINIS TVI

Halæ Magdeburgicæ
d. 7. Mai. 1724.

obſequioſiſſimus ac dimiſſiſſimus cultor
Ioannes Daniel Gruber, D.

LECTORI

S. P. D.

Jo. Daniel Gruber, D.

Etus eſt iterum iterumque repetita querela de immenſa multitudine librorum, quibus indies magis magisque oneratur atque obruitur orbis literatus. Ve-

rentur enim multi, in isto scribendi pruritu, quo hodie docti indoctique passim laboramus, rem postremo eo deductum iri, ut iam exitum amplius literarum studia habere non possint. Cui namque noscendis tot instrumentis diligentiam, comparandis numos, locandis forulos, utendis otium suffecturum? Ego vero semper campum literarium comparatum iudicaui veluti viridarium, omnis generis florum gemmis distinctum, non vt singulos rapias, sed vt eligas subinde, cui dicas, tu mihi places inprimis. Vt enim non omnes plantæ, ita nec libri omnes perennant, ætatemque ferunt. Plerosque, qui cito nascuntur, cito disperire videas: bonorum autem laus ætasque perennis est, licet nonnumquam latius diffundi eorum vsus posset,

si for-

ſi ſermonis genere doctis omnibus familiari vti vellent ſcriptores.

Habent hoc Franci præ ceteris, vt nouiſſime omnis generis diſciplinas lingua vulgari proponere, patriamque citra peregrinorum ſubſidiorum anfractus erudire ſatagant. Qua in re vt multum eos luminis in ceteris accendere non diffiteor; ita in *diſciplinis*, quas exteris, Græcis & Romanis potiſſimum, maximam partem debemus, non perdunt quidem operam penitus, ſed facere tamen nequeunt, quin vel obſcuri fiant, vel in multas circumlocutiones incidant. Habet enim quælibet diſciplina e ſolo natali propria vocabula, propriique ſenſus formulas & conceptiones verborum,

quas difficillime in alium sermonem conuertas, nisi obscurus fieri velis: quod etiam contingit, qui v. c. iurisprudentiam ciuilem germanice tradere adgrediuntur, ac mire se torquent in exprimenda distinctione *iuris in re* & *iuris ad rem*: quorum illud **ein dingliches Recht**, hoc **kein dingliches Recht**, adpellare coguntur, licet nemo ineruditus sensum horum vocabulorum capiat.

Ne igitur præstantissimum opusculum, quod hic exhibetur, eadem incommoda premerent, noua ac eruditis omnibus amiciore veste induendum videbatur, antequam recuderetur in Germania. Pretium ei omne ab auctore, cuius nomen inter Franciæ præsules

diu

diu illuſtre, atque doctis tanto notius, quanto ſidus illud Fleurianum in polo literario fulſit reſplenduitque diutius. Ne tamen ancipiti adpellationis fato circumueniamur, ſciendum eſt, duos huius nominis præſules noſtra ætate floruiſſe in aula Pariſienſi, doctrina, moribus, meritis officiisque pares. Alter CHOISY de FLEURY, Foroiulienſis in Prouincia Ex-epiſcopus, regiæ pueritiæ magiſter, &, quod iam fama fert, purpuræ Romanæ candidatus. Alter CLAUDIUS, de quo nobis diſſerendum. Natus is eſt Pariſiis gente nobili togata, patre cauſſarum patrono ſagaciſſimo. Adpulit animum a teneris ad ſtudia humanitatis, ad hiſtoriam, prudentiamque iuris ac denique ad di-

uiniorum literarum ſanctisſimam diſciplinam. Quibus artibus omnibus quum ſatis excultus ſubactusque videretur, admotus eſt adoleſcentiæ fratrum, regii ſanguinis principum de Conty, erudiendæ, In qua palæſtra noſter tanta eruditæ pietatis ac moderationis ſpecimina edidit, vt ipſe potisſimum eligeretur, cui cum ceteris educatio & inſtitutio filiorum Delphini, principum iuuentutis crederetur. Tantorum in hoc inſtitutionis officio defunctorum laborum præmium tulit *Loci Dei Abbatiam*, quam tamen dimiſit, ſimulatque regio beneficio Prior *Argentelienſis* factus eſt, pluralitatem beneficiorum, quam damnauit in aliis, euitaturus. Membrum fuit academiæ Pariſienſis, cui vberior

vberior linguæ francicæ cultura propoſita eſt. Dénique ab obitu LVDOVICI XIV. electus eſt, qui regi chriſtianisſimo LUDOVICO XV. eſſet a confesſionibus: quod munus non niſi perfectisſimis presbyteris credi conſtat. Sic igitur ferme ſemper in aula vixit, ſed in aula veluti in ſolitudine inter libros & pulpita delituit, donec, abdicato paullo ante regiarum confesſionum munere, d. 14. Iul. 1723. fato fungeretur octogenario maior. Scripſit *lingua vernacula* plura volumina, videlicet *de ſelectu & methodo ſtudiorum;* deinde *catechiſmum hiſtoricum;* tum *de moribus Iſraelitarum;* porro *de moribus chriſtianorum;* denique *hiſtoriam eccleſiaſticam* modis omnibus abſolutam;

poſtremo has *iuris eccleſiaſtici inſtitutiones*, quæ primum 1677. deinde 1688. lucem adſpexerunt; poſtremo 1722. recuſæ. *)

Commendat autem hunc fœtum omnium maxime parens, longa iuris eccleſiaſtici tritura & experientia ſubactisſimus, qui ſingulorum argumentorum origines, naturam, progreſſum, fata & faciem præſentem mira perſpicuitate & concinnitate proponit, neruumque rerum, quas in pluribus voluminibus diſiectas deprehendes, ſic congesſit ſub obtutum, vt ſingulorum titulorum

*) Ludovicus Ellies du Pin in biblioth. ſcriptor. eccleſ. Sæcul. XVII. pag. 110. edit. Belg.

lorum vſum ad ſanctionem Francorum pragmaticam, ad Concordatum & ad conſtitutiones nouisſimas attemperaret. Quæ quidem res facit, vt Francis, quam exteris, libellus videatur vtilior. Interim nec ſpernendus nobis, qui ex Concordatis nationis Germanicæ recentiorum temporum hiatum facile obſtruimus.

Quo fine exorari ſe paſſus eſt Illuſtris DN. BOEHMERUS, affinis meus colendisſimus, vt e penu ſua promeret animaduerſiones, quibus partim obſcuriora auctoris loca explanantur, timidius dicta luce perfunduntur, dubia remouentur, falſa corriguntur diluunturque, ac omnia ſimul ad uſum Ger-

Germaniæ adplicantur. Similitudo ſtudiorum inter vtrumque tanta eſt, vt dignum FLEURIUM hoc commentatore, dignum hoc auctore BOEHMERUM Commentatorem facile æſtimet, cui vtriusque viri in ius eccleſiaſticum merita non ſunt incognita.

Tædioſiorem laboris partem fors mihi obiecit, vt grammaticum agerem, eaque, quæ auctor ſermone vulgari conciſe & rotunde ediſſeruit, eodem numero latina redderem. Non tamen ſemper licuit eſſe grammaticum. Quum enim in hoc interpretationis genere phraſeologia iuris canonici proram puppimque faciat, ſermonis puritas & elegantia ſæpe numero fuit canonum

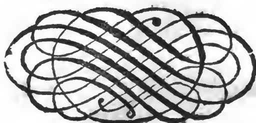
ſtribli-

ſtribligini poſtponenda. Qua re tantum abeſt, vt doctorum aures me offenſurum credam, vt potius hac preſſa diligentia magnam apud eos gratiam iniiſſe exiſtimem. Vbique autem preſſe ſecutus auctorem, quantum per vtriusque linguæ genium licuit, maxime velificatus ſum perſpicuitati, quam boni interpretis præcipuam virtutem poſtulant talium rerum periti.

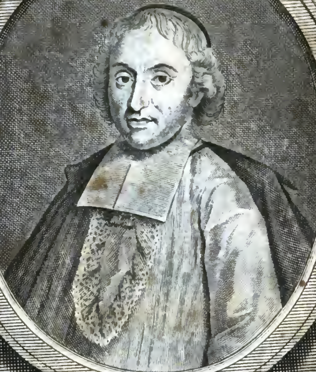
De cetero nihil eſt, quod verear, ne diuerſa ſacra, quibus auctor addictus fuit, pretium libelli minuant; quia Romanis ritibus initiati canonum ſtudio præ ceteris incumbere ſolent, & noſter potisſimum plenus eſt bonæ frugis. Nam & de primatu papæ tam ambigue loquitur, vt eum magis deſtrue-

re

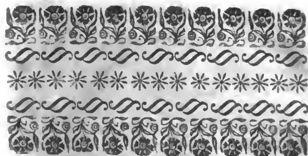
re, quam adſtruere videatur, & de falſis decretalibus ſincerum fert iudicium. Nec disſimulat propriæ vulnera eccleſiæ, corruptionesque & morum ac diſciplinæ depravationes ingenue fatetur & agnoſcit, haud dubie a noſtratibus inter teſtes veritatis, qui noſtra ætate vixere, maximos referendus.

Præfa-

Claudius Fleurÿ
Presbÿter, Prior Argenteliae
et Reg. Christianiss. a confessi
onibus.

PRAEFATIO
AVCTORIS.

I.

SVbſidio tironum, qui animum ad imbibendam iuris eccleſiaſtici ſcientiam adiungunt, deſtinatum eſt hoc opuſculum, quo iſtius artis termini explicantur, potioresque regulæ cum rationibus traduntur; vt, perſpecta principiorum firmitate, cum facilius retineantur, tum eo lubentius obſeruentur. Sunt enim *ſacri canones* non ab hominibus excogitati; ſed ab Apo-

ſtolis, diuinitus afflatis, eorumque ſucceſſoribus epiſcopis, eodem ſpiritu actis, inde a primis eccleſiæ incunabulis ſanciti, ad conſeruandam fidem ac diſciplinam IEſu Chriſti; quod ipſum huius ſtudii obiectum eſt.

II.

Quod quirite ſuſcepturus eſt, eum ad ipſos fontes recurrere, atque ante omnia deuota attentione ſacram ſcripturam inque primis *nouum teſtamentum;* deinceps *veteres canones,* qui principio huius operis indicantur; denique *recentiores conſtitutiones,* quibus hodiernus vſus addiſcitur, perlegere oportet: in quibus poſtremis pariter cana illa priſtinæ diſciplinæ ſanctitas pellucet, quamuis ſuperiorum temporum ignorantia, affectibus, diuerſisque humanorum compendiorum conſiliis haud parum deformata. Atque vt veteres recentioresque canones recte intelligantur, addiſcenda eſt ſignificatio terminorum vſitatorum, diſtinguendaque

que principia a conclusionibus; regulæ ab exceptionibus: quod institutionum proprium est. Quarum necessitatem quum semper perspectam habuerim, exoptauerimque in omni studiorum genere; ipse ad Catechismum historicum atque ad rationem studiorum recte ineundam manum admoui. Nam talibus adminiculis qui destituuntur, ii in tenebris repunt, disciplinam per particulas arripiunt, auctoritates obuias sequuntur, dubiisque & incertis opinionibus replentur.

III.

Atque hæc ipsa conditio est *practicorum*, qui iuris ecclesiastici prudentiam ea ratione addiscunt, qua vilissimæ artes addiscuntur, in quibus discipuli intuentur opus magistri, obseruantque sedulo, quæ ipsis circa singula opera facienda præcipiuntur. Vnde contingit, vt, si practicos istos ICtos interroges, quare hoc vel illud faciant, nihil aliud responsi exspectaueris, quam

vſum hoc ferre, magiſtrosque artis idem illud feciſſe. Interim id quoque cauendum, ne in contraria curramus, nimiamque methodi ſubtilitatem ſectemur, quæ fere degenerat in ſcholaſticas vmbraticorum hominum tricas, qui terminorum vel maxime perſpicuorum definitiones excogitant, diuiſionumque ac ſubdiuiſionum diuiſiones producunt in infinitum: qua minuta diligentia cuncta obſcurantur, memoriaque magis oneratur, quam intellectus illuſtratur.

IV.

Ante omnia tironum eſt ſcire, quibus auctoritatibus ſit ſtandum. Quod qui ignorant, ii in alterutrum horum periculorum incidunt, vt vel lubrica fide nitantur, vel de omnibus dubitent. Sunt autem auctoritates iſtæ, quibus in hoc inſtituto ſtandum eſt, primum *ſacra ſcriptura*, ſenſu proprio & literali accepta; deinceps conciliorum cum generalium, tum particularium, in eccleſia recepti,

cano-

canones; porro *constitutiones pontificum*, quatenus receptæ sunt, vniusquecumque diœceseos ac prouinciæ propriæ; denique ipsæ *principum constitutiones*, ad tuendam disciplinam ecclesiasticam canonumque obseruantiam promulgatæ, longoque vsu receptæ. *Decreta* sunt tantum exempla singularia, quæ neutiquam ad idem iudicium ferendum in casu simili obligant; si casus similes per omnia occurrunt; quod rarissime fieri solet. *Decisiones* doctorum sunt consilia, pro modo famæ eorum, a quibus proficiscuntur, æstimanda. Atque hæc iudicum decreta; hæ doctorum decisiones regulis annumerandæ non sunt. *In his qui tuto versari cupiunt*, iis indagandæ sunt rationes, quibus iudices & doctores ducuntur, nec indagandi finis prius faciendus, quam diserta vel scripturæ vel canonum auctoritas, vel prona ex his principiis secundum regulas logices exactissimas deducta consequentia sese prodiderit.

V.

Caue itaque a nobis exſpectaueris, quod vulgo *practicam beneficialem* vocant, hoc eſt, præcepta nouiſſimorum *canoniſtarum*, quibus artibus beneficia eccleſiaſtica vel acquirenda vel conſeruanda ſint, ad quæ plerique vel ambitione vel auaritia trahuntur, eluſa veterum canonum ſanctitate & ſalutari diſciplina. Quin mihi propoſitum eſt, renouare atque commendare veterem diſciplinam, eiusdemque conuenientiam cum recta ratione ac cum ipſo euangelio demonſtrare. Quam qui recte cognouerit, ille non poterit non eandem amare, eorumque temporum, quibus illa viguit, prædicare felicitatem. Viguit autem illa diutius, quam vulgo creditur, deprauationesque longe ſunt recentiores, ac vulgo traditur: quod in hiſtoria mea eccleſiaſtica demonſtratum eſt. Longe magis autem conſentaneum eſt, pro regula ſectari, quod eccleſiæ placuit & per duodecim ſæcula obſer-

seruatum est, quam quod quinque posterioribus sæculis ecclesia tolerauit atque emendare satagit.

VI.

Denique iurisprudentia pars ethices est, nihilque aliud, quam studium regularum iustitiæ, quæ nobismetipsis primum sunt obseruandæ, ac deinde aliis per consilia vel decreta præcipiendæ. Vniuersa iuris ecclesiastici prudentia morum disciplina Christiana nititur, nec rigorem iuris, qui sæpe in summam degenerat iniuriam, sectari debet; sed inspirare æquitatem, compendiorum contemtum, animi demissionem, caritatem ac pacis studium,

VII.

Commentarium de rebus Cleri Francici, ad calcem operis adiectum, ex schedis partim impressis, partim manuscriptis, præsertim iis, quæ celebrem in Parisiensi senatu aduocatum, Patruuium, auctorem agnoscunt, in vsum regiorum secretorum arbitri, Marchionis de Segnelay, anno CIↃ IↃ C LXXX. compilaui.

INSTITVTIONVM IVRIS ECCLESIASTICI

PARS I.

Cap. I.

DE ORIGINE IVRIS ECCLESIASTICI.

I.

Apostolorum successores episcopi spiritualem potestatem regendi ecclesiam nacti sunt,

TRibus prioribus sæculis ecclesia vix alias leges habuit, quam scripturam veteris & noui Testamenti. Caritas, qua ducebantur Christiani, litibus vix locum fecit, &, si quæ nascebantur, illæ per Apostolos, eorumque successores, pios pastores, componebantur (a). Quorum auctoritas

(a) Nonnullas controuersias ope Apostolorum sedatas fuisse, docet scriptura sacra. Nec turbis & factionibus caruerunt ecclesiæ, teste epistola CLEMENTIS *ad Corinth.* quæ tamen non *imperio Romanæ ecclesiæ* sedatæ, sed precibus, adhortationibus, & remediis charitatiuis. Post excessum Apostolorum magnopere creuerunt *turbæ internæ*, teste EVSEBIO *lib. III. H. E. c.* 32. quæ eo minus præcaueri poterant, quod ecclesiæ essent sibi relictæ, a republica fugatæ, & imperio quodam proprio destitutæ. Inde plura pedetentim iura nata & instituta ecclesiastica, quæ necessitas communis produxit, *c.* 5. *D.* 95. non *apostolica* quædam *regula*, vt vulgo creditur.

b) Non

ritas mere *spiritualis* fuit, innixa quippe potestati, quam Christum pastoribus in gregem suum dedisse cuncti persuasi erant, miraculisque & virtutibus, quae in plerisque pastoribus elucebant, comprobata, nec vltra *curam animorum* extensa. In ceteris rebus Christiani principibus & magistratibus obtemperarunt, legum ciuilium obseruantissimi.

II.

Apostoli episcopis ac presbyteris nonnulla praecepta, ad curam animarum ecclesiarumque gubernationem generatim pertinentia, tradiderant, quae longo tempore hominum memoria conseruata, ad vltimum scriptis consignata sunt, licet auctore ac tempore incertis. Vnde nati sunt *canones Apostolici* (a graeco vocabulo *κάνων*, quod latinis *regulam* significat), & *constitutiones Apostolicae*, quae S. Clementi Papae tribuuntur: licet earum auctoritas non sit omni exceptione maior, quandoquidem diuersae diuersis temporibus laciniae iis fuerunt assutae.

ac de ea re certas regulas ab Apostolis acceperunt,

III.

Plurium ciuitatum episcopi (b) nonnumquam ad decidendas caussas maioris

qua Conciliorum decretis aucta sunt,

(b) Non episcopi tantum conuenere, sed alii

ris momenti conuenerunt, quorum congregationes latinis *concilia*; græcis *σύνοδοι* audiunt. Tribus prioribus fæculis ob perſecutiones rarius huiusmodi conuentus agebantur; nonnulli tamen etiam ex his temporibus ad notitiam noſtram peruenerunt, veluti concilia ſub victore Papa an. 196. de controuerſia paſchali habita: (*) Concilium Carthaginienſe ſub Agrippina epiſcopo, cuius mentionem facit Cyprianus *ep. 71.* ipſa Cypriani concilia, aliaque plura. Toties enim habebantur, quoties id fieri commode poterat. Sed ex

quoque eccleſiarum delegati, & quidem ex quadam *confœderatione priuata*, non *imperio* aut *præcepto* ſuperioris cuiusdam vocati. Atque hi conuentus per hæc tempora neceſſarii erant, quod rebus ſuis conſulere, & a ſemet ipſis præſidium petere coactæ fuerint eccleſiæ, vtpote a republica derelictæ, fugatæ, & omni publico auxilio orbatæ. Turbæ in eccleſiis Africana & Romana contra *Cyprianum* & *Cornelium* ortæ non niſi priuata prouidentia eccleſiarum ſedandæ erant, & quia adhuc eccleſiæ in *vnione intima* perſiſtebant, communi auxilio laboranti naui ſuccurrebant. Idem iudicium eſto de aliis conciliis eo tempore habitis. Non eadem conciliorum ratio fuiſſe videtur ſub temporibus ſequentibus pace eccleſiæ reddita.

(c) Sed

ex quo Constantinus M. ecclesiæ pacem restituit, frequentiores atque ordinatiores fuere episcoporum conuentus. (c) Ipso enim imperante, celebrata sunt an. 314. Ancyranum in Galatia & Neo-Cæsariense in Ponto, quæ sunt eorum, quorum canones supersunt, antiquissima concilia. Eiusdem auspiciis coactum fuit an. 325. Nicææ in Bithynia Concilium Oecumenicum I. a cunctis orbis Romani episcopis frequentatum. Secuta sunt tria particularia videlicet an. 341. Antiochiense; an. 370. Laodiceum in Phrygia; an 375. Gangrense in Paphlagonia, quorum canones maximi habebantur. Denique an. 381. celebratum fuit Constantinopoli oecumenicum Concilium II.

(*) *Hist. eccl. l. 4. n. 43.*

IV. Ho-

(c) Sed simul a priorum conciliorum ratione magis abhorrentes. Hierarchia episcopalis iam fundamenta iecerat. Cogitatum de regno ecclesiastico Aristocratice gubernando. Quid ergo aliud ab eo tempore erant concilia, quam *comitia regni ecclesiastici?* Cæsares quidem ea indicebant, sed episcopi controuersias de *fide* & *disciplina ecclesiastica* decidebant, imperatoribus gloria exequendi relicta. Cur? quia, quod in conciliis decisum, *veritatis diuinæ* efficaciam habere credebatur. SOCRAT. *lib. I. c. 9.*

(d) Ca-

IV.

Vnde natus est codex canonum.

Horum septem conciliorum videlicet duorum vniuersalium & quinque particularium, canones, in vnum corpus collecti sunt, quod adpellatum fuit *codex canonum ecclesiæ vniuersalis:* quo concilium Calchedonense vsum fuisse constat, cuius *can. 1.* generatim comprobatur. Huic codici accesserunt canones concilii Ephesini, Oecumenici III. quod an. 430. habitum, & Calchedonensis Oecumenici IV. an. 450. celebrati. Denique L. canones apostolorum, nec non canones concilii Sardicensis, quod an. 347. celebratum & a pluribus ecclesiis pro continuatione concilii Niceni habitum est, eidem codici adiecti fuerunt. (d)

V. Omnes

(d) Canones *apostolici* codici huic orientalis ecclesiæ minime adiecti sunt. Imo ne quidem *prisca editio latina canonum*, quam IVSTELLVS & VOELLIVS in *biblioth. iur. can.* sistunt, eos habet, cui tantum nouiter Sardicenses adiecti, quod iam antea ecclesia Romana *Nicænis* canonibus eos adiunxerit. Alia adhuc versio latina in occidente fuit a priori quodammodo diuersa, quam PETRVS de MARCA *de vet. collect. c. 2.* refert. Forsan Autor in verbis adductis intelligit codicem illum, qui in *ecclesiis Francorum* circa annum

V.

Omnes isti canones græca lingua concepti fuerant; sed in ecclesiis occidentalibus recepta fuit antiqua versio latina, cuius auctor incertus est. Hac veteri compilatione vsum fuit concilium Calchedonense, ipsaque ecclesia Romana vsque ad sæculum subsequens: nec ceteræ per Galliam Germaniamque ecclesiæ vsque ad sæculum IX. aliam nouerant. Denique DIONYSIVS Exiguus qui circa an. 530. Romæ vixit, nouam versionem, eamqne multo fideliorem, adornauit, cui adiecit omnia, quæ tum temporis græco codice continebantur, videlicet, L. canones apostolorum (e), canones conciliorum Calchedonensis, Sardicensis, Carthaginiensis, ac nonnullorum aliorum in Africa habitorum. Idem Dionysius collegit *decretales epistolas* pontificum inde a Siricio, qui an. 398. obiit, vsque ad Anastasium II. defunctum an. 498. Appella-

Græce scriptus, & latine redditus, atque auctus decretalibus pontificum epistolis a Dionysio Exiguo: quæ compilatio

num 580 repertus fuit, cui demum spurii canones apostolici adiecti fuere, teste GREGORIO Turonensi *lib. V. c.* 18.

(e) Huic versioni Dionysianæ demum hi canones inserti sunt, in prisca versione vt apocryphi reiecti vid. *præf. ad dict. vers.* apud PETR. de MARCA *cit. l. c.* 3.

(f) Hæ

pellabantur autem *decretales epistolæ*, quibus pontifices, ab episcopis consulti, decidebant (f) momenta disciplinæ, quæue canonum loco habebantur, quemadmodum græci his æquiparabant decretales Dionysii Alexandrini, Gregorii Thaumaturgi & Basilii M. ad Amphilochum epistolas.

VI.

audit corpus canonum.

Tanta autem fuit compilationis Dionysianæ auctoritas, vt ecclesia Romana ea semper deinceps vteretur sub adpellatione *corporis canonum*. Exstitit præterea codex canonum ecclesiæ Africanæ, maximam partem ex conciliis tempore S. Augustini habitis collectus, & ab ipsis græcis ob excellentiam regularum in linguam vernaculam translatus. Martinus, Bracarensis episcopus, qui circa an. 570. floruit, in Hispania idem fecit, quod Dionysius Paruus Romæ, edita compilatione canonum secundum Orientales, quibus tamen nonnullos con-

(f) Hæ non *nouæ leges ecclesiasticæ* erant, sed decisiones controuersiarum ortarum ex iure iam *constituto* vel per *mores* confirmato. Ea enim modestia adhuc vtebantur pontifices, vt tantum de iure *constituto* pronunciarent, vel quærentibus responderent, quod etiam alii episcopi insigniores fecerunt.

(g) Adeo

conciliorum Hispanicorum canones adiecit. In Francia tamen sola vetus illa compilatio in vsu fuit, donec Carolus M. Dionysianam, Romae ab Adriano I. Pontifice an 787. traditam, domum referret. (g)

VII.

Additamenta codicis graeci.

Orientales etiam veteri codici nonnulla adiecerunt, videlicet XXXV. canones apostolorum, qui L. reliquis additi; codicem ecclesiae Africanae graece redditum; canones concilii Trullani an. 692., vt vicem sustinerent canonum conciliorum Oecumenicorum V. & VI. quibus nulli canones fuerant proditi; denique canones concilii Nicaeni II. Oecumenici VII. an. 787. Atque his partibus constitit *codex canonum ecclesiae Orientalis.* Haec pauca praecepta vniuersae ecclesiae catholicae per VIII. saecula suffecere. Occidentales pauciora habebant, eaque ab orientalibus maximam partem mutuata. Interim in *vsum ecclesiae Romanae particularem* nulla

(g) Adeo enim studiosus erat Carolus M. sedi Romanae, vt omnia ad eius normam componere &, quae reformatione indigere videbantur, ad eius instituta conformare studeret, vt etiam cantandi modum ab ea petierit MABILLON *in act. Benedict. ad sec. I. p.* 416.

(h) Iam

la tradita deprehendimus. Tanta enim conſtantia ac fidelitate inhæſit diſciplinæ ab apoſtolis traditæ, vt his remediis vix indigeret, ipſæque pontificum decretales epiſtolæ inde hauſtæ aliis eccleſiis ſcriberentur. (h) Ius hoc, quod primis VIII. ſæculis in vſu fuit, appellare poſſes *ius eccleſiaſticum antiquum.*

VIII.

Iuris canonici nouioris origines debentur Pſeudo-Iſidoro.

Cui mox ſucceſſit *nouum.* (i) Extremis enim Caroli M. temporibus ex Hiſpania per vniuerſum occidentem diſſeferit *ius nouum* his adulterinis epiſtolis orbi fuiſſe obtruſum, ſedi papali maxime gratum, ſed epiſcoporum poteſtati ex diametro aduerſum. Vicem eccleſiarum admodum dolet Autor *tom. XIII. in diſc. prælim. p.* 15. inquiens: *Inter ſcripta adulterina pernicioſiſſima fuere decretales, papis quatuor primorum ſeculorum attributæ, quæ vulnus inſanabile eccleſiaſticæ diſciplinæ attulerunt per regulas prorſus nouas, quas potiſſimum circa epiſcoporum*

(h) Iam INNOCENTIVS I. huius ſententiæ fundamenta iecit, contenditque, omnes eccleſias occidentales ſeſe conformare debere ad mores eccleſiæ Romanæ, quippe a qua, tanquam a *matre*, originem traherent. Verum nequidem in Italia eccleſiæ vſum eccleſiæ Romanæ agnouere, vt vel diuerſitas in ieiuniis, aliisque oſtendit. Traditionum apoſtolicarum fulcrum ficulneum eſt, quod dudum alii oſtenderunt.

(i) Recte Autor aſ-

dissеminata fuit collectio canonum, cui nomen nescio cuius Isidori praescriptum erat, quem nonnulli *mercatorem* vocant. Illa continentur canones orientales ex interpretatione latina, Dionysiana antiquiore; Canones plurium conciliorum Francicorum & Hispanicorum, &, quod omnium maximum, ingens numerus epistolarum decretalilium, a pontificibus quatuor primorum saeculorum scriptarum inde a Clemente vsque ad Siricium,* a quo auspicatus erat Dionysius: licet hic, qui ducentos annos ante vixerat Romae, contestetur, ab ipso conquisitas summa diligentia fuisse, quotquot reperiri potuerint, superiorum pontificum constitutiones. Compendia harum decretalium inserta fuere collectioni, quam Ingelrannus, Mediomatricum episcopus, edidit

rum iudicia & auctoritatem papae introduxere. Hinc illae lacrymae! Episcoporum imperio quid detractum, & pontifici adiectum. Enimuero si cogitarent episcopi, nec suum *imperium sacrum* fundatum esse, magis rebus ecclesiae consulerent. Parum referre videtur, vtrum imperium sacrum penes *vnum* sit, an penes *plures*, Aristocratice, gubernantes, cum aeque hoc ac illo casu *papatus* adsit, qui non Romae, sed in *imperio clericorum sacro* quaerendus.

 (*) Vid.

edidit an. 781., (*) pluraque earum capita irrepſerunt in capitularia regum Francicorum, ſæpeque allegabantur. Sed Hincmarus (k) Rhemenſis, quum videret Nicolaum I. his abuti ad ſtabiliendam ſuam iuriſdictionem in epiſcopos, contendit, decretales iſtas, quod corpore canonum non continerentur, plus auctoritatis, quam ipſos canones, habere non debere. Pontifex contra bene monuit, auctoritatem earum non e corpore canonum, ſed a ſcriptoribus, quos pontifices fuiſſe exiſtimauerat, eſſe deriuandam.

(*) Vid. *hiſt. eccleſ. noſtr. l.* 44. *n.* 22.

Cuius pia fraus detegitur,

IX.

Noſtro æuo compertum eſt, decretales

(k) Plenius hoc Autor docet *cit. l. p.* 15. *Hincmarus, ſummus alioquin canonum interpres, nunquam potuit falſitatem eorum detegere. Nouerat quidem optime, decretales has præcedentibus ſeculis plane fuiſſe incognitas, imo is ipſe fuit, qui oſtendit, quo tempore in ſcenam prodierint. Sed deſtitutus erat arte critica, vt indicia falſitatis animaduertere non potuerit, vtut alias in oculos incurrant, quin quod ad eas prouocet, quoties in rem eius faciunt.* Craſſiſſimæ ignorantiæ & defectui bonarum artium, vbique eo tempore regnanti hoc malum attribuit, docetque infinitas fabulas ea tempeſtate ortas fuiſſe.

(l) Præ-

tales illas inde a Clemente vsque ad Siricium non ab eis, quorum nomina praeferunt, profectas esse. Idem enim stili habitus in omnibus, ipsumque orationis genus a primorum saeculorum simplicitate abhorrens. Leguntur in iis amplissima capita e scriptis patrum, qui sequiori tempore demum vixere, veluti S. Leonis, S. Gregorii, aliorumque: apparent porro leges a Christianis imperatoribus latae, quales tum non fuerant: res ipsae, quae referuntur, nec locis nec temporibus conueniunt. (*) Sed quoniam per plura saecula pro genuinis habitae fuere; dici non potest, quantam disciplinae ecclesiasticae mutationem induxerint, praesertim in argumento appellationum ad pontificem, (l) quae in iis pro ordinariis vendicantur, & episcopalis iurisdictionis, quae in his mire impeditur: cui fini has epistolas a se editas nec ipse diffitetur Isidorus. *papae vedificantis.*

(*) Vid. *concilia Phil. Labbei tom. I. passim.*

X. Inte-

(l) Praetera vero plura *reseruata papalia* inde orta sunt, quod impostor *caussas maiores* & *arduas* sedi papali reseruauerit, quo sub praetextu successores, sedis Romanae heredes, plura sibi *priuatiue* adscribere potuere.

X.

Compilatio Gratiani.

Interea auctus est compilationum numerus, in quibus notanda est collectio Reginonis, Abbatis Prumiensis, (m) qui vixit an. 900. collectio Burcardi, episcopi Wormatiensis an. 1020. collectio Iuonis Carnutensis an. 1100. denique collectio GRATIANI, monachi Benedictini, quæ Bononiæ circa an. 1150. prodiit, quaue continentur suppositiciæ illæ decretales (n) pluraque e scriptis patrum, præsertim Hieronymi, Augustini, Gregorii, Isidori Hispalensis loca, sub certa capita redacta, multisque *quæstionibus* referta, quæ in vtramque partem disputantur oppositis auctoritatibus, quas Gratianus conciliare nititur.

(m) Collectio hæc, quæ diu latuit, anno 1659. ab HILDEBRANDO primum Helmstadii; postea vero a BALVZIO anno 1671 correctior edita & notis illustrata, quæ ex quisquiliis ISIDORI plura adoptauit, patrumque sententias & leges Codicis Theodosiani cum capitularibus Caroli M. recepit.

(n) Nec hoc adeo mirandum, cum Regino, Burchardus & Iuo, quorum collectiones GRATIANVS præ oculos habuit, has quisquilias collectionibus suis, suffragantibus illorum temporum tenebris, inseruerint.

(o) Per

tur. (o) Propterea hæc compilatio ab ipso inscripta est *concordia canonum discordantium:* vsu tamen inualuit, vt *corpus decretorum*, vel simplicius *decretum* adpelletur. Hoc opus, licet summe imperfectum, quod temporum iniuria studium Criticum tum exularet, nihilominus magno adplausu exceptum, &, licet ab *homine priuato* profectum, cuius nulla erat auctoritas, in scholis prælectum, in foro allegatum, vniuersalique consensu vnicum iuris canonici corpus habitum fuit. Id tamen agnouerunt omnes, loca, quæ in eo continen-

(o) Per subtiles quasdam, sed nec in *ratione* nec in *solida doctrina ecclesiastica* fundatas distinctiones. Vt plurimum patres, in *quæstionibus controuersis* sibi formaliter contradixere: concilia diuersis temporibus & locis congregata in diuersas tracta sunt sententias, quæ conciliari non potuere, & tamen in consensum a GRATIANO deducta per *distinctionem cerebrinam*, iuxta methodum in scholis tunc vsitatam. Ita vero potuere quadrata rotundis æquari. Plures hæc methodus noua peperit doctrinas, in *decretalibus* paulo post approbatas, quorsum pertinet distinctio inter pœnitentiam *solennem* & *minus solennem*, v. MORINVS *de pœnit p.* 322. inter *votum solenne & minus solenne:* inter sponsalia *de præsenti* & *de futuro* &c.

nentur, nullam a libro, sed omnem a scriptoribus, a quibus profecta sunt, auctoritatem mutuari. (p)

XI.

Papae regnum spuriis decretalibus stabilitum,

Ex illo tempore ob *ecclesiae* & *reipublicae* mala frequentioribus ex aula Romana constitutionibus opus fuit. Nam per bella illa, quibus minores illi principes, e ruinis regni Carolingici nati, perpetuo conflictabantur, nec episcopi conuentus agere, nec Metropolitani auctoritatem interponere valuerunt. Qui aliquo numero haberetur, nemo fuit praeter pontificem, cuius reuerentia maior esse coepit post oppressam regulorum, Romae vicinorum, tyrannidem. (q) Sic post Leonem IX. & an

(p) Id vix asseri *vniuersaliter* potest. Plura ex ipsis Isidori quisquiliis recepta esse, vel *c. redintegranda.* imo ipsa aulae Romana de caussis *maioribus & arduis* doctrina docet.

(q) Non omittenda quoque erat pontificum Romanorum secu lo XI. & XII. indomita imperandi libido, quae imprimis sub GREGORIO VII. erupit, qua Regum & episcoporum potestatem conculcauit. CLEMENTIS III. & VRBANI II. mutuae concertationes notissimae sunt. Imo quis ignorat, huius astutia expeditiones in *terram sanctam* susceptas fuisse, qua esca etiam infiniti episcopi & praelati capti sunt, vt *crucis signum* auide expeterent, sed

an. 1050. plura de morum & disciplinæ emendatione habita sunt concilia, quandoquidem quum Christiani in vniuersum, tum clerici luxu, libidine & auaritia corrupti fuere. Quibus vitiis bellum indictum fuit pluribus conciliis particularibus, quibus vel ipsi pontifices vel eorum legati præfuere. Conuocata sunt quoque nonnumquam *generalia*, cum alibi, tum Romæ potissimum, quæ a loco congregationis vocantur *Lateranensia*, in quibus eminet Lateranense III. an. 1215. sub Innocentio III. cui potiora momenta disciplinæ, quibus etiamnum ecclesia regitur, debentur.

XII.

Innocentius ille, nec non Alexander III. aliique plures sæculi XII. & XIII. pontifices iurium erant peritissimi, nec canonum solum, sed & legum Romanarum, quæ tum e situ resuscitabantur, callentissimi. (r) Vndiquaque propterea con- *per academias & religiosorum mendicantium ordines confirmatum,*

sed simul pontifici Romano ansam præberent, hisce absentibus suam potestatem augendi. Succincte hoc demonstrat AVTOR *tom. XVI. hist. eccl. in disc. prælim.* §. 6. Paucis: primario indomita paparum ambitio tot infinitas peperit decretales.

(r) Si prudentiam iuris arguit, ex glossis sapere. Sine vllo pot- est

consulebantur etiam in caussis saecularibus. Appellationes continuae Romam deferebantur, vbi grauissimae caussae non solum episcoporum, sed regum quoque ac principum disceptabantur. (s) Iisdem temporibus ordines monachorum mendicantium & academiae fuerunt institutae pontificique immediate subiectae, ex quibus prope omnes praelati & ecclesiae ministri fuere delecti.

legibus obruit orbem, quas Atque sic factum est, vt nullae leges generatim reciperentur, nisi quae ab ipso pontifice, siue in concilio praesidente, siue in collegio Cardinalium decernente, proficiscerentur.

XIII. Post

est ostendi negotio, papas in decidendis litibus, quae ex iure Romano nascebantur, semper fere lapsos fuisse, quod non adeo mirandum, dum solidis iuris Romani fundamentis destituti fuere. Magis ergo corruperunt iuris huius disciplinam quam illustrarunt, & tamen eorum auctoritas effecit, vt his erroribus etiam tritura forensis fuerit infecta.

(s) Sub praetextu peccati euitandi. v. *c. 12. X. d. for. comp.* Ita tandem pontifex arbitrium omnium quaestionum *iuris publici* & *Gentium* suscepit, sed vtramque doctrinam pessime deprauauit, canonistis atque legistis manum praebentibus, quippe quorum consilio principes vtebantur. v. ARNOLD LVBECENSIS *lib. III. c.* 10.

(t) Prio-

XIII.

Post decretum Gratiani plures decretalium collectiones (t) factæ sunt, in quibus sola *Gregoriana* an. 1234. per Raymundum de Pennaforte, natione Catalanum, ordine dominicanum, Gregorii IX. capellanum, compilata, publicam auctoritatem indepta fuit. Ea continentur decreta magni concilii Lateranensis an. 1215. pluriumque caussarum decisiones pro natura argumentorum in V. libros distributæ. Atque hoc ipsum est, quod simpliciter *decretales* adpellamus, licet *canonistæ* eas, quæ prioribus collectionibus continentur, adpellent *decretales veteres*. *decretalium nomine vulgat Gregorius IX.*

XIV.

Bonifacius VIII. an. 1298. prodidit decretalium *sextum*, itidem in V. libros pro natura collectionis Gregorianæ diuisum: quem *sextum* adpellant. Eo continentur decreta duorum conciliorum Lugdunensium, vel potius pontificum *amplificat Bonifacius VIII.*

(t) Priores collectiones sub tit: *antiquarum collectionum decretalium* anno 1609 edidit ANTONIVS AVGVSTINVS episcopus Ilerdensis, inter quas eminet HONORIANA HONORII III. iussu per Tancredum compilata, quam erudito commentario illustrauit CIRONIVS.

 (u) Leni

tificum INNOCENTII IV. & GREGORII X. an. 1245. & an. 1274. iis præsidentium; nec non aliorum pontificum inde a Gregorio IX. vsque ad Bonifacium VIII. constitutiones. Sed diffidia inter hunc pontificem & Philippum pulchrum hanc collectionem Francis suspectam reddiderunt. (u) Accessit postea

(u) Leniori verbo vtitur Autor, cum non potuerit non BONIFACII VIII. nomen Gallis prorsus exosum esse, ob *c. vnam sanctam. I. extrau. comm. de maior. & obed.* Hic enim pontifex in tantam erupit temeritatem, vt etiam in *temporalibus* pedo suo regna subiiceret, contra quem præ aliis classicum cecinere BARCLAIVS & MOLINAEVS. Imprimis vero in PHILIPPVM IV. virus omne euomere studuit in orat. quam in consistorio anno 1303. habuit pro confirmando Alberto Rege Romanorum, in qua contendit, terrenam potestatem accipere omnem suam auctoritatem ab ecclesiastica potestate, sicut luna lumen suum accipit a sole, deinde omnes reges subiectos esse debere imperatori, nominatim vero regem Galliæ, gallosque mentiri, *quia de iure sunt*, ait, *& esse debent sub rege Romano & imperatore.* Hinc illæ lacrymæ! Ceterum quia imperatorem sibi subiectum esse voluit, ceteros reges vero imperatori, non aliter rationes quam hoc modo subducere potuit: *Si vinco vincentem te, te quoque vinco.* conf. STEPHANVS BALVZ. ad P. de MARCA *de C. S. & imp. lib. II. c. 1. in f.*

(x) De

postea noua collectio *Clementinarum*, qua continentur constitutiones Clementis V. in concilio Viennensi an. 1311. promulgatæ, & a Ioanne XXII. an. 1317. publicatæ.

XV.

Ceteræ omnes, quæ corpori iuris post adiectæ sunt, *extrauagantes* adpellantur, quod veluti errarent atque a ceteris compilationibus exularent. Iam olim canonistæ allegarunt decretales Gregorii IX. per vocabulum *extra*, vt indicarent, esse eas extra decretum Gratiani, quod vsque ad ea tempora solum veluti corpus iuris habebatur: idque etiamnum facere solemus. *Extrauagantes* sunt partim *Ioannis XXII*, partim *communes*, non solum subsequentium pontificum, sed etiam nonnullorum præcedentium etiam ipsum Innocentium III. Atque hi sunt illi libri, videlicet, *decretum*, *decretales*, *sextus*, *Clementinæ* & *extrauagantes*, quibus vniuersum corpus iuris canonici, quod in scholis explicari solet, absoluitur. *absoluit Io. XXII.*

XVI.

A Gratiani temporibus ad IOANNEM XXII. vix integra duo sæcula circumacta erant, quo breui temporis spatio tot nouæ leges prodierunt. Sed in eadem *conculcata veterum canonum disciplina,*

eadem tempora incidit magna illa disciplinæ remissio. Antiqui canones, nisi qui decreto Gratiani inserti essent, fere ignorabantur, & in scholis regnabat nescio quæ sophistica, quæ mille modos eludendi canonum rigorem argutis mentibus suppeditabat. (x) Atque hoc modo in moribus remissio; in medelis parcitas. Præterea pontifices in Italia

(x) De barbarie in arte logica Autor optime edisserit *tom XVII. hist. eccl. in disc. præl.* §. 8. ostenditque seculo XII. & *seqq.* id vnice egisse huius doctrinæ interpretes, non vt ratiocinandi principia traderent, sed vt captiosis quæstionibus aduersarios caperent exemplo Antiquorum Sophistarum, id quod testimonio IOANNIS SARISBVRIENSIS illustrat. Floruit & in magna admiratione seculo XIII. fuit ALBERTVS M. magnus sui temporis dialecticus, sed qui ipsemet diffusiori suo opere inscientiam in hac arte prodidit. Aristoteles papa erat inter philosophos, infallibilis auctoritatis, magisque inuestigarunt inepti eius interpretes, quid dixerit, quam quid dicere debuerit. Discipulus eius THOMAS Aquinas subtilitate omnes superare studuit, inanibusque obseruationibus omnia fœdauit. Hinc corruptelæ nouæ eo tempore ecclesiam infecerunt, v. c. quod calix laicis subtractus, auricularis confessio stabilita &c. vnde tanquam ex equo Troiano noua propullularunt iura.

(y) Au-

lia ad dominatum supremum euecti, maiorque episcoporum pars domini saeculares facti sunt. Laicorum ignorantia clericorum praesentiam solertiamque in omnibus negotiis publicis aeque ac priuatis necessariam reddidit. (y) Inter tot negotia, inter strepitum iudiciorum, in principum aulis, in castris, in publicis consultationibus, quibus praelati saepe ac sanctissimi monachi fuere adhibiti, vix fieri potuit, vt caritas pastoralis & ecclesiasticus candor purus illibatusque conseruaretur.

XVII.

Remissioris disciplinae indicia sunt Clerici illiterati, raroque vel ob grauissima crimina destituti, aut facile restituti: poenitentiae canonicae, ad peregrinationes pias vel eleemosynas obeundas imperatae, friuole remissae; (z) indul-

quae degenerauit in abusus pessimos.

(y) Audiamus Autorem *tom. XIX. histor. eccl. in disc. praelim.* §. 10 *Postquam clerici dominatum in laicos ambierunt, & acquirendis bonis intenti fuerunt, nihil conducibilius esse crediderunt, quam directionem omnium negotiorum, ad clericos pertinentium, sibi vindicare, ignorantia eorum ad hoc manus praebente. Adeo enim haec processerat, vt ne quidem legere possent, sed potentioribus clerici essent a manu, a rationibus* &c.

(z) Hae remisſiones potisſimum factae, vt expeditiones cruce signa-

indulgentiæ generales, (a) publicatæ. Priuilegia ipso iure communi facta sunt magis communia. Pontificum potentia nulla re magis censeri posse videbatur, quam si dispensationes (b) a canonum obseruantia in infinitum extenderentur, quarum præteritis decem sæculis admodum circumspectus vsus fuit. Vicissim inde a sæculo XI. censura ecclesiastica vltra modum rigorosa inualuit, sæpeque in caussis temporalibus (c) ex leui caussa adhibebatur. Institutum fuit inquisitionis officium, ordinato processu extraordinario per capturas & denunciationes secretas in criminibus

gnatorum in terram sanctam promouerentur. Ab hoc tempore pœnitentiarum scena in totum mutata est vt Autor docet *tom. XVIII. hist. eccl. in disc. prælim.* §. II.

(a) Eorum initia itidem repetenda ab illa expeditione, de qua in not. præced. dixi. Vid. AVT. *cit. l.* §. 2.

(b) Non sine *redemtione*. Qui expeditionem in terram sanctam susceperant voto temerario, mutata voluntate illud redimere cogebantur, soluta eleemosyna; *c.* 1. 2. 8. *&* 9. *X. de Vot. Pretii* appellatio displicuit, ne simonia commissa videretur. AVTOR. *tom. XIII. hist. eccl. disc. prælim.* §. 16.

(c) Postquam episcopi potestate temporali, vt principes, vt domini mundi, eminere coeperunt. Aut. *tom. XVIII. inst. eccl. in disc. prælim.* §. 9.

(d) De

bus læsarum religionum. (d) Potestas sæcularis spirituali iungebatur tanto excessu, vt pontifici tribueretur ius destituendi principes, & regna pro lubitu dispertiendi.

XVIII.

Sed maius exitium disciplina sacra vix experta est, quam tempore schismatis Auenionensis, exeunte sæculo XIV. Nam in ista pontificum æmulatione vterque dispensationibus & indulgentiis sectatorum suorum numerum augere sategit, vitiaque in iis, qui parti suæ fauebant, dissimulauit, & quum mutuis diris & execrationibus se deuouerent, censuræ ecclesiasticæ ad ludibrium reciderunt. Concilium Constantiense, quod an. 1414. conuocatum fuit, tantis malis ex parte medelam adhibuit. Deliberatum ibi fuit de emendatione morum & disciplinæ ecclesiasticæ; deliberatum itidem postea. Omnium efficacissimum remedium existimatum fuit restrictio priuilegiorum & dispensationum, ne summa auctoritas, quam Christus capiti ecclesiæ concesserat ad ædifi-

præsertim tempore schismatis Auenionensis,

(d) De *tribunali in*-... *ionum* ex instituto ... Autor *tom. XIX.* ... *cl. in disc. prael.* §. 13. & infra circa finem singulares obseruationes tradit.

(c) Iam

ædificandum, adhibeatur ad ecclesiam destruendam.

XIX.

quibus Concilium Constantiensę mederi voluit, quibusue Germania & regna septemtrionalia sunt ad defectionem concitata.

Reclamatum est iis, qui papam veluti vnicum in ecclesia legislatorem ac totius disciplinæ arbitrum absolutum extollebant. Recursum est ad auctoritatem conciliorum & ad potestatem episcoporum, per canones ordinatam. Interim illi fluctus, quos schisma excitauerat, lenioribus istis remediis per omnes orbis Christiani partes compesci non potuerunt. Germania, regnaque Septemtrionalia abusibus istis, quibus oppressa fuerant, in tantum horrorem coniecta sunt, vt maximam partem animum abiicerent, atque hoc obtentu iugum ecclesiæ infausto omine excuterent (e). Per Italiam dominatus aulæ Romanæ & spes principum, qui ei adulan-

(e) Iam olim GVILIELMVS DVRANDVS *lib. II. de modo concil. general. hab. c. 7.* præsagium hoc Romanæ ecclesiæ prædixit: *Prouerbium vulgare est: qui totum vult, totum perdit. Ecclesia Romana sibi vendicat vniuersa. Vnde timendum est, quod vniuersa perdat. Nam (sicuti Salomon ait prouerb. XXX.) qui, multum emungit, sanguinem elicit. Sicuti habetur exemplum de ecclesia Græcorum, quæ ex hoc ab ecclesiæ Romanæ obedientia dicitur recessisse.*

(f) Gallia

adulantur ob certam lucri exspectationem, pontificis vsurpationes corroborauit, quas per Hispaniam Franciamque regum temperauit auctoritas pro genio nationum diuerso. Nam in Francia apertius pontifici resisti, manifestum est.

XX.

Franci in viam redeunt,

Inde a schismatis illius temporibus Francia palam declarauit animum tuendi veterem libertatem, atque exterminandi, quidquid contra canones per ignorantiam vel malitiam sequioribus temporibus innouatum est. (f) Neque tamen propterea habemus, quod nobis gratulemur de veteri disciplina conseruata, licet intacti pluribus innouationibus, quibus alia regna vexantur. Neque nostro æuo opus inuectiuis istis, quibus tempore *schismatis* vtebamur: nam

(f) Gallia semper sollicita fuit in tuenda *regni libertate* contra ausus papales, quibus regni maiestati non raro bellum indixit. Episcopi Galliæ, quorum e re imprimis fuit, libertatem hanc saluam incolumemque esse, regni causam non desecuere, & pontifex tanta pertinacia victus cedere tandem debuit, ne schisma, quod non raro sedi papali minati sunt Galli, huic regnum, potentia inclytum, subduceret. vid. *obs. I.* ad PETRVM de MARCA *de concord. sac. & imp. lib. I. c.* I.

 (g) Erat

nam periculoſorum remedia morborum intuta fiunt, ſi male adplicantur.

XXI.

qui concilii Baſileenſis decreta

Concilio Conſtantienſi optimum corrigendi abuſus remedium viſum fuit frequentior conciliorum generalium conuocatio, licet primitiua eccleſia tribus ſæculis iis caruerit, ad eaque tamquam ad *remedia extraordinaria*, (g) confugerit. Ex hac cauſſa Eugenius IV. conuocauit an. 1431. *concilium Baſileenſe*, quod a prima ſeſſione ex cauſſis friuolis diſturbatum iuit; ſed tamen eidem adhærere, eiusque decreta adprobare coactus eſt. Biennio poſt nouum inter pontificem conciliumque ortum eſt diſſidium, quod componi non potuit.

XXII.

adoptant in pragmatica 1438.

Medio tempore habitus eſt conuentus

(g) Erat ea eccleſiarum illa tempeſtate conditio, vt communibus malis communi conſilio & ope, quantum fieri poterat, ſuccurrere coactæ fuerint, quod eſſent derelictæ a republica; adeoque aliunde præſidium petere haud potuerint. Hoc ſenſu hæc remedia dici poſſunt *extraordinaria*, pro ſtatu illorum temporum quodammodo neceſſaria, quæ tamen poſtea, vbi minus neceſſaria videbantur, facta ſunt *ordinaria* ad augendam epiſcoporum auctoritatem.

(h) Cau-

; *Bituricensis* an. 1438. (h) ex omni Cle-
-Franciæ collectus a rege Carolo VII.
-i constitutio facta, quam *pragmati-
m* adpellamus: quod nominis iam an-
a nonnullis constitutionibus impera-
-ris, & statuto Ludouici sancti, quo
omanæ aulæ postulata repressit, indi-
-m erat. Pragmatica autem illa conci-
-i Basileensis agnoscitur auctoritas, plu-
-ique eius decreta recipiuntur in Fran-
-iam, certis limitationibus circumscri-
-ta. Germania in isto dissidio neutras
-artes secuta, donec an. 1447. *Concorda-
-a nationis Germanicæ*, inter Nicolaum
V. Eugenii IV. successorem, & Imp. Fri-
-lericum III. ordinesque imperii iniren-
-ur, quibus etiamnum vtitur in caussis
-eneficiariis.

XXIII.

Pragmatica Francorum pontifici- bus æque exosa fuit ac ipsum concili- um, cuius decretis nitebatur. Ludoui- cus

quam commutauit Franciscus I. in concordatis 1516.

(h) Caussam huic concilio dedit *legatio concilii Basileensis* ad regem clerumque gallicanum, in qua id agebant patres huius concilii, vt *decreta Basileensia* susciperentur in Gallia. Hac de caussa Rex conuocauit hanc Synodum, cui ipse præsedit & postulata legatorum concilii Basileensis examinauit.

 (i) Im-

cus XI. eam abrogaturus (i) impeditus eſt a Clero, ſed maxime ab academiis & ſenatibus prouincialibus. Ex eadem cauſſa Iulius II. impetiit Ludouicum XII. ad concilium Lateranenſe vocatum, damnaſſetque pragmaticam, ſi diutius in viuis verſatus eſſet. Leo X. denique litem hanc compoſuit, conuenitque cum Franciſco I. an. 1516. Bononiæ in noſtra *concordata*, quibus *pragmaticæ* nomen abolitum, infenſioraque pontificibus capita expuncta; cetera renouata. Potiſſima mutatio hæc fuit, quod, abrogatis epiſcoporum & Abbatum electionibus, pontifici tributa eſt poteſtas præficiendi epiſcopatibus & monaſteriis, quos rex nominaturus eſſet. Hæc concordata fuere a concilio Lateranenſi, quod tum nondum ſolutum erat, comprobata: ſed ſuprema curia Pariſienſis omnimodo reſtitit, quo minus publicam auctoritatem ex relatione in ſcrinia nanciſceretur, & clerus per integrum

(i) Imprimis curia Romana ſub PIO II. tam frequentibus precibus apud LVDOVICVM XI. egit, vt animum eius flecteret, & diploma, quo *pragmatica* aboleretur, daret, quo facto vulnus grauisſimum inflictum fuiſſet, niſi curia parlamenti Pariſienſis intercesſiſſet.

(k) Sine

ım sæculum electionum pristinam li-
tatem flagitauit; nullo effectu.

XXIV.

ub idem tempus Martinus Lutherus *Lutherus catholicis ansam dedit emendandi disciplinam,*
scenam prodiit, quem secuti sunt
plures, qui obtentu *repurgandæ*
esiæ miseris modis eam dilacerarunt.
ex his nouis secessionibus id vtilita-
edundauit in ecclesiam (k) vt omni-
animi, licet sero, serio tamen con-
erentur, non ad fidei quidem, quæ
ari nequit, sed morum & discipli-
ecclesiasticæ emendationem. Re-
tum est studium antiquitatum ec-
asticarum, veterumque canonum
a obliuione sepultorum. Inde
auit sancta illa saluberrimaque re-
ıatio concilii Tridentini, quo da- *in concilio Tridentino.*
ntur corriguntur que sequiorum sæ-
rum abusus plerique; dispensatio-
nes

Sine dubio ergo
, quæ adhuc pon-
parent, multum
ro sese debere
eri coguntur,
adeo infracta sit
ımensa pontificis
ıs, vt hodie in-
sine viribus iræ
abeantur. Præ-
terea quid vtilitatis ex
hac reformatione in
rem literariam, iuris-
prudentiam, & philo-
sophiam redundauerit,
nemini obscurum esse
potest, vt vel Lutheri
hostes beneficii huius
immemores esse non
deberent.

 (l) Hanc

nes autem & priuilegia conſtringuntur, ac infulæ epiſcopales exaltantur. Renouatio antiquorum canonum ſanctiſſimorum huius concilii ſcopus & labor fuit. Eius decreta circa doctrinas in Francia vltro recepta fuere, veluti ex concilio Oecumenico profecta; ſed quæ ad *diſciplinam* ſpectant, vsque ad hoc tempus, Cleri Francici intenſa flagitatione poſthabita, non attenduntur. (l) Non quod ea non ſatis pura cenſeretur, quippe maximam partem ſtatuto ordinum Bleſenſi inſerta; ſed quod reformatæ religioni addictis ciuibus, multisque catholicis, præſertim magiſtratibus, aliquid dandum eſſet, qui in iis plurima noſtris libertatibus inimica deprehendebant. Atque hæ ſunt ori-

(l) Hanc adhuc hodie prærogatiuam acriter defendunt reges Galliæ, quod conciliorum decreta vim *legum eccleſiaſticarum* in Gallia demum ſortiantur ex *regia publicatione* atque promulgatione. Hac deſtituta nihil roboris habent. Ceterum non potuiſſe recipi concilium Tridentinum, ſalua regni Galliæ libertate, res ipſa loquitur, quippe quo admodum imminuta eſt. Legati ab HENRICO II. & CAROLO IX. ad hoc concilium miſſi grauiter conqueſti ſunt de iuribus regni violatis adeo vt tandem receſſerint vid. PAVLVS SARPIVS in *hiſtor. concil. Trid. p. m. 1313. ſqq.*

(m) Re-

nes, progressus & reliqua fata iu- clesiastici inde ab ecclesiæ incuna- vsque ad hæc tempora.

CAP. II.

DIVISIONIBVS IVRIS ECCLESIASTICI.

I.

Niuersum ius ecclesiasticum diui ditur in ius *diuinum* & *humanum*; *naturale* (m) & *positiuum.* (*) *turale* est lumen rationis de eo, Deo debemus & hominibus. Hoc est ius diuinum, quia Deus est r naturæ, & rectæ rationis regula, t æterna sapientia. Ius *diuinum um* est, quod Deo placuit homi- præscribere, siue rationem eius uerit, siue minus. Continetur scriptura veteris & noui Testa-, & per traditionem ecclesiæ explica-

Diuisiones iuris canonici, quod est

Rectissime autor *turæ* doctrinam ad *iuris ecclesia-* mbitum trahit, quod saniora logmata, demon- *habitum religio- latum ciuilem*, de quo peculiari libello edisseruit PVFFENDORFIVS. Cultior omnino *iuris ecclesiastici* facies apparuit, postquam *iuris naturæ* capita ad illud transferri cœperunt.

 (n) Id

plicatur. (**) Huius iuris maior pars reuera est ius naturale, quod Deus tempore Mosis populo suo in scriptis commendauit, quoniam in hominum mentibus exoleuerat. (***)

(*) *Dist.* 1. *c.* 1. §. 7.
(**) *Dist.* 11. *c.* 5. *ex Basilio de Sp. S. c.* 27.
(***) *Chrys. homil.* 1. *in Matth.*

II.

partim diuinum, Decalogus est iuris huius naturalis compendium, omniaque veteris Testamenti *præcepta moralia* sunt eius explicationes. Equidem plures iis mistæ sunt *leges cærimoniales*, quarum nonnullis Iudæi procul superstitione vicinarum gentium habebantur; nonnullarum autem rationem ignoramus. Illud tamen in vniuersum constat, necessarias eas fuisse ad continendum populum illum indocilem & rebus externis addictissimum in officio, (n) in iisque latuisse figuras rerum noui Testamenti. (*) Quare postquam IEsus Christus venisset, vt veritatem nos aperte doceret, figuræ euanuerunt, cærimoniæque

(n) Id autor egregie demonstrauit peculiari libello gallice de *moribus Israelitarum* conscripto, in quo agrestis & durissimi huius populi peculiares rationes euoluit.

(o) Ita

cessarunt. Ille enim legem Dei red-
it absolutam, cunctaque reduxit ad
naturale & ad *primaeuam institutio-
.* (o) (**)

) *Matth. V,* 17.
*) *Dist.* 5. *pr.* §. 6. *f. dist.* 7. *pr.*

III.

ʼnde patet, ius *diuinum naturale* partim naturale immutabile, quoniam idea rationis ie omnis variationis expers est, ac Deus, in quo solo ea aeternum sub- t. Sed ius *diuinum positiuum* muta- est, conformatum quippe vtilitati ninum in certo statu viuentium. s itaque durationem non nisi Deo re- ınte nouimus, eius auctore. Ille o declarauit, fore, vt vetus foedus nouo

o) Ita fine dubio : subducit rationes or doctissimus; non e vero ecclesia Ro- a. Noto notius est niuersum fere sa- otium cum cultu itico tractum esse latum noui testa- ti, cum stabiliendae archiae admodum niret: 2) decimas, tiones & primitias liter, ex veteri foe- dere repetitas fuisse, & secundum leges eius adhuc hodie aestimari: 3) imo *sacrificiorum* do- ctrina cum *votis* aliis- que inde dependet: 4) denique totus *cultus cerimonialis* hodie ita adornatus est, vt appa- ratu suo & pompa ve- teris legis solennia lon- ge superet, contra Chri- sti doctrinam *Ioh. IV,* 21. 23.

nouo tollatur; (*) ſed Chriſtus nullibi dixit, ante ſuum vltimum aduentum quidquam mutatum iri.

(*) *Ier. XXXI. 31. Auguſt. de Spir. & lit. c. 19.*

IV.

partim humanum. Ius *humanum* eſt multo mutabilius, non ſolum pro neceſſitatum, quibus mederi cupimus, diuerſitate; ſed etiam quod procedente tempore comperimus, optimis remediis nos vſos non fuiſſe. Hoc ius humanum poſitiuum, ſi ſcriptis conceptum, vocatur *conſtitutio;* ſi non ſcriptum, *conſuetudo* (p) (*) Sic *conſtitutionum* nomine veniunt omnes *canones conciliorum*, decreta pontificum & epiſoporum, regulæ monachorum, ceteræque leges eccleſiaſticæ omnes, ſiue generales ſint, ſiue particulares. Quod autem præterea conſenſu tacito ſoloque vſu receptum inualuit, *conſuetudo* adpellatur. Obſeruanda autem non niſi *conſuetudo laudabilis* h. e. quæ non

(p) Hoc *ius eccleſiaſticum*, ſiue *in ſcriptis* ſiue *ſine ſcriptis* conceptum, eſt *publicum* & *priuatum.* Illud *hierarchiam*, ſtatumque *eccleſiæ*, quatenus *rempubl.* conſtituit, atque *cleri imperantis* iura reſpicit. Hoc vero cauſas priuatorum eccleſiaſticas, v. c. ius patronatus, beneficia &c. Illud principatum tenet in *iure canonico.*

(q) Nec

non in *sanctiones iuris diuini* & in *constitutiones vniuersales* impingit. (q)

(*) *Dist.* 1. c. 3. 4. 5. *dist.* 3.

V.

Ius diuinum omnes æque fideles obligat. (*) Ius humanum latius vel angustius patet pro auctoritate conditoris, ac consensu eorum, qui id admiserunt. *Conciliorum oecumenicorum* canones vbique sunt obseruandi, exceptis locis, qui, quod a labe disciplinæ intacti mansere, iis non indigent, vel contraria vtuntur consuetudine, quæ sine maiori malo abrogari nequit, ac iuri diuino non repugnat. Conciliorum *particularium* canones & episcoporum decreta regulariter extra prouinciam vel diœcesin non protendunt obligationem; sed sæpe fit, vt aliæ ecclesiæ sua sponte

quod variorum, eo pertinent canones conciliorum,

(q) Nec *ecclesiam* grauat, seu rationibus *ecclesiastici status* non aduersatur. Quicquid cum his pugnat, illaudabile minusque tolerandum iudicatur. Consuetudo inuestiendi prælatos per *annulum* & *baculum, regaliorum, spoliorum, primariarum precum*, &c. illaudabilis imo damnabilis iudicata, quod cum rationibus regni ecclesiastici pugnaret: *Boni* enim mores sunt, quos papa cum clero approbat; *mali* vero, quos improbat. Quicquid autem hos alit, turpe & irrationabile censetur.

(r) Maxis

ſponte iis ſe ſubiiciant, quo pacto fieri poſſunt *regulæ vniuerſales.* (r) Eſt enim totum illud regimen eccleſiaſticum lene & caritate temperatum, alteraque eccleſia alterius leges, ſibi vtiles, volens lubensque amplectitur. Viciſſim ægre non fertur, ſi qua eccleſia priuatis ſuis inſtitutis vtitur, ſi forte non ſine diſcrimine ad legem communem reduci poſſe videatur. Sola fidei doctrina & iuris diuini leges per omnia ſunt vniformes.

(*) *Diſt. 9. f. & 10. pr.*

VI.

qui proprie leges non ſunt.

Iam vtut eccleſia ſemper nouas leges condere poſſit; ea tamen poteſtas non eſt *arbitraria*, neque homines ea pro ſuu affectu ac lubitu abuti queunt. Concilia enim *particularia* tum demum canones conceperunt, quando certis deprauationibus medendum erat. (s) Gene-

(r) Maxime ſi in codicem legum vniuerſaliter obligantium transferuntur. Sic poſtquam canones Laodiceni, Gangrenſes, Neo Cæſarienſes &c. in *codicem canonum vniuerſæ eccleſiæ*, & africani in *Dionyſii exigui collectionem* coniecti ſunt, *vniuerſalium* legum vigorem acceperunt.

(s) Vel etiam pro reducendo antiquorum canonũ vſu, deſuetudine fere exſtincto, laborari deberet, id quod

Generalia autem extraordinem conuenere, ac plerumque paucos canones rodidere. Propterea ecclesia Romana per decem priora saecula *nullos canones* sanxit, & decretales, illo spatio a pontificibus scriptae fuere ad episcopos lios, vt eos canonum docerent argumenta & inculcarent obseruantiam. (t) psi patres, qui siue in conciliis, siue per peculiares constitutiones canones fecerunt, eo ipso Christianis non voluere nouas leges imponere, sed tantum *legem Dei* & *traditiones apostolicas* explicare, (u) repressis aberrationibus, quas glifcere animaduertebant. (*) Hinc pontificum constitutiones & conciliorum

quod plura concilia particularia, maxime *episcopalia*, docent.

(t) Breuiter nihil nouiter constituerunt in epistolis suis pontifices, sed consulti de rebus ambiguis secundum *ius constitutum* pronunciarunt, & se quoque canonibus antiquis & *iure ecclesiastico constituto* teneri agnouerunt IO. LAVNOIVS *P. III. epist.* 3.

(u) Vel potius quaestiones controuersas decidere ex traditionibus apostolicis cerebrinis. Cum certamen esset inter Asiae minoris ceterasque ecclesias de tempore celebrandi pascha, tam illae, quam ceterae ecclesiae ad *traditiones apostolicas* prouocarunt, neutra pars tamen eas probare potuit. SOCRATES *lib. V. hist. eccl. c.* 22.

(x) Quid

rum decreta citationibus scatent, & concilii Tridentini prope verba singula ex scriptura, canonibus & patrum scriptis hausta sunt.

(*) *Athanas. ep. ad orthod.*

VII.

Verum principium canonum sacra scriptura. Sacra igitur scriptura maxime omnibus Christianis habenda est lex palmaria, quam pastores veluti normam actionum suarum sequi debent. Qui ei multum operæ dederit, inueniet regulas, ex quibus facile diiudicabit casus particulares. Atque hoc modo sacra scriptura vsi sunt Cyprianus, Augustinus, Gregorius M. ac reliqui patres. Maximusque horum scriptorum vsus est, ex iis percipere, quantum in scriptura lateat, quodque nostram effugeret diligentiam, qui tanto studio eam non meditati sumus. (x)

VIII. Post

(x) Quid vero desideretur in hoc præiudicio, alii iam notarunt. Corruptam per patres *iuris ecclesiastici* & *doctrinarum* simplicitatem esse plura euincunt, postquam præser tim vbique sensus reconditos mysticosque in locum simplicioris, veritatis substituerunt. Genuinos inde significatus infinita vocabula, in iure ecclesiastico passim obuia, amiserunt, insolitosque assumserunt, vt vel notiones *ecclesiarum*, *pœnitentiæ*, *clericorum*, lai-

VIII.

Post scripturam maximæ auctoritatis sunt placita *conciliorum vniuersalium* & *particularium*, ab vniuersa ecclesia recepta. (*) Iesus enim Christus pollicitus est, quoties discipuli in suo nomine congregati fuerint, etiamsi non plures duobus vel tribus, se fore in medio eorum. (**) Iam si cuiusque patris magna in se sit auctoritas, quid? si plures eorum in nomine Dei, implorato spiritus sancti auxilio, ad salutem ecclesiæ, quæ ipsis regenda tradita est, congregati fuerint? (***) Huiusmodi conuentus maior certe auctoritas erit, quam patrum singulorum, vel ad populum verba facientium, vel caussas dubias respondentium (y). Pontificum constitutiones legum quoque numero sunt habendæ vniuersalium, quatenus vel ab episcopis in suis diœcesibus publicatæ, vel longo vsu receptæ. Generatim autem obserua-

cum placitis concil, vniuersalium,

& constitutionibus pontificum,

laicorum, missæ, oblationum &c. docent.

(y) Sed non maior quam *doctorum*. Sunt patres *doctores ecclesiæ*, & ita quicquid congregati tradunt, docent, asserunt, *doctrinæ*, non *legis* auctoritatem habet. Enimvero hi, qui concilia desiderant, *legislatoriam* potestatem & *interpretationem authenticam* eidem tribuunt, prout supra c. 1. iam obseruaui.

(z) Mi-

seruare non tenemur leges scriptas, quas in vsum deductas non fuisse constat (z)

(*) *Can. Calch.* 1. *dist.* 15. *c.* 3. §. 2.
(**) *Matth. XVIII,* 20.
(***) *Conc. Calch. ep. ad Leon. act.* 3.
(****) *Cælest. ep.* 4. *ad Conc. Ephes.*

IX.

& consuetudine laudabili. Vicissim magna vis est consuetudinis, & magna in vtramque partem, si laudabilis, si longo vsu, si pastorum ecclesiæ consensu (a), vel saltem iis scientibus, inualuit: vt ipsam canonum obseruantiam excuset. Sunt enim canones, qui a piissimis hominibus impune negliguntur, licet nullibi legantur reuocati v: gr. de baptismo extra casum necessitatis

(z) Minus gratam curiæ Romanæ hanc sententiam fore, palam est, quæ tamen sanæ rationi congruit. Eandem sententiam tuetur P. de MARCA *de C. S. & I. lib. II. c.* 16. Sed ex fundamentis admodum lubricis eandem illustrat.

(a) Pastorum ecclesiæ consensum desiderat Autor, æque vt Dd. imperantis consensum tacitum ad vigorem consuetudinis desiderare solent. Verius tamen est, eam vim suam, habere ex *consensu* ipsis factis declarato eorum, qui collegium quoddam constituunt, quippe qui de rebus ad collegium spectantibus *pactis expressis* quædam constituere possunt. Par ratio est singularum ecclesiarum, quæ iure *collegiorum* merito censentur.

(b) In

tis non nisi tempore paschali & pentecostali administrando; de precibus die solis ad Deum non e geniculo fundendis, &c. (*). Quin consuetudinis tanta vis fuit, vt lex in nouo Testamento disertis verbis concepta (**), pluribusque constitutionibus ecclesiasticis confirmata, *de non edendo sanguine* & *suffocato*, per eam tolleretur. Neque tamen propterea existimandum, iustum esse, quidquid vulgo fieri videmus. Ecclesia enim fere semper magno abusuum numero onerata fuit, quos spe meliorum temporum tolerauit, ingemuitque. Horum loco habendum quidquid legibus vltimo scriptis repugnat, nisi forte conforme sit antiquioribus institutis, quæ nonnullibi seruata sunt. Maxima autem vis consuetudinis cernitur in ritibus, hoc est, in ratione precum publicarum, in administratione sacramentorum, obseruatione feriarum, ieiuniorum &c. Quum enim christiana religio de interioribus mentis humanæ sollicita sit; in exterioribus magna semper Christianorum libertas fuit (***). Tutissimum est, vt suam quæque morem sequatur ecclesia, nisi quid habeat, quod doctrinæ vniuersalis ecclesiæ repugnet. Vt autem adpareat, quæ leges, quæue consuetudines in vsu

ſint; videndum, quæ perpetuæ decretorum normæ fuerint.

(*) *Can. Nic.* 20.

(**) *Act. XV*, 29.

(***) *Auguſt. ep.* 36. *ad Caſul. ep.* 55. *ad Ianuar. n.* 34.

X.

non opiniones doctorum, Inter ceteras corruptorum morum & deprauatæ diſciplinæ cauſſas ſequioribus temporibus hæc fuit, quod *opiniones doctorum* pro legibus arreptæ fuerint. Quod tum demum factum; quum epiſcopi deſinerent docere populum & conuentus agitare. Ex hoc neglectu regnum *opinionum*; ex opinionum diuerſitate, *iuſti* ignorantia; ex ignorantia iuſti *lubricum morum* natum eſt, quum ſceleſtiſſimus quisque haberet doctorem in promtu, affectui ſuo obſecundantem, nec fere quemquam noſſet, cui ſatis eſſet animi pro veritate. (b) Ipſæ academiæ & religioſorum hominum

(b) In theſi philoſophatur Autor. Progrediamur ad hypotheſin. Seculo XII. nata eſt opinio, a quibusdam apprehenſa, ad euitandam effuſionem vini conſecrati ſufficere, ſi ſolus *panis conſecratus* daretur laicis. Quidam repugnarunt & ſeculo XIII. adhuc ALBERTVS M. hanc opinionem reprobauit. Ex hac opinionum diuerſitate ignorantia *iuſti* nata, & inde tandem *lubricum morum*, hinc inde iam introductum ſeculo XIII. Firmata tandem

num ordines vitia hæc promouerunt, quum episcopi ex horum gremio seligerent, quos consiliis suis adhiberent. Facile vnius monachi doctrina vniuerso ordini, & vnius doctoris academici sententia vniuerso collegio imputatur. Interim ipsa collegiorum decreta non sunt nisi consultationes prudentum; quæ vtut multum momenti habeant, legum tamen vi destituuntur, quippe profectæ ab hominibus, qui iurisdictione carent. Idem dicendum de congregationibus, nouissimis temporibus institutis, quarum consiliis in variis rebus vtitur pontifex.

nec collegiorum decreta,

nec congregationum Romanarum placita,

XI.

Priuilegia quoque nutriuerunt vitia. Sunt autem priuilegia certæ leges, ad certam personam vel ad certam vniuersitatem ab obseruantia iuris communis eximendam latæ: cuius generis etiam sunt *dispensationes.* (c) (*) Quæ licet salutares

nec priuilegia.

tandem admodum hæc opinio monachorum accessu. THOMAS Aquinas enim hunc morem approbauit, cuius auctoritate facile omnes ecclesiæ in eum iuerunt.

(c) In hoc tamen a *priuilegiis* differunt, quod hæc ad omnes casus quandocunque obuenientes applicari debeant, & sint instar *legis* in certam personam latæ: *dispensatio* autem

tares esse possint, in vniuersum tamen indoli euangelii aduersantur. Animus demissus non affectat singularia, nisi forte plura pati altiusque descendere opus; & caritas æqualitatis custos est, propriique commodi inimicissima. Ipse IEsus Christus omnibus religionum cærimoniis legibusque patriis semet subiecit. Puris illis temporibus rarissima fuere *priuilegia*; postero æuo profusissima. Quotidie obuersantur, quorum nulla est ratio; & si qua iusta caussa nituntur, ea inuidiam, discordiam, legum contemtum alunt. Vilescunt enim leges, simulatque negligi possunt, & qui *dispensationibus* sunt omnium indignissimi, ii ad eas flagitandas sunt omnium promtissimi audacissimique. (d)

(*) *Dist.* 3. *c.* 3.

Cap. III.
DE CLERO IN VNIVERSVM.

I.

Alia diuisio

VNiuersum ius ecclesiasticum, methodo iure consultis vsitata, ad per-

autem aliquem eximat ab obligatione legis in certo casu, vltra quem non extenditur, nec in aliis similibus legem constituit.

(d) Maxime vbi *venales* exstant, vt Romæ. vid.

personas, *res* & *actiones* accommodari potest. Agendum ergo primo loco de *personis*.

II.

Christiani (e) sunt vel clerici vel laici. *Clerici* sunt, qui seruitio ecclesiæ dicati veluti eius ministri publici; reliquus fidelium cœtus *Laicorum* nomen habet. Clerici pro duplici functionum genere, *sacerdotio* videlicet & *ministerio*, duplicis sunt generis. *Sacerdotium* quippe *episcoporum* & *presbyterorum*; *ministerium diaconorum* ac reliquorum *minorum clericorum* proprium est. Sic in veteri Testamento leuitæ ministri fuere sacer- *Qui & quotuplices clerici?*

vid. M. ANTON de DOMINIS *de republ. eccl. lib. V. c. II. n.* 78. PYRRHVS CONRADVS *de praxi dispensat. Apost.*

(e) Vt olim apud Romanos ex *triplici statu ciuili* omne iuris ciuilis fruitio dependebat, ita obseruaui, a triplici statu in *republ. ecclesiastica* omnem iurium ecclesiasticorum diuersitatem petendam esse. Nam (I) homines sunt vel *Christiani* vel *infideles*. Illi in ecclesia sunt, liberique; hi vero extra ecclesiam, *seruorum* instar. (II) Christiani sunt vel *orthodoxi*, ciues ecclesiæ; vel *heretici* qui extorres & extranei censentur. Denique (III) sunt vel *clerici*, qui imperant, & ita sui iuris sunt; vel *laici*, qui parent & alieni iuris censentur. Inde illi *patres*; hi *filii* dicuntur.

ſacerdotum ex familia Aaronis, quorum princeps fuit pontifex maximus. Diuerſi illi clericorum gradus vocantur *ordines*, quos omnes *eminenter* continet epiſcopatus, qui reliquorum ordinum fons eſt & origo, & apex ſacerdotii h. e. poteſtatis illius ſpiritualis, qua Chriſtus apoſtolos ſuos ad regendam eccleſiam inſtruxit. Presbyteri, diaconi, ceterique miniſtri particulam tantum poteſtatis illius & gratiæ habent, quam epiſcopus totam poſſidet. Hinc *epiſcopatus* notio ante omnia euoluenda.

III.

Quid epiſcopus? Epiſcopus eſt perſona, quam Deus elegit, vt alios ſanctos reddat deducatque ad vitam æternam. (f) Eius igitur eſt, prædicando, docendo, baptizando facere Chriſtianos; factos verbo Dei & ſacramentis paſcere; ad preces fundendas inducere; pro iis publice & priuatim orare; pro iis & cum iis offerre ſacri-

(f) Ita vero 1) eum *presbyteris* conueniunt, quod etiam paſſim nouum fœdus docet: 2) nudi *doctores* ſunt, nullo inſtructi imperio: 3) iurisdictio epiſcopalis iis a Saluatore non eſt tributa. Ceterum epiſcopos ex inſtituto eccleſiaſtico ortum traxiſſe, recte docuit HIERONYMVS *in c. 5. D. 95.* quod pluribus illuſtrat BLONDELLVS *in apol. pro ſentent. Hieron. de epiſc. & presbyt.*

ſacrificium; iudicium exercere in peccatores, eosque vel Deo reconciliare, vel e gremio eccleſiæ eiicere; tueri vnionem eccleſiæ; diuiſiones cohibere; morum ſanctitatem inſtillare; peccata exſtirpare; pauperibus de neceſſariis vitæ ſubſidiis proſpicere; afflictis ſolatia adhibere. Id curæ fuit Apoſtolis & primis epiſcopis, ab iis ordinatis: hoc egerunt patres eccleſiæ, innumerique illi epiſcopi, quorum nomina noſtris Martyrologiis ſunt conſecrata. Hæc idea non eſt in cerebro nata, veluti ſunt idea *perfecti oratoris* aut *ſapientis*, quem ſtoici finxerunt; ſed viua expreſſio imaginum, quas magno numero puriora eccleſiæ ſæcula exhibent, quarumue exemplis nec noſtra tempora deſtituuntur.

IV.

Quum igitur tam late pateat Chriſtianum ſacerdotium, officia eius neceſſario cum pluribus perſonis fuerunt communicanda. Naſcente eccleſia, quum fidelium numerus Hieroſolymis quotidie creſceret, apoſtoli ſeptem *diaconos* eligendos eſſe cenſuerunt, in quos curam rerum temporalium deuoluerent, oneroſam ſane in cœtu eorum, quibus omnia erant communia; ſibi reſeruata

diſcretum a ſacerdotio miniſterium, inſtitutis diaconis,

episcopis, seruata precum & prædicationum industria (*) Posthæc *episcopos* instituerunt, singulisque ciuitatibus, quæ modico fidelium numero floruerunt, singulos præfecerunt. (**) His præter diaconos ex mandato domini, alios auxiliatores adiunxerunt, quos *presbyteros* vocamus; *presbyteris,* quo nomine principio ipsi episcopi vtebantur (g) (***). Hi fere omnibus episcopalibus officiis fungebantur, præter duo, quæ sunt episcoporum propria, scilicet *confirmatio Christianorum* seu communicatio spiritus sancti per manuum impositionem, & *ordinatio clericorum* h. e. diaconorum, presbyterorum & episcoporum. (h)

(*) *Act. VI,* 4.
(**) *Tit. I.* 5. 7.
(***) *Act. XX,* 27. 28.

V.

(g) Non tantum æuo apostolico *presbyterorum* & *episcoporum* nomen vnum idemque erat, sed postquam *primi* inter presbyteros toti presbyterio præfecti sunt sub nomine *episcoporum*, adhuc *presbyterorum* nomen retinuerunt. EVSEB. *lib. V. hist. eccl. c.* 24. HILARIVS *in* 1 *Tim. III.* ad huc suo tempore bellissime ita censuit: *Episcopi & presbyteri vna ordinatio fuit. Vterque enim sacerdos est, sed episcopus primus, vt omnis episcopus presbyter est, non omnis presbyter episcopus; hic enim episcopus est, qui inter presbyteros primus est.*

(h) Non aliter quam ex *instituto* & *more ecclesiæ,*

V.

Aucto ſubinde fidelium eccleſiarumque numero, diaconorum functiones diuidendæ videbantur. Inſtituti enim ſunt *lectores*, qui libros ſacros adſeruarent, publiceque prælegerent; *oſtiarii*, qui eccleſiam cuſtodirent, purgarentque, & profanos arcerent; *exorciſtæ*, qui dæmones e catechumenis ceterisque a cacodæmone obſeſſis eiicerent; *Acoluthos*, qui epiſcopo a pedibus, mandatisque eius ac literis ad alios perferendis præſto eſſent; *ſubdiaconi*, qui diaconos ſubleuarent, proximoque gradu eſſent. Atque hæ ſunt origines *ordinum*, quibus hodienum clerici diſtinguuntur. Non tamen eadem omnium eccleſiarum facies, nec ſemper ſinguli in vnaquaque ordines fuere. Aliæ enim vel ſolos *lectores* & *acoluthos*, aliæ ſolos *lectores* & *oſtiarios*; aliæ, præter hos, *cantores* habuere. Multæ orientales eccleſiæ etiamnum *ſub-*

lectoribus, oſtiariis, exorciſtis, acoluthis, ſubdiaconis, cantoribus ſeu pſalmiſtis,

cleſiæ, quia in his duobus actibus *prærogatiuam apoſtolicam* quæſiuere, quorum ſucceſſores ſeſe epiſcopi conſtituerunt. Vnde ergo reliqua *iura epiſcopalia*, imprimis iurisdictio, imperiumque ſacrum? Enimuero recte Autor hæc omittit, quia de modeſtia primorum epiſcoporum edifferit.

ſubdiaconis deſtituuntur. Sed inde ab apoſtolorum temporibus ſemper & vbique fuere *epiſcopi*, *presbyteri* & *diaconi*.

VI.

aliisque officialibus, veluti notariis &c.

Sed non *ordinibus* ſolum (i), verum *officiis* quoque, poſtquam hæc aucta ſunt, cenſeri cœperunt clerici. Nam inter diaconos ceterosque clericos inferiores interiecti ſunt *notarii* ſeu *ſecretarii*, *manſionarii*, (k) *ſacellani*, *theſaurarii*, quibus præfectus eſt archidiaconus. Inter presbyteros fuere presbyteri *cardinales*,

rectoribus, quos ſequior ætas *rectores* ſeu *curatos* adpellauit; *directores* noſocomiorum vel

(i) In *ordinibus* eſſe dicuntur, qui *ordinatione ſolemni* ad munera eccleſiaſtica adſumuntur: qui ad alia *officia* citra *ordinationem* admouentur, in *ordine* non ſunt. Enimuero olim nullus *ordo* erat ſine *actuali officio* ſacro, prohibitumque in genere ordinare clericos: vbi hoc vero inualuit, *ordines* non ſemper *actuale officium* inuoluunt.

(k) *Manſionarii* ſunt *æditui* & *cuſtodes eccleſiæ*, inde dicti, quod habitationem vel manſionem iuxta eccleſiam haberent. CANGIVS *in gloſſ. voc. hac*. *Notariorum eccleſiæ* officia varia fuere. Generatim *epiſcoporum amanuenſes* erant; conciones excipiebant, in codices referebant, interdum publice recitabant, coram epiſcopo baculum gerebant, literas conſignabant &c. Prolixe triplici diſſert. *de notariis eccleſ.* agit Dn. IO. ANDR. SCHMIDIVS.

(l) Hi

vel monaſteriorum; *pœnitentiarii* (l); *archipresbyteri.* Ipſi epiſcopi pro locorum amplitudine aliis alii facti ſunt eminentiores. Nam qui in primaria cuiuslibet prouincæ ciuitate habitarunt, *metropolitani* ſeu *archiepiſcopi*; qui domicilium habuere in ciuitate, ex qua plures prouinciæ regebantur. *exarchi*, *patriarchæ* ſeu *primates* vocabantur. *Papæ* nomen, quod olim epiſcopis occidentalibus commune fuit, (m) Romani pontificis proprium manſit, quia hic de iure diuino omnibus epiſcopis maior eſt habitus, apoſtolorum principis ſucceſſor & *viſibile* caput eccleſiæ. Horum graduum, quibus clerici eiusdem ordinis diſtinguuntur, alii *dignitatum* potius ſunt, quam *officiorum*; alii mandatis dumtaxat temporariisque adminiſtrationibus nituntur; alii ſunt vitalitii tantum. Vocantur autem *beneficia*, ex quo certa bonorum eccleſiæ portio iis adnexa fuit, cuius adminiſtratio eſt penes *titulatum*.

archiepiſcopis, patriarchis.

VII.

(l) Hi olim dicebantur, qui pœnitentibus præerant, eorumque confesſionibus audiendis vacabant, vbi occulta delicta erant manifeſtanda & per pœnitentiam expianda.

(m) Vt demonſtrat LAVNOIVS *P. VI. epiſt.* 13. *n.* 303. *ſqq.* ſimulque docet, ex hoc nomine nullam prærogatiuam pontifici competere.

(n) Olim

VII.

Officia non sunt praecise clericalia, Non autem *officium;* sed *ordo* facit clericum. (n) Sunt enim officia ecclesiastica, quibus etiam laici ornari fungique solent, vt olim œconomi, defensores, ostiarii; hodie nosocomiorum praefecti, custodes, thesaurarii fabricae: horum enim omium officia sunt ecclesiastica. *quemadmodum multi clerici sunt sine officio.* E contrario postremis temporibus magnus semper fuit numerus clericorum absque officio. Interim clericorum loco habentur ii quoque, qui tonsuram passi sunt, habitumque sumserunt ecclesiasticum, parati ad recipiendos ordines vel officia, quibus fungendis idonei viderentur. Hi itaque sunt, ex vsu ecclesiae Romanae praesenti, cleri *gradus: clerici simplices,* qui *tonsuram* acceperunt; clerici, qui sunt *intra quatuor minores ordines*, veluti ostiarii, exorcistae, lectores, acoluthi; qui sunt *in sacris*, seu ex ordine consecratorum, veluti subdiaconi, diaconi, presbyteri; denique *episcopus*, penes quem est sacerdotii ac ministerii, cuius

(n) Olim *officium* faciebat *clericum*, non *ordo*, qui sine *officio* concipi non poterat. Corruptior ecclesiae status nouam plane disciplinam doctrinamque ecclesiasticam produxit.

(o) Non

ius reliqui partem habent, vniuersum pondus & momentum.

Cap. IV.

DE IRREGVLARITATIBVS, SEV DE VITIIS, OB QVAE CLERICVM FIERI PROHIBETVR.

I.

Nemo ausu proprio ecclesiae ministerio se ingerat, sed vnusquisque a Deo appellandus est. (*) Diuina vocatio dignoscitur *iudicio episcopi* & *totius ecclesiae suffragio.* (o) In primitiua sane ecclesia non nisi homines spectatissimae probitatis, populo saepe flagitante, & numquam non consentiente, ordinabantur, inuiti nonnumquam ad sacrum ministerium pertracti. (p) (**) *Ordo electionis clericorum*

(*) *Heb. V*, 4.

(**) *Cypr. ep.* 33. 34. 35.

(o) Non facile hoc iudicio singulorum, an vocatio *diuina* esset, commissum est, quod fallax in *causa propria* est. Neque ex responsis theologorum hoc aestimandum, quorum suffragium est tantum *informatiuum*, non *decisiuum*.

(p) Pluribus hoc exemplis & rariori doctrina illustrat ZIEGLERVS *de cleric. renit. conf.* ESPENCAEVS *lib. III. digress. c.* 4. *p.* 224.

II.

ad regulas adstrictus, Atque in diiudicanda probitate exactissime obseruabantur regulae Paullinae de non imponendis cuiquam intempestiue manibus; de non admittendis neophytis, ne fastu inflentur; de explorandis diaconis, antequam ad ministerium admitterentur. (*)

(*) 1. *Tim. III,* 6. *Can. Nic.* 2. *dist.* 48. 1. *Tim. III,* 20.

III.

e minoribus maiorum, Presbyteri non eligebantur nisi e diaconis, nec diaconi nisi ex lectoribus, acoluthis vel aliis minoribus ordinibus, vt longo vsu mores cuiusque dexteritasque explorari possent. (*) Denique statutum fuit, vt singuli per singulos gradus adscenderent, nec presbyter admitteretur, nisi qui fuisset diaconus; nec diaconus, qui non subdiaconus, & sic porro vsque ad primam tonsuram: atque in vnoquoque gradu per certum temporis spatium subsistendum fuit, quod *interstitium* vocant. (q)

(*) *Dist.* 77, *c.* 3. *ex ep.* 1. *Siric. ad Himer. Tarrac. c.* 9.

IV.

(q) Illustrat hunc morem antiquum ESPENCAEVS *digress. lib.* 1. *c.* 16. de quo etiam adhuc vestigia quaedam occurrunt in *tit. X. de cleric. per saltum promoto.*

(r) Ca-

IV.

Clerici e laicorum sanctissimis sunt legendi. (r) Quapropter canones a clericatu repellunt, qui quacumque macula laborant. Ipse apostolus episcopos & diaconos vult esse innoxios integræque existimationis etiam inter fideles. (*) Hinc reiiciuntur, qui post baptismum in crimen quodlibet, veluti hæreseos, apostasiæ, homicidii, adulterii, inciderunt, etiamsi pœnituerint, ecclesiæque fuerint reconciliati: eo quod horum scelerum memoria permanet, &, qui ea commiserunt, infirmiores iis videntur, qui sunt integri vita scelerisque puri. Is fuit veteris disciplinæ rigor, vt, qui pœnitentiam ecclesiasticam subiissent, ordinari numquam possent. (s) (*)

& minimorum e laicis sanctissimis.

Vita animi,

(*) 1. *Tim. III,* 2. 7. 10. *Tit. I,* 6. 7. *Can. Nic.* 9. *dist.* 25. *c.* 6.

(**) *dist.* 50. *c.* 55. *ex Conc. Carthag.* 4. *c.* 68.

V. Irre-

(r) Canones in conciliis certas constituerunt *regulas*, in quibus qualitates clericorum erant determinatæ. Inde *irregulares* dicti, qui extra illas regulas deprehenduntur, ob defectum, regulis canonicis repugnantem. Conf. IOSEPH. GIBALINVS *de irregularit. & impedim. canonicis.*

(s) Hanc antiquam ecclesiæ praxin erudite illustrat THOMASSIN. *de vet. & nov. eccl. discipl. P. II. lib.* 1. *c.* 56.

(t)

V.

& mentis, Irregulares porro censentur; qui hominem vel casu, vel inuoluntarii occidissent (t); qui militassent etiam in bello iusto; qui hominem, licet capitis damnatum, iudicio, consilio, accusatione vel manu, morti tradidissent (*). Vtut enim hoc crimine careat; ecclesiæ tamen, quæ abhorret a sanguine, mansuetudini repugnat. Porro bigami, (**) qui secundas nuptias contraxere, vel viduam duxere, vel generatim qui non virginem sibi coniunxere. (u) His enim connubiis quædam incontinentiæ ac infirmitatis macula hærere videbatur.

(*) *Dist.*

(t) Capitales pœnas exhorruerunt Christiani primitiuæ ecclesiæ, vt scripta patrum docent. Quocirca, quia purior clericorum vita esse debet, creditum fuit, eos, qui sanguinem fuderunt, a clericatu repellendos esse. conf. THOMASSIN *cit. l. c.* 68. *sqq.* ESPENCAEVS *lib. II. digress. c.* 6.

(u) Hæc videtur Pauli 1 *Tim. III,* 2. 5. 9. 12. intentio fuisse. Mystica interpretatio latius extendit hanc prohibitionem, quod non negat THOMASSIN *cit. l. c.* 78. §. 8. aiens: *mystica illa contemplatio & imitatio Christi, vnam virginem sibi castam ecclesiam desponsantis, nec dum vel Pauli, vel aliorum tunc doctorum ecclesiæ oculis obversabatur.*

(x) Qui

(*) *Dist.* 50. *c.* 8. *ex Martin. Bracar. c.* 26.
(**) *Dist.* 26.

VI.

Ab ordinibus præterea repelluntur Clinici, h. e. qui, dum ægroti lecto decumbunt, baptizati sunt; (x) (*) quod primis sæculis sæpe contigit, vbi multi, vt impune peccare possent, non nisi paullo ante vitæ finem baptizari voluerunt, quorum fides probitasque merito suspecta. Qui ære alieno obruti, (y) *ciuilia,* qui siue publicam rem siue priuatam gessissent, repudiantur. (**) Nam Deo seruire volentes, monente Paulo, rerum humanarum cura intacti sunto. (***) Scientiarum ignari pro ordinum diuersitate vel admittuntur, vel repudiantur. Intrantibus clericatum sufficit legere posse & scribere. Lectorem decet, quæ legit, intelligere. Presbyter ad

(x) Qui cum immergi non poterant, sed aspergebantur duntaxat, dubium aliis mouebant, vtrum habendi essent legitimi Christiani? CYPRIAN. *epist.* 69. *edit. Brem.*

(y) Solebant non raro ære alieno obruti & administratores clericatum ambire, vt fori ecclesiastici ceterarumque immunitatum clericalium fierent participes, adeoque hi a rationibus reddendis, illi a solutione debitorum vel aliis incommodis liberarentur, qui abusus omnino abolendus erat.

 (z) Præ-

ad docendum idoneus esto. Atque hæc sunt animi morumque vitia, quæ irregulares reddunt.

(*) *Concil. Neocæsar. c. 12. dist. 57.*
(**) *Dist. 54. c. 3. ex concil. Carthag. I. c. 8.*
(***) 2. *Tim. II, 3. dist. 38. c. 4. ex conc. Later. IV. c. 27.*

VI.

corporis, Sunt etiam vitia corporis & originis. (*) In his non ea indicamus, quæ veteri Testamento notantur (**), quæue constat fuisse typos rerum futurarum; sed hæc solum, per quæ functiones ecclesiasticæ obiri nequeunt, quæue hominem tam difformem reddunt, vt sufflaminetur reuerentia, veluti, si qui muti, surdi, cæci. (***) Eunuchi, qui virilia sibimet amputarunt, prohibentur; qui nolentes ac sine culpa, admittuntur. (****) Tanto enim primi Christiani feruore ferebantur in morum puritatem, vt nonnûmquam extra nimium & parum peccarent. Huc porro pertinent epileptici, dementes, energumeni. Qui enim his morbis semel laborauit, per omnem vitam redditur inhabilis ad ministerium. (*****)

(*) *Dist. 55. c. 13.*
(**) *Leuit. XXI. 17.*
(***) *Can. Apost. 78.*
(****) *Can. Nicæn. I.*
(*****) *c. 3. 4. D. 33. conc. aurel. 3. c 6.*

VIII.

VIII.

Irregulares ſunt extra matrimonium geniti, quorum, vtut innoxiorum, vel ſolus adſpectus refricat memoriam criminis, quo nati (z) (*). Item ſerui (**), ne domini, re ſua priuentur. Vnde etiamnum *ſerui manus mortuæ*, (a) qui vocantur in Francia, & ſuperſunt in nonnullis prouinciis, niſi conſentiente domino, ordinari nequeunt: nec monachi, ſine conſenſu ſuperioris. (***) Item, qui infra ætatem ſunt, quam canones ad con- *originis.*

(z) Præterea obuiam eundum erat clericis impuris & potentioribus concubinariis, qui liberos ſuos illegitimos eccleſiis obtrudebant, quod inſigne ſcandalum præbebat. ESPEN *P. II. iur. eccl. lib.* 10. *c.* 2. §. 5.

(a) *Homines manus mortuæ* ſunt ſerui glebæ adſcripti, quorum bona vel in totum vel pro certa parte domino, iis decedentibus, obueniebant, quod ius Germanis vocatur *mortuarium*. Bona hæc dominus acquirit non *iure* quodam *hereditario*, ſed *proprietatis*, quod in ſeruum habet, quodque efficit, vt iure quaſi *peculii* in vita ſua ſeruus iis tantum fruatur. Mortuo ſeruo, eius bona olim occupabat dominus *iure proprietatis:* quandoque liberis quædam relinquebat, vt fundo debito modo præeſſe poſſent, vnde tandem natus mos, certam duntaxat portionem bonorum, mortuo ſeruo, occupandi.

consequendum quemuis ordinem requirunt.

(*) Dist. 56. Vrban. II. in concil. Clarom. c. 11.
(**) Dist. 54.
(***) Dist. 58. concil. Agath. c. 27.

IX.

Electi olim dignissimi; In quibus huiusmodi vitium adparet, ii prohibentur ab ordinibus ipsaque prima tonsura. Et tamen eorum, qui nullo defectu laborant, delectus habetur. Apostoli quum ex sanctissimo cœtu Hierosolymitano primi diaconi legendi essent, elegerunt septem viros, populi suffragii adiutos, plenos spiritu sancto & sapientia: in quibus Stephanus præsertim plenus fuit fidei, gratiæ, virtutis, mirabiliumque operum patrator. (*) Cyprianus ducentos annos post, qui e suppliciis eluctati essent, eis præmii loco lectorum locum dedit, eosque, qui minoribus ordinibus destinati erant, vnacum presbyteris instituit. (**) Basilius M. neminem fere ad hos ordines admisit, quem non satis explorasset, num contentiosus, maledicus, vino deditus, num iuueniles annos bene transegisset. (***) presbyteri & diaconi, cum quibus consuescerent, hæc cuncta retulerunt ad chorepiscopum, qui nutu episcopi eos ministerio admouit. Ex quo vita monastica inualuit, monachi sæpis-

ſæpiſſime ob excellentem vitæ ſanctitatem e clauſtris protracti ſunt ad miniſterium eccleſiæ, ſemperque pueri ad vitam clericalem a teneris educati, adſuefacti, traducti, qui ad vnguem formarentur. (****) Adeo verum eſt, non obuio cuique demandandum eſſe diuinum miniſterium; ſed Chriſtianorum perfectiſſimum quemque deligendum.

(*) *Act. VI*, 3.
(**) *Cyprian. ep.* 33. *ep.* 29.
(***) *Baſil. ep.* 181.
(****) *Conc. Vaſenſe I. c.* 1, *Tolet. II. c.* 1. *IV. c.* 23. *Aquisgran. c.* 135.

X.

Sed pridem ab hac conſuetudine receſſum eſt. Fuere enim tempora, quibus epiſcopi, proborum hominum copia deſtituti, ne vacua relinquerentur officia, indignos eis præfecere, quorum maxima multitudo perſuadere cœpit Chriſtianis, virtutem diuinam & ſacramentorum valorem neutiquam infringi miniſtrantis indignitate. (*) Quod licet verum ſit; eo tamen non valet, vt non miniſtros, quantum eius fieri poteſt, exoptemus pientiſſimos. (b) Nam etiam *poſt etiam indigni,*

(b) Impii paſtores plus nocent rei chriſtianæ, quam proſunt, adeo vt ſub horum præfectura eccleſiæ *vacare* dicantur. Ita recte cenſuit pon-

iamsi per improbitatem non minuatur sacerdotum potestas; minuitur tamen auctoritas, neque, si precandi formulas & cærimonias exceperis, quidquam agere possunt sine probitate & quadam amoris exuberantia.

(*) *August. II. contra Donat. c. 8. IV. de baptism.* c. 2. 3.

XI.

per dispensationes, quæ improbantur,

Interim non diffitendum est, recentioribus temporibus id solum fuisse spectatum, vt ordinationes vacarent vitiis exstantioribus. Sed & horum superandorum modus excogitatus est, *dispensatio-*

pontifex in *c. 2. X. de translat. episc. iuxta communem modum loquendi illa dicitur ecclesia viduata, quæ licet episcopum habeat, inutilem tamen perhibetur habere.* Si ergo in effectu *viduatæ* sunt ecclesiæ, palam est, ex pessimorum pastorum moribus fere vnice deprauatam corruptamque esse ecclesiam. *Sicut de templo*, ait PETRVS de ALLIACO *in canon. reform. eccl. c. 6. in f.* apud HARDTIVM *tom. I. concil. Constant. P. 8., omne bonum egreditur, ita de templo omne malum procedit. Si enim sacerdotium integrum fuerit, tota ecclesia floret; si autem corruptum fuerit, omnis fides & virtus marcida est. Sicut cum vides arborem pallentibus foliis, intelliges, quod vitium habeat in radice; sic cum videris populum indisciplinatum, sine dubio agnosce, quod sacerdotium non sit sanum.*

(c) Ac-

sationibus introductis, quarum vsus primus fuit in *ordinatis*, ne nullæ habendæ essent ordinationes dubiæ & iam factæ; donec traheretur ad *ordinandos*, velut medium ad ministerium perueniendi, vulgatissimusque fieret. Omnium perniciosissima fuit dispensatio circa crimina. Hac præmissa, in ecclesiam manifesti peccatores obtentu pœnitentiæ recepti, vel restituti sunt. Ratio harum dispensationum in decreto Gratiani subleſtis auctoritatibus nititur. Nam prima sumta est ex decretali Calixti I. epistola, quæ est falsissima. (*) Altera ex Gregorii M. epistola ad Secundinum, quæ doctis pridem suspecta, quinque aliis huius viri literis contraria, ac eius æui disciplinæ aduersatur. (**) Postrema ex epistola Isidori Hispalensis, dubiæ itidem fidei. (***) Per hanc portam denique ad clericatum peruenerunt scelestissimi homines, qui ne quidem pœnitentiam egerant, beneficiorum adipiscendorum gratia. (c)

quippe ex spuriis canonibus haustæ.

(*) *Dist.*

(c) Accessit alius abusus, quoscunque ad clericatum assumendi, vt saltim numerus *subditorum ecclesiasticorum* in regno clericali augeretur. Taxat hunc næuum AVTOR *tom. XIX. hist. eccl. in disc. prælim. n.* 8. ostenditque, postquam neglecta fuit concilii Chalcedonensis

(*) *Dist. 50. c. 14. 16. 18.*
(**) *Gregor. l. 7. indict. 2. ep. 54. contra 3. ep. 26. l. 4. ep. 16. 17. l. 6. ep. 39. 7. indict. 1. ep. 25.*
(***) *Thomass. discipl. 1. part. 2. l. 2. c. 17. n. 9. part. 4. l. 2. c. 24. n. 22.*

CAP. V.

DE PRIMA TONSVRA.

I.

Origo habitus clericalis. NVnc ad singulos ordines deueniendum est, monstrandumque, quomodo conferantur, quibusue functionibus instructi sint. Atque vt de *tonsura* primum agamus, sciendum est, primis sæculis clericos a laicis nec capillis,

nensis prohibitio, ne quis sine titulo ordinaretur, episcopos pro lubitu infinitum clericorum numerum creasse, *extendendæ iurisdictionis gratia.* Plurimi tantum primam tonsuram accipiebant; plurimi etiam ordines minores, & sicuti hi cum matrimonio subsistere possunt, ita vbique clericorum coniugatorum copia, qui ecclesiæ haud inseruiebant, sed opificiis aliisque vilissimis ministeriis dabant operam, adeo, vt necesse fuerit prohibere, *ne clerici carnificum seu macellariorum aut tabernariorum officium publice exercerent. clem. 1. d. vit. & honest. cleric.* item *ne essent bufones, galiardi aut ioculatores. c. 1. eod. in 6.*

lis, nec veſtibus, nec 'cetero habitu, fuiſſe diſtinctos. Nam quum clerici a, paganis ſemper crudelius vexarentur, quam laici, ſine neceſſitate noluerunt hoc modo ſibi mala arceſſere; & Chriſtianorum omnium externus habitus clericali modeſtia dignus fuit (*). Libertas illa integra fuit vsque ad ſæculum V. Nam Cæleſtinus papa an. 428. ſcribit, *ep. 2.* illo tempore ne quidem epiſcopos, externo habitu a ceteris Chriſtianis fuiſſe diſtinctos. (d) Latini Chriſtiani omnes habitu vtebantur Romano, toga ſcilicet longa, capillis reſectis & barba raſa. Diuerſus fuit barbarorum, qui imperium euerterunt, cultus; veſtis nimirum breuis & adſtricta, capilli longi, barbaque vel promiſſa vel raſa. Romani peregrinum barbarorumque habitum execrabantur; & quia eo tempore omnes clerici fuere *Romani*, priſtinum cultum retinuerunt, qui *clericorum* proprius factus eſt. Vnde contigit, vt, quoties e Francis ceteriſque barbaris, qui Chriſtiani facti, quisquam recipiendus eſſet

(d) Optime addit Cœleſtinus: *diſcernendi a. plebe vel ceteris, ſumus doctrina, non veſte: mentis puritate, non cultu.* Damnat ſubinde conſuetudinem contrariam, vt *ſuperuacuam, ſuperſtitionem* & *nouitatis* quid redolentem.

esset clericus, huic capilli amputarentur, eique toga traderetur. (**) Iisdem temporibus plures episcopi aliique clerici sumserunt *habitum monachorum*, tamquam modestiam christianam admodum decentem. (e) (***) Atque hæc origo videtur fuisse *coronæ clericalis*. Fuerunt enim monachi, qui, vt se contemtui aliorum exponerent, sinciput radebant. Quidquid huius sit, corona illa, teste Gregorio Turonensi, iam circa an. 500. in vsu fuit. (****)

(*) *Thomass. discipl. part. 2. l. 1. c. 22.*
(**) *Concil. Agath. c. 20. Matisc. c. 5. Tolet. IV. c. 41. Mart. Braccar. c. 66.*
(***) *Thomass. ibid. c. 20. 21.*
(****) *Vitæ patr. c. 17.*

II.

qui collatus cum cærimoniis, speciatim

Hoc discrimine recepto, placuit episcopis, habitum illum inter preces & solemnes

(e) Vel potius monachi ad episcopatum & clericatum assumti (quod tempore Cœlestini ex quodam *sanctitatis* præiudicio fere in morem abierat) habitum monachalem retinuerunt, ceterosque facile induxerunt, vt sese ad mores componerent monasticos. Audiamus COELESTINVM *cit. l. Non mirum, si contra ecclesiasticum morem faciunt, qui in ecclesia non creuerunt: sed alio venientes itinere secum hæc in ecclesiam, quæ in alia conuersatione habuerunt, intulerunt.*

(f) In-

lemnes cærimonias clericis conferre, vt *tonsura,* ritus iste esset veluti *quædam præparatio* ad reliquos ordines. Et quum plerumque pueri hoc ritu ad vitam clericalem inaugurarentur; explorationi eorum sat temporis tribui potuit, donec ad ordines proueherentur. Hinc factum est, vt, qui sui commodi caussa *clerici* fieri vellent, sola *tonsura* contenti, ceteros ordines contemnerent. Hi fuere mores eorum, qui olim *priuilegia clericorum*, veluti exemtionem a iurisdictione sæculari, captabant, & nostro tempore *beneficiis* inhiant. (f) Quorum quum nonnulla sint pinguissima, quæ etiam in simplicem clericum cadere possunt; qui ea appetunt, raro ad altiorem clericatus gradum, quam qui ad beneficia obtinenda necessarius videtur, enituntur.

III.

Qui tonsuram accipiunt, confirmati esse debent.(*) Nam ante Christianum esse oportet perfectum, quam clericus fiat. *quæ datur confirmatis.*

(f) Inuitati ad hoc ex episcoporum pruritu iurisdictionem suam latius extendendi. Supra enim obseruaui, quoscunque sine delectu ad *primam tonsuram & minores ordines* admissos fuisse, vt numerum suorum subditorum, qui ex clericis potissimum constant, augerent episcopi.

(g) Id

ad docendum idoneus esto. Atque hæc sunt animi morumque vitia, quæ irregulares reddunt.

(*) *Concil. Neocæsar. c. 12. dist. 57.*
(**) *Dist. 54. c. 3. ex concil. Carthag. I. c. 8.*
(***) 2. *Tim. II, 3. dist.* 38. *c. 4. ex conc. Later. IV. c. 27.*

VI.

corporis, Sunt etiam vitia corporis & originis. (*) In his non ea indicamus, quæ veteri Testamento notantur (**), quæue constat fuisse typos rerum futurarum; sed hæc solum, per quæ functiones ecclesiasticæ obiri nequeunt, quæue hominem tam difformem reddunt, vt sufflaminetur reuerentia, veluti, si qui muti, surdi, cæci. (***) Eunuchi, qui virilia sibimet amputarunt, prohibentur; qui nolentes ac sine culpa, admittuntur. (****) Tanto enim primi Christiani feruore ferebantur in morum puritatem, vt nonnûmquam extra nimium & parum peccarent. Huc porro pertinent epileptici, dementes, energumeni. Qui enim his morbis semel laborauit, per omnem vitam redditur inhabilis ad ministerium. (*****)

(*) *Dist. 55. c. 13.*
(**) *Leuit. XXI. 17.*
(***) *Can. Apost.* 78.
(****) *Can. Nicæn. I.*
(*****) *c. 3. 4. D. 33. conc. aurel. 3. c 6.*

VIII.

VIII.

Irregulares sunt extra matrimonium geniti, quorum, vtut innoxiorum, vel solus adspectus refricat memoriam criminis, quo nati (z) (*). Item serui (**), ne domini, re sua priuentur. Vnde etiamnum *serui manus mortuæ*, (a) qui vocantur in Francia, & supersunt in nonnullis prouinciis, nisi consentiente domino, ordinari nequeunt: nec monachi, sine consensu superioris. (***) Item, qui infra ætatem sunt, quam canones ad con- *originis.*

(z) Præterea obuiam eundum erat clericis impuris & potentioribus concubinariis, qui liberos suos illegitimos ecclesiis obtrudebant, quod insigne scandalum præbebat. ESPEN *P. II. iur. eccl. lib.* 10. *c.* 2. §. 5.

(a) *Homines manus mortuæ* sunt serui glebæ adscripti, quorum bona vel in totum vel pro certa parte domino, iis decedentibus, obueniebant, quod ius Germanis vocatur *mortuarium*. Bona hæc dominus acquirit non *iure* quodam *hereditario*, sed *proprietatis*, quod in seruum habet, quodque efficit, vt iure quasi *peculii* in vita sua seruus iis tantum fruatur. Mortuo seruo, eius bona olim occupabat dominus *iure proprietatis:* quandoque liberis quædam relinquebat, vt fundo debito modo præesse possent, vnde tandem natus mos, certam duntaxat portionem bonorum, mortuo seruo, occupandi.

 (b) Im-

consequendum quemuis ordinem requirunt.

(*) *Dist. 56. Vrban. II. in concil. Clarom. c. 11.*
(**) *Dist. 54.*
(***) *Dist. 58. concil. Agath. c. 27.*

IX.

Electi olim dignissimi; In quibus huiusmodi vitium adparet, ii prohibentur ab ordinibus ipsaque prima tonsura. Et tamen eorum, qui nullo defectu laborant, delectus habetur. Apostoli quum ex sanctissimo cœtu Hierosolymitano primi diaconi legendi essent, elegerunt septem viros, populi suffragii adiutos, plenos spiritu sancto & sapientia: in quibus Stephanus præsertim plenus fuit fidei, gratiæ, virtutis, mirabiliumque operum patrator. (*) Cyprianus ducentos annos post, qui e suppliciis eluctati essent, eis præmii loco lectorum locum dedit, eosque, qui minoribus ordinibus destinati erant, vnacum presbyteris instituit. (**) Basilius M. neminem fere ad hos ordines admisit, quem non satis explorasset, num contentiosus, maledicus, vino deditus, num iuueniles annos bene transegisset. (***) presbyteri & diaconi, cum quibus consuescerent, hæc cuncta retulerunt ad chorepiscopum, qui nutu episcopi eos ministerio admouit. Ex quo vita monastica inualuit, monachi

sæpis-

sæpissime ob excellentem vitæ sanctitatem e claustris protracti sunt ad ministerium ecclesiæ, semperque pueri ad vitam clericalem a teneris educati, adsuefacti, traducti, qui ad vnguem formarentur. (****) Adeo verum est, non obuio cuique demandandum esse diuinum ministerium; sed Christianorum perfectissimum quemque deligendum.

(*) *Act. VI*, 3.

(**) *Cyprian. ep.* 33. *ep.* 29.

(***) *Basil. ep.* 181.

(****) *Conc. Vasense I. c.* 1, *Tolet. II. c.* 1. *IV. c.* 23. *Aquisgran. c.* 135.

X.

Sed pridem ab hac consuetudine recessum est. Fuere enim tempora, quibus episcopi, proborum hominum copia destituti, ne vacua relinquerentur officia, indignos eis præfecere, quorum maxima multitudo persuadere cœpit Christianis, virtutem diuinam & sacramentorum valorem neutiquam infringi ministrantis indignitate. (*) Quod licet verum sit; eo tamen non valet, vt non ministros, quantum eius fieri potest, exoptemus pientissimos. (b) Nam etiam *post etiam indigni,*

(b) Impii pastores plus nocent rei christianæ, quam prosunt, adeo vt sub horum præfectura ecclesiæ *vacare* dicantur. Ita recte censuit pon-

iamsi per improbitatem non minuatur sacerdotum potestas; minuitur tamen auctoritas, neque, si precandi formulas & cærimonias exceperis, quidquam agere possunt sine probitate & quadam amoris exuberantia.

(*) *August. II. contra Donat. c. 8. IV. de baptism. c. 2. 3.*

XI.

per dispensationes, quæ improbantur,

Interim non diffitendum est, recentioribus temporibus id solum fuisse spectatum, vt ordinationes vacarent vitiis exstantioribus. Sed & horum superandorum modus excogitatus est, *dispensatio-*

pontifex in *c. 2. X. de translat. episc. iuxta communem modum loquendi illa dicitur ecclesia viduata, quæ licet episcopum habeat, inutilem tamen perhibetur habere.* Si ergo in effectu *viduatæ* sunt ecclesiæ, palam est, ex pessimorum pastorum moribus fere vnice deprauatam corruptamque esse ecclesiam. *Sicut de templo*, ait PETRUS de ALLIACO *in canon. reform. eccl. c. 6. in f.* apud HARDTIUM *tom. I. concil. Constant. P. 8., omne bonum egreditur, ita de templo omne malum procedit. Si enim sacerdotium integrum fuerit, tota ecclesia floret; si autem corruptum fuerit, omnis fides & virtus marcida est. Sicut cum vides arborem pallentibus foliis, intelliges, quod vitium habeat in radice; sic cum videris populum indisciplinatum, sine dubio agnosce, quod sacerdotium non sit sanum.*

(c) Ac-

sationibus introductis, quarum vsus primus fuit in *ordinatis*, ne nullæ habendæ essent ordinationes dubiæ & iam factæ; donec traheretur ad *ordinandos*, velut medium ad ministerium perueniendi, vulgatissimusque fieret. Omnium perniciosissima fuit dispensatio circa crimina. Hac præmissa, in ecclesiam manifesti peccatores obtentu pœnitentiæ recepti, vel restituti sunt. Ratio harum dispensationum in decreto Gratiani subleftis auctoritatibus nititur. Nam prima sumta est ex decretali Calixti I. epistola, quæ est falsissima. (*) Altera ex Gregorii M. epistola ad Secundinum, quæ doctis pridem suspecta, quinque aliis huius viri literis contraria, ac eius æui disciplinæ aduersatur. (**) Postrema ex epistola Isidori Hispalensis, dubiæ itidem fidei. (***) Per hanc portam denique ad clericatum peruenerunt scelestissimi homines, qui ne quidem pœnitentiam egerant, beneficiorum adipiscendorum gratia. (c) *quippe ex spuriis canonibus haustæ.*

(*) *Dist.*

(c) Accessit alius abusus, quoscunque ad clericatum assumendi, vt saltim numerus *subditorum ecclesiasticorum* in regno clericali augeretur. Taxat hunc næuum AVTOR *tom. XIX. hist. eccl. in disc. prælim. n.* 8. ostenditque, postquam neglecta fuit concilii Chalcedonensis

(*) *Dist.* 50. *c.* 14. 16. 18.
(**) *Gregor.* *l.* 7. *indict.* 2. *ep.* 54. *contra* 3. *ep.* 26. *l.* 4. *ep.* 16. 17. *l.* 6. *ep.* 39. 7. *indict.* 1. *ep.* 25.
(***) *Thomass. discipl.* 1. *part.* 2. *l.* 2. *c.* 17. *n.* 9. *part.* 4. *l.* 2. *c.* 24. *n.* 22.

CAP. V.

DE PRIMA TONSVRA.

I.

Origo habitus clericalis.

NVnc ad singulos ordines deueniendum est, monstrandumque, quomodo conferantur, quibusue functionibus instructi sint. Atque vt de *tonsura* primum agamus, sciendum est, primis sæculis clericos a laicis nec capillis,

nensis prohibitio, ne quis sine titulo ordinaretur, episcopos pro lubitu infinitum clericorum numerum creasse, *extendendæ iurisdictionis gratia.* Plurimi tantum primam tonsuram accipiebant; plurimi etiam ordines minores, & sicuti hi cum matrimonio subsistere possunt, ita vbique clericorum coniugatorum copia, qui ecclesiæ haud inseruiebant, sed opificiis aliisque vilissimis ministeriis dabant operam, adeo, vt necesse fuerit prohibere, *ne clerici carnificum seu macellariorum aut tabernariorum officium publice exercerent. clem.* 1. *d. vit. & honest. cleric.* item *ne essent busones, galiardi aut ioculatores. c.* 1. *eod. in* 6.

lis, nec veſtibus, nec ceterο habitu, fuiſſe diſtinctos. Nam quum clerici a paganis ſemper crudelius vexarentur, quam laici, ſine neceſſitate noluerunt hoc modo ſibi mala arceſſere; & Chriſtianorum omnium externus habitus clericali modeſtia dignus fuit (*). Libertas illa integra fuit vsque ad ſaeculum V. Nam Caeleſtinus papa an. 428. ſcribit, *ep.* 2. illo tempore ne quidem epiſcopos externo habitu a ceteris Chriſtianis fuiſſe diſtinctos. (d) Latini Chriſtiani omnes habitu vtebantur Romano, toga ſcilicet longa, capillis reſectis & barba raſa. Diuerſus fuit barbarorum, qui imperium euerterunt, cultus; veſtis nimirum breuis & adſtricta, capilli longi, barbaque vel promiſſa vel raſa. Romani peregrinum barbarorumque habitum execrabantur; & quia eo tempore omnes clerici fuere *Romani*, priſtinum cultum retinuerunt, qui *clericorum* proprius factus eſt. Vnde contigit, vt, quoties e Francis ceterisque barbaris, qui Chriſtiani facti, quisquam recipiendus eſſet

(d) Optime addit Caeleſtinus: *diſcernendi a plebe vel ceteris, ſumus doctrina, non veſte: mentis puritate, non cultu.* Damnat ſubinde conſuetudinem contrariam, vt *ſuperuacuam, ſuperſtitionem* & *nouitatis* quid redolentem.

esset clericus, huic capilli amputarentur, eique toga traderetur. (**) Iisdem temporibus plures episcopi aliique clerici sumserunt *habitum monachorum*, tamquam modestiam christianam admodum decentem. (e) (***) Atque hæc origo videtur fuisse *coronæ clericalis*. Fuerunt enim monachi, qui, vt se contemtui aliorum exponerent, syncipur radebant. Quidquid huius sit, corona illa, teste Gregorio Turonensi, iam circa an. 500. in vsu fuit. (****)

(*) *Thomass. discipl. part. 2. l. 1. c. 22.*
(**) *Concil. Agath. c. 20. Matisc. c. 5. Tolet. IV. c. 41. Mart. Braccar. c. 66.*
(***) *Thomass. ibid. c. 20. 21.*
(****) *Vitæ patr. c. 17.*

II.

qui collatus cum cærimoniis, speciatim

Hoc discrimine recepto, placuit episcopis, habitum illum inter preces & solemnes

(e) Vel potius monachi ad episcopatum & clericatum assumti (quod tempore Cœlestini ex quodam *sanctitatis* præiudicio fere in morem abierat) habitum monachalem retinuerunt, ceterosque facile induxerunt, vt sese ad mores componerent monasticos. Audiamus COELESTINVM *cit. l. Non mirum, si contra ecclesiasticum morem faciunt, qui in ecclesia non creuerunt: sed alio venientes itinere secum hæc in ecclesiam, quæ in alia conuersatione habuerunt, intulerunt.*

(f) In-

lemnes cærimonias clericis conferre, vt *tonſura*, ritus iſte eſſet veluti *quædam præparatio* ad reliquos ordines. Et quum plerumque pueri hoc ritu ad vitam clericalem inaugurarentur; explorationi eorum ſat temporis tribui potuit, donec ad ordines proueherentur. Hinc factum eſt, vt, qui ſui commodi cauſſa *clerici* fieri vellent, ſola *tonſura* contenti, ceteros ordines contemnerent. Hi fuere mores eorum, qui olim *priuilegia clericorum*, veluti exemtionem a iurisdictione ſæculari, captabant, & noſtro tempore *beneficiis* inhiant. (f) Quorum quum nonnulla ſint pinguiſſima, quæ etiam in ſimplicem clericum cadere poſſunt; qui ea appetunt, raro ad altiorem clericatus gradum, quam qui ad beneficia obtinenda neceſſarius videtur, enituntur.

III.

quæ datur confirmatis.

Qui tonſuram accipiunt, confirmati eſſe debent.(*) Nam ante Chriſtianum eſſe oportet perfectum, quam clericus fiat.

(f) Inuitati ad hoc ex epiſcoporum prurituiurisdictionem ſuam latius extendendi. Supra enim obſeruaui, quoscunque ſine delectu ad *primam tonſuram & minores ordines* admiſſos fuiſſe, vt numerum ſuorum ſubditorum, qui ex clericis potisſimum conſtant, augerent epiſcopi.

(g) Id

fiat. (g) Similiter de præcipuis ad æternæ salutis viam pertinentibus veritatibus admonendi sunt, quia, qui has ignorant, *confirmari* nequeunt. Ex quo apparet, tonsuram vix septem vel octo annis minori impertiri posse, quæ in nonnullis diœcesibus vsque ad an. XIV. æt. differtur. Quacumque autem ætate sint, qui tonsuram postulant, ita comparati esse debent, vt non sine ratione existimari possit, eos non *lucri* caussa, sed Dei amore ductos hoc genus vitæ fuisse amplexos. Qua indole eam accipiendam esse omnes eius cærimoniæ indicant.

(*) *Concil. Trid. sess.* 23. *ref.* 2. 24.

IV.

ritus collationis ex pontificali Romano de clerico faciendo.

Principio episcopus circumstantes inuitat ad preces iungendas & Christo offerendas pro famulo suo, *qui ad deponen-*

(g) Id accipiendum de *confirmationis* sacramento, vt loquuntur, absque quo in militia spirituali post *baptismum* felices progressus facere haud posse creduntur. Antequam ergo ad primam tonsuram admittatur, docere debet 1) legitimos natales, 2) confirmationem, 3) quod nullum aliud impedimentum subsit. Ceterum de *tonsura clericali* præter THOMASSINVM ab Autore laudatum pluribus edisserit MORINVS *d. ordinat. P. III. exerc.* 15.

(h) Hæc

ponendum comas capitis sui pro eius amore festinat, vt donet ei spiritum sanctum, qui habitum religionis in eo in perpetuum conseruet, & a mundi impedimento ac saeculari desiderio cor eius defendat; vt sicut immutatur vultu, ita dextera manus virtutis eius tribuat ei incrementa, & ab omni caecitate spirituali & humana oculos eius aperiat, & lumen ei aeternae gloriae concedat. Quo facto canitur *Psalmus XV.* quo Dauid execratur idola, Deoque spondet perfectum cultum. Interim episcopus nonnihil capillorum abscindit initiando, qui ex eodem psalmo recitat haec verba: *Dominus pars hereditatis meae, & calicis mei: tu es, qui restitues hereditatem meam mihi.* quo ipso declarat, se mundo valedicere, in solo Deo confisum. Episcopus denuo orat, vt Deus eum in caritate sua conseruet immaculatum. Canitur posthaec *psalmus XXIII.* quo exprimitur, quanta sanctitas in iis requiratur, qui ad domum Dei intrant. *resectio crinium;*

V.

His praemissis episcopus linea veste amicit, amictumque verbis Paullinis alloquitur: *Deus te induat nouo homine, qui ad imaginem Dei creatus est in perfecta iustitia & sanctitate. Eph. IV, 24.* *vestis clericalis;*

Vestis

Veſtis linea ab hinc duobus ſæculis, quum homines promiſcue longa veſte vterentur, *clericos* diſtinxit a *laicis*. Poſt iteratas preces, vt Deus nouum clericum a ſeruitute & ab *ignominia habitus ſæcularis* liberet, epiſcopus, eum in *iurisdictionem eccleſiæ* tranſiiſſe monet, acquiſitis priuilegiis eccleſiaſticis, adiicitque: *Caue tua culpa hæc amiſeris, & DEo modeſto habitu, caſtis moribus vitæque ſanctitate, placere ſtude.* Ex quibus precum formulis apparet, cui fini tonſura detur, nec temere habitum eccleſiaſticum deponendum, ac aliud vitæ genus poſt tonſuram amplectendum eſſe. (h)

VI.

(h) Hæc obſeruatio olim prorſus incognita erat; neque enim, ritu tondendi introducto, ſeparatim tonſura dabatur, ſed, vt optime docet MORINVS *cit. l. c.* 3. hæc pars quædam *cerimonialis* erat *gradus* clericalis, qui tonſo conferendus erat. *Ordo* ergo, non *tonſura*, olim clericum faciebat. Poſtquam vero etiam pueri ad clericatum adſpirabant & præparabantur, qui ordines recipere non poterant, eos interim tondere ſolebant, quo ipſo factum, vt etiam aliis quandoque tonſura ſine gradibus conferretur, quod pedetentim in morem conſtantem abiit.

VI.

Tonſi clerici nullæ ſunt partes in ecclefia, niſi *linteatus* officiis adſiſtere velit. Poteſt tamen *quatuor minorum* vicibus fungi præ laicis; miſſam dicenti ſacramentaque adminiſtanti ſacerdoti adſiſtere; curam habere cereorum, ornatusque eccleſiæ. Præſtat enim hæc talia a tonſo, quam a *laico* fieri. *officii expers eſt tonſus.*

CAP. VI.

DE QVATVOR MINORIBVS ORDINIBVS.

I.

O*Stiariorum* munus in eccleſia preſſa neceſſarium fuit, vt aditum in eccleſiam præcluderent infidelibus, qui cultum publicum turbare, myſteriaque profanare poterant. Hi in eccleſia ſuum cuique locum aſſignarunt; clerum a populo; mares a feminis ſepararunt, cunctisque ſilentium& modeſtiam commendarunt. Officium eorum, quantum ex epiſcopi ordinantis oratione, precibusque inter ordinandum fuſis, colligere licet, in eo conſiſtit, vt pulſent campanas, diſtinguant horas precum, cuſtodiant diu noctuque eccleſiam, aperiant, claudantque eccleſiam & ſacra- *Oſtiariorum ordinatio & officium ex pontifical. Rom. de ordinat. oſtiar.*

sacrarium statis horis, aperiant librum ei, qui verba facturus est ad populum. Traditis ecclesiæ clauibus (i) episcopus inquit: *Sic age, vt scias, te Deo reddi- turum esse rationes earum rerum, quæ his clauibus recluduntur.* Atque vt in vniuersum dicam, quid de his precum formulis sentiendum sit, sunt eæ canitie sua venerabiles, siquidem *concilio Car- thaginiensi IV. an. 398.* tempore Augustini habito conceptæ. Ostiariorum igitur est, ornamentorum, ac reliqui splendo- ris ecclesiæ, curam habere, quæ sane quam latissime patet, nec nisi maturæ ætatis hominibus commendabatur. Plu- rimi omnem vitam in hoc gradu exe- gerunt; nonnulli ad *acoluthorum* ac *dia- conorum* munus prouecti sunt. Non- numquam laici hoc officium impetra- runt, qui hodie vtplurimum eo fungi solent. (k)

II.

(i) Hæc traditio olim sufficiebat. Accessit nouus ritus, vt archi- diaconus *funem campa- narum* eidem traderet, postquam inualuit per sonitum campanæ con- uocare fideles.

(k) Videlicet ordi- nes minores hodie otiosi sunt, vt non dif- fitetur MORINVS *de ordin. P. III. ex.* 13. *c. vn.* §. 10. *Quis enim,* ait, *ostiarius consecra- tus ostia & campanas ecclesiæ curat? Hæc præ- stant viles personæ, mer- cede*

II.

Lectores ostiariis vt plurimum fuerunt ætate inferiores, quum plerumque pueri, qui clericatu initiabantur, lectores fierent. Fuere ſæpe epiſcopis & presbyteris ab epiſtolis, proficientes coram iis legentes vel ſcribentes. Hac ratione erudiebantur, qui ad literarum ſtudia & ad ſacerdotia videbantur idonei. (*) Multi tamen per omnem vitam lectores manſerunt. Officium eorum ſemper neceſſarium viſum, quia ſemper in eccleſia, ſiue inter ſacrificium *miſſæ*, ſiue inter alias functiones, præſertim nocturnas, prælegebatur ſcriptura *de lectoribus ex eodem.*

cede conducta. Quid præſtat lectoratui initiatus? Nihil nunc eſt in toto eccleſiæ officio, quod ſingulariter ipſi conueniat. Imo ſi aliquis epiſcopus vellet lectorem aliquem ratione gradus ſui miniſtrare, difficillimum eſſet ipſi proprium munus aſſignare, quod ex hodierna praxi vel ad ſubdiaconum vel ad Acolythum non pertineat. Exorciſtarum officia ad presbyteros deuoluta ſunt, nec iis ſe immiſcent amplius exorciſtæ, & eo modo illa exercent presbyteri, vt exorciſtæ ſimplices ea non poſſint amplius exercere. Habent ſua munera acolythi, ſed obuii quique laici, non ſecus ac ipſi acolythi, iis funguntur, Non ergo alia de cauſa retinentur hi ordines, quam vt copia ſemper adſit, plures faciendi clericos otioſos, ſine *titulo* & officio vero, a quo more abhorruit priſca eccleſiæ diſciplina.

ra veteris & noui Teſtamenti. Legebantur etiam aliorum epiſcoporum epiſtolæ, acta martyrum, homiliæ patrum, quod hodieque fieri ſolet. Cuſtodia ſacrorum librorum ipſis commendata aleæ plenum opus fuit perſecutionum temporibus. (**) Formula ordinationis habet, vt loco eius, qui verba facit ad populum, prælegant, aut prælegenda decantent, panemque & nouos fructus benedicant. Epiſcopus eos ad fidelitatem lectionis lectorumque exercitum exhortatur, adſcribitque numero miniſtrorum verbi diuini (***) Hodie lectiones iſtæ ab omnis generis clericis, immo & presbyteris, cantari ſolent.

(*) *Siric. ep.* 1. *ad Himer. Tarrac. c.* 9.
(**) *Act. Cirthenſ. colon. Baron. an.* 303. *n.* 12.
(***) *Pontifical. ex Conc. Carth. IV.*

III.

Qui fuerint exorciſtæ?

Exorciſtarum munere hodie funguntur presbyteri, idque non niſi ſpeciali mandato epiſcopi, quia raro dantur energumeni, & prudentia opus eſt, quum nonnumquam impoſturis ludere ſoleant homines. Olim inter gentiles potiſſimum multi fuere dæmoniaci: &, vt Chriſtiani palam facerent, quam contemnenda videretur dæmonis potentia, dæmonum fugandorum munus infimi

infimi ordinis miniſtris commendarunt. (*) Sed & iidem in catechumenis dæmonem eiurarunt. In pontificali officii eorum partes recenſentur hæ: monere populum, vt, qui euchariſtia non vtantur, ceteris locum dent; aquam miniſtranti affundere; dæmoniacis manum imponere. Monentur, vt formulas execrandi memoriæ mandent. Denique iis virtus ſanandi ægrotos attribuitur (**).

(*) *Tertull. apolog. c. 2.*

(**) *Orat. vlt. pontific. de ordin. exorciſt.*

IV.

Acoluthi fuere iuuenes viginti, raro ſupra triginta annos nati, epiſcopi pediſſequi apparitoresque & nuntii, qui etiam *eulogias* portarunt, hoc eſt, panem benedictum, qui aliis in *ſignum communionis* mittebatur. Euchariſtiam quoque primis temporibus portarunt; (*) ſub diaconis altari miniſtrarunt, vicibusque ſubdiaconorum, antequam hi inſtituerentur, functi ſunt. In pontificali non alia ipſis commendantur officia, (l) quam *cereoferarium ferre, luminaria eccleſiæ accendere,*

Qui Acoluthi?

(l) In pontificali Romano hæc formula in traditione cereo ferarii præſcripta eſt: *accipite cereoferarium cum cereo, & ſciatis vos ad accendenda eccleſiæ luminaria mancipari in nomine*

cendere, vinumque & aquam ad eucharistiam ministrare. Suffitus quoque curam habent. Atque hoc ordine iuuenes maxime initiari solent.

(*) *Martyrol. Rom.* 15. *Aug.*

V.

Horum minorum clericorum maior olim numerus,

Primis temporibus inferiorum clericorum longe maior fuit, quam superiorum numerus. Quum an 254. Cornelius Papa eligeretur, ecclesia Romana numerauit in vniuersum 152. clericos, nimirum 44. presbyteros, & 108. ministros, videlicet 7. diaconos; 7. subdiaconos; 42. acoluthos; 52. exorcistas, lectores, ostiarios. Ergo minorum quatuor ordinum 94. & quidem in grauissimæ persecutionis tempestate. (*) Inde a Constantino auctus est hic numerus, & in ecclesiis per spatium quingentorum annorum publicus cultus maximo cærimoniarum seruientiumque apparatu celebratus. Post bona ecclesiæ dissipata, horum ministrorum numerus imminuendus fuit. Contra missæ minus solennes

nomine Domini Amen. In *vrceoli traditione* hæc formula vsitata est: *accipite vrceolum ad suggerendum vinum & aquam in eucharistiam sanguinis Christi in nomine Domini. Amen.*

(m)Ete-

lennes increbrescentes multiplicarunt presbyteros & altaria, licet alimenta deficiant iis, qui ad altare ministrant. Vnde hodie parcior apparatus ministrorum in ecclesia, nec quisquam fere minoribus ordinibus inauguratur, nisi qui per hos ad ordines sacros tendit.

(*) *Euseb. 6. hist. c. 43.*

VI.

Interim heroes istos, qui in externis hisce schematibus ordinandis tantum operæ posuere, in re nauci operam lusisse caue existimes. Compertum enim habuere, quantum sensibus, imaginibusque, per sensus intrantibus, animus commoueri soleat. Loci decus, congregationis ordo, silentium, cantus, cærimoniarum maiestas, animum ad Deum eleuant, rudique populo reuerentiam sacrorum inspirant, virtutisque amorem instillant. (*) Si templum Hierosolymitanum tot millibus Leuitarum, alternis vicibus seruientium, tanta cultus maiestate illustratum respicimus; non sine rubore intueri possumus nostras ecclesias (m) ministris prope destitutas; *qui ad pompam sacrorum mirifice comparatus fuit,*

(m) Etenim noui fœderis cultus magis *simplicitatem* & *veritatem* in spiritu, ipso saluatore teste *Iob. IV*, 21. *sqq.* quam talem apparatum desiderat commendatque. Quo magis

ſtitutas; quum tamen hic corpus Chriſti habitet; illic tantum arca fœderis, & ne hæc quidem in templo ſecundo.

(*) *Concil. Trident. ſeſſ. 22. c. 5.*

VII.

etiam concilio Tridentino commendatus,

Concilium certe Tridentinum, (*) noluit quatuor minores ordines pro vanis titulis, functionesque eorum pro antiquitatibus eccleſiaſticis obſoletis haberi. Sanxit enim, vt inſtaurarentur in omnibus eccleſiis, populo opibusque affluentibus. Voluitque, vt pars redituum etiam fabricæ, iis impendatur, & vxorati clerici his imbuantur, ſi cælibum non ſit copia: quemadmodum olim quoque coniugati iis fungebantur. Sed quum ex vſu noſtri æui per hos ordines veluti per gradus adſcenſus detur ad ſuperiores; eodem concilio ſancitum eſt, vt initiandi ſaltem latine docti ſint, teſtimonioque magiſtrorum, ſub quibus creuere, muniti: commmendantur quoque interſtitia, vt clerici ſacris

gis creuerunt ritus, eo magis decreuit vera deuotio, & incrementa cœpit ſuperſtitio. In puriori eccleſia talis apparatus deerat, tunc demum receptus, auctus & variis modis circumſcriptus, vbi vera ratio adorandi Deum in *ſpiritu* & *veritate* conſenuit deferbuitque, quod imprimis fata ſeculi IV. docent. Plenius ea de re a me actū eſt in differt. *de iure liturgico.*

(n) *Mi-*

cris cuiusque ordinis functionibus adsuefiant, & episcopi profectus eorum in literis & moribus explorare possint; permissa tamen episcopis dispensandi potestate, qua tam liberaliter vtuntur, vt sæpe eidem homini eodem die omnes ordines conferri videas. Sunt etiam abbates, (n) qui hos minores ordines monachis suis conferendi potestatem sibi arrogant; quorum iura canonum auctoritate non destituuntur. (**) *quamquam hodie interstitia negligantur.*

(*) *Seß. 23. ref. c. 17.*
(**) *Concil. Nicæn. II. c. 14.*

CAP. VII.

DE ORDINIBVS SACRIS VNIVERSIM.

I.

SVbdiaconi est, *castitatem* seruare; *titulum* habere, hoc est, alimenta siue ex ecclesiæ bonis, siue ex suo patrimonio certa; ac *totum officium ecclesiæ* saltem priuatim recitare. Quæ tria quum *Eorum, qui in sacris sunt, tria officia generalia,*

(n) *Mitrati* scilicet seu *infulati*, qui ex priuilegio pontificis pontificalibus insigniis h. e. baculo, mitra, annulo, chirotheca, & sandaliis vti possunt, quo ipso iura quædam episcopalia consequuntur, *c. 6. de priuil. in 6.* & propria diœcesi gaudent æque ac episcopi:

 (o) Sum-

quum sint omnium superiorum ordinum communia, attentiorem discussionem merentur.

II.

1. Abstinentia a matrimonio.

Episcopi semper (o) per vniuersam ecclesiam cœlibatum coluere. (*) In primitiua quidem ecclesia sæpe *coniugati* electi sunt, quia vix alii inter Iudæos & paganos ad Christum conuersos haberi poterant. Vnde PAVLLVS requirit,

(o) Summus in primitiua ecclesia *abstinentiæ* & *vitæ asceticæ* amor, quæ *philosophica* vocabatur; atque inter homines, non in antris & speluncis ferarum, agebatur. Abstinentes vsum omnis coniugii fugiebant & quidem *sponte*, vt tradit TERTVLLIANVS *lib. II. de cult. femin. c. 9.* cum ORIGENE *contra Cels. lib. V. p. 264 edit. Cantabr.* Hoc *abstinentiæ* studium & *laicis* & *clericis* commune erat, vt purissima mente DEo seruirent; non ergo demirandum, si episcopi imprimis eius ardore flagrarent, licet nec omnes abstinerent, & qui abstinebant, id *sponte* facerent. Lex *cœlibatus* nemini imposita erat. Sciebant apostolos vxoratos. Opinio de *sacrificio quotidiano missatico* deerat, atque denique omnes aliæ rationes status *regni ecclesiastici* cessabant, v. IGNATIVS *in epist. ad Philadelph.* Ergo merum patrum quorundam figmentum est, episcopos coniugatos ab vsu coniugii *semper* abstinuisse. SOCRATES *lib. I. hist. eccl. c. 2.* conf. *c. 12. D. 31.*

(p) Fu-

quirit, vt saltem vnam vxorem habeant, familiamque propriam bene regant. (*) Sed simulatque ad sacerdotium euecti essent, ab vxoribus abstinuerunt, quarum de cetero magnam curam habuere. (***) *Sacerdotes* & *diaconi* (p) eamdem obseruantiam secuti sunt per omnem Occidentem. Per *Orientem* disciplina fuit varia: & licet per mille amplius annos Græci vxores, quas ante ordinationem duxerant, postea retinuerint; (****) inauditum tamen est, sacerdoti vxorem ducere licuisse. *Subdiaconi* serius huic legi subiecti fuere, quam tamen ad eos quoque pertinuisse auctor est Epiphanius. (*****) Sed inde a Gregorii M. temporibus perfectam legi cœlibatus obedientiam præstiterunt, (******)

(*) *Dist.* 27.
(**) 1. *Tim. III*, 4. *Tit. I*, 6.
(***) *Siric. ep.* 1. *c.* 7. *Innoc. ep.* 2. *c.* 9. *can. apost.* 6.
(****) *Concil. in Trullo c.* 13. *can. apost.* 27. *Conc. Neocæsar. c.* 1.
(*****) *Hæres.* 59. *n.* 4.
(******) *Dist.* 28.

III.

(p) Fuisse etiam *continentes* diaconos credo; sed forsan plures quoque fuere vxoratos. IRENAEVS *lib. I. aduersus hæreses c.* 9. mentionem facit *diaconi* speciosam vxorem habentis, & in c. 8.

III.

Refractariorum poena.

Olim si quis e *clericis maioribus* vxorem duxisset, ei tantum sacris interdicebatur, laicorum numero censendo, Iustinianus liberos huiusmodi matrimonii illegitimos, successionisque & donationum exsortes esse voluit. (*) Denique hæc connubia irrita habebantur, vtraque parte ad pœnitentiam condemnata. Si quis vxoratus ordinatur subdiaconus, vxoris consensu opus est, quæ simul voto castitatis obstringitur, claustro monachali recondenda. (**)

(*) *L. 45. C. de episc. & cler.*

(**) *Concil. Rom. sub Calixti II. c. 20. concil. Agath. c. 16.*

IV.

Ecclesia non damnat nuptias; sed cælibes præfert coniugatis.

Hæ leges continentiæ temporibus ignorantiæ incultis Germanis potissimum & Anglis sæculo XI. & XII. nimis rigidæ visæ sunt, nouissimisque hæreticis ansam dedere insurgendi contra ecclesiam. Sed sciendum est, homines non vi pertrahi ad clericatum, & si hoc olim factum est, id contigisse in iis, de quibus certa erat persuasio, fore, vt regulam

c. 8. D. 28. ex *concil. Ancyr.* testimonium seculi IV adfertur, diaconos, qua tales, potuisse vxores ducere, si hanc facultatem in ordinatione sibi reseruassent.

(q) Hanc

gulam ecclefiæ obferuarent. Clericis *minoribus*, quorum copia maior opus fuit, matrimoniorum libertas femper conftitit: nec ecclefia condemnat nuptias. Sed quum ei competat electio, præoptat clericos eos, qui Deo confecrati *continentiam* fectantur, in fcripturis tantopere commendatam. (*) Presbyteri & epifcopi ordinandi funt prouectiores ætate, vt precibus & inftitutioni populi vacent, & a cura rerum humanarum liberi, vitam non inter Deum & mundum diuidant. Sacerdotes veteris Teftamenti, ad facrificandum acceffuri, vxoribus abftinere iuffi funt. Noftris quotidie incumbit facrificare (q) & adminiftrare facramenta. (**) Licet clericis minoribus nuptiæ permiffæ fint, defin unt tamen poft nuptias effe clerici intuitu *beneficiorum*. (***) Et fi non actu mini-

(q) Hanc hypothefin iam feculo III fouit ORIGENES *homil. XXIII. in Numer.* fed eam duntaxat, vt *fententiam priuatam*, non vt *communem* ecclefiæ *legem* attulit. Ait: *impeditur facrificium indefinens in iis, qui coniugalibus neceffitatibus inferuiunt; vnde* VIDETVR MIHI *quod illius folius eft offerre facrificium indefinens, qui perpetuæ fe deuouerit caftitati.* Sibi tantum tale quid ita videri ait, non vero conftituit, & pofitiue affirmat, ita faciendum effe.

(r) Mi-

ministrant in ecclesia, clericorum nec priuilegiis gaudent, nec habitu, nec tonsura vtuntur. (****)

(*) *Matth. XIX.* 1. *Cor. VII.*

(**) INNOC. I. *ep.* 2. *&* 3.

(***) *c.* 3. 5. 9. *X. de cler. coniug.*

(****) *Ibid. c.* 7. 10. *iuncto concil. Trid. sess.* 23. *c.* 17.

V.

2. Titulus h. e. certa sustentatio vel ex ecclesia,

Quod ad titulum (r) adtinet, ratione eius nulla fuit clericorum maiorum & minorum differentia. Regulariter clericus non fiebat, nisi ecclesiæ necessarius videretur, & ab episcopo vel certo officio, vel certo titulo h. e. certæ ecclesiæ præficeretur. Sic quoties episcopus lectorem vel ostiarium ordinabat, officium ei, quod exerceret, donabat, quod hodienum fieri solet in ordinationibus. Simul nomen eius relatum est in catalogum ecclesiasticorum, vt vel in dies, vel in menses (s) ratam portionem oblationum accipe-

(r) Milites, olim lecti, in numerum referebantur, vt essent huius vel illius cohortis. In eo consistebat *militum titulus*, sine quo esse non poterant. Eadem appellatio in significatu simili tracta videtur ad clericos, ne sine *titulo* ordinarentur. MERILL. *lib. III. obs. c.* 2.

(s) CYPRIANVS *quotidianas distributiones* vocat *sportulas*, & clericos, eas percipientes, fratres *sportulantes*; portiones autem in menses

eiperet. Presbyteris quidem ceterisque clericis iam sæculo V. ordinationes *vagæ* impertiebantur. Vnde concilium Calchedonense *c. 6.* prohibuit, ne quis ordinaretur nisi ad certam ecclesiam, *absolutasque* ordinationes irritas declarauit.

VI.

Hoc iure stetimus vsque ad sæculum XI. quo sancitum est, vt clerici ordinentur ad *titulum*, cui primo fuerant destinati. (*) Sed sæculo XII. multiplicatis mire clericis ab hac regula discessum est. Nam & priuatorum quisque priuilegiis clericorum vti, & episcopi iurisdictionem suam protendere fategerunt. Inde id damni inter cetera redundauit in rempublicam, vt clerici, aliis sustentationis mediis destituti, vel sordidas artes exercerent, vel panem emendicarent. Vnde concilium Lateranense, ab ALEXANDRO III, *an. 1179.* celebratum, sanxit *c. 5.* vt episcopus, quem clericum ordinasset, *ei tam diu necessaria subministret, donec in aliqua ecclesia ei conuenientia stipendia militiæ clericalis adsignet.* (**) *vel ab episcopo,*

(*) Vr-

menses singulos distributas nominat *diuisionem menstruas ep.* 1. 34. 38. *edit. Brem.*

(†) Ver-

(*) *Vrban. II. in concil. Claram. c.* 13.
(**) *c.* 4. *X. de præbend.*

VII.

vel ex proprio patrimonio,

Adiiecit tamen concilium exceptionem: *nisi talis ordinatus de sua vel paterna hereditate subsidium vitæ possit habere. ibid.* id quod ex falsa interpretatione vocabuli *possessionis*, (t) quod concilium Calchedonense vsurpauit, natum videtur. (*) Quidquid huius est, ex eo tempore firmata fuit regula, necessarium non esse, vt clericus vel *reditu*, vel *loco* in ecclesia gaudeat, modo per se haberet, vnde victitaret. (**) Sed hæc remedia effectu caruere. Quo enim quisque clericorum est pauperior, eo est ad implorandam episcopi liberalitatem infir-

(t) *Versio latina* insulse *possessionis* vocabulum vsurpauit, vt duplex versio apud HARDVIN *tom. II. concil. p.* 603. *sqq.* innuit: in *textu græco* κώμης fit mentio, quod *vicum* denotat, designatque *ecclesias vicorum.* Eo absurdior autem est interpretatio glossæ, quod *ecclesia possessionis* non possit denotare *proprium patrimonium*, sed potius *ecclesiam* cum officio sacro, ad quam quis ordinandus est. Enim vero non tam ex falsa interpretatione *glossæ* hic mos natus, quippe qui magis corruptissimo statui ecclesiæ acceptus ferendus, quam aliunde natus, inde duntaxat defensus videtur.

(u) Or.

infirmior; & titulus patrimonialis summe tenuis admissus est. Statutis enim Francicis 50. libræ annuæ sufficiunt; Parisiis autem & in pluribus aliis diœcesibus 150. requiruntur.

(*) *Gloss. in c. 1. dist. 70. verb. possession.*
(**) *c. 23. X. de præb.*

VIII.

Concilium Tridentinum (*) reuocauit pristinum morem, prohibuitque, ne quis sacris ordinibus admoueretur, qui non beneficio ecclesiastico frueretur, damnatis titulis *patrimoniorum* vel *pensionum*, nisi episcopo e re videretur esse ecclesiæ. Atque hoc modo *beneficium regulam*; *patrimonium exceptionem* esse voluit, sanxitque ad exemplum (**) ne quis ordinetur præter necessitatem, & vt ordinati certæ ecclesiæ affigantur, a qua sine venia episcopi recedere non possent(***). Sed in Francia *titulus patrimonialis* est tritissimus. Regulares quidem per plura sæcula non nisi ad certam ecclesiam ordinati sunt; Sed nouissimis temporibus vota monastica instar *tituli* esse cœperunt, quum monachi alendi sint in monasteriis: & mendicantibus *tituli* loco fuit ipsa paupertas seu potestas vbique mendicandi

vel ex monasterio

vel ex mendicitate petenda.

dicandi impune. (u) In minoribus ordinibus titulus haud desideratur, quum vinculum eorum reuocari possit.

(*) *Sess.* 21. *c.* 2.
(**) *Concil. Calched. c.* 6.
(***) *Sess.* 23. *ref. c.* 16.

IX.

3. *Recitatio S. officii.* Quum autem clerici maiores omnes ad ministerium ecclesiæ sint destinati; precibus saltem, si aliis officiis destituuntur, litare debent. Vnde resultat obligatio ad recitandum officium: qua de re parte altera consultius videtur agere. (*)

(*) *cap. II.*

CAP.

(u) Ordinantur enim monachi & imprimis *mendicantes* sine certa ecclesia, cui præficiuntur, vt missas legere ceteraque officia presbyteralia peragere possint, præsertim cum etiam priuilegium acceperint, vt confessiones, quorumcunque audire possint. Ceterum ordinantur etiam quidam episcopi, quos *suffraganeos* vocant, sine *titulo vero: fucatum* accipere videntur, dum assignatur eis episcopatus, qui vel non amplius est in rerum natura, vel non in potestate Romanæ ecclesiæ. Atque hi aliorum episcoporum *actualium* vices peragunt, qui magis *episcopatum*, quam ἐπισκοπὴν curant.

CAP. VIII.
DE SVBDIACONIS ET DIACONIS.

I.

SVbdiaconum oportet esse in omnibus ordinibus minoribus exercitatum, viginti & vno annis maiorem; ad officium idoneum; testimoniis præceptorum ac pastoris munitum; continentem. (*) Ordinationem eius trina præcedit publicatio, vt appareat, num *sponsam* habeat, num *voto* constringatur incompatibili, num *ære alieno* prematur, vel aliunde irregularis sit? *Ritual. Roman.* Hæc proclamatio fit e cathedra ecclesiæ parochialis, veluti nubentium, trinis diebus dominicis consecutiuis. Si ad *titulum patrimonii* ordinandus est, eius quoque mentio facienda, ad euitandas fraudes, isque ab episcopo adprobandus, qui eius alienationem sub pœna censuræ ecclesiasticæ prohibet, donec beneficio ecclesiastico mactatus sit. Proclamationes autem singularum ordinationum fiebant. Præter explorationem, quam rector suscepit, episcopus quatriduo ante ordinationem vel ipse vel per presbyteros, legis diuinæ & sacrorum canonum

Subdiaconorum ordinandorum præparatio;

peritos, ordinandum examinet. (**) Nouissime in pluribus dioecesibus receptum est, vt ordinandi paullo ante commorentur per aliquod temporis spatium in seminario. Atque hoc quidem omnibus ordinibus commune est.

(*) *Concil. Trid. sess.* 23. *ref. c.* 5. 7. 8. 12. 13.
(**) *Concil. Trid. sess.* 23. *c.* 7.

II.

Ritus ordinationis ex pontific. Rom.

Die ordinationi praestituto, minoribus ordinibus iam collatis, aduocantur ii, qui *subdiaconi* fieri debent, suo quisque nomine ac titulo. Alius titulo huius vel illius *ecclesiae*, e qua sustentandus est; alius titulo sui *patrimonii*; alius, si sit moachus, titulo huius vel illius ordinis; alius titulo *paupertatis*. Principio episcopus eos animaduertere iubet, quanto se submittant oneri. *Hactenus* inquit, (x) *liberi estis, licetque vobis pro arbitrio ad secularia vota transire; quod si hunc ordinem susceperitis, amplius non licebit a proposito resilire; sed Deo, cui seruire, regnare est, perpetuo famu-*

(x) Formula haec desumta est secundum corticem verborum ex ipso *pontificali Romano p.* 31. *sqq.* nec quoad stylum in versione aliquid immutare placuit, id quod etiam in formulis, in sequentibus adductis, accurate obseruatum est, vt *styli ecclesiastici antiquissimi* appareat ratio & memoria retineatur.

(y) Vt-

famulari & castitatem, illo adiuuante, seruare oportebit; atque in ecclesiæ ministerio semper esse mancipatos. Proinde dum tempus est, cogitate, & si in sancto proposito perseuerare placet, in nomine domini accedite. Posthæc adpropinquant simul presbyteri & diaconi ordinandi, cunctisque simul humi prostratis, Litania cantatur, omniumque sanctorum (y) suffragia ordinandis conciliantur. Releuatis ac genubus subnixis subdiaconis, episcopus præcipit officiorum seriem, quæ sunt, vt diacono seruiant, aquam ad altaris ministerium necessariam præparent, eucharisticas mappas & corporalia lauent, & quidem seorsim, sordesque in baptisterium coniiciant. Præterea subdiaconus diacono *calicem* quoque & *patenam* sacrificaturo *officium i*

(y) Vtpote quorum nomina in Litania recitantur, eorumque intercessio specifice expetitur. Præterea vero Litania ad præsentem actum accommodatur; nam post versum: *vt omnibus fidelibus defunctis* &c. Surgit pontifex, seque vertit ad ordinandos, dicit prima vice: *vt hos electos † benedicere digneris.* Resp. *te rogamus audi nos.* Pergit: *vt hos electos † benedicere & † sanctificare digneris* Resp. *te rogamus, audi nos.* Denique vltima vice ait: *vt hos electos † benedicere, † sanctificare* & *† consecrare digneris.* Resp. *Te rogamus audi nos.*

turo porrigit, tamtumque panis altari imponit, quantum populo sufficit, ne quidquam, quod corrumpi potest, in sanctuario remaneat. Atque hæ sunt functiones subdiaconorum, quas indicat *pontificale Romanum de ordinat. subdiac.* Quisquis vasa sacra aut mappas, eucharistiam contingentes, attingere vel tractare vult, eum ad minimum subdiaconum esse oportet. (z)

III.

hodie. Posthæc episcopus subdiacono porrigit *calicem vacuum* vna cum *patena* ceterisque ad officium eius pertinentibus ornamentis, librumque epistolarum, cum facultate eas prælegendi in ecclesia. Hodie officium eorum fere restrictum est ad altare, vbi in solemnibus pompis episcopo vel presbytero adsunt. Olim episco-

(z) Laicis hic contactus vasorum sacrorum interdictus fuit, quibus tamen per plura secula integrum fuit, manu sua tangere & accipere corpus Christi, vt non diffitetur MORINVS de *ordinat. ex* 12. *P. III. c*, 3. §. 2. *sqq.* Addit IDEM *cit. l.* §. 17. hanc differentiam, quod nihil illis cum *vasis* sacris commune sit, qui tamen participent de corpore Christi. Enimuero cum concedat, laicos eucharistiam manibus suis tetigisse, quis dubitaret, eosdem etiam calicem manu tangere potuisse, qui per plura secula laicis adhuc communis, & varia ratione communicatus fuit?

episcopis fuere a secretis, consiliis, missionibus, negotiationibusque; administrantes bona ecclesiæ & eleemosynas erogantes; vt extra ecclesiam fere facerent, quæ sunt diaconorum propria.

IV.

Diaconus quo ritu ordinetur.

Diaconorum origo patet ex *Act. VI.* iisque semper vsa est ecclesia. Ordinantur, vt presbyteri, manuum impositione & suffragante populo. Principio archidiaconus ad episcopum adducit candidatum, asseritque, ecclesiam hunc velle fieri diaconum. Cui episcopus: *Scis, illum dignum esse?* Ille: *Quantum humana fragilitas nosse sinit, & scio & testificor, ipsum dignum esse ad huius onus officii.* Tum episcopus, Deo actis gratiis, ad clerum ac populum conuersus, *auxiliante*, inquit, *domino Deo & Saluatore nostro IEsu Christo, eligimus hunc præsentem subdiaconum in ordinem diaconii. Si quis habet aliquid contra illum, pro Deo & propter Deum cum fiducia exeat & dicat; verum tamen memor sit conditionis suæ.* (*) Hæc apostrophe refert pristinum morem, quo cleri plebisque consensu ordinationes peractæ. Licet enim episcoporum semper ordinationes propriæ fuerint, nec ad eas *Laicorum* consensus sic requira-

tur, vt eiis defectus ordinationem faciat irritam; (**) vtilis tamen ille est ad certam probitatis ordinandorum scientiam. Cuius rei gratia hodieque *proclamationes* fiunt & examina præmittuntur. Præter hæc tamen saluberrime constitutum est, vt in ipso *ordinationis* actu coram ecclesiæ interrogationes (a) fiant, quo tanto certiores fiant episcopi, neminem esse, qui ipsis quidquam exprobrare possit.

(*) *Pontif. Roman. de ord. diac. p.* 42.
(**) *Concil. Trid. sess.* 23. *c.* 41. *c.* 7.

V.

quid sit eius officium; His præmissis ad ordinandum orationem conuertit episcopus, eumque his verbis alloquitur: *Cogita magnopere, ad quantum gradum ecclesiæ ascendis. Diaconum enim oportet ministrare ad altare, baptizare, prædicare.* Diaconi Leuitis surrogati sunt, tribus & hereditas domini. Custodiunt enim portantque tabernaculum; hoc est, defendunt contra hostes inuisibiles ornantque ecclesiam doctrina & exemplo. Integerrimi sunto,

(a) Magis tamen nudam *solennitatem* refert, cum casus non sit dabilis vt interrogatio hæc publica ad contradicendum quemquam mouere queat.

(b) Quid

to, quippe *comministri & cooperatores corporis & sanguinis domini*, euangeliumque annuntiantes. Sequuntur preces, quibus inter alia ait episcopus: *Nos quidem, tamquam homines, diuini sensus & summae rationis ignari, huius vitam, quantum possumus, aestimamus. Te autem, domine, quae nobis sunt ignota, non transeunt; Te occulta non fallunt. Tu cognitor es secretorum; tu scrutator es cordium. Tu huius vitam caelesti poteris examinare iudicio, quo semper praeuales & admissa purgare, & ea, quae sunt agenda, concedere.* Denique manum capiti eius imponit, dicendo: *Accipe spiritum sanctum ad robur & ad resistendum diabolo & tentationibus eius.* Postremo cum ceteris ornamentis ei tradit librum euangeliorum.

VI.

Hae formulae videntur innuere, diaconi functiones ad solum altare restringi, quo hodieque restringuntur; quamuis olim latius patuerint. Constat quidem, primos diaconos (b) mensarum admi- *Ministrare ad mensam, eamque vel sacram,*

(b) Quid si diceres, mensarum illarum administros *presbyteros*? quod quibus argumentis euinci queat, ostendi in *diss. iur. eccl. antiq. ad Plin. & Tertull.* VI. §. 20. *sqq.* Officium, quod

vel communem. adminiſtros fuiſſe. (*) Menſæ vero in cœtu Hieroſolymitano duplicis generis fuere. Menſa ſcilicet ſacra ad conſecrationem & diſtributionem euchariſtiæ, & menſa profana , ad quam corpus curabatur. In iſta enim rerum communione id cuiusque proprium fiebat, quod apoſtolorum iuſſu erogabatur. Quod, quum ſingulis diebus fieri deberet, Apoſtoli diaconis commiſerunt. Exempla tamen Stephani & Philippi (**) docent, diaconos principio baptiſmum quoque adminiſtraſſe (c) & verba ad populum feciſſe. Succeſſu temporis his officiis

quod *Act. VI.* denotatur, conſiſtebat in diſtribuendis in pauperes pecuniis, quibus victum ſibi quotidianum comparare poſſent. Antea Apoſtoli *quotidianas erogationes* faciebant: *Act. II,* 45. *IV,* 35. idem munus committitur ſeptem electis, quia *presbyteri* atque *episcopi* poſt hæc tempora imprimis *curam pauperum* habuere, exemplo *ſynagogæ iudaicæ*, probabile eſt, presbyteros ad hoc munus fuiſſe electos. Diaconi munia ab initio erant viliora, & dependebant a nutu epiſcopi & eccleſiæ.

(c) Imo ab initio omnes *fideles* quoque baptizaſſe & docuiſſe, docet HILARIVS *in comm. ad Eph. IV.* quod etiam confirmat TERTVLLIANVS *de baptiſm.* c. 17. vt eo minus diaconis prohiberi potuerit.

(d) Actus

officiis rarius & dumtaxat vice episcoporum & presbyterorum functi sunt.
(*) *Act. VI*, 2.
(**) *Act. VI*, 10. 2. 5.

VII.

Vnde duplex officium: alterum in ecclesia;

Duo ergo fuere officiorum genera. In ecclesia ad *altare* ministrarunt, quod etiamnum faciunt, assistentes episcopo vel presbytero sacrificaturo, simulque cum eo eucharistiam distribuentes; (d) populum inter orandum admonentes, quando in genua procumbendum, quando surgendum: quando ad eucharistiam vel accedendum, vel recedendum; quem quisque locum habere debeat; imperantes silentium, modestiam, discessumque post sacra. (*) Exstantior est hæc admonitio populi in liturgiis græcis. Posthæc pars huius oneris ad *ostiarios* & *subdiaconos* est deuoluta. Episcopo concionaturo vel alia agenti adstiterunt, antequam *acoluthi* instituerentur. Sæpe catechumenorum insti-

(d) Actus *distribuendi eucharistiam* iam a IVSTINO martyre *in apol. II.* adscriptus est *diaconis*, qui etiam eam ad *absentes* deferebant. Conf. CYPRIAN. de *lapsis serm.* 5. Præterea receptum est, vt episcopo sacrificaturo vel verba facturo circumstarent, eumque *custodirent a maleuolis hominibus*, vt dicitur in *c. 56. de cons. D. 1.*

 (e) Sed

institutio iis fuit demandata (**) In casu necessitatis baptizarunt, iussuque episcopi ad populum verba fecerunt. Atque hodienum diaconorum est, ad populum disserere, euangeliumque publice prælegere.

(*) *Concil. Ancyr. c. 2. Carthag. IV. c. 38.*
(**) *August. de Catechiz. init.*

VIII.

extra ecclesiam alterum. *Extra ecclesiam* diaconorum fuit, bona ecclesiæ administrare & eleemosynas facere. (*) (e) Acceptas a fidelibus oblationes ex nutu episcopi distribuerunt pro *necessitate* communi. Obseruarunt fideles, & si qui contentiosi essent, palamque peccarent, eos episcopo indicarunt. Mandata episcopi ad presbyteros vel episcopos alios, locis dissitos, pertulerunt, episcopi in itinere comites. Vt his laboribus pares essent, eligebantur in ea ætate, quæ robur corporis cum iudicii maturitate con-

(e) Sed non aliter, quam ex *iussu episcopi*, quippe qui cum presbyteris olim hanc spartam exercuerunt, *Act. XI*, 29. *sqq. XII*, 25. IVSTIN. martyr. *in Apol. II. in f.* & ex officio curam pauperum habuerunt, licet in actu *distributionis* opera diaconorum vicaria, vt in aliis, vterentur. Nam adhuc per plura secula episcopos bona ecclesiastica administrasse, antiquitates ecclesiasticæ memorant.

(f) Talis

coniungit, triginta vel triginta quinque annos nati: quamuis hodie ſufficiat, habere viginti tres, vnumque in ſubdiaconatu exegiſſe. Ad exemplum eccleſiæ Hieroſolymitanæ olim in ſingulis eccleſiis non niſi ſeptem fuere diaconi, vt efformarent imaginem ſeptem ſpirituum, qui ſunt coram throno Dei. (**) Vnde minorum clericorum numerum augeri neceſſe fuit. Diaconorum princeps *archidiaconus* audit, cuius inſignis fuit auctoritas; qua de re. *cap. 19.*

(*) *Baron. ad. an.* 34, *n.* 227.

(**) *Tob. XII,* 15. *Apoc. I,* 4.

IX.

Fuerunt etiam feminæ diaconæ. (f) Hæ fuere viduæ ex cœtu Deo deuotarum electæ, omnium piiſſimæ, maioresque annis LX. Succenturiabantur eæ diaconis ratione eorum, quæ feminis præſtanda erant, quæque a viris ſaluo *Diaconiſſæ.*

(f) Talis fuit Phœbe, in miniſterio eccleſiæ, quæ fuit Cenchris. *Rom. XVI,* 1. Has pariter memorat PLINIVS *II. lib. X. ep.* 97. *quo magis neceſſarium credidi, ex duabus ancillis, quæ miniſtræ dicebantur, qui[illegible]ſſet veri, & per tor[illegible]a quærere.* Tale videlicet earum fuit miniſterium, quod etiam per *ancillas* expediri poterat, de quo ſpeciatim agit ZIEGLER *de diacon. c.* 19. §. 7. *ſqq.*

(g) Quod

uo pudore præstari non poterant (*) Floruerunt autem inde a temporibus apostolorum ad minimum vsque ad sæculum VI.

(*) 1. *Tim. V*, 9. *Concil. Epaun. an.* 517. *c.* 21.

CAP. IX.
DE PRESBYTERIS.

I.

Presbyteri dotes: PResbyterum oportet annum vnum in diaconatu exegisse, maioremque esse XXV. olim XXX. annis. (*) In ætate magis spectabatur tempus, quod in minoribus ordinibus exegerant, & siqui eligendi essent, prudentissimus quisque, fortissimus, fideique plenissimus & spectatissimæ probitatis sumebatur. Et quamuis hodie remissiores simus; interstitia tamen in *sacris* ordinibus strictius, quam in *minoribus*, obseruantur, quæ episcopi, sine caussa, coarctare prohibentur (**). Examen huic ordini præmitti solet rigorosius, quia ordinandus idoneus esse debet ad monstrandam populo viam salutis & ad sacramenta dispensanda. Sed nulla re magis presbyterorum virtutes functionesque patescunt, quam ritu *ordinationis* (g).

(*) *Con-*

(g) Quod ad *sacrifi-* *cium* peragendum ordinen-

(*) *Concil. Neocæs. c. 2. Siric. ep. 1.*
(**) *Concil. Trid. seß. 23. ref. c. 14.*

II.

Archidiaconus quemadmodum diaconum, ita *presbyterum* quoque veluti ab ecclesia postulatum episcopo adducit, laudatque. Episcopus populum consulit, quia cum pastoris, tum gregis interest, quos presbyteros habeat; vnus ea, quæ plures ignorant, scire potest, & quilibet lubentius ei obtemperat, in cuius ordinationem consensit. Deinceps ad ordinandum conuersus, *sacerdotem*, inquit, *oportet offerre benedicere, præesse prædicare, & baptizare. Quare cum timore ad tantum gradum, ascendendum est ac prouidendum, vt cælestis sapientia, probi mores, & diuturna iustitiæ obseruatio ad id electos commendet.* Presbyteri LX. senioribus, qui *ordinatio;*

dinentur, atque *sacerdotio* inuestiantur, in quo tam insignis excellentia atque prærogatiua collocatur, vt ANDREAS du SAVSSAY *in panoplia sacerdot. P. II. lib. I. c. 4. art. 4.* asserat, *hanc dignitatem adeo sublimem esse & potestatem tam admirabilem, vt sancti patres, quicquid aliud magnum & excelsum censeri potest, hoc inferius esse, vnanimi iudicio arbitrentur.* Rationem hanc tradit PETRVS BLESENSIS *serm. 47.* quod *sacerdos sit coadiutor redemtionis, consiliarius domini Sebaoth, dapifer mensæ Domini.*

qui Mosen subleuarunt, & LXXII. discipulis Christi surrogati sunt. Eorum est, macerare corpus assidua meditatione mortis Christi e mysterio *missæ*, quod celebrant; salutari doctrina pascere populum Dei; flagranti probitatis ardore perfundere; ornareque ecclesiam prædicatione & exemplo.

III.

manuum impositio; Episcopus ordinando ambas manus imponit. Idem faciunt presbyteri circumstantes. Episcopus super eo preces fundit, quibus diuersos sacerdotii gradus prosequitur. (*) Secundi ordinis presbyteri sunt pontificum comites adiutoresque, vt filii Aaronis parenti suo adstiterunt, & apostoli Christum sunt secuti. Dum ornatum ei tradit, orat, atque inter alia ait: *Deus, sanctificationum omnium autor, super hunc famulum tuum munus tuæ benedictionis infunde, vt grauitate actuum & censura viuendi probet se seniorem, his institutus disciplinis, quas Tito & Timotheo Paulus exposuit, vt in lege tua die ac nocte meditans, quod legerit credat; quod crediderit doceat; quod docuerit, imitetur; iustitiam, constantiam, misericordiam, fortitudinem, ceterasque virtutes in se ostendat; exemplo*

plo præbeat, admonitione confirmet &c. (**)

(*) 1. *Tim. IV,* 14. *concil. Carthag. IV, c.* 3.
(**) *Pontif. Rom. de ord. presb. p.* 65.

IV.

Posthæc episcopus palmas eorum oleo catechumenorum tingit, (h) vt initientur ad benedicendum, consecrandum & sacrificandum; medio tempore hymno spiritus sancti auxilium aduocatur. Dum calicem vino repletum & patenam pane oneratam porrigit, potestatem ei facit Deo sacrificandi: hinc in ipso ordinationis ritu sacrum facit cum episcopo. *vnctio palmarum;*

V.

Post eucharistiam episcopus eum alloqui *fidei professio.*

(h) Modus *in pontificali p.* 66. hic præscribitur: *inungit vnicuique ambas manus simul iunctas in modum crucis producendo cum pollice suo dextero in oleum intincto duas lineas, videlicet, a pollice dextræ manus vsque ad indicem sinistræ, & a pollice sinistræ vsque ad indicem dextræ, vngendo mox totaliter palmas* verbis his adhibitis: *Consecrare & sanctificare digneris, domine, manus istas per istam vnctionem & nostram bene † dictionem. Amen.* Post signum crucis super manus eius, quem ordinat, producit, pergitque: *vt quæcunque benedixerint, benedicantur, & quæcunque consecrauerint, consecrentur & sanctificentur in nomine Domini nostri IEsu Christi.' Amen.*

(i) Per

loquitur verbis Christi: *Non amplius seruos meos vos appellabo, sed amicos,* & quæ sequuntur. (*) Hinc ordinatus surgit, recitatque *symbolum apostolicum,* tamquam publicam fidei eius, quam prædicaturus est, professionem. Rursus in genua procumbenti manus imponit episcopus, dicendo: *Accipite spiritum sanctum quibuscumque peccata remiseritis, remissa erunt: & quibus ea retinueritis, retenta.* (**) Denique ad obedientiam (i) eum adstringit, monetque, vt ritum missaticum ex aliis presbyteris magis exercitatis curate addiscere allaboret ob summum huius rei momentum.

(*) *Ioh. XV, 15.*

(*) *Ioh. XXVI, 22.*

VI.

Officium positum

Ex his formulis patet, presbyteros episcopis succenturiari non in functionibus *exterioribus* & *temporalibus*, vt diaconi; sed *spiritualibus* & *sacerdotii* propriis: quæ sunt, secundum pontificale, *offerre*, *benedicere*, *præesse*, *prædicare*, *baptizare*.

VII.

in offerendo,

Offerre est sacrum facere h. e. missam cele-

(i) Per interrogationem hanc: *promittis mihi & successoribus meis reuerentiam & obedientiam?* respondet: *promitto.*

(k) In

celebrare: quod primis sæculis presbyteri non nisi vel deficiente episcopo, vel mandante, (k) peregerunt. Ratio huius functionis explicatur. *part. II. c. 3.*

VIII.

Benedicere est preces solemnes diuersis benedictionibus aptatas concipere, veluti fontium tempore paschali & pentecostali, aquæ lustricæ, panis missatici, primitiarum fructuum, campanarum, tori genialis, feminarum e puerperio prodeuntium, aliarumque rerum, quæ in *Rituali c. de presbyt. ordin.* continentur. (l) *benedicendo.*

IX.

(k) In eo collocabatur *auctoritas episcopi,* qui presbyteris præerat, vt, quia in singulis locis vna erat ecclesia, *ordinis ecclesiastici* gratia omnia a presbyteris & diaconis fierent ex dispositione episcopi, vt testis est TERTVLL. *de baptism. c.* 17. Etenim huius rei causa episcopi constituti sunt ab initio, vt ordo, pax & tranquillitas in ecclesiis conseruarentur.

(l) Infinitæ harum benedictionum species sunt, relatæ ab ANDREA du SAVSSAY in *Panopl. sacerd. lib. II. c.* 1. *sqq.* & EDMVNDO MARTENE *tom. III. de antiq. eccl. rit.* vbi etiam antiquos ordines refert. Primis Christianis *benedictiones* vsitatas fuisse, palam est, non tamen constat, eas fuisse determinatas, statas, solennes aut in monopolium cleri translatas.

H (m) Quod

IX.

præsidendo, *Præesse* est moderari conuentibus sacris, omniumque nomine orare. Huc pertinent sepulturæ aliæque pompæ solemnes, quarum semper presbyter est antesignanus. Item ius consulendi episcopo; ius suffragii in iudiciis ecclesiasticis; (m) ius decernendi nomine episcopi. Antiquis enim temporibus vbique presbyteri veluti *senatum ecclesiasticum* constituerunt.

X.

prædicando, *Prædicare* principio presbyteris insolitum, quod episcopi populum docerent. Sed inde ab vltimis IV. sæculis plurimi presbyteri, præsertim ex ordine monachorum, hoc sibi veluti præcipuum sumsere, vt in omnis generis ecclesiis, quoties adpellarentur, prædicarent, quum olim pastores ordinarii hoc munere fungerentur.

XI.

(m) Quod vel *Cardinalium collegium* Romæ adhuc declarat Sed postquam in aliis ecclesiis cathedralibus collegia canonicorum sunt instituta, & ad hæc *senatus ecclesiastici* ius deuolutum est, presbyteri qua tales ius suffragiorum in iudiciis ecclesiasticis amisere, quod canonicis, *qua talibus*, cessit, licet nondum ordinem presbyterii assumserunt, vel assumserunt quidem, sed otiose.

(n) Siue

XI.

Baptizandi vocabulo omnium ſacramentorum adminiſtratio inuolui videtur. Nam hæc presbyteris permiſſa eſt, duobus exceptis ac epiſcopo reſeruatis. Diſtinguendum tamen eſt. Baptiſmus, ſi vrgeat neceſſitas, a quolibet Chriſtiano; Euchariſtia a quolibet presbytero (n) adminiſtrari poteſt, excepta *paſchali* & *vltimo viatico.* Pœnitentiam iniungere non poſſunt, niſi qui ab epiſcopo ſpeciatim veniam habent. (o) Extrema vnctio & benedictio nuptialis ſunt paſtoris loci, nec non baptiſmus ſolemnis. Atque hæc functionum amplitudo, quæ presbyteris tantam reuerentiam olim conciliauit, nouiſſimis temporibus pro anſa multiplicandi presbyteros arrepta eſt; quo ipſo tamen viliores ſunt redditi. *baptizando.*

CAP.

(n) Siue ſit ordinarius *parochus*, ſiue alius presbyter non parochus, veluti *monachus ordinatus.* Parochus tamen in Paſchate tantum parochianis euchariſtiam adminiſtrat, vltimumque viaticum præbet.

(o) Hoc rurſus de monachis, presbyterorum gradu decoratis, intelligendum, qui in ſuis eccleſiis confesſiones audiunt ex *epiſcopi indultu* ad tempus præſtitutum.

CAP. X.

DE PROMOTIONE EPISCOPORUM.

I.

Quid sit episcopus. Episcoporum dignitas curatius seruata est, quam presbyterorum, quia nullus episcopus ordinatus fuit, nisi ad vacantem ecclesiam. Vocabulum episcopi notat *inspectorem*, vt appareat, in ipsum solum omnem gregis curam deriuari. Sæpe vocatur *pastor*; veteribus *præpositus*; græce προεστός, latine *præsul*, *antistes*. Appellatur etiam *sacrificator*; græce ἱερεύς; latine *sacerdos*, quod nominis nouissime cum nomine presbyteri commutatum est, simplicibus quippe presbyteris datum. Olim quoque vocati sunt *pontifices*; (p) sed recentiores nonnulli hanc appellationem *papæ* propriam facere satagunt. Ipsi olim, de semetipsis loquentes, *seruos* semet huius vel illius ecclesiæ, siue *fideles* & *seruos Dei* adpellarunt, quam formulam papa retinet.

II.

(p) In *pontificali* episcopi vbique *pontifices* stylo antiquo dicuntur, imo inde rituali huic nomen inditum, quod in eo referantur actus solennes a *pontifice*, seu *episcopo* peragendi.

(q) Non

II.

Christus ipse discipulos suos vocauit, & apostolos elegit, quos voluit. (*) E mortuis resuscitatus ad eos ait: *quemadmodum pater meus misit me, ita ego mitto vos.* (**) Paulus ad *Asiæ episcopos* (q) ait, esse eos a spiritu sancto præfectos ecclesiæ Dei regendæ (***) & ad Titum, quod eum reliquerit in Creta, vt per ciuitates presbyteros, quos mox episcopos vocat, ordinaret. (****) Denique ex traditione constat, episcopos semper ab aliis episcopis fuisse ordinatos. Equidem ad hunc actum vocabatur clerus & populus, ne pastorem acciperent ignotum aut ingratum. (*****) Ad horum desiderium plerumque presbyter aut diaconus eiusdem ecclesiæ, diuturno ministerio, exacta virtute, scientia & caritate conspicuus, in cruciatibus constans, eligebatur, quem episcopi manuum impositione, precibus ac ieiunio inauguratum in solio episcopali collo-

Iure veteri electus e gremio ecclesiæ vocantis,

(q) Non ad *Asiæ* sed *ecclesiæ Ephesinæ* presbyteros hæc verba direxit, quos *episcopos* vocat, quod eo tempore adhuc deessent tales episcopi, qui postea *collegio presbyterorum* & *ecclesiæ*, vt peculiares inspectores, cum *auctoritate* præfecti sunt: quin potius omnes presbyteri seu episcopi erant æquales.

 (r) Imo

collocabant: quo pacto munere suo fungi cœpit. (******)

(*) *Marc. III*, 13. 14.
(**) *Ioh. XX*, 21.
(***) *Act. XX*, 28.
(****) *Tit. I*, 5. 7.
(*****) *Can. apost.* 1. *can. Nic.* 4. *Sirmond. præfat. ad form. antiq. t.* 8. *Conc. p.* 1860.
(******) *Cælest. ep.* 2. *c.* 5. *Leo ep.* 84. *ad Anastas. c.* 5. *& ep.* 92. *ad Rustic. c.* 1.

III.

(quod probatur) Testis est Cyprianus, qui (*) inquit, episcopos vicinos se contulisse ad ecclesiam vacantem, elegisseque episcopum præsente populo, (r) cui notus esset. Et Iulius Papa (**) Gregorium, qui Athanasio suffectus est, taxaturus, inquit, hunc Antiochiæ ordinatum per XXXVI. dierum iter missum fuisse Alexandriam, vbi nec baptizatus, nec notus, neque vel a presbyteris, vel ab episcopis, vel a populo sit postulatus.

(*) *ep.* 67 *al.* 68.
(**) *epist. t.* 2. *p.* 306. *D. histor. nostr. eccles. l.* 12. *n.* 25.

IV.

(r) Imo ipsa electio populo passim a Cypriano tribuitur, quod etiam ex multis argumentis liquet collectis a BLONDELLO *de iure plebis in regim. eccles* & in *tr. de episc. & presbyt.* Vicinorum episcoporum præsentia tandem necessaria visa fuit, ne, vt in eiusmodi coetibus fieri solet, aliquid inordinate ageretur, omnisque factionibus occasio amputaretur, quæ sæpe emerserunt.

IV.

Populo Christiano post Constantini tempora aucto, omnium ordinum, nobilium, magistratuum, monachorum, ratio fuit habenda; Cleri tamen praecipuae hic semper partes fuere. (*) In regnis, e ruina imperii Romani natis, principum consensu opus fuit, qui quum viderent, quanta episcoporum esset inter nouos subditos auctoritas, veluti cuncta suspecta haberent, non facile alios, quam quorum fides ipsis esset explorata, elegi patiebantur. *a clero & populo,*

(*) LEO *ep. 89. ad episc. Vien. c. 6.*

V.

Vnde temporibus regum Merouingicorum & principio Carolingorum licet in Francia electionum schema obtinerei; e regum tamen manu prorsus pendebant. Liberiores esse coeperunt sub Ludouico pio, talesque mansere per saeculum IX. ita tamen, vt sine *regum auctoritate* nihil fieret. (*) *consensu principis.*

(*) *Vid. formul. antiq. promot. episc. t. 2. conc. Gall. & 8. conc. general. p. 1864. Hist. eccl. l. 53. n. 33.*

VI.

Defuncto episcopo, clerus populusque misit, qui Metropolitano id nuntiarent, & hic, qui regi. Cuius iussu misit hic episcopum illius prouinciae, *Ratio electionis in veteri regno Francorum.*

vt viſitaret eccleſiam vacantem, (s) promoueret electionem, videretque, vt cuncta fierent *canonice*, de qua ipſe metropolitanus clerum populumque ampliſſimis literis monuit. Viſitator ille epiſcopus, clero & populo collecto, prælegi iuſſit loca Pauli & canones, quibus epiſcopi dotes modusque electionis continetur. Quæ vt obſeruarent, ſingulos ordines, presbyteros, ceteros clericos, virgines, viduas, nobiles & ceteros laicos, ciues videlicet, ſigillatim admonuit. Monachorum præcipua ratio habita. Nec canonici ſolum, ſed & clerici vrbani & ruſtici vocati. Ieiunium trium dierum continuum cum precibus publicis & eleemo-

ſynis

(s) Iam ſeculo IV hic mos in eccleſiis Africanis Donatiſtarum cauſa introductus erat, vt ad vacantem eccleſiam viſitator, quem etiam *interceſſorem* & *commendatorem* vocarunt, mitteretur, qui electioni intereſſet, & interim ſedi vacanti proſpiceret *c.* 22. *C.* 7. *q.* 1. GREGORII I. tempore latius patuit hæc praxis vt docet eius epiſtola in *c.* 16. *D.* 71. conf. *c.* 19. *D.* 6. Vbi epiſcopatus a *manu regia* dependebant, regis erat deſignare *viſitatorem*, ad quem metropolitanus literas canonicas dirigebat, quique interim ſedi vacanti præerat; imo nonnunquam eam per iniuriam ad ſe rapiebat.

(t) Hunc

fynis præcessit electionem, qua, quoad eius fieri potuit, semper clericorum quisquam e gremio ecclesiæ illius ad episcòpatum euectus est.

VII.

Electione peracta, decretum electionis sigillo præcipuorum e clero, populo, monachisque munitum, (t) Metropolitano missum fuit, qui omnes illius provinciæ episcopos conuocauit in vrbem ecclesiæ vacantis. Singulis comparendum fuit; sed qui per valetudinem aliaque impedimenta venire non poterant, ii per literas electionem adprobarunt. Omnium enim consensu (*) ac trium adsistentia opus fuit. (**) Hoc veluti concilio coacto, metropolitanus electum interrogauit de natalibus, de vita ante acta, de adscensu per ordines, de functionibus, vt certior fieret, si quod subesset vitium. Explorauit porro doctrinam; postulauit fidei professionem, eamque in

(t) Hunc morem quoad Italiæ episcopos refert GREGORIVS M. *lib. II. epist.* 19. 27. & 38. visitatoribus a se missis in mandatis dando, vt, si episcopus postulatus vel electus fuerit, *cum solennitate decreti omnium subscriptionibus roborati & testimonio visitatoris muniti ad episcopum Romanum, vt metropolitanum, veniret sacrandus.*

in ſcriptis reddendam. Si cuncta bene ſe haberent, perſonaque videretur idonea; inaugurationi diem præfixit. Sin ſecus; ſi parum idoneus; ſi electio ambitu vel pecunia extorta: Concilium irritam eam declarauit, aliamque ſuſcepit.

(*) *per Concil. Nic. c. 4.*
(**) *Can. Apoſt. I.*

ritus conſecrationis.

VIII.

Conſecrationis ritus idem ferme fuit, qui hodie. Metropolitanus conſecrato ſcriptum tradidit, quo ſingulæ officii partes explicantur, tamquam pater & doctor epiſcoporum ab ipſo ordinatorum. Ipſe e ſuis ſcriniis exempla canonum ſuppeditabat epiſcopis, & ab iis in omni cauſſa ardua conſulebatur. Si extra *vacantem eccleſiam* (u) confirmatio

(u) Regulariter ſicuti electio, ita *conſecratio* in *eccleſia vacante* fiebat, quia per eam ipſi eccleſiæ, cui præficiendus, firmiſſimo agglutinabatur vinculo, & ſic æquum erat, vt populo & clero præſente ac inſpiciente ordinaretur. Inde in *concil. Aurel. IV. c. 3.* hac de re ita cautum: *licet melius eſſet in ſua eccleſia fieri, tamen aut ſub præſentia metropolitani aut certe cum eius authoritate intra prouinciam omnino a comprouincialibus ordinetur.* Videlicet epiſcopi nunquam ordinabantur ſine *titulo*, & ita per ipſam ordinationem eccle-

matio facta, metropolitanus literas eo misit, quibus episcopum commendauit suscipiendum. Regi autem singuli actus, præsertim *electionis* & *confirmationis* significabantur, quoniam excludere poterat, quos non probabat. Hæc electionum facies per occidentem fuit sæculo IX. & X. quo exeunte canonici ecclesiarum cathedralium electiones ad se trahere conabantur: quod ex concilio Lateranensi an. 1139. patet, cuius *c. 28.* his ausis obuiam itum est. (*)

(**) *Vid.* THOMASS. *discipl. eccl. p. 4. l. c. 40.*

IX.

Principio sæculi XIII. capitula, excluso clero & populo, elegerunt, (x) & *Canonici ecclesiarum cathedralium electiones*

ecclesiæ vacanti præficiebantur. Postquam vero ceterorum clericorum ordinatio etiam *sine titulo* recepta est, in genere creditum fuit, ordinationes eorum non necessario faciendas ab episcopo in *ecclesia vacante*, sed ab episcopo in *cathedrali* fieri posse absente populo, cui tamen per *ordinationem* ordinatus præficiebatur. Hoc more recepto, necesse fuit, ordinati *institutionem* facere in ecclesia vacante, quæ delegata est archidiaconis.

(x) Hoc docet A. B. FRIDERICI II. *de anno* 1213 de *libertate ecclesiastica* condita, qua iubet canonice fieri electiones, *quatenus is viduatæ præficiatur ecclesiæ, quem totum capitulum vel maior & sanior pars ipsius duxerit eligendum.*

episcopi vsurpare incipiunt saecul. XIII & metropolitani, inconsultis suffraganeis, confirmarunt electos episcopos. Vtrumque patet e concilio Lateranensi an. 1215. cuius *c. 24. & 26.* de huiusmodi electionibus statutum est.

X.

vnde Romam delatae lites. Haec decreta minoris erant auctoritatis & aliquando iniustiora, quam concilii episcopalis iudicia. Inde frequentissime Romam appellatum, ipsique electi saepius directo papam pro confirmatione & consecratione adierunt. Quare dicendum de ratione electionum secundum ius *nouum* & secundum *decretales*.

XI.

Iure nouo episcopus 1) eligitur vel per inspirationem vel per compromissum, vel per scrutinium. Distinguendi autem sunt actus *electionis*, *confirmationis* & *consecrationis*. Electio vocatur *postulatio*, si a canonicis eligitur, qui sine *dispensatione* episcopus esse nequit, v. gr. si sit episcopus; si non sit in sacris: si illegitimo connubio natus. His enim casibus non tam eligunt, quam *postulant*, vt superior episcopum illum det, quem eligere non possunt. (y) (*) Electio fit tribus modis, *scrutinio*,

gendum. Bonorum ingens copia, qua abundabant canonici, iis auctoritatem insignem conciliauerat, vt soli senatum ecclesiasticum constituerent.

(y) Vnde, nec praecise

nio, compromiſſo, inſpiratione. (**) Primis ſæculis plura diuinæ *inſpirationis* exempla occurrunt, cui comparantur hodie, quæ vnanimibus ſuffragiis ſine præcedente deliberatione fiunt. Electio per *compromiſſum* fit, ſi vniuerſum collegium (z) paucis imparisnumeri, veluti tribus, quinque vel ſeptem canonicis poteſtatem eligendi permittit: quibus intra fines compromiſſi ſe tenere incumbit. Electio per *ſcrutinium* eſt omnium frequentiſſima, atque hoc modo peragitur.

(*) *c. vlt. X. de poſtul. iunct. gloſſ.*
(**) *Concil. Latcr. IV. c.* 24. *&* 42.

XII.

Qui ius eligendi habent, ii omnes ſtato die vocandi ſunt, vt abſentes vel ipſi venire, vel mandata mittere poſſint, ne electio clandeſtinitatis accuſari valeat. *quomodo per ſcrutinium?*

ciſe in præcedente actu electionis, qui capituli voluntatem in *poſtulando* oſtendit, forma alias vſitata obſeruanda, cum totius poſtulationis vigor ab eius *admiſſione* dependeat.

(z) Nullo diſſentiente, vt *maiora* non ſufficiant; agitur hic de iure *ſingulorum*, & ſic ſingulorum conſenſus deſideratur. Ceterum voluntate omnium & ſingulorum in compromiſſum conſpirante, poſtea per *maiora* eliguntur, qui electionem facere debeant.

(a) Et

valeat. (*) Intra tres menses a die vacantiæ electio suscipienda est, ne capitulum protrahat interpontificium, quo diutius regnare possit. (**) Interim publicæ preces instituuntur. (a) Die præstituto electores congregati in ecclesia Missæ *de spiritu sancto* intersunt, eucharistiamque accipiunt; iurantes, se dignissimum electuros, neque eum suffragio iuturos, qui ambitus suspectus sit. Suffragia olim data sunt viua voce; post in schedis complicatis, in calicem vel aliud vas immissis, quæ ab iis, qui *scrutatores* (b) vocantur, colliguntur ac comparantur. Isque electus declaratur, qui non solum *maioris*, (c) sed & sanioris partis suffragiis nititur.

(*) *Concil. Basil. sess.* 12.

(**) *c.* 41. *X: de elect. ex concil. Later. IV. c.* 23.

XIII.

quæ lites? Electione publicata, variare non licet. Singula actus momenta rediguntur in instrumentum, sæpe non sine contentione.

(a) Et prædeliberationes instituuntur de *modo eligendi* & capitulatione electo præscribenda.

(b) Hi ante solent eligi, qui suffragia ante reliquos edunt, ne alioquin, in eorum potestate sit, maiora pro lubitu facere.

(c) Ratione totius *capituli*. Inde electiones tamdiu iterandæ, donec maiora hæc in aliquem cadant.

tione. (*) Sunt enim, qui protestentur; sunt, qui reluctentur; qui adpellent; ac haud raro electores discordant. Electus intra mensem sub pœna amissionis iurium suorum consentiat necesse est. Insecuto trimestri petenda est a superiore immediato, Metropolitano, primate vel papa, pro dignitate vacantis ecclesiæ, confirmatio. (**)

(*) *c. X.* 18. *de elect.*

(**) *c.* 6. *X. de elect. in* 6.

XIV.

Metropolitanus citat, quorum interest, scilicet, simul electos vel *contradicentes* specialiter, ceteros *edictaliter*. Termino præterlapso, ad iudicium accingitur siue rogatus a partibus, siue ex officio, si contradictor non adest. Hic examinat qualitates electi, modum electionis, vbi, si contradictor adest, longum negotium texitur. (*) Possunt enim esse plures contradictores, quorum quisque tot caussas nullitatis iniicere potest, quot irregularitates in electo & singulis electoribus ac ipso electionis ordine deprehendit. *quis iudex?*

(*) *c.* 44. *X. de elect.*

XV.

Si electio nulla declaratur ob *vitium electorum*, metropolitano competit ius prouidendi ecclesiæ, vt eligentes culpæ suæ *quando metropolitans prouideat?*

suæ pœnas luant. Si ipsorum nulla sit culpa, veluti si princeps electum improbet, nouam electionem suscipiunt.

2) *confirmatur* Si electio *confirmatur*, superest, vt electus consecretur. Interim ea habet omnia, quæ non sunt *ordinis*. (d) Sed & a metropolitani vel primatis sententia, in vtramuis partem lata, appellare licet: vnde nouum iudicium. Istæ appellationes generatim ad papam deferuntur, ex quo ALEXANDR. IV. *concil. Lugd. II. c. 9.* retulit eas inter *caussas maiores*. Et solo lapsu sex mensium ius prouidendi ad ipsum deuoluitur ob negligentiam eorum, penes quos erat vel eligendi vel confirmandi potestas.

XVI.

vnde papa prouideat? Quibus constitutionibus factum est, vt sæculo XIII. & XIV. plerorumque episcopatuum prouisiones deuoluerentur

(d) Imo iam ante *confirmationem* electi extra Italiam ea habent, quæ sunt iurisdictionis episcopalis, cum ceteris iuribus episcopatui cohærentibus, *c.* 44. *X. de elect.* id quod, in Germania præsertim, insignem vsum quoad *ius publicum* habet. Diuersa est ratio *postulatorum*, qui nihil iuris ex *postulatione*, publicata licet, habent; sed id demum consequuntur ex *admissione* eius, qui facultate dispensandi pollet.

(e) Ne-

tur ad papam, (e) siue quod electiones intra terminum non fierent, siue quod vel electiones vel confirmationes essent vitiosæ: quarum infinita exempla occurrunt in decretalibus. (*) Præterea plurimæ electiones manifesto ambitu ac largitionibus corrumpebantur, præsertim in prouinciis, vbi episcopi erant domini sæculares. Sæpe principes eas interceperunt; sæpe seditionibus & violentia turbatæ, in bella, & clades vel saltem in lites immortales desinebant. Hæ turbæ pontificibus ansam dedere reseruandi sibi nonnumquam ius prouidendi ecclesiis, quæ maxime periclitabantur. Et ab his processum est ad *reseruationes generales* in certis casibus, veluti, si quis episcopus diem obiisset in curia

(e) Negari nequit, has turbas circa electionem factas pontifici occasionem dedisse ad se trahendi constitutiones episcoporum, quorum electiones in discordia factæ erant. Enimuero hoc ex fundamento *reseruationes*, quæ, antequam vacet ecclesia, fiunt, iustificare non potuit pontifex, qui eo potius prætextu vsus legitur, quod concurrentem in omni ecclesia non tantum, sed supremam præterea haberet potestatem, & maiori iure, vt putabat, episcopatus conferre posset, quam Cæsares, quos iure suo inique priuauerat, vt id sibi vindicare posset.

 (*) Inde

curia Romana; si sacram purpuram, si beneficium incompatibile nactus esset. Ad vltimum Ioannes XXII. in vniuersum omnes ecclesias cathedrales, quæ vacassent, sibi prouidendas referuauit, (**) quod ipsum nihil aliud erat, quam electionum suppressio. Eius loco tamen, vt huic defectui mederetur, non nisi in *consistorio*, (f) cardinalium nutu, præuioque diligenti examine, episcopatus contulit.

(*) *t. t. X. de elect. tit. eod. in 6.*

(**) *reg. cancell. 2.*

XVII.

Abusus prouisionum generalium in pontifice improbatus, & Istæ reseruationes generales referebantur inter abusus, qui tempore schismatis inualuerunt. Concilium Basil. sess. 12. electiones restituere tentauit, eiusque decretum insertum est *pragmaticæ Bituricensi;* displicuit tamen papæ, quippe in medio concilii & Eugenii IV. dissidio natum. Ex illo tempore prouisiones pro prouinciarum varietate fuere *noua statuta per regna Christiana.* variæ. Per Italiæ maximam partem papa episcopatus confert, cui velit; in Francia

(f) Inde dicta fuere beneficia *consistorialia*, & potissimum sub *reseruationibus* ea comprehensa, in quibus conferendis papa capitula & ordinarios collatores facile præuenire poterat, postquam concursum in constituendis episcopis sibi vindicauerat.

(g) Ius

Francia non nisi iis, qui a rege *nominantur* per concordata an. 1516. quod nominandi ius Hispaniarum rex ac nonnulli alii principes exercent speciali venia pontificis, quam ad dies vitæ impetrare solent. In Germania per concordata an. 1447. electiones conseruatæ vsu obtinent. Mihi propositum est ea, quæ in Francia fiunt, sola persequi.

XVIII.

In Francia igitur Rex nominat (*) (g) Theologiæ vel iurium siue doctorem siue licentiatum, annos natum XXVII. atque iis dotibus præditum, quos canones requirunt; idque intra semestre a tempore *vacantiæ* spatium. Quod vbi nouo trimestri negligitur, ad pontificem pertinet prouisio. (h) Per statu- *In Francia rex nominati*

(g) Ius simplex *nominandi* indulgetur regi, ne ipsemet *episcopatum*, rem maxime spiritualem, dare videatur. Laici enim *spiritualium* expertes iudicantur. Facilius hoc temperamentum admittere potuit pontifex, vt rex designaret personam, cui *episcopatum* conferret. Ita & *regi* & *papæ* simul per concordata prospectum, quamuis facile liqueat, ipsam *nominationem* instar *electionis* esse, & *prouisionem papalem* instar confirmationis.

(h) Et ita post *nouem menses* in Gallia papa demum *ius deuolutionis* exercet, quod satis indicant verba *concordat. de reg. ad prælat.*

statutum Blesense *art. 1. 2.* annus regi datus erat, vt eo diutius maturiusque deliberare posset. Si quem elegit, antequam *nominationis* formula literis conciperetur, episcopus loci, in quo *nominandus* vltimo quinquennio commorabatur, & capitulum ecclesiæ vacantis, mores vitamque; aliusque episcopus & duo Theologiæ doctores doctrinam & scientiam eius explorarunt rigoroso examine instituo. Hoc conforme fuit concilii Tridentini decretis (**), quo ad concilium prouinciale reiecta

prælat. nomin. §. monasteriis, vbi ita: *alioquin dictis nouem mensibus effluxis nulla seu de persona minus idonea, & modo promisso non qualificata nominatione, ac etiam vacantibus apud sedem prædictam, semper, etiam nulla dicti regis expectati nominatione, per nos ac successores nostros seu sedem prædictam monasteriis prouideri.* Proinde in Gallia nec coadiutor dari potest, sine *regia nominatione*, quia coadiutoris datio ibi inuoluit successionem. Sunt tamen quidam ordines monastici & monasteria a regia nominatione libera, ex speciali priuilegio, relata a CHOPPINO *in monast. lib. I. c. I.* in quibus prælati eliguntur. Præterea verba adducta ostendunt, *beneficia consistorialia* a nominatione exemta esse, quod ægre admodum Galli ferunt, teste LVDOVICO HERICVRTIO in tr. *les loix eccles. dans leur ordre naturel p.* 242.

(i) Et

reiecta est de hoc scrutinio statuendi potestas.

(*) *per Concordat. tit. de electiom,*
(**) *Sess.* 24. *c.* 1.

XIX.

Nostris moribus rex nominat, (i) quando lubitum est, nominatusque ratione vitæ ante actæ ab episcopo vltimi domicilii æque examinatur, ac ii, qui ad ordines adspirant. Episcopus vitæ eius adiicit *professionem fidei* ab ipso editam ac descriptionem vacantis ecclesiæ, atque hæc omnia mittit Romam. Rex eodem mittit tres epistolas, quarum prima *papæ*; altera *regis legato*; tertia *cardinali protectori nationis Francicæ* redditur. Hic adscitis tribus aliis cardinalibus perpendit acta ad nominationem pertinentia, nominatumque dignum episcopatu iudicat. Denique in consistorio eius prima vice, quod *præconi-* *nominatum papæ commendat.*

(i) Et quidem sine *indultu* in terris, quæ tempore conditorum concordatorum ad Galliam pertinebant; cum *indultu papali* in nouiter postmodum acquisitis, quod Galliæ reges, vt cum curia papali pacem seruent, ita obseruant, licet ex regulis bonæ interpretationis ius nominandi semel generatim regibus concessum ad incrementa regni quoque referri debeat. conf. HERICVRTIVS *cit. l. p.* 245.

confiare vocant, mentionem facit, & in consistorio subsequenti de eo refert, quod *propositionem* appellant. Interstitium illud cardinalibus datur, vt interea dispicere possint, dignus sit, necne. Pontifex, postquam relatum est, suffragia colligit & decretum prodit, quo prouidetur nominatus. Atque hæc *prouisionis* forma imitatur ex parte naturam electionum, quæ purioribus temporibus in concilio Metropolitani ac suffraganeorum, flagitante clero ac populo, suscipiebantur; atque idem iuris tribuit, quod confirmatio. Post *decretum prouisionis* bullæ pontificiæ adornantur, (k) quibus acceptis, electus regi fidem iureiurando obstringit, & ab eodem literas patentes accipit, quas vna cum epistola donationis fructuum, durante vacantia debitorum, cameræ rationum offert consignandas. Quo pacto liberatur a regalia, & possessionem adipiscitur. Confecratio autem sequenti trimestri suscipienda est.

a quo prouidetur.

CAP.

(k) Sicuti nominatio ipsi papæ facienda, vt sede vacante collegio cardinalium fieri nequeat; ita quoque hoc ipsum nec bullas has adornare potest, vtut alias regimini ecclesiæ in vniuersum præsit, quia *collatio beneficiorum* regulariter sede vacante fieri nequit.

Cap. XI.

DE EPISCOPORVM CONSECRATIONE.

I.

Ritus consecrationis satis innuit, quae dotes spectentur in episcopo, quaeue eius functiones sint. Consecratio die dominica in *propria* electi *ecclesia* vel saltem in eadem prouincia, quoad eius fieri potest, peragenda est. (*) Consecratorem decet duos minimum episcopos *assistentes* habere, vigiliaque praecedenti aeque ac electum, ieiunare. Consecratori coram altari sedenti *assistentium* episcoporum maior electum offert, dicendo; *Postulat sancta mater ecclesia catholica, vt hunc praesentem presbyterum ad onus episcopatus subleuetis.* Ille non, vt in electionibus, num dignus sit; sed id solum quaerit, *an mandatum habeat apostolicum* h. e. bullam pontificiam, quae est instar *meriti*; eaque praelegitur. Electus iuramentum fidelitatis praestat *sedi apostolicae*; cuius formula temporibus GREGORII VII. natales debet (**); sed tamen variis capitibus postea aucta est, veluti, vt singulis quadrienniis Romam vadant, aut certum hominem eo ablegent, per

3) *consecratur.*

quem rationem actionum suarum reddant pontifici. (l) Sed hoc in Francia in desuetudinem abiit.

(*) *Pontifical. de consecrat. episc.*

(**) *Concil. Rom. an.* 1079.

II.

(l) Capita huius iuramenti præcipua sunt: 1) de obedientia sedi Romanæ præstanda, eiusque statu integro conseruando: 2) de secretis sibi reuelatis non propalandis: 3) de iuribus sedis papalis propugnandis: 4) de honore exhibendo nunciis apostolicis: 5) de fugiendis iis, qui quidquam moliuntur contra sedem Romanam: 6) de manifestandis iis, quæ ei noxam afferre possunt: 7) de obseruandis decretis, reseruationibus aliisque institutis papalibus: 8) de hæreticis schismaticisque persequendis: 9) de aduentu ad synodum, si electus vocatus fuerit: 10) de visitandis liminibus S. Petri singulis trienniis, reddendisque 11) rationibus pontifici de toto officio pastorali: 12) de mandatis apostolicis humiliter suscipiendis & diligenter exequendis: 13) de exequendis his omnibus per nuncium, si impeditus fuerit: 14) de bonis mensalibus non alienandis in consulto pontifice Romano. Qua conscientia vero hæc capita iuramenti ab electis in vsum deducantur aut deduci possint, non satis capio, præsertim si iuramentum, quod intuitu *regalium*, quibus a Cæsaribus & regibus inuestiuntur, præstant, considero. Nec sine caussa sub HENRICO VIII Angliæ præsules iudicarunt, se non posse iuramenta regi præstanda, obseruare, si hoc iuramento in posterum

II.

His præmiſſis, conſecrator electum interrogat de *fide* & de *moribus* h. e. qualem ſe in poſterum præſtare velit: nam de præteritis ſecurus eſt. Interrogat, inquam, num rationem ſubiicere velit ſenſui ſcripturæ ſacræ? num populum doctrina & exemplo erudire velit de iis, quæ in diuinis intelligit? num obſeruare & docere velit traditionem patrum, & decreta ſedis apoſtolicæ? num papæ obtemperare ſecundum canones? num fugere malum & Deo, iuuante bonum proſequi? num proſequi & docere caſtitatem, ſobrietatem, animi demiſſionem, patientiam, miſericordiam; pauperes ſolari; Dei ſeruitio ſe mancipare; negotia ſæculi & omne lucrum contemnere? Porro eum interrogat de fide in ſacroſanctam Trinitatem, de incarnatione, de ſpiritu ſancto, de eccleſia, deque ceteris ſymboli apoſtolici capitibus, & de hæreſibus, & quidem exquiſitiſſime iis definitionibus, quibus eccleſia hæreſes condemnat.

quibus ritibus hodie?

III.

Quibus peractis, conſecrator accingitur ad ſacrum faciendum, & poſt epiſto-

ſterum obſtringerentur, obſeruante BVRNETTO *in hiſtor. reuol. Angl.*

epistolicam pericopen ac *graduale* redit in solium & episcopum prope assistendem de officio episcopali admonet, dicendo: *Episcopum oportet iudicare, interpretari, consecrare, ordinare, offerre, baptizare & confirmare.* Quo facto, in genua procumbunt electus & episcopi assistentes, & consecrator, dum Litania intonatur, librum euangeliorum apertum expandit super collo & humeris electi. Hæc cærimonia conuenientior fuit antiquis temporibus, quibus euangelia, voluminibus descripta, ad hunc modum expansa defluebant vtrimque e humeris instar *stolæ*. Inter hæc consecrator cum duobus episcopis assistentibus ambas manus imponit capiti electi, (m) dicendo: *Accipe spiri-*

(m) Etiam Iudæi olim in *creandis presbyteris* hac impositione manuum, vt signo *benedictionis, Gen.* XLVIII, 13, 14. vtebantur, autore VITRINGA *de synag. vet. lib. III. P.* 1. *c.* 15. eamque Apostoli quoque, quamuis cum maiori virtute, eaque miraculosa, variis occasionibus exercuere, *Act. VIII,* 20. *IX,* 12. 17. 2 *Tim. I,* 6. 1 *Tim. IV,* 14. imprimis cum ad prædicationem euangelii quosdam a se dimitterent. Nullo vero argumento solido demonstrari potest, per modum *legis perpetuæ* hunc ritum ecclesiis traditum fuisse, vt eo semper in creandis presbyteris vterentur, sed

spiritum sanctum &c. Hæc manuum impositio in diuinis literis proditur veluti *ordinationis* pars maxime essentialis. Et impositio libri euangeliorum itidem est antiquissima, innuitque obligationem ferendi iugum domini & euangelii prædicandi.

IV.

His ita gestis, consecrator Deum orat, vt electo concedat omnes virtutes, quarum symbola mystica fuerint ornamenta archisacerdotis veteris Testamenti. Et dum hymnus canitur de spiritu sancto, caput electi inungit *chrismate* (n), pergitque orando, vt Deus ipsi concedat exuberantiam gratiæ & virtu-

sed potius proceres ecclesiarum eum ex *libero arbitrio* retinuerunt secundum morem veterem, quo benedictionem diuinam his, qui ecclesiis præficiebantur, apprecari solebant. Neque enim existimatum fuit, apostolos in *virtute extraordinaria* & *miraculosa* habere successores.

(n) *Vnctio episcopalis* ex institutis ecclesiæ politicis, non iure diuino petenda est, id quod vel inde liquet, quia græci eandem ignorant, & in ecclesiis occidentalibus paulo serius recepta, docente MORINO *de ordinat. P. III. exerc. 6.* Nec dubium est, quin ex vsu veteris fœderis assumta sit, postquam episcopis & presbyteris verum sacerdotium attributum est.

(o) Et

virtutis per oleum denotatæ. Dum canitur *Psalmus CXXXII.* qui de *vnctione* loquitur, electi manus *sacro chrismate* tingit. Dehinc consecrat *baculum pastoralem*, quem electo tradit in signum iurisdictionis, eumque admonet de iudicio sine ira exercendo & mansuetudine temperando. Consecrat & *annulum*, quem digito eius apponit in signum fidei, monetque, vt ecclesiam, Dei sponsam, seruet immaculatam Denique *librum euangeliorum*, ab humeris eius ablatum, manibus tenendum tradit, dicendo: *Accipe euangelium & vade, prædica populo tibi commisso. Deus enim potens est, vt augeat tibi gratiam suam.*

V.

Missa procedente, legitur euangelium, quo facto olim oratione ad populum habita episcopus munus suum auspicabatur. (*) Inter sacrificium veteri more offert *panem & vinum:* postea ad consecratorem accedens perficit cum eo missam, stansque eucharistiam *sub vtraque specie* accipit. Missa finita, consecrator tiaram & chirothecas cum mentione mysterii consecrat (o) & consecra-

(o) Et facta consecratione *mitram* imponit consecrato, adiuuantibus ipsum assistenti-

ſecratum in ſuo ſolio collocat, quod *faldiſtorium* vocant. (**) Dum canitur *hymnus Ambroſianus*, epiſcopi aſſiſtentes conſecratum per omnes eccleſiæ angulos deducunt, monſtrantque populo. Quæ cuncta finiuntur *benedictione populi ſolemni.*

(*) *Conſtit. Apoſt. l.* 8. *c.* 5.
(**) *Pontif. Rom. de conſecr. epiſc. p.* 113.

VI.

Olim quum electiones eſſent liberæ, ipſis vigiliis conſecrationis ſunt plurimæ cærimoniæ peractæ. Namque ſub veſperam ſabbathi metropolitanus cum ſuffraganeis medio templo reſidens archipresbyterum vel archidiaconum vacantis eccleſiæ, qui in genua profuſus ei ſe ſiſtebat, interrogauit: (p) *Mi fili! quid deſideras?* cui ille: *vt Deus nobis det paſtorem.* Iſte: *Eſtne aliquis e gremio veſtræ eccleſiæ? Quid in illo vobis placuit?* *quibus olim?*

ſtentibus epiſcopis cum voto; *vt decorata facie & armato capite cornibus vtriusque teſtamenti terribilis appareat aduerſariis veritatis* & *impugnator eorum robuſtus exiſtat.* Hoc modo armatur epiſcopus contra hæreticos.

(p) In plurimis hæc conueniunt cum *ordine antiquiſſimo eccleſiæ Romanæ,* quem exhibet EDMVNDVS MARTENE *de antiq. eccleſ. ritib. lib.* I. *P.* 2. *p.* 338. *ſq.* & aliis ordinibus relatis *p.* 409. *ſqq.* 455. *ſqq.*

cuit? Hic: *Modestia, animi demissio, patientia & ceteræ virtutes.* Inde electionis decretum prælectum, quo laudabatur. Et canonici præsentes significarunt, se sigillis suis id decretum muniuisse. Quibus metropolitanus dixit: *Cauete, ne quod ab electo promissum elicueritis.* Hoc enim simoniam saperet, canonibusque repugnaret. Inde electum arcessiuit. Ille vero, adhuc ieiunus, & inter archidiaconum & archidiaconum medius, accessit. Quem metropolitanus interrogauit, *quot annos in presbyterio exegisset? num vxorem habuisset? num domui suæ prospexisset?* Ad quæ singula quum responsum accepisset, rursus interrogauit: *quinam libri in tua leguntur ecclesia?* Respondit: *Pentateuchus prophetæ, euangelium, Pauli epistolæ, Apocalypsis*, & reliqui: Ille: *num canones tenes?* Hic: *Eos me doce.* Tum ille generatim eum erudiuit, ampliorem institutionem in scriptis pollicitus. Regulariter electus in ieiunio perseuerauit vsque in crastinum post consecrationem. Illo vero die senior ex episcopis assistentibus eum adduxit, testatus, eum esse dignum. Tum peragebantur omnia, quæ hactenus adlata sunt, nisi quod electus non papæ, sed metropolitano fidem suam &
obe-

obedientiam iure iurando obstringeret, qui ei scriptam instructionem tradidit cuius hæc præcipua fuere capita: *Dilecte frater, scito, te subire onus maximi momenti maximique laboris, scilicet curæ animarum, vbi plurium necessitatibus succurrendum tibi, tamquam seruo omnium; teque in die iudicii rationem redditurum de talento tibi concredito. Puritatem fidei curate custodi. Ecclesiæ regulas in ordinationibus cum ratione interstitiorum, tum ratione personarum, diligenter obserua: auaritiam & simoniam inprimis fuge. Continens esto, nec feminas ad te admittito. Et si virgines Deo consecratæ visitandæ sunt, ad eas accedito cum viris integerrimis. Scandala euitato. Prædicationibus vacato. Verbum Dei vberrime, distincte, gratiose, indesinenter populo inculcato. Scripturam sacram perpetim legito, interque legendum orato. Traditioni eorum, quæ accepisti, insistito, & doctrinas tuas vitæ sanctitate tamquam regulam ouibus tuis commendato. Gregem ipsum intensa cura habeto, ac mansuetudine permulceto, vt, zelo, caritate temperato, cum nimium rigorem, tum remissionem euites. Personarum respectum a tuis iudiciis procul habeto. Bona ecclesiæ, tamquam rem alienam fideliter & pruden-*
ter

ter dispensato. Hospitalis esto & in pauperes beneficus. Viduas, orphanos, aliasque personas miserabiles solator. In aduersis nec dimittito, nec in secundis animum extollito. (*) Et ista quidem sunt, quæ de episcoporum institutione vetustis libris continentur. Huic similem Iuoni Carnutensi, quum an. 1091. episcopus consecraretur, dedit VRBANVS II. *tom. X. concil. p. 430.*

(*) *Vid. Pontif. Roman. de scrutinio serotino pag.* 700. *seqq.*

CAP. XII.

DE FVNCTIONIBVS EPISCOPI INTERIORIBVS.

I.

Functiones interiores episcopi sunt: FVnctiones episcopales ad omnes religionis Christianæ partes extenduntur, quarum nulla non dependet ab episcopo. Eius est per prædicationem & baptismum facere Christianos; factos precandi modo imbuere, ac verbo Dei & sacramentis pascere; presbyteros & episcopos, qui similia faciant, (q) religionemque ad finem sæculi propagent, instituere.

II.

(q) Quid enim aliud sunt episcopi, quam primi inter *presbyteros*? vt merito omnes functiones pastorales, ad quas primario vocati sunt,

II.

Prima igitur episcopi functio est *prædicatio*, quæ ipsam gentilium conuersionem antecessit. Quomodo enim credidissent in eum, de quo nihil audiuissent? (*) Prædicationis autem vocabulo intelliguntur omnis generis institutiones credendorum & agendorum, maxime autem illa, quæ fit per quæstiones & responsiones cum eorum, qui adulti baptizantur, tum infantum, qui iam baptizati sunt. In primitiua ecclesia episcopus singulis diebus dominicis vel etiam sæpius, quoties scilicet sacrum fiebat, verba fecit ad populum. (r) Nulla enim Missa celebrata est

i) prædicatio *publica;*

sunt, implere debeant. De his quidem sigillatim egit PAVLVS SQVILLANTE *de oblig. & priuileg. episcop.* sed solidiori opera ZIEGLER *in tr. de episcop. lib. IV.*

(r) Idoneo id testimonio illustrat firmatque IVSTINVS martyr in *apol. II. circa f.* qui de generali ecclesiarum more loquitur. Nihilominus tamen SOZOMENVS *lib. VII. hist. eccl. c.* 19. mores sui temporis referens ait: *in eadem vrbe* (de Romana ipsi sermo est) *nec episcopus nec alius quisquam in ecclesia populum docet.* Enimuero liquet ex documentis primitiuæ ecclesiæ, nec episcopos, nec presbyteros primario *docendi* causa constitutos fuisse 1 *Tim. IV*, 17. cum ecclesiæ abundauerint *docto-*

est sine prædicatione & sine prælectione euangelii. Ecclesia fuit schola, & episcopus doctor, vt sæpe adpellatur apud scriptores ecclesiasticos. Ille instruxit suos presbyteros; instruxit omnem clerum, aperiendo mysteria in scripturis recondita, docendo canones & traditionem functionum ecclesiasticarum, ac dubia eorum resoluendo.

(*) *Rom. X,* 14.

III.

priuata, Nec publice solum, sed etiam *priuatim* in domibus ad exemplum Pauli (*) docuere episcopi, memores eorum, quæ apostolus Tito & Timotheo

cum viua voce, tum in scriptis: rescripserat de omnis ætatis, sexus & conditionis hominibus seorsim erudiendis. Eo etiam pertinent *episcoporum*

doctoribus aliis, a quibus presbyteri distinguebantur, vtut munere *docendi* simul quoque fungi potuerint. Quando ergo negat SOZOMENVS, suo æuo verba ad populum haud fecisse episcopos & presbyteros, non simul negat, id nec *doctores* fecisse, vt totus contextus indicat. Paulatim tamen *doctores* a presbyteris distincti desierunt, teste HILARIO in *comm. ad* 1 *Tim. V.* & docendi facultas solis episcopis & presbyteris cessit, quod imprimis vrget LEO M. *ep. 62. vt præter eos, qui sunt domini sacerdotes, nullus sibi ius docendi & prædicandi audeat vendicare.*

(s) Sta-

rum epistolæ, quibus aliis consulentibus responderunt, & scripta reliqua, queis gliscentes hæreses retuderunt. Ex tot primorum octo sæculorum patribus vix erit, qui non fuerit episcopus.

(*) *Act. XX*, 20. 21.

IV.

Sæculo VI. & sequentibus quum gentium migrationibus omnia perturbarentur, remissiores in prædicando facti sunt episcopi, partim quod per incursiones barbarorum cuncta intuta essent; partim quod per amplitudinem dioecesium, præsertim in Germania infinitis laboribus implicarentur; partim quod negotiis publicis, (s) ad quæ vel ratione territoriorum, vel ob rerum bene gerendarum peritiam, quæ in laicis nulla erat, vocati sunt, distinerentur. Præterea, (fatendum est enim, quod dissimulari non potest) pauci his temporibus fuere pii *intermissa*

(s) Statum horum temporum, maxime sub CAROLO M. optime depingit Autor *tom. XIII. hist. eccl. in disc. prælim.* §. 8. *&* 9. obseruatque, in comitatu Cæsaris plures semper episcopos cum suis vasallis fuisse, hunc vero sedem constantem non habuisse, adeoque inde factum fuisse, vt tot episcopi ab ecclesiis suis abesse cogerentur.

pii episcopi, & ad erudiendum populum idonei. His de caussis concilio *Lateranensi IV. c. 10.* episcopis iniunctum est, vt, qui ipsi prædicandi munere fungi non possent, idoneis hominibus id mandarent, eisque vitæ necessaria suppeditarent. Fratrum *prædicantium* & ceterorum *mendicantium* ordines, hoc tempore instituti, protulerunt ingentem hominum numerum, qui, *prædicandi* artem vnice sectantes, nulli certæ ecclesiæ adscripti, quocumque mitterentur, prædicabant: in quo genere disserendi quum magis exercitati ac promtiores essent pastoribus, hi ex eo tempore conticescere cœperunt (t). Concilium

& fratribus prædicantibus permissa,

(t) Idem obseruat PAPIRIVS MASSONIVS *lib. III. annal.* aiens: *hi ordines per Europam diffusi docendi munus in ecclesia suscepere: vnde euenit, vt episcopi & paroeciarum rectores soliti ad id tempus sacras conciones ad populum habere, deinceps in alto fere otio vixerint.* Quis vero crederet, hos nouos concionatores rebus ecclesiæ profuisse? qui fabulis omnia impleuerunt & laicos magis ad superstitionem quam ad veram pietatem deduxerunt, id quod vel *conciones crucis,* vt vocantur, quibus tot myriades ad expeditionem in terram sanctam (h. e. ad internecionem) cum summo rei & christianæ & publicæ detrimento, inductæ sunt, vt & *indulgentiarum* clarissime docent.

(u) Sa-

cilium Tridentinum (*) veteres canones resuscitauit, voluitque, vt ipsi episcopi ad populum verba facerent, idque inprimis suarum partium esse censerent. *conc. Trid. instaurata.*

(*) *sess.* 5. *Ref. c.* 2, *sess.* 24. *Ref. c.* 24.

V.

Alterum episcopi officium est *oratio*. Apostoli, quum diaconos instituerent, *orationem* & *ministerium verbi* sibi reseruarunt; & Paulus inprimis exhortatur Timotheum ad varii generis preces pro variis personis fundendas ac docendas. (*) Episcopum itaque totum precibus deditum esse oportet cum pro semet ipso, tum pro grege; immo alios quoque ad orandum inducere, & publice in ecclesia preces præire. Hinc omnibus officiis cum diurnis, tum nocturnis, quantum per alia negotia licet, assistere; quæ ad cultum diuinum pertinent per totam diœcesin dirigere, librosque eo spectantes, si opus est, repurgare; preces extra ordinem, pro occasionum varietate, præscribere; fidelibus precum formulas, quibus in familia vtantur, tradere; abusus autem & superstitionem tollere debet. 2) *Oratio;*

(*) 1. *Tim. II*, 1.

VI.

Omnium excellentissima species ora- *præsertim*

in sacris publicis. tionis est sancti sacrificii opus, (u) quod episcopum proprie offerre decet. Olim presbyteris id non licuit, nisi absente, vel ægrotante episcopo. Quam enim inconcinnum est, iudicem die partibus præfixa non comparere in tribunali; tam absurdum tum visum, episcopum die dominica non conspici in cœtu fidelium, non verba facere ad populum, non sacrificare. Gregorius M. vt palam faceret, quam grauibus arthriditis doloribus vexaretur, dolet, se diebus festis vix per tres horas pedibus insistere posse ad sacrum faciendum.(*) quem virum præter hæc tot ecclesiarum curæ; tot tantaque premebant negotia.

(*) *l.* 8. *ep.* 35.

VII.

(u) Satis sobrie loquitur Autor, si modo ex mente primorum patrum sententiam eius capiamus. Ardentissima deuotio Christianorum primitus obseruabatur in actu eucharistiæ, orationibus ad Deum fusis celebrato: has suas *victimas* & *sacrificia* appellabant: has offerebant DEo, vt vel testimonia IVSTINI martyris in *dial. cum Tryphone p.* 344. & *in expos. fidei in f.* TERTVLLIANI *in apol. c.* 10. *&* *ad Scapul. c.* 2. aliorumque docent. In his precibus collocabatur *sancti sacrificii* opus, non in eo, quod in locum eius substituit sequior ætas.

(x) Ait

VII.

Denique episcopi est administrare omnia sacramenta. Quoad Christiani non nisi tempore paschali & pentecostali baptizabantur, ipse solus solemnem baptismum impertiuit; Presbyteris id non facientibus, nisi periculum in mora esset. (x) Itaque episcopus verus pater fuit fidelium, quos spiritualiter generauerat. Ipse solus pœnitentiam & absolutionem dispensauit. Vsque ad sæculum XIII. & nonnullibi ad XV. vetus consuetudo obseruata legitur, qua presbyteri confitentur episcopo, (*) cui etiamnum plures casus reseruantur. Ipse iniungit pœnitentiam publicam, hæreticosque & excommunicatos ecclesiæ reconciliat.(**) Interim episcopi hæc sæpius pœnitentiariis suis, aut aliis presbyteris delegare solent. *3) administratio sacramentorum,*

(*) *Thomass. discipl. part. 4. l. 1. c. 69.*

(**) *Pontif. Rom.*

VIII.

Duo tamen sunt sacramenta, quæ solus *præsertim*

(x) Ait TERTVLLIANVS *de baptismo c. 17. dandi quidem* (baptismum) *habet ius summus sacerdos, qui & episcopus, de hinc presbyteri & diaconi, non tamen sine episcopi auctoritate.*

qui statuta condit, mandata edit, & varias; constitutiones promulgat necessarias: modo sint ecclesiæ disciplinæ vniuersali & iuri publico conformes. Eius est dispensare in casibus, in quibus canones permittunt dispensationes, veluti in trina proclamatione nubentium, in interstitiis ordinationum, & in reliquis, vbi præsens ecclesiæ vtilitas id postulat, exceptis tamen, qui longa consuetudine sedi apostolicæ sunt reseruati. Ipse sibi adiutores in ministerio ecclesiæ adsciscit, quos vel sacris ordinibus inserit, vel certis officiis ac beneficiis præficit. Ipse enim *ordinarius* est omnium, quæ sunt in diœcesi *collator beneficiorum*. Porro episcopus iudicat in criminibus ecclesiasticis, reosque punit. Pro tribunali pœnitentiali iudicat peccata, etiam maxime occulta eorum, qui sponte semet accusant. Iudicat peccatores publicos, etiam inuitos, eosque, si pœnitentiæ semet subiicere

postquam nomen Christo dederunt, enatum est. Neque tamen *seculo IV. & seqq.* hanc iurisdictionem *independenter* exercuerunt, quin potius in eius exercitio ab imperatorum & regum directione dependerunt, prout *capitularia* inter alia docent.

(a) Hæc

re renuunt, e gremio ecclesiæ eiicit.(a) Clericos autem corrigit, punitque ob culpas leuissimas, quoniam plenam episcopo debent obedientiam, & sanctius viuere tenentur, quam laici. Denique lites non solum inter clericos, sed etiam inter Laicos componit: qua de re *Part. III. c. 1.*

III.

Personæ, quarum cura præcipue episcopo commissa est, sunt eæ, quæ Deo consecratæ vitam perfectiorem sequuntur, veluti virgines & viduæ, quibus successerunt monachæ, monachi ac ceteri religiosi, qui principio omnes subiecti fuere episcopis. (b) Ex quo iure

2) cura a) religiosorum & religiosarum

(a) Hæc peruersa methodus paulo serius inualuit. In primitiua ecclesia episcopus cum *consensu ecclesiæ* publicos peccatores eiiciebat, nec eos ad pœnitentiam cogebat. Eiectis autem reditus ad ecclesiam patebat per *pœnitentiam*, quam *sponte* suscipiebant, vt cum ecclesia reconciliarentur, pacemque recuperarent. Non alii ergo quam *eiecti* & *desertores* ad pœnitentiam confugiebant, nec hæc pœna, *pro imperio* imponenda, sed vnicum illud medium erat, restitutionem in integrum recuperandi.

(b) Id magnopere dubium est. Monachi olim erant *laici*, nec magis episcopis subiecti erant, quam ceteri, quin potius ab abbate suo dependebant. Episcopis

ter dispensato. Hospitalis esto & in pauperes beneficus. Viduas, orphanos, aliasque personas miserabiles solator. In aduersis nec dimittito, nec in secundis animum extollito. (*) Et ista quidem sunt, quæ de episcoporum institutione vetustis libris continentur. Huic similem Iuoni Carnutensi, quum an. 1091. episcopus consecraretur, dedit VRBANVS II. *tom. X. concil. p. 430.*

(*) *Vid. Pontif. Roman. de scrutinio serotino pag. 700. seqq.*

CAP. XII.

DE FVNCTIONIBVS EPISCOPI INTERIORIBVS.

I.

Functiones interiores episcopi sunt:

FVnctiones episcopales ad omnes religionis Christianæ partes extenduntur, quarum nulla non dependet ab episcopo. Eius est per prædicationem & baptismum facere Christianos; factos precandi modo imbuere, ac verbo Dei & sacramentis pascere; presbyteros & episcopos, qui similia faciant, (q) religionemque ad finem sæculi propagent, instituere.

II.

(q) Quid enim aliud sunt episcopi, quam primi inter *presbyteros*? vt merito omnes functiones pastorales, ad quas primario vocati sunt,

II.

Prima igitur episcopi functio est *prae-* i) *praedicatio*
dicatio, quae ipsam gentilium conuer-
sionem antecessit. Quomodo enim
credidissent in eum, de quo nihil audi-
uissent? (*) Praedicationis autem vo-
cabulo intelliguntur omnis generis in-
stitutiones credendorum & agendo-
rum; maxime autem illa, quae fit per
quaestiones & responsiones cum eorum,
qui adulti baptizantur, tum infantum,
qui iam baptizati sunt. In primitiua
ecclesia episcopus singulis diebus do- *publica*;
minicis vel etiam saepius, quoties scili-
cet sacrum fiebat, verba fecit ad po-
pulum. (r) Nulla enim Missa celebrata
est

sunt, implere debeant. De his quidem sigillatim egit PAVLVS SQVILLANTE *de oblígat. & priuileg. episcop.* sed solidiori opera ZIEGLER *in tr. de episcop. lib. IV.*

(r) Idoneo id testimonio illustrat firmatque IVSTINVS martyr in *apol. II. circa f.* qui de generali ecclesiarum more loquitur. Nihilominus tamen SOZOMENVS *lib. VII. hist. eccl. c.* 19. mores sui temporis referens ait: *in eadem vrbe* (de Romana ipsi sermo est) *nec episcopus nec alius quisquam in ecclesia populum docet.* Enimuero liquet ex documentis primitiuae ecclesiae, nec episcopos, nec presbyteros primario *docendi* causa constitutos fuisse 1 *Tim. IV*, 17. cum ecclesiae abundauerint

 docto-

est sine prædicatione & sine prælectione euangelii. Ecclesia fuit schola, & episcopus doctor, vt sæpe adpellatur apud scriptores ecclesiasticos. Ille instruxit suos presbyteros; instruxit omnem clerum, aperiendo mysteria in scripturis recondita, docendo canones & traditionem functionum ecclesiasticarum, ac dubia eorum resoluendo.

(*) *Rom. X*, 14.

III.

priuata, Nec publice solum, sed etiam *priuatim* in domibus ad exemplum Pauli (*) docuere episcopi, memores eorum, quæ apostolus Tito & Timotheo *cum viua voce, tum in scriptis:* rescripserat de omnis ætatis, sexus & conditionis hominibus seorsim erudiendis. Eo etiam pertinent *episcoporum*

doctoribus aliis, a quibus presbyteri distinguebantur, vtut munere *docendi* simul quoque fungi potuerint. Quando ergo negat SOZOMENVS, suo æuo verba ad populum haud fecisse episcopos & presbyteros, non simul negat, id nec *doctores* fecisse, vt totus contextus indicat. Paulatim tamen *doctores* a presbyteris distincti desierunt, teste HILARIO in *comm. ad I Tim. V.* & docendi facultas solis episcopis & presbyteris cessit, quod imprimis vrget LEO M. *ep. 62. vt præter eos, qui sunt domini sacerdotes, nullus sibi ius docendi & prædicandi audeat vendicare.*

(s) Sta-

rum epistolæ, quibus aliis consulentibus responderunt, & scripta reliqua, queis gliscentes hæreses retuderunt. Ex tot primorum octo sæculorum patribus vix erit, qui non fuerit episcopus.

(*) *Act. XX*, 20. 21.

IV.

Sæculo VI. & sequentibus quum *intermissa* gentium migrationibus omnia perturbarentur, remissiores in prædicando facti sunt episcopi, partim quod per incursiones barbarorum cuncta intuta essent; partim quod per amplitudinem dioecesium, præsertim in Germania infinitis laboribus implicarentur; partim quod negotiis publicis, (s) ad quæ vel ratione territoriorum, vel ob rerum bene gerendarum peritiam, quæ in laicis nulla erat, vocati sunt, distinerentur. Præterea, (fatendum est enim, quod dissimulari non potest) pauci his temporibus fuere pii

(s) Statum horum temporum, maxime sub CAROLO M. optime depingit Autor *tom. XIII. hist. eccl. in disc. prælim.* §. 8. & 9. obseruatque, in comitatu Cæsaris plures semper episcopos cum suis vasallis fuisse, hunc vero sedem constantem non habuisse, adeoque inde factum fuisse, vt tot episcopi ab ecclesiis suis abesse cogerentur.

 (t) Idem

pii episcopi, & ad erudiendum populum idonei. His de caussis concilio *Lateranensi IV. c. 10.* episcopis iniunctum est, vt, qui ipsi prædicandi munere fungi non possent, idoneis hominibus id mandarent, eisque vitæ necessaria suppeditarent. Fratrum *prædicantium* & ceterorum *mendicantium* ordines, hoc tempore instituti, protulerunt ingentem hominum numerum, qui, *prædicandi* artem vnice sectantes, nulli certæ ecclesiæ adscripti, quocumque mitterentur, prædicabant: in quo genere disserendi quum magis exercitati ac promtiores essent pastoribus, hi ex eo tempore conticescere cœperunt (t). Concilium

& fratribus prædicantibus permissa,

(t) Idem obseruat PAPIRIVS MASSONIVS *lib. III. annal.* aiens: *hi ordines per Europam diffusi docendi munus in ecclesia suscepere: vnde euenit, vt episcopi & paroeciarum rectores soliti ad id tempus sacras conciones ad populum habere, deinceps in alto fere otio vixerint.* Quis vero crederet, hos nouos concionatores rebus ecclesiæ profuisse? qui fabulis omnia impleuerunt & laicos magis ad superstitionem quam ad veram pietatem deduxerunt, id quod vel *conciones crucis*, vt vocantur, quibus tot myriades ad expeditionem in terram sanctam (h. e. ad internecionem) cum summo rei & christianæ & publicæ detrimento, inductæ sunt, vt & *indulgentiarum* clarissime docent.

(u) Sa-

cilium Tridentinum (*) veteres canones resuscitauit, voluitque, vt ipsi episcopi ad populum verba facerent, idque inprimis suarum partium esse censerent. *conc. Trid. instaurata.*

(*) *sess.* 5. *Ref. c.* 2, *sess.* 24. *Ref. c.* 24.

V.

Alterum episcopi officium est *oratio.* Apostoli, quum diaconos instituerent, *orationem* & *ministerium verbi* sibi reseruarunt; & Paulus inprimis exhortatur Timotheum ad varii generis preces pro variis personis fundendas ac docendas. (*) Episcopum itaque totum precibus deditum esse oportet cum pro semet ipso, tum pro grege; immo alios quoque ad orandum inducere, & publice in ecclesia preces præire. Hinc omnibus officiis cum diurnis, tum nocturnis, quantum per alia negotia licet, assistere; quæ ad cultum diuinum pertinent per totam diœcesin dirigere, librosque eo spectantes, si opus est, repurgare; preces extra ordinem, pro occasionum varietate, præscribere; fidelibus precum formulas, quibus in familia vtantur, tradere; abusus autem & superstitionem tollere debet. *2) Oratio;*

(*) 1. *Tim. II,* 1.

VI.

Omnium excellentissima species ora- *præsertim*

 tionis,

in sacris publicis. tionis est sancti sacrificii opus, (u) quod episcopum proprie offerre decet. Olim presbyteris id non licuit, nisi absente, vel ægrotante episcopo. Quam enim inconcinnum est, iudicem die partibus præfixa non comparere in tribunali; tam absurdum tum visum, episcopum die dominica non conspici in cœtu fidelium, non verba facere ad populum, non sacrificare. Gregorius M. vt palam faceret, quam grauibus arthriditis doloribus vexaretur, dolet, se diebus festis vix per tres horas pedibus insistere posse ad sacrum faciendum.(*) quem virum præter hæc tot ecclesiarum curæ; tot tantaque premebant negotia.

(*) *l.* 8. *ep.* 35.

VII.

(u) Satis sobrie loquitur Autor, si modo ex mente primorum patrum sententiam eius capiamus. Ardentissima deuotio Christianorum primitus obseruabatur in actu eucharistiæ, orationibus ad Deum fusis celebrato: has suas *victimas* & *sacrificia* appellabant: has offerebant DEo, vt vel testimonia IVSTINI martyris in *dial. cum Tryphone p.* 344. & *in expos. fidei in f.* TERTVLLIANI *in apol. c.* 10. & *ad Scapul. c.* 2. aliorumque docent. In his precibus collocabatur *sancti sacrificii* opus, non in eo, quod in locum eius substituit sequior ætas.

(x) Ait

VII.

Denique episcopi est administrare omnia sacramenta. Quoad Christiani non nisi tempore paschali & pentecostali baptizabantur, ipse solus solemnem baptismum impertiuit; Presbyteris id non facientibus, nisi periculum in mora esset. (x) Itaque episcopus verus pater fuit fidelium, quos spiritualiter generauerat. Ipse solus pœnitentiam & absolutionem dispensauit. Vsque ad sæculum XIII. & nonnullibi ad XV. vetus consuetudo obseruata legitur, qua presbyteri confitentur episcopo, (*) cui etiamnum plures casus referuantur. Ipse iniungit pœnitentiam publicam, hæreticosque & excommunicatos ecclesiæ reconciliat.(**) Interim episcopi hæc sæpius pœnitentiariis suis, aut aliis presbyteris delegare solent. *3) administratio sacramentorum,*

(*) *Thomass. discipl. part. 4. l. 1. c. 69.*
(**) *Pontif. Rom.*

VIII.

Duo tamen sunt sacramenta, quæ solus *præsertim*

(x) Ait TERTVLLIANVS *de baptismo c. 17. dandi quidem* (baptismum) *habet ius summus sacerdos, qui & episcopus, de hinc presbyteri & diaconi, non tamen sine episcopi auctoritate.*

confirmationis & ordinationis. lus episcopus vulgo administrat, *confirmatio baptizatorum* & *presbyterorum vel ministrorum ordinatio.* Sunt etiam certarum rerum consecrationes & benedictiones episcoporum propriæ, veluti abbatum & abbatissarum; Regum & reginarum, equitum, ecclesiarum, altarium siue fixorum siue portatilium, calicis & scutellæ, sancti olei. (y) Sunt & aliæ, quæ per presbyteros fieri possunt, veluti linteorum & mapparum altaris, ornamentorum sacerdotalium, crucum, imaginum, campanarum, oratoriorum, cœmeteriorum, & ecclesiarum profanatarum repurgationes. Vid. *rubricas pontificalis & ritualis.* Atque hæc omnia functionibus episcopi interioribus accenseri possunt.

CAP.

(y) Vocantur iure recentiori hi actus *ordinis*, quod demum post *consecrationem* seu *ordinationem* illos peragere queat, vtut olim ante *ordinationem*, qua ecclesiæ demum agglutinabatur, nihil autoritate episcopali expedire posset. Postquam vero episcopi electi nonnunquam ordinationem in longius distulerunt tempus, & dominatui iā assueti, proprium, quod *cap. antec.* explicatum est, munus neglexere, soli iurisdictioni intenti, inde factum est, vt ante consecrationem mox hanc susciperent, crederentque, illam ex *consecratione* non dependere, vel potius meo iudicio, hanc ab *officio episcopali* alienā & extrinsecus assumtam fuisse.

(z) Id

Cap. XIII.

DE FVNCTIONIBVS EPISCOPI EXTERIORIBVS.

I.

AD *functiones* episcopi *exteriores* pertinent iurisdictio, personarum Deo consecratarum & miserabilium cura, & bonorum ecclesiasticorum administratio. *Functiones episcopi exteriores sunt*

II.

Episcopus eorum omnium, quae ad *religionem* pertinent, vnicus verus & ordinarius iudex est. Eius est, quaestiones doctrinales & morales ex interpretatione scripturae & patrum traditione, fideliter relata, decidere. Hinc omnes libros, qui in dioecesi euulgantur, examinandi potestatem habet, neque sine eius consensu quidquam de rebus diuinis in lucem emitti potest; quod in Francia non obseruatur. *Politia ecclesiastica* pendet ab episcopo (z), qui *1) iurisdictio*

(z) Id vero ipsum est, quod *papatum* alit, quodque ex officio episcopali trahi nequit. In primitiua ecclesia nihil, quod magni momenti erat, episcopus agebat sine *consensu ecclesiae*, & sic *proprio iure* nullum imperium exercebat, quod demum tum per *suppressionem populi*, tum per *conniuentiam* Caesarum, post-

qui ſtatuta condit, mandata edit, & varias; conſtitutiones promulgat neceſſarias: modo ſint eccleſiæ diſciplinæ vniuerſali & iuri publico conformes. Eius eſt diſpenſare in caſibus, in quibus canones permittunt diſpenſationes, veluti in trina proclamatione nubentium, in interſtitiis ordinationum, & in reliquis, vbi præſens eccleſiæ vtilitas id poſtulat, exceptis tamen, qui longa conſuetudine ſedi apoſtolicæ ſunt reſeruati. Ipſe ſibi adiutores in miniſterio eccleſiæ adſciſcit, quos vel ſacris ordinibus inſerit, vel certis officiis ac beneficiis præficit. Ipſe enim *ordinarius* eſt omnium, quæ ſunt in diœceſi *collator beneficiorum.* Porro epiſcopus iudicat in criminibus eccleſiaſticis, reosque punit. Pro tribunali pœnitentiali iudicat peccata, etiam maxime occulta eorum, qui ſponte ſemet accuſant. Iudicat peccatores publicos, etiam inuitos, eosque, ſi pœnitentiæ ſemet ſubiicere

poſtquam nomen Chriſto dederunt, enatum eſt. Neque tamen *ſeculo IV. & ſeqq.* hanc iurisdictionem *independenter* exercuerunt, quin potius in eius exercitio ab imperatorum & regum directione dependerunt, prout *capitularia* inter alia docent.

(a) Hæc

re renuunt, e gremio ecclesiæ eiicit. (a) Clericos autem corrigit, punitque ob culpas leuissimas, quoniam plenam episcopo debent obedientiam, & sanctius viuere tenentur, quam laici. Denique lites non solum inter clericos, sed etiam inter Laicos componit: qua de re *Part. III. c. 1.*

III.

Personæ, quarum cura præcipue episcopo commissa est, sunt eæ, quæ Deo consecratæ vitam perfectiorem sequuntur, veluti virgines & viduæ, quibus successerunt monachæ, monachi ac ceteri religiosi, qui principio omnes subiecti fuere episcopis. (b) Ex quo iure

2) cura α) religiosorum & religiosarum

(a) Hæc peruersa methodus paulo serius inualuit. In primitiua ecclesia episcopus cum *consensu ecclesiæ* publicos peccatores eiiciebat, nec eos ad pœnitentiam cogebat. Eiectis autem reditus ad ecclesiam patebat per *pœnitentiam*, quam *sponte* suscipiebant, vt cum ecclesia reconciliarentur, pacemque recuperarent. Non alii ergo quam *eiecti* & *desertores* ad pœnitentiam confugiebant, nec hæc pœna, *pro imperio* imponenda, sed vnicum illud medium erat, restitutionem in integrum recuperandi.

(b) Id magnopere dubium est. Monachi olim erant *laici*, nec magis episcopis subiecti erant, quam ceteri, quin potius ab abbate suo dependebant. Episcopis

re superest benedictio abbatum & abbatissarum, nec non potestas, Deo deuotis virginibus dandi superiores & visitatores. Eadem cura complecti tenetur personas miserabiles, veluti pauperes validos & inualidos; orphanos siue destitutos, siue, simulatque nati sunt, expositos; senes ad victum quærendum inhabiles; dementes, stupidos, viatores, peregrinatores, præsertim religionis ergo. (c) Hinc eius est directio Nosocomiorum, omnium caritatis operum, omnium confraternitatum aut congregationum, ob caritatem exercendam contractarum. Ipsi incumbit, examinare pauperes de necessitatibus ipsorum, de moribus, de religione, distinguere vere tales ab imposteribus & vagabundis; dispicere, vt eleemosy-

β) *miserabilium personarum,*

næ

scopis demum subiecti sunt in *concilio Chalcedonensi c.* 4. conf. *c.* 12. C. 16. *q.* 1.

(c) Id cum primitiuæ ecclesiæ moribus magnopere conspirat, teste IVSTINO martyre in *apol. II. in f.* vbi eleganter ita: *quod ita colligitur, apud præpositum deponitur: atque ille inde opitulatur pupillis & viduis & his, qui propter morbum aut aliquam aliam causam egent, quique in vinculis sunt, & peregre aduenientibus hospitibus & vt simpliciter dicam, indigentium is omnium curator est.*

næ fideliter, vtiliter & ordine distribuantur; curare, vt cum terrenis cælestia bona cum iis communicentur. Atque hæc pauperum cura præcipua fuit in primitiua ecclesia episcoporum occupatio. (*) Sibi enim commendatam habuere caussam miserorum, viduarum & orphanorum, quam sæpe magistratibus & principibus commendarunt.

(*) *Constit. Apostol. l. 2. c. 4. l. 4.*

IV.

Quod ad bonorum ecclesiasticorum adminiſtrationem adtinet, episcopi est, fideles exhortari ad decimas, fructuum primitias, oblationes & eleemosynas liberaliter conferendas; immobilium donationes & quascumque alias fundationes acceptare. Omnia bona per diœcesin olim eius potestati fuere subiecta, de quibus præter Deum nemini rationem reddere tenebatur. Nam si in horum dispensatione suspectus esset, animæ ipsi, sine dubio pretiosiores, committi quomodo potuissent? (*) Hodie episcopus non nisi ea administrat, quæ mensæ destinata sunt. Sed hæc omnia latius persequemur *Part. II. c. 24.* *γ) bonorum ecclef.*

(*) *Can. Apost. 24, 25.*

CAP.

CAP. XIV.
DE ARCHIEPISCOPIS, PATRIARCHIS, PRIMATIBVS.

I.

Episcopi

VT episcopus tot functionibus vacare possit, aut exigui tractus diœcesi, aut magno ministrorum numero, qui ipsum subleuent, opus est. Prius antiquis; posterius nostris placuit temporibus.

II.

olim fere innumeri in terris cultioribus

Sæculo IV. in prouinciis cultioribus, veluti in Oriente, Ægypto, Asia, Græcia, Italia, infinita fuit episcoporum multitudo, (d) quod subscriptiones con-

(d) Demirantur forsan plerique hoc æuo primitiuæ ecclesiæ praxin, quæ tot tulit episcopos. Horum eminentia & dignitas principalis, qua hodie coruscant, ita plerorumque occupauit animos, vt ex præsenti statu antiquos quoque æstimandos esse episcopos censeant. In eo vero grauiter peccatur. Singulæ ecclesiæ in tribus prioribus seculis suum habebant episcopum, qui *primus* erat inter presbyteros, sine tali eminentia, iurisdictione, territorio, ceterisque iuribus quibus hodie eminent. Paucis contenti erant. Non habitu a laicis distinguebantur. Humilitati studebant, ceterisque officiis priori capite depictis. Nec rurales ecclesiæ carebant episcopis, qui *chorepiscopi* vocabantur, teste CLE-

conciliorum & patrum epistolæ testatum faciunt. In Africa sola, hoc est, in ora maris interioris a Tripoli vsque ad fretum Gaditanum an. 411. numeratæ fuere sedes episcopales DLXX. quod ex conuentu Carthaginiensi clarum. Papæ quidem per Italiam nouos quosdam episcopatus etiam recens condiderunt; sed & nonnullos veteres suppresserunt. Ex notitia imperii, ad calcem codicis Theodosiani adiecta, patet, per Græciam haud pauciores fuisse. Soli patriarchæ Constantinopolitano subiecti fuere LXXX. metropolitani & XXXIX. archiepiscopi, quorum nonnulli vltra XXX. suffraganeos habuere.

CLEMENTE *in epist. ad Cor.* Nec enim ratio iuris permittebat, vt *rurales* ecclesiæ a *ciuitatensibus* diuerso vterentur iure. Creuit quidem in *maioribus* ecclesiis episcoporum auctoritas iam seculo III., sed non æque in *minoribus*, adeoque licet seculo IV *parochiæ* hinc inde in illis instituerentur, in ciuitatibus tamen aliis vna tantum ecclesia sub *episcopo* erat. Denique nulla erat ciuitas quæ carebat episcopo, donec tandem patribus in concilio Sardicensi consultius visum fuerit, ad augendam episcoporum auctoritatem duntaxat in *maioribus* ecclesiis sedes episcopales ponere, quo ipso simul *chorepiscopi* admodum suppressi sunt.

buere. Græci enim has dignitates distinguunt, & archiepiscopos post metropolitanos locant. Concilium Sardic. *c. 6.* id solum prohibet, ne episcopi vicis aut vrbibus tam paruis præficerentur, quas vel vnus presbyter regere posset.

III.

rariores, sed ampliores in incultis. In Gallia & Hispania rariores fuere episcopi ob ciuitatum raritatem; quarum etiamsi in Scythia sæculo V. maior numerus, vno tamen omnes ab episcopo regebantur (*). Quum Christiana religio in Germaniam penetraret, quod ea vrbibus destituta esset, pauci fuere episcopatus constituti, nec postea, licet cultu cresceret, aucti, etiam per septemtrionem. Vnde nati sunt *vastæ magnitudinis episcopatus* in Germania & in Polonia, in quibus quum episcopi non gregem solum, sed ne presbyteros quidem omnes nosse ac regere possent, opus fuit multis *archipresbyteris*, *archidiaconis*, *vicariis generalibus*, nec non *religiosorum* auxilio; concilia autem haberi vix potuere. Præterea tanta fuit horum episcopatuum potentia, tantaque in republica dignitas, vt cura rerum spiritualium sæpissime postpone-

poneretur negotiis politicis. (e) Sapientius veteres, qui in episcopatibus instituendis rationem habuere imbecillitatis humanæ, eosque ita arctarunt, vt episcopus *per se* vacare posset omnibus officiis. Si enim satis esset, nullo multitudinis & distantiæ locorum respectu habito, per alios hæc exsequi; non nisi vno episcopo vniuersa ecclesia indigeret, nec ipse Christus pluribus apostolis opus habuisset.

(*) SOCRATES *hist. l. 8. c. 19.*

IV.

Neque tamen in primitiua ecclesia *magni episcopatus* (f) defuere, quia tum *Origo metropolitanorum.*

(e) Aliam præterea confusionem ex hoc fonte deriuat AVTOR *tom. XIII. hist. eccl. in disc. prælim.* §. 10. docetque, episcopos ad temporalia & negotia regni admissos, sæpe credidisse, se id, quod vt *domini temporales* haberent agerentque, *iure episcopali* possidere & hac de causa etiam de regibus in conciliis & foro pœnitentiali iudicasse, regesque de iuribus suis non satis informatos id permisisse, denique ceremoniam coronationis medio seculi VIII. introductam prætextum præbuisse, vt episcopi, coronam regi imponentes, sibi persuaderent, se ex parte Dei ipsi regnum tradere. Sic itaque reges ipsi in causa fuere, vt episcopi per Galliam & Germaniam ad tam immensam & reipubl. maxime damnosam peruenerint potentiam.

(f) Non tamen erant magnæ diœceses, prout

tum amplissimæ erant ciuitates. Semper enim constitutum fuit, non nisi vnum in qualibet ciuitate esse debere episcopum, ad ecclesiæ vnitatem figurandam. (*) Sic Romanus, Alexandrinus, Antiochenus episcopi maximos cœtus rexere; sed eorum diœceses vix vltra pomœria ciuitatum protendebantur, quod indicant veteres episcopatus ad *portas vrbes Romanæ* instituti. Et quoniam apostoli eorumque discipuli in maioribus ciuitatibus habitarunt, ex quibus ad minores emiserunt episcopos & presbyteros; hæ tenuiores ecclesiæ maiores illas in magnis ciuitatibus, quæ iam tum in geographia politica *metropoles* vocabantur, collectas, veluti *matres* venerabantur. (g) (*) Hinc metropolitano

Autor ipse fatetur. Dicendum potius est, magnas fuisse *ecclesias* seu *cœtus*; neque enim ostendi potest, in magnis ciuitatibus ante *seculum IV.* plures fuisse ecclesias institutas seu cœtus diuisos.

(g) Id vero magis ex *consuetudine* & *vsu* pedetentim inualuit, quam ex *instituto* aliquo *Apostolico* receptum est, vt in *c. VI. concil. Nicæn.* patres fatentur. Variæ huius moris fuere causæ. Iam seculo II. hi, qui contra hæreticos disputabant, prouocabant ad auctoritatem *ecclesiarum apostolicarum*, quas vel apostoli fundarunt; vel ad quas literas direxerunt, vt vel IRENAEI

politano competit, omnes prouinciæ episcopos ordinare, monere, ad instar patris & doctoris corrigere, ad concilium conuocare. In designandis prouinciis adoptata est diuisio imperii Romani, quod eo tempore latissime patuit, quo plantata est ecclesia; nec facile diuisiones illæ, licet per incursiones barbarorum respublica mutata sit, turbatæ fuere.

(*) *Conc. Nicæn. c.* 8.

(**) *Dist.* 21. *c.* 1.

V.

Metropoles Romana, Alexandrina & Antiochena semper eminuerunt in reliquis, *qui metropolitani?*

NAEI & TERTVLLIANI scripta testantur. Celebritas vrbium præcipuarum in singulis prouinciis quoque episcopis ibi residentibus quandam conciliabat auctoritatem, cum etiam minores ciuitates ad has passim confluerent. Denique, cum ecclesiæ, quas *vna prouincia ciuilis* coniunxerat, magis inter se vnitæ essent, communi quoque consilio causas ecclesiarum communes dirigebant, & ita, pedetentim prouinciis ecclesiasticis ortis, naturale erat, vt ordinis gratia alicui inter episcopos prærogatiua daretur, qui communi saluti potissimum in singulis prouinciis inuigilaret, vnde tandem varii episcoporum gradus orti. Vt plurimum hic *primatus* metropoleos episcopo; quandoque etiam *seniori* inter omnes prouinciæ episcopos datus est.

 (h) Hæc

quis, quod eccleſias illas collegiſſet ac plantaſſet (h) Apoſtolorum princeps (*). Earum epiſcopi vocati ſunt *archi-*
archiepiſcopi? *epiſcopi*, poſtremo *patriarchæ:* & licet Alexandrinus multa præcipua habuerit; Romanus tamen ſemper pro vero Petri ſucceſſore, & ſic *de iure diuino* (i) pro principe epiſcoporum & viſibili capite eccleſiæ habitus eſt. Archiepiſcopi titulus datus eſt poſtea omnibus in occidente metropolitanis; quamquam Græci diuerſos gradus fecerint archiepiſcoporum & metropolitanorum. Patriarchæ nomen quibusdam epiſcopis præter

(h) Hæc ratio nec plana nec ſatis fundata eſt: plures ſine dubio fundauit eccleſias Petrus. Vtrum *Romanam* fundauerit, incertum eſt. Antiochenæ eccleſiæ fundamenta iacta ſunt ab aliis. *Act. XI*, 20. *ſqq*. Parum quoque certi aſſerere licet de fundatore eccleſiæ Alexandrinæ. Inſignis auctoritas harum trium vrbium, per totum imperium Romanum celebrata, ſine dubio pedetentim hanc prærogatiuam iis peperit, quæ in *c.6.concil.Nicæni* non aliunde quam ex *conſuetudine* petitur.

(i) Nolo me in hanc immittere litem, ab aliis iam excuſſam. Id tantum moneo, Gallos pleroſque huic ſententiæ contradicere, & primatum vniuerſalem ſedis Romanæ non *iuri diuino*, ſed *inſtitutis eccleſiaſticis* attribuere, vti ante aliquot annos AutorGallus in tract. *de l'autorité du Pape lib.* 1. *c.* 6. variis argumentis oſtendere ſtuduit.

(k)

ter ceteros eminentibus, veluti iam inde a ſæculo IV. Hieroſolymitano ob ſanctitatem vrbis, & Conſtantinopolitano ob ſedem imperialem; poſt etiam nonnullis aliis, quorum poteſtas eo aucta non fuit, datum eſt. *patriarchæ?*

(*) *Diſt.* 22. *c.* 8.

VI.

Metropolitani, qui habitarunt in magnis ciuitatibus, ex quibus integræ prouinciæ regebantur, quas diœceſes vocarunt, *Exarchi* ſunt appellati. Quod enim hodie *diœceſin* appellamus, ſcilicet ſuum cuiusque epiſcopi territorium, id olim παροικία *parœcia* fuit appellatum, quaſi *vicinia*. In aliis prouinciis *primates* (k) audiebant iſti primariarum vrbium metropolitani; quamquam per Numidiam non princeps, ſed *ſenior* epiſcoporum, *primas* adpellaretur. Regna ex ruinis Romani imperii nata anſam dedere pluribus *primatibus* inſtituendis *Exarchi?* *primates?*

(k) Quod patres *concilii Taurinenſis anno* 317. habiti *c.* 2. produnt his verbis: *illud inter epiſcopos vrbium Arelatenſis & Viennenſis, qui de primatus apud nos honore certabant, a ſancta ſynodo definitum eſt, vt qui ex iis comprobauerit, ſuam ciuitatem eſſe metropolim, is totius prouinciæ honorem primatus obtineat, & ipſe iuxta præcepta canonum ordinationum habeat poteſtatem.*

Primas hodie solus Lugdunensis in Gallia archiepiscopus.

endis, qui tamen præter titulum nihil habent præcipui, excepto *Lugdunensi* archiepiscopo, quem archiepiscopi Turonensis, Senonensis & Parisiensis, quippe olim Senonensis suffraganeus (l), superiorem agnoscunt, adpellationesque ad eum permittunt. Qui per omnem Christianum orbem solus iura *primatis* reuera exercet.

VII.

Papa?

Hic igitur est regiminis ecclesiastici ordo. Fideles omnes reguntur ab episcopis, qui presbyteros ac reliquos clericos in ministerio adiutores habent, & ratione ordinis ac sacerdotii inter se sunt æquales (*); excepto vno, qui iuro diuino ceteris præfectus est ad vnitatem ecclesiæ conseruandam, eiusque caput visibile exhibendum (*), Romano scilicet pontifi[ce], successore illius, quem Christus ceteris præfecerat, (m) apostoli.

(l) Adeoque *primas* dicitur, qui plures *prouincias* & *metropolitanos* sub se habent, quæ appellatio specialiori in sensu ex *collectione Isidori* nata, obseruante de MARCA *de primat. Lugdun.* §. 9. Ceterum fata primatus Lugdunensis plenius enarrat causamque eius agit MARCA *cit. l.* §. 57. *sqq.*

(m) Id vero ipsum est, de quo quæritur. A mente saluatoris plane alienum fuit, principem ecclesiæ, monarchamque totius orbis Christiani, constituere, & vnum

ftoli. Et ille vero folo epifcopi nomine contentus ceteros epifcopos *fratres* adpellat. Ceteræ diftinctiones omnes funt *iuris humani*, pertinentque ad *politiam ecclefiafticam*: vnde tam diffomes funt. Nam pro temporum & locorum diuerfitate plures vel pauciores metropoles & vnicuique fubiectas ecclefias deprehenderis. Sunt archiepifcopi, qui patriarchis vel primatibus pareant; funt, qui fedi apoftolicæ. Sunt & epifcopi a papa fine medio dependentes. (n)

(*) *Dift.* 21. *c.* 3.
(**) *Dift*, 22. *c.* 1.

VIII.

Archiepifcopi ornamentum habent fingulare, *pallium* fcilicet, quod cetero ornatui fuperimponunt. Vfus eius in ecclefia Græca antiquior fuit & frequentior. Nam in ecclefiam Latinam fæcu- *Archiepifcoporum infigne pallium.*

& vnum ceteris apoftolis præficere, quos omnes inter fe *æquales* effe debere, quauis occafione in culcauit, *Ioh. XIII*, 12. *fqq.* omnemque dominatus fpeciem ab iis longe remouit. Sed hæc ab aliis prolixius funt difputata.

(n) Vt *Bambergenfis* in Germania, qui proinde proximum poft archiepifcopos honorem fibi arrogat & *pallii* prærogatiua gaudet.

 (o) De

sæculo demum VI. irrepsit, (o) quod papæ quibusdam episcopis, veluti singularis gratiæ tesseram, contulerunt. (*) Sed inde ab aliquot sæculis omnibus archiepiscopis commune redditum est, *dist.* 100. semper tamen Roma petendum; nec ante eius impetrationem quisquam archiepiscopali munere fungi potest. (p)

(*) THOMASS. *discipl. part* 2. *l.* 1. *c.* 24. 25. 26.

CAP. XV.

DE EPISCOPATIBVS VEL ERIGENDIS VEL SVPPRIMENDIS, ITEMQVE DE EPISCOPIS NOMINE TALIBVS ET DE COADIVTORIBVS.

I.

Ecclesiæ plantatæ a vicinis episcopis,

INter populos recens ad Christianam fidem conuersos episcopi fuere sine metropolitanis, donec Christianorum

(o) De *pallii* antiquo vsu forma & honore agit PETRVS DE MARCA *lib VI. de C. S. & imp. c.* 6. simulque *c.* 7. ostendit, archiepiscopos hoc modo adstrictius imperio papæ fuisse subiectos, quod amplius ... me in *obseruat.* 3. ad *cit. l.* plenius illustratum est.

(p) Hoc ipsum est, quod archiepiscopos male habet. Hunc enim pontifex ex postfacto *pallii* impetrationi significatum dedit, vt scirent,

rum numerus ita augeretur, vt, pluribus episcopatibus institutis, formari posset prouincia quædam ecclesiastica (*) Principio viciniores episcopi sponte munus illud fidem propagandi sibi sumserunt: quibus cessantibus, superiores id curarunt, & inde a sæculo IX. & X. *Pontificis* auctoritas præcipue accessit. Vnde Anglia, Germania & regna septemtrionalia, in quibus isto æuo plantata est ecclesia, peculiari nexu obstricta erant, ante nouissimas hæreses, episcopo Romano. (q) (**)

(*) THOMASS. *disc. part.* 2. *l.* 1. *c.* 11. GREGOR. *l.* 5. *ep.* 58. 59.

(**) ZACHARIAE *ad Bonifac. ep.* 1. 4. 6.

II.

& episcopatus a papa fundandi.

Iure veteri prouincialis concilii decreto institui potuere episcopatus & metropoles. (*) Sed ex quo spuriæ decretales

scirent, se ex *beneficio* sedis Romanæ hoc archiepiscopali honore frui, quem ante pallii impetrationem *proprio* possidebant *iure*.

(q) Quod Anglia per AVGVSTINVM, abbatem, a GREGORIO anno 596. illuc missum, ad fidem Christianam conuersa, & sedium episcopalium ordinatio facta; nec minus per BONIFACIVM, missum S. Petri, vt Carlomannus eum vocauit, in Germania ecclesiæ plantatæ fuerint. Creditum autem est, ecclesias matris loco esse colendas, quæ alias plantarunt, hasque *filiarum* nomine venire debere.

 (r) Ex

tales receptæ sunt, nihil horum fit sine *auctoritate papæ* (r): vbi tamen semper aliquid dandum episcopis, quorum diœceses minuuntur; Metropolitanis, quibus suffraganeus datur; nec non nouæ diœceseos clero & populo; regi quoque & aliis territorium dominis. Metropoles olim rariores, ob maiestatem vrbium, quæ pedetentim augustiores sunt redditæ, multiplicatæ fuerunt, nullo numeri episcoporum in prouincia respectu habito. Sic Parisiensis ecclesia an. 1622. Metropolis facta est. (s) Contra nonnumquam tituli ecclesiarum, vel bello vel aliis calamitatibus desolatarum, supprimendi videbantur, quod in Italia potissimum labente imperio accidit. Nonnumquam duæ diœceses coniunctæ, vel episcopales sedes in aliam vrbem translatæ (t): quod eodem

(r) Ex eo prætextu, quod *causæ arduæ & maiores* soli sedi papali reseruatæ sint, quo principio pseudo-Isidorus passim in suis epistolis vtitur.

(s) Sic nuper admodum episcopus Vindobonensis ob augustam loci dignitatem, residentia Cæsaris decoratam, metropolitanus seu archiepiscopus factus est, vno alteroque suffraganeo ei dato.

(t) Sic episcopatus Wratislauiensis primum Smogræ in Silesia fundatus anno 965. mox anno 1041 a CASIMIRO I. & Leonardo episcopo

dem auctore ac modo, quo episcopatus instituuntur, fieri debet. (**)

(*) *Cod. Afric. c. 98.*

(**) *Gregor. l. 1. ep. 76. l. 2. ep. 13.*

III.

Vastatarum ciuitatum episcopi

Terrae Christianorum ab infidelibus occupatae & ciuitates desolatae non illico amisere episcopos, qui saepe vel in reliqua dioecesi vel in vicinis vrbibus perstiterunt, (u) pristinum titulum conseruantes. Hinc licet Antiochia vix memorabilis sit & Alexandria prope in nihilum redierit, patriarchae tamen, qui harum ciuitatum titulis vtuntur, supersunt, Memphi vel alibi, vbi Christiani tolerantur, habitantes. Et quum Christiani orientales abhinc MCC. annis in varias sectas discesserint, harum vnaquaeque suos habet patriarchas, suos episcopos. Vnde plures videas, qui eiusdem ciuitatis dicantur episcopi.

IV.

piscopo Bicinum & paulo post Wratislauiam translatus est, *de sententia praesulum*, vt DVBRAVIVS *histor. Bohem. lib. VII. p. 61.* ait, pontificisque Romani auctoritatem omittit.

(u) Tales episcopi dicti sunt *vacantes* in *concil. Antioch. c. 16.* qui in suo statu manebant, nec desinebant esse episcopi, *c. 4. & 5. D. 95.* sed interim saepe aliis ecclesiis ad tempus praeficiebantur. *c. 42. C. 7. q. 1.*

(x) Prae-

IV.

nomine tenus superſunt, Latini quum *terram ſanctam* recuperaſſent, his omnibus ſuæ eccleſiæ addiderunt *patriarchas* & *epiſcopos.* Non enim paſtores agnoſcere potuerunt hæreticos illos & ſchismaticos, qui ne catholicos quidem admitterent, lingua & ritibus diſcrepantes. (x) Auctore itaque papa latinum patriarcham *Antiochiæ*, latinum *Hieroſolymæ*, latinos aliis locis dederunt archiepiſcopos & epiſcopos; quod etiam poſt expugnatam Conſtantinopolin in Græcia fecerunt. Quibus regnis amiſſis, ſpe recuperandi ablata, epiſcopi æque ac principes titulos illos retinuerunt, licet vel Romam ſeſe vel in patriam recepiſſent.

V.

& vocantur epiſcopi in partibus. Vt autem haberent, quo vitam & decus epiſcopale ſuſtentare poſſent, papa vel annuas penſiones, vel *beneficia ſimplicia*, vel epiſcopatus iis contulit; titulo tamen honorificentiori ſemper vtentibus. Sic tempus fuit, quo idem eſſet *Alexandrinus patriarcha* & *Bituricenſis archiepiſcopus*; cui Alexandria titulum,

(x) Præterea pontificis magnopere intererat, vt ea occaſione, imperium ſacrum in orientales eccleſias extendendi, vteretur, quod hæ hucusque recuſauerant.

(y)

tulum; Bituricum præbuit vitulum. Si quis ex his deceſſiſſet, alius eodem titulo ornatus eſt, cuiusmodi epiſcopi *in partibus infidelium* poſt etiam creati, quam omnis recuperandi terras illas ſpes decollauit. Horum titulorum vſus id commodi habere videbatur, vt epiſcopi ordinari poſſent *ſine epiſcopatibus*, veluti nuntii apoſtolici, vicarii apoſtolici inter hæreticos vel in miſſionibus longinquis degentes, coadiutores, ſuffraganei, h. e. ii, qui epiſcopi ordinarii munere fungi ſolent, veluti in Germania, vbi electores eccleſiaſtici & ceteri epiſcopi, quoniam *principes* ſunt, plerumque huiusmodi epiſcopos *in partibus* alunt, qui eorum vices gerant. (y) Adpellantur autem *ſuffraganei*, quia apud Græcos, huius vitii auctores, archiepiſcopi vices ſuas commiſerunt *ſuffraganeis* ſuæ quilibet prouinciæ.

VI.

(y) Præterea quoque id commodi habere videtur, vt pontificiæ auctoritatis in eccleſias græcas, vtut exſtinctas, ſupereſſet memoria, atque Roma oſtenderet, ſe intentionem, reſuscitandi epiſcopatus iis locis, occaſione ferente, nunquam depoſuiſſe. Quis ergo dubitaret, quin in archiepiſcopalibus aliisque diœceſibus, poſt reformationem ſedi papali ſubtractis, eodem iure hodie vtatur pontifex?

(z) Hoc

VI.

Vnus tantum in singulis diœcesibus episcopus.

Firma tamen est regula, in vnaquaque diœcesi non plures vno esse posse episcopos, ad indicandam ac tuendam vnitatem ecclesiæ: (*) quæ licet ob vastitatem in plures sit diuisa greges; quilibet tamen grex non nisi vnum ducem habet, eumque capiti ecclesiæ vniuersalis subiectum. Si in vna diœcesi duæ nationes, lingua rituque diuersæ, habitant, non duobus propterea episcopis opus est. Potest enim episcopus v. gr. Latinus Græcis dare vicarium generalem Græcum, qui functionibus vacet, quæ presbytero committi possunt. (z) (*) Hoc contigit sæpius durante bello sacro, ac etiamnum contingit in iis regnis, vbi diœceses ad plures nationes protenduntur.

(*) *Can. Nicæn.* 8.

(**) *c.* 14. *X. de offic. iud. ord.*

VII.

Coadiutor quando,

Si episcopus vel senio confectus vel ob

(z) Hoc, Constantinopoli a Latinis anno 1204 capta, contigit, postquam episcopi latini diœcesibus orientis ecclesiæ præfecti sunt, & latini simul cum græcis permixtim in iis habitarunt. Hac occasione INNOCENTIVS III. in *concilio Lateranensi* constitutionem edidit, cuius seriem Autor refert.

(a) Ac-

ob aliam infirmitatem officio suo fungi nequit; expellendus non est, sed *Coadiutore* dato subleuandus. (*) Principio presbyter ad hoc datus est, quem episcopum fecere, cum spe succedendi episcopo aegrotanti. (**) Nunc vero vt functiones episcopales exercere possit, ornatur titulo quopiam *in partibus*. Potestas eius finitur cum vita episcopi, nisi cum spe succedendi datus sit. Olim metropolitanus in concilio prouincialium *coadiutores* dedit; iure nouo, solus *papa*. (a) *quibus, & a quo detur?*

(*) *Concil. Meld. c.* 47.

(**) THOMASS. *disc. part.* 1. *l.* 1. *c.* 42. *C.* 7. *qu.* 1. *c.* 1. & 17.

VIII.

Regulariter episcopo viuenti successor non datur; nec ipse sibi successorem dare potest, praesertim agnatum vel cognatum: quum regimen ecclesiasticum non sit in patrimonio, nec certis familiis haereditarium. (*) Si tamen episcopus integrae vitae procul affectibus dignum *non ab ipso episcopo.*

(a) Accedente tamen assensu eorum, qui ad actum electionis concurrere debebant, adeoque & regis consensus ea tempestate necessarius erat, sine quo electio vires non habebat. vid. MABILLON. *sec. III. P.* 1. *act. Benedict. p.* 372.

(b) Ipse

dignum hominem elegerit, merito id attendendum foret. Sic Augustinus *ep. 807.* successorem præoptauit Heraclium presbyterum, (b) quem post mortem AVGVSTINI, quod populus consensisset, confirmarunt episcopi. Sic Zacharias papa *ep. 62.* Bonifacio veniam dedit, designandi sibi successorem in sede Moguntina. Nouissimis temporibus papa sæpe dedit coadiutores cum certa spe succedendi, neque fere aliter coadiutores dari solent; (c) quum tamen concilium Tridentinum *sess. 25. c. 7. in fin.* prohibuerit, ne id fieret sine caussæ cognitione, ac nisi persona data sit dignis

(b) Ipse Augustinus hoc modo a Valerio infirmitate & ætate confecto in adiutorium assumtus, &, quod magis, episcopus ordinatus est, vt docet *c. 12. C. 7. q. 1. ita consecratus est, vt non succederet in cathedra episcopo, sed accederet. Nam incolumi Valerio Hipponensi ecclesiæ episcopo, coepiscopus Augustinus est*, id quod contra morem ecclesiæ factum.

(c) Quid quæris? hodie fere solius successionis gratia constituuntur coadiutores, adeo vt inuitis dentur, & iis qui nequidem ope aliorum indigent. Habent pleriqne plures officiales ordinarios, habent suffraganeos, archidiaconos, archipresbyteros, ceteros, qui vices episcopi sufficienter implere possunt, quibus tamen coadiutores dantur, & sic plane in diuersum, ac quidem olim, finem.

(d) Im-

gnissima. In Francia regis nominatione opus est his æque ac episcopis. Hinc etiam sine noua *nominatione* & noua *confirmatione* succedunt defuncto episcopo. (d)

(*) *c. 7. q. 1. c. 5. & 6.*

CAP. XVI.

DE TRANSLATIONE ET RESIGNATIONE EPISCOPORVM, ITEMQVE DE SEDE VACANTE.

I.

EPiscopum decet ecclesiæ suæ veluti maritum vxori, (e) patrem familiæ, semper esse affixum: quod presbyteris quoque & aliis clericis præceptum est. (*) Cura enim animarum non est actio desultatoria, sed continuum laborem exposcit in docendo, corri- *Episcoporum translationes*

M gendo

(d) Impediuntque sedis vacantiam, quæ multa incommoda parere solet.

(e) Ad designandum vinculum indissolubile, quod inter ecclesiam & episcopum per *ordinationem* contrahitur, argumentum patres passim traxere a *vinculo coniugali*, quod tandem nouam doctrinam in ecclesia peperit de *coniugio* quodam spirituali inter episcopum & ecclesiam contracto; vnde noua iura de *dote ecclesiæ* &c. enata sunt.

gendo & perficiendo. Tempore opus eſt ad conciliandam fiduciam, ad bona opera oſtendenda, ad vitæ morumque probitatem vniformem ſeruandam. Suus cuique paſtori ſcopus; ſua cuique agendi ratio peculiaris eſt: & grex mutatione illa ſemper ad prima principia reiicitur. Interim iam inde a ſæculo IV. Ariani ac ceteri hæretici eccleſias ſuas ſæpe cum aliis commutarunt, vel propria ambitione ducti, vel ab aſſeclis ſuis ad digniores ſedes euecti.

(*) THOMASS. *diſc. part.* 1. *l.* 2. *c.* 25. *part.* 2. *l.* 2. *c.* 44. *can. apoſt.* 14. *can. Nicæn.* 15.

II.

ex grauibus cauſſis prohibitæ

Qua de cauſſa concilium Nicænum *c.* 15. epiſcoporum, presbyterorum & diaconorum translationes prohibuit, irritas declarauit, voluitque, vt translati reuerterentur, ad priſtinam eccleſiam. (*) Quibus concilium Sardicenſe *c.* 1. 2. laicorum communionem etiam in articulo mortis denegandam cenſuit. Id certe animaduertere licet, neminem a maiore eccleſia tranſire ad minorem, eosque, qui mutationem ſperant, inquietos eſſe locumque deſpicere, vbi vitam exigere nolunt. Modo dicta diſciplina diu viguit in orientali & occidentali eccleſia, & Romana per IX. ſæcula nullum translationis

nis exemplum tulit, primò in papa Formoso prodito, qui episcopus fuit Portensis. Successor eum hac de caussa e sepulchro reduxit, & concilium Rom. an. 904. sub Io. X. habitum *c. 3.* cauit, ne ceteri hoc exemplo seducerentur.

(*) *C. 7. q. 1. c. 19.*

III.

Nonnullæ tamen legitimæ translationis caussæ videbantur. Si ecclesia ab hostibus est deuastata, episcopus ad aliam transferri potest; cuiusmodi translationum auctor sæpe fuit GREGORIVS M. (*) Si manifesta ecclesiæ vtilitas flagitet, vt insignibus donis ornatus episcopus e loco obscuro protrahatur in sedem ampliorem, quemadmodum consensu Basilii M. Euphronius Colonia translatus est Nicopolin in Armenia. (**) Sed hæc fieri debent, inuito, certe non desiderante episcopo, & quidem iure veteri a *concilio prouinciali*; iure nouo a papa. (f) (***) Hoc vltimo obtentu translatio-

hodie permittuntur, auctore papa:

(f) Sub hoc prætextu, tum quod translatio episcoporum sit causa *ardua* & *maior*, soli pontifici reseruata iuxta philosophiam pseudo-Isidori, tum etiam, quod *matrimonium spirituale* inter episcopum & ecclesiam contractum, quod solus pontifex dissoluere queat. *c. 3. & 4. X. de offic. legat.* Recentioris æui hæc

lationes abhinc D. annis tam frequentes factæ sunt, vt iuris communis in obtinendis maioribus episcopatibus esse videantur, modo pontificis accedat auctoritas. (g)

(*) *C. 7. q. 1. c 35.*
(**) *Basil. ep. 193.*
(***) *C. 7. qu. 1. c. 37. C. 7. qu. 4. c. 34. ex falsf. decret. t. t. X. de translat.*

IV.

quo eodem auctore episcopatus resignantur,

Similiter iure nouo solus papa admittere potest renunciationes episcopatuum. Iam iis temporibus, quibus electiones viguerunt, creditum, maiori potentia ad remouendum, quam ad instituendum episcopum opus esse, quemadmodum difficilius matrimonium dissuitur, quam consuitur. (*) Vnde *renuntiationes*, *cessiones*, *translationes*, & *remotiones* episcoporum relatæ sunt inter caussas *maiores* papæ reseruatas, de quibus

hæc sunt principia, vt sæpe obseruaui, quæ nouam tamen introduxere disciplinam.

(g) Sed in Germania rariores post reformationem factæ sunt translationes, postquam consultius visum fuit, vni plures episcopatus committere, cuius rationes peculiares Autor infra tangit. Frequentior vsus earum est in clericis inferioribus, qui transferuntur auctoritate episcoporum.

(h) Id

quibus olim *concilium prouinciale* cognouerat. (h)

(*) *c. 2. X. de translat.*

V.

Quod ad renuntiationem adtinet, episcopo numquam licuit priuato ausu refutare ecclesiam, cui a spiritu sancto praefectus est, neque metu, neque ex animi abiectione, neque obtentu maioris perfectionis sectandae. (*) Secesserunt quidem nonnulli sancti viri in deserta (i); in quo imitandi non sunt. Sunt tamen caussae, ex quibus resignatio *permissu superioris* fieri potest, veluti defectus scientiae; debilitas corporis vel ex infirmitate vel ex senectute; conscientia criminis, quo post actam poeni- *certis de caussis.*

(h) Id eleganti tractatu docet AVTOR de *maioribus ecclesiae caussis*, ostenditque quanta metamorphosis postea in hac doctrina irrepserit, quam causam etiam egit du PIN *de discipl. eccl.* cum PETRO de MARCA *de C. S. & imp. lib. 7.*

(i) Vt NARCISSVS Hierosolymitanus episcopus seculo II., *qui relicta ecclesia in solitudine ac deuiis agris plurimos annos delituit*, teste EVSEBIO *lib. VI. hist. c. 9.* Neque enim eo tempore *concilii prouincialis auctoritas* erat necessaria, vt quis episcopatu abiret, quippe quae demum seculo III. sese exserere coepit, seculo II. in primis adhuc incunabulis posita.

pœnitentiam officii executio impeditur; scandalum datum; plebis malitia; quæ recensentur. (**) Dubitatum est, num papa possit renuntiare, qui superiorem non habere dicitur, de caussa cognoscentem. Dubium soluit CAELESTINVS V. & renuntiauit, renuntiationemque successor BONIFACIVS VIII. (k) ratam habuit. (***) De remotione episcoporum & clericorum agetur. *Part. III. c. 19.*

Papa renuntiare potest.

(*) THOMASS. *discipl. part.* 1. *l.* 2. *c.* 26. *C.* 7. *q.* 2. *c.* 48.

(**) *c.* 10. *X, de renunciat.*

(***) *c.* 1. *de renunciat. in* 6.

VI.

Vacantem ecclesiam regit

Morte episcopi aut alia de causa sede vacante, quantocius ecclesiæ de alio episcopo prospiciendum. Veteres omnes

(k) Qui, vt ad *papatum* veniret, pia fraude promouit hanc renunciationem, vt annales loquuntur. Ceterum renuncians, facta resignatione, non desinit esse clericus, nec ordinem deponit, sed *characterem indelebilem* retinet. Facilius resignare & ad seculum reuerti possunt, qui nondum *subdiaconatus* ordinem consecuti sunt, quæ libertas tanti esse censetur, vt Cardinales plures ordinum assumtionem differant, ad plures annos. Qua de causa, prout supra ex pontificali AVTOR docuit, qui *subdiaconatus* ordinem ambiunt, sedulo admonentur, vt, re adhuc integra, statuant, vtrum se clericatui in perpetuum dare, an recedere maline.

(l) Si-

omnes viduitatem ecclesiæ maximum malum reputarunt, ac trimestri spatio nouum ei maritum dandum esse voluerunt. (*) Concilium Lateranense tres menses electioni & tres menses confirmationi indulsit. In Francia per concordatum regi sex menses dantur ad nominandum. Eligentium ac metropolitanorum negligentia fenestram aperuit *prouisionibus Romanis*. Interim vix est, vt ecclesia non aliquandiu vacet: quo tempore quomodo ea regatur, bonaque administrentur, dicendum.

(*) *Dist.* 50. *c.* 2. *dist.* 100. *c.* 1. *c.* 41. *X. de electione.*

VII.

Veteri instituto clerus vniuersus vacantem rexit ecclesiam. (l) Leguntur apud CYPRIANVM *ep.* 3. 27. 31. literæ cleri Romani, quibus significat, quod post obitum *olim clerus;*

(l) Sicuti *cleri vniuersi* consilio quoque episcopus viuens regebat ecclesiam, c. 5. *D.* 95. adeoque æquum erat, vt, qui viuente episcopo, vt *primo presbytero*, senatum ecclesiasticum constituebant, eo defuncto quoque partes huius regiminis non defererent. Enimuero hoc regimen admodum circumscriptum nec tam late diffusum erat, vt quidem hodie, sicuti olim nemo ex clero ab hoc senatu excludebatur, vti post seculum XII. factum est.

itum Fabiani papæ ecclesiam regendam susceperit. In prouinciis *metropolitanus* vacantis ecclesiæ clerum artiore cura complectebatur, mittebatque vicinum episcopum *visitatorem*, qui defuncto funus & bonorum ecclesiæ designationem appararet. Officia autem clericorum, si qua vacarent, non distribuebantur, quum ante omnia episcopus eligendus videretur. (*) Postquam capitula (m) electiones sibi arrogarunt, his regimen vacantis ecclesiæ cessit. Quum autem vniuersitas proxime gubernare nequeat, nec, quibus auxilio opus, sciant, ad quem se conuertant, ac inter ipsos canonicos, si cuncti administrarent, alter destrueret, quod alter ædificasset; primo octiduo ad iurisdictionem voluntariam *vicarius generalis*, & ad contentiosam exercendam, *Officialis* a capitulo constituendus est. (**) Qui enim ab episcopo erant constituti, eorum mandatum exspi-

hodie capitulum,

(m) Ex more monastico ita dicta, quod sicuti monachi quotidie conuenirent, & *capitulum de regula* legerent, vt fatentur monachi Fuldenses apud BROWERVM *lib. III. antiq. Fuld. c.* 12. ita quoque canonici, more monastico in vitam communem a CHRODOGANGO coadunati, quotidie ad simile institutum coirent.

(n) Quod

exspirauit cum morte episcopi, (n) cuius potestas omnis recidit ad capitulum, in rebus potissimum moram non ferentibus.

(*) *Concil. in Trullo c.* 35. *concil. Reg. an.* 439. *c.* 6. 7.
(**) *Concil. Trid. sess.* 24. *c.* 16.

VIII.

Quod ad collationem beneficiorum adtinet, instituere capitulum eos, qui a patronis nominati, & electos confirmare potest; proprio motu autem conferre non potest (o) nisi ea beneficia, quorum collatio capitulo est cum episcopo communis, cuius ius vacante sede ei accrescit. (*) Literas dimissorias ad ordines suscipiendos dare nequit, nisi duobus casibus. (**) (I.) Si, qui dimissorias petit, ob beneficium ipsi collatum statim ordinandus est, veluti si *ad*

cuius potestas describitur.

(n) Quod *delegatam* exerceant *iurisdictionem*. Et tamen alio sensu *ordinariam* exercere dicuntur, quod videlicet per modum *regulæ perpetuæ* causas decidant, in oppositione commissariorum, qui per modum *exceptionis* seu *extraordinariam* iurisdictione vtuntur. Simile quid in *senatu imperii aulico* deprehenditur, cuius potestas quiescit, mortuo Cæsare, & iurisdictio ad vicarios redit.

(o) Nisi forsan ad longius tempus *sedes impedita* sit, & ecclesiæ necessitas prouisionem expostulet.

si *ad curam animarum* vocatus, quem intra annum fieri oportet presbyterum. (II) Si vltra annum sedes vacat, dimissoriae dari queunt iis quoque, quibus festinandum non est. Quo vltimo casu *vicarii* quoque & *visitatores* vacantibus beneficiis praefici, censurae ecclesiasticae suscipi & dispensationes, ab episcopo alias petendae, concedi possunt. (***) Quod ad administrationem adtinet, omnibus canonibus cautum, ne quid ex bonis cum episcopi, tum ecclesiae auferatur aut dissipetur; sed cuncta asseruentur successori. (****) Hodie mobilia fiunt episcopi heredum propria: sed ad redituum mensalium administrationem capituli est constituere oeconomos, qui successori episcopo rationem reddant, aeque ac vicarii generales ceterique omnes, qui vacantem ecclesiam administrant. (*****) In Francia rex capitula hoc onere liberat, ipseque non solum oeconomos constituit, sed *iure regaliae* (p) fructus quoque vacantis

quae in Francia est restrictior.

(p) De fundamentis huius iuris agit NATALIS ALEXANDER *tom. VII. hist. eccl. ad sec. XIII. diss.* 8. *art.* 1. §. 1. Primarium fine dubio collocandum est in iure conferendi beneficia ecclesiastica, quod per *inuestituram* ad instar *feudorum* a regibus exercebatur, & sic quoque

tis episcopatus metit: qua de re *part. II. c. 19.* In vniuersum sede vacante nihil innouandum; nihil alienandum; nulla beneficia erigenda, supprimenda, vnienda; nihil denique, quod futuro episcopo inuisum, faciendum. (******) Tantum de episcopis.

(*) *c. 2. X. de sede vacante c. vn. eod. in 7.*
(**) *Concil. Trid. sess. 7. c. 10.*
(***) *c. vn. X. de maior. & obed. in 6.*
(****) *C. 12. q. 2. c. 45. C. 22. q. 2. c. 43.*
(*****) *Concil. Trid. sess. 24. c. 16.*
(******) *c. 1. X. de sede vacante.*

CAP. XVII.
DE CANONICIS.

I.

PRincipio præter ordines nulli alii fuere ministri ecclesiæ: presbyter nil nisi presbyter; diaconus nil nisi diaconus *Canonici olim ignoti,*

que feudi ecclesiastici vacantis reditus interim domino directo obueniebant, donec nouiter electus inuestituram accepisset. Patroni quoque ecclesiarum minorum sub titulo *guardiæ* siue *custodiæ* eodem iure vtebantur, *c. 23. X. de iure patron.* & quamuis pontifex hunc morem abolendum esse censeat in *c. 12. X. de pœn. c. 13. de elect. in 6.* in Gallia tamen patronos ius antiquum illibatum conseruasse, testis est FRANC DE ROYE *de iure patron. in prol. c. 34.*

(q) *Epi-*

conus fuit, &ſic in reliquis. Tantummodo ad vnitatem tuendam ſuus cuique ordini præſes fuit, veluti presbyterorum, primus ratione ordinationis, quem *archipresbyterum* vocamus; *Archidiaconus*, qui diaconis ac vniuerſo clero inferiori ab epiſcopo præfectus eſt. Vbi clerici minores magno numero fuere, datus fuit, qui eos regeret, *Primiclericus* ſeu *primicerius*; isque plerumque ſubdiaconus. (*) Vocatur ille ſæpe *primicerius notariorum*, quoniam minores clerici plerumque epiſcopis fuere ab epiſtolis. (**)

(*) THOMASS. *diſc. part.* 2. *l.* 1. *c.* 48.

(**) *Concil. Emerit. c.* 10.

II.

qua ratione orti; Magna pars cleri ſemper epiſcopo fuit a latere cum inter preces, tum in omnibus functionibus publicis. Presbyteros epiſcopus in omni negotio conſuluit, & diaconis ceterisque inferioribus vſus eſt tamquam miniſtris. Ceteri per *titulos* (eccleſias) vrbicos & rurales diſperſi nonnumquam conuocabantur: quæ congregatio *Synodus* audit. (q) Ex primis iſtis, qui

(q) *Epiſcopalis* ſcilicet, quam epiſcopus cogere tenebatur ſingulis annis viſitando eccleſias. BALVZ *ad Regin. p.* 578. Ciuitatenſes presbyteri ſæpe in *ſenatum eccleſiaſticum*

qui ſemper ſunt a latere epiſcopi, nati ſunt *canonici* cathedralium eccleſiarum. (*) Equidem principio clèrici canonici (r) vocati ſunt omnes, qui ſecundum canones duce epiſcopo vixere, & qui in *matriculam* (s) eccleſiæ relati ſunt, vt eius ſumtu viuerent, ſiue in matre, ſiue in alia ſeruirent eccleſia. (*) Sed poſthac canonicorum nomen proprium factum clericis in commune cum epiſcopo viuentibus.

(*) THOMASS. *diſc. part.* 1. *l.* 1. *c.* 42. *part.* 2. *l.* 1. *c.* 21.

(**) *Conc. Claron. c.* 15. *conc. Aurel. III. c.* 11.

III.

Nam ex quo tempore pax eccleſiæ reddita eſt, plures ſancti epiſcopi, veluti EVSEBIVS Vercellenſis, alii que in communione vixere cum clero ſuo. *conuictores epiſcopi.*

cum vocabantur atque olim capitulum conſtituebant; non item *rurales.* INNOCENT. I. *in epiſt. I. c.* 5.

(r) Hi opponebantur illis, qui in villulis oratoriis priuatis procerum præerant, quippe qui non erant in numero cleri ordinarii, vt docet *concilium Aruernum anno* 535. celebratum *c.* 18.

(s) Inde *matricularii* dicti obſeruante ANTONIO MATTHAEI *de nobil. lib. II. c.* 33. *p.* 537. a qua matricula excludebantur hi, qui priuatis oratoriis præerant, vtpote domeſtici magis clerici, quam publico fungentes officio.

(t) Enim-

ſuo. Omnium eminentiſſimum eſt exemplum AVGVSTINI, qui clericos ſuos ad ſtatum *perfectæ paupertatis* reduxit, (t) ſublata omni proprietate, ipſemet veluti minimus inter eos verſatus. (*) Nonnulli huic communioni adiecere vitæ monaſticæ auſteritates, quantum per functiones clericales fieri potuit: vnde iſtæ clericorum communitates nonnumquam *monaſteria* vocabantur. Sic Gregorius M. qui ante pontificatum monachus erat, monachus manſit in papatu, familiamque inſtar monaſterii habuit, ex qua epiſcopos ad ceteras eccleſias & apoſtolos miſit in Angliam. (**)

(*) AMBROSIVS *ep.* 82. *Poſſidor. de vit. Auguſt. c.* 5. 11. AVGVSTINVS *ſerm.* 49. 50. *de diuerſ. al.* 355. 356.

(**) *Io. Diac. l.* 2. *c.* 11. 12.

IV.

(t) Enimuero his ita coadunatis clericis nomen *canonicorum* ſpeciali in ſenſu haud aſſignatum fuit, ſed nomen hoc omnibus clericis adhuc commune erat. Neque conſtat *regulam* peculiarem AVGVSTINVM ſuis præſcripſiſſe, niſi quam vita monaſtica ſuadebat. *Canonicorum* ſpecialiter dictorum initia demum a CHRODOGANGO petenda ſunt, qui quidem ſuum clerum ad *votum paupertatis* exemplo Auguſtini non adſtrinxit, nouas tamen regulas ex *canonibus patrum* hauſtas

IV.

Et ita quidem communitas id fuit, quod hodie *capitulum*, Seminarium vel corpus præcipuum cleri totius diœcesis appellaremus. Ibi clerici iuniores educabantur, & ex iis prodibant pastores, presbyteri Nosocomiorum & oratoriorum. Illuc senes corpore inualidi se recipiebant. Qui ibi commorabantur, seruiebant in ecclesia cathedrali, episcopo ministrabant, erantque ei instar *senatus ordinarii*. *constituunt capitulum & senatum episcopi,*

V.

His communitatibus, quum in ecclesiis maioribus mire crescerent, & archidiaconus, aliis negotiis distentus, eas regere non commode posset; præfecti sunt *præpositi* ac *decani*, veluti monasteriis, sæpe plures *decani*, sæpius plures *præpositi*, & nonnumquam abbas, qui totum corpus regeret sub episcopo tamquam capite. In minoribus ciuitatibus institutæ sunt similes congregationes, (u) quæ sæpe monasteria; hodie *colle-* *habent suos præpositos & decanos,*

stas eis tradidit, secundum quas viuerent. Et ab hoc tempore demum tales clerici *canonici* nominati sunt.

(u) Ante CHRODOGANGI tempora vix tales congregationes in minoribus ciuitatibus deprehendere licet, vtpote quæ demum ex eius instituto sunt enatæ.

(x)

collegiatæ ecclesiæ appellantur. Olim enim promiscuo vsu congregationes, conuentus & collegia venerunt. Capituli vocabulum est omnium recentissimum.

VI.

fiunt regulares, Anno DCCLX. Mediomatricum episcopus CHRODOGANGVS clero suo præscripsit regulam (x) a pluribus ecclesiis posthac acceptam. (*) Concilio Aquisgranensi an. DCCCXVI. auspiciis Ludouici pii habito amplissima canonicis regula prodita est, totius disciplinæ ecclesiasticæ compendium. (**) Vbique *dormitoria*, *refectoria*, occlusa loca canonicis sunt ædificata. Sic per totum regnum Francorum conuictus in ecclesiis cathedralibus effloruerunt, in quibus capitulum, a reliquo clero distinctum, peculiares superiores habuit. Postquam vetus consuetudo migrata & a conuictu illo

(x) Eam sistit COINTIVS *tom. V. annal. Franc. ad ann.* 757. *p.* 567. *sqq.* secundum quam qui viuebant, *canonice* viuere dicebantur. Cleri paulo dissolutior vita Crodogangum inducebat, vt eum more monastico in *vitam communem* cogeret, & pleraque ad instituta monastica componeret, quod crederet, per vitam moresque monasticos ad sanctiorem viuendi vsum clericos duci posse.

(y) Quod

illo receſſum eſt, (y) canonici tamen ſemper peculiare corpus manſere, conſeruantes communionem bonorum ex parte, & domicilia prope eccleſiam. Nihil aliud mandatum ſibi exiſtimantes, præter recitationem officii; iura tamen totius cleri ſibi vindicabant; vt ſoli conſtituerent ſenatum eccleſiaſticum; ſoli ſede vacante regerent eccleſiam; ſoli eligerent epiſcopum.

(*) *Hiſt. eccleſ. l.* 43. *n.* 37. *tom.* 7. *concil. pag.* 1445.

(**) *Hiſt. eccl. l.* 66. *n.* 23. *tom.* 7. *concil. p.* 1307.

VII.

Ex eodem fonte *exemtiones* eorum manarunt. Habent enim, ad exemplum regularium, a papis & epiſcopis multa priuilegia, quæ ſingulis electionibus vt confirmentur & augeantur ſatagunt. Alias capitula non ſolum in ipſum corpus, ſed etiam per magnam diœce- *& ob hanc cauſam multis priuilegiis ornantur.*

(y) Quod ſeculo XI. factum eſſe annales referunt, vtut quidam in veteri inſtituto permanſerint, quos vt arctius conſtringerent, voto *paupertatis* in priſtino retinuere ſtatu, quos deinceps *canonicos regulares* dixere. Obſeruabant enim plerique, ex nimia bonorum affluentia canonicos inductos fuiſſe, vt *vitam communem* derelinquerent, & acquirendis reditibus ex bonis eccleſiaſticis inhiarent.

diœceſeos partem *iurisdictionem* habent; ipſa viciſſim, a iurisdictione epiſcopi exemta, vltra *decanum* nonniſi *metropolitanum* aut *papam* ſuperiorem agnoſcunt. (z) Hinc epiſcopis nihil amplius auctoritatis eſt in magnam eleri partem, quæ ius pecularis collegii habet; & epiſcopis ſæpe lis mouetur de iure ſacrum faciendi in eccleſia cathedrali.

VIII.

Officiales eccleſiæ non confundendi cum officialibus capituli.

Præpoſiti in plerisque capitulis ſunt abrogati, quoniam, quum bona adminiſtrarent, potentia inflati, canonicos durius habuere. (a) Facilius *decani* tolerantur, non niſi ſacra curantes: nec tamen plures vno admittuntur, qui veluti dux eſt capituli. Et quoniam præcipui

(z) Acceſſit præterea *negligentia epiſcoporum*, qui fere omnem *canonicorum* curam decanis reliquerunt, vnde pedetentim priuatiue quandam in eos iurisdictionem nacti ſunt.

(a) Ampliſſime officium *præpoſiti* depingitur in diplom. BONIFACII VIII. relato ab VGHELLO *tom. I. Ital, ſacra p.* 317. *ſq. edit. nou.* In Germaniæ capitulis adhuc ſuperſunt, vtut magis præpoſitura *beneficium* cum dignitate coniunctum, quam *officium* ſit, bonis eccleſiarum cathedralium iam inter canonicos diuiſis. Conf. HIERON. a COSTA *in hiſtor. de orig. & progreſſ. redit. eccl. p.* 223.

(b) De

cipui officiales cuiusque ecclesiæ æque ac canonici addicti sunt templo cathedrali; eorum nomina sæpe dantur officialibus capitulorum particularibus. Sic quemadmodum *archidiaconum*; ita etiam dicimus *decanum ecclesiæ* Parisiensis, qui *capituli* dicendus est. Ceterum archidiaconus, archipresbyter, cancellarius & reliqui officiales totius ecclesiæ pro dignitatibus capituli sunt habiti.

IX.

capitula collegiata.

Ad horum exemplum capitula *collegiata*, postquam a vita monastica recesserunt, peculiare tamen corpus porro constituerunt. Cuius generis inde a sæculo VII. plura præsertim in regum & principum sacellis instituta fuere ad iuges preces coram sanctorum reliquiis fundendas. Immissi sunt etiam canonici in plura monasteria; quæ in statum sæcularem conuersa sunt, quoniam regula non amplius obseruabatur. (b) Officia

(b) De caussis declinatæ disciplinæ monasticæ agit MABILLONIVS *in præf. ad sec. IV. act. Bened. P.* 1. *n.* 137. Hi canonici monasteriis inclusi sub *abbate* vel *præposito* vixere, vnde adhuc hodie supersunt *ordinis Augustini familiæ*, quæ nihil aliud sunt, quam corpus *canonicorum regularium*, ab AV-

Officia canonicorum restricta sunt ad cultum diuinum statis horis celebrandum. (*) Sed si non sunt ad minimum subdiaconi; neque ad collationem beneficiorum, neque ad consultationes capitulares concurrunt actiuo vel passiuo suffragio. Nam hoc modo ii, qui per beneficia ad ecclesiastica munera prouolant, excitandi videbantur ad vtilem ecclesiæ operam nauandam.

(*) *Concil. Trident. sess. 22. ref. c. 4. Clem. vt ii qui. de ætat. & qual. præf.*

CAP. XVIII.

DE CVRATIS, CHOREPISCOPIS, ARCHIPRESBYTERIS.

I.

Origines parochiarum, quibus, præfecti presbyteri,

INde a primis sæculis presbyteri dispositi fuere per certos *titulos*, hoc est, *oratoria*, (c) quæ alternatim episcopus

GVSTINO denominatum, quod eorum coadunatio per votum *paupertatis* magis conspiret cum eius, quam CHRODOGANGI, institutis.

(c) Sed nequidem id admittunt, qui fabulas narrant. PLATINA *in vita Euaristi* fingit, hunc *titulos in vrbe Roma presbyteris diuisisse.* Ergo ad minimum ante Traiani tempora non fuerunt Romæ tituli. PSEVDO-ISIDORVS in scenam producit ANACLETVM, eumque huius diuisionis autorem facit. *c.* 3. *D.* 80. Sicuti vero hæc vltima

ſcopus viſitauit, congregandorum fidelium cauſſa. Ipſorum curæ commiſſa fuit certa vrbis regio, vt plebis mores obſeruarent, & ad epiſcopum de omnibus referrent. (*) Qui periclitabantur, iis baptismum aut abſolutionem dare poterant. Hac diſtributione presbyterorum opus fuit in *maioribus ciuitatibus*, veluti Romæ & Alexandriæ, in quibus inde a ſæculo IV. plures eccleſiæ fuere, & in vnaquaque peculiaris presbyter, qui populum doceret. (**) Paullo poſt ruri ſunt *oratoria* ædificata in vſum ruſticorum (d), a ciuitatibus diſſitorum, quibus

ma relatio manifeſto laborat mendacio, ita prima ab omni probabilitate aliena eſt, cum tempora Euariſti talem *parochiarum* diuiſionem haud admiſerint. Quarto demum ſeculo, quo plura templa in ciuitatibus, maxime *maioribus*, ædificata ſunt, hæc diuiſio refertur, eoque facilius fieri potuit, quo magis pax eccleſiis reddita eam admittebat. Ab hoc tempore in quibusdam ciuitatibus duplicis generis eſſe cœperunt eccleſiæ: *maiores*, in quibus erant epiſcoporum cathedræ; *minores* ſeu tituli presbyterorum.

(d) Magnates & ditiores in ſuis agris ſolebant talia *oratoria* ædificare, & eorum gratia alere *presbyterum domeſticum*, quem morem admodum laudat, & commendat CHRYSOSTOMVS *homil.* 18. *in acta.* vnde poſtmodum natales ſuos accepit *ius patronatus*.

quibus præfecti sunt presbyteri. At-hæ sunt origines *curarum* seu *parochiarum.* In ciuitatibus minoribus ecclesia cathedralis vna sufficiebat: vnde adhuc parochiæ sunt in pluribus cathedralibus.

(*) THOMASS. *discipl. part.* 1. *l.* 1. *c.* 21, 22. 23. *part.* 2. *l.* 1. *c.* 12.

(**) EPIPHANIVS *hæres.* 69. *de Ario.*

II.

qui ob stabilitatem sedis cardinales vocantur,

Isti prsbyteri principio a solo *titulo* h. e. *parochia* denominabantur, Post vocari cœpere *cardinales*, vt distinguerentur ab iis, qui ecclesiis suis non ita affixi erant, quosue episcopus vel certis diebus vel ad tempus eo mittebat. *Cardinalium* nomen significabat, esse eos ita titulis suis affixos, vt ianua cardinibus suis insistit. Idem nomen nonnumquam episcopis titulo talibus datum fuit, vt distinguerentur ab episcopis *visitatoribus* aut *commendatariis*, (e) qui ecclesiam regunt ad tempus. Et quoniam etiam diaconi ad *titulos* vel ad *oratoria*, quæ presbytero vix digna viderentur, constituti sunt; eos *cardinales diaconos* vocarunt. Hæ appellationes tempo-

(e) Quales erant vel *vacantes*, vel *vicini*, quibus *iure fiduciario* vacantis ecclesiæ cura commissa erat.

(f) Maxi-

temporibus GREGORII M. vsitatæ & per omnem ecclesiam latinam frequentatæ fuere (f) (*). Postea titulus *cardinalium* presbyterorum in *ciuitatibus* solum audiebatur, donec postremo proprius fieret *ecclesiæ Romanæ*, veterum traditionum tenacissimæ, e qua prorogatus est ad papæ suffraganeos, qui cum Romanis presbyteris & diaconis vnum corpus in pontificum electione constituunt. *quod nomen hodie Romanæ ecclesiæ proprium.*

(*) *Dist. 71. c. 5. ex Gregor. 5. ep. 11. item 2. indict. 10. ep. 6. 25. indict. 11. ep. 13. &c.*

III.

Illi *cardinales presbyteri*, quos hodie *curatos* appellamus, crescente fidelium cœtu, instar *episcoporum* habuere. (g) *Curatorum potestas,*

Licuit

(f) Maxime in cathedralibus ecclesiis. IOANNES XIII. seculo X. in diplomate, quo archiepisco Magdeburgensi *primatum* confert, de clero cathedralis ecclesiæ ita cauet: *Ceterum more Romanæ ecclesiæ ecclesiam tuam 12. presbyteros & 7. diaconos, & 24. subdiaconos* CARDINALES, *qui sandaliis & lisinis vtantur, habere volumus.* Hac appellatione clero cathedrali eo tempore nullam singularem prærogatiuam accessisse credo, cum seculo sequenti demum ecclesia Romana inde singularem prærogatiuam traxerit.

(g) Hoc sensu, vt *ordinaria sacra*, exceptis episcopo specialim reseruatis, in ecclesiis sibi commissis peragere æque potuerint, ac episcopus in ecclesia *maiori*, seu cathedra-

Licuit enim iis in suis *titulis* sacrum facere, prædicare, baptizare etiam solemni tempore: non tamen in vniuersum. Fontes enim baptismales non nisi in ecclesiis potioribus erant, quos *plebes*, quemadmodum presbyterum, qui iis præerat, *plebanum* vocarunt, vocabulis hodienûm nonnullibi superstitibus, *pieue*, *pieuano*. Ex vnaquaque ecclesia *baptismali* pendebant plura *oratoria* aut *minores* parochiæ. Curatorum porro fuit, infantes ante & post confirmationem instituere, corrigere mores, peccatores conuertere, confessionibus vacare, pœnitentias secretas iniungere, ægrotos visitare, extremam vnctionem, viaticum, sepulturam iis concedere. Ista curatorum officia descripta sunt sæculo VIII. in capitulari THEODVLPHI, Aurelianensis episcopi. (*)

Ecclesiæ baptismales.

(*) *Hist. eccl. l.* 44. *n.* 23. *tom.* 7. *concil. p.* 1136.

IV.

Possunt etiam matrimonia consecrare; sola confirmatione & clericorum ordinatione episcopo seruata: suo iudicio *psalmistam* vel *cantorem*, non vero *acoluthum* aut *subdiaconum*, facere; sub-

thedrali. Imo populus æque illis addictus fuit, ac episcopo, vt non alibi, quam in *parochia* sua rem diuinam faceere potuerint.

(h) Quip-

subdiacono minores clericos remouere, & laicos a sacris arcere. Ineunte sæculo XI. iurisdictionem contentiosam sibi arrogarunt, exercueruntque vltra CCC. annos.(*) Hanc cum pluribus aliis iuribus episcopalibus soli conseruarunt Romani cardinales. (h)

(*) THOMASS. *part.* 4. *l.* 1. *c.* 28.

V.

Chorepiscopi quinam?

Ruri floruere *chorepiscopi* per orientem inde a sæculo IV. frequentati. In occidente serius comparuere & disparuerunt citius. Fuerunt autem *vicarii forenses* (i) h. e. presbyteri cum amplissima

(h) Quippe qui in suis *titulis* seu *parochiis*, hodie fere *episcopalem potestatem* exercent. *c.* 11. *X. de maior. & obed. c.* 2. *X. de cler. non resid.* vid. COHELLIUS *in notit. Cardinal.* Hoc euidenter demonstrat, olim presbyteros ab episcopis non adeo distinctos fuisse, vt sæpe innui.

(i) Sicuti per tria priora secula veræ ecclesiæ ruri & in agris erant, ita veri episcopi quoque cum presbyteris iis præerant, quorum mentionem facit EVSEB. *lib. VII. hist. eccl. c.* 30. IDEM *lib. II. c.* 3. refert, *per omnes ciuitates & vicos ecclesias infinita hominum multitudine abundantes veluti areas quasdam frugibus refertas breui congregatas fuisse.* Quis ergo diceret, constitutis *per vicos* ecclesiis, episcopos defuisse, sine quibus per hæc tempora nulla ecclesia concipi poterat. Seculo IV. demum eos variis

ma poteſtate miſſi, qui ruri pleraque epiſcopi officia exſequebantur. (*) Epiſcopi ſæculo VIII. remiſſiores facti his omnia permiſerunt, præter dedicationes eccleſiarum & maiorum clericorum ordinationes. Qua de cauſſa conſenſu Leonis III. & Caroli M. fuerunt abrogati. (**)

in Occidente abrogati.

(*) THOMASS. *diſcipl. part.* 4. *l.* 1. *c.* 18.

(**) *Capitul. tom.* 10. *p.* 379. *hiſt. eccl. l.* 45. *n.* 25.

VI.

Archipresbyteri quinam?

Presbyteri per titulos in vrbe rurique diſperſi ſemper idem corpus conſtituere cum clericis in matre eccleſia hærentibus, ſubiecti *archipresbytero*, qui primus ſemper fuit ab epiſcopo, cuius vice fungebatur abſentis in functionibus interioribus. (*) In ſanctuario primum locum occupauit, clero in vniuerſum præfuit, tamquam ſuperior & morum rector, curamque peculiarem habuit eorum, qui publicam pœnitentiam ſubibant. Inde a ſæculo VI. plures in eadem diœceſi occurrunt *archipresbyteri*, cleri pro *regionum diuerſitate* moderatores. Nonnumquam *decani*

conatibus a *ciuitatenſibus* ſtudio ambitionis ſuppreſſos fuiſſe, docent concilia.

(k) Quod

cani (k) vocantur & sæpe fuere *curati* ecclesiarum baptismalium. Hodie *archipresbyteri* fere solo titulo vtuntur sine officio, qui certis parochiis affixus est.

(*) ISIDORVS *Hispal. ep. ad Ludifr. Cordub.*

CAP. XIX.

DE ARCHIDIACONO, VICARIO GENERALI, POENITENTIARIO ET THEOLOGO.

I.

Archidiaconi munus multiplex.

ARchidiaconus olim fuit episcopi præcipuus minister in functionibus exterioribus, (l) præsertim in *tempora-*

(k) Quod decem *titulis ruralibus* præsint, presbyterosque eorum regant. *c. 7. d. offic. archidiac.* Hi magis *speciales officiales* & *vicarii* episcoporum erant, subiecti *archipresbytero* in ecclesia cathedrali residenti. conf. *c. 4. X. de offic. archipresbyt.*

(l) Sicuti diaconi generatim ministri erant *episcoporum* & *ecclesiæ*, atque ab illorum nutu imprimis dependebant, ita non mirandum est, per primarios diaconos episcopos *pro arbitrio* ab initio negotia ecclesiastica disposuisse, id quod cum in perpetuum abiret morem, episcopis in officio suo languescentibus, tandem plura, quæ ad *officium episcopale* proprie pertinebant, iis propria facta sunt, vt iure quasi hereditario in quoscunque archidiaconos transirent, in quarum exercitio tamen ab episcopo dependebant.

poralibus. In ecclesia curauit, vt omnia rite fierent, & decenter: Clericos ordinandos adduxit ad episcopum, quod hodienum facit: suum cuique locum; suam cuique functionem assignauit: populo ieiunia & dies festos indicauit: ornamenta & fabricam ecclesiæ curauit: oblationes & reditus ecclesiæ, quorum peculiares œconomi non essent, administrauit: Clericis ratam portionem erogauit: pauperibus, antequam Nosocomia ædificarentur, prospexit: minorum clericorum & plebis censor, morumque corrector, lites vel præuenit. vel composuit, vel episcopo indicauit, ac restitutionem damnorum postulauit, *episcopi manus* & *oculus* haud immerito appellatus. (*)

(*) THOMASS. *part. 2. l. 1. c. 24, part. 1. l. 1. c. 13. Isidor. ep. ad Ludifr. Cordub.*

II.

& insignis auctoritas, Diffusa illa & rebus in externis, quæ in hominum sensus incurrunt, potissimum spectata potestas archidiaconum extulit subito super presbyteros, rebus spiritualibus tantum, doctrinæ, orationi & sacramentorum administrationi intentos. Nihil tamen archidiacono in hos iuris fuit vsque ad sæculum VI. sed ad vltimum non presbyterorum solum, sed & archipresbyteri superior

factus

factus est, primusque post episcopum, cuius *iurisdictionem* (m) ac *visitationes* nactus est, cum per *delegationem*, tum per eius *absentiam*, tum *sede vacante*. (*) Delegationes istæ tam frequentes fuere, vt tandem iuris communis fierent, & archidiaconi inde ab ineunte sæculo XI. *iudices ordinarii* haberentur, habentes iurisdictionem propriam cum facultate *delegandi*. (n) Equidem illorum iurisdictio pro diuersa diuersarum ecclesiarum consuetudine fuit diuersa, & nonnumquam intra certam diœceseos partem reducta. Nam ex quo potentia creuerunt, plures in eadem diœcesi constituti fuerunt, præsertim in Germania aliisque regnis, in quibus amplissimi episcopatus sunt: ille autem, qui

(m) Inde in plerisque episcopatibus inualuit, vt ante XII. seculum archidiaconi in *prima instantia* iurgia audirent, de iis cognoscerent atque statuerent, salua ad episcopum appellatione, saluisque causis maioribus episcopo reseruatis.

(n) H. e. proprium *officialem* constituendi, qui eorum vice præesset iurisdictioni, id quod archidiaconorum potestatem, conniuentia episcoporum adeptam, admodum arguit, ostenditque, eos vt ordinarios iudices egisse, de quo plenius agit IANVARIVS *de officio & iure archidiaconi.*

(o) Qua

qui in ciuitate vixit, *magnus archidiaconus* vocatus est. Inde a sæculo IX. occurrunt *archidiaconi presbyteri;* sed post CC. annos leguntur, qui ne diaconi quidem essent: vsque adeo tum ordo spernebatur comparatione officii. Nouissime sancitum, vt minimum *diaconi*, &, qui animarum curam habent, *presbyteri* fierent. (**)

(*) ISIDOR. *ep. ad Ludifr.*

(**) *Concil. Trident. sess.* 24. *Refor. c.* 12.

III.

minuitur ab episcopis, qui vicarios generales, officiales & decanos rurales instituunt,

Episcopi, quum omni ferme iurisdictione (o) se priuatos viderent, ineunte sæculo XIII. ad imminuendam potestatem archidiaconorum animum adiecerunt, prohibentes, ne de *caussis matrimonialibus* aliisque *maioribus* cognoscerent, neue delegatis vterentur, instituentes

(o) Qua archidiaconi ita vtebantur, vt quandoque in ipsos insurgerent episcopos, & eos omni fere potestate intercluderent. Adeo enim quidam libero excommunicandi iure vtebantur, vt episcopo absoluenti repugnarent, vel ab eius absolutione mox ad papam appellarent, & ita non amplius *episcoporum vicarii* sed *episcopi* potius viderentur; veri autem episcopi vmbram potestatis tantum exercerent. Hæc exorbitans & vltra modum crescens ambitio tandem ita episcopis stomachum mouit, vt de ea frangenda omnes essent solliciti.

(p) Con-

tuentes *officiales* ad *iurisdictionem contentiosam*, & ad voluntariam exercendam *vicarios generales* adhibentes, quorum mandata quum pro lubitu reuocari possent, haud paullo minus metuendi videbantur ac archidiaconi. (p) Nonnullibi forenses vicarii sunt instituti, qui ecclesiarum ruralium curam haberent; quiue *decani rurales* sunt vocati. Cuncta hæc officia presbyteris mandantur, qui aliunde sæpe habent beneficia.

IV.

Concilium Lateranense an. 1215. *c. 10.* duo noua officia, *pœnitentiarii* scilicet & *theologi* instituit, statuendo, vt in singulis *cathedralibus* & *collegiatis* ecclesiis idonei homines eligerentur, qui episcopum in prædicationibus, confessionibus & pœnitentiis iniungendis subleuarent. Hic est ille presbyter *pœnitentiarius* seu *confessionarius generalis*, in quem reiecit episcopus confessiones, quas ipse audire fortus erat, scilicet presbyterorum, & laicorum in *casibus reser-* *item pœnitentiarios,*

(p) Consilio non respondisset euentus, nisi conciliorum seculo XIII. habitorum accessisset auctoritas, & archidiaconorum repressisset audaciam.

(q) Hunc

reseruatis: in *ordinariis* enim suo quilibet curato confitebatur.

V.

Grammaticum seu scholastrum & theologum.

Idem concilium *c. 11.* sanxit, vt in singulis cathedralibus aliisque ecclesiis non prorsus pauperibus aleretur *grammaticus*, qui clericos gratis (q) grammaticam, & in metropolibus *theologus*, qui scripturam & artem regendi animas doceret: quod officium concilium Basileense ad omnes cathedrales extendit, cuius decretum habetur in *Pragmatica* §. 8. & in *concordatis tit. de electíon.* §. 10. confirmatum *concil. Trid. sess. 5. refor. c. 1.* & statutis *Aurelian.* §. 8. 9. & *Blesensi* §. 33. 34. quibus vtrumque munus ad *collegiatas*

(q) Hunc in finem peculiaris præbenda constituenda erat ex concilii *Lateran. III. anno* 1179. celebrati decreto *c.* 11. *per vnamquamque ecclesiam cathedralem magistro, qui clericos eiusdem ecclesiæ & scholares pauperes gratis doceat, competens aliquod beneficium assignetur.* Prouocat ad hanc dispositionem INNOCENTIVS in *c. 4. X. de magistr.* voluitque, vt etiam in aliis ecclesiis constituatur magister idoneus, quæ sanctio tandem in plerisque ecclesiis cathedralibus effecit, vt *præbenda scholastici* erigeretur, quæ adhuc hodie in capitulis Germaniæ superest, officio cessante & ad Academias translato. conf. MABILLON. *tr. des etudes monastiques.*

(r) De

legiatas & ad monaſteria protenditur, videlicet vt alant *præceptorem*, qui gratis doceat liberos ciuitatis, & *theologum*, qui dominicis & feſtis diebus ad populum verba faciat, & ſingulis hebdomadibus ter publice ſacram ſcripturam interpretetur: ſancita pœna in vtrumque, ſi officium negligit, & in canonicos, ſi lectionibus non interſint. Sed res exitum non habuit, reducto *theologi* officio ad certum ſermonum numerum, quos per alios ad populum recitat. *Grammaticus* ille nonnullis *ſcholaſter* audit. Deſideria auctorum harum inſtitutionum explentur hodie per *academias* & *collegia*, maxime autem per *ſeminaria*. (r)

CAP. XX.

DE ACADEMIIS, COLLEGIIS ET SEMINARIIS.

I.

VNiuerſitates noſtro ſenſu ſunt magiſtrorum & diſcipulorum ſocietates ad prouehendum bonarum litera- *Quid vniuerſitas?*

(r) De his ſeminariis ex profeſſo prolixius agit THOMASSIN. *de vet. & nov. eccl. diſcipl. P. II. lib. I. c.* 102.

(s) Opti-

literarum ſtudium (s), inde a ſæculo XIII. ineunte initæ, in quibus *Bononienſis* & *Pariſienſis* ſunt omnium antiquiſſimæ. Fuerunt quidem ſemper in omnibus eccleſiis cathedralibus & in præcipuis monaſteriis ſcholæ: quæ quum per turbas ſæculi X. maximam partem vaſtatæ eſſent, maximus ſtudiorum cauſſa concurſus factus eſt in eas ciuitates,

(s) Optime obſeruat THOMASSINVS *de vet. & noua eccl. diſcipl. P. II. lib.* I. *c.* 101. §. 3. facultates vniuerſitatum omnes quosdam fuiſſe gradus ad beneficia eccleſiaſtica, quæ potisſimum appetebantur ab eruditis ſeu qui literis incumbebant: inde eueniebat, vt ſtudium Theologiæ in iis dominaretur primasque partes ferret, & quamuis *ius ciuile* quoque in iis traderetur, id tamen ex pontificum & epiſcoporum intentione, qui fundamenta earum iecerunt, tantum admiſſum eſt, vt ex eo *ius canonicum* illuſtraretur, adeoque hoc ſemper principatum præ iure ciuili habuit. Inde continentia quoque clericalis in iis obſeruata fuit: Scholares omnes *clerici* vocati, & immunitates *clericales* iis tributi, quæ omnia oſtendunt, vniuerſitates vnice primario inſtitutas fuiſſe propter *hierarchiam* & ad *ſtatum eccleſiaſticum* confirmandum. Sed præter ſpem clericorum res aliter cecidit, tandemque euentus docuit, vniuerſitates fuiſſe optimam viam, qua tandem barbaries monachorum exſtincta, tenebrarum regnum dirutum, & humaniores literæ reſtitutæ ſunt.

(t) Non

tes, in quibus cum optimi magistri, tum plurimae eaeque diuersissimae scientiae floruerunt.

II.

Et quidem ad pandendum aditum ad altiora, coeptum est ab artibus, scilicet grammatica, dialectica, humanioribus & philosophia. Inde adscensum ad superiores facultates, physicam scilicet seu artem medicam; ad ius ciuile; ad canones seu decretum Gratiani & ad decretales; ad theologiam h. e. *magistrum sententiarum* & ad *summam S. Thomae.* (t) Coniunctiones harum quatuor facultatum vocatae sunt *vniuersitates*, quas papae & reges magnis priuilegiis ornarunt. (*) Et papae quidem eas exemerunt a iurisdictione episcoporum, dederuntque eis magistratum (u) in

quae earum olim facies?

quae priuilegia?

(t) Non ergo *vera theologia* in Academiis tradita, sed *scholasticorum somnia* propagata, quibus *regnum clericale* vnice innitebatur.

(u) Sicuti ergo *ecclesiae* in quandam rempublicam tandem transformatae sunt, ita quoque eadem forma Academiis danda erat, vt nouam quandam rempublicam constituerent. *Scholae* per se sunt *societates aequales docentium & discentium*, adeoque sua natura rempublicam aut peculiarem ciuitatem nunquam constituerunt, vt CONRING. *in antiq. Academic.* optime obseruauit. Ratio

 tio

in ſingula totius corporis membra, cuiuscunque diœceſeos vel nationis fuerint, & poteſtatem docendi per vniuerſum orbem Chriſtianum iis conceſſerunt, qui in vniuerſitatibus probati doctoresque facti eſſent. Reges autem vniuerſitatibus, quæ tamquam *collegia clericorum* a iurisdictione laicorum per ſe exemta erant, peculiare præſidium, poteſtatem delegatam & exemtionem ab oneribus publicis indulſerunt. Inde habent conſeruatores horum priuilegiorum regiorum & apoſtolicorum. Sed in Francia nihil fere relictum conſeruatoribus apoſtolicis, & academiæ iurisdictionem epiſcopi agnoſcunt.

(*) Vid. *Tractat. de elect. ſtud n. 8. ſeq.*

III.

Collegia inſtituta ob religioſos in academiis.

Præter corpus academicum *collegia* ſunt certæ ſpecies communitatum, ex recentiori inſtituto. Primo enim fuere *hoſpitia religioſorum*, (x) qui literarum cauſſa

tio ſtatus clericalis ergo demum hoc nouum ſchema iis indidit.

(x) H. e. vel *monachorum* vel *canonicorum regularium*, in quorum cœnobiis numeroſa iuuentus inſtituebatur eundem in finem, in quem Academiæ erant erectæ. Simili auſu etiam *Ieſuitarum collegia* inualuerunt, ipſisque in Academiis ſedem collocarunt, ringentibus nonnunquam Academiarum profeſſoribus, quibus

caussa venerant in academias, vt a saecularibus separati essent in conuictu. Post similia sunt instituta in gratiam *pauperum*, qui ipsi semet extra patriam sustentare non poterant: & pleraque certarum dioecesium alumnis dicata sunt. Cuiusque collegii alumni communi conuictu vtebantur & communi praeside, studiorum & morum moderatore; sed discendi caussa publica auditoria frequentabant. Pedetentim in ipsis collegiis doceri coeptum. Et plures ciuitates, quae non habent vniuersitates, etsi earum numerus mire excreuerit, habent talia collegia. (y)

IV.

Corruptio academiarum ansam dedit Ex quo haec instituta inualuerunt, episcopi omne onus institutionis theologicae & canonum in doctores academicos,

quibus admodum molesti erant, vt vel Academiae Parisiensis fata docent.

(y) Imo ex his *collegiis* tandem nata sunt certa *beneficia*, quae his, qui collegiis his docendo operam dabant, collata sunt sub titulo *collegiaturarum*. Denique inde generatim appellatio *collegiorum publicorum* & *priuatorum* nata, quod discentes, certi studii caussa, stato tempore, congregarentur in *collegiis* hisce, quae insignem applausum habuerunt. Imo & praeceptores scholarum publicarum extra academias *collegae* huius vel illius classis dicti sunt, quod *collegio* essent adscripti.

micos, & inferiorum ſtudiorum in præceptores *collegiorum* deuoluerunt, vt adeo nihil eſſet, quod *theologus* & *grammaticus* eccleſiarum agerent. Sed vtut *vniuerſitates* & *collegia* literarum ſtudium facilius reddiderint, ſcientiasque, prouexerint; diſciplina tamen & mores deteriores ſunt redditi. Tantus enim iuuenum confluxus ab extraneis magiſtris non ſic in officio, vt clerici vnius ciuitatis a primicerio vel archidiacono, præſente epiſcopo, contineri potuere. Qui literis operam dederant, noluere amplius accipere ordines minores, qui ceſſerunt partim pueris chori muſici, & cantoribus illiteratis; partim pedellis & ſeruis mere laicis. Interim clerici, in academiis viuentes, erant ſine functione, degebantque in cœtu laicorum ſcholaſticorum, quorum numerus immenſum excreuit. Denique neceſſarium viſum, vt, qui eccleſiæ conſecrandi eſſent, a laicis ſegregarentur.

V.

ſeminarius inſtituendis Vnde nata ſunt, quæ vocamus, *ſeminaria*. Quemadmodum enim arbuſcula in ſeminario educuntur, vnde poſtea transplantantur, quocumque opus videtur; ita clerici iuuenes in *ſeparatis*

paratis collegiis instituendi videbantur, vt ad recipiendos ordines & ad functiones ecclesiasticas idonei redderentur. Quem in finem concilium Tridentinum *sess. 23. c. 18.* sanxit, (z) vt eligantur pueri duodecim annorum & supra, in quibus appareant vocationis diuinæ ad statum

(z) Vel potius reducere intendit hæc *seminaria* penitus fere exstincta, vt vix memoria eorum superesset, partim quod ad Academias omnis studiorum caussa esset translata, partim quod *collegia* a regularibus fere vnice dependerent, episcopis ad alia omnia intentis. Hi enim desidia sua effecerunt, vt plura, curæ episcopali propria, tandem, vt *res nullius*, aliis occupantibus cesserint. Ceterim talia *seminaria*, in quibus candidati, ecclesiis præficiendi, instituendi & ad sanctiorem vitam efformandi sunt, eo magis necessaria sunt, quod vt plurimum studiosi theologiæ in Academiis mores deperditos assumant, bachanalia viuant, & vix ea, quæ ad officium pastoris fidelis necessaria sunt, addiscant. Relicta vita academica mox ambiunt officium sacrum, ieiuni admodum, crudi, & iis moribus præditi, quibus magis corrumpunt quam ædificant ecclesiam. Inde tam insignis pastorum malorum numerus, qui nil nisi turbas in republica dant. Consultum omnino esset, vt monasteria, monachis eiectis, ad hæc *seminaria* applicarentur, & reditus eorum in hos vsus magis pios, proficuos & ecclesiæ salutares conuerterentur.

ſtatum eccleſiaſticum indicia; in quibus pauperiores præferendi, quibus tonſura, habitus clericalis, & conuictus prope domum epiſcopi vel ſaltem in ciuitate epiſcopi præbendus, vt diſcant grammaticam, muſicam, ſacram ſcripturam, homilias patrum: quibus in adminiſtratione ſacramentorum & in cærimoniis ſacris opus eſt. Ad hæc proſequenda ætatis & profectuum ratio habenda: præſertim videndum, vt ad pietatem formentur, morum caſtitatem ſeruent, ſacramentaque ſedulo frequentent.

VI.

in ſingulis diœceſibus. Vnaquæque eccleſia cathedralis vnum ad minimum ſeminarium, epiſcopo ſubiectum, qui eius impenſam curam gerat, habere debet. Numerus diſcipulorum certus ſemperque perfectus ſit. Ad eius ſuſtentationem permiſſum eſt epiſcopo vel partem redituum ex beneficiis omnibus in diœceſi decerpere, vel certum beneficium *ſeminario* addicere. Ad hunc modum ex præſcripto *concilii Tridentini* ordinanda ſunt ſeminaria, quem acta S. Caroli ſcitiſſime exprimunt. (a)

VII.

(a) Vt ſpeciatim oſtendit THOMASSIN *de vet. & nov. eccl: diſcipl. P. II. lib.* I. *c.* 102, §. 7.

(b)

VII.

In Francia idem placuit *statuto Blesensi art. 24. & Melodunensi an. 1629. art. 6.* hinc pluribus in dioecesibus habentur seminaria. Sed quum difficile videretur iudicare de puerorum ingeniis, qui saepe magno sumtu per plures annos in seminariis educati, non respondent exspectationi: visum fuit, iuuenes, qui iam in collegiis inferiorum studiorum cursum emensi essent, in seminaria recipere, in quibus theologiae & disciplinae ecclesiasticae operam nauarent, eaque aetate discerent, qua ordinari & officiis adhiberi possent. (b) Hoc modo pleraque seminaria in Francia sunt veluti *domus probationum*, in quibus *clerici iuniores* tentantur, & ad ordines officiaque eccclesiastica praeparantur. In his,

Seminariorum in Francia quae facies?

(b) Similia fere instituta reperiuntur in quibusdam Germaniae prouinciis. Etenim in ducatu Brunsuicensi quaedam monasteria informandis studiosis, post vitam Academicam, destinata sunt, vnde satis praeparati desumuntur, qui ecclesiis praeficiuntur cum fructu. In Academia Tubingensi itidem talia *seminaria* deprehenduntur, nec in hac nostra Fridericiana ignorantur, in quibus forsan maiori cum fructu, quam alibi, efformantur scholarum & ecclesiarum praefecti, per vniuersam Germaniam dispersi, admodũ ringentibus illis, quibus sanctior vita displicet.

his, prout vel ipfis neceffarium, vel ftatuto diœcefeos confentaneum, nonnullos menfes vel annos commorantur. Ad ea fuftentanda vel beneficia vnita, vel noua inftituta funt: quæ vbi deficiunt, clerus partem redituum conferre tenetur. Sunt in iis pauperes, qui gratis aluntur: ceteri fuo fumtu viuunt. Atque hoc modo receffimus quidem paullifper a *decreto Tridentino*, quod tamen generatim feruatur, dum clerici ad vnguem in iis formantur: quod inftitutum quam fuerit neceffarium, euentus docuit.

VIII.

Inftitutum P.P. oratorii, Ad feminaria referri poffunt *communitates eorum presbyterorum*, qui idem agunt, vt clericos digne educent, quales funt in Francia *patres oratorii* & *patres miffionum*. Nam PETRVS BERVLLVS, poftea cardinalis, an. 1613. Lutetiæ Parifiorum, ad exemplum Philippi Neri, Florentini, qui an. 1571. Romæ idem fecerat, inftituit congregationem presbyterorum, quam *oratorium IEfu Chrifti* vocauit, vt in ea precibus & literis formarentur presbyteri, ad facerdotium IEfu Chrifti promti. Anno 1625.

& P. P. Miffionis, VINCENTIVS de PAVLO, presbyter diœcefeos Aquenfis, itidem Parifiis inftituit *con-*

congregationem presbyterorum missionis, qui rudes ruri homines erudiendos sibi sumserunt. Sed & hi tamen seminaria colunt, in quibus clericos instituunt atque ad ordines præparant. Atque hi presbyteri oratorii, missionis ac similium congregationum non sunt monachi vel religiosi, quippe a votis solemnibus liberi, ac suorum bonorum domini. Et licet superiores suos habeant; episcopo tamen parent, & in diœceseos clericis sæcularibus computantur, ad animarum curam suscipiendam ac ad omnis generis beneficia capienda habiles.

qui non sunt monachi, nec religiosi, sed clerici sæculares.

IX.

Hæc de diuersis clericorum ordinibus, officiisque ecclesiasticis potioribus dicenda videbantur. Quibus modis ordines amittantur, de eo videbimus *Part. III. c. 18. de pœnis canonicis.* Quomodo officia, *Part. II. c. 19. seq. de acquirendis & amittendis beneficiis.* Sequitur alia personarum diuisio.

CAP. XXI.

DE ORIGINE ET PROGRESSV VITAE MONASTICAE.

I.

CHristiani omnes sunt vel *regulares*, vel *sæculares*. Regulares seu

Diuisio Christianorum altera.

seu religiosi sunt, qui ex voto tenentur viuere ad certam regulam: (c) Saeculares sunt ceteri fideles omnes, qui in saeculo h. e. in commercio humano mansere, siue sint *clerici*, siue *laici*; quae subdiuisio ad religiosos quoque pertinet.

II.

Primi monachi in Aegypto

Fuere semper inter Christianos, qui ad exemplum Ioannis Baptistae, prophetarum & Rechabitarum, deserta coluere, (d) orationi, ieiunio aliarumque virtu-

(c) Certa regula vnice non facit *regulares*; nam etiam *clerici seculares* ad regulas viuendi adstringuntur, canonibus praescriptas, sed potius *votum paupertatis* hic omne fert punctum, quippe cui omnem perfectionem & sanctimoniam vitae inesse credunt. Vnde *clerici seculares* sibi adhuc acquirunt, & de bonis suis disponunt, non item *regulares*, quod proprietati rerum sese abdicauerint.

(d) Christianos plures in primitiua ecclesia singularem ἄσκησιν excoluisse, certum est; enim vero pauciores hunc in finē in syluas sese abdiderunt, quin potius, inter homines viuentes, sine voto, vitam philosophicam amplexi sunt, testibus TERTVLLIANO *lib. II. d. cult. femin. c.* 9. & ORIGINE *aduers. Celsum lib. V. p.* 264. Vita *solitaria* asceticae demum ex quorundam temperamento, ad solitudinem procliui, accessit, vt exemplum Narcissi docet, teste EVSEBIO *lib. VI. hist. eccl. c.* 9.

(e) Vel

virtutum exercitio vnice intenti. *Ascetas*, ab hoc exercitio; *Monachos*, a solitaria vita, vocarunt. Cuius generis homines principio statim prope Alexandriam in Aegypto intra priuatos parietes occlusi vixere, meditantes scripturam & victum manuum labore quærentes. Alii præruptos montes, & ab hominum vestigiis deserta loca petiere, præsertim quando persecutionum æstus afflauerat ecclesiam. Sic Paulus, persecutionem Decii fugiens, adolescens confugit in desertum Thebaidos, ibique mansit vsque ad annum ætatis 113. (*) *Paulus*,

(*) *Cassian. instit. l. 2. c. 5. Collat. 18. c. 5.*

III.

Antonius, itidem Aegyptius, primus ingentem numerum solitariorum in deserto collegit, eosque in commune viuere iussit: vnde Cœnobitarum (e) nomen. *Antonius*,

(e) Vel potius *monachorum* nomen. Antonio sine dubio natales huius *vitæ solitariæ* debentur, quippe qui primus fuit, qui discipulos adsciscerct, & morem viuendi in desertis inculcaret, traderet, atque ad Essæorum instituta quodammodo componeret. PAVLVS Thebæus discipulos nullos habuit, & soli fere Antonio innotuit. *Cœnobitarum* origo demum debetur PACHOMIO, qui discipulos suos a vita solitaria ad *communem* traduxit.

Pachomius, quorum innumeri sectatores, nomen. Paullo post Pachomius in eadem prouincia celebria monasteria Tabenensia condidit, rexitque secundum regulam ab angelo quopiam dictatam. Huius discipuli triceni vel quadrageni singulis domibus includebantur, quarum triginta vel quadraginta constituerunt monasterium: quorum vnumquodque mille ducentos vel sexcentos habuit monachos, qui singulis diebus dominicis in communi oratorio conuenerunt. (*) Singula monasteria abbatem; singulæ domus superiorem vel præpositum; singulæ decenæ decanum habuere. *aliquando in vna prouincia 50000.* Omnia monasteria vnum eumdemque agnouere superiorem seu præsidem, in cuius regione, pascha celebraturi, confluxere nonnumquam monachorum capita L. mille: idque ex solis monasteriis Tabennensibus. (**) Præter quæ in ceteris Aegypti partibus alia fuere, veluti Scetensia, Oxyriagica, Nitrosiensia, Mareotensia. Atque hi monachi Aegyptii habebantur omnium perfectissimi, & veluti exempla ceterorum omnium.

(*) *Hie-*

duxit, vt in vna domo, in desertis tamen, communem vitam agerent, vniusque imperio parerent. Mores eorum succincte tradit AVTOR *tom. XX. hist. eccl. in disc. prælim. §.* 1.

(f) Imo

(*) *Hieronym. præfat. ad regul. Pachom.*
(**) *Hist. eccl. l.* 20. *n.* 19.

IV.

Antonii discipulus, Hilarion, per Palæstinam, ad exemplum Aegyptiorum, plura constituit monasteria; quod institutum per Syriam quoque receptum est. Basilius in Aegypto institutus fundauit in Ponto & in Cappadocia nonnulla monasteria, quibus regulam præscripsit, compositam melioribus philosophiæ Christianæ principiis. Ex eo tempore vita monastica propagata est per omnem Orientem, per Aethiopiam, Persiam, ad Indos vsque. Nec occidens in imitando hoc instituto segnior fuit. (f) Celebrabatur in Lerina, prouinciæ insula, magnum monasterium, ceteræque ad oram Dalmatiæ & litoris Italici insulæ monachis scatere cœperunt; quamuis hi, Orientalium disciplina neglecta, labo-

Asia,

Europa.

(f) Imo segnior videtur fuisse. In *occidente* hæc *vita cœnobitica* magis reprobata quam approbata fuit, vt non diffitetur HIERONYMVS *in epist.* 24. *ad Paulum.* Ad minimum Romæ hic vsus viuendi in crimen vocabatur, nec tam facile receptus fuisset, nisi auctoritas Hieronymi & Athanasii intercessisset, qui disciplinam monasticam orientis admodum occidentalibus ecclesiis commendabant.

(g) Non

laborem fugerent, & in ieiuniis essent remissiores.

V.

Eremitæ veteres. Exorti sunt etiam Eremitæ seu Anachoretæ (g) h.e. monachi perfectiores, qui, quum diu vixissent inter ceteros, studio domandi affectus & omnis generis virtutes exercendi, ab hominum consortione fugientes, remotiora deserta secuti, vt Deo propiores fierent, in separatis cellulis habitarunt. Atque hoc pacto sanctissimus quisque ad perfectionem enitebatur. (*)

(*) *Cassian. instit. l.* 5. *c.*36. *Collat.* 18. *c.* 6.

VI.

Feminæ monachæ. Vtrumque vitæ genus feminæ sectabantur, quarum multæ principio in communione, vel in deserto (h) vixere, guber-

(g) Non demum hi exorti sunt hac tempestate, sed anachoretæ *cœnobitis* antiquiores imo ipsum seminarium fuerunt, vnde cœnobitarum consortia sunt enata. His vero, auctore Pacomio, introductis, quidam adhuc prætulerunt *vitam solitariam*, & communem vitam deserentes soli in sylvis & antris viuebant, more primorum *monachorum*, qui demum hoc nomine ex veritate rei insigniri poterant.

(h) Cum vero virginibus non æque conueniens esset vita solitaria in *desertis*, inde factum est, vt cœnobia in earum vsum in ciuitatibus exstruerentur, atque inde tandem etiam virorum cœnobia ad ciuitates tracta fuerint.

(i)

gubernatæ ab episcopis & monachis: nequid dicam de virginibus & viduis Deo consecratis, quæ semper fuerunt in ecclesia, vixeruntque in separatis domibus, & postea in communione; sic tamen, vt neque ciuitates, nec hominum fugerent commercium.

VII.

Monachi fere omnes fuere Laici. (i) Nihil enim in iis requirebatur, quam sincerum propositum agendi pœnitentiam, & proficiendi in perfectione Christiana. Hinc admissi sunt omnis generis, omnisque ætatis homines, ne infantibus quidem exceptis, quos parentes offerebant ad pietatem erudiendos. Admissi sunt, volentibus dominis, serui: admissi sunt illiterati æque ac docti: nam multi eorum ne legere quidem poterant. Nec vires ingenii, nec corporis

Monachi laici & rudes.

P

(i) Inde 1) offerebant in ecclesiis more ceterorum *laicorum: c. 6. C. 16. q. 1.* 2) distinguebantur adhuc a clericis æuo Iustiniani: *l. 52. C. d. episc. & cler.* 3) pœnitentiæ publicæ æque ac ceteri laici subiiciebantur, a qua immunes erant clerici: vid. MORINVS de *admin. pœnit. lib. VI. c. 13.* 4) laborabant vt laici: denique 5) ante *concilium Chalcedonense* non ita subiecti erant episcopis, vt clerici, ne dicam ordines eos non recepisse, qui olim vnice clericum faciebant, non tonsura aut diuersus vestium vsus.

poris qualitates ſpectabantur; quum pro ſuarum quilibet virium modulo pœnitentiam in ſe ſuſciperet. *Vid. regul. Fructuoſi Braccar.*

VIII.

Omnes veri monachi *Cœnobitæ* fuere aut *Anachoretæ;* ſed ſtatim innotuere duo ſpuriorum monachorum genera. Alterum eorum, qui quidem certo loco affixi, ſed bini vel trini coniunctim habitarunt, præſide deſtituti, propriamque voluntatem, obtentu vitæ perfectionis, pro regula amplexi: qui *Sarabaitæ* vocantur. (*) Alterum eorum, qui *gyrouagi* vel *errantes* vocantur, ceteris deteriores, qui per prouincias diſcurrebant, omnia monaſteria perreptabant, nullibi reſidentes, quaſi qui nullibi vitam illam perfectam, quam ſe quærere præ ſe ferebant, offenderent, abuſi ad voluptatem comitate verorum monachorum, angulos omnes perreptarunt, omnis generis hominibus, ſpecie conuerſionis adiuncti, ſub ſchemate monachali libidinum cœno volutabantur.

ſoluti præſide, Sarabaitæ;

vagabundi ſeu gyrouagi.

(*) *Regula S. Benedict. c. 1. Reg. Magiſt.*

IX.

Poſt ducentos, quibus vita monaſtica floruerat, annos S. BENEDICTVS, qui diu in ſolitudine vixerat, diu monachos

Monachis præſcribitur regula Benedicti,

chos rexerat, monasterio in monte Cassino, Romam inter & Neopolin posito, quod ipse fundauerat, regulam præscripsit, (k) Orientalium institutis mitiorem, permisso modico vini vsu, permissis præter panem duobus ferculis, remissoque ieiunio quotidiano; labore tamen manuario, exacto silentio & solitudine seruatis. (*) Tam sapienter hæc regula concepta videbatur, vt *monachi occidentales* plerique eam amplecterentur, paullo post etiam in Franciam migrantem.

(*) *Hist. eccl. l.* 32. *n.* 4. *Reg. S. Bened. c.* 40. 41. 42.

X.

Vt Longobardi per Italiam; Saraceni per Hispaniam monasteria destruxerunt: sic in Francia bella continua, a regibus Mero- *Aquisgranensis,*

(k) Scripta est hæc regula circa annum 530. de qua agit AVTOR *tom. XX. histor. eccl. in disc. prælim.* §. 2. Ante eum tot fere regulæ monasticæ erant, quot monasteria, & quilibet Abbas pro suo ingenio & temperamento præscribebat monachis regulas, existimans, per regulas hasce veram vitæ sanctioris perfectionem impetrari posse. Non tamen tria vota, hodie vsitata, ex regulis BENEDICTI deriuari possunt, sed magis ex vsuali earum interpretatione pedetentim recepta videntur.

(l) Hinc

Merouingicis gesta, mores euerterunt, expilatis monasteriis, quæ vel donationibus, quas virtus monachorum comparauit, vel monachorum industria quæsitis diuitiis abundare ferebantur. Carolus M. qui rempublicam nobis restituit, disciplinam quoque reduxit, adiutore pulcherrimi facinoris S. Benedicto Aniano, quem Ludouicus Pius constituit monasteriorum omnium præsidem (*). Hic est ille Benedictus, qui delineauit prima elementa reformationis Aquisgranensis. (**) Multum tamen veteris licentiæ superfuit. Nam labor corporis, obtentu studiorum & orationis, neglectus est. Abbates facti sunt *domini sæculares*, instructi vasallis, & cum episcopis ad parlamenta admissi, cum quibus paria facere cœperunt. Bellis ciuilibus, vt ceteri domini, immisti, armatis vasallis & seruis ante prima signa ibant, nec fere alio modo deprædationes vitare poterant. Fuerunt etiam domini laici, qui obtentu protegendi monasteria, vel a rege, vel a semetipsis impetrarunt monasteriorum possessiones, adscito abbatum titulo. (l) Normanni

(l) Hinc passim in *antiquitatibus* huiusmodi abbas laicus vocatus fuit *Abba-Comes*. In *capitularibus lib. II. c. 8.* ita de hoc cauetur: *Abba-*

manni Franciam percurrentes cuncta penitus pessum dederunt. Monachi, quibus effugium patuit, deposito habitu monachali, reuersi ad penates, vel arma sumserunt, vel aliud vitæ genus secuti sunt. Quæ superfuere monasteria insidebantur a monachis tam rudibus, vt ne quidem regulam legere possent, & superiores habentibus vel peregrinos vel intrusos. (***)

(*) *Hist. eccl. l. 45. n. 37. l. 46. n. 28.*
(**) *Tom. 7. Concil. p. 1509.*
(***) *Concil. Troslei. cap. 3.*

XI.

Prolapsam disciplinam monasticam instaurauit S. ODO in domo Cluniacensi, quam Berno Abbas an. 910. fundauerat. (m) (*) Secutus regulam Benedicti *Cluniacensis,*

Abbatibus quoque & laicis specialiter iubemus, vt in monasteriis, quæ ex nostra largitate habent, episcoporum consilio & documento, ea, quæ ad religionem canonicorum, monachorum, sanctimonialium pertinent, peragant, & eorum salubrem admonitionem in hoc libenter audiant, & obediant. Per modum *commendationis* seu *administrationis* hæc monasteria possidebant, *quod id exigeret necessitas reipubl.* vt dicitur in *concilio Paris. VII. de anno* 829. vnde *commendæ laicorum* dicta, quarum fata plenius refert THOMASSINVS *de vet. & nov. eccl. discipl. P. II. lib. 3. c. 16. sqq.*

(m) WILHELMVS dux Aquitaniæ hoc mona-

dicti paullulum immutatam, *atrum* amictum prætulit. Monachos iugi orationi intentos esse voluit, qui psalmodiis sic distrahebantur, vt labori corporis parum temporis relinqueretur. Horum regula admodum adamata breui tempore magnos progressus fecit. Non solum noua monasteria iis ædificata, sed & vetera assignata sunt, quæ reformarunt, atque *abbati Cluniacensi* subiecerunt. Fuere & monasteria huius ordinis *aggregata*, quæ Cluniacensem abbatem superiorem non agnouerunt. Sæculo X. & XI. nihil in ecclesia fuit hoc ordine illustrius.

(*) *Hist. eccl. l.* 54. *n.* 45.

XII.

monasterium anno 910. fundauerat, Abbate BERNONE ibi constituto, qui ope Hugonis monachi disciplinam monasticam restaurare, & ad strictiorem obseruantiam regularum Benedicti monachos adstringere studebat. Opus a Bernone inchoatum demum exædificauit perfecitque Odo. Sed etiam hæc monachorum familia tandem defecit a pristino ardore, atque celebritatem priscam amisit partim ob *copiam bonorum*, quibus abundabat, partim ob *vitam otiosam*, ad quam ex regularum præscripto ducebantur, vt non diffitetur AVTOR *tom. XX. hist. eccl. in disc. prælim.* §. 3. Hæc omnia ostendunt euidenter, per regulas monasticas, qualiscunque reformatio suscipiatur, vitam sanctiorem impetrari non posse.

(n)

XII.

Domus Cluniacenſis primis fundationis literis peculiari S. Petri & papæ tutelæ commendata eſt, admonitis cunctis ſæcularibus & eccleſiaſticis poteſtatibus, ne quid committerent, quo minus monachi bonis ſuis & libera abbatem eligendi facultate gauderent. (*) Hoc titulo (n) ab epiſcopi iurisdictione ſe exemtos putarunt, & ſimilem exemtionem ad omnia monaſteria, a domo Cluniacenſi propagata, extenderunt. Hæc eſt prima plurium familiarum vni capiti parentium congregatio pontifici ſoli ſubiecta, & vnum corpus ſeu, noſtro more loquendi, vnum ordinem mona- *quæ monachos ſoli pontifici ſubiicit,*

(n) Sed hunc titulum non agnouerunt patres *concilii Anſani anno* 1025. celebrati, in quo cauſa exemtionis huius domus ſub examen vocata, & priuilegium hoc ipſo iure nullum declaratum eſt. Neque enim ea poteſtate agere poſſe pontificem contra canones, quibus ipſemet eſſet ſubiectus, crediderunt patres. Si ſucceſſores pari auſu conatibus papalibus ſeſe oppoſuiſſent, tot exemtiones poſtea factæ haud fuiſſent. Enimuero anno 1063. in *concilio Cabilonenſi* denuo huius *exemtionis* cauſa agitata, & remiſſiori ſtudio ita excuſſa, vt pro ea a patribus huius concilii pronunciatum fuerit. v. HARDVIN. *tom. VI. concil. P.* 1. *p.* 1139. *ſqq.*

monasticum constituens. Nam antea licet cuncti monachi sequerentur regulam Benedicti, monasteria tamen nec omnia vni capiti subiecta erant, nec episcopis obedientiam detrectabant. Sed & ordo Cluniacensis quo latius propagatus est, eo maius disciplinæ detrimentum sensit, dimissis melioribus monachis ad nouas sedes quærendas. Sic intra ducentos annos mira morum corruptione deformatus est. (**)

(*) *Guilielmi comitis testamentum tom. 9. Concil. p. 565.*
(**) *Bern. Apolog. ad Guil. abb. c. 7. sq.*

XIII.

Cisterciensis, Successit an. 1098. nouus vitæ monasticæ instaurator, Robertus, Molemiensis abbas, fundata domo Cisterciensi. (*) Ille secutus ad verbum sine additamentis *regulam Benedicti,* laborem corporis, exactum silentium, solitudinemque reduxit, renuntiauitque omnis generis dispensationibus & priuilegiis. Resumsit vestem *candidam.* Vnde Cistercienses *candidi*, quemadmodum Cluniacenses *atri* vocantur monachi. Huius ordinis monasteria an. 1119. peculiari pacto, quod *chartam caritatis* vocant, in vnum corpus coierunt, ac veluti *Ari-*

stocra-

stocratiam (o) quandam constituerunt, vt euitarent incommoda regiminis monarchici Cluniacensis. Placuit enim, vt abbates alter alterius visitaret monasterium, habereturque singulis annis conuentus abbatum, quorum placita totum ordinem obligarent. Quod institutum tam salutare visum, vt reliqui ordines idem facerent, & exemplum concilio Lateran. magno *c. 12.* commendaretur.

(o) Quæ tamen in aliis ordinibus mox rursus in *monarchiam* quandam, temperatam tamen, declinauit. Institutum ordinis Cisterciensis approbauit INNOCENTIVS II. cuius epistolam referunt MARTENE & DVRANDVS *in thes. anecd. tom. I. p.* 389. & postquam idem reliquis ordinibus imposuit INNOCENTIVS III., noui *duces ordinum* creati sunt. Caput singulorum ordinum ab hoc tempore fuit *generalis*, magistratum eminentem gerens, vt *papa ordinis* censeretur. Vt plurimum Romæ commoratur, & iuribus totius ordinis inuigilat, atque *capitulo* præsidet *generali*, ex prouincialibus collecto. Huic subsunt *prouinciales*, singularum prouinciarum, in quas ordines singuli diuisi, duces & capita subalterna, quæ *prouincialia capitula* cogunt, conuocatis illius prouinciæ abbatibus. Ita hodie cohærent singuli ordines, vt nouam quandam *rempublicam monasticam* constituere videantur.

tur. (*) Admiratione virtutum, (p) quibus Cistercienses excellebant, ordo ille breui tempore omnem Europam peragrauit. Nam intra annos LVII. iam D. eius monasteria numerabantur. Primæ Cisterciæ filiæ fuerunt monasterium *La-Fertæum*, *Pontiniense*, *Claraualense*, *Morimontense*, suis adhuc priuilegiis clara. Clarauallense conditum fuit an. 1115. a S. Bernardo, Cisterciensi monacho. Sed huis viri sanctitas tam illustris fuit, vt a plurimis ipse habeatur totius ordinis conditor, & *Cistercienses* monachi audiant *Bernardini*.

(*) *Vid. Exordium Cisterc. Hist. eccl. l. 64. n. 64.*
(*) *c. 7. X. de statu monach.*

CAP.

(p) Eadem virtutum admiratio iis quoque infinita bona peperit, quibus sub incunabulis suis destituebantur, nec ea magnopere captabant, quod animaduertissent affluentiam bonorum Benedictinis admodum damnosam fuisse. Ex hoc capite *paupertatis* varia priuilegia a pontifice impetrarunt, quæ tamen postea reuocanda esse censuit, quod abbatiæ huius ordinis multis possessionibus ita essent ditatæ, vt multi viri ecclesiastici graues querelas contra Cistercienses mouerint. *c. 9. X. de decim.* Hoc modo ditati in easdem corruptelas inciderunt, quæ Cluniacenses infecerant.

(q) Ete-

CAP. XXII.

DE CETERIS RELIGIOSORVM ORDINIBVS.

I.

IN *emendatione cleri* quoque desudauit sæculum XI. Calamitates enim publicæ, quæ *monachorum disciplinam* euerterant, facilius clericos, ab hominum commercio non separatos, perdiderunt, vt non solum conuictum desererent (q), sed & passim concubinis vterentur. His vitiis obuiam iuit PETRVS DAMIANVS, (*) eoque impulsore Nicolaus II. an 1059. concilium CXIII. episcoporum Romæ conuocauit, *Canonici regulis subiecti vocantur regulares.*

(q) Etenim seculo XI. mira metamorphosis in plurimis capitulis facta est. Canonici, ex abundantia bonorum animosiores facti, cristas erexerunt, & communem vitam deserentes singuli seorsim res suas habere cœperunt, v. TRITHEMIVS *in chron. Hirsaug. ad ann.* 977. Hoc admodum ægre habuit eos, qui omnem sanctitatem & perfectionem Apostolicam in *vita communi* quærebant. Hinc de *noua reformatione* cogitatum, nihilque consultius visum fuit, quam eos, qui nondum vitam communem deseruerant, *voto paupertatis* adstringere, quo bonis inhiare & quæstui operam dare prorsus dediscerent.

(r) Re-

uit, quo, simonia & concubinatu damnato, statutum est, vt clerici *communi dormitorio* & *refectorio* vterentur, eaque, quæ ab ecclesia accipiunt, in commune conferrent, vitamque agerent apostolicam, h. e. omni proprietate destitutam. (**) Idem decretum in concilio plus C. episcoporum, ab Alexandro II. 1063. conuocatorum, repetitum. Qui igitur clerici, proprietate abdicata, ad nutum horum decretorum viuere constituerunt, ii *canonici regulares*; qui autem laxiorem disciplinam mordicus tenuere, *canonici sæculares* audierunt.

(*) *Opusc.* 24. *dist.* 23. *c.* 1.
(*) *Hist. eccl. l.* 60. *n.* 31. *l.* 41. *n.* 5. 6.

II.

sequuntur regulam Augustini. Quum autem regula Aquisgranensis in nonnullis falleret, recursum est ad institutionem AVGVSTINI, dictumque, canonicos regulares sequi *regulam Augustini*, quamquam non satis constet (r), quod-

(r) *Regula Augustini* dicta meo iudicio fuit, non quod ab Augustino *formaliter* præscripta, sed quod ad eius mentem & intentionem accommodata fuerit, quia itidem clericos *voto paupertatis* obstrinxit, non item CHRODOGANGVS, primus canonicorum, qua talium, conditor. Neque enim constat, Augustinum peculiarem regulam clero suo, more

quodnam e scriptis Augustini pro regula assumtum sit, num sermones de *vita monastica* 355. 356. an vero *epistola ad monasterium*, cui soror eius praeerat. Quidquid huius est, *regula Augustini* ex eo tempore generatim clericis religiosis, quemadmodum regula Benedicti monachis, proposita fuit.

III.

Praemonstratenses, Canonicorum regularium saeculo XI. & XII. magna fuit auctoritas, quum in plerasque ecclesias cathedrales reciperentur. (*) Ipse Alexander II. eos recepit in ecclesiam suam patriarchalem S. Ioannis in Laterano, quae congregationis cuiusdam caput fuit. In Francia idem contigit, teste ecclesia S. Rufi prope Valentiam ad Rhodanum, & S. Victoris apud Parisios an. 1110. Sic ad exemplum nouorum ordinum monasticorum *canonici* separata corpora constituere coeperunt, (s) in quibus ordo

more monastico collecto, praescripsisse. conf. *Histoire du clergé seculier & regulier. tom. I. Part. 2. p. 126. sqq.*

(s) Nam pedetentim hic ordo nouas ex variis reformationibus produxit familias, quae ad LXVI. excreuerunt, relatae in *cit. tr. p.* 139. tum habitu, tum nouis quibusdam legibus distinctae, generatim tamen AVGVSTINI ordini nomen dantes. *Praemonstratenses* vel ideo inter eos inclaruerunt,

ordo Præmonstratensium, a S. Norberto an. 1120. fundatus, omnium est illustrissimus. (**)

(*) *Molinæi Resl.* 4.
(**) *Hist, eccl. l.* 67. *n.* 17.

IV.

Equites regulares Ioannitici Expeditiones cruciatæ nouum atque hactenus inauditum genus religiosorum pepererunt, *equestres* scilicet *ordines:* quorum celeberrimus est *ordo S. Ioannis Hierosolymitani* (t), qui originem suam

---

erunt, quod tum *austeritate* vitæ & perpetua *abstinentia*, tum *paupertate* sese ab initio omnibus probarent, & reliquis huius ordinis familiis, laxiorem viuendi vsum sequentibus, longe præferendi viderentur. Verum post annum 1245 indulgentia paparum & liberalitate procerum admodum declinarunt ab austeriori disciplina primæua, & liberalius viuere cœperunt, vt gloria priorum morum admodum decreuerit.

(t) Ab initio hic ordo non *equestris*, sed mere *monasticus* fuit, pauperum, infirmorum & maxime peregrinantium in vsum erectus. In *equestrem* transformatus est, postquam anno 1118. templarii coaluere, quibus *militia sacra* pro scopo fuit, quorum vestigiis inhæserunt, & per vniuersam Europam immensum bonorum cumulum acquisiuerunt, quod principes, magnates, nobiles & in genere latifundia possidentes, sese huic ordini adiungerent, & professione cum voto *paupertatis* facta, terras, ditiones, ciuitates, aliaque bona amplissima ordini;

suam debet xenodochio. Inde a temporibus Raymundi de Puteo, qui tertius fuit xenodochii illius rector, tria hominum genera, videlicet *equites*, *fratres servientes* & *clerici*, hunc ordinem constituerunt, quod patet ex bulla Anastasii IV. an. 1154. (*) Amissa terra sancta, Rhodum an. 1310. indeque an. 1530. Melitam Insulam petierunt.

(*) *Hist. eccl. l.* 70. *n.* 12.

V.

In Hispania, quum ea ex parte a Saracenis etiamnum premeretur, plures *ordines militares* instituti fuerunt, quorum alii Augustini, alii Benedicti, alii Cistercienfium regulam secuti sunt: intra solos Hispaniarum fines contenti, maximam partem in statum sæcularem & confraternitates equitum abierunt, qui matrimonia contrahunt, nec ab aliis equitibus distinguuntur, nisi quod insigne ordinis super amictu gestant, & *commendis* potiuntur. Cuius generis confraternitates sunt ordines S. Michaelis, S. Spiritus, aurei velleris, peri scelidis *& Hispanici.*

ordini, vt legitimo militum mortuorum heredi, relinquerent. Ita *votum paupertatis* admodum huic ordini profuit, eique tot bona acquisiuit. Idem iudicium ferendum de ordine *templariorum* & *teutonico.*

(u) De

ſcelidis, & ſi qui alii principum priuata deuotione inſtituti. (u)

VI.

Hoſpitalarii,

Sunt etiam plures ordines *hoſpitaliorum*, qui vel ægrotantium, vel viatorum religionis cauſſa, curam habent. Hi omnes ſequuntur regulam Auguſtini, quippe a clericis originem habentes; nec equites Ioannitici ob aliam cauſſam Auguſtini regulam obſeruant, quam quod ſunt hoſpitalarii. Alii *redemtioni captiuorum* ſpeciatim ſemet addixerunt. (x)

VII.

mendicantes, iique vel dominicani ſeu fratres prædicatores;

Sed omnium religioſorum celeberrimus eſt ordo *mendicantium*. S. DOMINICVS, Oſmenſis in prouincia Caſtellana canonicus, epiſcopi ſui in itinere comes, an. 1206. in Septimania ſubſtitit, ad conuerſionemque Albigenſium animum adiecit, vna cum aliis nonnullis presbyteris. Quum

(u) De his eorumque inſtitutis & iuribus conſulendus eſt ANDREAS MENDO *de ordinib. militar.*

(x) Alias vocantur *fratres domus S. Trinitatis;* viuentes ſub prælato, quem *miniſtrum* appellant. Tertiam partem redituum redemtioni captiuorum impendere tenentur. Inſtituta eorum confirmauit INNOCENTIVS III. *lib. I. ep.* 481. edit. BALVZ. in qua illa ſpecialiter referuntur.

(y) Ex

Quum rem bene gereret, HONORIVS III. an. 1216. clericis, in prioratu S. Romani Tolosani ad regulam S. Augustini viuentibus, ad quam Dominicus, veluti canonicus iam obstrictus erat, qui clericos illos regebat, peculiare priuilegium impertiuit: qui vocati sunt *fratres prædicatores.*

VIII.

Iisdem temporibus FRANCISCVS, mercatoris Assisensis filius, qui, extremam paupertatem professus, (y) voce & exem- *vel Franciscani seu fratres minores,*

(y) Ex male intellectis Christi verbis *Matth. X, 9. nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris* &c. Franciscum deceptum fuisse, optime obseruat AVTOR. *tom. XX. hist. eccl. in disc. prælim* §. 8. cortici verborum inhærendo, eaque ab antecedentibus & consequentibus seiungendo. Id vnice scilicet Saluator præcauere voluit, ne miraculis & prædicatione euangelii quæstum facerent, non autem vt tam *irrationabilem paupertatem* ambirent, & ambitiose sub specie humilitatis quærerent. Addit Noster, ruditatem seculi iis maxime profuisse, præsertim cum ordinarii pastores vtplurimum essent rudes, ieiuni & ignaui, quorum defectum supplebant. Interim a monachorum moribus alieni erant: in pœnitentia prædicanda occupati peragrabant mundum, docebant vagi, & imprimis VRBANO II. vtiles erant in commendanda expeditione in terram

exemplo omnes ad pœnitentiam excitabat, nonnullos socios, partim clericos, partim laicos, adsciuit, ipse literarum pæne rudis, &, spreto presbyteri gradu, diaconi ordine contentus. Ipse laborem corporis exercuit, suisque commendauit, sic tamen, vt, si opus esset, panem emendicare non erubescerent. Eos *fratres minores*, quasi ceteris inferiores, appel-

terram S. sicuti cum *Dominicanis* sese quoque venditionibus indulgentiarum mancipparunt. Quantum barbara horum superstitio ecclesiæ corruptionem promouerit, notum est, nec AVTOR *cit. l.* dissimulat, sed horum mores egregie depingit firmatque ipsius BONAVENTVRAE testimonio. Audiamus MATTHAEVM Paris. *ad ann.* 1243. *morituris magnatibus & diuitibus, quos norunt pecuniis abundare, diligenter insistunt, non sine ordinariorum iniuriis & iacturis, vt emolumentis inhient, confessiones extorqueant, & occulta testamenta, se suumque ordinem solum, commendantes & omnibus aliis præponentes. Vnde nullus fidelis, nisi prædicatorum & minorum regatur consiliis, iam credit saluari. In acquirendis priuilegiis solliciti, in curiis regum & potentum consiliarii & cubicularii, & thesaurarii, paranymphi, & adulatores & mordacissimi reprehensores, vel confessionum detectores vel incauti redargutores.* Admodum false quoque, sed tamen viuidis coloribus eorum mores delineat ERASMVS, tum in *colloquio*, cui titulus: *funus*, tum in eo quod inscribitur: Πτωχοπλούσιοι *Franciscani.*

appellauit, formauitque ad certam regulam, ab Honorio III. 1223. confirmatam, quam eodem tempore ciuis eius, S. Clara, cum virginibus suis amplexa est, quarum ordo vocatur *secundus* S. Francisci ordo, quemadmodum *tertius* consistebat ex viris & feminis, in hominum cœtu, immo etiam in matrimonio, viuentibus, sed tamen peculiari voto ad pietatem & ad regulam Franciscanam, quoad eius fieri poterat, obstrictis.

IX.

Eodem sæculo ineunte Albertus, patriarcha Hierosolymitanus, Eremitis, in *monte carmel* austeram vitam viuentibus, regulam præscripserat: quorum nonnulli in Europam profecti confirmationem regulæ impetrarunt an. 1226. Ludouicus IX. Parisios eos traduxit an. 1254. quos *Carmelitas* appellamus. *vel Carmelitæ,*

X.

Iisdem temporibus Alexander IV. plures *eremitarum*, cum nomine, tum institutis differentes, congregationes coniunxit sub appellatione *eremitarum S. Augustini*. Atque hæ sunt quatuor potiorum *ordinum mendicantium* origines. Nam hi omnes præ se tulerunt abdicationem plenam omnis proprietatis, vt ne quidem in commune quid proprii *vel Eremitæ Augustiniani.*

possiderent, sed diurna fidelium stipe viuerent. Plerique eorum clerici fuere, literis, prædicationi, administrationi sacramentorum, conuersioni hæreticorum & peccatorum insudantes. His officiis *Dominicani* præcipue vacabant, quemadmodum extremum paupertatis studium *Franciscanos* potissimos auctores habet. Sed paullo post eadem prorsus horum ordinum, qui subito immensum excreuere, facies emersit. Propositum iis fuit, coniungere perfectiones vitæ *monasticæ* & vitæ *clericalis*; austeritatem vitæ & vestitus, orationem, literas & aliorum hominum emolumentum. Sed *functiones clericales* obfuerunt labori corporis, solitudini & silentio veterum monachorum; (z) quemadmodum obedientia superioribus præstanda, qui eos sæpe ex domo in domum, ex prouincia in prouinciam transtulerunt, impediuit stabilitatem veterum

(z) Paulo lenioribus verbis taxat mendicantium mores, quos *liberiori calamo* depingit *cit. tom. XX.* §. II. simulque eorum disputationes subtiles enarrat, sophismatibus magis, quam solidis rationibus nixas. Denique addit rebellionem eorum, motam contra IOANNEM XXII., cuius depositionem ope LVDOVICI Bauari promouerunt.

(a) Sed

veterum clericorum, qui ecclesiis suis vnice affixi, episcopis plenissime paruerunt.

XI.

Congregatio clericorum Theatinorum

Inde a sæculo XVI. plures nouæ clericorum congregationes emerserunt, quibus emendatio morum & disciplinæ ecclesiasticæ, nec non nouarum hæresium impugnatio, fuit proposita.(a) Prima est *Theatinorum*, quos Marcellus Caietanus, Vincentinus, & Petrus Caraffa, Neapolitanus, tum Theatensis episcopus, post papa Paulus IV. an. 1524. collegerunt.

XII.

Iesuitarum.

Decem post annis Ignatius Loyola ex voto, quod cum X. primis sociis in oratorio Montismartrensis prope Parisios emiserat, nouæ societatis institu-

 tum

(a) Sed euentus docuit, hanc similesque congregationes, pro reformando clero compositas, ad finem obtinendum inidoneas, magisque aptas fuisse ad nouos abusus introducendos, quam veteres eradicandos. Etiam hic ordo nouus, quod primi eius conditores, omni renunciassent proprietati, *mendicantium* numerum auxit, vt præter quatuor priores hic *quintus* censeri debeat, non citra illorum dolorem, vt ERASMI *colloquium*, quod *funus* inscribitur, declarat, in quo sub appellatione *cruciferorum* denotantur.

tum prodidit, a Paulo III. 1540. confirmatum. Huic aliorum hominum emolumentum, institutio iuuentutis, prædicatio, hæreticorum refutatio, pœnitentiæ administratio, propositæ fuere. Nomen *societatis IESu* placuit, quod per vniuersum orbem habitatum penetrauit successu in omnium oculos incurrente. Sunt in ea quadruplicis generis homines, *discipuli, coadiutores spirituales, professi* & *coadiutores temporales*. *Professi* totius societatis robur sunt, nec ex prima instituti approbatione vltra LX. esse debent: sed summa eorum cum necessitas, tum vtilitas legem migrauit. *Coadiutores spirituales* sunt presbyteri adgregati, iisdem functionibus, quibus professi, vacantes, si institutionem Theologiæ exceperis: eodemque vinculo societati deuincti. Sed societas illos pro lubitu dimittere potest. *Coadiutores temporales* sunt instar *fratrum laicorum* inter monachos. (*) In Francia sine discrimine, ex quo votum nuncuparunt, religiosi habentur, nec, si e societate excedunt, hereditates petere possunt. Præter tria vota ordinaria professi spondent papæ *deuotam obedientiam* in omnibus, quæ ad salutem animarum & ad fidem propagandam pertinent. Sed papa non vtitur iure suo, quod

quod permittit *Iesuitarum generali.* (b) Et isti quidem sunt illustriores religiosorum hominum ordines, qui ad quinque genera, *monachorum* videlicet, *canonicorum*, *equitum*, *mendicantium* & *clericorum regularium*, reduci possunt.

(*) *Constit. societ. Ies. part. 2. c. 1.*

CAP. XXIII.

DE VOTIS ET DE PROFESSIONE RELIGIOSA.

I.

Homo religiosus nostro sensu est *christianus*, solemni voto ad consilia euangelica, moribus & vita, secundum regulam quamdam, in ecclesia approbatam, exprimenda, obstrictus (c). Votum *Religiosi ad regulam adstringuntur voto.*

(b) Hic illimitatum gerit magistratum, & *monarchice* societati imperat, vt fere *absolutum regem* societatis eum dicere possis, in quo a reliquorum ordinum generalibus admodum differt, qui *restricta* admodum & *temperata* gaudent praefectura.

(c) Olim *vita religiosa* abstinentes a ceteris distinguebat, non *vota:* nunc *vota* fere sufficiunt, quae si susceperis, religiosus es, maxime si hypocritice *regulas* praescriptas ad amussim impleueris. Ita omnis virtus, sanctimonia vitae, & perfectio christianismi in his votis tribus deprehendi creduntur, vt perfectiores existimentur, qui *ex voto* abstinent, quam qui

Votum igitur ſolemne primario conſtituit *religioſum.* Eſt autem VOTVM *promiſſio Deo facta de quouis bono opere, ad quod non tenebamur*, veluti ieiunio, eleemoſyna, peregrinatione religionis cauſſa ſuſcipienda. Ad votum faciendum requiritur ætas matura, h. e. plena pubertas, libertas & facultas votum implendi. (*) Sic vxor vouere non poteſt ſine conſenſu mariti. (d) Votum *ſimplex* eſt quod ſit priuatim ſine ſolemnibus. Hoc quidem conſcientiam æque obligat (**); ſed, ſi ſine prædeliberatione emiſſum, ſi difficile impletu, remitti poteſt, alterumque bonum opus alteri ſubſtitui: & generatim quodlibet votum pleno iure redimitur *profeſſione religioſa.*

qui ſine voto caſtitati per omnem vitam ſtudent, quod *in voto* cultus cuiusdam diuini ſpecies vulgo collocata fuerit. Hæc opinio plures nouos pepérit errores.

(d) Nec maritus ſine conſenſu vxoris. Excepit INNOCENTIVS III. *votum vltramarinum*, quod maritis etiam citra voluntatem vxorum ſuſcipere permiſſum fuit. *c.* 9. *X. verſ. in tanta. d. vot.* Prævidit, rarius conſenſuras eſſe vxores in hanc periculoſisſimam expeditionem, eamque ita impeditam iri vtplurimum, ſi ab vxorum voluntate voti huius vigor dependeret.

(e) Id

ligiosa. Simplicia vota regulariter remittit episcopus.

(*) *c. 2. X. de voto.*

(*) *c. 8. X. de voto.*

II.

Ad emittenda *vota solemnia* pro amplectenda vita religiosa a diuersis diuersi intra pubertatem primam & plenam anni requiruntur. Concilium Tridentinum (*) annos requirit XVI. & professiones infra eam ætatem irritas declarat, ac præterea *vnum* ad minimum *annum* initiandis dandum censet. Concinit statutum Blesense *art. 28.* ac dispositiones de bonis intuitu professionis infra eam ætatem factas irritas habet. (e) Professio autem fieri debet *solemniter* i. e. initiandus publice viua voce formulam voti recitat, & in scriptis manu sua signatam tradit, quæ probationis caussa in scriniis reponitur. (**) Abolitæ enim sunt professiones *tacitæ* vel *præsumtæ*, quibus, qui

quod emittunt XVI. annis maiores.

solemni ritu,

(e) Id sine dubio intelligendum de *dispositionibus* inter viuos irreuocabilibus, quas itidem admodum restrinxit *concil. Trid. sess. XXV. de regul. c. 16.* vt ante annum probationis finitum votumque nuncupatum semper integrum sit nouitio, propositum mutare & ad seculum reuerti.

 (f) De

qui vltra annum habitu religiosorum in monasterio commorati fuerant, pro professis sunt habiti. (***) Quare post nouiciatum absolutum candidatus, si non addmittitur ad professionem, dimittendus est. (****)

(*) *sess.* 25. *refor. c.* 15.
(**) *Molin. rest.* 55.
(***) *c.* 22. *X. de regularib.*
(****) *Concil. Trid. ibid. c.* 16.

III.

Sine pretio, Crebro atque iterato prohibitum est, ne nummis diuendatur aditus ad vitam religiosam, quod *simoniam* (f) sapit. (*) Professio religiosa merum spectrum est, si non ad diuina & æterna dirigitur. Semper tamen venientibus permissum fuit, bona sua vel bonorum partem vel secum afferre, vel a parentibus accipere. (**) Præterea si monasterium alendis pluribus hominibus non sufficit, nemo bonus

(f) De hac Simoniæ vel quasi specie agit ESPENIVS. *diss. de vitio Simoniæ circa ingressum religionis*, quam opusculis coniunctim editis *P. II. c.* 1. inseruit. Supponit statum religiosum esse spiritualem & sic materiam Simoniæ: sustentationem spiritualibus esse annexam, adeoque nequidem pro hac aliquid exigi posse. En fundamentum, quod tam infinitas *Simoniæ* species peperit, relatas a Dn. PERTSCHIO *tr. de Simon.*

(g) Ea

bonus propterea repudiari debet, ne qua recipiatur pecunia. Superiorum igitur conscientiæ totum hoc negotium permittendum, qui grauem Numinis offensionem incurrunt, si *spe lucri* indignum hominem recipiunt. Ex instituto Caroli Boromei (***) Episcopus arbitretur, quid dandum sit, prout necessarium id esse videt. Professio autem inuoluit inter religiosum & conuentum obligationem reciprocam, (g) vt nec ipse monasterium relinquere, nec monasterium eum eiicere, quocumque obtentu, possit, ne ad incitas redigatur, suæque familiæ onerosus fiat.

(*) *c.* 40. *X. de Simon. c.* 64. *q.* 1. *c.* 2. & 3.

(**) THOMASS. *part.* 4. *l.* 3. *c.* 14. & 15. *S. Thom.* 2. 2. *q.* 100. *a.* 3. *ad* 4.

(***) *Concil. Mediol. II. de monial. c.* 2.

IV.

Ordinem cum ordine permutare non licet, nisi duriorem amplectaris.

Religiosorum est perseuerare in vocatione sua. Veterum præcepto nec monachis, nec canonicis regularibus de

(g) Ea de causa quoque annus *probationis* non tantum in *fauorem nouitiorum* introductus, sed ipsius *monasterii* causa quoque exigitur, vt ille asperitates ordinis & vim obligandi voto cohærentem recte examinare; hoc vero mores nouitii valeat experiri. Hinc nequidem a *volente* monasterium intra annum professionem recipere cogitur.

(h) Sed

de monasterio in monasterium migrare permissum. (*) A quo instituto licet mendicantes aliique recentiores ordines recesserint, semper tamen in congregationibus suorum ordinum permanent. In vniuersum autem prohibitum est, ne quis ex altero ad alterum ordinem transfugiat. (**) Excipiuntur tamen, qui virtutis amore ad ordinem austeriorem (h) adspirant, licet superioris veniam, quam tamen expetere decet, non impetrauerint. (***) Mendicantes tamen, nisi cum pontificis venia, in alium, quam Carthusianorum (i) ordinem, se recipere nequeunt. Interim hæc exceptio licentiæ ansam dedit

(h) Sed de gloria *austeritatis* adhuc inter se certant ordines, imo affectata *austeritas vitæ*, ad regulas monasticas efformata, & ad certas leges adstricta, nunquam perficere potest studium veræ *pietatis* & solidæ *sanctitatis*. Imo austerior vitæ vsus sæpe *irrationabilis*, & naturæ humanæ ita aduersus est, vt *durationem* eius minuat, tollat, & ante tempus finiat, vt *acta SS.* docent. An vero talem disciplinam vlli bi Saluator præscripsit? conf. P. PEZIVS *tom. II. anecdot. P. 2. p. 30. sqq.*

(i) Forsan ideo, quod inter hos demum *in officio* contineri queant. id quod ægre in aliis ordinibus impetrari potest, quibus ob *vagam vitam*, cui assueti sunt, molestissimi esse solent.

(k) Pon-

dit, & secessioni ab institutis veterum monachorum Benedictinorum & Cluniacensium. Nam religiosi strictioris obseruantiæ, nec tamen rigidissimæ, si propriæ conscientiæ stimulis non retinentur, impediri nequeunt, quo minus posterioribus, vtut manifeste remissioribus adgregentur. Quod sæpe fit obtinendorum beneficiorum regularium caussa, vel vt errantibus claustra & obedientiam euitare liceat contra disertam prohibitionem. (****)

(*) *c. 5. X. de Regular.*
(**) *Concil. Trid. sess. 25. c. 19.*
(***) *c. 18. X. de regular. Extrauag. comm. eod. c. 1.*
(****) *Concil. Trid. sess. 4. c.* ●.

V.

Nonnumquam contingit, vt religiosus impugnet vota sua ex vitio vel *nullitatis* vel *extorsionis*. Sed post lapsum V. annorum audiendus non est. Neque auditur intra quinquennium, si habitum mutauit, aut proprio motu monasterio excessit, quo casu *apostata* habendus est. (*) Episcopus ergo adeundus est, qui post caussam cognitam contra vota eum restituit in integrum. Qua de caussa sæpe impetrantur literæ pontifi- *quomodo liberentur?*

cis,

cis, quibus nihil opus eſt. (k) Cauſæ reſtitutionis ſunt vis aut metus, qui hominem conſtantem vincere poteſt, isque argumentis euidentibus probandus. (**)

(*) *Concil. Trid. ſeſſ.* 20. *ref. c.* 19.
(**) C. 20. *q.* 1. *c.* 8.

VI.

Quid de transfugis & apoſtatis?

Qui vota violant & ad ſæculum redeunt, *apoſtatæ* appellantur & *transfugæ*; nec tamen a ſuperioribus, quibus cura animarum commiſſa, derelinquendi, ſed omnibus modis reducendi & poſt actam pœnitentiam reſtituendi. Qua in re auxilio *iudicum ſæcularium* opus eſt, qui hos homines intercipere & ſuperioribus tradere tenentur. (l) Nec religionis

(k) Pontifici quidem reſeruari ſolet *relaxatio* vel *redemtio* voti *approbatæ religionis*; ſed 1) fundamentum huius reſeruationis adhuc deſiderant ſaniores canoniſtæ: 2) ſi ex capite *nullitatis* vel *metus* votum impugnatur, id vnice inquiritur, vtrum votum habeat vinculum nec ne? quæ cognitio non deſiderat tribunal pontificis.

(l) Nam in hoc conſiſtit *brachii ſecularis* primarius vſus, vt quoties clerici eo indigent contra rebelles, inobedientes, reſiſtentes, etiam *vim armatam* manumque militarem pro exequendo imperio ſuo in promtu habeant. A multis retro ſeculis cognitum habuerunt, inanem eſſe potentiam, vires ſi deſunt. Neque tantum auxilium *brachii ſecularis* precibus requi-

ligionis solum caussa, sed & publice interest, ne tolerentur isti transfugæ, ad omne facinus promti & parati.

Cap. XXIV.
DE PAVPERTATE CETERISQVE REGVLARIVM VOTIS.

I.

Religiosorum vota sunt *paupertatis*, *castitatis* & *obedientiæ*. Voto paupertatis rebus externis; castitatis voluptati; obedientiæ suomet ingenio nuntium mittunt: quibus tribus perfectionis Christianæ ambitus *continetur*. (m) *Vota sunt*

II.

Obedientia complectitur reliqua omnia. (n) Ex regula Benedicti *c. 58.* monachi non nisi *perseuerantiam in monasterio* 1) *Obedientiæ.*

requirunt, fe[illegible]o *iure*, imo sub anathematis pœna sollicitant, & *imperio spirituali* exigunt.

(m) Quod his tribus votis tres furiæ, *voluptatis*, *ambitionis* & *auaritiæ*, domari & coerceri posse credantur, vtpote quæ perfectionis christianæ studio quotidianum indicunt bellum.

(n) Ex hac ratione, quod veræ *humilitatis* argumentum certissimum sit, insimulque renunciationem omnis vsus *rationis rectæ* contineat. Malunt enim plures *irrationabiles* fieri, quam *cultum rationabilem* in sacris com-

ſterio duce ſuperiore ſpondent. Obedientia conſiſtit in perfecta ſectatione præceptorum diuinorum, & regulæ, quæ a religioſo pro voluntate Dei eſt habenda, nec non omnium mandatorum ſuperioris, niſi quid imperet, legi diuinæ regulæque manifeſte contrarium. (*) Genuinus religioſus ſponte quoque fratribus obtemperat, nec ſuæ voluntati indulget, nec ſenſu ſuo abundat; ſed ſinceram animi demiſſionem oſtendit. (**) Quibus modis obedientia illa ſemel exſerat, patebit ex iis, quæ de *interiori* religioſorum *gubernatione* deinceps adferentur.

(*) *Regul. c. 5. c. 68.*
(**) *c. 71. c. 7.*

III.

2) Paupertatis, quæ intelligenda de ſingulis, non de corporibus;

Paupertatis neruus latet in verbis Chriſti (*): *Si vis eſſe pe[illegible]tectus, abi, vende, quæ habes, & ſeq[illegible]me.* Conſiſtit igitur paupertas in *perfecta abdicatione* (o) *rerum omnium externarum,* quoad

commendatum ſequi. Obſeruaui in *actis SS.*, ex hoc principio plures, qui gloria ſanctioris vitæ inclareſcere ſtuduerunt, & imprimis feminas, adeo ſe voluntati ſui confeſſoris ſubdidiſſe, vt ad nutum eius omnia, etiam abſurdisſima, facerent, crederentque ſe hoc modo *propriæ* nuncium miſiſſe voluntati.

(o) Non *externa*, vtpote quæ affectata, ſimulata,

quoad eius fieri poteſt. Sed quum ad vitam ſuſtentandam nonnullis rebus opus ſit; hæc neceſſitas difficultate non caret. Ad quam diminuendam omnibus regulis præcipitur, vt cibus, veſtitus, vtenſilia denique religioſorum omnia ſint vilia & pauperum ſimillima (**) Quod pro diuerſitate congregationum *ſtrictius* vel *laxius* obſeruatur. Iſti neceſſitati variis modis conſulitur. Veteres monachi manuum ſuarum opere victum quæſiuerunt, & reliquum pauperibus erogarunt, nihil ſeruantes in craſtinum. (***) Sed iampridem plerique religioſorum certos reditus habent, quos, vt alii homines ſua patrimonia, adminiſtrant, ita tamen, vt id onus ſoli *ſuperiori*, & *procuratori* aut *œconomo* incumbat. Horum bonorum cauſſa religioſorum conuentus in republica ius habent magnarum familiarum. (p) Emunt

mulata, imo coniuncta eſſe poteſt cum extrema auaritia; ſed potius *interna*, qua mens, Deo dedita vnice, ab amore bonorum abducitur, quæque conſeruari poteſt, ſi *externa* & monaſtica deeſt. Hanc, non illam inculcat Saluator.

(p) Seu *vniuerſitatum*, quæ vnum corpus ſeu perſonam moralem conſtituunt, & vice *vnius perſonæ* funguntur, adeoque omnia *negotia ciuilia* peragere queunt.

 (q) Pro-

Emunt enim & vendunt, locant, conducunt, contrahunt, litigantque in iudicio, auctoritate superioris & consensu congregationis, prout fert sua cuiusque regula. Iure communi, quod in nonnullis prouinciis obseruatur, hæreditates capiunt. Qui enim vitam illam amplectuntur, bona sua secum ferunt, nisi de iis dispofuerint, & si qua ad ipsos post professionem defertur hæreditas, eam adit (q) monasterium. (****) In Francia religiosi professi nec ipsi hæreditates capiunt, nec ipsorum nomine monasteria. (*****) Censentur enim, ex dicto CASSIANI, (******) esse mortui ante eos, quibus deberent succedere. (r)

(*) *Matth. XIX*, 19.

(**) *Vid. reg. Benedict. c.* 22. 32. 39. 40. *Reg. Basil.*

(***) *Cassian. instit.* 9. *c.* 7. *Augustin. de moribus eccles.* 1. *c.* 76.

(****) *Reg.*

(q) Proinde integrum non est abbatissæ, delatam sibi hereditatem repudiare forsan in fauorem consanguineorum, quia hæc non tam ipsi, quam monasterio defertur, vt ante aliquot annos respondit Facultas nostra iuridica.

(r) Non *iure communi*. Qua de causa, si quis ante ingressum in monasterium testamentum fecerit, id demum post mortem monachi testatoris aperiendum, nec ante eius mortem heredes ex eo succedere possunt, quin potius monasterium interim bona administrat, iisque fruitur. LVCA *tom. IV. de testam. disc.* 36. *n* 9.

(****) *Reg. Bened. c.* 58. *Nou.* 5. *c.* 4. *Nou.* 123. *c.* 38.
(*****) *Confuetud. Parif. art.* 337.
(******) *Caffian. collat.* 23. *c.* 9.

IV.

Fratres mendicantes ex fua regula & prima inftitutione etiam in commune *pauperes* effe debent, certis reditibus deftituti, folis eleemofynis contenti. (*) Sed compertum eft, tantæ hominum multitudini quotidianam ftipem non fufficere, qui propterea ad modos acquirendi vel indecoros, vel cum folitudine & tranquillitate vitæ religiofæ parum confiftentes, confugere fæpe coacti funt. Immobilium igitur poffeffionem ipfis permifit concilium Tridentinum, feruata tamen mendicitate. (**) Soli *Capucini* & *Francifcani ftrictioris obferuantiæ* hoc priuilegio vti noluerunt. Eodem concilio cautum, ne monafteria pluribus religiofis onerentur, quam quos vel ex reditibus, vel ftatis eleemofynis, alere fe poffe crederent.

etiam intuitu mendicantium,

exceptis Capucinis & Francifcanis ftrictioris obferuantiæ.

(*) *c.* 3. *X. de verb. fignif. in* 6. *Clem. exiui eod.*
(**) *Seff.* 25. *ref. c.* 3.

V.

Paupertas itaque proprie fingulis religiofis commendata eft, & magis in abdicatione proprietatis, feu rerum, de quibus difponere poffent, quam in de-

Huius paupertatis vera indoles,

proprietatis abdicatio; non tristis inopia. fectu necessariorum vitæ subsidiorum ac commodorum consistit. Professionis actu religiosus bona omnia, omnemque spem acquirendi bona, abdicat. Ante professionem de bonis suis per donationem, vel alio modo disponere potest: quo neglecto, bona fiunt heredum legitimorum. Professus enim pro *ciuiliter* mortuo habetur. (*) Durante nouiciatu rerum suarum dominus est. Sed quum in eo facile seduci possit; simulatque habitum sumsit, nulli monasterio bona sua addicere potest. (**) Licet autem religiosus professus per se succedere nequeat; si monasterium tenue sit, dari ei potest pensio alimentaria, vt reliquis ciuiliter mortuis: quam tamen conuentus œconomi administrare debent.

(*) *Conc. Trid. sess.* 25. *c.* 16.
(**) *Comm. in Louet. c.* 8.

VI.

limitatio. Nihil prorsus proprii, non vestes, non libros, non instrumenta peculiaria, inprimis autem pecuniam nullam habere debet religiosus. (s) (*) Veteri instituto apud quem defunctum pecunia

(s) Alias inde nascitur vitium, quod vocant *peculiaritatis*, contra quod calamum strinxit ESPENIVS in opusculis, a se editis

nia reperiebatur, ei, tamquam in peccato manifesto exstincto, sepultura denegabatur. (**) Monachi, quippe vni loco affixi & ab hominibus reliquis separati, exacte seruare potuere hanc regulam. Sed ex quo ipsi & ceteri religiosi peregrinationes suscipere cœperunt, in itinere pecunia ipsis aliaque commoda permissa sunt. Qui beneficia capere possunt, veluti *canonici regulares*, qui *curas* habent, iis re familiari multisque vtensilibus opus fuit. (t)

(*) *Reg. Bened. c.* 33.

(**) *C.* 2. *de statu monach. C. cum. ad mon. eod. in* 6.

VII.

Officiales claustrales bona mobilia habent

Vt a regula generatim recessum est, ita etiam *officia claustralia*, in beneficia conuersa, pristinam indolem amiserunt. Qui tam remissi facti sunt, vt a conui-

P. 1. *c.* 1. *sqq.* & in *append.* subiecta, postquam animaduertit, plures *peculia* monachorum propugnasse.

(t) Imprimis hoc vsu venit in *ordinum militarium* sodalibus, voto *paupertatis* obstrictis, quique commendatu-ris, quæ ad instar beneficiorum sunt, gaudent, quibus plene, vt bonis suis, fruuntur, ex iis non vt pauperes, sed admodum laute & splendide viuunt, vt hoc paupertatis votum eis magis prosit, quam noceat. Hoc modo in paupertate viuere est in omni rerum abundantia vitam transigere.

ctu recederent, ii paupertati non amplius insistunt, quam quod *immobilia* acquirere nequeunt. Post mortem solum apparet, religiosos eos esse, quia nec legitimum heredem habere, nec testamentum facere possunt: hinc abbas vel superior ipsis succedit: quod fit in omnibus religiosis beneficiatis, aliisque, qui bona morientes relinquunt. Hæc successionis species vocatur SPOLIVM seu *mortuarium*; in iure, *peculium:* quia religiosi habentur pro filiis familias, qui nihil proprii habent, nisi venia superioris expressa vel tacita; sed vsum tantum precarium. Qui omnium minime paupertatem sectantur, sunt equites religiosi, dispersi per mundum, nihil ex ordine recipientes, nisi degant in insula magistri, vel ei militent. Vnde pensiones alimentariæ, vsusfructus donationes, vel harum surrogata, ipsis conferri possunt. (*)

(*) *Brod. Louet. c. 8.*

VIII.

quod improbatum. Concilium Tridentinum(*)pristinam disciplinam reduxit, & regularibus omnibus omnium rerum, cum mobilium, tum immobilium possessionem interdixit. Cuncta sunt manibus superiorum consignanda, quibus non licet cuiquam, quocumque obtentu, statas pensiones assi-

assignare. Bonaque omnia administranda sunt ab *œconomis*, quos superiores pro lubitu remouere possunt. Vtensilia, quæ superior religiosis concedit, sapere debent paupertatem, quam profitentur. Qui his reluctantur, priuatione *suffragii actiui* & *passiui* ad biennium, aliterque pro constitutionum modo, puniuntur.

(*) *Seff. 25. ref. c. 12.*

IX.

Votum *castitatis* consistit in *renuntiatione matrimonii.* (u) Vitiis enim, huic virtuti oppositis, omnes Christiani renuntiant in sacro lauacro. Votum *castitatis* atque ipsa professio religiosa est

3) *Castitatis. Eius indoles abstinentia a matrimonio.*

(u) Veteres, qui *ἄσκησιν* sectati sunt, in *matrimonii renunciatione* primariam *abstinentiæ* partem collocarunt; sed sine voto vt plurimum. Postea *votum* ad eam quoque extensum est, quamuis, ante vsum *votorum*, sancte *abstinentia* hæc inter monachos conseruata fuerit. Quamuis ergo protestantes ab hoc voto alieni sint, nihil tamen prohibet, quo minus ad legem *abstinentiæ* adstringi queant, qui vel quæ monasteria ingrediuntur, saltim hoc effectu, vt, quamdiu in hoc sodalitio viuunt, *abstinentiæ* legem seruare cogantur. Si virgines enim nubere intendunt, renunciare suo iuri & monasterio excedere coguntur, idque multo magis de *Abbatissa* dicendum.

est impedimentum dirimens, quod subsequens matrimonium reddit absolute nullum, ita vt, si de facto contrahatur, coniunctio sit illicita, incestuosa & sacrilega, liberique, cum quoad effectus ciuiles, tum quoad irregularitatem, illegitimi habeantur. (*) Tale coniugium execrabilius est adulterio, quippe coniunctum cum manifesta & impudentissima promissionis Deo factæ violatione.

(*) *c. 8. dist. 27. C. 22. q. 1. c. 40.*

X.

Occlusio. Vt facilius votum *continentiæ* obseruari possit, religiosis feminarum aliorumque hominum commercium, quoad eius fieri potest, fugiendum est. Hinc regula Benedicti *c. 66.* claustris eos abdidit, in quibus, ne obtentus sit egressui, puteos, furnos, molendinum, aliaque necessaria instrumenta habent, ipsæque eorum ecclesiæ non sunt nisi *oratoria* recondita. Ceteri religiosi, præsertim mendicantes, quibus vita est ambulatoria, tam arte occludi non potuere. Id tamen generatim obseruandum, vt feminæ religiosorum limina ne superent; vt, quoties opus est, extra domum in publico sermones cum iis misceantur; vt nemo sine socio, nemo sine venia superioris, exeat e claustro.

XI.

XI.

Iter suscepturo opus est scripta superioris venia, quam *obedientiam* vocant, quum nemo religiosorum, nisi inuitus & obedientiæ caussa, claustrum relinquere præsumatur. (*) Qua qui destituuntur, detineri ab ordinario loci, ac veluti *apostatæ* puniri possunt. Qui *studiorum* caussa in academias mittuntur, migrare debent in sui ordinis collegium, nisi *apostatæ* haberi velint. Multo minus quisquam, quocumque obtentu, principi, aut prælato, aut ciuitati operam suam, sine *venia superioris* (x), addicere potest. *Egressus non nisi cum venia superioris.*

(*) *Concil. Trid. sess. 25. ref. c. 4.*

XII.

Ad votum *continentiæ* referendæ sunt omnes corporis castigationes, ieiunia *Macerationes corporis.*

(x) Hac ergo impetrata etiam possunt esse consiliarii summorum principum, negotiis publicis præesse, & secularia peragere, cum tamen *seculo* mortui dicantur. Verum mox *seculo viuere* incipiunt, quoties iussus superioris ad *vitam secularem* eos resuscitat reuocatque, quod vel exemplũ P. IOSEPHI sub LVDOVICO XIII. illustrat, qui ad secretiora Regni Galliæ administranda euocatus, facile vitæ monasticæ vsum dereliquit, & Cardinali Richelio adeo inseruiit, vt nil sine ipso susciperet perageretque.

iunia iterata, abstinentia ab esu carnis, cubile durius, abstinentia a linteis, preces nocturnæ, vestis cilicia, flagellationes, pedum nuditas, ceteræque macerationes, quæ longa serie recensentur in regulis & constitutionibus singularibus. His omnibus proposita est *castigatio corporis & subactio in seruitutem*, vt spiritus liberior sit, promtiorque ad orationem & vnionem cum Deo. (*) Regendæ tamen sunt a *superiore*, & ad obedientiam exigendæ. Omnium enim macerationum pulcherrima est *propriæ voluntatis retusio.* (y)

(*) 1. *Cor. IX,* 27.

CAP. XXV.
DE CLERICATV REGVLARIVM EORVMDEMQVE EXEMTIONIBVS.

I.

Vitæ clericalis & monasticæ coniunctio. PRincipio clericatus cum vita monastica consistere non posse videbatur.

(y) Admodum probe & ex rei veritate loquitur Autor. Non *caro*, sed *voluntas carnalis* domanda, subigenda, castiganda. Externa ieiunia, macerationes, aliaque ad corpus domandum adhibita remedia, fiunt vt plurimum & fieri possunt sine mentis mutatione, hypocritice, gloriæ & ambitionis

batur. (*) *Monachus* fuit homo, qui, proprio motu, hominum, etiam fidelium, commercium fugiens, in deserto peccata sua deplorare, perfectionemque Christianam sectari instituit. *Clericus* contra a fidelibus saepe inuitus electus est, qui in oculis omnium functiones in ecclesia publicas obiret. Clericus, simulatque monachus factus est, functionibus ecclesiasticis abstinuit. Monachus, qui clericus factus, e monasterii latebris in lucem & ad ecclesiastica munia obeunda protractus est. Non ita multo post in monachis tolerati sunt presbyteri & clerici, qui sacrum facerent in *oratoriis monasticis*, ne monachis publicae ecclesiae frequentandae essent. (z) Et ex monachis nonnulli clerici

nis sacrae instinctu, denique ex *absurdissima superstitione*. Vel vita DOMINICI loricati, a DAMIANO descripta, haec satis probat. vid. MABILLON. *in act. Bened. sec. VI. p.* 143.

(z) Monachi enim antiquitus diuersoria sua in ciuitatibus extruentes, more ceterorum *laicorum* die dominico ecclesiae parochialis sacris vacabant, adeo vt nec virgines sacratae ab hoc nexu excemtae essent, obseruante MORINO *de admin. sacram. poenit. lib. II. c.* 17. §. 12. Ex instituto BENEDICTI demum *propria oratoria* acceperunt, in quibus soli monachi ab initio rem diuinam faciebant, vt IDEM *cit. l.* do-

rici facti sunt, quod pauci ceterorum fidelium ad sacra munia essent idonei. Ad vltimum vita contemplatiua & vita actiua, h. e. monastica & clericalis, coniunctæ sunt in communitatibus canonicorum. Monachi tamen, quod ex regulis Aquisgranensibus apparet, semper distincti manserunt, licet iam tum clericis annumerati.

(*) THOMASS. *part.* I. *l.* I. *c.* 47. *C.*16. *q.* I. *c.* 2. 3. 4. *&c.*

II.

Monachi plerique sunt clericis; ceteri fratres laici.

Inde a sæculo XI. soli clerici pro monachis sunt habiti; *Clerici*, inquam, ii, qui, choro destinati, psalmodiam & latinam linguam callebant, quæ iam pridem vulgo nota esse desierat. Denique *concilium Viennense an.* 1311. voluit, vt monachi omnes sacris initiarentur (*) Illiterati, & solum ad laborem corporis ac vilia officia idonei, porro quidem ad vitam monasticam admissi sunt; sed ita, vt nec chorum attingerent, nec suffragio gauderent in capitulo. (a) Atque.

l. docet, & ita tandem monachi ordines acceperunt, ne *aduentitios presbyteros* sacrorum causa aliunde petere necessum haberent.

(a) Obseruat egregie AVTOR *tom. XX. hist. eccl. in disc. prælim.* §. 15. vsque ad sec. XI. monachos non tantum orasse, sed etiam laborasse;

que hi posteriores *fratres laici* seu *conuersi* vocati sunt, quasi *laicos conuersos* diceres. Monachi Vallis Vmbrosæ in Tuscia primi fratres laicos, ad subeundos labores & vilia munera, adsciuisse leguntur. (**) Quos secuti sunt Cartusiani & Cistercienses, vt ipsi, externo labore leuati, solitudinem occlusi melius colere possent. Ex quo Cluniacenses & Cistercienses innnotuerunt, assidue verba fecere ad populum, cuius illustre exemplum S. Bernardus est, omnibusque in ecclesia officiis fungi cœperunt.

(*) *Cl. ne in agro* §. *pen. de statu monach.*
(**) *Hist. ecc. l.* 60. *n.* 4 *l.* 63. *n.* 57.

III.

Vicissim *canonici regulares*, licet origine *clerici*, solemnia vota instar *monachorum* fecere, (b) domibus, quas mona-

Clerici vicissim sunt monachi.

rasse; hac vero tempestate discrimen fuisse ortum inter *fratres chori* & *laicos*, & sic simul valde laxatam esse veterem disciplinam. Neglecto enim & ad fratres laicos reiecto *labore corporis*, sacro otio sese dederunt *fratres chori*, sub prætextu, quod fratres laici essent idiotæ, imperiti, & sic ad chorum inidonei. Accedebat *laicorum* quorundam superstitiosus amor inseruiendi monachis, quos minime repellendos iudicabant.

(b) Non male ERASMVS in *colloq.* cui titulus:

monasteria appellarunt, inclusi, ab abbatibus recti; & cum congregationibus plurium domuum vnum corpus constituere: quo factum est, vt vulgo *monachorum* vocabulo omnis generis religiosi comprehenderentur. Soli tamen *canonici regulares* retinuere ecclesias parochiales, quarum nullam monachi habere possunt.

IV.

Inter vtrosque fluctuant mendicantes:

Mendicantes inter canonicos regulares & monachos veluti medii fluctuant. Sunt enim omnes *clerici*, destinati quippe saluti hominum, per prædicationem & pœnitentiæ administrationem, promouendæ. Sed plerique austerum monachatum sectantur, augentque pedum nuditate & mendicitate. Ab vtrisque vicissim differunt, quod nullibi fixam sedem habent, sed *ambulatoriam vitam* (c) agunt, ire parati, quo superiorum voluntas, quo salus ecclesiæ vocat.

V.

lus: *peregrinatio religionis ergo* censet, canonicos regulares medium genus inter monachos & canonicos seculares esse. Nam, pergit, *in odiosis canonici sunt, in fauorabilibus monachi*, vt statum semper in suum fauorem detorquere posfint.

(c) Hæc vero *ambulatoria vita* aditum eis parauit ad quæuis negotia publica & secularia. In secreta familiarum illustrium penetrant, & testamentorum

V.

Egregia in ecclesiam merita, singularisque erga sedem apostolicam deuotio, inuidenda paparum priuilegia conciliarunt. (*) Qualia sunt, exemtio a iurisdictione ordinariorum, quam a primis incunabulis habuere: infinitæ indulgentiæ, iis impertiendæ, qui certis diebus festis ecclesias ipsorum visitant, stipemque conferunt ad fabricam, vel ad conuictorium: potestas celebrandi sanctorum sui ordinis anniuersaria sacra: potestas publice verba faciendi, confessio-

quorum inuidenda priuilegia.

rum executiones ambiunt. Delegantur ad *negotia pacis*, & alia magni momenti, quod secretorum custodes fidissimi, omnique suspicione carere censeantur. Imprimis pontifici vtiles sunt in caussis expediendis, in colligendis pecuniis ex quæstu sacro, & in debellandis hæreticis, quorum *inquisitiones* dirigunt, promouentque. Fidei conseruationis prætextu crudeles sunt, *iudicia criminalia* contra hæreticos exercent, non alieni ab incarcerationibus, tortura, condemnatione &' bonorum confiscatione. Et tamen, quod mireris, haud censentur *irregulares.* Qui ab initio humillimi in excessu erant, & summe pauperes, mox *magistratum* sibi acquisiuerunt, & toti mundo *terribiles* facti. Ita de iis eorumque moribus hodiernis rationes subducit AVTOR *in hist. eccl. tom. XX. in disc. præl.* §. 10.

(d) Im-

fessiones audiendi, sacramenta pœnitentiæ & eucharistiæ administrandi, sepulturas concedendi in suis ecclesiis, & quæ sunt similia; ab vna domo sæpe ad omnes, & ab vno ordine ad reliquos extensa. Celeberrimum horum priuilegiorum promtuarium est constitutio Sixti IV. an. 1474. *fratribus minoribus*, e quorum grege ipse fuit, data, quam *mare magnum* vocant, quamue Leo X. an. 1519. omnibus *mendicantibus* communem esse voluit. (d)

(*) *Vid. Collect. priuil. ord. mendic. auct. Io. Bapt. Confecto.*

VI.

æque ac clericorum regularium,

Clerici regulares, veluti *Iesuitæ* & *Theatini*, eodem fere instituto; eadem facultate, sacra vbique faciendi; iisdem priuilegiis vtuntur; a ceteris religiosis præcipue in eo discrepantes, quod Missam non cantant: de cetero multis negotiis districti & orationis mentalis studi-

(d) Immensa hæc priuilegia confusiones infinitas, odia, rixas, aliaque incommoda peperisse, quis negauerit? Verum magnopere iis profuit, (1) quod plures ex suo ordine in sede papali viderint pontifices, (2) quod curiæ papali in multis causis arduis admodum vtiles fuerint; (3) quod intuitu *paupertatis affectatæ* sese omnium animis insinuare didicerint &c.

ftudiofiores. Si *externa* fpectes, aufteris corporis macerationibus pofthabitis, veftitu vtuntur, presbyterorum fæcularium fui temporis proprio.

VII.

Si itaque computes, quidquid vfpiam in orbe Chriftiano monachorum chori, canonicorum regularium, religioforum mendicantium & clericorum regularium, eft, agmen habebis æque numerofum, aut numerofius *clero fæculari.* Et fane fatendum eft, ante inftituta S. Caroli, ante feminaria & recentiores presbyterorum congregationes, omne pondus functionum ecclefiafticarum incubiffe *regularium* humeris, qui illud etiamnum baiulant in Italia & in Hifpania. Ipfi foli fere pueros inftituere, adultos docere, confeffiones audire, fcholas regere, pios fe præbere, aliosque ad pietatem exhortari. Ex ipfis fæpe funt epifcopi, fæpe pontifices lecti.

Regulares numero pares fæcularibus,

VIII.

Plerique regularium a *iurisdictione ordinariorum* i. e. epifcoporum exemti funt, & quidem pedetentim. Monachi olim, vt ceteri fideles, paruerunt epifcopis. (*) Quorum quum fæculo V. multi per ciuitates difcurrerent, ecclefiasque turbarent, *concilio Calchedonenfi*

exemti a iurisdictione ordinariorum,

c. 4. decretum eſt, vt monachi, epiſcopis penitus ſubiecti, ſub pœna excommunicationis, negotia omnia, cum *eccleſiaſtica*, tum *ciuilia*, fugientes, ieiuniis & orationi vacarent. Cuilibet monaſterio præfuit abbas, quem a monachis electum inſtituit epiſcopus: cuius iuris reliquiæ ſuperſunt in *benedictione abbatum*. In Africa primum & in oriente exemtiones gliſcere cœperunt. (**) In Italia Gregorius M. nonnullis monaſteriis indulſit, vt neque de reditibus rationem reddere epiſcopo, (e) nec permittere tenerentur, vt epiſcopus ad ſacrum faciendum veniret in oratorium clauſtrale, ſolitudinemque congregationum turbaret. (***) Poſthæc multi epiſcopi, monachorum pietate tacti, vel ipſi eadem indulſerunt, vel, vt Romæ exemtionem impetrarent, auctores fuere. (f) Ad vltimum exemtiones ad pleros-

(e) Hæc a Gregorio indulta immunitas non *totalem* exemtionem; ſed *partialem* continebat: ſalua de cetero manſit epiſcopis inſpectio in vitam & mores monachorum cum reliquis iuriſdictionis capitibus: id vnice, quod admodum moleſtum iis erat, quidam agere ſolebant, vt epiſcopos a reditibus ſuis arcerent, quos captare ſolebant.

(f) Tales exemtiones tolerari poterant, quia fiebant *conſenſu epiſcoporum*, quod formulæ

plerosque religiosorum ordines extensæ fuerunt, & episcopi eos hac conditione, vt exemti essent, in diœceses suas receperunt. Sed postquam plura incommoda inde nata, nouissimis temporibus exemtiones omni modo restringi cœperunt.

(*) THOMASS. *discipl. part.* I. *l.* I. *c.* 48. *p.* 2. *l.* I. *c.* 38. *seq.*
(**) *Hist. eccl. l.* 33. *n.* 4. *l.* 36. *n.* 26.
(***) *Gregor. VII. epist.* 18. *ind.* I. *hist. eccl. l.* 36. *n.* 33.

IX.

mulæ MARCVLFI indicant. Fuldensis monasterii exemtionem hoc modo factam fuisse, docet præceptum Pipini apud BARON. *ad ann.* 755. *n.* 29. Quæ aliter factæ dicuntur ante seculum XI. exemtiones, de falso suspectæ sunt, prout eruditi passim obseruarunt. Seculo XI. demum abusus exemtionum inualuit, inuitis & reluctantibus episcopis factarum, postquam pontifices in eam iuerunt sententiam, *se esse vniuersales episcopos*, vt ait HERICVRTIVS in tr. quem inscribit: *les loix eccles. dans leur ordre natur.* P. I. *p.* 77. Addit AVTOR *tom. XX. histor. eccl. in disc. prælim.* §. 13. multum quoque falsas Isidori decretales hunc abusum promouisse, quippe quæ tradunt, *papam omnia posse.* Non negauerim, episcoporum vexationes & exactiones, quibus monasteriis molesti erant, in causa nonnunquam fuisse, vt monasteria sese potestati eorum subducere studerent. Verum etiam pontifici rationes politicæ erant, quæ tales ex-

IX.

limitatio I. Quum præsumtio sit pro iure communi, exemtiones non attenduntur, si titulo, si diuturna possessione destituuntur. Quæ durante schismate Auenionensi inualuerunt, eæ omnes, quotquot sine caussæ cognitione & sine consensu ordinariorum datæ, concilio Constantiensi *sess. 43.* reuocatæ, & reliquæ a concilio Tridentino (*) limitatæ, ac in Francia nouis constitutionibus restrictæ sunt. Nemo regularium ad populum verba facere potest sine venia episcopi, qui habet ius id prohibendi, etiam in ecclesia monasterii. (**) Nemo regularium confessiones audire potest, nisi adprobatus ab episcopo, qui ius habet hominem tentandi, & adprobationem suam limitandi. (***) Qui *curas* habent, ratione administrationis sacramentorum & functionum ecclesiasticarum, soli episcopo parent. In vniuersum omnes regulares in anniuersariis sacris, in solemni pompa sacrorum, in ritibus ac cærimoniis publicis, sequuntur morem & obseruantiam diœceseos, in qua degunt. (****)

(*) *Sess. 25. Ref. c. 2.*

(**)

exemtiones suadebant, vtut rei ecclesiasticæ admodum noxias, vt sanioes non diffitentur.

(g) Et

(**) *Seff.* 24. *Ref. c.* 4.
(***) *Seff.* 23. *Ref. c.* 15.
(****) *Seff.* 25. *Ref. c.* 11.

X.

Epifcopi aufpiciis noua monafteria, aliæque piæ focietates inftituuntur, &, fi opus, deftituuntur: fed ordines noui non nifi a pontifice inaugurandi, ex quo concilium Lateran. *IV. c.* 13. multiplicationem ordinum, quorum diuerfitas reipublicæ onerofa, prohibuit. (*) Caritas alitur vita vniformi, ipfæque corporis macerationes, fi *fingulares* (g) funt, ambitionem & vanæ gloriæ cupiditatem fpirant. (**) Nihilominus plerique ordinum ex illo tempore inftituti funt, quia canonum interpretes prohibitionem illam intellexerunt de inftitutionibus fine venia pontificis fufceptis. Ordinem femel approbatum receptumque non nifi papa poteft aut concilium œcumenicum exftinguere. Sic concilio Viennenfi *templarii*; fic *humiliati*, poftquam in caput S. Caroli confpiraffent, exftincti funt. De inftituendis, vniendis, fupprimendisque mona- *limitatio II.*

(g) Et tamen *fingulares* effe omnium ordinum nouorum rationes, quis negauerit? adeoque *humilitatis* ftudium præ fe ferentes, *ambitionis facræ* veneno omnia impleuerunt.

monasteriis agemus *Part. II. c.* 7. vbi de ecclesiarum fundatione dicendum.

(*) *C. vlt. X. de relig. dom.*

(**) *Gloss. in d. cap. vlt. verbo. nouam.*

CAP. XXVI.

DE REGVLARIVM REFORMATIONIBVS.

I.

Prolapsa regularium disciplina cum monachorum

EXemtionibus maxime perdita res est regularium. S. BERNARDVS (h) quadam animi præsensione acerrimis inuectus est declamationibus in huius generis priuilegia. Quum superiores sæpe longe, longius pontifex abesset, infinitis negotiis districtus; delinquere impune

(h) Merentur verba BERNHARDI, *de morib. & offic. episc. c.* 9. adducta, quæ hic repetantur, vtpote quæ horum exemtorum monachorum indolem optime depingunt. Ait: *miror, quosdam in nostro ordine monasteriorum abbates hanc humilitatis regulam odiosa contentione infringere, & sub humili (quod peius) habitu & tonsura tam superbe sapere, vt cum ne vnum quidem verbulum de suis imperiis subditos suos prætergredi patiantur, ipsi propriis obedire contemnant episcopis.* In sequentibus pluribus hunc abusum taxat, docetque, monasticæ disciplinæ certissimam imminere iacturam, remotis inspectoribus necessariis.

(i) Hæc

impune fuit, vitiaque radices egerunt, antequam animaduerterentur. Obtentu conseruandi priuilegia in caussis ad disciplinam pertinentibus Romam adpellatum est. Fuere & aliae laxioris vitae caussae, fuga & contemtus laborum corporis, itinera in terram sanctam, ad expeditiones cruciatas, ad academias, ad monasteria visitanda, ad conuentus generales; conuersatio cum profanis hominibus officii caussa; naturae denique corruptio, quae sola per se sanctissima instituta peruertere potest.

II.

Canonici, quod professione *clerici* essent, omnium maxime perclitabantur. Zelus ille deuotus, quo per annos CL. arserant, paullatim refriguit, desiitque in tantam morum dissolutionem, vt an. 1359. Benedictus XIII. huic malo medelam adhibiturus operam luderet. Exeunte saeculo XIV. monachi omnes, ne *Cistercienfibus* quidem exceptis, turpissime se dederunt. (i) Abbates,

tum clericorum

(i) Haec pestis, quae monachos, vt se turpissime darent, non substitit intra monasteriorum sodales, sed penetrauit etiam extra claustra, & Christianos pene omnes corrupit. Hi enim, qui in seculo esse dicuntur, ita rationes subducebant: *Si hi, qui exemplar*

tes, vt ceteri prælati, instar Satraparum Bacchanalia viuere, monasteriorumque bona disperdere, vt ad vltimum officiis claustralibus, priori, camerario, cellario, valetudinario, eleemosynario, certi reditus, vt officiis suis fungi possent, assignandi essent: quæ officia pontifices mutarunt in *titulos beneficiarios*, quorum abbas erat collator ordinarius. Interea monachi deserta communione segreges vixere, *annua pensione* singulis assignata. Sic monachorum stationes factæ sunt parua beneficia, quæ, tamquam certa sustentationis media, redimebantur ab hominibus, merum sæculum spirantibus: quo pacto sacrum, & venerabile *monachi* nomen ad ludibrium recidit, sonuitque *ignauum & nullius pretii hominem dicam, an pecudem?*

III.

instauratur Tanta vitæ monasticæ deprauatione, quæ speculum perfectionis Christianæ esse debuisset, optimus quisque semper mouebatur. Princeps cum sæculares tum

plar perfectionis esse debebant, talia audent, multo magis hæc nobis permissa erunt: si indicant, hæc vel illa sine peccato fieri posse, nec nobis scrupulum ea mouere poterunt, prout AVTOR optime demonstrat *tom. XX. hist. eccl. in disc. prælim.* §.14.

(k) Non

tum ecclesiastici coniunctis saepe viribus emendationem moliebantur. Et quum illa licentiae pestis exemta potissimum monasteria, quae non erant certi cuiusdam ordinis, afflasset; constitutum est, vt cuncta in formam congregationum redigerentur. (*) Equidem dehinc tribus saeculis diuersae in diuersis prouinciis monachorum congregationes coierunt, sed & ipsae maximam partem corruptissimae, si nouissimas exceperis.

(*) *C. 7. X. de statu monach.*

IV.

Franciscus ceterique mendicantium auctores, quod diuitiis adscriberent deprauationum caussam, bonis omnibus alumnos suos exuerunt. Sed horum stupendus numerus, perpetuum cum profanis commercium, theologiae scholasticae sophistica, cui totos sese dabant, miseros in morum praecipitium egerunt, qui praeterea a papis molliores regulae interpretationes, plurimasque dispensationes impetrarunt. (k) (*) Rediere illi tamen

inter Franciscanos a Bernardino,

(k) Non alia de caussa, quam quod sedi apostolicae deuotissimi. Hi enim fuere, qui *auctoritati papali propagandae* vnice studuerunt. Potestatem papae enim adeo extenderunt, vt omnem potestatem temporalem eidem

tamen haud ita multo post in viam. Ducentis annis Franciscum secutus BERNARDINVS Senensis, reiectis omnibus his dispensationibus, calcauit vestigia magistri, *strictioris obseruantiæ* instaurator, quam multi spernunt. Hinc fratres minores, alii *obseruantini* audiunt, alii *conuentuales*. Eodem tempore Coleta, Corbiensis femina, virgines S. Claræ in Francia reduxit in viam.

(*) *C. 3. X. de verb: sign. in 6 Cl. 1. eod. Exrdauag. 1. 2. 3. 5. Ioan. XXII.*

V.

Hispanis, Exeunte sæculo XV. emicuit in Hispania noua *minorum* reformatio, ab Innocentio VIII. laudata. Qui eam amplexi

---

dem prorsus subiicerent, traderentque, papam posse regna supprimere, transferre, erigere, eorumque capita pro lubitu deponere. *Secundum eorum systema*, ait AVTOR *cit. l. §. 13. in toto mundo vnus tantum supremus imperans est, qui spiritualem potestatem exercet tum per se, tum per clericos, quibus partem regiminis committit, tum per laicos, quos administratores temporalium, a quibus sese leuare gestat, constituit.* En egregiam philosophiam, qua pestilentior excogitari non potuit, quæque tot funestos euentus produxit, vt tot rerum documenta euincunt. Recte ad hunc rei Romanæ statum applicari possunt illa IVVENALIS *lib. I. sat. 1. vers. 30. quis ini quæ tam patiens vrbis, tam ferreus, vt teneat se?*

plexi funt e Francifcanis, eos *Recoletos*, & Hifpanico vocabulo *Recogidos* i. e. reformatos appellarunt. Matthæus Bafchi, *Obferuantinus*, an. 1525. regnante Clemente VII. in Marchia Anconitana reformationis, ceteris omnibus ratione paupertatis exactiffimæ, auctor extitit. Huius fectatores a longo & acuminofo capitis tegumento, quod barbare *capucium* vocant, *Capucini* dicuntur. Ineunte fæculo XVII. tertius quoque Francifcanorum ordo mundior factus eft, inftituta congregatione Francica religioforum capucinis ferme fimilium. Sic in ceteris mendicantium ordinibus plures funt reformatorum cœtus. *Capucinis*,

VI.

Carmelitæ an. 1432. ab Eugenio IV. mitigationem regulæ impetrarunt, quam qui fectantur, ii *Mitigati* audiunt. Horum alumna S. Therefia an. 1568. Auilæ in Caftella virginum religiofarum difciplinam emendauit, & Ioannem de Cruce ac Antonium de Iefu excitauit, vt idem facerent inter religiofos. Hoc inftitutum qui fequuntur, ii vocantur *carmelitæ excalceati*, quos ineunte fæculo XVII. primum vidit Francia. *Carmelitis*,

VII.

Interim plerique monachorum & canonicorum regularium, ab hac cura in- *congregationibus*,

tacti,

tacti, vitiorum veterno inueterascentes, vel publica omnium voce & confessione, nouis hæresibus spargendis ansam dederunt. Hinc concilium Trident. (*) vetera emendationum media reuocauit, constituitque, vt regulares omnes exacte sequerentur regulam, votaque obseruarent, & superiores hæc omnia curarent. In Francia *statuto Blesensi art. 30.* præceptum legimus, vt episcopi & ordinum principes disciplinam monasticam primæ institutioni restituerent: quod insecutis statutis repetitum (**). Nec opus caruit effectu, institutis duobus celeberrimis congrega-

S. Mauri & tionibus, altera *S. Mauri* pro monachis, altera *S. Genouieuæ* pro canonicis regularibus, quarum vtralibet plures C. domos religiosas complectitur. Illa prodiit ex congregatione S. Vannii, quæ exorta est an. 1597. in Lotharingia. Nam an. 1613. Ioannes Reynoldus abbas Sant-Augustinianus Lemouix monachos S. Vannii coniunxit in vnum corpus, quod Gregorius XV. confirmauit sub appellatione *S. Mauri*, quæ hodie per

S. Geneuienæ. omnem Franciam extenditur. (l) Hæc origi-

(l) Hæc congregatio feruori pietatis literarum bonarum studia coniunxit, existimans, hæc cum illa omnino subsistere posse. Vnde ex

originem debet monasterio S. Vincentii Siluanectensis, auctoremque agnoscit Carolum Faurium, quem cardinalis Rupifulcaldius (Rochefaucaud) Parisios vocauit in ædem S. Geneuieuæ, vbi congregationem, per omnem Franciam patentem, formauit, ab Vrbano VIII. an. 1655. confirmatam. Sunt etiam aliæ extra Franciam canonicorum regularium congregationes. Distinguuntur amictu candido, & linteo humerali, vt pateat, ipsos esse clericos.

(*) *Sess.* 25. *ref. c.* 1.

(**) *Aurelian. art.* 20. *Melodunensi art.* 2, 6. 7.

VIII.

Non sine solemnibus susceptæ sunt hæ reformationes. Præter conciliorum decreta & regum constitutiones, quibus generatim commendantur, quælibet munita est singulari pontificis decreto ac regio edicto, post caussam cognitam monasteriaque visitata prodito. *auctoritate pontificis.*

Qui

ex hac tanquam ex equo Traiano prodiere tot lumina egregia, quorum opera indefessa antiquitates imprimis illustratæ, quæ in tenebris iacebant, in lucem protracta, &, quæcunque ad solidam eruditionem facere possunt, magna cura exculta sunt, quod ostendunt opera Menardi, Acherii, Mabillonii, Gerberoni, Ruinardi, Martenii aliorumque.

Qui ex ſenibus religioſis colorem mutare detrectarunt, iis annuæ penſiones aſſignatæ fuerunt. Interim non vſquequaque reformatio ſuſcepta eſt. Congregatio S. Mauri locum habuit tantum modo in monaſteriis regulæ primæuæ ſubiectis, nec in vnum corpus coalitis; non autem inter Cluniacenſes & Ciſtercienſes. Hinc plura ſuperſunt monachorum & canonicorum regularium clauſtra, quæ antiquum obtinent cum bonorum omnium offenſione.

CAP. XXVII.

DE RECTORIBVS REGVLARIVM.

I.

abbates &

PRo diuerſis religioſorum ordinibus regimen eſt diuerſum. Ex regula Benedicti *c. 2.* quodlibet monaſterium *abbatem* habet, qui non ſolum monachos omnes regit ratione morum & vitæ interioris, ſed inſtar boni patrisfamilias etiam temporalia omnia adminiſtrat. Monachi eum elegerunt, electumque epiſcopus diœceſeos ordinauit benedictone ſolemni, quæ æmulatur conſecrationem epiſcoporum.

rum. (m)(*) Abbates ſæpe quidem, ſed non ſemper ordinati ſunt presbyteri. In cauſſis arduis abbas conſuluit monachos, quorum tamen ſuffragia non fuere deciſiua. *c. 3.* Potuit adſciſcere præpoſitum, laboris ſocium, &, ſi numeroſum cœtum habuit, denis fratribus decanum præficere *c. 65.* item, ianitorem, cellarium, vel procuratorem conſtituere, ſed & pro lubitu deſtituere *c. 21.* Vixit ad morem aliorum monachorum, nisi quod onus vniuerſæ domus regendæ & ſeparatam menſam, cui hoſpites adhibere poterat, haberet *c. 56.* Ad prædia longius diſſita certos monachos emiſit adminiſtratores, qui oratorium ſibi ſtruxere, in quo regulam, ſpectante priore, ab abbate ſubmiſſo, æque ſancte obſeruarunt: quæ loca cellulas, prioratus vel *obedientias* vocarunt. (n) **Priores.**

(*) *Pontif. Rom. de bened. abbat.*

II.

(m) Niſi quod tantum *manus impoſitione* perficiatur, ſine *unctione*, quod non ad *ſacerdotium*, ſed ad *regimen monaſterii* conſtituatur. Si defectus canonicus in electo deprehenditur, *poſtulatio* ad epiſcopum dirigenda, qui pro *admiſſione electi* imploratur, æque vt in epiſcoporum electionibus obſeruari ſolet, prout late tradit TAMBVRINVS *de iure abbat.*

(n) De his conſulendus eſt MABILLON *in act. Benedict. in præf. ad ſec. V. §. 53.* Dictæ ſunt *obedientiæ*, quod eſſent coloniæ monaſterii

II.

Abbatem vnum Cluniacenses; plures habent Cistercienses.

Ordo vniuersus Cluniacensium seruandæ vniformitatis caussa vnum tantum *abbatem* habere voluit, ceteris monasteriis, etiam amplissimis, *prioribus* commendatis. Cistercienses, laxitatem disciplinæ absolutæ auctoritati abbatis Cluniacensis imputantes, singulis monasteriis singulos abbates præficere, eorumque annuos conuentus habuere, vt palam fieret, num vniformitatem tuerentur, regulamque fideliter obseruarent. Cisterciæ (o) multum auctoritatis in quatuor filias maiores; his tantumdem in suas filias: vt abbas matris ecclesiæ regeret electionem abbatum

sterii maioris, eique obedirent & subessent; *cellulæ* vero, quod essent *cellæ penuariæ*, vnde pasceretur cœtus monachorum. Horum fuit, continere in officio seruos, rem agrariam curantes, ceterosque colonos, ac reditus monasterio principali debitos, exigere.

(o) Quamuis reliquorum ordinum *generales* Romæ degant. *Cisterciensium* tamen *generalis* residet in solo huius ordinis natali, vocaturque *Christianissimi regis in Burgundiæ senatu primus consiliarius natus, vniuersi ordinis caput & superior generalis*, id quod tamen Cardinalis de LVCA *tom. III. de regul. disc. 2. n. 25.* restringit ad Cistercienses in Gallia degentes. Diuisa enim hæc familia est in plures prouincias, quarum singulæ *generalem* suum habent.

tum filiarum, quos, adhibito quorumdam abbatum consilio, si quid secus fecerant, destituere potuit.

III.

Rectura canonicorum regularium propemodum ad normam regiminis monastici fuit efformata, quum potiora claustra *abbatem*, viliora *priores* haberent, ac olim *præpositos* atque *decanos*, qui supersunt in capitulis sæcularibus. Monachi & canonici regulares abbates & priores suos ipsimet longa consuetudine elegerunt vsque ad an. 1516. quo in Francia per concordatum Francisci I. cum pontifice initum (*) electiones istæ æque ac episcopales sublatæ sunt. Rex igitur nominat, quem abbatem, quem priorem esse vult: nominatum instituit pontifex eo modo, quem supra *de episcopis* explicauimus. Nominandus est religiosus eiusdem ordinis, XXIII. annos natus, vt intra annum presbyter fieri possit. Hoc cautum *statuto Blesensi art. 1. 9.* aliisque, quibus supponitur, monasteriorum recturam conferri secundum regulam. Sed si *commendæ* sint, prout hodie pleraque sunt monasteria, conferuntur clericis sæcularibus, nulla ætatis ratione habita. De commendis autem dicendi locus erit *part. II. c. 26.* Ius tamen electionis sartum te-

Hi olim electi, hodie nominantur a rege plerumque.

ctum mansit monasteriis totorum ordinum matribus & capitibus, veluti monachis Cluniacensibus, Cistercien sibus, eorumque quatuor filiabus; Præmonstratensibus, Grandimontensibus & nonnullis aliis: quod falso instar *priuilegii* habetur, quum hæc sint reliquiæ iuris communis. (p)

(*) *Tit. 6. de elect.*

IV.

Congregationum superiores eliguntur, ut

Recentiores *monachorum* & *canonicorum regularium* congregationes, a veteri instituto recedentes, reguntur prope ad modum mendicantium & aliorum ordinum recentiorum, Abbates habent, sed tantum triennales, ne potentia crescant; qui non a monasterio, sed in conuentibus, ad quos ex omnibus prouinciis, per quas congregatio extenditur, certi legati mittuntur, eliguntur, æque ac *officiales generales*, qui sunt superior *generalis*, huius *assistentes*, *visitatores* & *prouinciales*. Monasteriis, quæ *abbates commendatarios*

(p) De his monasteriis a *nominatione regia* exemtis plenius agit CHOPPINVS *in monast. lib.* I. *tit.* I. eisque addit familias *Cælestinorum*, *S. Trinitatis*, *mendicantium*, & maxime eorum, quorum officia sunt temporalia ex instituto ordinis.

(q) Du-

rios (q) vel abbates regulares quidem, ſed non reformatos habent, præſunt priores triennales, & prioratibus, quæ *priores commendatarios* vel priores regulares quidem, ſed non reformatos habent, præſunt priores *clauſtrales*. Ceteri officiales clauſtrales in ſingulis domibus ab abbate vel priore *clauſtrali* inſtituuntur, & pro lubitu remouentur. Hæc intelligenda ſunt de *prioratibus conuentualibus* (r); non de ſimplicibus, qui monaſteria eſſe deſierunt.

V.

(q) Durant adhuc in Gallia commendæ *monaſteriorum*, quæ in perpetuum commendantur *clericis ſecularibus* vt plurimum. Hac commendatione hi quidem quoad titulum abbates fiunt, iurisdictionem tamen nullam in monachos de moribus Galliæ exercent, (ſi cardinales exceperis,) ſed hæc *priori Clauſtrali* (qui loco *abbatis* eſt, eiusque vices gerit:) debetur. Hic enim ob votorum emisſionem & profesſionem ad regimen monaſterii habilis eſt, non item *abbas*, qui vt plurimum *clericus ſecularis*, ſine profesſione & voto, & ſic tantum abbas non intuitu regiminis monaſtici, ſed redituum monaſterii eſt. ESPEN. *P.* 1. *iur. eccleſ. tit.* 31. *c.* 7. §. 45.

(r) Priores *conuentuales* ſunt capita monaſteriorum ex inſtituto ordinis, quales habent Carthuſiani, Cœleſtini aliique. Hæc monaſteria ſi commendantur, reguntur per *priores Clauſtrales*.

V.

mendicantium generales.

Mendicantium ordines ſinguli ſingulis generalibus parent; Franciſcani *miniſtrum*; dominicani *magiſtrum*; ceteri *priorem* vocant (s): qui olim ſoli vniuerſos ordines rexerunt. Poſt ſingulis domibus ſinguli priores dati ſunt, quos Franciſcani *Gardianos* appellant. Quum domus breui tempore immenſum creſcerent, ſecundum *prouincias* diſpartitæ ſunt, & ſingulis prouinciis *miniſtri* ſeu *priores prouinciales* præfecti. Atque hi officiales omnes eliguntur. Quorumdam ordinum generalis ad dies vitæ; quorumdam ad certum tempus conſtituitur: nec eadem omnibus conuentuum generalium tempora. In his eligitur generalis; eliguntur reliqui generales officiales: in conuentibus prouincialibus prouinciales & priores vel *Gardiani* (t), qui deinceps ipſimet *clauſtrales*

(s) Ab *abbatum* appellatione abſtinuere, quorum vitam luxurioſam, & plus iuſto ſplendidiorem, imo omni humilitati repugnantem reformidabant, atque rectoribus monaſteriorum fugiendam iudicabant. Et ne *nomen* mores ſucceſſorum eodem inficeret luto, illud tolerare inter ſe noluerunt.

(t) Diuerſa hæc ordinum inſtituta & regiminis iura plenius exponit PASSERINVS *de electión.*

(u) Pri-

ſtrales officiales conſtituunt. *Prouincialis* religioſos prouinciæ e monaſterio in monaſterium pro arbitrio transferre poteſt, & *generalis* e prouincia in prouinciam, vni papæ ſubiectus. Generales aſſidue Romæ degunt, qui in Francia *vicarium*, natione Francum, habent, ne regis ſubditi ab *homine extraneo* e regno euocentur. Ad hunc modum mendicantes in vniuerſum reguntur, quem plerique religioſi recentiores æmulantur. Ieſuitis tamen aliud placuit.

VI.

Qui quum in electionibus & ſæpe repetitis conuentibus generalibus factiones & ambitum gliſcere, multaque diſſidia inde per totum ordinem ſpargi viderent; *monarchicam* regiminis formam deperierunt. Summa enim ſemper & vbique penes generalem eſt auctoritas. (u) (*) Ille tentat laudatque, qui ſocietati

Ieſuitarum monarcha eſt generalis;

(u) Primus eorum generalis cum *abſoluta poteſtate*, ipſe ordinis conditor, IGNATIVS, fuit, Romæ electus, a patribus huius ſocietatis ex omni Italia collectis, ſub cuius præfectura monarchica tantos fecit progreſſus, vt intra paucos annos ſocietas in *duodecim prouincias* diuiſa fuerit. Equidem Generalis in regimine quinque *generalibus aſſiſtentibus* ſtipatus eſt, ſed hi ſuffragium non ferunt, deci-

cietati semet adiungere cupiunt. Ille eiicit, quos parum iudicat idoneos. Ille cuncta distribuit munera. Habet enim vnaquæque domus *rectorem*, procuratorem, ministrum & quosdam alios officiales. Prouincialis prope intuetur plures vnius prouinciæ domus. Generalis vtplurimum officia illa confert ad triennium, quod artare & prorogare potest. Fundationes quoque acceptat & omnes contractus societatis firmat; alienare tamen nequit sine consensu conuentus generalis, qui raro cogitur, sed eligendi generalis caussa necessario conuocandus est.

(*) *Constit. Soc. Ies. part. 9. c. 3.*

VII.

Equitum Melitensium magnus magister. Plurima singularia in *ordinibus militaribus*, si vel solos equites *Ioanniticos* seu *Melitenses*, qui ceteris sunt notiores, spectes. Non pluresillis domus vni capiti parentes; sed vna domus, cuius membra sunt per omnem orbem Christianum dispersa. Ob vtilem bello sacro nauatam operam plurima prædia, templariorum spoliis aucta, nacti, ad horum administrationem emittunt, quos *commendatores* i. e. *depositarios* vel

decisiuum, sed consultatiuum vid. *histoire du clergé tom. III. p.* 113.

(x)

vel *administratores* (x) vocant: quorsum etiam spectat *Balliuii* (y) vocabulum. In singulis prouinciis *priorem* (z) habent, qui pinguissima prouinciæ com-

(x) Hæc vero *commendatio* & *administratio* non communis, sed *qualificata* est, cum perceptione redituum coniuncta. Scilicet ab initio hic ordo mere *monasticus* fuit: mox eius sodales ad formam *templariorum* efformati *militiæ* operā dederunt, & sic magis *laici* quam *clerici* fuerunt. Inde dubitatum fuit, quo iure bona ordinis possidere eisque frui possent, quæ *ecclesiastica* censebantur? Promta fuit decisio, iure *tituli* eos hæc bona possidere non posse, eo modo solis *clericis* conferenda; bene tamen iure *commendæ*, quo etiam per illud temporis spatium monasteria & prælaturæ laicis conferebantur. Inde his præbendis militaribus inditum nomen *commendaturarum*, quæ, tamen ad instar ceterorum *beneficiorum* censentur.

(y) Baliuius *præfectum* denotat, qui prouinciæ præest, inde ipsa *prouincia* Baliuia dicitur; quia ordo hic in octo *nationes*, quas *linguas* vocant, diuisus est, sub quibus sunt Prioratus, Baliuiæque.

(z) Ratio denominationis desumta est ex moribus monasticis. Habuere ab antiquo sub se monasteria plures *prioratus*, quas *obedientias* dixere, in quibus residebant pauci monachi sub *priore*, redituum imprimis colligendorum gratia. Qui in singulis linguis *priores* constituuntur, itidem a capite eius dependent, & ab initio vnice *bonorum* causa constituta sunt.

commenda gaudet, ac nonnumquam equitum prouincialium conuentus cogit. Vno omnes ſuperiore reguntur, *magno* videlicet *magiſtro*, qui Melitæ degit, totius communitatis metropoli. Ibi inſtar habet principis abſoluti; Papam tamen reuerenter colit. Electioni dignitatem debet, non niſi cum ſpiritu dimittendam. Conſilium habet maximorum ordinis miniſtrorum & *balliuiorum* ſeu *priorum* conuentualium, qui omnes cruce maiore diſtinguuntur. Membra ſunt vel capellani, vel equites vel fratres ſeruientes. *Equites* oportet patrum, auorum, proauorum, abauorumque cum paternorum tum maternorum equeſtrium imagines oſtendere. (a) *Fratres*, in quibus nec plebeii reiiciuntur, partim armis, partim officiis admouentur. Quilibet equitum alium adſciſcere poteſt, ſed a concilio prouinciali confirmandum; nec niſi maiores XXV. annis, & meritis in ordinem clari, ad profeſſionem religioſam admittuntur. Quum ad *commendas* obti-

(a) Vnde *ſedecim maiores* naſcuntur ſecundum ſchema *tomo II. iur. eccleſ.* præfixum. Præterea in Germania non aliis commendaturæ conferendæ, quam *Germanis*, vt diuturna obſeruantia euictum eſt.

(b) Et

obtinendas anni in militia exacti suffragentur; innumeri sunt, qui sine commendis degunt. Hi si in insula degunt, in *hospitio suæ nationis* gratis aluntur; sin minus, nihil accipiunt. Vnde a parentibus & agnatis pensiones petere possunt,

CAP. XXVIII.

DE RELIGIOSIS VIRGINIBVS ET EREMITIS.

I.

FEminæ religiosæ reguntur ad modum *religiosorum*, (b) quorum regulam, quantum per sexus imbecillitatem licet, sequendam animum induxerunt: ratione arctioris custodiæ & virilis imperii potissimum ab istis diuersæ. *Virgines*

(b) Et in plurimis instituta virorum sequuntur. Nam etiam in monasteriis monialium sunt *sorores laicæ* seu *conuersæ*, ministerium corpore præbentes: & *sorores choristæ* sacris quotidianis inseruientes, quæ vt plurimum illas a *conuentu* & sic quoque ab electione abbatissarum excludunt vid. PELLIZZARIVS *de monial. c. X. n.* 89, Viliores habitæ sunt sororibus choristis, quæ ex ambitione quadam sibi prærogatiuam quæsiuerunt, id quod soli consuetudini attribuit PELLIZZARIVS.

sæ. Primis temporibus virgines etiam eæ, quæ solemni ritu ab episcopo consecratæ, priuatis in ædibus habitarunt, sola virtute custoditæ. Post gregatim vixere, donec artissime occludendæ viderentur.

II.

occlusa Igitur non nisi extrema necessitate vrgente, incendium, pestilentiam, hostem elusuræ, vel aliam domum excitaturæ, aut instauraturæ,& his similia ausuræ, vbi tamen scripta episcopi venia opus est, e monasterio excedere possunt. (*) Mendicantibus permittitur stipem colligere. (**) Ne secretior vita turbetur, sub pœna excommunicationis nemini, (c) ne feminis quidem, ad eas penetrare licet. (***) Monasteria ruri incursionibus exposita in *ciuitates* transferre visum. Habent *oratoria*, in quibus *venerabile* & *sacrum oleum* custoditur, & sacra peraguntur. Cum exteris non nisi per transennam loquuntur, nec nisi per rotam quidquam edere aut accipere possunt. De qui-

(c) Multo minus eas violare earumque pudicitiam attentare licet, id quod nouam *sacrilegii* speciem constituit, illustratam a TAMBVRINO *de iure abbatiss. & monial. disp. XI.*

(d) Hæc

quibus regulæ & constitutiones peculiares sunt consulendæ. Tanta circumspectione imbecillitati sexus succurrere visum, vt, quas pudor non potest, illas necessitas in officio contineat. (d)

(*) *C. periculosum X. de statu regular. in 6. Concil. Trid. sess.* 25. *Ref. c.* 5.
(**) *statut. Bles. art.* 31.
(***) *Concil. Trid. ibid. stat. Bles. art.* 4.

III.

Ad *verbi diuini* & *sacramentorum* administrationem virorum industria opus est. Eligunt ergo *sacellanos*, qui ipsis a confessionibus sunt, & ab episcopo probandi. Eligunt & *prædicatores*. Quotannis ter quaterue confessionarii extra ordinem mittuntur, (e) quibus conscientiam liberius nudare valeant. (*) *habent sacellanos, confessores,*

(*) *Conc. Trident. sess.* 25. *Ref. c.* 10.

IV.

(d) Hæc ratio *veritati*; parum vero *rationi* & *regulis christianismi* conformis est. Vita monastica vnice propter *sanctimoniam vitæ* eligitur & suscipitur. Qualis vero deuotio aut pietas ab his puellis sperari potest, quas *pudor* non deterret, sed *necessitas* constringit? Reluctantes hæ deuote viuunt, quia ita viuere coguntur. Dimittendæ tales magis essent, quam vi ad votum seruandum cogendæ.

(e) Quæ vero præcautiones circa confessionarios obseruandæ sint, exacte rursus tradit TAMBVRINVS *cit. l. disp.* 16.

(f) Post

IV.

superiores, Parent *superioribus* & *obediunt episcopo*, saltem, si exemtæ sunt, qua pontificis delegato, qui singulis monasteriis presbyterum, vel eiusdem ordinis, vel sæcularem, visitatorem attribuit. Quæ in congregationes coiere, veluti Cistercienses & mendicantes, reguntur ab horum ordinum monachis, &, episcoporum auctoritate spreta, *superioribus* parent *generalibus*.

V.

abbatissas. Interiora monasteriorum si spectes, duorum generum superiores habent; perpetuas alteras, alteras triennales. *Illius* generis sunt *abbatissæ*, quarum potestas ex veteri instituto non nisi cum vltimo vitæ halitu exspirat. Quæ olim electæ, (f) hodie æque ac abbates, a rege nominantur. (g) Quod ius cum con-

(f) Post electionem, solemni *benedictione* inaugurantur, secundum ritum præscriptum in *pontificali p.* 170. In hoc *p.* 184. illa notabilis regiminis monastici formula occurrit, quam recitat pontifex, postquam eam in sede collocauerit: *accipe plenam & liberam potestatem regendi hoc monasterium & congregationem eius, & omnia quæ ad illius regimen interius & exterius spiritualiter & temporaliter pertinere noscuntur.*

(g) Si exceperis Franciscanæ sectæ muliebria mona-

concordato non nitatur, pontifex in literis confirmatoriis memorat, regem *commendasse*, maioremque conuentus partem suffragiis suis ornasse hanc virginem: vt veteris electionis vmbra colorque seruetur.

VI.

Huius generis superiores, quæ vel abbatissæ, vel priorissæ vel aliter audiunt, vetera monasteria reformata, & recentiores, etiam mendicantium, congregationes habent. Abbatissas *perpetuas* facilius ad vitium inflecti, atque ad imperium sororibus graue impelli, compertum est. *Triennales* omnes eliguntur secretis suffragiis, præsente visitatore, qui ad clatros appositus præsensque electionem confirmat.

VII.

Eligendæ sunt XL. annos natæ & VIII. professæ, vel minimum XXX. natæ & V. professæ. (*) Nostro iure eliguntur, quæ vel X. annnos professæ, vel VI. annos officio quopiam claustrali functæ sunt. Eliguntur præterea IV. aut VI. matronæ, annis & moribus graues, quæ superiori in minoribus consilium

monasteria, quæ a *nominatione regia* exemta sunt, vti ex rebus iudicatis probatum dedit CHOPPINVS *in monast. lib.* 1. *c.* 1. *n.* 11.

(h) Da-

lium adſunt; de *maioribus* enim omnes conſultant. *Minora* officia ianitricum, valetudinariarum, cellariarum, theſaurariarum a ſuperiore conferuntur, adimuntur, aut ſaltem cum ea exſtinguuntur.

(*) *Concil. Trid. ſeſſ. 25. Ref. c. 7. C. indemnit. X. de electiou. in 6.*

VIII.

quo ritu recipiantur, In recipiendis virginibus ob ſexus infirmitatem ſumma cautio, vt voluntati integra conſtet *libertas.* (h) Qui metu vel impellunt nolentes, vel volentes deterrent, in eos excommunicationis fulmen vibrant patres Tridentini (*). Antequam inueſtiuntur & ad profeſſionem admittuntur, a ſuperiore monendus eſt epiſcopus, vt vel ipſe de vocatione initiandæ iudicet, vel presbyterum deleget, qui vel per clathros vel extra clathros, prout vſus fert, cum ea colloquatur. Nonnumquam *epiſcopus,* ſæpe *ſuperior,* plerumque eius loco *presbyter*

(h) Datur tamen etiam professio *coacta,* postquam vita monaſtica quoque inter *pœnas* relata. Quis ignorat, IVSTINIANVM in *Nou.* 134. *c.* 10. adulteram monaſteriis poſt fuſtigationem addixiſſe, ita, vt ſi poſt biennium maritus eam recipere nolit, inuita tonderi & ad professionem monaſticam cogi poſſit, ad *perpetuam pœnitentiam* agendam.

(i) Non

byter (i) virginem velat solemniaque vota ritu singulorum monasteriorum recipit.

(*) *Seß.* 25. *Ref. c.* 10.

IX.

Differt hæc cærimonia a solemni virginum *consecratione*, (k) quæ fere in desuetudinem abiit, nostra tamen attentione digna, quum ex ea appareat, quo fine religiosarum professionem receperit ecclesia. (*) Solus episcopus consecrat virgines XXV. annis maiores die festo aut saltem dominico, quas singulas priuatim interrogat de caussa propositi, de statu conscientiæ, de vita anteacta: debent enim esse intactæ. (**) Quibus præmissis, monasterio egrediuntur, comitibus duabus anibus cogna- *& consecrentur?*

(i) Non idem concessum est abbatisfis, quæ puellis velamen imponere vetantur, *c. statuimus* 3. *C.* 20. *q.* 3. quamuis alias quidam abbates ordines minores conferre queant. Iurisdictionem tamen, etiam territorialem, quædam in Germania, quatenus immediate imperio parent, exercent, cum voto in comitiis curiatim dando.

(k) Huius *consecrationis* ritus sedulo explicat, simulque antiquos ordines refert EDMVNDVS MARTENE, *de antiq. eccles. ritibus tom. III. lib.* 2. *c.* 6. Iura consecrationis vero illustrat TAMBVRINVS *cit. l. disp. XXVII.*

(l) Prima

gnatione iunctis, & episcopo post prælectam epistolam & graduale missaticum offeruntur ab archipresbytero nomine totius ecclesiæ, vt benedicantur, consecrentur & Christo desponsentur. Episcopus ter rursus interrogat (l) singulas de proposito sanctissimo; quo facto prosternuntur & Litaniæ recitantur. Episcopus benedicit amictui, quem ipsæ induunt; *velum* autem ex eius manibus accipiunt. Quibus præmittitur oratio de excellentia virginitatis, de coniugii impari sanctitate, de præcipuis virginum virtutibus. Post velum *annulum* porrigit, quo Christo desponsantur, & in signum huius connubii coronam capiti imponit, precibus interfertis, quibus virginum officia & præmia immortalia celebrantur. Postremo diras imprecatur, virgines hasce vel bona earum violaturis. Hoc ritu peracta

(l) Prima interrogatio, si plures consecrandæ, in genere ad omnes dirigitur: *vultis in sanctæ virginitatis proposito perseuerare?* singulæ respondent: *volumus:* deinde singulas seorsim in genua coram eo procumbentes interrogat: *promittis te virginitatem perpetuo seruare?* Resp. *promitto.* Denique rursus omnes interrogantur: *vultis benedici?* Resp. *volumus.*

(m) A

peracta est solemnis illa veterum consecratio virginum, cuius exempla saeculum XIII. adhuc vidit. (***)

(*) *Concil. Mediol. IV. an.* 1576. *n.* 11.
(**) *Pontif. Roman. de consecrat. virg.*
(***) THOMASS. *discipl. part.* 4. *l.* 1. *c.* 60.

X.

De *eremitis* paucis dicendum. Hi vero non amplius sunt monachi, diuturno vsu vitae communis subacti, quales veteres illi Anachoretae; sed homines suopte ingenio secessum petentes, vbi vel singuli soli, vel bini ac trini instar *monachorum* viuunt. (m) Episcopi est, dispicere, num vera deuotione ad hoc vitae genus impellantur. Nam neutiquam ferendi sunt, qui sola spe impudentissimae mendicitatis & impunitae licentiae in abdita loca rapiuntur: quorum innumera im promtu sunt exempla. (*) *Eremitae hodierni.*

(*) *Concil. in Trullo c.* 41. 42. *Concil. Tolet. IV. c.* 5.

CAP.

(m) A monachis tamen hodiernis in eo distinguuntur, quod voto *paupertatis* sese non adstringant, & inde ad *testamenti factionem* admittantur. Sed vt plurimum, eremitis mortuis, certatur de paupere regno, nec aliud relinquitur patrimonium, quam ipsa *paupertas*, in cuius solatium haec vita eligi solet, vt pinguiores eleemosynae iis obueniant.

 (n) Sta-

CAP. XXIX.

DE PRIVILEGIIS CLERICORVM.

I.

Priuilegia clericorum posita

PErsonæ, vel *clericatu* vel *professione* religiosa Deo consecratæ, semper præ ceteris Christianis plura præcipua habuerunt, præsertim iis temporibus, quibus cum horum hominum *statu* (n) excellens virtus indiuiduo vinculo sociabatur. Grauisi sunt præcipuis honoribus, reditibus, exemtionibus, aliisque iuribus vtilibus. De his posterioribus, quatenus vel in certis reditibus, vel in retributionibus, vel in oblationibus incertis consistunt, potissimum agemus *Part. II.*

II.

in honore præcipuo

Tanto maiori honore sunt habiti, (o) quanto magis honores fugiebant, demissio-

(n) Status enim eorum a *laicorum* statu adeo distingui cœpit, vt aliud genus hominum esse viderentur. Sanctior & integrior vita olim eos distinguebat: nunc vero magis *status* talis, qui indicat laicos esse *filios* seu *parentes;* clericos vero magis patres seu *imperantes.*

(o) Hoc honore omnino mactandi erant, qui tanto studio singulorum saluti inuigilabant, vel ipso PAVLO monente. 1 *Tim. V,* 17. Id tamen negari nequit,

miſſionis animi & ſummæ caritatis ſectatores. Primis ſæculis Chriſtiani ad eorum genua prouoluti, pedes exoſculati, benedictionem flagitantes, *patres, dominos, venerabiles, amabiles Dei, ſanctos* appellabant: quæ vocabula deinceps, frigeſcente affectu, dicis cauſſa vſurpata, & regulares etiamnum *domini, patres, reuerentiæ*, vocantur, titulis epiſcoporum olim & presbyterorum propriis. (*)

(*) *Vid. tr. de morib. Chriſtianor. c.* 25. 29.

III.

Eccleſiaſtici vulgo in *eccleſiis*, omnibusque ſacris pompis, primum locum occupant, laicosque omnes antecedunt. (p) In conuentibus politicis *corpus*

nequit, ſingularem hanc venerationem in ſeculis corruptis ambitionem plerorumque inflaſſe, vt de laicorum ſtatu ſupprimendo vnice cogitarent, vt iam tempore SEVERI mores epiſcoporum & presbyterorum corruptos taxet SVLPICIVS SEVERVS *dial. c.* 21. Ipſa concilia magis ambitionis ſtudium in clericis promouerunt, quos ad humiliarem vitæ vſum incitare debebant, vt vel ex *Matiſconenſi concil. anno* 585. celebrato *c.* 15. manifeſtum eſt.

(p) Nam etiam in imperio noſtro comitia iis ſcamnum in latere dextro aſſignant, & diætæ prouinciales primum iis locum ante comites concedunt.

 (q) Non

pus clericorum præit corpora reliqua omnia, quod in conuentibus regni *generalibus* & diætis *prouincialibus* cernitur. Corpora clericorum, veluti cacapitula & collegia regularium cum inter se, tum ad corpora sæcularium relata, veterem consuetudinem sequuntur, quod etiam de singulis ecclesiasticis obseruandum, nisi vel ob *beneficium*, quod habent, vel ob *officium* altius ascendere datum. (*) Lites de hac re in pompis solennibus aliisque publicis cærimoniis oborientes componit episcopus. (**) In Francia quidem episcopus vitandi scandali caussa interloquitur, sed quia hæ controuersiæ habentur pro caussis *possessoriis* (q), iudex laicus decidit. Iniuriæ his illatæ habentur pro atrocioribus, &, si reales sunt, excommunicationem operantur, & eam quidem *reseruatam*. (r) (***)

(*) *Vid.*

(q) Non sine ratione, quia in his controuersiis omne fert punctum *obseruantia*, quæ ex *vsu* & *possessione* trahitur. Inde expedit, remediis *possessoriis* magis quam *petitoriis* vti, & cum *possessio* iuris ecclesiastici in solo *facto* consistat, & in possessorio vnice *quæstio facti* excutiatur, etiam iudici seculari integrum est, de ea iudicare.

(r) Vt a solo pontifice absolutio obtinenda sit. Non enim simplicem *iniuriam*, sed *sacrilegium* enorme committunt,

(*) *Vid. Memoir. du Clergé part. 1. tit. 2. c. 5.*
(**) *Concil. Trid. seff. 25. de regul. c. 13.*
(***) *C. 16. q. 4. c. 29.*

IV.

Exemtiones sunt duplicis generis. Aliæ personas potissimum afficiunt, tenduntque ad tranquillitatem ecclesiasticorum, vt sacris vacare possint: aliæ bona respiciunt. Quum enim ex publico aluntur & laborum præmia capiunt; iustum est, vt hæc conseruentur, ne altera manu eripiatur, quod altera datum est. *in immunitatibus*

V.

In personalibus princeps est exemtio a *iurisdictione*. Nam vulgo nulla persona ecclesiastica coram *iudice sæculari* conueniri potest: qua de re *Part. III.* porro exemtio a *muneribus municipalibus*, a tutelis, curatelis, nisi quas sponte suscipiunt. (*) Inde a Cypriani temporibus statutum est, si quis clericum in testamento tutorem nominauerit, pro eius *personalibus*

mittunt, qui violant clericos, vt INNOCENTIVS III. pasfim in *epist.* suis inculcat, ne quidem exceptis parentibus, filios suos clericos verberantibus. HARDVIN. *tom VI. P. 2.* *concil. p.* 1260. Videlicet clerici dicuntur *spirituales;* sicuti vero rerum *sacrarum*, ita quoque *personarum spiritualium* læsio sacrilegium constituit.

eius anima facrificium fieri non debere. (**) Debitorum cauffa non in *vincula* coniici, (s) nec in res mobiles eorum, quæ ad cultum diuinum deftinatæ & ipfis neceffariæ funt, *exfecutiones* fieri poffunt. (***) Immunes funt a *militia*, ad quam olim ob feuda, quæ poffident, tenebantur, nifi in *fequela*: nec alios milites fubmittere, aut pretio id onus redimere coguntur. Immunes funt ab *excubiis*, *vigiliis*, *militum hofpitationibus*, (t) pœna capitis fancita in eos, qui in domos presbyterorum, aut in domus certis beneficiis affixas, aut a clericis habitatas, irrumpunt hofpitandi cauffa. Prohibitum etiam confulibus & fcabinis, ne militi huius rei cauffa tefferas hofpitales fcribant; ne quid pro redimendo hofpitii onere, pro vtenfilibus, militumque alimentis a clericis

(s) Quid vero fi pacti adiecti indoles hoc poftulet? Quid fi fub *pacto obftagiali* vel in *literis cambialibus* fe fe obftrinxerint? Rectius vfus vtriusque iuris iis interdicitur fub pœna, vti pasfim factum eft: hoc non facto, vix a vinculo carceris liberari poffunt, quippe quod in eiusmodi obligationibus plane fingularibus neminem facile excipit.

(t) Olim tamen non aliter, quam fi fpeciali priuilegio effent muniti, quod formulæ diplomatum antiquorum teftantur.

clericis exigant; exacta restituant. (****) Eadem ratione ab onere alendi militem, muniendi ciuitates, conferendi ad subsidia cuiuscumque generis exemti sunt. (*****)

(*) *L. 52. C. de episc. & cler. C. 16. q. 1. c. 40.*
(**) *Cyprian. ep. 1. al. 66. dist. 88.*
(***) *Stat. Blef. art. 57.*
(****) *C. 4. X. de immun. eccles.*
(*****) *C. 29. C. 7. eod.*

VI.

censualibus In terris, quae onerantur in capita, immunes sunt clerici, nec onerari possunt, si vel maxime beneficia vel ipsi percipiant, vel patrimonia habeant, decimasque teneant. Quae priuilegia nouissime parum pensi habita. Plerisque in locis subiecti sunt *tributo negotiatorio*, quum prouinciarum praefecti decimas conductas pro officio aestiment, & incolae oneris partem in eos deuoluant. *Beneficiati* vnius tantum beneficii intuitu immunes sunt.

VII.

realibus In terris, quae onerantur ratione fundorum, fundi ecclesiarum aeque ac nobilium immunes sunt, & qui alienati sunt, si ad ecclesiam redeunt, illico e *catastro* delentur. Sed haec immunitas restricta est ad veteres fundos, quos ecclesiae possederunt, antequam *catastrum* inualuit.

ualuit. (u) In terris, quæ oneri *salinario* subiectæ sunt, ecclesiasticis parcitur, nec domus eorum, prohibiti salis ergo, perquiruntur. Nec vini, quod ipsi ex fundis siue patrimonialibus siue beneficiariis hauriunt, *censum;* nec si id per auersionem vendunt, *vicesimam*; nec si sigillatim, *octauam* vel *quartam* soluunt. (x) Et ista quidem summa est priuilegiorum, quibus ecclesiastici in Francia gaudent, potius, minus, pro temporum & locorum diuersitate: quod vsu addiscendum. Communitates autem religiosorum & religiosarum corporibus ecclesiasticis annumerantur.

INSTI-

(u) Si fundos acquirit ecclesia, oneribus iam subiectos, eos non aliter quam cum sua causa aequirere potest, quia graue reipubl. afferretur præiudicium, si prædia ab ecclesia acquisita mox tributis liberarentur.

(x) Ex ipsis rerum argumentis, legibusque regni Galliæ id prolixius illustrat HERICVRTIVS *dans les loix eccles. dans leur ordre naturelle p. 655. sqq.*

(y) Di-

INSTITVTIONVM IVRIS ECCLESIASTICI

PARS ALTERA.

Cap. I.

DE ANNO, DIEBVS FESTIS ET ABSTINENTIIS.

I.

Satis de personis: nunc ad res, quae sunt alterum iuris ecclesiastici obiectum, deueniendum. Res sunt vel *spirituales* vel *temporales*. *Spirituales*, quae recta diriguntur ad animarum salutem, vt sacramenta, vt praedicationes, preces, ritus sacri. (y) *Temporales* sunt, quae ad sustentationem clericorum & pauperum, ad iugem ignem, ad cetera, sine quibus publicus cultus peragi nequit, destinatae, vt decimae *Rerum diuisio.*

(y) Distinguendum tamen est inter *res ipsas* & earum *ordinem* iure ecclesiastico introductum. Hic proprie *iura* constituit, ad iuris ecclesiastici prudentiam spectantia, iure humano introducta, & rectius *ecclesiastica* quam *spiritualia* vocantur. Sed iure canonico quicquid *iuris ecclesiastici* est, per abusum *spiritualibus* accensetur. Obseruat Autor ipsemet in §. *sq.* se magis de *ordine*, quam de *rebus* ipsis *spiritualibus* acturum esse.

 (z) Quia

decimæ, oblationes, reditus ex beneficiis. (z) Sunt etiam res *ſacræ* ſpiritualibus inferiores, (a) temporalibus potiores, vt vaſa ſacra, ornamenta ſacra, ædes ſacræ, cœmeteria. De ſingulis ſigillatim.

II.

Res ſpiritualis. De ſpiritualibus acturi non dicemus de *gratia*, *fide*, *caritate* ceterisque virtutibus, quæ ſunt anima religionis Chriſtianæ; ſed de iis, quæ incurrunt in ſenſus, & de quibus in iudiciis lites agitari poſſunt. In his familiam ducit *officium diuinum*, quandoquidem epiſcopo ante omnia diuerſi generis preces publicas commendat Paulus (*)

(*) 1. *Tim. II.* 1.

III.

Caput anni eccleſiaſtici. Diuinum officium pro dierum diuerſitate per ſingulorum annorum decurſum

(z) Quia tamen propter *ſpirituales* h. e. clericos introductæ ſunt, & *eccleſiarum* acceſſorium; a pluribus inter res *ſpirituales* referuntur ex abuſu iam notato. Nihil notius eſt, quam *oblationes* & *decimas* rebus accenſeri ſpiritualibus, & inde ipſis in conciliis contra laicos argumenta deſumi. vid. FILESACVS *de ſacrilegio laico.*

(a) Parem tamen fere virtutem cum *ſpiritualibus* habentes ob *conſecrationem*, quæ iis virtutem ſpiritualem attribuere creditur.

(b) Si-

cursum est diuersum (*). Anni *ecclesiastici* caput non est Ianuarius, qui anni *ciuilis*; sed *December*, & quidem dominica *aduentus*, quæ est instar præparationis (b) ad *festum natiuitatis dominicæ*. Ea proxima est ad anniuersarium Sant-Andreanum, quod XXX. vel vltimo Nouembris die celebratur, inciditque vel in triduum præcedens vel in triduum subsequens, in tempus scilicet, quod inter XXVII. Nou. & III. Dec. interiectum; verbo, in primam dominicam, quæ est a tergo vigesimi sexti Nouembris. Ob mutationem *literarum dominicalium* hoc instituto opus fuit, vt Aduentui tres hebdomadæ integræ & quarta saltem inchoata detur.

(*) Vid. *rubric. breuiar. & missalis.*

IV.

(b) Sicuti ante Pascha ab antiquo *quadragesimale ieiunium* receptum est, ita simile ieiunium ante Natiuitatem Christi a multis retro seculis *in aduentu* obtinuit. Eius initium olim a festo S. MARTINI repetebatur, & per XL. dies seruabatur iuxta *capitul. regum Franc. lib. VI. c.* 187. vt adeoque olim laxius spatium *aduentus domini* habuerit. MARTENE *de antiq. eccles. discip. in diuin. offic. celebr. c.* 10. Videlicet quia Christiani annos ab *incarnatione Christi* computarunt, in *ritualibus* diuina officia inde auspicanda fuerunt, initio facto ab *aduentu Domini*, tanquam tempore, festo natalis domini destinato, eiusque præparationi inseruiente.

IV.

Pascha Dierum festorum celeberrimus est *paschalis*, e quo pendent reliqui *mobiles* omnes; inde dicti, quod certis temporibus affixi sunt. Pascham præcedit *ieiunium* quadragesimale, ad quod præparantur animi tribus hebdomadibus proxime antecedentibus, quarum caput est dominica *septuagesima*, quæ est instar noui principii anni ecclesiastici. Pascham quadraginta diebus *adscensio Domini*; quinquaginta, *Pentecoste* subsequitur. Cæteræ dominicæ vsque ad Aduentum & ab Epiphania vsque ad Septuagesimam numeris distinguuntur. Ergo in figendo die Paschali præcipuus labor.

V.

quomodo figenda? In quo duo præcipiuntur, vt sit *dominica*; vt sit ea, quæ decimum quartum lunæ Martii proxime insequitur: in quo non calculus *Astronomicus*, sed *ecclesiasticus* sequendus, qui non semper ad cursum lunæ apparentem directus est. Dominica esto, eo quod Iesus Christus postridie Sabbathi, primo die hebdomadis, quo mundus creari cœptus, ex inferis rediit. Dominica illa quantocyus post XIV. lunæ Martii h. e. post *Plenilunium* proximum æquinoctio vernali, ex institutione primæua, quæ in

XIV.

XIV. illum diem incidit, (*) celebranda est; sed non ipso illo die XIV. etiamsi sit *dominica*, quia constat, Christum postridie Paschæ Iudæorum ab inferis fuisse suscitatum: vnde Pascha nostra non potest incidere in Pascham Iudæorum. Tribus prioribus sæculis plures ecclesiæ ex instituto Hæbræorum ipso XIV. Pascham celebrarunt. (c) Qua de re magni fluctus orti, quos composuit concilium Nicænum; damnataque obseruantia Hæbræorum dominicam elegit. (**)

(*) *Exod. XII, 6.*

(**) ATHANAS. *de Synod. p.* 873. EVSEB. *de vita Constant.* 3. *c.* 18.

VI.

Sed quum annus Astronomicus annum ciuilem, quo vtimur, horis V. minutis XLIX. superet; VI. horas completas computare placuit, vt quaternorum annorum, vltimo, qui bissextilis est, dies *olim difficile,*

(c) Maxime in Asia minore, traditione quadam suffultæ, a S. IOANNE Apostolo hanc obseruantiam sibi præscriptam esse. Traditione prorsus contraria, a S. Petro deducta, nitebatur ecclesia Romana cum aliis occidentalibus, quæ tamen hac in controuersia parum momenti habere poterat, cum neutra ecclesia traditionem prætensam probare potuerit.

(d) Et

dies integer intercalari posset, neglectis XI. illis minutis, quæ annus Astronomicus non habet. Sed ex his, minutis duodecim sæculorum spatio X. dies nati, qui Nouilunia præcipitarunt. Qua de caussa an. 1582. GREGORII XIII. auctoritate fasti emendati, quibus, quoad eius fieri poterat, simili errori in posterum obuiam itum. Soluto Nicæno concilio patriarcha Alexandriæ, vbi Astronomorum principes floruere, quotannis diem veram indagauit, eamque Romano patriarchæ; Romanus longinquioribus significauit episcopis, *literis*, quæ a re *paschales* appellatæ, (*) & solemni more in singulis cathedralibus ab archidiacono publicatæ, qui dominica *Epiphaniæ* indicauit omnia festa mobilia. (d) (**) Post reformationem Gregorianam ex fastis perpetuis & calendariis, quæ singulis annis euulgantur, nemo non exactissimum cum anni ciuilis, tum ecclesiastici, ordinem addiscere potest.

(*) LEO

(d) Et præterea etiam, diem synodo Diœcesanæ præfixum, inter ipsa festa publicauit hac formula: *dominica secunda pascha Diœcesana synodus habebitur*, quæ itidem propter synodum solennis erat, & *festis mobilibus* annumerabatur.

(e) Recte

(*) LEO *ep. 64. al. 94. c. 24. D. 3. de consecrat.*

(**) *Pontif. Rom. part. 3, init.*

VII.

Sunt festi dies, omnibus per totum orbem Christianum & omni tempore sacri, vt Pascha, Pentecoste, dominicæque omnes; item ieiunium quadragesimale & *abstinentia antesabbathina*, (e) idque veteri traditione, quam ab apostolis profectam autumant. (*) Ceteri maximam partem nec semper, nec vbique obseruantur, quippe a certis episcopis certis populis traditi: Sic singulæ prouinciæ celebrant *anniuersaria sanctorum*, qui in iis plantarunt ecclesiam, aut quorum reliquiis gloriantur. Sic ex certis caussis in certis locis vigent

Dierum festorum & feriatorum differentia.

(e) Recte Autor abstinet ab appellatione *ieiunii*, vocabulo *abstinentiæ* vsus; feria enim VI. non tam ieiunatur, quam abstinentia a certo ciborum genere seruatur, quæ duo antiquitus distincta fuere. Ceterum hæc *abstinentia* ab æuo apostolico deduci nequit. Tempore TERTVLLIANI *stationes* feria IV. & VI, seu *semiieiunia* seruabantur, sed ex *libertate*, ipso teste *de ieiun. c. XIII.* Paulatim libertas prisca, accedente consuetudine, in *necessitatem* conuersa, sine omni tamen præcepto apostolico, vt fatentur AVGVSTIN. *in epist. ad Catul.* & SOCRATES *lib. V. hist. eccl. c. 22.*

(f) In

vigent feriæ aut ieiunia, ceteris omnibus ignorata. Summa huius doctrinæ est, vt suæ quisque in his rebus ecclesiæ instituta moremque sequatur. (**)

(*) *c.* 6. 7. *D.* 3. *de consecrat.*

(**) AVGVST. *ep.* 34. 55. *ad Ianuar.*

VIII.

Illi officio; hi cessatione a laboribus celebrantur, quam remittere

Sunt *festi* dies, qui in ecclesia solum diuerso *officio* celebrantur; sunt & *feriati*, veluti dominici, quibus nec seruiles labores, nec cetera negotia expedienda, nec in sacris aut sæcularibus tribunalibus actus iudiciales suscipiendi, nec nundinandum aut commercandum. (*) Sancte in his versandum, nec ferendum, vt commissationibus & tripudiis transigantur. (**) Vrgente necessitate, veluti si fruges ingenti periculo expositæ, aut optima piscandi occasio, episcopus veniam metendi & piscandi diebus festis, immo etiam diebus dominicis, licet de iure diuino (f) feriatæ

(f) Id tamen patres primitiuæ ecclesiæ non admisere, Christianos a feriis Sabbathi liberatos iudicantes. v. IVSTIN. martyr *in Dial. cum Tryph. p.* 226. EVSEB. *lib. I. hist. eccl. c.* 4. IRENÆVS *lib. IV. adu. hæres. c.* 30. TERTVLL. *adu. iud. c.* 4. *Solis* quidem *diem* celebrarunt, sed vnice 1) ex instituto ecclesiastico: 2) in memoriam resurrectionis dominicæ, non ex substitutione huius diei in locum Sabba-

feriatæ sint, concedere potest, quandoquidem Christus auctor est, sabbatum homini, non hominem sabbato datum. (***)

(*) *C.* 15. *q.* 4. *c.* 1. *C. vlt. X. de feriis.*
(**) *c.* 2. *D.* 3. *ex concil. Tolet. IV.*
(***) MARC. *II.* 27. *C.* 3. *X. de feriis.*

IX.

Idem dicendum de *ieiuniis* & *abstinentiis*, a quibus episcopi singulos ex iusta caussa liberare, & *curatis* eamdem potestatem intuitu ægrotantium conferre possunt. (*) Nonnumquam ob annonæ difficultatem vniuersæ diœcesi indulgetur. Dominica tamen die nullum ieiunium, (g) nec die, Christi natalibus sacro, etiamsi sit *antesabbatinus*: quod ecclesia latina ceteris festis non dedit. (**)

& ab abstinentiis liberare potest episcopus.

(*) *C.* 2. *X. de obseru. ieiun.*
(**) *Dist.* 30. *c.* 7. *C.* 1. *&* 3. *X. de obseru. ieiun.*

CAP.

Sabbathi: nec tamen 3) iudaico more. Vnde multa Christianis *die dominico* permissa sunt, quæ iudæis interdicta. IGNAT. *epist. ad Magnes. concil. Laodic. c.* 49. *&* 51. conf. *c.* 12. *d. cons. D.* 3.

(g) TERTVLLIANVS refert Christianos nefas duxisse, die dominico ieiunare, vel de geniculis adorare. Etiam iudæis Sabbata sunt dies *lætissimi*; ieiunia vero *tristes*, vnde nec Sabato indici possunt, quem morem primi Christiani secuti videntur.

X (h) Ex

Cap. II.

DE DIVINO OFFICIO.

I.

Series precum publicarum

PReces publicæ, quarum feriem *officium* (h) feu *cultum diuinum* appellamus, ex traditione apoftolica inde ab ecclefiæ incunabulis obferuatæ, pro prouinciarum diuerfitate diuerfum habitum induerunt. Clerici omnes & omnes monachi pfalmos *memoriter* cantarunt, & ordine libros fcripturæ, diuerfis temporibus affignatos, legerunt, ceterasque cærimonias, in maioribus obferuatas, peregerunt. Multo poft obferuantia illa in regulas monafticas, veluti in regulam Benedicti, qua *c. 8. 9. feq.* longo ordine omnis ratio Pfalmodiæ enarratur, & in libros publicos (i) ecclefiafticos, veluti in *pfalterium*,

in libros relata

(h) Ex græcorum difciplina hoc vocabulum natum, qui cultum diuinum λειτȣργίαν appellarunt, eumque potisfimum in ardentisfimis precibus, non tamen *ftatis* & *formulariis*, collocarunt. Paulatim tamen ordo certus non tantum in precibus determinatus, fed etiam *ftatæ preces* conftitutæ, quibus tota liturgia fuit abfoluta. v. Dn. PFAFFIVS *de liturgiis*, IO. FRIDERICI *de liturg. vet. & nou.* FRIDERIC. SPANHEMIVS *tom. II. oper. p.* 930.

(i) Horum feriem in latina ecclefia recenfuere NICOLAVS PETRVS

rium, *lectionarium*, *antiphonarium*, *sacramentarium*, aliosque, relata est, in quibus paucis verbis literisque *rubentibus* precum gestuumque comitum ordo modusque notantur. Vnde natæ sunt *rubricæ*, huius rei vnæ, eædemque fidelissimæ, indices. Quas particulatim cum cunctis cærimoniis describere, longum foret, & iusti voluminis opus. Summos saltem apices attingere iuuat.

II.

Institutum autem est diuinum *officium*, vt publice cum cantu & omnibus cærimoniis rei conuenientibus celebretur. Igitur in singulis diœcesibus saltem vnus locus patere debet, quo populus singulis diebus & horis singulis pro suo quisque affectu & otio confluere possit. Talia loca sunt ecclesiæ *cathedrales* & *collegiatæ*. Clericos, quippe in nullam vitæ ciuilis partem vocatos, assidue publico officio interesse decet, &, si per negotia ecclesiæ vtiliora impediuntur, saltem priuatim easdem preces recitare tenetur. (*) *absoluit officium, vel publice*,

(*) *C. vlt. D.* 29.

III.

TRVS SIBBERN *de libris latin. eccl.* & Dn. PFAFFIVS *de liturg.* Ordines antiquos recensuit EDMVNDVS MARTENE *de antiq. eccl. rit.* RENAVDOT. *in collect. liturg. orient.*

 (k) Inde

III.

vel priuatim recitandum, Vnde nascitur omnium clericorum, qui in sacris sunt, aut beneficia tenent, obligatio ad recitandum *officium* (k). Iustum enim est, vt saltem id dent ecclesiæ, vt pro populo, præsertim pro iis, qui per negotiorum multitudinem nec sæpe, nec diu, precibus immorari queunt, Deum orent. (*) Nouissime hæc obligatio disertis constitutionibus inculcanda videbatur, condemnatis beneficiariis, qui negligentiores essent, ad ratam fructuum restituendam. (**) In plerisque ecclesiis ob donationes ob animam interserenda sunt officia seu Missæ extraordinariæ, quas eos, qui his gaudent, fideliter peragere decet. Sed quum per tot sæculorum decursum, accumulatis piis fundationibus, id institutum vix exitum habere possit, Concilium Tridentinum (***) Episcopis

(k) Inde vsus *quotidianarum missarum* ortus, recitandarum etiam remoto omni populo, cui prodesse existimantur, quem tamen morem instituto primæuo non adeo conuenire palam est. Simili ratione *horæ canonicæ* olim erant *publicum officium*, quibus etiam laici intererant, paulatim tamen ad solos canonicos, monachorum æmulos, transiere, postquam idioma latinum, quo celebrantur, parum laicis prodesse poterat.

(l) Vo-

pis permisit Missarum numerum arctare, ita tamen vt benefactorum memoria semper recolatur. Id quod aula Romana restringit ad fundationes ante concilium Tridentinum factas, & in posterioribus auctoritatem papæ desiderat.

(*) *c.* 2. *D.* 91. *&* 9. *C.* 1. *X. de celebr. miss.*
(**) *Constit. Pii V. n.* 135. 1571.
(***) *Sess.* 25. *Ref. c.* 4.

IV.

In cantando officio *publico* sequenda est obseruantia ecclesiæ, in qua cantatur. Sed qui *priuatim* id recitant, neque ad horas, neque ad corporis diuersos gestus, ingeniculationem, vel erectionem, adstringuntur. Sufficit enim XXIV. horarum spatio integrum perstringere officium. (l) Præstat tamen anticipare, quam reiicere preces (*). Hinc omnes horas minores mane, & matutinas pridie eius diei ab hora quarta pomeridiana recitare, permissum. Multo tamen præstat, horis, quoad eius fieri

in quo sequenda obseruantia ecclesiæ loci,

(l) Vocant alias *cursum canonicum* vel *quotidianum*, cuius recitatio quotidiana ex *Breuiario* monachis & clericis incumbit, si non possunt *publico officio* interesse. Idem officium priuatum peragunt ordines militares, quod statū quodammodo monachorum habeant MENDO *de ordin. milit. disquis.* 13.

ri poteſt, ſtricte inhærere, ne ſanctisſimi inſtituti fructum perdamus, qui eſt, vt ſubinde in Deum defixi aliquo modo aſſequamur præceptum diuinum de iugiter orando. (**) In his vtendum officio diœceſeos, in qua domicilium, niſi *Romanum* (m) præferatur, cuius vſus per omnem eccleſiam latinam permiſſus. Correctum illud eſt ex decreto concilii Tridentini (***), & ab omnibus nouarum congregationum presbyteris receptum. Adoptatum eſt etiam a pluribus Franciæ prouinciis ſeruandæ vniformitatis obtentu; ſed reuera ob librorum inopiam, & quod correctu eſſent difficiles. (****)

(*) *Gloſſ. in c. presbyter. X. de celebrat. miſſ. verbo. perſoluat.*

(**) 1. *Theſſ. VI*, 17. *Luc. XVIII*, 1.

(***) *Seſſ.* 25. *in f.*

(****) *Concil. Burdigal.* 1583. *c.* 4. *Aquenſ.* 1585. *Narbon.* 1609. *c.* 40.

V.

quum diuerſarum eccleſiarum ſint ritus diuerſi.

Quum Chriſtiana religio non conſiſtat in cærimoniis, nec ipſe Chriſtus præter eas, quæ ad ſacramenta pertinent,

(m) Intelligit Autor *miſſale Romanum ex decreto SS. concilii Tridentini B. Pii V. P. M. iuſſu editum, Clementis VIII. ac Vrbani VIII. auctoritate recognitum*, quod Romæ, Patauii aliisque locis editum eſt.

(n) Ra-

nent, alias præscripserit; quidquid harum est, ab apostolis & ecclesiæ pastoribus accepimus: qua in re pro temporum & locorum diuersitate maxima cernitur diuersitas. Principio officium *lingua* cuiusque gentis *vulgatissima* latissimeque patente, quæ in occidente *latina* erat, celebratum. Quum istæ linguæ a vulgi vsu procedente tempore recesserint; ecclesia, nouationum (n) inimica,

(n) Ratio hæc parum stringit. Equidem alii hanc adiungunt rationem, vt per *linguæ latinæ* vsum vnio cum ecclesia Romana & veneratio erga *religionem* seu potius eius antiquos ritus conseruetur. Ipse tamen Autor *tom. XIII. hist. eccl. in disc. prælim. §. XXIV. in f.* parum hac ratione tangitur, sed eleganter de hoc more ita edisserit: *quod reliquum est, parum me mouent rationes, quas plurimi hodie allegare solent, vt scilicet veneratio erga religionem conseruetur. Cæca hæc veneratio falsis religionibus conuenit, fabulis & friuolis innixis superstitionibus. Eo maior erga veram religionem veneratio erit, quo magis cognita, sicuti in contrarium, postquam populus intelligere non potuit, quæ dicuntur in ecclesia, desiderium eorum notitiam acquirendi deposuit amisitque, & in tanta fuit ignorantia, vt nequidem institutionem sibi necessariam esse existimauerit. Qui autem naturali ingenii bonitate pollent, in ista ignorantia facile eo prolabuntur, vt de iis, quæ tanta sollicitudine absconduntur, sinistras cogitationes alant.* Iudicium Autoris etiam ad-

 probat

inimica, nihilominus publicum earum vſum retinendum cenſuit. Maior eſt in ritibus diſcrepantia, quibus tamen vnitas eccleſiæ haud atteritur, quum nec doctrinam, nec mores afficiant. (*) Sic Græci aliique Chriſtiani orientales *rituali* a noſtro diuerſiſſimo vtuntur, & plerisque in Francia cathedralibus, immo & Benedictinis, proprii ritus & propria ſunt officia. Eſt hæc pars libertatis eccleſiaſticæ a Gregorio M. profecta, qui *l. 12. ep. 31.* §. *3.* diſcipulo ſuo, Auguſtino, auctor eſt, vt optimum quodque, ſiue ſit ex Romana, ſiue ex Francicis eccleſiis hauſtum, Anglis præcipiat. (o) Vetus

probat LVD. ELLIES du PIN *dans la Biblioth. eccleſ. tom. XIX. p.* 118.

(o) Nec tamen illud obſeruauit fideliter, poſtquam etiam vſum latinæ linguæ in liturgiis conſeruauit, quod etiam BONIFACIVS in Germania fecit. Idem obſeruat AVTOR *cit. l.* vtrumque tamen excuſat, quod veriti fuerint, ne Angli & Germani ſe a reliquis Chriſtianis plane ſeparatos crederent, niſi latina lingua eos quoque cum illis vniret, primario vera cum eccleſia Romana, vt centro vnionis eccleſiaſticæ. Enimuero forſan ipſemet animaduertit, hanc rationem parum ſtringere, hinc nouam addit, ſcilicet admodum periculoſum atque laborioſum fuiſſe, ſcripturam ſacram ceterosque libros liturgicos in linguam vernaculam vertere, ad quod meo iudicio, hi inepti

Vetus præceptum eſt, vt in ſingulis prouinciis vnum ſaltem obſeruetur officium, eccleſiæ ſcilicet Metropolitanæ proprium. (**)

(*) *C.* 14. *X. de offic. iud. ord.*
(**) *Diſt.* 1. *c.* 31. *diſt.* 2. *c.* 31.

VI.

Mutari poteſt ab epiſcopo;

Singulæ preces & cærimoniarum ſeries, quum ſit tantum inſtitutionis humanæ, ex iuſtis & grauibus cauſſis, mutari poteſt, v. gr. vt fabulæ aut ſuperſtitioſi ritus, ſi quos ſuperiorum temporum ignorantia inuexit, eliminentur. (*) Sed ſola *ordinariorum* auctoritate, quibus multo magis nouationes impedire, eisque reſiſtere licet, qui deuotionis obtentu, ſiue per ignorantiam ſiue per lucri cupidinem, diuinum cultum alterare, & in ſacris nouo ritu ineptire audent. Si ex certis cauſſis, veluti ob ſterilitatem agrorum, ob inclementius cælum, ob hoſtium incurſionem, aliasque calamitates, itemque ob victoriam ab hoſte reportatam, aliaque diuina beneficia, extra ordinem Deus vel exorandus vel laudandus eſt; epiſcopus formulas præſcribit, tempusque, & locum & formam

inepti erant. Ita vero, in ſuo conuerſionis negotio parum profecerunt, niſi vt numerum ſubditorum eccleſiæ augerent.

non a iudice sæculari.

mam indicat: qua in re nulla *iudicum sæcularium* auctoritas, (p) quibus cognitiones caussarum, ad officium diuinum pertinentium, interdictæ sunt. (**) De prædicationibus aliisque institutionis generibus *part. I. c. 12.* quantum satis est. Nunc de sacramentis dicendum.

(*) *Concil. in Trullo c. 43. concil. Trid. sess. 22. c. 25. in.*

(**) *Mem du Clergé part. 1. tit. 2. c. 5. n. 6. 7. 8. c. 4. n. 18. &c.*

Cap. III.

DE BAPTISMO, CONFIRMATIONE, EVCHARISTIA.

I.

Baptismus in ecclesia baptismali

Baptismus, extra casum necessitatis, publice in ecclesia, (q) vbi sunt fontes baptismales, solemni ritu suscipiendus est. Olim ipsi infantes non

(p) Reges Galliæ tamen, reportata victoria, archiepiscopo Parisiensi per literas solennes iniungere solent, vt publice per hymnum Ambrosianum Deo grates agantur laudesque dicantur.

(q) Non tam loci esset habenda ratio, quam cœtus fidelium, adeoque expediret, vt, congregata multitudine sacrorum causa, baptismus perageretur, & sic assistente tota ecclesia baptizandus in eius gremium reciperetur.

(r) Id

non nisi tempore Paschali & Pentecostali solemniter sunt baptizati: vnde his diebus etiamnum fontibus baptismalibus benedici solet. (*) Post infantum baptismus, ne salus eorum periclitaretur, dilatus non est: sed adulti etiamnum solemnibus diebus ab ipso episcopo, si pote, baptizandi sunt. Ordinarius huius sacramenti administer est parochus, vel presbyter ab eo delegatus. Et ob hanc spiritualem natiuitatem potissimum ecclesiæ pastoribus *patrum* nomen datum. (r)

(*) *Cl. vii. de bapt.* SIRIC. *ep.* 1. *ad Homer.* LEO *ep.* 4. *de consecr. dist.* 4. *c.* 11. 12. 13. *Rubr. Ritual. Rom.*

II.

immersione vel infusione aquæ naturalis

Baptizandum autem aqua naturali, & vel per immersionem vel per infusionem. Infusio hodie visitata est, quum aquam capiti infundamus; sed veteribus immersio placuit vsque ad sæculum XIV. (*) quæ exacte respondet *baptizandi* vocabulo, quod lauacrum sonat, meliusque exprimit mysterium baptismi, in quo vna cum Christo sepulti sumus,

(r) Id quidem negari nequit; optandum tamen esset, vt in hac sola ratione hæc appellatio substitisset, nec sub appellatione *patrum* simul imperium in laicos affectatum fuisset.

ſumus, vt ad exemplum eius reſurgentes nouam vitam viuamus. (s) (**) Inter immergendum vel infundendum pronuntianda ſunt verba, ex inſtitutione Chriſti in eccleſiam recepta: *Ego te batizo in nomine Patris, Filii, & Spiritus ſancti.* Si ex iuſtis cauſis dubium ſit de baptiſmo, veluti infantis expoſiti; adiecta conditione baptiſmus fieri poteſt, dicendo: *Si non baptizatus es, ego te baptizo* &c. ne baptiſmum iterare videamur. (t) Quæ tamen conditio præter neceſſitatem adiicenda non eſt. (***)

(*) MARTENE *de ritib. l.* 1. *c.* 1. *art.* 14. *n* 6.

(**) *Rom. V,* 24. *Coloſſ. II,* 12.

(***) *C.* 110. 111. 112. *D.* 4. *de conſecr.*

III.

adhibitis ſponſoribus

Opus eſt autem patre vel matre, vel ad ſummum vno patre & vna matre luſtrica, non pluribus, qui infantem baptizandum offerant. (*) Nomen,

(s) Hac de cauſa *orientales* adhuc vſum *immerſionis* ſancte conſeruarunt, occidentalibusque, quos *adſperſos* vocant, vitio dederunt, quod eum transformauerint.

(t) *Intentionem* in baptizante præciſe deſiderant, qua deficiente, baptismum non conferri aiunt, ex quo principio hæc *formula conditionalis* nata eſt. Sed recte dicitur in *c.* 16. *de conſecr. D.* 1. *non monſtratur eſſe reiteratum, quod neſcitur factum.*

(u) Ergo

men, quod aliquis e sanctis, ab ecclesia agnitis, gessit, imponant; pro eo stipulentur, educationemque curent, quos propterea bene instructos & maturis annis esse decet. Baptizari possunt furiosi, qui ante vsum rationis baptismum flagitarunt; sed inuitus (u) nemo baptizatur. (**) Licet adulti per se respondere possint, habent tamen & ipsi parentes lustricos. Est autem hic actus instar adoptionis, operaturque cognationem spiritualem.

(*) *Concil. Trident. sess. 24. R. c. 2.*

(**) *C. 3. X. de baptism.*

IV.

Vrgente necessitate, missis his ambagibus, baptismus sola aquæ affusione & verborum diuinorum enunciatione peragi potest a quacumque persona, modo & ipsa baptizata sit: nisi quod nemo semetipsum baptizare potest. (*) Interim si electioni locus, etiam hoc casu dignior indigniori, veluti diacono

a quolibet Christiano administrari potest;

(u) Ergo nec iudæorum reluctantium liberi: facilius parentibus Christianis imponi potest, vt liberos suos baptismo offerant, quem ex errore quodam differre intendunt ad ætatem adultiorem. Cum enim legibus ecclesiasticis sint subiecti, his quoque viuere debent, non animi sui sententiam sequi.

(x) Mul-

no presbyter, clericus laico, vir feminæ præferendus. Quibus exemplis non palliandus eſt mos ille peruerſus, quo infantes, qui non periclitantur, aqua adſperguntur, ſimulatque nati ſunt, ipſo baptiſmati ritu ex friuolis cauſſis, veluti dum parentibus luſtricis commodius ſit, in longius tempus reiecto. (**)

(*) *c. 24. D. 4. de conſecrat.*

(**) *c. 4. X. de baptiſm.*

V.

non iterari. Qui inter hæreticos baptizati ſunt in nomine ſanctæ Trinitatis, ii ſacro oleo tincti, per manuum impoſitionem, vel ſolam fidei profeſſionem, recipiuntur in gremium eccleſiæ. (*) Baptiſmus autem ipſe non iteratur, vnum baptiſmum credentibus.(**) Qui id facit, (x) excommunicationem incurrit, & rebaptizatus, ſi vel maxime per ignorantiam, irregularis fit. (***). Baptiſmus tantum effectus ſupernaturales producit; ſed ſtatum hominis externum non mutat. (y) (****)

(*) *c. 44.*

(x) Multum tamen refert, vtrum hoc fiat ex *errore* intellectus, an *dolo malo* quæſtus cauſa? Poſterius iudæi conuerſi, vt vocantur, nonnunquam attentare ſolent, qui crimen *ſtellionatus* committunt, & ſic etiam *criminaliter* puniendi.

(y) Id vero admitti nequit. Poſt baptiſmum tinctus dicitur, *fidelis* & *Chriſtianus*. Quis vero neſcit, ex hoc

(*) *c.* 44. *D.* 4. *de consecrat.*
(**) *Ephes. IV,* 5.
(***) *Concil. Trident. sess.* 7. *c.* 9. *c.* 107. 108. *D.* 4. *de consecrat.*
(****) *Ibid. c.* 117. 118. 1. *Cor. VII,* 17. 20. 24.

VI.

Nec confirmatio iteratur, cuius administer ordinarius est episcopus. Adhiberi hic quoque potest pater lustricus: quod tamen fere in desuetudinem abiit. (*) *aeque ac confirmatio.*

(*) *Concil. Trid. sess.* 7. *c.* 3.

VII.

Eucharistia dumtaxat inter sacrum missaticum ritibus ab ecclesia aprobatis consecranda est. Huius materia est *panis* & *vinum.* Ex traditione ecclesiæ latinæ vino paullulum aquæ affundendum, & panis azymus sumendus est. (*) Quem *Missa frequentanda*

hoc statu plures fluere effectus externos? Finge iudæum baptizatum esse, annon statum externum mutat? Macula; quæ ei adhæsit, deletur, vt ad officia publica, a quibus ob maculam exclusus erat, admitti possit. In posterum inter honestos refertur: potestati ecclesiæ, cuius subditus fit, subiicitur: cœmeterii Christianorum communionem nanciscitur: matrimonium cum Christiana inire potest, denique commercio omnium iurium sacrorum & ciuilium frui potest. Plenius hanc doctrinam exponit RICCIVLLIVS *de iure person. extra grem. eccl. exist.*

Quemque fidelium, singulis diebus dominicis, & festis præceptis, toti officio assistere decet,& quidem in sua parochia Missæ solemni, vt a pastore suo doceatur, & preces suas coniungat cum cœtu eorum, cum quibus ipse Deo volente coniunctus est. (**) Qui tribus diebus dominicis continuis desunt officio, ii a pastore episcopo denuntiantur, &, qui inter sacrum profanis spectaculis assident, ii sacro fulmine feriuntur. (***)

(*) *Concil. Trident. sess.* 21. *c.* 5. *c. vlt. X. de celebrat. Miss. c.* 2. *D.* 2. *c.* 64. 65. *D.* 1. *de cons.*

(**) *Concil. Trid. sess.* 24. *c.* 4.

(***) *Concil. Senon.* 1528. *c.* 11. *vid. Ritual. Paris. de P. S.*

VIII.

saltem minus solemnis;

In casu necessitatis sufficit, missæ minus solemni deuota attentione assistere. Missa conuentualis seu *solemnis* celebranda est post Tertiam; *minus solemnes* ab aurora ad medium diem. (*) Eucharistia exhibetur inter sacrum missaticum statim post communionem presbyteri. Olim cuncti fideles ter quotannis, scilicet tempore Paschali, Pentecostali & natali domini, ad eucharistiam accipiendam accessere. (**) Sed concilio Laternanensi sufficere videbatur, si semel id fieret per quatuordecenne Paschale.

ſchale. (**) At ſacerdotes toties, quoties ſacrum faciunt, communicant. (***) Hodiernis eccleſiæ latinæ moribus ſolus presbyter ſacrificans ſub vtraque; ceteri ſub ſola ſpecie panis (z) communicant. Sed pontifex, prout id expedit eccleſiæ, integris gentibus permittere poteſt etiam calicis vſum. (*****)

(*) *c. 48. c. 66. D. 1. de conſecr.*
(**) *Ibid. c. 19. D. 2.*
(***) *C. omn. vtriusque X. de pœnitent. & remiſſ.*
(****) *c. 11. 12. D. 2.*
(*****) *Concil. Trid. ſeſſ. 22. c. fin.*

IX.

Pro ægrotis in ſingulis eccleſiis parochialibus in ciborio puro & ſolido, tabernaculo incluſo, aſſeruandæ ſunt conſecratæ particulæ, quatuordenis diebus *eucharistia ægrotantibus deferenda.*

(z) Quod ſeculo XIII. demum ea potiſſimum de cauſa introductum, ne vllum *effuſionis* vini conſecrati periculum ſupereſſet, aliique caſus circa illud contingerent, vt nonnullis teſtimoniis probatum dederunt P. de MARCA dans *l'hiſtoire de Bearn. lib. V. c. 10. n. 3. ſqq.* de BONA *lib. II. rerum liturg. c. 18.* MABILLON. *in muſeo Ital. tom. II. comm. in ord. Rom. p. 61.* Cum enim euchariſtia, ægrotantium cauſa, ſemper in promtu eſſe debeat, nihil facilius, quam vt vinum conſecratum, quod non æquali cura, vt panis, cuſtodiri poteſt, effundatur.

diebus renouandæ. (*) Si ægroti eucharistiam flagitant, ea deferenda ad ipsos cum summa reuerentia, vt populus ad eam adorandam inuitetur. Si est vltimum viaticum, competit hoc munus parocho, aut presbytero ab eo delegato. (**) Publicis peccatoribus & personis infamibus denegatur eucharistia. *Venerabile* autem non nisi iustam ob caussam & episcopo permittente exponi (a) debet. (***)

(*) *c. 93. D. 2. concil. Trid. seß. 13. c. 6.*

(**) *Ibid. c. 29. C. 10. X. de celebr. miss.*

(***) *Ibid. c. 95. ex. Cyprian. decret. congr. concil. 164.*

CAP. IV.

DE POENITENTIA, EXTREMA VNCTIONE, ORDINE.

I.

Absolutio impertitur a presbyteris.

POenitentia fidelibus omnibus, qui peccata mortalia (b) commiserunt, saltem

(a) Peperit hunc morem *exponendi*, tum solenni more deferendi *venerabile* ad ægrotantes, doctrina de *transsubstantiatione*, quamuis hic mos a veteris ecclesiæ disciplina alienus sit, secundum quem eucharistia haud asseruata est. *c. 23. de cons. D. 2.*

(b) Et quidem *occulta* poenitentia priuata tantum luenda sunt, nequis semetipsum prodere teneatur, quem in finem etiam *sigillum con-*

ſaltem ſemel quotannis eſt ſubeunda, cui rei apprime conuenit tempus quadrageſimale. (*) Confitenda ſunt peccata parocho, ſeu eius delegato, aut pœnitentiario aut epiſcopi delegato presbytero. (**) Quamuis omnes presbyteri ordinati accipiant poteſtatem *abſoluendi*, non poſſunt tamen eam exercere iniuſſu epiſcopi, qui vel beneficium cum cura animarum coniunctum, vel ſine beneficio poſt præuium examen,

confeſſionis inuentum eſt, ſancte colendum & obſeruandum; *publica* vero pœnitentia publica plectenda. Hæc in primitiua eccleſia tantum in vſu erat, quod non diffitetur IACOBVS SIRMONDVS *in hiſtor. pœnit. publicæ c. II.* nec ratione deſtituta, quia vnicum refugium erat, quo mediante eiecti & deſertores cum eccleſia in gratiam redire, &, curſu pœnitentiæ peracto, in priſtinum ſtatum reſtitui poterant. Non-eiectis illa haud ſubeunda erat, quia de *reconciliatione cum eccleſia* iis haud cogitandum, cuius pace & communione adhuc fruebantur. Paulatim quidam de *occultis* vltro publicam ſubierunt pœnitentiam, obſeruante SIRMONDO *cit. l. C. V.* quo ipſo in ſtatum *eiectorum* reuera ſemet conſtituebant; pœnitentes enim *communione eccleſiæ* haud perfecte fruebantur. Quod vero vltro ab initio ſuſceptum, tandem in neceſſitatem tractum, vt de occultis non quidem *publica*, priuata tamen pœnitentia eſſet ſubeunda.

 (c) De

men, consensum concedit. (***) Hæ permissiones ad certas personas, ad certa loca & ad certos casus restringi possunt. Vtplurimum enim eximuntur absolutiones monacharum, quibus exquisito confessore opus, & nonnulli casus atroces, quos sibi reseruat episcopus. (****) Etiam *Regulares*, & in his ipsi *mendicantes*, tot priuilegiis ornati, his regulis circumscribuntur. (*****) Sunt casus veteri obseruantia, consentiente ecclesia, *pontifici reseruati:* (c) quorum caussa absolutionis ergo Romam olim eundum fuit. Hodie indulgentia papæ episcopis & nonnullis presbyteris de iis mandata dare solet.

(*) *C. omn. vtriusq. X. de pœnit. & remiss.*
(**) *Concil. Trid. sess.* 14. *c.* 5. *f.*
(***) *Sess.* 23. *c.* 15.
(****) *Sess.* 14. *c.* 7. *sess.* 23. *c.* 15.
(*****) *Arrêt. d' Agen* 4. *Mars* 1669. *Mem. du Clergé part.* 1. *tit.* 2. *c.* 8.

II.

Casus papæ reseruati. Casus papæ reseruati, indice *Rituali* Parisiensi, sunt: 1) Incendium ecclesiarum

(c) De his *casibus pontifici reseruatis* speciali tractatu agit 10. GEORG KIENE, eosque *Part.* 1. recenset atque illustrat, docetque, quosdam in *bulla cœnæ domini* reseruari, quorum seriem sistit *cap. II.* quosdam *iure communi* esse reseruatos, de quibus *c. III.* agit.

(d)

rum & locorum non facrorum, fi incendiarius publice denunciatus eft. 2) Simonia ordinum & beneficiorum publica & realis. 3) Occifio feu mutilatio hominis in facris. 4) Verbera epifcopo vel alii prælato inflicta. 5) Arma infidelibus fuppeditata. 6) Adulteratio bullarum & breuium pontificis. 7) Inuafio & deprædatio terrarum ecclefiæ Romanæ. 8) Violatio interdicti a fede apoftolica profecti. Cafus *epifcopo referuati* (d) funt: 1) Verbera atrocia homini religiofo aut clerico, qui in facris eft, illata. 2) Incendium voluntarium. 3) Furtum in loco facro cum effractione commiffum. 4) Homicidium voluntarium. 5) Duellum. 6) Infidiæ vitæ coniugis ftructæ. 7) Abactio partus. 8) Verbera patri vel matri inflicta. 9) Sortilegium & veneficium feu diuina-

epifcopo referuati.

(d) Olim epifcopi de quouis crimine publico inquirebant, non ad effectum puniendi delinquentes criminaliter, fed pœnitentiam iis imponendi, id quod potisfimum in vifitationibus ecclefiafticis expediebatur. Sed tunc deerant confesfiones, ftato tempore, parochis faciendæ, quibus ab INNOCENTIO III. introductis, ex more antiquo epifcopi in grauioribus delictis abfolutionem referuarunt. Ceterum de his cafibus rurfus ex profeffo agit prælaudatus KIENE *cit. tr. de cafibus pontif. epifcopis & prælat. referu. P. II.*

diuinatio. 10) Profanatio euchariſtiæ & ſancti olei. 11) Violenta ſanguinis in templo effuſio. 12) Fornicatio in eccleſia. 13) Stuprum religioſæ illatum. 14) Stuprum a confeſſore confeſſionariæ illatum. 15) Raptus. 16) Inceſtus in ſecundo gradu. 17) Sodomia, aliaque ſimilia peccata. 18) Latrocinium ſacrilegum. 19) Crimen falſi, falſi teſtimonii, falſæ monetæ, adulteratio epiſtolarum eccleſiaſticarum. 20) Simonia perſonata & occulta. 21) Aſſumtio falſi tituli & nominis in examine, recipiendorum ordinum cauſſa.

III.

qui non attenduntur in articulo mortis, Pro diuerſis diuerſarum dioeceſium moribus reſeruationes ſunt diuerſæ, quarum manifeſta vtilitas in eo poſita, vt homines, perpenſa abſolutionis difficultate, ab his criminibus abhorreant. Pœnitentiarius potiſſimum ad id datus eſt, vt de his cognoſcat abſoluatque. In articulo mortis nec caſus reſeruati, nec confeſſores attenduntur, ſed quilibet presbyter abſoluere poteſt quemlibet agonizantem, quædam pœnitentiæ ſigna edentem. Sed ne fraudi locus ſit, ægroti ante omnia ad hoc ſacramentum confugere, nec prius medici opem implorare poſſunt, quam hoc factum ſit: quod conciliiLateranenſis decretum (*), per

per Italiam & alibi obseruatum, in Francia negligitur. De cetero hoc sacramentum nemini mortalium, ac ne iis quidem, quibus capitale supplicium subeundum, denegatur. (**)

(*) *c. 13. X. de pœnit.*
(**) *Cl. de pœnit. c. 1.*

IV.

Quum autem pœnitentiæ h. e. opera satisfactoria (e) sint peccatis metienda; opus est, vt distincta fiat singulorum peccatorum confessio, cuius secretum tam inuiolabile, vt presbyter, qui id infausto omine reuelat, e gradu suo deiiciendus sit & perpetuo carceri mandandus. (*) Sane quingentis abhinc annis pœnitentiæ canonicæ, singulis peccatis præstitutæ, in desuetudinem abierunt; *confessio peccatorum edenda.*

(e) In hoc vnice tota ratio *pœnitentiæ* collocatur, licet, vt ex antea dictis liquet, hæc sententia praxi primitiuæ ecclesiæ conformis non sit. Enimuero quam periculosa quoque hæc enumeratio peccatorum sit, quantisque abusibus obnoxia, si indiscreti confessionarii inquisitionem formalem forment & per captiosas quæstiones incautam plebem inducere conantur, vt alios sua confessione grauent, ostendit Doctor quidam Sorbonnicus in *tr. du secret de la confession* Paris. anno 1708. edito: ex quo manifestum redditur, admodum lubricum esse *confessionis sigillum.*

 (f) Id

runt; quas tamen vtile est nosse, vt satisfactiones peccatis adæquatæ iniungi & vetus disciplina resuscitari possit. (f) Sunt etiam casus, in quibus etiamnum pœnitentia publica iniungi potest, si episcopo id vtile videatur ad reparandum scandalum crimine publice commisso datum. (***) Huic rei dies *cinerum*, quemadmodum publicæ absolutioni dies *viridium*, conuenientissimus iudicatur in *pontif. Rom.*

(*) *C. omn. vtriusque* §. *caueat. X. de pœnit.*
(**) *Concil. Trid. sess.* 14. *c.* 8.
(***) *Ibid. sess.* 24. *c.* 8.

V.

(f) Id nec sperandum, nec optandum. Ipsemet AVTOR *tom. XIII. hist. eccl. in disc. præl.* §. 5. 10. & 16. plures *antiquæ pœnitentiæ* abusus refert, qui euitari non poterant, postquam clerus a prima modestia desciuerat. Episcopi regibus perpetuas imponentes pœnitentias, effecerunt, vt solium relinquere coacti fuerint, vt Regum Vambæ & Ludouici pii exempla docent. Antiqua tempora pœnitentiarum quæ opinionum monstra pepererunt! Creditum enim fuit, toties tempora multiplicanda esse, quoties vnum idemque delictum esset reiteratum; inde vero rationibus subductis, eueniebat, vt sæpe quis vltra mille annos pœnitentiam agere coactus fuerit, h. e. vltra vitam, in purgatorio. Hæc doctrina rursus nouas in doctrina de *indulgentiis* produxit conclusiones, vt antiqua *Calendaria indulgentiarum* docent.

(g) Et

V.

Indulgentiis vel partim, vel plene remittuntur pœnitentiæ, prout illæ vel *particulares* sunt vel *plenariæ*; quarum tamen effectus pendet ab affectu pœnitentium. Concedendæ autem sunt *gratis*, & ab episcopo curandum, vt superstitio aliique abusus, quibus hoc institutum expositum, procul sint. (*) Caue tamen *pœnitentias* confundas cum *pœnis* canonicis. Nam pœnitentiæ iniunguntur *volentibus* resipiscere & mutare animum. Pœnæ infliguntur *inuitis* (g) vt vel emolliti redeant ad frugem. vel indurati eiiciantur ex ecclesia. Quod quum in foro externo fiat, *part. III. c. 18.* explicabitur. *vsus indulgentiarum.*

(*) *Concil. Trid. seß.* 24. *c.* 8.

VI.

Extrema vnctio ex diserto scripturæ præcepto (*) a solis presbyteris, & ex traditione ecclesiæ, a parocho, vel eius delegato, administrari (h) debet. (**) Sanctum *extrema vnctio*

(g) Et tamen pœnitentiæ inter genera *pœnarum* referuntur, per sententias infliguntur, & inuitis imponuntur, vt vel IVSTINIANI lex de *adulteris* docet, & infra plenius enucleandum est.

(h) Et quidem in *remissionem peccatorum*. Si vero hoc, cur tantum ægrotantibus aplicatur; eis vero dega-

Sanctum oleum ad hoc sacramentum & ad baptismum necessarium in synodo, vel alio tempore præstituto, quotannis ab episcopo die *viridium* consecratum, vasis puris argenteis, vel stanneis, bene munitis, ne sacrilegio violari possit, asseruandum. (***)

(*) IAC. *V*, 14.

(**) *Concil. Trid. sess.* 14. *c.* 3. *Catech. Rom. part.* 2. *c.* 6. *n.* 13.

(***) *c.* 8. *D.* 95. INNOC. I. *ep. ad decent. Ritual. Roman.*

VII.

ordinatio. Post ea, quæ *Part. I.* diximus, de sacramento *ordinis* pauca dicenda restant, videlicet, hoc sacramentum, æque ac baptismum, imprimere characterem. (i) Vnde iterari nequit (*). Si tamen dubium, num valida sit prior ordinatio, repeti potest, sed *sub conditione*, si prior sit inualida. (**) Vnde porro sequitur, presbyterum non posse fieri laicum,

negatur, qui vltimo supplicio adficiendi sunt, quibus tamen vsus reliquorum sacramentorum non denegatur?

(i) Militibus olim *characterem*, quo cognosci possent, impressum fuisse, testis est AVGVSTINVS in *c.* 97. *C.* 1. *q.* 1. qui eius erat efficaciæ, vt deleri non posset. Vsum loquendi inde mox desumsit, & ad militiam sacram eundem applicauit allegorice, in quo scholastici postea ingenia sua exercuere.

(k) Si-

laicum, & ob crimina e gradu deiectum valide administrare sacramenta, licet ipse peccet, & episcopi, qui in hæresin prolapsus, destitutus & excommunicatus est, ordinationes, quamuis illicitas, validas tamen esse, quia non *potestatem*, sed *potestatis exercitium* amisit. (***)

(*) *Concil. Trid. sess.* 23. *c.* 4. *Dist.* 68. *c.* 4. I. 2.

(**) *c.* 107. *D.* 4. *de cons.*

(***) S. THOM. *supplem. q.* 38. *art.* 2.

CAP. V.

DE MATRIMONIO ET CAVSSIS MATRIMONIVM IMPEDIENTIBVS.

I.

Consensus matrimonialis debet esse 1) legitimus, quem impedit

MAtrimonium potissimum consistit in *consensu*, hoc est, in vnione voluntatum, tamquam imagine (k) adfectus Christi in ecclesiam. Consensus ille debet esse *legitimus* (l), hoc est, insti-

(k) Sicuti spiritualia sub *imagine* aliarum rerum terrestrium, quæ sensus feriunt, a Saluatore adumbrata sunt, ita conuenientior imago *adfectus Christi in ecclesiam* desumi non potuit, quam ab *vnione voluntatum coniugali*, quæ imago tamen matrimonio nihil *spiritualitatis* addit.

(l) Nihil verius dici potuit. Ita vero non quiuis *consensus clandestinus*, *priuatus*, minusque solennis matrimonium constituit, quod tamen ius canonicum

institutioni diuinæ, legibusque, cum ecclesiasticis, tum ciuilibus, conformis. Nam in re tanti momenti, cui omnis societas ciuilis superstruitur, consultum non est, vt suo quisque sensu abundet, suum quisque affectum, suum sequatur ingenium, suam libidinem. Institutionis diuinæ præceptum est, vt vnus vni indiuiduo vinculo iungatur, ne affectus sit diuisus aut incertus, vt communi cura sobolis educatio promoueatur. Quod vt omni modo obseruetur, iure *ecclesiastico* & *ciuili* multa impedimenta indicata, multaque solemnia in hac coniunctione obseruanda, præscripta sunt.

II.

vel natura,

Impedimenta matrimonii vel a *natura*, vel a *lege*, vel a *facto* nubentium oriuntur. *Naturale* impedimentum est ætas immatura *impuberum*, masculorum infra XIV. femellarum infra XII. annos: quamquam iure canonico habitus corporis magis, quam anni, spectandus (*). Item, *impotentia* conti[illegible]a & immedicabilis (**). *Legale* im[illegible]imentum est *cogna-*

vel lex diuina

nicum censet, constituendo in sponsalibus *de præsenti* adesse *verum matrimonium*, quod consensus in illud editus sit, licet clandestinus & occultus.

(m)Dispa-

cognatio & *affinitas*, respicitque inter personas, inæquali gradu coniunctas, *disparitatem ætatis* (m), & *reuerentiam* naturalem, *cum licentia nuptorum vix conciliandam*; inter personas æqualis gradus *periculum corruptionis*, cui personæ in eadem familia educatæ aut continuo conuersantes, si matrimonii spes foret, expositæ essent. His prohibitionibus Deus vincula societatis humanæ multiplicanda, & caritatem hominum erga homines extendendam & dilatandam esse censuit. (***)

(*) *C. 3. X. de sponsal. impub.*
(**) *tot. tit. X. de frigid.*
(***) AVGVST. *XV. de diu c. 16.*

II.

& humana Ecclesia inhæsit omnibus legis diuinæ (*) prohibitionibus, quæ excludunt in linea recta in infinitum omnes consanguineos vel cognatos; in collaterali materteras solum, fratresque & sorores. (**) Sed pridem creditum, prohibitionem illam extendendam esse ad omnes consanguineos, qui sibi mutuo succedere

(m) Disparitas ætatis parum ad rem facit, quæ nec inter extraneos impedimentum constituit. Decori ratio plus operatur, quæ efficere potest, vt inter certas personas nuptiæ prohibeantur.

(n) Quam

dere possent, h. e. ad septimum gradum, (n) vltra quem non amplius parentela attenditur (***). Concilium Lateranense tamen eam cum ratione consanguinitatis, tum ratione cognationis, ad *quartum*; ratione affinitatis ad *primum* gradum, qui est inter coniugem & coniugis consanguineos, reduxit; quum in hac etiam *secundus* inter secundum coniugem & prioris coniugis consanguineos, immo & *tertius* inter secundam coniugem secundæ coniugis & primæ coniugis consanguineos olim attenderetur (****): quæ duo affinitatis genera dicto concilio sublata sunt. (*****)

(*) LEVIT. *XVIII, 6. XXII, 11.*

(**) *Vid. Gloss. in C. literas 13. X. de restit. spoliat.*

(***) PETR. DAM. *Opusc. 8. de par. grad.*

(****) *C. 8. X. de consanguin.*

(*****) *Ibid. C. non debet.*

III.

(n) Quam absurda vero hæc ratio sit, quilibet facile animaduertit. Etenim olim tantum ex *iure prætorio* cognatis, iure ciuili exclusis, vsque ad *septimum gradum* ius succedendi datum erat, cum agnatorum successio in infinitum extenderetur, qui tamen æque vinculo sanguinis cohærebant, ac quidem cognati. A iure vero succedendi ad rationem consanguinitatis in genere nulla valet consequentia.

(o) Qua-

III.

Concilium Tridentinum restrinxit etiam alia huius generis impedimenta(*), e crimine orientia. Nam secundum canones illicita coniunctio operatur affinitatem cum consanguineis stupratæ, (**) quam concilium reduxit ad gradum *secundum*, qui sit impedimentum *dirimens* (o), & eam, quæ ex validis sponsalibus oritur, quæue *honestatis publicæ* dicitur, ad gradum *primum*; *c. 3.* restricta etiam cognatione spirituali, in baptismo seu confirmatione contracta, quæ non vltra parentes lustricos, baptizantem, baptizatum, baptizatique parentes extenditur. *c. 2.* Quam ob rem plures parentes lustricos adhibere prohibuit. His restrictionibus opus videbatur, quia multi per ignorantiam tales nuptias contrahunt, quas sine peccato non continuare, nec sine scandalo rumpere queunt.

gradibus prohibitis,

(*) *Seff. 24. Ref. c. 4.*

(**) *tot. tit. de eo qui cogn. consanguin.*

IV.

(o) Quatenus ante matrimonium contracta est: superueniens affinitas non dirimit matrimonium iam contractum, si innocens nocenti gratiam facere, eique iniuriam remittere velit. Claudicans tamen matrimonium fieri censent, vt nocens *debitum coniugale* petere non possit, id quod non adeo rationem habet.

(p) Id

IV.

qui canonice computandi

Gradus numerantur *computatione canonica*, quæ vnicuique generationi vnum tantum gradum adſignat, etiam collaterali, ſic vt pater & ſoror ſint in primo; fratrum liberi in ſecundo; nepotes in tertio gradu. In inæqualium computatione numerantur generationes longius diſtantis perſonæ vsque ad ſtipitem communem. Sic patruus & neptis ſunt in ſecundo, filia patrui in tertio gradu. Hæc computandi ratio in vſu fuit temporibus (p) Gregorii (*). In materia ſucceſſionum ſequimur computationem iuris ciuilis, quod alterum tantum

(p) Id vero admodum dubium eſſe, docuit idoneis argumentis SCHILTER *de libert. eccl. German. lib. III. c.* 10. §. 7. Ceterum *canonica* in eo differt a *ciuili*, quod fundamentum computandi in *ſtipite communi* quærat, & tantum inquirendum eſſe decernat, quousque vterque deſponſatorum a *ſtipite communi*, vt *cognationis fundamento*, diſtet? quod in linea *æquali* ſatis tutum eſt, in *inæquali* vero paulisper impeditum, quod duntaxat denominatio gradus ſit facienda a linea *remotiori*, cum tamen æque facile, prout res ipſa poſtulat, ab vtraque fieri queat, imo etiam debeat, cum de vtraque proximitate deſponſatorum, quousque a communi ſtipite diſtet, quæſtio moueatur,

(q) Sed

tantum graduum inter easdem personas interiicit.

(*) *lib. vlt. ep. 31. ad August. t. 6.*

V.

Qui per ignorantiam in gradu prohibito nuptias contraxere, iis dispensatio haud denegatur. (*) Sed ante matrimonium contractum raro, nec sine prægnante caussa, conceditur. In gradu secundo solus pontifex & quidem *publicæ salutis* caussa, inter principes; in quarto autem, vel si pauperes sint, in tertio, etiam episcopi, partim longa consuetudine tuti, partim pontificis auctoritate muniti, dispensant. Quæ dispensationes omnes ex concilii præscripto debent esse gratuitæ. (q) *quis dispenset*

(*) *Concil. Trid. sess. 14. c. 5.*

VI.

Impedimenta ex *facto* nubentium orientia sunt: præcedens consensus in aliud matrimonium futurum; solemne votum castitatis; adulterium sub promissione matrimonii (r) in casum morientis *vel criminis*

(q) Sed debebant esse, cum praxis curiæ Romanæ contrarium doceat, ostendatque dispensationes fere venales esse, vt MA[illegible]S ANTONIVS de DOMINIS cum aliis fatetur.

(r) Quid si promissum matrimonium sine adulterio, an matrimonium,

entis coniugis perpetratum, aut cum insidiis prioris coniugis vitæ structis coniunctum. (*)

(*) *C.* 3. *q.* 1. *c.* 3. 4. 5. *C.* 3. *X. de eo quo dux. in matrim.*

VII.

2) *liber*

Nec sufficit, impedimenta nulla esse. Oportet præterea consensum esse *liberum.* Ergo furiosus; ergo qui errauit; qui coactus est, matrimonium non contrahit. Qui errauit, inquam, in *persona*, vt Iacob in Lea, aut in *conditione personæ*, veluti seruæ. (s) Metus talis esto, qui in hominem constantem cadere potest: hinc rapta raptori nubere nequit. (t) (*)

(*) *C.* 24. *X. de sponsal. C.* 29. *q.* 1. *c.* 2. & 4. *X. de coniug. secul. Concil. Trid. sess.* 24, *c.* 6.

VIII.

eorum, qui sunt sui iuris.

Qui sunt in potestate alterius, vt filii familias & minores, ii matrimonium con-

nium, defuncta vxore, maritus inire potest valide ? Id quidem haud negandum; puto tamen talia sponsalia esse illicita nec obligatoria, quæ in mortem coniugis viuentis ineuntur, vt inde agi non possit. *c. f. X. de eo qui duxit.*

(s) Aut in *qualitate subintellecta*, vt si quis corruptam ab alio ignorans duxerit. *c.* 2. *C.* 32. *q.* 6.

[t] Si tamen suis restituta, vel in libero constituta loco, postea in coniugium consenserit, permittitur.

[u] Ef-

contrahere non possunt sine consensu eorum, in quorum potestate sunt. In hoc negotio arduo potissimum ex præscripto legis diuinæ parentes sunt honorandi. Hinc iure nostro prohibentur talia matrimonia, & pastores, qui ea benedicunt, habentur pro raptus sociis, exheredandis, qui ita conuenere, liberis. (*) Quin *per declarat.* 1639. liberi, ex matrimoniis vsque ad finem vitæ secretis, vel ex feminis, quibus patres in articulo mortis demum iuncti sunt, nati, succedere nequeunt, quum huiusmodi coniunctiones turpitudinem *concubinatus* magis sapiant, quam *connubii* honestatem. (u)

(*) *Stat. Bles. art.* 40. *Melodun. art.* 25. *edit.* 1556.

Cap. XVII.
DE NVPTIARVM SOLEMNIBVS EARVMDEMQVE DISSOLVTIONE.

I.

VT certum fiat, non esse impedimentum matrimonio libere contracto, 3) *Solemnis*

[u] Effectus ergo ciuiles tali matrimonio subtrahuntur, quamuis hæc edicta regia efficere non potuerint, vt in *foro ecclesiastico* quoque pro nullo haberi debeat. Quin

tracto, & vt semper probari possit; plures legibus ecclesiasticis & ciuilibus cærimoniæ sunt sancitæ.

II.

declaratus inter sponsalia,

Principio nupturi post pacta dotalia in diœcesibus, in quibus id vsus fert, ad matrimonium præparantur per *sponsalia*, quæ sunt *promissio* solemnis & iurata in ecclesia facta de matrimonio, quandocumque alteri id placuerit, ineundo. Parochus, antequam eam recipit, interrogat desponsandos, num sint ex parochia? an re verbisque sint liberi? num votum continentiæ emiserint? annon consanguinei sint, norintque, quod impedire possit matrimonium? Quibus præmissis subiungit institutionem de natura huius sacramenti, & quam sancte ad id adgrediendum. [*] Talis promissio diu ante matrimonii celebrationem, immo inter impuberes, fieri potest, modo infantiam egressi consentire possint. [**] Effectus sponsaliorum, si promissio reciproca vel

potius etiam tale coniugium *ratum* esse dixere, quoad vinculi indissolubilitatem, licet non esset *legitimum*. Idem iudicium forment de coniugiis illustrium sine regis consensu contractis. Conf. LAVNOIVS *de regia in matrim. potest.*

(x) Non

vel ſcriptis peracta ſit, is eſt, vt pars deficiens coram iudice eccleſiaſtico conueniri, & ad pœnam *canonicam* (x) condemnari poſſit. [***] Iudex autem eccleſiaſticus competens eſt etiam in diœceſibus, vbi ſponſalia non ſunt in vſu. Poſt coram iudice ſæculari ad *reſarciendum dammum* & ad *intereſſe* agitur. Soluuntur autem ſponſalia mutuo conſenſu, (y) matrimonio cum tertia perſona contracto, profeſſione religioſa, morbo immmedicabili vel contagioſo alterutrius partis, & ſtupro a ſponſa poſt ſponſalia admiſſo. [****]

[*] *Ritual. Pariſ.*
[**] *C. 1. X. de ſponſal. impub. in 6.*
[***] *c. 2. & 6. X. de ſponſal.*
[****] *C. 15. & 22. X. de ſponſal. C. 2. X. de conuerſ. coniug. C. vlt. X. de coniug. leproſ. C. 25. X. de iureiur.*

III.

(x) Non vero vt pars refractaria *abſolute* cogi poſſit, quod nequidem ius canonicum permittit. Ceterum admodum conuenienter condemnatio in id quod intereſt cum pœna coniungitur, ne *duplici iudicio* opus ſit.

(y) Si vel maxime ſponſalia *pura* & *iurata* fuerint, cum alter alteri iuramentum remittere queat, per *c. 2. X. de ſponſal.* ANTON. DESPEISSIVS *tom. I. oper. de matrim. ſect. IV. §. 2, p. 280.*

 (z) Hoc

III.

praeuia proclamatione

Matrimonium celebrandum *publice*, quod vt publicum fiat, tria requiruntur, proclamatio seu bannus, praesentia parochi, testes. Proclamationes olim in Francia vsitatae natales debent concilio Lateranensi; (z) quod voluit, vt presbyteri publice in ecclesia indicent contrahenda matrimonia, terminumque praefigant, intra quem impedimenta allegari possent. (*) Clarius (**) sancitum, vt tribus diebus dominicis vel festis continuis intra sacra solemnia missae parochialis vtriusque partis tres proclamationes fiant. Episcopus tamen, praesertim si nupturi maiorennes sunt, vnam alteramque proclamationem remittere potest, si maligna metuitur contradictio. (***)

(*) *C. 3. X. de clandest. sponsal.*

(**) *Concil. Trident. sess. 24. Ref. c. 12.*

(***) *Statut. Blesens. art. 40.*

IV.

(z) Hoc vero se fundat in antiquissimo more ecclesiastico, iam tempore TERTVLLIANI vsitato, secundum quem coniugia apud ecclesiam indicanda & manifestanda erant, alioquin pro *illegitimis* habita, vt praelaudatus Autor *de pudic. c. 4.* indicat. Est haec proclamatio instar *prouocationis ad agendum*, adeoque poena *praeclusi*, vt iuris est, munita.

(a) Vel

IV.

Celebrandum præsente pastore alterius partis (a), vel presbytero a pastore vel episcopo delegato, itemque tribus quatuorue testibus præsentibus. (*) Pastoris & testium præsentia tam est necessaria, vt sine ea actus nullus reputetur. Clandestina enim matrimonia, sæpe prohibita, denique irrita fuere declarata. (b) Quæ si essent valida, deficientibus testibus, contingere posset, vt pars partem desereret, & vtraque in continuo adulterio viueret.

præsentibus testibus perficiendus.

(*) *Concil. Trid. ibid. stat. Blesf. ibid.*

V.

(a) Vel potius sponsæ, qui merito præferendus, quia apud plerasque gentes vsitatum fuit, vt post nuptias peractas sponsa demum ad *domum mariti* deduceretur.

(b) Huc pertinent *matrimonia conscientiarum*, clandestine sine præsentia parochi contracta, quæ tamen in Gallia non infrequentia sunt, sed effectibus ciuilibus destituta, & reuera a *concubinatu* non differunt. Nata autem sine dubio sunt ex principio, indiscrete a patribus adhibito, *quod consensus faciat matrimonium*, quod tamen non de consensu quouis modo, sed legitime declarato demum accipiendum est. Hoc vero posito, sponsalia *de præsenti* pro matrimonio minime essent habenda.

 (c) En

V

effectus matrimonii.

Effectus matrimonii sunt, vt alter coniugum in corpus alterius nanciscatur potestatem (*), eumque in iure conuenire possit, & maritus quidem petitionem adhæsionis instituere, h. e. vt femina ipsi cohabitet; femina, vt coniugali affectu ipsam prosequatur. In Francia si hæ actiones instituuntur in foro contentioso, judex *sæcularis* cognoscit, (c) neque ecclesiæ cognoscere permissum, nisi in foro

(c) En iuris antiqui vestigium euidentissimum! Quis nescit, olim iudices seculares in genere de causis matrimonialibus ius dixisse? Multum ex veteri libertate contra ausus ecclesiasticorum sibi conseruauit Gallia, vt LAVNOIVS *cit. tr.* euicit, & vel hoc exemplum docet. Neque enim laicorum causæ tribunalibus episcoporum sacris olim suberant, nisi vt pœnitentia iis imponeretur, id quod *voluntariæ iurisdictionis* esse dicebatur, quia tantum *volentes*, vt censebant, pœnitentiæ subiiciendi. Inter contendentes *iudice seculari* opus erat. Quocirca non absolute admitti potest sententia ESPENII *P. III. iur. eccl. tit.* 2. *c.* 1. §. *sqq.* causas matrimoniales in Gallia simpliciter foro ecclesiastico esse relictas, sed tunc demum, quando de *validitate matrimonii* quæstio mouetur. Quin quod si ad *diuortium* quoad thorum & mensam agitur, vt plurimum causæ ciuiles huic actioni ratione bonorum &c. incidunt, & sic vt plurimum ad magistratum secularem itur

foro pœnitentiali. Afficit porro matrimonium statum liberorum, qui si sunt legitimi, præter emolumenta ciuilia, quæ hic seponimus, ordinum, beneficiorum & dignitatum ecclesiasticorum fiunt participes.

(*) 1. *Cor. V*, 1. 4.

VI.

Christianorum coniugium morte tantum soluitur. IEsus Christus legem diuortii, iudæis ob duritiem cordium indultam, abrogauit, connubiaque reduxit ad institutionem primæuam. (*) Infideles, qui coniugati conuersi sunt, coniuncti porro esse possunt. nam baptismus remittit peccata, sed matrimonia non rumpit, (**) Sed si alteruter coniugum nolit cohabitare ei, qui conuersus est, vel alterum exponit periculo peccati mortalis; conuersus declinare potest & coniungi cum alia. (***) Christianorum connubia nonnumquam dissolui videntur, licet reuera non soluantur, si v. gr. matrimonium apparens a iudice nullum declaratur; si personæ vero matrimonio vinctæ separantur toro. (d)

Matrimonium soluitur morte.

(*) *Matth.*

itur in Gallia, teste HERICVRTIO *in tr. des loix eccles. dans leur ordre naturel p.* 427. §. 29.

(d) Doctrinæ huius, quod tantum matrimonia

(*) *Matth. XIX, 2. sq.*
(**) 1. *Cor. VII, 12. 13. seq. C. 8. X. de diuort.*
(***) *C. 7. 8. eod.*

VII.

nullum declaratur; Nullitatem matrimonii accusare non permissum est omnibus. Si impotentia aut consensus defectus accusatur, personae contrahentes solum; si praecedens matrimonium, pars laesa solum audiuntur. Si incestuosum vel alio modo illegitimum, actori probanda est ignorantia(e), nisi pro complice haberi velit. Impedimenta, quae matrimonium nullum reddunt, quaeue propterea vocantur *dirimentia*, supra adtulimus. Votum simplex pariter impedit h. e. caussam declinandi matrimonii suppeditat, vel contrahenti poenitentiam conciliat; sed non inducit nullitatem.

(*) *C. 6. X. qui matr. accus.*

VIII.

nia dissolui debeant quoad thorum & mensam, autor primarius est AVGVSTINVS, vt optime demonstrauit SCHILTER *in histor. iur. circa dogma eccles. de dissolut. matrimonii quoad vinculum.* In tantum vero valuit eius autoritas, vt post eius mortem in conciliis approbata & iuris communis facta fuerit.

(e) Maxime quod tribus bannis ecclesiasticis euocati fuerint, qui contra matrimonium hoc impedimentum adferre voluerint, vnde suspicio grauis contra actorem nascitur.

(f) De

VIII.

Separatio coniugum vere talium vel *mutuo consensu*, veluti ex voto continentiæ, vel *iudicis auctoritate* fit. (*) Votum autem solemne sit oportet, vt vel ambo religiosam professionem edant, vel maritus sacros ordines recipiat. Si matrimonium nondum consummatum est, alter inuito altero, cui aliud deinceps coniugium eligere liberum, religiosam vitam amplecti potest. (**) In quo plus valet religiosa professio, quam ordinatio, quæ non rumpit matrimonium, licet nondum consummatum. Separatio *inuoluntaria* iniungitur a iudice, si adulterium commissum, quem casum notauit ius diuinum (***). Si alter coniugum in hæresin prolabitur, vel alia ratione professioni Christianæ fidei renuntiat. (****) Si alteruter in morbum incidit contagiosum; si maritus atrociter sæuit in vxorem; si denique sine periculo vitæ & salutis vna esse nequeunt. (f) In Francia *iudex sæcularis* (g) cogno- *separatio coniugum.*

(f) De causis diuortii legitimis prolixius agit ICtus Gallus ANTON. DESPEISSIVS *tom. I. oper. de matrim. sect.* 4. easque potissimum ad praxin Galliæ applicat.

[g] Addit HERICVRTIVS *cit. l.* hanc rationem, quod vix separatio talis concipi possit, in

cognoſcit, ſiue de adulterio criminaliter agatur, ſiue de ſæuitiis atrocibus, ſiue de morbo contagioſo. Femina actrix pendente lite ſequeſtranda eſt vel a parentibus, vel in monaſterio, vel in alio loco tuto & honeſto. (*****) His caſibus ſeparari poſſunt coniuges *a toro & menſa*; ſed renubere non poſſunt. Redire enim queunt, ſimulatque conſentiunt. Durante ſeparatione ſunt in eo ſtatu, quo coniuges, altero abſente vel ægrotante, eſſe ſolent.

(*) C. 4. 5. *X de conuerſ. coniug.*
(**) C. 2. *eod.*
(***) *Matth. V,* 32. *XIX,* 9.
(****) C. 2. 7. *X. de diuort.*
(*****) C. 8. 13. *X. de reſtit. ſpoliat.*

IX.

Matrimonium iteratur. Soluto per mortem matrimonio, ſuperſtes coniux ad ſecunda, immo ad vlteriora vota, tranſire poteſt, quoniam Apoſtolus, huius auctor libertatis, illimitate loquitur. (*) Vt ne femina quidem

in qua quæſtio ciuilis ratione alimentationis, & ſeparationis bonorum in commune collatorum non omne ferat punctum. Ex hoc fundamento Galli hanc praxin, iuri canonico contrariam, vt plurimum defendunt, vt mirandum ſit, proteſtantes ſegniores Gallis fuiſſe in reducenda fori ſecularis libertate antiqua.

(b) Ma-

dem annum luctus obſeruare teneatur. (**) Sed viduæ ad ſecunda vota properantes non iterum benedictionem nuptialem h. e. preces ſuper ſponſa fundendas, nanciſcuntur, quam vna vice impetraſſe ſufficit. (h) (***) Ante omnia autem conſtare debet de morte prioris mariti vel vxoris idoneis auctoritatibus; alias nulla vel longiſſimi temporis præſcriptio, nec cauſſa ignorationis ſecunda vota excuſabit. (****)

(*) 1. *Cor. VII*, 8. 39.
(**) *C.* 4. 5. *X. de ſec. nupt.*
(***) *C.* 1. 2. *eod.*
(****) *C.* 19. *X. de ſponſal.*

X.

Magni refert etiam in vita ciuili, ad ſtatum liberorum quoque, noſſe, quo die quisque baptizatus, quo nuptus ſit. Qua de *quomodo probetur?*

(h) Magis colorem quam veram cauſam hæc ſapit ſententia; cur enim non eſſet reiteranda benedictio, nouis nuptiis contractis? Vera deſumenda eſt ex doctrina antiquæ eccleſiæ, quæ ſecundas nuptias adeo odio habebat, vt indignas eas crediderit, quibus benedictio impertiretur. Paſſim id docent canones conciliorum per priora ſecula, ex quibus adhuc plures aliæ concluſiones ſuperſunt in vita ciuili, quæ *pœnas ſecundarum nuptiarum* reſpiciunt, de quibus ex Gallis ICtis agit ANTONIVS DESPEISSIVS *tom. I. oper. P. I. ſect. VI. de matrim. p.* 315. *ſqq.*

(i) In

de caussa ex præscripto canonum (*) & iuris nostri, (**) Pastoribus solemne est, liberorum, quos baptizant, nomina certis libris notare, quibus inscribitur natalis (i), nomen infantis, parentum, parentum lustricorum & duorum testium. Idem fit in coniugatis, quorum & quatuor testium nomina consignantur: nec alias matrimonii promissiones, præter eas, quæ scriptæ sunt, iudici audire licitum. Sunt & libri, quibus nomina morientium, addito die mortis & sepulturæ, inscribuntur. Qui libri, si ex præscripto legum consignantur, plenam vim probandi habent in omnis generis tribunalibus.

(*) *Concilii Trident. sess.* 24. *c.* 1. 2.
(**) *Statut.* 1539. *stat. Bles. art.* 181.

XI.

Sacramenta sancte habenda.

Ceterum de sacramentis generatim notandum, validitatem eorum non a fide & virtute ministri pendere, licet magis consentaneum sit, vt hi digni sint ministerio. Sed minister tamen intentio-

(i) Interim *natalis* non præcise ex his libris probari potest, sed duntaxat *baptismi dies.* Quoad hunc parochus testatur de *proprio facto*, in quo ei fides habenda: ast intuitu illius fidem facit tantum, *ex aliorum relatione*, & sic magis testi de *auditu* alieno æquiparandus.

(k) Ad-

tionem habere debet, sacramentum conferendi, h. e. serio peragere debet, saltem externe, actus ab ecclesia imperatos: (k) nam de occultis & interioribus non iudicamus mortales. (*) Inter administrandum populus lingua vernacula de natura sacramenti deque caerimoniis erudiendus est. (**) Quae institutio actioni iuncta mire auget reuerentiam & deuotionem. Administer habet saltem vnum clericum assistentem, qui respondeat precibus, caerimoniarumque partem peragat. Vbi clerici desunt, laici, veluti in pagis ludimagistri, id faciunt.

(*) *De consecrat. dist.* 4. *c.* 25. 26. *Concil. Trid. sess.* 7. *c.* 11. 12.

(**) *Concil. Trid. sess.* 24. *Ref. c.* 7.

Cap. VII.
DE ECCLESIIS AEDIFICANDIS ET CONSECRANDIS.

I.

Res *sacrae* sunt ecclesiae & quidquid ad cultum publicum est necessarium. *Sacrorum caussa ecclesiae aedificantur*

(k) Admodum temperat sententiam communem de *intentione ministri Satramenti* Autor, quae eo sensu admitti potest. Etenim si constat, eum non serio agere, sed per *iocum* ritum in Sacramentis vsitatum expedire,

rium. Ecclesiæ autem hoc loco non *cœtum fidelium*, sed *locum* significant, in quem fideles sacrorum caussa confluunt. Licet enim in omni loco preces fundi possint, sacrificium tamen Missæ non nisi in loco sacro & in mensa consecrata offerendum. (*) Quod inde a sæculo IV. obseruatum, vt ex Ischyræ exemplo (l) patet. (**) In longinquo tamen itinere & in castris sola sufficit mensa consecrata, quod est *altare portatile*. (***) Sed in oratoriis priuatis insalutato episcopo Missam celebrare ac baptismum administrare prohibitum. (****)

(*) *c. 1.*

dire, quis diceret, Sacramentum ab eo celebratum esse? quamuis ob tam sacrilegum facinus merito puniendus sit grauissime.

(l) Imputatum erat ab Eusebianis ATHANASIO, eius iussu in ædibus Ischyræ, cui ille vsu sacrorum interdixerat, *calicem mysticum* a Macario esse fractum, *mensam sacram* subuersam, & *libros sacros* combustos. Sacrilegio hæc imputatio adscripta fuit, tantosque motus dedit, vt concilii Tyrensis patres Athanasium deponerent, teste SOZOMENO *lib. II. hist. eccl. c. 25.* Negari nequit, ex hoc exemplo iam quodammodo *rerum sacrarum* colligi posse vestigia. Id vero nondum euictum est, vasa sacra & mensam solenni ritu consecrata fuisse, cum *sacra* vel ab *vsu* & *destinatione* dici potuerint, æque vt *librorum sacrorum* in hac historia fit mentio.

(m) Hæc

(*) c. 1. 11. D. 1. de consecr.
(**) ATHANAS. 2. *Apol. p.* 781. *Hist. eccles. l.* 11. *n.* 49.
(***) c. 30. D. 1. *eod.*
(****) c. 33. 34. D. 1. *eod.*

II.

Ad nouam ædem suscitandam, vel ædem, aliis vsibus adhuc destinatam, consecrandam, *caussa* opus est & *episcopi* auctoritate. Caussæ legitimæ sunt: 1) necessitas, si natio quæpiam ad Christianam fidem adducta; si cœtum omnem vna non amplius capit ecclesia; si ad ædem ob itineris difficultatem & longinquitatem cuncti non commode confluere possunt. (*) 2) Monasterium vel alia noua congregatio instituta. 3) Deuotio peculiaris ex voto vel ad certarum reliquiarum custodiam. (m) Nam primis statim temporibus Romæ & in aliis ciuitatibus maioribus magnus ædi- *quæ sint caussæ?*

A a um

(m) Hæc ratio originem capellis dedit. Magnates iter facientes, maxime peregrinantes ad locum religiosum vel ad terram sanctam, reliquias sanctorum secum ferebant, asseruatas in repositorio seu conditorio, quod *cappas* & *capellas* dixere. vid. MATTHAEVS Paris. *ad ann.* 1242. *p.* 525. Domum reuersi mox *oratoria* exstruxere, in quibus eæ in posterum asseruarentur, quæ inde *capellæ* dictæ, sicuti in itinere in *capellis* asseruatæ fuerant.

um sacrarum fuit numerus, licet fideles semper in vnum cœtum modo in hac, modo in alia æde, coirent. (**) Ex caussis contrariis ædes vel inutiles aboleri, vel superfluæ aliis inferi possunt. (***) Priusquam ecclesiæ constructionem concedat episcopus, idoneis instrumentis docendum, eam esse satis *dotatam*, h. e. certis reditibus ad fabricam, luminaria, & stipendia clericorum instructam, vt cultus publicus decenter peragi possit (****) Qui vero nouæ fabricæ intercedendi caussam habet, audiendus est.

(*) *C. 3. X. de eccles. ædif.*
(**) *Hist. eccl. l. 36. n. 16.*
(***) *Concil. Trid. sess. 21. Ref. c. 7.*
(****) *c. 9. D. 1. de consecr.*

III.

quomodo ædificandæ? Atrio designato, episcopus in loco, in quo altare fabricandum, crucem figit, lapidemque angularem inter preces, quibus Christi, tamquam *lapidis angularis* mentio fit, benedicit, mysteriaque per hanc constructionem significata explanat. (*) Aedificium autem ita struendum, vt sacerdos ad altare consistens *Orientem* prospiciat: itaque ab aliis ædificiis separandum, vt circumiri possit, instructum *portica* & *atrio* conuenientibus. Simulatque perfectum est, ædis

dedi-

dedicatio (n) suscipienda, quæ omnium cærimoniarum ecclesiasticarum est longissima ac maxime solemnis. Iam ATHANASII temporibus officium diuinum, excepto necessitatis casu, non nisi in ecclesia consecrata celebrari potuit. (**)

(*) *Pontif. Rom. de benedict. prim. lapid.*

(**) ATHANAS. 1. *Apol. p.* 682. *hist. eccl. l.* 13. *n.* 40.

IV.

Dedicationem præcedunt *ieiunium* & *vigiliæ* coram reliquiis, altari immittendis, cantandæ. (o) Die præstituto horis matutinis episcopus nouam ædem con- *quomodo consecrandæ?*

(n) Non *simplex*, sed quæ *consecrationem* denotat. *Simplex dedicatio* est solennis quædam loci destinatio ad vsum sacrum aliumue, eiusque in actum deductio per ritus quosdam arbitrarios. Enimuero plus efficit *consecratio*, qua res profanæ ex censu earum ita transeunt, vt iuris diuini prorsus fiant, & per actum *consecrationis* diuinam qualitatem accipiant, vt ad rem diuinam faciendam adhiberi possent. Hanc igitur nouam qualitatem vt accipiant res consecratæ, tanto apparatu opus esse creditum fuit.

(o) Pridie enim illius diei, quo ecclesia consecranda est, episcopus cum clero & populo processionem instituit, reliquiasque deportari curat ad tentorium, quod ante ecclesiam pro asseruandis per noctem reliquiis ere-

consecrat variis benedictionibus & adspersionibus extus & intus, adhibita aque, sale, vino, cinere, rebus ad purgationem factis. Suffitum addit, murosque interiores hinc inde sacro oleo inungit. Altare, quod est tabula saxea, consecrat, in eoque reliquias condit. Denique ipse Missam celebrat. Dedicationis solemnia per octiduum protrahuntur, eiusque memoria quotannis recolitur. (p) Tantam populo erga loca, precibus & diuinorum mysteriorum celebrationi destinata, reuerentiam incutere visum.

V.

quomodo polluta reconcilianda?

Consecratio, quoad ædes permanet, non iteratur; sed cultu impio, sanguine effuso, vel enormi crimine polluta ecclesia per aquam cum vino, sale & cinere benedictam reconciliatur, precibus adiectis, quibus dæmon abigitur & remissio peccatorum impetratur. (*) Recon-

erectum est. Ipse ecclesiæ clerus illa nocte vigilias ante SS. reliquias celebrat, & ita sese ad actum solennem præparat.

(p) Verum festum hoc anniuersarium maxime in pagis in *bacchanalia* & *mercatus* conuersum est, vt pro eo abolendo magis quam propugnando laborandum sit.

(q) Mul-

Reconciliatio (q) ecclesiæ pollutæ, æque ac nouæ ædis dedicatio ac altaris consecratio, a solo episcopo suscipienda. (**) Altare proprie loquendo est sola tabula saxea, consecrata, quæ si confringitur, consecrationis vim amittit (***). Vsque dum ecclesia consecratur, benedici potest per presbyterum ab episcopo delegatum, ad celebrandum officium, & si polluta est ante consecrationem, a presbytero reconciliari potest.

(*) *C. 3. X. de consecrat. eccl.*
(**) *C. 9. X. de consecrat. eccl.*
(***) *C. 1. ibid.*

VI.

Ecclesia, orationis domus, profanis vsibus permitti non potest. (*) Ergo nec in iis, nec in cœmeteriis, nundinandum, nec commercandum, nec ius dicendum, nec quidquam negotiorum humanorum, licet in se bona & honesta sint, peragendum. (**) Neque in iis conuiuandum aut pernoctandum, nisi in transitu & vrgente summa necessitate; nec

non profanis vsibus adhibendæ.

(q) Multus admodum atque subtilis in hac materia est PETRVS FRANCISCVS PASSERINVS *de pollut. ecclesiar.* in quo tractatu de causis *pollutionis* magis quam de *reconciliatione* loci agit. Ipse concedit, pollutionem magis *imaginariam* quam *veram* esse, ergo *imaginaria* quoque erit *reconciliatio.*

 (r) Ob-

nec merces aliæque res deponendæ, nisi in incendiis & hostium incursione. In quo præsertim sacrorum locorum consistit immunitas, ad quam tuendam ne quidem opus est vt ædes consecrata sit, (r) dum sufficit, in ea celebrari diuina mysteria. (***)

(*) *Matth. XXI, 12.*

(**) C. 1.

(r) Obseruatione sedula opus habet hæc sententia, quæ in iure canonico quidem fundata, sed admodum singularis est. Nam 1) inde fluit, consecrationem talem, quam præscribunt, magis superfluam quam necessariam esse: 2) locum etiam sacrum fieri posse ex sola sacrorum celebratione, & ita 3) sanctitatem non minus denominari ex *vsu* & *destinatione*, quam ex peculiari eidem superaddita diuina qualitate per actum *consecrationis*. Talis vero *sanctitas*, quæ loco ex *vsu* & *destinatione* conciliatur, magis est *externa*, immunitatem externam habens, quam *interna*. Hæc enim denotat *singularem loci cuiuspiam separationem*, *respectu diuinæ peculiaris præsentiæ*, *dominii diuini*, & *gratiæ ibi collocatæ*, & *per consecrationem acquisitæ*. Interim vt plurimum talem sanctitatem attribuunt locis consecratis. Posses forsan dogma hoc singulare ita in concordiam deducere, vt loca *consecrata* sanctitatem internam quidem accipiant; non consecrata vero, in quibus tamen diuina celebrantur, tantum *sanctitatem externam* seu immunitatem ab omni iniuria, violatione, & strepitu mundano.

(s) Va-

(**) C. 1. & 5. X. de immun. eccles.
(***) C. 9. eod.

VII.

Sed per immunitatem ecclesiasticam vulgo indigitatur *ius asyli.* (*) Religionum enim reuerentia sacris locis refugii tutelam conciliauit, vt nemo vi adhibita ex iis extrahendus sit, quantumcumque grauia maleficia perpetrauerit. Adigebantur quidem tales homines ad reparationem damni facti, & ad subeundam pœnitentiam, sed non tradebantur quærentibus, nisi iurassent, vitam saluam, membraque salua fore. Hoc asyli ius vetustissimum (**) extensum est ad cœmeteria, episcoporum habitationes, monachorumque & canonicorum claustra, intra XXX. passum in circuitu, ad cruces in via regia fixas. (***), Sed quum iure diuino homicidæ etiam ab altaribus abripi possint ad supplicium (****) crimina atrocia exemta sunt. Quia tamen etiam in his peccatum; asyla omnia in Francia cum in caussis *ciuilibus*, tum in *criminalibus*, sublata sunt, (s) simulatque

ecclesiarum immunitas.

(s) Varia huius *asyli* fata fuere, cuius ratio vnice ab imperatorum & regum Francorum liberalitate pependit. Quia vero episcopi huius iuris causam & determinationem ad se trahere conati sunt, illudque vltra modum exten-

que *arrestum* decernitur. (*****) In Italia tamen & in Hispania etiamnum viget hæc immunitas *localis*: præter quam suppetit *realis* quoque & *personalis*; illa *bonorum*; hæc *personarum* ecclesiasticarum: de quibus *part. I.* dictum.

(*) *C. 6. X. d. immun. eccl. C. 17. q. 4. c. 6. 7. 8. &c.*

(**) *C. 23. q. 8. c. 28. ex concil. Sardic. an. 347.*

(***) *L. 3. C. Th. de his qui ad eccl. confug. tom. 3. Concil. pag. 1233. hist. eccles. l. 25. n. 32. l. 29. n. 26.*

(****) *Exod. XXI, 14.*

(*****) *Statut. 1539. art. 166.*

CAP.

extenderunt, satis prudenter decretis regum Galliæ hisce ausibus obuiam itum, & ita libertas regni ab imperio episcoporum etiam in hoc iure incolumis & salua conseruata est. Non ergo eam stringit decantata illa GREGORII XIV. bulla *d.* 12. *Mai* 1591. edita, sed in Gallia nunquam publicata, vtpote quæ non potuit publicari sine *placeto regio*, vt loquuntur. Quamuis enim MICHAEL ANGELVS DONATVS *de asylia res.* 210. hanc constitutionem etiam eas ligare terras, contendat, in quibus vsu haud recepta, parum tamen ei, vt homini Romano, fidem habebunt Galli, libertati suæ plus tribuentes, quam resolutioni tali parum fundatæ. Ceterum, præter DONATVM, cuius tract. Romæ 1652. editus, de hoc iure copiosius etiam scripsere FARINACIVS & MYLERVS ab EHRENBACH.

CAP. VIII.

DE RELIQVIIS, VASIS ET LIBRIS SACRIS.

I.

RES in ædibus sacris asseruatæ vel ita comparatæ sunt, vt a laicis tangi non possint, vel ad diuinum cultum dumtaxat sint destinatæ. *Res sacræ*

II.

Quæ a solis presbyteris tractari possunt, sunt *eucharistia*, & *sacrum oleum*; siue id sit chrismatis, siue infirmorum, siue cathechumenorum. Quod oleum die viridium inter sacrum ab episcopo consecratur, & præstituto die ac loco a pastoribus accipitur, qui veteris reliquias luminaribus ecclesiæ affundunt, & recens vasis minimum stanneis asseruant. (*) Huc quoque sanctorum pertinent *reliquiæ*; vasa sacra, vt *calices* & *scutellæ*, quæ debent esse argenteæ vel saltem stanneæ, sacro oleo ab episcopo consecratæ: nec non lintea altaris ab episcopo vel mandatario presbytero benedicta. (**) Quæ cuncta non nisi clericis, minimum subdiaconis, quadam sacramentorum reuerentia, tangenda sunt. *a solis clericis tractanda.*

(*) *c. 4. D. 95. c. 1. X. de custod. euch.*

(**) *Pontif. Rom. part. II.*

III.

cruces, imagines, sanctorum,

Benedicuntur etiam *mappæ* ac omne altaris instrumentum, amictus, humerale, cinctura, manipulus, stola, casula, tunica, vestis dalmatica; cruces quoque, & imagines beatæ virginis & sanctorum, quæ publicæ adorationi exponuntur. In quibus curandum episcopo, ne qua sint mutilæ, aut indecoræ, quæ scandalum dare possint; neue exponantur non approbatæ; proposita earum vtilitate, quæ consistit in eo, vt vel *opus redemtionis* ob oculos, vel *sanctorum virtutes* ad imitandum (t) nobis proponantur. (*) Benedicuntur & capsulæ reliquiarum, inter preces, quibus flagitatur, vt præsentibus reliquiis fideles sint a dæmonum insidiis, cunctisque tuti peri-

(t) In hoc non videtur subsistere cultus vel *imaginum* vel *martyrum.* Bulla *canonisationis S. Vdalrici* apud MABILLON *in act. Bened. sec. V. p.* 471. hanc ea de re prodit sententiam: *Sic adoramus & colimus reliquias martyrum & confessorum, vt eum, cuius martyres & confessores sunt, adoremus: honoramus seruos, vt honor redundet in dominum, qui dixit: qui vos recipit, me recipit, ac proinde nos, qui fiduciam iustitiæ nostræ non habemus, illorum precibus & meritis apud clementissimum Deum iugiter adiuuemur.*

(u) Hoc

periculis cum spiritualibus, tum corporalibus.

(*) *Concil. Trid. sess. 25. fin.*

IV.

Reliquiæ antiquæ *extra capsam* non sunt ostendendæ, nec recens inuentæ venerandæ, nisi prius auctoritate episcopi eiusque consilii fuerint approbatæ (*). In omnibus videndum, ne quæstui habeantur, vel commissationibus, tripudiis & profanis lætitiæ demonstrationibus dedecorentur. (**) Sancti noui non absque auctoritate *Romanæ ecclesiæ*, (u) præuioque rigido testium & documentorum examine (***), quod iudicium *canonizatio* audit, colendi sunt. *reliquiæ.*

(*) *C. 2. X. de reliq.*
(**) *Concil. Trid. sess. 25. C. 2. X. de reliq.*
(***) *C. 52. X. de testib. C. 1. X. de reliq.*

V.

Omnium autem rerum, quæ in ecclesia *campanæ.*

(u) Hoc ius demum seculo X. natum, & antiqua disciplina, qua episcoporum auctoritas idem præstabat, abrogata. S. VDALRICVS primus fuisse videtur, qui a IOANNE XV. anno 983. Sanctorum catalogo adscriptus est, a quo tempore deinceps hoc negotium, vt *maius* & *arduum*, sedi Romanæ appropriatum est. PAPEBROCH *diss. de solemnium canonisat. initiis ac progress.* FABRICIVS *in bibliogr. antiq. c. 8.*

(x) Be-

ſia ſunt, nulla ſolemnius benedicitur (x), quam campanæ. (*) Cantantur plures pſalmi, quibus partim auxilium diuinum imploratur, partim Deus celebratur. Epiſcopus vel presbyter eas aqua benedicta lauat, iterumque atque iterum oleo infirmorum & chriſmatis inungit, ſuffitque thure & myrrha. Precibus explicatur campanarum vſus in excitanda fidelium deuotione, in repellendis dæmonum inſidiis, & in tempeſtatibus diſſipandis.

(*) *Pontif. Rom. de campan. benedic.*

·VI.

veſtes, In eccleſiis porro ſunt veſtes ſacerdotales, (y) pluuialia, altarium tegumenta varii coloris pro diuerſitate miniſtrorum & altarium: item libri hymnorum,

(x) *Benedictionem* hunc ritum magis, quam *baptismum* appellandum eſſe cenſent ſaniores. Interim expediret quoque, ne ſchemata baptismi adhiberentur, quæ hunc loquendi vſum introduxere. Reuera enim iidem ritus, qui in baptismo infantum adhibentur, hic deprehenduntur vt *lotio*, *vnctio* per oleum catechumenorum & *chriſma*, denique etiam ſolenni *patrinorum* aſsiſtentia, cum impoſitione *nominis.*

(y) De his veſtibus earumque ſignificatu myſtico, ex mente Romanæ eccleſiæ, prolixe agit ANDREAS du SAVSSAV *de panoplia ſacerdotali ſeu de venerando ſacerdotum habitu.*

rum, veluti, psalteria, antiphonaria, gradualia, processionalia, lectionaria, seu breuiaria, missalia, ritualia vel manualia. Libri veteris & noui Testamenti olim in sacristia ad vsum missaticum asseruabantur; sed hodie in habitationibus presbyterorum. Sunt autem libri *libri sacri.* isti, ex traditione ecclesiæ catholicæ, sequentes: Et veteris Testamenti quidem Mosis Pentateuchus, scilicet Genesis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium; Iosua; Iudices; Ruth; Quatuor libri regum; duo Paralipomenων; Esdras; Nehemias; Tobias; Iudith; Esther; Iob; Psalterium CL. hymnorum; Prouerbia Salomonis; Ecclesiastes; Canticum; Sapientia; Ecclesiasticus; Quatuor prophetæ maiores, nimirum Iesaias, Ieremias cum lamentationibus & Baruch, Ezechiel, & Daniel; Duodecim minores, videlicet, Hoseas, Ioel, Amos, Abadias, Ionas, Michas, Nahum, Habbacuc, Zephania, Haggai, Zacharias; Malachias; Prior & posterior Maccabæorum. Noui Testamenti; quatuor euangelia Matthæi, Marci, Lucæ, Ioannis; Acta Apostolorum; Epistolæ Pauli XIV. vna ad Romanos, duæ ad Corinthios, vna ad Galatas, vna ad Ephesios, vna ad Philippenses, vna ad Colossenses, duæ ad

Thes-

Theſſalonicenſes, duæ ad Timotheum, vna ad Titum, vna Philemonem, vna ad Hebræos; Epiſtola Iacobi vna; Petri duæ; Ioannis tres; Iudæ vna; Apocalypſis. (z)

VII.

eorum verſio latina

Quum officium diuinum *latina lingua* inter nos peragatur, præ ceteris electa fuit *verſio*, quæ vocatur, *vulgata* (a), inde a ſæculo VII. fidelium manibus

(z) Quæ ad hiſtoriam horum librorum pertinent, cum variis obſeruationibus criticis erudite perſecutus eſt LVDOVICVS ELLIES du PIN peculiari tractatu, cui titulus: *diſſertation preliminaire ou prolegomenes ſur la bible* in quo tum in genere de S. Scriptura, tum in ſpecie de ſingulorum librorum auctoribus, auctoritate, aliisque copioſe egit.

(a) Hoc ipſo ſtudium linguarum orientalium a plerisque ab hoc tempore neglectum, verus Scripturæ S. ſenſus ſæpe poſthabitus, pluribusque erroribus anſa data fuit. Quis neſcit *Sacramentum* matrimonio aſſignari potisſimum, ex *Eph. V. in f.* vbi loco *myſterii*, qua voce vtitur textus græcus, ſubſtituta hæc ſunt: *hoc ſacramentum eſt magnum*, alia vt non tangam. Sed forſan *mendicantum* interfuit, ne a *vulgata*, quam vnice callent, vel quoad ſyllabam recederetur, vt innuere videtur ERASMVS *in colloq.* cui titulus: *concio.* Mollius quodammodo concilii Tridentini ſententiam, *vulgatæ* auctoritatem authenticam tribuentem, interpretatur du PIN *cit. tr. lib.*

nibus trita, & pro *authentica* declarata, h. e. vt ea inter sacra, orandum, prædicandnm, disputandum, cunctosque actus publicos, adhibeatur, ita vt nemo eam, tamquam aliquid, quod fidei & moribus aduersum, continentem reiicere possit. Nihilominus ecclesia agnoscit veteris Testamenti versionem græcam, qua ecclesiæ orientales vtuntur; neque industriam eorum, qui textum originalem pro suo quisque modulo rimantur, condemnandam censet.

VIII.

Sed versiones in linguas vernaculas inde a sæculo XIII. suspectas habuit ecclesia, eo quod Albigenses aliique hæretici, spreta auctoritate ecclesiæ, diuinos libros ad suos sensus (b) detorquendos sibi sumserunt. (*) Vnde episcopis mandatum, ne promiscuum talium *damnatis vernaculis.*

lib. I. c. 7. §. 3. vt tantum primatum gerere debeat inter omnes *latinas versiones*, quibus prælata duntaxat fuisse dicitur, non textui originali.

(b) Ita confundendi erant hæretici, qui sensu suo abundare dicuntur, quoties ea, quæ ad interpretationem vel grammaticam vel logicam pertinent, nolunt submittere iudicio ecclesiæ h. e. dominantium clericorum. Et tamen vtraque interpretatio non est tale negotium, quod legibus subiici possit.

(c) Do-

lium verſionum vſum cunctis permittant, niſi qui a paſtoribus idonei reputentur ad fructum ex eis percipiendum: nec vlla noua verſio ſine epiſcopi auctoritate diuulganda. (**)

(*) *Concil. Toloſ.* 1229. *c.* 14.
(**) *De libr. probib. reg.* 4.

CAP. IX.

DE SEPVLTVRIS.

I.

In terra ſancta,

CAdauera fidelium, qui in communione eccleſiæ deceſſerunt, quoad eius fieri poteſt, in terra ſancta in cœmeteriis vel prope eccleſias (c) ſepelienda ſunt, vt eorum propinqui & alii fideles, quoties ad ea ſacra loca veniunt, nec non ſancti, qui in iis adorantur, pro eis domino preces fundant. (*) Cœmeterium propterea benedicendum hoc modo: Epiſcopus, (d) poſtquam in

(c) Docent antiquitates, vsque ad ſeculum IX. fere ſepulturam liberam fuiſſe, vt quilibet in ſuo loco mortuum inferre potuerit. Sed nimius pruritus, cadauera circa eccleſias terræ mandandi, tandem effecit, vt omnium deſideriis ſatisfieret, & cœmeteria prope eccleſias erigerentur.

(d) Inde *erectio cœmeterii* ad iura epiſcopalia refertur, nec magiſtratui ſeculari conceditur. Ceterum qui a tali

in eo quinque cruces solo defixit, ad potiorem in genua prouolutus, Litanias recitat, totum locum aqua benedicta adspergit, psalmis pœnitentialibus recitatis, & coram singulis crucibus preces effundit, quibus spes remissionis peccatorum & beatæ resurrectionis ingeminatur.

(*) C. 13. q. 2. c. 17.

II.

Sepulturæ non in ecclesia, sed in atrio vel porticu, vel in exedris, quæ extra ecclesiam esse censentur, fieri debent. (*) Interim inde a sæculo X. contrarius vsus inualuit, eo quod episcopi interdum aliique sancti homines in ecclesiis sepelirentur. (e) (**) Sepeliendus est quisque in cœmeterio parochialis ecclesiæ suæ, vbi eucharistiam sumsit, vel decimas soluit & oblationes. Liberum quoque, more sanctorum patriarcha- *non in ecclesiis,*

tali benedictione abstinent, cœmeterium non aliter considerare possunt, quam *rem vniuersitatis*, cuius erectio cuiuis vniuersitati permittenda est.

(e) In choro tamen ecclesiæ non alii sepeliendi quam parochi, patroni, & domini iurisdictionales, quibus *honor sepulturæ* datus est. v. FRANCISCVS de ROYE *de iurib. honorif. in eccles. lib. I. c.* 9. HERICVRTIVS *de LL. eccles. secund. ordin. natural. p.* 506. §. 6.

 (f) Id

archarum, ſepulchra maiorum; liberum cuique, quam velit, ſepulturam eligere, (f) vt nec vxor neceſſario ſit in ſepulchro mariti condenda. (***)

(*) *Concil. Braccar. c. 36. Tribur. c. 17. Nannet, c. 6. C. 13. q. 2. c. 15.*

(**) *C. 18. ibid.* THEODVLF. *c. 9.*

(***) *C. 1. 7. X. de ſepult.*

III.

fidelium cadauera ſepelienda Mortui poſt certum ſpatium, vt de morte nullum dubium, ſepeliendi ſunt, poſtquam veteri more coram cadauere Miſſa celebrata eſt. (*) Pompa funebri, accenſis cereis, inter cantum Pſalmorum pœnitentialium pro remiſſione peccatorum defuncti cadauer efferendum. (g) Presbyteri & cuncti clerici, amictum & ornamenta ordinis induti, in præcipuo cœmeterii loco, condendi ſunt. Eſt & ſuus infantum, quorum ſalus indubia, locus, quorum funera cantu encomiaſtico celebrantur.

(f) Id in fauorem *mendicantium* introductum, apud quos plerique eligere ſolent ſepulturam, adeo vt corpus ſuum inter eos diuidant, quod hiſce ordinibus admodum lucroſum fuit.

(g) Inde ritus funebres partem *liturgiæ* conſtituunt, quæ *iuris publici* cenſetur, ſingulorum diſpoſitioni haud ſuppoſita, vt pro lubitu eam negligere non poſſint, niſi venia impetrata.

(h) Quæ

tur. Sepultorum corpora, nisi graui de caussa & diserta episcopi venia, non effodiuntur.

(*) *Ritual. Rom.*

IV.

Omnium canonum præceptum est, ne quid pro sepultura, vel obtentu aperiendæ terræ, vel luminarium, aliorumque sumtuum caussa, quibus bona suppetunt ecclesiastica, muneris exigatur, ne sacerdotes terram (h) vendere aut de mortibus, si ex cadaueribus certum compendium, gratulari videantur (*). Permissum tamen & laudabile est, *eleemosynam* legari ecclesiæ, ad quam sepelimur. (**) Quæ oblationes quum medio æuo maximæ essent, ægris oculis respectæ sunt sepulturæ in ædibus monasteriorum, quibus cathedrales & parochiales ecclesiæ tanto fructu priuabantur. Vnde statutum est, vt, quemcumque quis sepulturæ locum elegerit, eccle- *gratis.*

(h) Quæ cum *benedicta* sit, spiritualitatis quid alit, vt parum a Simonia abesse videantur, qui pro sepulchro pecuniam exigunt. Quodsi cœmeterium, vt *locum vniuersitatis,* consideramus, etiam tunc iura non permittunt, vt pro sepulchro aliquid exigatur, cum res vniuersitatis in singulorum vsus & commoda cedere debeant.

 (i) Si

ecclesiæ parochiali semper *quarta* pars *funeralium* omnium & quarumque obuentionum relictarum, instar legitimæ, danda sit, quam *portionem canonicam* adpellamus, cuius pars quota pro locorum diuersitate est diuersa.

(*) *C.* 13. *q.* 2. *c.* 12. 13. 14. 15. *C.* 9. *X. de simon.*
(**) *C.* 9. 10. 11. *ibid.*
(***) *C.* 8. 10. *X. de sepult. Cl.* 2. *eod. C.* 9. *X. de sepult. Concil. Trid. sess. V.* 25. *Ref. c.* 51.

V.

consuetudo Franciæ In Francia portio canonica exulat: sed quocumque quis loco sepeliatur, parochus cum clero suo cadauer e domicilio effert ad portam ecclesiæ monasterii, in quo sepeliendum: vbi postquam religiosis asseuerauit, defunctum in communione ecclesiæ decessisse, recedit, (i) luminariumque dimidiam capit. Ita inter parochos & religiosos Parisiis conuentum. (*) Parochorum *honorarium* pro diuersitate dioecesium, præsertim ruri degentium, qui certis rediti-

(i) Si parochus cadauer e domicilio defuncti efferre recusat, de super a religiosis, penes quos sepeliendus, admonetur, quo facto, si in contumacia perseuerat, integrum est religiosis, cadauer e domicilio ad suum monasterium efferre, vt parlamenti Arrestis probatum dedit HERICVRTIVS *de LL. eccles. Galliæ secund. ord. natural. p.* 506.

(k) Spe-

reditibus destituuntur, varie definitum: vnde prohibitio de non exigendo restringitur ad pactum præcedens, & ne qua pauperes, qui nihil soluere possunt, sine solemnibus sepeliantur.(**)

(*) *Arrêt du 27. Mars. 1646. Mem. du Chergé part. 1. tit. 2. c. 6.*

(**) *Ritual. Rom.*

VI.

quibus sepultura denegetur? Sepultura ecclesiastica solis fidelibus conceditur; deneganda itaque infantibus non baptizatis, adultis infidelibus, hæreticis, excommunicatis, in manifesto peccato, veluti in duello vel propria manu interemtis, vsurariis, concubinariis publicis, sacramenti paschalis contemtoribus, verbo, cunctis peccatoribus impœnitentibus (*) Hi omnes priuantur sepultura & precum fructu, (k) &, si in loco sacro conditi, effodiendi sunt ac proiiciendi (**), vt defuncti memoria infamia oneretur, & viuentibus terror incutiatur. Qui vltimum sup-

 plicium

(k) Species hæc noua *banni ecclesiastici* est, nata ex regula iuris antiqua: *quibus viuis non communicauimus, iis nec mortuis communicare debemus. c. 1. 3. C. 24. q. 2.* Communicatio cum defunctis consistit in oblationibus pro iis & precum subsidio, imo & in loci benedicti vsu, quibus prærogatiuis extra ecclesiæ communionem degentes priuantur. Inde cognitio de *sepultura ecclesiastica* est *fori ecclesiastici.*

plicium passi sunt, sepeliri possunt, si condignam pœnitentiam egerint. (***)

(*) *C. 2. de haeret. in 6. C. 2. de vsur. in 6. C. omn. vtriusque X. de pœnit.*

(**) *C. 12. X. de sepult.*

(***) C. 13. q. 2. c. 30.

CAP. X.

DE BONIS ECCLESIASTICIS IN VNIVERSVM.

I.

Bona ecclesiae necessaria.

Deuenimus ad res *temporales*, quae Deo consecratae vsibus ecclesiae destinatae sunt. Nulla vniuersitas sine bonis communibus subsistere potest, quum vel in singulos conuentus & in stipendia ministrorum publicorum sit aliquid impendendum. Hinc a primis ecclesiae incunabulis symbolam contulere fideles, noctu quippe conuenientes, ad luminaria; ad vasa sacra; ad panem vinumque eucharisticum, toties sumtum; ad agapas; ad libros aliaque vtensilia comparanda. Alendi fuere praeterea episcopi, presbyteri, diaconi, qui, vt ecclesiae seruirent liberius, plerique ad voluntariam paupertatem redacti erant. Curanda erant funera, hospitalitasque exercenda in omnes Christianos viatores. Prouidendum fuit virginibus Deo consecratis, viduis, orpha-

orphanis, infirmis, cunctisque pauperibus fidelibus, (l) præſertim martyribus & confeſſoribus, vel in carceris ſqualore degentibus, vel ad metalla atque ad alia opera publica damnatis.

II.

Non de primitiua eccleſia Hieroſolymitana, in qua fideles cuncta habuere communia; ſed de ceteris omnibus loquor, quarum nulla fuit, quæ non pro facultatum modulo his ſumtibus ſuppeditaret, qui in tenui illa & laborioſa Chriſtianorum vita facile ſuppetebant, omni plura habendi deſiderio & lucri cupidine perſecutionum æſtu diſſipata.(*) Vnde bona eccleſiæ illis temporibus conſiſtebant in rebus mobilibus, quæ facile aſportari, abſcondi vel diſtri- *olim res mobiles*

(l) Ab hoc primario fine, in quem *oblationes* fiebant, dictæ ſunt bona eccleſiaſtica *patrimonium pauperum*, ceu ex antiquis documentis erudite euicerunt THOMASSINVS *de vet. & nou. eccl. diſcipl. P. III. lib.* 3. *c.* 26. *ſqq.* & LAVNOIVS *de cura eccleſiæ pro miſeris & pauper.* Horum in tantum curam habebant antiqui epiſcopi, vt bona immobilia promiſcue alienarent, & pretium in pauperes diuiderent, & hac de cauſa eo iuſtiores cenſebantur oblationes, quo alieniores ab omni ſuperſtitione erant, quæ poſtmodũ infectæ ſunt, vbi *imaginarii* & *affectati pauperes* inualuerunt.

distribui possent; veluti in pecunia aut rebus ad victum & amictum necessariis, in frumento, vino, oleo, vestibus pro pauperibus. (**)

(*) *Mor. Christ. c.* 28. 50. IVSTINVS I. *Apol. in fin.*

(**) TERTVLL. *apol. c.* 39. *vid. Acta Colon. Cirth.*

III.

ex 1) oblationibus

Iudaei, Deo decimas & primitias fructuum, nec non varia subsidia ad sacrificia & vota offerre soliti, quum Christiani fierent, idem institutum sub euangelio vrgendum esse censuerunt. Pagani autem, ad Christum conuersi, maximos sumtus in sacrificia idolorum & in profana spectacula facere consueuerant. Quidquid huius est, id sane constat, inde a principio (m) fidelibus *decimarum* & *primitiarum* oblationes fuisse commendatas. (*)

(*) *Const. apost.* 2. *c.* 25.

IV.

(m) Enimuero idoneo testimonio id nunquam probabit AVTOR, nec ei praesidium faciunt *constitutiones Apostolicae* seculo V. fabricatae, quo *decimarum* & *primitiarum* doctrina potissimum inculcari coepta. Ad minimum ante seculum VI. per concilia *decimarum* tributum nemini impositum legitur. Neque enim patrum quorundam priuata doctrina praxin ecclesiae vniuersalem ostendit.

IV.

Oblationes iſtæ *voluntariæ* fuere, ad quas antiſtites populum exhortabantur: Fideles autem quid, quale, quando & quantum vellent, vel in hebdomadas, quod Paulus ſuadet (*), vel in menſes vel aliter offerebant. (**) Relatæ ſunt ad epiſcopum, vel in certum locum, vbi diaconi oblationes acceptas aſſeruarunt, & pro re nata ex nutu epiſcopi diſpenſarunt. (***) Epiſcopus nullam rationem reddidit, quippe haut ſuſpectus (****). Non enim electus fuiſſet, ſi non de animis, multo ſane pretioſioribus, Deo rationem eum reddere poſſe, certum fuiſſet. (*****) *voluntariis.*

(*) 1. *Cor. XVI*, 2. 2. *Cor. IX*, 1.
(**) TERTVLL. *apol. c.* 39.
(***) *Can: Apoſt.* 3. 4. 5.
(****) *C.* 12. *q.* 2. *c.* 34.
(*****) *Can. apoſt.* 41.

V.

Pace poſt perſecutiones redeunte, quum imperatores & principes Chriſtiani fierent, libere donatum eccleſiis; nec cuiquam nimiæ donationes videbantur, quæ tanta cura diſtribuebantur. (*) Habuere quidem iam antea eccleſiæ bona *immobilia*, quod ex edicto CONSTANTINI & LICINII manifeſtum, quo an. 313. eorum reſtitutio vrgebatur (**); ſed *2) Poſt immobilia eccleſiis data,*

postea numero creuerunt. Nam & in ciuitatibus domus & ruri prædia, h. e. pagi cum omnibus habitatoribus, qui serui erant, donabantur, tanta munificentia, vt v. gr. ecclesia Romana terras haberet prope Euphratem, e quibus thus & suffitum capiebat. (***) Ad quas administrandas subdiaconi vel alii clerici emittebantur. (n) (****)

(*) *Mor. Christ.* 39.

(**) EVSEB. 10. *hist. c.* 5. LACTANTIVS *de mortib. persecut. n.* 45.

(***) *Hist. eccl. l.* 9. *n.* 46. *l.* 35. *n.* 15.

(****) GREGOR. 1. *ep.* 70. 73. 7. *ep.* 17. 18.

VI.

a dispensatoribus administrata; Iis igitur temporibus duplicis generis bona habuere ecclesiæ; *fundos*, e quibus certi reditus; & *oblationes* quotidianas, quæ parcius quidem, sed tamen fiebant. Sanctissimus quisque episcoporum,

(n) Sic etiam in Gallia ecclesia Romana fundos quosdam per testamenta vel donationes fidelium possidebat, quos *ad firmam* concesserat colonis, de quibus hi quotannis ecclesiæ Romanæ censum soluebant. GREGOR. *lib. V. epist.* 5. MAIMBVRGIVS *in histor. Gregor. M. lib. III. in f. p.* 314 *sqq.* Pro lubitu de his bonis disponendi eaque alienandi retinuit libertatem ecclesia Romana vsque ad seculum VI. vid. IVSTELLVS & VOELLIVS *in biblioth. iur. can. antiq. p.* 261.

(o) Opti-

porum, priores exoſi, maluiſſent obuentiones iſtas fortuitas, ſi ſuffeciſſent, quam ſatraparum more a conductoribus rationes exigere, alioſque labores, ſine quibus annui reditus colligi nequeunt, ſuſcipere (*). Quod onus vel in *archidiaconos*, vel in *œconomos* deuoluerunt (o), qui in omnibus eccleſiis, inſtituti (**), & e corpore clericorum lecti ſunt; epiſcopo tamen rationem reddituri (***). Optimi epiſcopi, qui bona ſua omnia pauperibus erogarunt, bona eccleſiæ omni modo augere ſtuduerunt (****).

(*) CHRYSOSTOM. *in Matth. hom.* 85. POSSIDON. *vita Auguſt. c.* 23.
(**) *Concil. Calched. c.* 26.
(***) *C.* 16. *q.* 7. *c.* 2. 21. *&c.*
(****) *C.* 12. *q.* 1. *c.* 12.

VII.

(o) Optime hoc illuſtrat MORINVS *de SS. ordinib. P. III. ex.* 16. *c.* 5. §. 3. *Cum bona tam immobilia quam quotidianæ fidelium oblationes ad omnem clerum pertinerent, nec eſſet deſignata aliqua pars, quæ huius vel illius clerici, his bonis curandis adminiſtrandis & diſtribuendis deputatus erat a clero aliquis; quem œconomum canones appellant, ne ſi epiſcopus ea ſola adminiſtraſſet, excepiſſet, diſtribuiſſet, ſuſpectus aliquando fieret rei communis male adminiſtratæ, ſurreptæ, ſibi vindicatæ, atque eo nomine apud clerum & laicos male audiret.* His præmiſsis œconomorum officia ſpeciatim delineat & ex antiquitate illuſtrat.

VII.

distributio redituum. Bona illa erant *communia*, distribuebanturque ex nutu episcopi inter clericos & pauperes. Mos generatim fuit, vt *quatuor* partes fierent, quarum vna *episcopo* & familiae eius propter hospitalitatem exercendam; altera *clero*; tertia *pauperibus*; qnarta *ecclesiis reparandis* cessit. (*) Quod negotium non fuit diuisio quaepiam fundorum, sed nuda redituum assignatio, quae e re nata mutari poterat. (**)

(*) *C.* 12. *q.* 2. *c.* 30.
(**) *c.* 23. *ibid.*

VIII.

Origo praebendarum Clericis non communiter viuentibus, vel quod vxores sortiti essent, vel aliis de caussis, stipendia vel *hebdomadalia* vel *menstrua* vel in pecunia numerata, vel certa cibariorum portione, quae proinde *praebenda* audit, suppeditabantur. (*) Quae pro opera nauata augeri, minui, supprimiue poterant.* Sed hi ecclesiae ministri, qui ex ecclesia alendi erant, vt populo exemplum perfectionis Christianae ostenderent, iure suo saepe neglecto, pauperibus cuncta admensi, suo patrimonio, vel labore, Pauli exemplo (**) & canonum praecepto, (***) vitam sustentarunt. (****) Communiter viuentes, quos posterior aetas

cano-

canonicos vocauit, (p) omni rerum humanarum cura ſoluti, paupertatem velluti monachi coluere. (*****) Hæc bonorum eccleſiaſticorum primis octo ſæculis facies, hic vſus fuit.

(*) *C.* 12. *q.* 1. *c.* 8. CYPRIAN. *ep.* 14.
(**) ACT. *XX*, 15.
(***) *c.* 3. 4. *D.* 91.
(****) *C.* 12. *q.* 1. *c.* 25.
(*****) *C.* 12. *q.* 1. *c.* 10. 11. *Hiſt. eccl. l.* 14. *n.* 40.

CAP. XI.
DE BONIS ECCLESIASTICIS CONTINVATIO.

I.

Inde a ſæculo IX. præter oblationes voluntarias & patrimonium eccleſiarum *deniqne 3) decimæ.*

(p) Intelligit Autor ſine dubio eos, quos eformauit CHRODOGANGVS. Quis vero diceret, eos in *paupertate* vixiſſe, quibus menſa communis quotidie ſtrata erat, vt de ſubſidiis vitæ ſolliciti eſſe non deberent? Nam ex ſeculo VII. & VIII. monaſteria iam bonis abundabant. Nec eccleſiæ cathedrales aut collegiatæ reditibus ſufficientibus carebant; quod tot diplomata donationum euincunt demonſtrantue. Ceterum id non nego, ex hac *vita communi* natam eſſe ſententiam, canonicos paupertatem profiteri, & titulo *paupertatis* ex penu eccleſiæ ali, quæ tandem anſam dedit, bona eccleſiaſtica generatim clericis adſignandi, quod hi inter omnes *pau-*

rum (*) noua bonorum ecclesiasticorum species occurrit, decimæ videlicet, quæ ex eo tempore instar *tributi* exigi cœperunt. Ante hac Christiani de decimis & fructuum primitiis æque ac de ceteris eleemosynis in pauperes conferendis monebantur, & singulorum pudori relinquebatur, vellentne dare, an non dare, sic vt parem rationem haberent cum oblationibus quotidianis. (**) Exeunte sæculo VI. quum frigesceret hoc officium (***), Episcopi in negligentes excommunicationis pœnam sanxerunt. (****) Quæ exactiones tamen in oriente inde a IVSTINIANI temporibus prohibitæ leguntur. (*****)

in oriente prohibitæ.

(*) *Const. apost.* 2. *c.* 25.
(**) *Cass. coll.* 21. *c.* 5. 6. 7.
(***) AVGVST. *in Ps.* 146. *n.* 17.
(****) *Matisc. II. c.* 5. *an.* 685. *Cabilon. sub Carolo M. c.* 1. *an.* 813.
(*****) PHOT. *Nomoc. tit.* 6. *c.* 1.

II.

in occidente imperantur.

Populi caritate sæculo IX. magis frigescente, pristinum censurarum rigorem auxerunt pœnæ a principibus adiectæ. (*) Fortassis illa bonorum ecclesiasticorum dissipatio ansam dedit incrustando

paupertatem profiterentur. Ita tandem *pauperum quarta* iis quoque cessit, & antiqua diuisio abolita est.

(q) Au-

ſtando iuri, quod ex lege diuina (q) colorari poſſe videbatur. Bella enim ciuilia & Normannorum excurſiones regnum Francorum tum miſere lacerabant. Interim non ſine maximis fluctibus

(q) Autor, in §. *anteced.* aſſeruit, inſtar *tributi* cuiusdam exactas fuiſſe decimas. Hoc extra controuerſiam poſitum eſt, olim decimas regibus fuiſſe ſolutas inſtar *tributi*, vt obſeruat CLERICVS *in comm. ad Gen. XLI,* 34. *&* *XLVII,* 26. Theocratia a Deo erecta, *decimarum* ius certis legibus circumſcriptum fuit; quod Deus morem inter gentes receptum conſeruandum, atque ſibi, vt ſummo in hac republica imperanti, hoc *tributum* reſeruandum eſſe, conueniens exiſtimaret. Merito itaque in *republica iudaica* hoc tributum ad *regalia diuina* referendum erat, cuius commoda ex *ceſſione diuina* ſacerdotes & Leuitæ percipiebant. Inde vero ſimul liquet, 1) decimarum tributum ad *ius publicum reipublicæ iudaicæ* pertinuiſſe, & hac deſtructa ceſſare debuiſſe: 2) clericos N. T. illud ſibi nullo iure vindicare potuiſſe, titulo *ceſſionis* deſtitutos, nec in tali republica viuentes: 3) multo minus *iure regalium* hodie imperantes hoc tributum ſibi aſſerere poſſe, aliunde tributa pinguisſima percipientes. Quæ ſi accurato perpendantur iudicio, facili euincunt negotio, *decimas* ab eccleſiis hodie poſſeſſas non alio iure cenſeri poſſe aut debere, quam ceterarum rerum eccleſiaſticarum reditus, id quod tamen vt plurimum negari ſolet.

(r) Fa-

ctibus ius dacimarum per septemtrionem. introductum est, parumque abfuit, quin Poloni L. annis post, quam ad Christum conuersi erant, huius rei caussa fidem dimitterent. (**) Thuringi an. 1373. Moguntino archiepiscopo negarunt decimas, non nisi per vim exigendas. (***) S. Canutus, Danorum rex, subditos ad decimas soluendas coacturus, rebellionem suscitauit, in qua interiit. (****) Et Frisia etiamnum decimas ignorat.

(*) 5. *Capitul.* c. 46.

(**) DVGLOSSVS *an.* 1022.

(***) LAMBERT. *Schaffnab. an.* 1073. *hist. eccl. l.* 61. *n.* 18. *l.* 63. *n.* 73.

(****) SAXO *Gramm. l.* 11. *p.* 194.

III.

quia iuris diuini esse creduntur;

Sunt, qui decimas *iuris diuini* esse censent (r) (*), omnemque censuum & tributorum exactionem decimarum solutionem

(r) Facile ex rationibus ab AVTORE adductis liquet, cum non alienum fuisse a sententia, quam in nota praecedente tradidi, vtut paulo timidius rationes subduxisse videatur. Liberius de hoc tributo edisserit PAVLVS SARPIVS (vel potius, qui sub hoc nomine latitat, M. FVLGENTIVS Brixiensis, Monachus Seruita) in *in tr. de benefic. eccles. art.* 21. *qu.* 1. qui optime de hoc themate edisserit.

(s) Inde

tionem, nec deducta cultura & semente, præcedere volunt. (**) Quum enim Deo deberi videantur in signum dominii vniuersalis, cunctis debitis humanis præferuntur. Vnde porro sequitur, nullam terram his exemtam, & laicos, decimarum possessores, vsurpatores esse sacrilegos. (***) Ex eodem fonte manarunt decimæ personales seu industriales, ex arte factis, omnique honesto lucro soluendæ, ne quis immunis esset. (****)

(*) ZYPAEVS *iur. pontif. l.* 3. *decim. n.* 10.
(**) *C.* 33. *X. de decim.*
(***) *C.* 19. *eod.*
(****) *C.* 20. *X. de decim. C.* 28. *eod.*

IV.

Thomas tamen Aquinas(*), & doctissimi Theologi decimas viderunt non esse *iuris diuini* (s), nisi quatenus ad sustentationem ministrorum ecclesiæ sunt *quod negatur.*

(s) Inde etiam IDEM colligit, etiam a laicis decimas has possideri & percipi posse, hac tamen sub restrictione: *potest laicis ecclesia concedere, vt dandas decimas ipsi accipiant, iure accipiendi ministris ecclesiæ reseruato.* Inde discernit ius decimarum ab eius *exercitio* seu *actu secundo.* Illud soli ecclesiæ tribuit, hoc vero etiam laicis communicari posse concedit. Enimuero si decimæ iure diuino non debentur clericis, naturam ceterorum bonorum ecclesiasticorum habent, quæ in per-

sunt necessariæ. Lex enim Mosaica in moralibus solum obligat, obligauitque omnes ante, quam scriberetur, quippe cordibus hominum inscripta. Ad cærimonias autem & ad politiam Hebræorum referendum est, quod sacerdotibus & Leuitis, nulla hereditatis portione mactatis, a ceteris tribubus decima redituum pars erat soluenda. Si igitur Christiani aliunde clericis prospicerent, hoc onere supersedere possent. Præterea si in his legem veterem sectari vellemus, ecclesiæ nec immobilia, nec clerici patrimonia habere possent. Quare Græci ac ceteri per Orientem Christiani *decimarum* exactiones numquam admiserunt. Nihilominus hodie nos consuetudine DCCC. annorum & constitutione humana, exemplo legis diuinæ positiuæ innixa, ad decimas tenemur (**).

(*) 2. 2. *q.* 89.
(**) *Concil. Trid. sess.* 25. *Ref. c.* 12.

V

Reditus partiti originem dedere

Interea temporis bona ecclesiastica pedetentim discerpta sunt & in particulas illas abierunt, quas *beneficia* adpella-

perpetuum, etiam quoad ius ipsum, ab ecclesia alienari & a laicis præscribi possunt.

(t) Du-

pellamus. Monasteria semper propria bona habuere, quorum, ob exemtionem, nulla vmquam episcopo ratio reddita. Circa sæculum X. *mensa canonicorum* separari cœpit a *mensa episcopi*, & canonici ipsi, prout longius a communione recesserunt, sua bona separatim possederunt: quum tamen in his plurimæ veteris communionis vestigia obseruentur. Parochis autem ruralibus episcopi vel decimas territorii permisere, vel decimas sibi seruantes, salaria aut alios reditus assignarunt (*).

(*) *C. 29. X. de decim.*

VI.

Partitiones istæ, pro temporum & locorum diuersitate diuersæ, particulatim indicari non possunt. Id generatim constat, eo denique deuentum esse, vt singuli officiales ecclesiarum separatos reditus nanciscerentur, de quibus nemini ratio reddenda. Huiusmodi reditus, officio ecclesiastico iunctus, *beneficium* appellatur, quoniam episcopi olim clericis, qui vitam in officio ecclesiastico exigunt, nonnumquam portionem quandam assignarunt, qua fruerentur, quæue ab ipsorum obitu rediret ad ecclesiam. Quale quid in præmiis militum Romanorum obseruatum, quæ *bene-* *beneficiis.*

beneficia (t) vocantur, a quibus nonnulli *feudorum* nostrorum origines deriuant. Quidquid huius sit, *beneficiorum* ecclesiasticorum exempla iam saeculo VI. occurrunt, (*) & iam saeculo XII. *beneficii* vocabulum sensu hodierno acceptum. (**)

(*) *C.* 16. *q.* 1. *c.* 61.

(**) *Concil. Agath. c.* 22. *t.* 4. *Concil. Hist. eccl. l.* 31. *n.* 54. *l.* 32. *n.* 1.

VII.

Clerici sine beneficiis viuunt ex 4) *honorariis retributionibus,*

Partitio illa non fuit tam aequalis, vt non plures semper clerici essent quam beneficia, praesertim quum multi ordinarentur *sine titulo.* Hi igitur vel ex oblationibus quotidianis, quae adhuc vige-

(t) Dubitandum non est, quin ab institutis feudorum appellatio *beneficiorum ecclesiasticorum* deriuanda sit. Antiquitus feuda quaeuis *beneficia* dicta fuisse noto notius est, quae instar *salarii* ob seruitia militaria vasallis & militibus dabantur. Clerici etiam *militiam sacram* exercere, *c.* 19. *C.* 23. *q.* 8. *c.* 1. *X. de cler. aegrot.* MABILON. *tom. II. annalect. p.* 248. *sq.* & huius intuitu reditus ex bonis ecclesiasticis percipere credebantur, quia beneficium datur propter officium. Proinde sicuti vasalli certa bona fruenda accipiebant, ita clericis pariter propter officium sacrum certa bona assignantur, adeo vt in his primaeuam feudorum, quae itidem tantum ad vitam durabant, indolem perspicere liceat. Conf. ESPEN. *P. II. ius eccl. tit.* 18. *c.* 1. §. 2. *sqq.*

vrgebant, vel ex præmiis, pro functionibus diuersis præstitis, vixere. Equidem Concil. Lateran sub Alexandro III. habitum horribilis simoniæ damnauit, qui pro clericis introducendis, pro sepulturis & exsequiis mortuorum, pro benedictionibus nubentium, seu aliis sacramentis aliquid exigunt. (*) Quod autem sponte offertur, accipere non prohibuit. Distinguendum ergo videbatur inter *pacta* & *exactiones coactas* & inter *retributiones voluntarias*, quæ præstito demum officio offerebantur & accipi potuerunt, modo ministri sincerum animum habeant, præmiaque illa non pretium sacramentorum ac rerum spiritualium, sed vitæ humananæ necessaria subsidia reputent. (**)

(*) *C. 9. X. de simon.*

(**) S. THOM. 2. 2. *q.* 100. *art.* 2. 3.

VIII.

Retributiones istæ ad vltimum in consuetudinem abierunt, ab ecclesia adprobatam. Sed Albigenses, presbyterorum & clericorum hostes iurati, calumniandi ansam inde arripuerunt, & plures catholici, albigensium veneno infecti, obtentu veterum canonum, retributiones consuetas clericis denegarunt. Hinc concilium Lateranense sub Innocentio III. habitum *exactiones quidem* *ex lege pendendis,*

dem prohibuit; sed pias consuetudines (u) *obseruandas praecepit, statuendo, vt libere conferantur ecclesiastica sacramenta; episcopi tamen locorum, veritate cognita, compescant, qui malitiose nituntur laudabilem consuetudinem immutare.* (*)

(*) *C. 42. X. de simon.*

IX.

etiam in Francia. Hoc iure posthac viximus, statutis nostris confirmato. (*) In quibusdam dioecesibus visitatum est catastrum, secundum quod hae retributiones, si de his liti-

(u) Neque haec consuetudo *Simoniam* aut aliud vitium reuera sapit. Si Simoniae labem incurreret, qui pro *officio sacro* aliquod commodum percipit, beneficia quaeuis, quae pro *officio* dantur, possidentur, & vtilitatem praestant, hoc vitio infecta forent, id quod citra calumniam dici nequit. Parum autem referre videtur, vtrum clerici aliquid accipiant *in genere* pro officio ecclesiastico, an in specie pro *certo officio*, quod in gratiā certae personae praestatur, modo praecaueatur, ne nimis acerbe & amare talia *iura Stolae* exigantur. Denique si laici in subsidium ad sustentationem clericorum conferre debent, quorum gratia ecclesiis inseruiunt, non adeo improbandum est, si singulis per legem ecclesiasticam imponitur, vt pro certo actu sacro, nomine eorum suscepto & peracto, aliquid honorarii nomine praestent.

(x) Eo

stigetur, exiguntur. Parochi ciuitatum, quippe decimis destituti, vix quidquam certi habent, quo semet ac collaboratores presbyteros exhibeant, si has retributiones amputaueris. (x)

(*) *Blef. art.* 51. *Melodun. art.* 27.

X.

Hodierno iure igitur quatuor sunt bonorum ecclesiasticorum species: *oblationes* prorsus liberæ; *fundi* aliaque immobilia; *decimæ*; *retributiones* fortuitæ, sed *exigibiles*. De immobilibus autem & decimis est, quod seorsim exhibebimus.

Cap. XII.

DE BONORVM ECCLESIASTICORVM ALIENATIONE ET ACQVISITIONE.

I.

Immobilia

Ecclesia bona immobilia nec libere acquirere, nec libere alienare potest. Deo enim consecrata, in neminis

(x) Eo æquiora censenda hæc honoraria in ciuitatibus, quo rariores sunt in illis hi reditus, qui extra ciuitates percipiuntur, adeo vt primaria pars salarii in *iuribus Stolæ* intuitu horum clericorum constitui debeat. Denique eo minus hæc iura iis sunt amputanda, quo magis hodierno tempore cogitandum est,

nis proprietate sunt, (y) & qui in iis præter præscriptum canonum versantur, *sacrilegium* committunt. (*) Principio quum satis perspecta esset probitas episcoporum, & seruos manumittere, & vasa sacra, redimendorum captiuorum

est, de salario pastorum augendo, quam minuendo.

(y) Quantum ex hac ratione colligi potest, Autor in communi opinione substitisse videtur, alienationem harum rerum *ex interna qualitate* interdictam fuisse. Enimuero quis ignorat, LEONEM primum in ecclesia Constantinopolitana per *l.* 14. *C. de SS. eccl.* hoc ius prohibitiuum introduxisse, IVSTINIANVM vero in *nou.* 7. idem ad omnes ecclesias extendisse? Liberæ ergo erant ante hæc tempora alienationes, nec citra calumniam dici potest, ante hæc tempora tot sacrilegia, quot alienationes factæ sunt, commissa fuisse, id quod tamen dicendum foret, si ex *interna qualitate* alienatio foret prohibita. Videlicet e re ecclesiæ fuit, tandem alienandi libertati modum præscribere, postquam episcopi eadem abuterentur, & hac ipsa magis sibi suisque, quam illis, qui ex reditibus ecclesiæ alendi erant, consulerent, vt AVTOR ingenue fatetur. Sane admodum notabile est, quod SYMMACHVS papa in *concilio anno* 502. Romæ coacto tantum sibi & successoribus suis hanc legem de non alienando scripserit, reliquis autem ecclesiis eam obtrudere noluerit, vt acta eius, DIONYSII exigui collectioni adiecta, docent apud IVSTELLVM *in biblioth. iur. can. ant. p.* 261.

rum cauſſa, diſtrahere, & reditus miniſtris eccleſiæ aſſignare, & monaſteria condere potuere. (**) Quibus quum nonnulli abuterentur, res ad concilia delata eſt, e quibus prodiere canones, quibus epiſcopis, aliisque bonorum eccleſiaſticorum adminiſtratoribus, omnis alienatio interdicitur, ne miniſtri & pauperes languerent. (***) Succenturiantur principum conſtitutiones. LEO enim (****) alienationem bonorum eccleſiæ Conſtantinopolitanæ prohibuit, quod edictum ad omnes eccleſias extendit IVSTINIANVS. (*****) Tales conſtitutiones neceſſario fuere poſtmodum renouandæ, quia eccleſiaſtici, ſolum vſumfructum habentes, nonnumquam magis emolumenta e bonis haurienda, quam ſucceſſorum vtilitatem ſpectarunt, præſertim nouiſſimis temporibus, quum non ſeligerentur optimi. Per alienationem autem intelligitur donatio, venditio, permutatio, oppignoratio & ſiqui ſunt alii actus dominii translatiui. (******)

(*) *C.* 12. *q.* 2. *c.* 1. 2. 3. 4.

(**) *Ibid. c.* 66. *c.* 73.

(***) *Ibid. c.* 18. 19. 20. 21. 25. *C.* 41. *c.* 6. *X. de reb. eccl. alien.*

(****) *l. iubemus C. de ſacr. eccleſ.*

(*****) *Nou.* 7. *Nou.* 120.

(******) *C.* 5. *X. de reb. eccl. alien.*

II.

alienantur Sunt tamen & vtiles ecclesiæ alienationes (z), veluti si ædes ruinosæ in emphyteusin dantur, vel silvestria loca aut aliæ terræ incultæ colonis permittuntur. (*) Si terræ prope positæ cum longe positis commutantur. (**) Iure veteri in his sola episcopi auctoritas & cleri consensus desiderabatur. (***) Exemtiones autem recursum ad pontificem aperuerunt iis, qui episcopo non sunt subiecti: sed id fere hodie negligitur, modo nulla subsit collusio, quæ omnem alienationem vitiat. In Francia regis auctoritas accedat oportet, qua protectoris ecclesiarum & canonum custodis,

(*) *Nou. 7. c. 3. Nou. 120. c. 6.*
(**) *C. 12. q. 2. c. 53. Nou. 128. c. 7. C. 1. X. de rer. permut.*
(***) *C. 12. q. 2. c. 51. c. 52. inf.*

III.

ab episcopo consentiente capitulo, In alienandis igitur bonis ecclesiasticis, si v. gr. capitulum ad æs alienum diluendum terram tenuis prouentus distra-

(z) Si res ab antiquo in emphyteusin dari solita est, h. e. si sub ea qualitate ab ecclesia acquisita, facilius eodem modo aliis rursus concedi potest, vbi ad ecclesiam reuertitur, quia hoc modo antiquus rerum status non immutatur per *c. ambitiosæ. extrauag. de reb. eccles. non alien.*

(a) Pro-

distrahere cupit, in Francia hic ordo seruatur, vt capitulum faciat senatus consultum, quod episcopus adprobat, & rex, a capitulo implorandus, confirmat (a), permissa alienatione. Rescriptum regium a capitulo offertur homologationi senatus supremi, quem *parlamentum* vocant, qui, antequam petitioni subscribit, perspecta procuratoris generalis oratione, respondet, se dispecturum de commodo & incommodo: quod iudici regio in illa prouincia demandatur. Cunctis rite peractis sub hasta publica post consuetas publicationes auctionesque terra plus licitanti addicitur.(*) Hæc solemnia si negliguntur, alienatio nulla est, neque vel primus acquirens, vel eius heredes vel longissimi temporis præscriptione vel possessione tuti sunt. Sed si titulus vitiosus non amplius appareat, & res ad tertium bonæ fidei & iusti tituli possessorem peruenerit, XL. annis præscribi potest. Etiamsi au-

(a) Prouide admodum reges Galliæ hoc ius sibi reseruarunt, quod *iure reipublicæ* singuli principes merito sibi asserere deberent, nisi eo iure in aliis regnis atque prouinciis excidissent. Nec imperatoribus in imperio nostro hoc ius denegandum, si inuestituram per *annulum & baculum* sibi reseruassent, quæ iis per iniuriam extorta est.

autem episcopi sufficiat auctoritas; sæpe tamen pontifex, vt acquirens eo tutior sit, pro permittenda vel confirmanda alienatione adiri solet. (**) Cuius auctoritas ad alienationes illas generales, quas sæculi XVI. infausta fata flagitarunt, accessit, adiectis solemnibus particularibus. (***) Procerarum arborum excisiones, quum alienationis species sint, non nisi rege volente fieri possunt, cautione addita, pretium vtiliter locatum iri.

(*) *Mem. du Clergé part. 3. tit. 6.*

(**) *Cl. 1. de reb. eccl. al.*

(***) *Mem. du Clergé part. 4. tit. 6.*

IV.

& locantur: Nec alienationibus solum, sed & deteriorationibus, quibus successorum conditio durior redditur, obuiam itum est, prohibitis bonorum ecclesiasticorum locationibus per *anticipationem* h. e. semestri spatio ante, quam possessio prædiorum vrbanorum, & duobus annis ante, quam possessio prædiorum rusticorum vacua sit. (*) In Francia extraneis, nobilibus, & magnatum ministris conductiones tales interdictæ sunt, quia haud facile ad soluendum compelli possunt. (**) Prospectum

ſpectum eſt etiam reparationibus, quibus regii procuratores inuigilant.

(*) *Concil. Trid. ſeſſ.* 25. *c.* 11.

(**) *Statut. Bleſ. art.* 48.

V.

Tanta cura quum bona eccleſiarum obſeruarentur, lapſu plurium ſæculorum compertum eſt, eccleſias plurima prædia poſſidere, in quibus multa vſurpata. Vnde metuendum erat, ne eccleſia, ſemper acquirens, numquam alienans, omnium immobilium vel maioris partis domina fieret. In rempublicam, cuius intereſt, vt multi fundi ſint in commercio, multum incommodi; in magnates & in regem, ob cenſus & tributa, maxime realia, ingens detrimentum redundauit, præſertim quum olim ob feuda poſſeſſores tenerentur ad ſeruitia perſonalia. Quare clericis & præſertim communitatibus regio edicto generatim omnes acquiſitiones fuerunt prohibitæ; neque rex diſpenſat, niſi domino prius *indemnitas*, & regi *amortiſationis* ius præſtitum. (b)

Immobilium acquiſitiones in Francia interdictæ,

VI.

(b) In aliis quoque rebuspublicis idem ius ſancte ſeruatur, vt conſtitutiones paſſim editæ docent. Ad manus iam eſt *ſanctio pragmatica* Imperatoris glorioſæ memoriæ LEOPOLDI *de anno* 1679. *d.* 27. *nou.* quam in *comitatu*

VI.

nisi dominis indemnitas;

Indemnitas est conuentio cum domino de certa pecuniæ summa soluenda pro iactura commodorum, quæ ex prædii tributis, censibus, operis, venditionibusque in posterum sperare posset: Vel, si dominus nolit pretium, de homine viuente & moriente substituendo, quo moriente census in tali mutatione debiti soluantur, aliusque homo substituatur. *Amortisatio* est pretium regi soluendum de prædio, quod deuenit in *manus mortuas,* (c) hoc est, in proprieta-

regi ius amortisationis præstitum.

tatu *Tyrolensi* publicauit, quamque, ni me omnia fallunt, inuictissimus Cæsar CAROLVS VI. renouauit & aliis quoque terris hæreditariis præscripsit. Ex professo de AMORTIZATIONE scripsit PETRVS PECKIVS, quod ius, vt vel ipsa denominatio indigitat, primum in Gallia natum, & ad alia quoque regna prouinciasque traductum est.

(c) *Manus mortua* denotat *possessorem immortalem*, qualis est ecclesia, vt non diffitetur PETRVS BELLVGA *in spec. princ. rubr. XIV.* Quæ enim semel in manus *ecclesiæ* peruenerunt, per leges ecclesiasticas reddi non possunt, sicut *manus mortua* nullam potentiam aliquid reddendi habet. Inde vero manifestum est, legem, de bonis ecclesiæ aliarumque piarum causarum non alienandis, iis quidem proficuam vtilemque, sed tandem reipublicæ damnosam atque summe noxiam fuisse,

prietatem clericorum, qui publicis oneribus non conferunt, vt laici. Si hoc negligitur, detentores obnoxii sunt censui, nouis acquisitionibus subinde imposito, tamquam mulctæ eorum, qui legibus regni neglectis noua prædia sibi compararunt.

VII.

Est & alia restringendi acquisitiones ecclesiarum ratio in Francia excogitata, dum vniuersa *beneficiariorum* hæreditas, nulla ratione habita prouentuum ex reditibus ecclesiasticis, ad consanguineos eorum defertur. (*)

(*) *Consuet. Paris. art.* 336.

CAP. XIII.
DE DECIMIS.

I.

QVantumuis maximo studio sequiora-sæcula in decimis vbique commen- *Decimæ*

fuisse, adeoque vel hanc vnicam obseruationem ostendere, quantum rerumpublicarum intersit, ne supremam inspectionem in ecclesias & pia corpora deponant, & a se abdicent imperantes, id quod vbi factum, non sine ingenti reipublicæ detrimento factum. Non inuidenda essent bona ecclesiis piisque corporibus, si modo limites modestiæ & pudoris obseruarent. Ceterum de IVRIS AMORTIZANDI

mendandis desudarint; variis tamen limitibus hoc. ius moribus circumscriptum legitur. *Personales* seu industriales in plerisque parochiis exoleuerunt, & *reales* non amplius de fructibus *ciuilibus*, veluti ædium locationibus & pensionibus soluuntur, quippe ad solos fructus *naturales* restrictæ.

II.

maiores Nec strictim *decima* pars frugum; sed plerumque minus præstatur, veluti duodecimus quisque vel quintusdecimus; nonnullibi vicesimus vel tricesimus manipulus. Distinguuntur etiam decimæ *maiores* a *minoribus*; *veteres* & *nouales*. *Maiores* penduntur de frumento omnique genere granorum; de vino & omnis generis potionibus, de fœno ac ceteris fructibus distentioribus pro soli natura: *Minores* de leguminibus & oleribus. Sunt & decimæ nutrimentorum, quibus animalia vescuntur, veluti vitulorum, agnorum, suculorum; quæ proprio cuiusque prouinciæ iure nituntur. *Nouales* sunt, quæ ex agris recens ad cultum reductis (d)(*), vel fructibus,

minores

ZANDI praxi in Gallia CHOPPINVS *de sacra polit. forensi lib. III. tit.* 1.

(d) De quibus non exstat memoria, quod vnquam culti fuerint; tales enim agri dicuntur

ctibus, qui decimis subiecti sunt, confitis penduntur. Nouitas circumscribitur XL. annis ante, quam decimæ petuntur. (**)

(*) *C. 21. X. de verb. signif.*
(**) *Le Prêtre cent. 1. ch. 15.*

III.

Decimæ inualuere, vt sit, vnde victus suppeditetur iis, qui alimenta spiritualia nobis subministrant. Soluendæ igitur sunt *pastoribus*, qui populo decimanti doctrinam & sacramenta administrant. Vnde in quibusdam prouinciis episcopi, tamquam pastorum principes, omnes decimas; in aliis capitula cathedralium magnam decimarum partem possident, quippe quæ cum episcopo bona ecclesiæ matris partitæ sunt. (e) Olim episcopo, si alio prouentu destitutus, *debentur personis ecclesiasticis;*

tur *prædia noualia.* Non ergo huc pertinent prædia, quæ olim culturæ subiecta fuerunt, sed ob tempestatem bellicam per plures annos inculta relicta, quæ *vetera* manent, nec iure *noualium* fruuntur. Non eadem enim ratio decimarum quoad vetera & noua prædia.

(e) Postquam vitam communem reliquerunt; vnde dubitandum non est, decimas has, quarum magnam partem capitula possident, olim episcopos sibi & clero suo cathedrali vindicasse, ab his vero, bonis diuisis, ad capitula peruenisse.

(f) Do-

tutus, tertia vel quarta decimarum data.(*) Parochi rurales plerumque decimis fruuntur, & quidem noſtris moribus optimo iure, quum maximam laborum partem exhauriant.

(*) *Concil. Aurel. c. 17. Pariſ. VI. an. 839. Gloſſ. in c. 19. X. de cenſ.*

IV.

& monaſteriis; Habent & monachi vel abbates & priores monachorum ampliſſimas decimas, variis modis acquiſitas. Sunt enim, quas monachorum labori debent, qui terras inutiles ad cultum reduxerunt, in quibus deinceps vici & oppida condita: ſunt ab epiſcopis donatæ: ſunt & a magnatibus reſtitutæ, quas eccleſiis olim in ruinis iacentibus eripuerant. Habent tamen etiamnum laici decimas, (f) quas

(f) Docent antiquitates, poſt CAROLI *Martelli* tempora promiſcue eccleſiaſtica bona militibus in feudum fuiſſe data, quorum nomine veniebant oblationes, decimæ, aliique reditus. *Tunc eccleſiæ*, addit PETRVS de MARCA *in not. ad concil. Claromont. c. VII. eo iure poſſeſſa ſunt, quo cetera beneficia ſiue feuda, adeo vt tandem in heredes quoque tranſierint, & expoſitæ ſint hominum commercio.* v. FILESACC. *de ſacrileg. laico.* Vnde factum, vt decimæ a laicis vſurparentur, quas, reſtitutis licet eccleſiis poſt tot conciliorum decreta, ſibi retinebant feudi titulo muniti. Quidam cum

quas *infeudatas* adpellant, haud dubie iuris indubii.

V.

In *feudis* enim & *censibus* constituendis domini vasallis prædia dederunt cum onere partis fructuum reddendæ, quod in colonis partiariis & in solario manifestum. Nonnumquam *decimas* vel *nonas* sibi reseruarunt, quod etiam *ecclesiastici* fecerunt. Ex quo autem vana persuasio omnes corripuit, decimas omnes de iure diuino ecclesiis deberi, creditum est, eas omnes, quas laici possident, vsurpari (g), & plures reuera vsurpabantur. *& laicis,*

VI.

cum aliis bonis ecclesias monasteriis donabant, qua occasione decimæ plures iis obuenerunt. Id molestum videbatur episcopis, adeoque sub VRBANO II. an. 1090. in *synodo Melfitana* cautum, *ne vllus laicus decimas suas aut ecclesiam sine consensu episcopi aut Romani concessione pontificis monasteriis aut canonicis offerre præsumat.* Verum, pretio dato, facile consentiebant episcopi, vnde *redemtio altarium* orta.

(g) Meretur hæc obseruatio attentionem, vnde liquet datas fuisse olim decimas a laicis proprio iure possessas, non ab ecclesiis acquisitas, quas iure suo in bonis, a colonis possessis, sibi reseruare potuere. Ceterum *decimarum* nomen vtplurimum retentum, vtut sæpe minor vel maior quantitas præstita sit domino fundi.

VI.

cum restrictione. Concilium Lateranense an. 1179. sub Alexandro III. habitum prohibuit, ne laici decimas detinentes in alios laicos eas transferant. (*) & INNOCENTIVS III. agnoscit (h) decimas laicis in feudum perpetuum datas. (**) In Francia per has constitutiones laicis permittuntur decimæ, quas an. 1179. habuere, tamquam reditus vulgares. Quæ autem concilio Lateranensi posteriores sunt, pro *illegitimis* habentur, si id probari potest. Sin minus, pro infeudationis antiquitate præsumitur, si probata sit centenaria (i) possessio. (***)

(*) *C. 19. X. de decim.*

(**) *C. 7. X. de his quæ fiunt.*

(***) *Louet. D. 8. 9. le Prêtre cent. 1. ch. 13.*

VII.

(h) Possessores decimarum antiquarum potissimum olim sese fundarunt in *concilii Lateran.* dispositione, quæ tamen illis parum præsidii attulit, vt obseruat THOMASSINVS *de vet. & nou. eccl. discipl. P. III. lib. 1. c. 8. §. 7.* Magis eis profuit INNOCENTII III. constitutio, qua amplexus est interpretationem vsualem conciliiLateranensis, quam etiam confirmauit Alexander IV. in *c. 2. de decim. in 6.*

(i) Vel potius *immemorialis*, quia vetustas tanti temporis loco *optimi tituli* habetur, vt credere par sit, eas ante concilii Lateranensis æuum fuisse in feudum datas.

(k) Hæc

VII.

Decimæ ecclesiasticæ semper parochi esse præsumuntur, nec alius ab eo titulus exigitur, quam turris campanaria. Si *maiores* ab aliis possidentur, ipsius sunt semper *minores* & *nouales*, nisi titulus adsit contrarius. Nam si in proposita *decimarum* & *portionis congruæ* optione posteriorem eligit, nouales habebit solum ex agris inde ab optionis tempore ad cultum redactis. (*) *Portio congrua* est pensio, quam episcopus, vel qui decimas maiores habet, parocho assignat, vel in numerata pecunia, vel in fructibus. Idem obseruandum parocho primario erga parochum vicarium. (**) Senatusconsultis Parisiensibus *congruæ portionis* (k) summa trecentarum librarum constituta est, quam regulam rex an. 1686. omni Franciæ præscripsit.

parochi loco decimarum portionem congruam eligere possunt.

(*) *C. 29. X. de decim.*
(**) *C. 30. X. de præbend.*

(k) Hæc *congrua portio* tunc inuenta est, postquam ecclesiæ in feudum datæ vel a monasteriis redemtæ. Quia enim regendæ erant per *vicarium*, quem *personam* dixere, huic *portio congrua* assignanda fuit, vnde pascere-tur. HERICVRTIVS *de LL. eccl. sec. ord. natural. p.* 554. Ceterum hanc etiam supplendam esse ex decimis in feudum datis, plenius demonstrat CHOPPINVS *de polit. eccl. for. lib. III. tit.* 4. *n.* 20. *sqq.*

VIII. (l) Cum

VIII.

præscriptio decimarum. Quota & forma decimarum XL. annis; obligatio soluendi a *laicis* nullo tempore præscribitur. Ecclesia contra ecclesiam; multo magis contra laicum, qui decimas possedit infeudatas, præscribit XL. annis. Monachi Cistercienses (l) prædiorum suorum decimas non soluere tenentur, quia ea suis manibus sumtibusque excoluerunt. (*) Eadem immunitate gaudent equites militiæ Ioanniticæ. (**)

(*) *C.* 10. *X. de dec.*

(**) *Hist. eccl. l.* 68. *n.* 20. S. BERNARD. *ep.* 352.

IX.

decimæ ex agris auferuntur. Quum decimæ ante omnia alia debita debeantur, in specie ex agris auferuntur. Vnde domini significare tenentur diem messis & vindemiæ. Sæpe contingit, vt prædia sint in diuersa parochia sita: quo casu decimæ inter vtrumque parochum diuidi solent. Nonnulli personam domini spectant, cuius parochus integras decimas capit vtrimque(*), quæ vocantur decimæ *prosecutionis*. In his con-

(l) Cum vero hæc immunitas iis data fuerit, intuitu *paupertatis*, in qua ab initio viuebant, pontifex censuit, eam merito exspirasse, postquam bonis ditati sunt. *c.* 9. *X. d. decim.*

(m) De

consuetudo (m) spectanda, videndumque, ne qua diuersarum dioecesium decimae confundantur.

(*) C. 20. X. *de dec.*

X.

decimae pontifici pendendae.

Leuitis (*) praeceptum legimus, vt decimarum a populo acceptarum decimas summo sacerdoti donarent. Ex hoc principio *papales decimae* manarunt (n), vanaque homines incessit persuasio, pontifici decimas fructuum omnium beneficiariorum deberi. (**) Decimas acquisitas papa aliis cedere & regibus donare potest. Vnde reges nostri inde a tempore PHILIPPI AVGVSTI saepe decimas a clero exigendas, si opus esset, impetrarunt. Tales an. 1516. a Leone X. impetrauit Franciscus I. quarum quotam sequimur. Tandem an. 1580.

 comi-

(m) De variis locorum consuetudinibus in soluendis decimis agit CHOPPINVS *de polit. eccles. for. lib. III. tit.* 4. *n.* 4.

(n) Tales tituli inuenti sunt a curia Romana, vt expeditiones in *terram sanctam* hoc acquaestu promouere possent, vt acta publica docent apud MARTENIVM & DVRANDVM *in thes. anecd. tom.* I. *p.* 1286. *& sqq.* Declarat hoc ipsum quoque oratio a legatis LEONIS X. coram imperatore MAXIMILIANO habita, *pro colligendis decimis in expeditionem contra Turcas* apud FREHERVM *tom. II. rerum Germ. p.* 698. *edit. nouiss.*

comitiis Melodunensibus & per contractus clericorum cum rege denis annis renouandos decimarum onus factum est perpetuum: cui donum gratuitum nonnumquam adiicitur. Sed horum subsidiorum enucleatio magis ad notitiam status cleri Francici, quam iuris ecclesiastici pertinet. (***) Id solum obserues velim, ex latino vocabulo *decimæ* linguam Francicam effigiasse *dixmes* & *decimes*. Illo vocabulo designamus demas, quas laici ecclesiis; hoc, quas clerici papæ vel regi pendunt.

(*) *Num. XVIII*, 28.
(**) *Cl. vlt. de dec. Extrau. vn. eod.*
(***) *Vid. Commentar. de reb. cler. Franç. ad calcem huius opuscul.*

CAP. XIV.
DE BENEFICIIS IN VNIVERSVM.

I.

Transitio. NVnc dispiciendum de particulis, in quas bona ecclesiastica abierunt, deque ratione, qua singulis clericis attribuantur, h. e. de *beneficiis*, & quibus modis acquirantur vel amittantur beneficia.

II.

Beneficia sunt vel sæcularia, BENEFICIVM est *officium ecclesiasticum, cui certi reditus ita annexi sunt, vt ab eo*

eo separari nequeant. (o) Beneficia sunt vel sæcularia, vel regularia. *Sæcularia* sunt episcopatus, præposituræ, decanatus, archidiaconatus, cancellariatus, cantoratus, scholastri dignitas, thesaurariatus, & si qua sunt alia dignitatum capitularium nomina; canonicatus, qui sunt vel sine, vel cum præbenda, eaque vel integra vel dimidia. Sunt tamen in Francia duo capitula cathedralium, ex canonicis regularibus composita, scilicet Apamiense & Vcetiense. Porro prioratus, parochiatus, vicariatus perpetui, curæ simplices, prioratus simplices, sacella.

III.

Regularia sunt Abbatiæ titulatæ, (p) officia claustralia reditibus prædita, vt prioratus conuentualis titulatus, officium camerarii, eleemosynarii, hospitalarii, sacristani, cellarii, alia; stationes monachorum veterum non corre- *vel regularia.*

(o) In sensu vulgari ita definiri solet. Alias *beneficium* in sensu natiuo denotat *vtile*, quod propter *officium sacrum* percipitur; quia vero illud appetunt homines *primario*, ipsi officio hoc nomen tribui cœpit.

(p) Titulatæ abbatiæ opponuntur *commendatis*, quod iure *tituli* possideantur a veris abbatibus, qui professionem monasticam fecerunt, & sic *iure proprio* beneficium percipiunt, cum commendæ magis *iure alieno* dicantur possideri.

ctorum habent instar beneficiorum, quod nomen tamen non datur nisi officiis prouentu gaudentibus. Commendæ sunt potius *sæcularia beneficia*, si spectes eos, quibus conferuntur. Omnia beneficia præsumuntur esse *sæcularia*, nisi probetur contrarium; quia *regularia* originem debent *diuisioni bonorum*, a monachis perperam susceptæ: quod magis tolerandum, quam promouendum.

IV.

Transitio. De promotione episcoporum, quæ consecrationem semper præcedit, satis dictum. Sed quia presbyteri & ceteri inferiores clerici sæpissime ordinantur ante, quam beneficium impetrauerint; de beneficiorum prouisionibus & collationibus nunc dicendi locus est. Dicam autem primo de collatoribus; tum de dotibus ad beneficia possidenda necessariis; denique de forma collationis.

Cap. XV.
DE BENEFICIORVM COLLATORIBVS.

I.

Collatio, olim episcoporum. Omnium officiorum ecclesiasticorum collator principio fuit episcopus,

ſcopus, qui etiam abbates, a monachis electos, inſtituit; cuius iuris veſtigia in *benedictione abbatum* ſuperſunt, Contulit etiam omnia beneficia *ſæcularia:* quod ius hodie vsque adeo reſtrictum eſt, vt reuera pauciſſima libere conferat. Veteri iure epiſcopus in eligendis eccleſiæ miniſtris, æque ac in aliis negotiis maioris momenti, adhibuit conſilium cleri ſui, & de iis ad populum retulit, vt conſenſum totius eccleſiæ haberet, & fideles lubentius iis parerent, quorum electionem laudaſſent. (*) Sæculo XII. canonici cathedralium ſoli *ſenatum epiſcopi* affectarunt, atque ex hoc principio nulla ſine ſuo conſenſu beneficia conferri permiſerunt. Poſt, collationes illæ, æque ac ipſa bona eccleſiarum, varie diuiſæ ſunt pro locorum varietate. Eſt, vbi *epiſcopus;* eſt vbi *capitulum* (q) omnes confert præbendas; eſt denique, vbi diuiſim conferunt. (**) Capitulum dignitates confert per *electionem*,

propria, diuiſa cum capitulis.

(q) Multum refert, quomodo collatio fiat ob ius *deuolutionis.* Si capitulum ius conferendi habet, hoc epiſcopus exercet ad ſupplendam negligentiam capituli. *c.* 10. *de conceſſ. præb.* Si ſolus epiſcopus, archiepiſcopi eſt, ex iure *deuolutionis* beneficium conferre.

(r) Vt

ctionem, quæ nonnullibi a ſuperiore confirmanda. Tale beneficium vocatur *electiuum confirmatiuum*. Vbi nulla confirmatione opus, beneficium vocatur *electiuum collatiuum*. Hæc diſtinctio ſolo vſu inualuit, qui etiam ſolus capitulorum dignitates *electiuas* reddidit. Nam ſecundum regulam ſola illa beneficia electiua ſunt, quæ vacua *eccleſiam viduam* faciunt, vt epiſcopatus & Abbatia. Epiſcopus vt plurimum eas dignitates confert, quæ diœceſin magis ſpectant, quam capitulum, vt archidiaconatus. Præter hæc omnia, concordata epiſcorum cum capitulis (r) & poſſeſſio conſulenda.

(*) CYPRIAN. *ep.* 14. 29. 38.
(**) *C.* 2. *X. de conceſſ. præb. C. vn. de ſed. vac. in* 6.

II.

ab aliis nominatos epiſcopus inſtituit, qui eſt collator ordinarius.

Epiſcopus neque omnes parochias libere confert, quum in pluribus ſequenda ſit *nominatio patronorum*. Nonnullas capitulum; quaſdam monachi vel mona-

(r) Vt capitula iura, quæ ſibi vindicauerunt, firmarent, capitulationes introductæ ſunt, quibus conſtringuntur electi, iuramento accedente, ne vetera iura, ſibi debita, in vſum deducere posſint. Hoc modo collationes plurium beneficiorum capitula ſibi confirmarunt.

(s) Poſt-

monachæ conferunt. (s) Sed quæ conferuntur a personis, nullam iurisdictionem spiritualem habentibus, veluti a virginibus religiosis & ab equitibus Ioanniticis, his impertit episcopus *institutionem* suam, quæ vocatur *auctorisabilis* (t), quia per eam prouisi potestatem nanciscuntur prædicandi & sacramenta administrandi. Vicarius generalis sine mandato speciali conferre nequit. (*) Sede vacante capitulum collationes *necessarias*, veluti institutionem hominis a patrono nominati, suscipere potest.(**) *Liberæ* autem successori, vt ceteri fructus, reseruandæ essent. (***) Sed haud ita pridem capitula, vt papam occupent, (u) omnia beneficia vacua, quæ non ad regem spectant, conferenda sibi sumserunt. De cetero beneficiorum col-

(s) Postquam per *vnionem* ecclesiæ parochiales monasteriis incorporatæ sunt; inde enim factum, vt parochiis *vicarios* præfecerint. Sæpe etiam a laicis ius patronatus monasteriis cessum est.

(t) Ne videantur aliquod spirituale contulisse. Inde etiam ius patronatus *laicum* & *ecclesiasticum* sedulo distinguere & huic plus potestatis quam illi adscribere solent.

(u) Qui concursum in collationibus prætendit, quod omnium beneficiorum dominus sit, & cum quouis *ordinario collatore* concurrat.

collationes in *fructibus* censeri cœperunt, obliuioni dato veterum instituto, qui eas pro oneribus habuere, conscientiam collatoris obligantibus: & quidem ita in fructibus censentur, vt sint bonæ fidei possessoris. (****) Personæ istæ, quæ ius conferendi vel proprio iure habent, vel nomine collegii exercent, adpellantur *collatores ordinarii*.

(*) *C. vlt. de off. vicar. in 6.*
(**) *C. 14. X. de maior. & obed.*
(***) *C. illa decret. X. ne sed. vac.*
(****) *Vid. Gloss. c. 14. X. de mai. & obed.*

III.

si cessat, collatio deuoluitur ad superiorem.

Quibus cessantibus, collatio est superioris, ne ecclesia lugeat. Cessare autem intelliguntur, qui intra semestre a die scientiæ non conferunt. (*) Si superior rursus cessat, hoc ius ad eius superiorem, & sic per gradus ab episcopo ad Metropolitanum, tum ad primatem, denique ad papam deuoluitur: vnde *ius deuolutionis* audit. (**)

(*) *C. 21. X. de conc. præb.*
(**) *C. 3. X. de negl. sup.*

IV.

Papa sibi arrogat collationem vacantium & non vacantium beneficiorum,

At vero etiamsi non cessent, sequioribus tamen temporibus peruersa sedit sententia, papæ ex plenitudine potestatis competere collationem omnium beneficiorum non vacantium solum, sed & non vacantium, antequam vacant.

vacant. (x) Equidem concilio Lateranensi III. an. 1179. beneficiorum non vacantium prouisiones inhibentur, quum sint veluti dispositiones de hereditate viuentium & alienæ mortis captationes (*) Sed tam arguta est curia Romana, vt papam supra canones esse (y) præcipiat. (**) Duo autem, beneficia nondum vacantia conferendi, modi sunt excogitati, *exspectatiuus* scilicet & *reseruatiuus.*

(*) C. 2. *X. de concess. præb.*
(**) C. 4. §. *licet. eod. & ibi glossa.*

V.

EXSPECTATIVA est certa spes præbendæ v. gr. in certa ecclesia cathedrali, quandocumque vacauerit, obtinendæ a papa clerico facta. Quod quibus gradibus inua- *per exspectantias*

(x) Ab initio precibus egit, & ea vsus est modestia, vt tantum in singulis ecclesiis vnam collationem per preces faceret. Docent id literæ HONORII III. ad episcopos Galliæ, apud MARTENIVM & DVRANDVM *in thes. anecd. P.* 1. *p.* 929. quibus petiit ab iis vnam præbendam in singulis ecclesiis, cathedralibus & collegiatis. Mox per *imperium* egit, & vna collatione haud contentus instar *ordinarii collatoris* censeri voluit, non tantum in Gallia, sed etiam in Germania alibique.

(y) Hac de causa ius hoc soli pontifici adscribitur, qui legibus solutus dicitur, quibus subiecti sunt episcopi ceterique collatores.

(z) *Re-*

inualuerit, ostendit THOMASSINVS. (*) Principio papa clericos, Roma venientes, vel meritis graues, solum commendauit prælatis: quibus quum gratificarentur prælati semel atque iterum, quadam religione insita; commendationes frequentabantur & nonnumquam susque deque habebantur. Vnde preces abierunt in mandata: *monitoriis* enim (sic primas literas adpellabant) iungebantur *præceptoriæ*, quas excipiebant *executoriales*, quibus delegato iudici imperatum, vt collatorem ordinarium vi adigeret ad conferendam homini Roma misso præbendam a papa concessam, aut, illo tergiuersante, ipse conferret: quæ coactio sæpe in *excommunicationem* desiit. Atque tam indignis modis papa inde a sæculo XII. collatorum ordinariorum ius subuertit.

(*) *disc. part.* 4. *l.* 2. *c.* 10.

VI.

& reseruationes,

RESERVATIO (z) proprie loquendo est declaratio pontificis, qua profitetur, se

(z) *Reseruationes* per calliditatem aulæ Romanæ introductæ sunt. Vtplurimum id agebant ordinarii collatores, vt collationem papæ præuenirent, postquam *ius conferendi* vsurpauit. Ad præuentionem hanc impediendam, *reseruationes* fiebant, & ita *per indirectum* fere vbique ordinarii collatores exclude-

se huic vel illi ecclesiæ prouisurum, si quando vacauerit, simulque capitulo electionem, vel collatori collationem interdicit. A reseruationibus specialibus facilis transitus fuit ad generales, vt Ioannes XXII. ineunte sæculo XIV. primam cancellariæ suæ regulam scriberet omnium per Christianum orbem cathedralium reseruationem. (*)

(*) THOMASS. *ibid. c.* 11.

VII.

Omnem modum excesserunt ista *cancellariæ Romanæ* inuenta tempore schi- *quæ in Francia abolitæ,*

cludebantur. Hinc 1] mox post ingressum sui regiminis reseruationes determinabant, easque certis regulis includebant, vt liquet ex BENEDICTI XII. decretali *ad regimen. extrau. comm. d. præbend.* 2] reseruabant collationem illorum beneficiorum* ad vitæ suæ terminum; morte enim exspirabant: inde 3] tempore sedis vacantiæ ordinarii collatores libere ius suum exercebant: ast 4] electo pontifice, mox rursus impediebantur per publicationem regularum, quæ determinabant reseruationes. En natales & rationem *regularum cancellariæ* quas ad memoriam in scripturam redigebat *cancellarius* vel *Vicecancellarius* papæ, vt docet documentum d. ann. 1316. apud BALVZ. *in vit. Pap. Auenion. p.* 712. Ipsas *regulas cancellariæ* cum commentario edidit A CHOCKIER.

ſchismatis Auenionenſis, (a) inſanientibus vtriusque partis pontificibus, præſertim Bonifacio IX. cuius tempora incidunt in finem ſæculi XIV. (*) Obicem his vitiis poſuere concilia Piſanum, Conſtantienſe & Baſileenſe, permiſſis dumtaxat *exſpectantiis*, quas vocarunt *mandata apoſtolica*. Hocius migrauit in pragmaticam Bituricenſem (**), & inde in concordatum (***), quibus nomine reſeruationum omnes collationes anticipatæ intelliguntur: donec concilium Tridentinum (****) omnes vna ex eccleſia proſcriberet, abolitis omnibus *mandatis* & *exſpectantiis* etiam ad academias & ſumma tribunalia, indultorum, ſeu quocunque nomine & obtentu, datis vel dandis; prohibitis etiam reſeruationibus

(a) Potisſimum Gallis moleſtisſimi fuerunt pontifices, poſtquam in Gallia ſedem poſuerunt; procul a Ioue, tutius eſſe, tunc demum didicerunt. CLEMENS V, & ipſe præſul Gallicanus, Gallorum præſules variis modis afflixit, & reſeruationes rigide exercuit. Succeſſores haud clementiores fuere, imo praxin magis magisque auxere. Exorto ſchismate CLEMENS VII. *omnia ſibi reſeruauit, vt omnia diſſiparet & principum magnatumque fauorem emereretur* VT THOMASSIN. *P. II. de diſc. eccl. lib. I. c.* 44. §. 5. appoſite ait.

bus mentalibus & generatim omnibus ad beneficia non vacantia nominationibus. Hinc ea pars concordati, quæ ad mandata apoſtolica pertinet, non amplius in vſu eſt.

(*) THEODORICVS de NIEM *l. II. c. 7. 8. 9.*
(**) *tit. 2. de elect.*
(***) *tit. 3. de referu. ſubl.*
(****) *Seſſ. 24. Ref. c. 9.*

VIII.

cum reſtrictione.

Pragmatica Bituricenſis *Britanniam* noſtram *& Prouinciam*, quæ nondum regno inſertæ erant, haut affecit; vnde nec *concordatum* ad has prouincias extendi potuit. Quum *Britannia* an. 1532. regno adiiceretur, eius prouinciæ epiſcopi non amplius reſeruationi pontificis locum eſſe crediderunt, qui quotannis ſemeſtria prouidit beneficia, ſtilo cancellariæ Romanæ recepto. (*) Sed Henricus II. Innocentio X. gratificaturus, an. 1549. publico edicto partitionem collationis per ſemeſtre ſpatium inter pontificem & epiſcopos confirmauit: quo iure etiamnum viuunt in Britannia noſtra. (**) In *Prouincia* concordatum viget, ſic tamen, vt a prolegato Auenionenſi, qui propior eſt, petantur prouiſiones beneficiorum, quæ papa confert. Interim hæ duæ prouin-

ciæ vocantur *terræ obedientiæ.* (b) In reliqua Francia, ad quam *concordatum* proprie pertinet, ius *præuentionis* inter papam & ordinarium a momento vacantiæ obtinet, ita vt prouisiones priores posterioribus derogent stentque: quod moribus magis, quam lege aliqua, inualuit.

(*) *Reg.* 9.
(**) *Conf. ord. l.* 1. *tit.* 11. §. 12.

IX.

nisi beneficium vacet in curia Romana.

Concilium Basileense (*) exceperat reseruationes in *corpore iuris* expressas, quas vsus restrinxit ad *vacantiam in curia:* quod iam Innocentii III. temporibus obseruatum legimus. (**) Papa igitur beneficia, quorum titulares vel in curia, vel duorum dierum itinere à curia decedunt, solus (c) confert. (***) Idem

(b) Vtpote quæ obedientia strictiori sedi papali subsunt, eiusque iussa reuerentius subeunt, quam ceteræ Galliæ prouinciæ, vt specialius illustrat demonstratque THOMASSIN. *de vet. & nou. eccl. disc. P.* 2. *lib.* 1. *c.* 46.

(c) In his beneficiis papa facile omnes præuenire potuit, quod citius ei vacantia innotesceret, quam ordinario, vnde fere nunquam olim contingebat, vt eo casu ordinarius conferre beneficia posset, id quod, ad hæc iure perpetuo *referuanda*, occasionem præbuit.

Idem ius cardinali legato a latere & vicelegato Auenionensi, (****) ita vt in ista legatione tres concurrant collatores, ordinarius, legatus & papa, inter quos ius præuentionis obtinet.

(*) *Seff.* 12. *decret. de elect.*
(**) *C.* 23. *X. de accuf.*
(***) *C.* 2. *X. de præb. in* 6. *extrauag. ad regimen. & execrab.*
(****) *C.* 1. *de off. leg. in* 6.

CAP. XVI.

DE IVRE PATRONATVS.

I.

COllator sæpe in conferendo beneficio adstringitur ad nominationem alterius; quod vbi fit, prouisio, non *collatio* audit, sed *institutio*. Ius nominandi vel præsentandi vel ex iure communi descendit, vt *patronatus*; vel ex priuilegio, vt nominationes gradum & indultum habentium, item nominationes regis Francorum aliorumque principum. *Nominatio vel est ex iure communi, vel ex priuilegio.*

II.

Ius patronatus præcipue locum habet in parochiis ruralibus, sacellis & minorum collegiatarum præbendis. Pleraque enim huius generis beneficia originem *Iuris communis est ius patronatus. Huius origo.*

nem debent oratoriis, (d) quæ magnates & alii opulenti homines in prædiis suis in vsum domesticorum & vasallorum suorum exstruxere. Quibus episcopus vnum vel plures submisit clericos, qui sacrum facerent, quiue a dominis expetebantur, ne quos alere tenerentur, qui iis displicerent. (*) Postea quum essent episcopi, qui hunc morem contemnerent, & domini, qui iure suo abuterentur, & ecclesiam in seruitutem redigere tentarent; canonum auxilio opus fuit. (**)

(*) THO-

(d) Qui ab *ecclesiis parochialibus* adhuc distinguebantur, quod essent magis *domesticæ*, & sacra in iis extra ordinem fierent *propter fatigationem familiæ*, vt aiunt patres *concilii Agath.* 506. *c.* 21. Interim diebus solenniori-bus possessores horum oratoriorum vna cum familia adhuc interesse tenebantur parochialibus ecclesiis, quas tandem prorsus neglexerunt, indeque factum est, vt hæc oratoria, in vsum familiæ exstructa *parochialium ecclesiarum* indolem acceperint. Interim inde palam est, 1) oratoria hæc fuisse in magnatum dominio & proprietate, *c.* 23. *C.* 16. *q.* 7. BALVZ. *tom. II. capitul. p.* 339. indeque 2) *patronos* dictos fuisse, qua appellatione olim *domini* denotabantur: 3) denique clericos suos de hac ecclesia & bonis eidem assignatis inuestiuisse, vt tamen 4) eos episcopo sisterent, tum ad *examen*, tum ad *ordinationem*.

(e) Da-

(*) THOMASS. *disc. part. 1. l. 2. c. 7.*
(**) *Concil. Aurel. 4. c. 17. 1. Tolet. 4. c. 2. Wormat. c. 49. C. 4. X. de iur. patr. Concil. Trid. sess. 25. c. 9.*

III.

Patronus est, qui ecclesiam fundauit vel dotauit: quod idoneis documentis, aut quadragenaria possessione, tribus praesentationibus roborata, probandum. Ius patronatus transit ad heredes & quoscunque successores, quippe praediis affixum. (e) (*) Si praedium est ecclesiasticum, patronatus est ecclesiasticus; si profanum, laicus, licet per accidens clericus eum possideat, veluti patrimonii partem. Sequitur alienationem praedii, cuius accessorium est; sed separatim vendi nequit, quippe ius spirituale. (**) Est & indiuisibile nec inter plures heredes spargendum: sed heredes aut coniunctim aut alternatim nominant, quorum suffragia si discrepant, praeferendus est a pluribus nominatus, vel pluribus excellens dotibus. (***) Suffragia autem per stirpes feruntur; non per capita. Hoc exercet, qui praedium *quis sit patronus?*

(e) Datur tamen etiam *ius patronatus personale*, quod simpliciter citra respectum praedii patrono debetur, & ad omnes heredes transit, ordine successionis consueto.

 (f) Plus

dium *possidet*, licet *dominium* in lite versetur. (****)

(*) C. 7. X. de iur. patr.
(**) C. 16. eod.
(***) C. 3. eod.
(****) C. 7. c. 19. eod.

IV.

quis & quando sit nominandus?

Patrono laico IV. menses indulgentur ad nominandum. (*)Sed in Normannia aliisque prouinciis VI. (**) Ecclesiastico vbique VI. qui tamen variare nequit, (f) suoque iure defunctus est, si vnum præsentauit, licet ab ordinario indignus reputetur; quia in patrono ecclesiastico præsumitur canonum peritia.

(f) Plus iuris attribuunt patrono *ecclesiastico* quam *laico*, quod illius præsentatio *electionis* instar censeatur, variatione omni exclusa; huius vero nullum ius tribuat præsentato, adeoque *variatio* hoc effectu admittatur, vt si post primum alius præsentatus sit, episcopo *ius eligendi* competat. Hoc tamen patronis magis noxium quam proficuum fuit, *c. 5. & 24. X. de iur. patron.* quia ita admodum eneruatur ius patronatus, eligendi facultate alteri data. Ratio ab Autore adducta, non adeo solida videtur, cum omnia ab examine episcopi dependeant. Clericos admittendos facilius censuerunt ad *collationes*, quam laicos. Inde horum præsentatio quouis modo eneruari debuit, ne aliquid iuris per illam transtulisse videantur, quæ præcautio in *clericis* haud necessaria fuit.

(g) Rur-

ritia. (***) In laico ignorantia excusatur, qui si præsentauit indignum, alium, immo duos præsentare coniunctim & ordinario electionem permittere potest. (****) Nec in Francia papa laicum præuenire, nec ordinarius laico inuito personas præsentatas permutare potest, quia hoc ipso per indirectum læderetur dominium prædii, cuius accessorium patronatus est. His commodis ecclesiasticus patronus haud fruitur. Si patronus intra tempus præstitutum non nominat, iure suo pro eo tempore excidit, quod ad ordinarium deuoluitur. Patronus, etiamsi clericus, quantumcumque idoneus, semetipsum præsentare non potest; filium potest. (*****)

(*) *C. vn. de iur. patr. in 6.*
(**) *Consuet. Norm. art. 70.*
(***) *C. 24. X. de iur. patr.*
(****) *C. 29. eod.*
(*****) *C. 26. eod.*

V.

Patronus habet ius protegendi ecclesiam, inuigilatque commodis eius. (*) Ecclesiasticus rationes ab administratoribus exigere potest: laicus vero episcopum monet, si bonorum dilapidatio metuitur. (g) Habet etiam honores præcipuos, *qua patroni iura?*

(g) Rursus hoc dis-|crimen ex ratione adducta

cipuos, vt primus ſit in proceſſione, primus ſuffiatur, aqua benedicta adſpergatur, ad euchariſtiam accedat, (h) & ſi ad inopiam vergit, ab eccleſia illi *modeſte* ſuccurratur. (**) Ius patronatus, vt ceteræ ſeruitutes, amittitur *interitu rei*, cui inhæret, ſi eccleſia forte exciſa, ſi beneficium exſtinctum; *renuntiatione* vel ceſſione eccleſiæ facta; *non-vſu*, ſi ordinarius eſt in poſſeſſione libere conferendi; *crimine*, quod in re feudali *felonia* audiret, vt, ſi parochum occidiſſet (***); *hæreſi*, quæ eſt crimen læſæ maieſtatis diuinæ. Sed hæc quidem exercitium tantum ſuſpendit in patro-

ducta deſumtum eſt, ne vllo modo in bona eccleſiaſtica ius quoddam exercere videatur, de quibus olim tamen paſtorem inueſtiuit.

(h) Præterea habet honorem ſedis in choro, honorem ſepulturæ, precum publicarum, & luctus eccleſiaſtici in plerisque Germaniæ eccleſiis: v. FRANC. de ROYE *de iuribus eccleſ. honorificis*. Fluxere hæc iura ex moribus feudorum. Quid enim olim aliud fuit *patronus* quam *dominus directus*, quia de eccleſia eique bonis annexis inueſtiebat presbyterum? Ceterum praxin Galliæ circa ius PATRONATVS optime explicant FRANC. de ROYE *de iure patr.* FLORENS *de iure patron.* CHOPPINVS *de polit. eccl. for. lib.* I. *tit.* 4. & HERICVRTIVS *de LL. eccl. Franc. ſecund. ord. natur. p.* 265. *ſqq.*

(i) Ve-

patrono laico, quod ipse vel heredes eius recuperant, simulatque cum ecclesia catholica in gratiam redeunt.

(*) C. 16. q. 7. c. 31.
(**) C. 25. X. eod. C. 16. q. 7. c. 30.
(***) C. 12. X. de pœn.

CAP. XVII.

DE HIS, QVI LAVREA ACADEMICA SVNT INSIGNITI.

I.

IVs horum hominum nititur decretis *concilii Basileensis*. Doctores Parisienses atque aliarum academiarum magistri, qui vtilissimam ecclesiæ in componendo schismate Auenionensi operam nauauerant, summa in conciliis ea de re habitis auctoritate conspicui, quum de reformanda ecclesia ageretur, inter ceteras corruptelas accusarunt summam cum pontificis, tum ordinariorum in conferendis beneficiis incuriam, dum suis quisque consanguineis vel domesticis, licet nullo literarum cultu tinctis, (i) veli ficaretur, postularunt- *Graduatis ob singularia merita*

(i) Verum eodem prætextu pontifices, promiscue beneficia conferentes, graduatos tamen negligentes, vtebantur, allegantes, se facile permissuros regi collationem præbenda-

runtque, vt ratio haberetur eorum, qui omnem vitam, magno ecclesiæ & reipublicæ bono, in literis degerent, hisque, si habiles essent ad ministerium, aditus ad beneficia ecclesiastica præ ceteris aperiretur. (*)

(*) *Rebuff. praef. in rubr. Conc. de coll.*

II.

tertia pars beneficiorum debetur

Qua de caussa concilio Basileensi (*) statutum est, vt tertia pars omnium beneficiorum (k) iis, qui in academiis priuilegiatis lauream impetrassent, addiceretur, idque tanto studio, vt collatio-

bendarum, si modo eas conferret *magistro in theologia* vel *doctori iuris canonici* vel *ciuilis* vel personæ singulari eruditione conspicuæ. THOMASSIN. *de discipl. eccl. P. II. l.* 61. *c.* 33. §. 2. Reuera ergo pontifices Gallis obiecerunt, quod indignis sæpe conferrentur beneficia, neglectis graduatis. Imprimis IOANNES XXII. præsules Galliæ obiurgauit, quod inidoneos præferrent iis, qui in vniuersitate Parisiensi insignem rei literariæ operam nauauerant, teste RAYNALDO *ad ann.* 1318. *n.* 26. vnde forsan tales obiurgationes etiam aliquid contulerunt, vt graduatis imprimis aditus ad beneficia aperiretur.

(k) Præterea etiam ad *parochias* ciuitatum hoc extensum, vt hæ, si fieri posset, non aliis quam *graduatis* vel qui saltim per triennium in scholis theologiæ vel iuris versati, vel ad magisterium promoti essent, conferrentur.

(l) Præ-

lationes aliis factæ pro irritis habendæ essent. Iis enim temporibus *gradus academici* doctrinæ & singularis dexteritatis insigne reputabantur. Migrauit hocius ex concilio in *pragmaticam* Bituricensem (**), vlterius eo detortum, vt huius tertiæ, *graduatis* debitæ, duæ tertiæ darentur membris academiarum (***): cui post adiectum, vt academia ipsa nominaret, quos prælatos vellet. (l) Hi igitur *graduati nominati*; ceteri *graduati simplices* adpellantur. Eadem (m) pragmatica collatoribus omnibus & patronis ecclesiasticis iniunxit, vt exactum omnium beneficiorum, quæ conferre possunt, catalogum conficerent, vt secundum huius seriem tertium quodque beneficium *graduatis* curate conferretur. *Concordatum*, iure ipso conseruato, seriem catalogi, quippe minus tutam

etiam in Francia.

(l) Præterea vero Academiis iniunxit, ne quempiam gradibus Academicis insignirent, nisi clericos *doctrina* & *probitatis spectatæ*; nam etiam eo tempore nonnunquam ad magisterium prouolabant, qui admodum ieiuni erant, & quidem ideo, vt beneficiorum ecclesiasticorum eo citius participes fierent.

(m) *Nominati* & *simplices* in eo differunt, quod hi testimonio suorum graduum tantum muniti sint; illi vero ab Academia simul præsentati.

tam & incommodam, sustulit, & graduatis cuncta beneficia quatuor anni mensibus vacantia attribuenda esse censuit: (****) quo iure etiamnum viuimus.

(*) *Sess. 31. decret. de coll. t. 11. concill. 1. p. 605.*
(**) *tit. de coll. §. 9.*
(***) *ib. §. 22. 23.*
(****) *tit. 11. de coll.*

III.

qui sint gradus? Gradus illi, qui homini suffragantur ad beneficium obtinendum, sunt gradus *magistri* seu *doctoris* in qualibet facultate, & gradus *baccalaurei* in tribus superioribus. Baccalaureus autem seu *Licentiatus* perfectus doctori æquiparatur. Sed quum iam ex eo tempore *gradus* profunderentur indignis, statutum est, vt candidati certum tempus in studiis vltra grammaticam, incipientes a logica, transigerent. Et theologiæ quidem doctorem X. iuris ciuilis aut canonici, itemque medicinæ doctorem VII. Magistrum artium V. Baccalaureum VI. Iuris vel medicinæ V. annos studiis insudasse oportet, exceptis nobilibus, quibus III. anni sufficiunt. Oportet eum præterea esse tonsum seu in ordine, bonis moribus, aliisque dotibus, quas ius commune requirit, instructum, proque natura beneficii sæcularem vel regularem. Vnde laurea medica propemodum

modum exaruit, quum nemo fere clericorum arti medicæ litet,

IV.

Graduatus, iure suo vsurus, quemlibet collatorem ordinarium aut patronum ecclesiasticum, nec vnum solum, sed & plures compellare potest, quibus exhibet acta, ad statum, studia lauream que ac nominationem impetratam pertinentia, sollicitationemque quotannis in ieiunio quadragesimali repetit, prodito nomine & cognomine. (*) Quo facto a collatore petere potest cuncta beneficia, mensibus *graduatorum* vacantia, qui sunt *Ianuarius*, *Aprilis*, *Iulius* & *October*. Et *Ianuarius* quidem ac *Iulius* sunt menses *rigidiores*, quibus nemo prætereundus, sed singuli pro tempore nominationis, vel, si plures eodem tempore nominati, pro ordine graduum & facultatum, sunt prouidendi, vt theologia iurisprudentiæ, doctor baccalaureo, baccalaureus magistro artium præferatur. Aprilis autem & October sunt menses *gratiæ*, quibus collatores etiam ex *graduatis simplicibus*, prouidere possunt, cui volunt. (n) Omnis generis be-

quomodo graduati beneficia petant?

(n) Interim tamen graduatis collatio necessario facienda, alioquin enim collatio est irrita. Quomodo vero in casu *reiectionis* pro-

beneficia cadunt in *graduatos*, exceptis consistorialibus, electiuis, dignitatibus cathedralium & quae *patroni laici* conferunt. Ius eorum locum habet dumtaxat, si beneficium *morte* (o) vacuum fiat. Papa eos praeuenire potest, & si sex menses cessant a tempore vacantiae, ordinarius libere confert.

(*) *Concord. tit.* 14. 15. 16.

V.

non accumulanda. Ne tamen hoc ius ansam praebeat accumulandis beneficiis, sancitum est, graduatum, *si repletus* est, nouum beneficium petere non posse. Censetur autem *repletus*, si beneficio gaudet annui prouentus CC. aureorum, qui CCCC.

procedatur, tradit HERICVRTIVS *de LL. eccl. Franc. p.* 280. §. 21.

(o) Beneficia enim, quae *permutatione* vacant, non possunt aliis quam permutantibus conferri, quin etiam episcopus ea, quae simpliciter in manus episcopi resignantur, libere confert nulla graduatorum habita ratione. Ceterum sicuti haec sanctio Gallis propria est, ita *Basileensis concilii* decretum in statutis ecclesiarum cathedralium Germaniae passim repetitum, atque in plerisque cautum, ne alii ad beneficia admitterentur, quam graduum Academicorum insigniti & nobilitate auita conspicui, v. SCHATEN *in annal. Paderborn. ad ann.* 1434. AVB. MIRAEVS *lib. I. donat. Belg. c.* 146. quod etiam regustatum in *instr. pac. Osnabrug. art. V.* §. 17.

CCCC. libris æquiparantur: quod intelligendum* *de sæculari;* nam *regularis* vel minimo repletus censetur, quippe paupertatem professus. (*) In *repletione* sola spectatur possessio, & pro beneficio censetur etiam pensio ob resignationem vel ipsum beneficium resignatum, quod intuitu *gradus* acquisitum fuit; de quo in prouisionum literis mentio facienda. Si ad curam animarum admouentur, æque ac ceteri ab episcopo examinandi sunt ob summam laurearum & testimoniorum in academiis impetrandorum facilitatem. Itaque concilii Basileensis sapientissima, si illa tempora spectes, instituta hodie inutilia propemodum sunt ad *dignam* beneficiorum *collationem.* Nam & ius *graduatorum* infinitarum litium mater est, & qui omnium ardentissime ad gradus anhelant, nec sæpe satis docti, nec satis pii sunt. Britannia nostra hoc ius, vt reliqua pragmaticæ, ignorat. Concilium Tridentinum cum ceteris exspectantiis (*) id aboleuerat; paullo post tamen restitutum. (**)

(*) *Edict. 1606. art. 30.*
(**) *Sess. 14. Ref. c. 19.*
(***) *Sess. 25. c. 9.*

CAP. XVIII.

DE INDVLTV, REGALIA, CETERISQVE REGIS FRANCIAE NOMINATIONIB

I.

Origo indulti.

SVnt & aliæ nominationes per modum exſpectantiarum Franciæ propriæ. Quum enim papæ exſpectantias ſibi arrogaſſent, cefferunt eas nonnumquam regibus, vt hi miniſtros ſuos clericos prouidere poſſent. Sic pontifices Auenionenſes ſæpe regi, nonnumquam reginæ ac regiis liberis (p), *indulſerunt*, vt miniſtros ſuos nomi-

(p) Erat ergo hoc ius olim non *perpetuum*, ſed vnice ex pontificum ſingulorum gratia dependebat. Hi tempore ſchiſmatis eo liberaliores erant in hac gratia profundenda, quo magis ſenatus regii & Parlamenti, in cuius fauorem hæc *indulta* dabantur, fauorem ſibi conciliare nitebantur. EVGENIVS IV. imprimis voluntates a ſe alienatas hoc modo ſibi reconciliare ſtuduit, atque cancellario Franciæ præſidibus & ſenatoribus Parlamenti expectatiuam perpetuam obtulit, vt collatores ordinarii tenerentur ſemel vni indultariorum beneficium conferre, ſi modo *breuiculo regio* munitus eſſet. Hæc eſt illa bulla, quam poſtea demum PAVLVS III. in vſum traduxit, cum rationes politicæ obſtarent, quo minus EVGENII IV. indulto frui

nominarent ad beneficia olim vacantia: quod negotium nihil aliud fuit, quam *cessio exspectantiarum.* Vnde deriuandum est *indultum* officialium senatus Parisiensis, cuius vestigia apparent *an. 1303.* in actis Bonifacii VIII. & Philippi pulchri; complementum autem in Bulla Eugenii IV. *an. 1434.* data. Quod, quum exoleuisset, a Paulo III. 1538. restitutum est, cuius bulla est regula hodierna, (*) licet omnes *reseruationes* (**) abolitæ sint, & concilium Tridentinum *indultum*, de quo sermo, nominatim (***) abrogauerit, licet (****) restituere videatur.

(*) *Mem. du Clergé part. 2. tit. 9.*
(**) *in Pragmat. tit. 3. & Concord. tit. 8.*
(***) *Sess. 14. c. 19.*
(****) *Sess. 25. c. 5.*

II.

Est autem *indultum* nihil aliud, quam ius a pontifice regi comiter datum, quo cuilibet collatori consiliarium vel alium senatus Parisiensis ministrum nominat, cui beneficium necessario est conferendum: *quid indultum?*

frui posset Gallia. Virtute huius indulti 1) rex rescriptum de prouidendo dat; 2) ad collatorem ordinarium & quidem 3) ad præsentationem vnius ex senatu Parisiensi, in cuius fauorem prouisio facienda.

 (q) H.c.

dum. Minister ille semel tantum prouidetur, & collator semel tantum oneratur, vel, si non moritur, vt sunt vniuersitates, semel, quoad rex viuit. Si minister est *clericus*, quod tempore concessi indulti solemne fuit, ipse nominari potest. (q) Si *laicus*, aliam personam habilem laudat, a rege nominandam. Quumque beneficia sint vel *regularia* vel *sæcularia*; ad illa semper aliæ personæ & quidem *religiosi* nominandi fuere: quod nonnumquam collusionibus ansam dedit. Hinc Clemens IX. an. 1668. permisit, vt beneficia regularia possiderent ceu *commendas*, eosque demum *repletos* esse censuit, qui quotannis DC. libras meterent, quum antea CC. contenti agerent.

III.

quam vtile? Simulatque regiæ literæ indulti indices collatori traditæ sunt, collator vinctus est, & *indultarius* intra sex menses bene-

(q) H. e. semet ipsum præsentat regi, cumque rex nominat per *rescriptum de prouidendo*. Singulis enim membris senatus Parisiensis ius præsentandi competit, & quidem ideo, quod in eorum fauorem hoc indultum regi concessum sit, vt beneficio ecclesiastico perfruantur propter nauatam ecclesiæ & reipublicæ operam. HERICVRTIVS *de LL. ecclesi. Franciæ sec. ord. nat. p. 287.*

(r) Et-

beneficium petere, nec a pontifice præueniri poteſt, ex quo petiit. Præfertur etiam graduatis, quum indultum ad eiusdem generis beneficia extendatur. Si collator tergiuerſatur, adeundi ſunt *exſecutores mandati apoſtolici*, videlicet Abbas S. Magalorii h. e. Pariſienſis archiepiſcopus, & abbas S. Victoris ſeu cancellarius vniuerſitatis.

IV.

Habet rex etiam alia iura nominandi ad beneficia recta via, ſcilicet *ius auſpicati ingreſſus in regnum*(r), quo ad regni gubernacula admotus primam, quæ in ſingulis cathedralibus vacat, præbendam libere conferre poteſt: *ius præſtiti iuramenti fidelitatis*, (s) quo præbendam primam vacantem, quam nouus epiſcopus *nominationes regis Franciæ propriæ.*

(r) Etiam imperatores in imperio Romano-Germanico hoc ius exercent per *preces primarias*, quæ eandem cum papalibus precibus, quibus ab initio egerunt præſules Romani, originem habent. Vnde ſicuti rex Galliæ hoc ius citra *indultum papale* exercet, ita nec imperatores eo indigent, licet curiæ Romanæ ſtet diuerſa plane ſententia.

(s) Poſtquam præſtitit nominatus *iuramentum fidelitatis*, cui hæc obligatio conferendi, vt primum *fidelitatis* & *obedientiæ* argumentum, annexa eſt.

ſcopus conferre poteſt, ipſe confert. Quæ iura tuetur ſanctius conſilium. (*)

(*) *Mem. du Clergé part.* 2. *tit.* 8. *declar.* 1612. *&* 1646.

V.

Ius regaliæ, olim in fructibus vacantium episcopatuum percipiendis poſitum.

Habet deniqueius *regaliæ*, quod hodie ad beneficiorum collationem eſt reſtrictum, quum olim extenderetur ad omnes vacantis epiſcopatus fructus, quos rex ſuos fecit, vt dominus fructus feudi, donec feudum renouatum & laudemium præſtitum. (t) Et quum ex communi canonum interpretum ſententia *collatio* in fructu cenſeatur, regalia etiam ad *collationes beneficiorum* extenſa eſt. Sed iam pridem rex regalia intuitu fructuum vti deſiit, quos Ludouicus IX. & Carolus V. ſacello Pariſienſi attribuit; Ludouicus autem XIII. an. 1641. poſtquam eorum loco huic ſacello abbatiam Nicaſii Rhemenſem dediſſet, publico edicto nouis epiſcopis ſe daturum promiſit, ſed an. 1644. ſibi appro-

(t) De origine & vero fundamento huius iuris ſupra in notis ediſſerui. Titubanter, de eo ediſſerit CHOPPINVS *de polit. eccleſ. for. lib.* I. *tit.* 7. *n.* 9. *ſqq.* ne curiam Romanam offendat, quæ priuilegio papali hoc ius acceptum ferendum eſſe contendit, quod tamen in rerum natura non eſt.

(u) So-

appropriauit, licet hodie rex (u) eos plerumque nouo donet episcopo. (*)

(*) *Mem. Clergé part. 2. tit. 6. n. 24.*

VI.

Ius regaliæ itaque in sola *beneficiorum*, quæ episcopo deberentur, dispositione consistit; sed tamen omnis generis beneficia, si *curas* exceperis, complectitur, miris modis extensum a senatu Parisiensi, qui solus est harum caussarum iudex competens. Sufficit beneficium vacare de facto, aut de iure, h. e. titulatum vel non possidere, vel possessorem non esse titulatum. (x) Regalia enim, quod aiunt, non admittit fictionem. (*) Rex accipit in ipsius gratiam factas resignationes & pensiones assignat, a curia tamen Romana adprobandas. Præuenit etiam *patronum ecclesiasticum*, & ipse a nemine præuenitur, nec instar ordinarii collatoris solum,

bodie restringitur ad beneficia vacante sede conferenda.

(u) Solus rex hoc iure vtitur, nec, eo adhuc minorenne, vices eius gerenti id ipsum asseri potest, quod simpliciter *coronæ* cohæreat. ANTON. DESPEISSIVS *tom. III. oper. p.* 403.

(x) Sed *commendatarium*, cuius morte non vacare beneficium fingunt canonistæ, quod non *iure suo* id possideat, sed instar *administratoris*. Etenim talia reuera *fictiones* sapiunt, nec citra glaucoma applicari possunt ad *commendas* perpetuas.

 (y) Et-

lum, sed instar papæ agit: quoniam, vt aiunt, non habet superiorem. Sed maxime ampliari cœpit, quum nouissime per totum regnum obtinerę debere asseueratum est.

(*) *Louet. R. 47. iunct. Brod.*

VII.

per totum regnum. Olim enim distinguendum erat inter ecclesias *subiectas* & non *subiectas*. Sed aduocati regii regaliam vendítarunt pro iure regni inalienabili & imprǽscriptibili(y), cui comitum Tolosæ aliorumque Parium renuntiationes nocere non possent. (*) Anno 1608. senatus Parisiensis in caussa ecclesiæ Bellouacensis sententiam tulit, qua asseritur, regaliam per *totum regnum* patere. Episcopi Septimanienses sanctius consilium adierunt, & caussa per LX. annos & amplius disceptata est. Denique an. 1673. Ludouicus XIV. litem decidit, regaliamque in omnibus locis (z) valere edixit.

(y) Etiam ius *regaliarum* iuribus *domanialibus* accensendum esse censuere Galli, quæ omnem ex sententia Gallorum *præscriptionem extinctiuam* excludant, quamuis non leuia dubia contra eam mouerit WERLHOFF *de præscript. inter. gentes liberas.*

(z) Etiam quæ regno Galliæ nouiter acquiruntur, vt ex mente Gallorum censet HERICVRTIVS *de LL. eccles. Franc. sec. ord. natur. p. 258. §. 4.*

dixit. Huic sententiæ quum clerus vniuersus an. 1682. congregatus precibus obuiam iret, alio edicto rex declarauit, quomodo in posterum iure suo vti vellet. Nam quum antea, quia rex plenam collationem sibi arrogauit, beneficiati per literas regias non solum *præbendarum* simplicium, sed etiam præbendarum theologi, pœnitentiarii & dignitatum capitularium, quæ vel iurisdictionem vel animarum curam annexam habent, veluti archidiaconatuum & decanatuum, possessiones arriperent, nec facile esset ad intelligendum, quomodo rex missionem & spiritualem auctoritatem his donare posset, licet semper & ipsis Ludouici S. temporibus ea consuetudo præualuerit: hoc edicto rex voluit, vt, quos beneficiis, *iurisdictionem* aut *spiritualem functionem* annexam habentibus, prouidisset, ii vel a vicariis capituli generalibus, vel a nouo episcopo, si iam inauguratus est, post examen rigorosum, quo succumbentes veluti inhabiles & indigni reiici possunt, assensum & missionem canonicam impetrarent. Præterea declarauit, vsurum se vi regaliæ iure episcopi, ad eum modum, quo episcopus eo vsurus esset, non quo vti deberet, secuturumque cuiusque ecclesiæ consuetudinem in partitis inter

episcopum & capitulum collationibus. His modis adstrictum ius regaliæ vt toto regno reciperetur denique adsensus est clerus, exceptis tamen episcopatibus, qui titulo oneroso exemtionem sibi compararunt, & datis regi certis domaniis vel aliis terris onus illud redemerunt. Perdurat autem ius regaliæ quousque nouellus episcopus literas *abstentatorias* (*main-levée*) (a) a camera rationum impetrauerit, quod fit, quum formulam iurisiurandi regi præstiti homologandam offert: quæ literæ post regiis præfectis in prouincia significandæ sunt. De nominationibus ad episcopatus & abbatias, quæ regi per concordatum competunt, iam dictum est. Atque hæ sunt illæ personæ, quæ more hodierno ius ad beneficium dare possunt.

(*) *Louet. R.* 58.

CAP.

(a) Literæ hæ diriguntur ad *receptorem* seu commissarium ad receptionem regaliæ deputatum, per quas ipsi mandatur a *camera computorum* vt *leuet manum regis* (vt stylus curiæ habet) & permittat episcopum electum vti & gaudere episcopatu.

(b) Ex

CAP. XIX.

DE QVALITATIBVS AD OBTINENDA BENEFICIA NECESSARIIS.

I.

Beneficium non nisi personis *habilibus* est conferendum. Si adhuc primario spectaretur officium, ob quod datur beneficium, habilitas illa facile aestimari posset ex iis, quae *Part. I.* diximus. Sed postquam beneficiales caussae in iudicium deduci coeperunt; habilitas restricta est ad *qualitates externas*, quae iudici facile probari possunt. Oportet igitur pro natura beneficiorum vel *saecularem* esse, vel *regularem*. Regulares, etiamsi clerici, etiamsi presbyteri, ad beneficia saecularia haud vocantur, si episcopatus exceperis, (b) qui eos ob eminentiam perfecti sacerdotii e monachatu eximunt (*) Vicissim *saeculares*, etiamsi clerici vel presbyteri, non possunt possidere beneficia *regularia*, quae originetenus sunt officia monastica.

Ad beneficia admittuntur

1) regulares ad regularia.

2) saeculares ad saecularia.

(b) Ex antiqua ecclesiae disciplina hoc retentum, quae admodum comiter habebat monachos, vt plures ex iis ad episcopatum promoti fuerint, inuiti saepe & reluctantes, quod pluribus documentis illustrat THOMASSINVS *de antiq. & nou. eccl. discipl. P. I. lib. 3. c. 13. sqq.*

ſtica. (**) Oportet enim eſſe regularem, & quidem eiusdem ordinis, eiusdemque monaſterii, niſi hoc cum aliis in vnam congregationem coierit: aliquibus tamen caſibus exceptis. Nam & prouiſiones iis dantur, qui ad profeſſionem anhelant, modo intra annum faciant; & translationes ex ordine in ordinem, ex monaſterio in monaſterium fieri poſſunt, conſentientibus tamen quorum intereſt, religioſo ſcilicet & vtroque monaſterio. Quas exceptiones haud improbare videtur Concilium Tridendinum. (***)

(*) *C. 5. de præbend. in 6.*
(**) *C. 22. X. de elect.*
(***) *ſeſſ. 14. c. 10. 11.*

II.

3) qui ſunt in ſacris ad ſacerdotalia. Sunt & beneficia *ſacerdotalia*, quæ ſolis presbyteris conferenda, & quidem vel *lege*, vel *fundatione*. In his poſterioribus, qualia ſunt *ſacella ſacerdotalia* aliaque ſimilia, lex fundationis ad literam obſeruatur, excluſis omnibus, qui non ſunt presbyteri. In prioribus, qualia ſunt parochiæ, decanatus, prioratus & abbatiæ regulares, aliaque ſimilia, ſufficit prouiſum intra annum quietæ poſſeſſionis ordinari. (*) In ceteris beneficiis, vt ſunt præbendæ, ſacella, prioratus ſimplices, commendæ, vſus

4) qui in minoribus ad reliqua.

ſequen-

sequendus est, quo alia non aliis, quam qui in sacris sunt, alia clericis simplicibus conferuntur: vnde tot clerici vel simplici tonsura acquiescunt, vel in subdiaconi gradu subsistunt. Ordines autem singuli, ac ipsa tonsura, per literas probandi sunt, quum nemo præsumatur ab infimo per omnes gradus ad superiorem adscendisse. Singuli, inquam, gradus probandi sunt, vt appareat, promotionem non factam esse per *saltum.*

(*) *C.* 1. *X. de ætat. & qual. præf.*

III.

Ratione ætatis ad beneficia sacerdotalia XXV. ad ea, quæ dantur iis, qui in sacris sunt, XXII. ad regularia XVI. anni requiruntur, quibus religiosa professio fieri potest. Beneficiorum simplicis tonsuræ regula firma non suppetit. Ex mente concilii (*) XIV. requiruntur anni, (**) qua ætate ciues Romani a tutela liberabantur. In Francia sequimur veterem cancellariæ Romanæ regulam (***) secundum quam ad præbendas cathedralium XIV. ad collegiatas X. anni requiruntur; ad simplices autem prioratus & capellas nonnumquam VII. anni suffragantur (****). Quod institutum obtentu (c) *melioris educationis* huius-

ætas legitima.

(c) Optime Autor observat, prætextum in

huiusmodi puerorum in seminariis vel collegiis incrustant. Abbatiæ commendatariæ plerumque presbyteris; aliquando clericis conferuntur simplicibus; vt regula nulla firma sit.

(*) *Trid. sess. 23. Ref. c. 6.*
(**) *C. 3. X. de æt. & qual. præf.*
(***) *reg. 18. Pauli III.*
(****) *Louet. E. 1. Le Pretre. cent. part 2. c. 74.*

IV.

Qui a beneficiis excludantur absolute?

Irregularitates omnes, de quibus dictum, quum de ordinationibus ageremus, aditum præcludunt ad beneficia. Inde inhabiles sunt spurii, mutilati, vel alio notabili corporis defectu laborantes, bigami, milites, carnifices, obæt rati. Crimina non attenduntur, nisi sint *publica*, quæ in iudicium deduci possent, aut *ecclesiastica*, quæ priuationem beneficii inuoluunt. Irregularitas ignorantiæ infertur ex defectu laureæ academicæ, i.e. vt nomineris ad episcopatum, doctor vel licentiatus theologiæ aut vtriusque iuris; vt ad parochiam in ciuitate

in hac ratione magis latere, veram autem causam in *abusu* quærendam esse. Pruritus reditus ecclesiasticos acquirendi eum generauit, effecitque, vt prorsus inidonei, puerique, solius quæstus gratia, numero clericorum adscripti fuerint, quibus non alii quam satis probati adscribendi erant.

(d) Idem

uitate vel in oppido nomineris, magister artium esto, vel alium gradum, post triennium theologiæ vel iuri impensum, habeto. (*) Ad cetera beneficia *gradibus* non opus est. Sed & *graduati* ab ordinariis, antequam prouideantur, examinandi sunt, quos, si manifestos idiotas deprehenderint, repellere possunt.

(*) *Concordat. de elect. tit. 5. tit. 19.*

V.

Sunt & alia, quæ hominem specia- *qui secundum quid* tim ad beneficia inhabilem reddunt, veluti matrimonium, quod licet promotionem ad minores ordines non impediat, beneficiorum collationem tamen impedit, etiamsi simpliciter tonsis cedant, quia compertum est, clericos coniugatos dissipare bona ecclesiæ. (*) Ex pari ratione filius, vtut legitimus, patri in beneficio succedere nequit, ne beneficia reddantur hereditaria. (**) Peregrinus, qui non callet linguam vulgi, inhabilis est ad beneficium cum cura animarum coniunctum: (***) quod iure nostro ad omnes peregrinos (d) intuitu

(d) Idem quoque in Germania obseruari, supra dictum est, adeo vt ne quidem pontifex in mensibus sibi propriis alii quam Germano prouidere posfit. Sed si peregrinum obtrudere capitulo audeat, proceres Germaniæ

tuitu omnis generis beneficiorum extensum est. (****)

(*) *C. 5. X. de cler. coniug.*
(**) *C. 2. 3. X. de fil. presb.*
(***) *reg. 20. cancell. Innoc. X.*
(****) *Ed. Carol. VII. an.* 1431. *Statut. Blesens. art.* 14.

CAP. XX.

DE RESIGNATIONIBVS ET DEVOLVTIONIBVS.

I.

Beneficia resignari possunt;

BEneficium conferri nequit, nisi vacet: vacat autem vel *morte*, vel *resignatione*, vel *deuolutione*. Datur enim beneficium ad dies vitæ, quo *titulatus* inuitus, nisi ex caussa criminis, priuari nequit: resignare tamen, h. e. sponte id collatori refutare, & collator resignationem vel admittere, vel denegare potest, & beneficiarium cogere, vt in officio permaneat, si id e re ecclesiæ esse arbitretur. Idque veterum instituto (*). Qui beneficium pure resignauit, ei collator aliud conferre, & si duo simul renuntiant, alterum in alterius locum transferre potest, quod est fundamentum (e) *permutationum*, (**) quibus eccle-

niæ vtplurimum reclamare soleant, vt acta publica fidem faciunt.

(e) Vtplurimum in hunc finem mutuæ fieri solent resignationes,

ecclesiæ vtilitas proposita esse debet, si v. gr. episcopus persuasus, parochum meliorem operam nauaturum in alia parochia. (***) Ad ipsos autem nullum inde emolumentum redundare debet, pactionesque ea de re initæ pro simoniacis habentur. (****)

(*) THOMASS. *part.* 4. *l.* 2. *c.* 17.
(**) *C.* 1. *X. de rerum.*
(***) *C.* 3. *X. de rer. permut.*
(****) *C.* 7. *eod.*

II.

Sed recentiores canonum interpretes contendunt, papam hanc simoniæ speciem, quæ tantum iuris sit ecclesiastici, remittere posse. Hinc admittunt pactiones non solum in permutandis, sed etiam in resignandis beneficiis in *fauorem tertii* h. e. vt alii conferatur beneficium, quod absque eo non resignatum intelligeretur. (*) Nondum CC. anni sunt, ex quo moribus hoc probe inualuit (**): quod etiamnum ita frequentatur, vt vulgo beneficia habeantur veluti in patrimonio, quæ pro lubitu *sed male in fauorem tertii ex pacto resignantur.*

nes, vt resignatarius ad aliud, quod pinguius est, promoueri possit, adeo vt reuera *resignationes*, commercio beneficia subiiciendi, occasionem præbuerint, vt Autor §. *sq. in f.* haud diffitetur.

bitu in alios transferri possint, & in quæ agnatis plus iuris, quam aliis.

(*) *Gloss. in c. 4. de pact. verbo illicita.* & *in c. 12. de off. deleg. v. dimittere.*

(**) THOMASS. *ib. n.* 15.

III.

quum hoc modo impediantur vacantiæ: In tanta igitur resignandi facilitate omnibus modis impediebantur vacantiæ per mortem. Nam qui viribus se destitui animaduerterunt, nihil prius habuere, quam vt, dum spirarent, resignarent, (f) sæpe etiam in vltimis. Huic dolo obuiam iuit cancellaria Romana, (*) qua sancitum, vt, si quis infirmus resignasset, & intra *vicesimum* exspirasset, prouisio nulla, & beneficium morte vacuum reputaretur. Sed solemne est hanc regulam infringere, quam e Francia exulare certum. (g) Interim prohibitum

(f) Reuera tamen hæc praxis cum natura beneficiorum pugnat. Recte Autor §. 1. obseruauit, conferri beneficia *ad dies vitæ*, adeoque ius personalissimum, quod morte exspirat, tribuere, quæ exemplo vsusfructus alii *cedi* nequeunt, id quod per *imaginariam* hanc *resignationem* reuera fit. Interim vt *cessio* hæc occultetur, noua collatio a collatore ei, in cuius fauorem resignatur beneficium, facienda, adeoque semper sedulo tempus resignationis obseruandum, maxime in Germania, quæ menses cum papa diuisit.

(g) Contrarium attestatur HÉRICVRTIVS *de*

bitum eſt, ne mortes (h) beneficiariorum, ne cadauera celentur, quod graue crimen reputatur. (**)

(*) *Reg. 19. Innoc. X. de infirmis.*
(**) *Ordin. 1539. 50. 54. &c. declar. 1617.*

IV.

Alius impediendi vacantiam per mortem modus fuit, quo quis ſaluo beneficio reſignat, & reſignatario *acta prouiſionis* procurat ſub conditione; vt ſecretum teneat vsque ad deceſſum reſignantis. Cui medetur Cancellaria(*)(i) ſanciendo, reſignationes nullas eſſe, niſi publicentur, *quod fit etiam alio modo.*

de LL. eccl. Franc. ſec. ord. natur. p. 317. §. 27. docetque, recentiora edicta hanc regulam inter leges eccleſiaſticas collocare.

(h) Multum ex *tempore mortis* dependet. Sunt in plerisque capitulis *dies critici*, quos ſi quis ſuperuixerit, hos vel illos reditus ſuos facit, quod illorum dies ceſſerit, his acquirendis præfixus.

(i) Verba *regulæ* hæc ſunt: *Dominus noſter ſtatuit & ordinauit, quod quæcunque beneficia eccleſiaſtica ſiue in curia Romana, ſiue extra eam reſignata, niſi de illis factæ reſignationes (ſi in curia Romana infra ſex menſes, ſi extra dictam curiam factæ ſint intra menſem) & tunc vbi dicta beneficia conſiſtunt publicatæ, & poſſeſſio illorum ab eis, quos id contigerit petita fuerit, ſi reſignantes iſta poſt modum in eorundem reſigniatorum poſſeſſione deceſſerint non per reſignationem, ſed per obitum huiuſmodi vacare cenſeantur.*

tur, & nisi resignatarius Romæ prouisus intra semestre, domi intra menstruum spatium, possessionem arripiat. Alias si resignans in *possessione* moritur, beneficium morte vacuum censetur. Si viuit post semestre, resignatarius eum eiicere potest intra triennium: nam post triennium nouum titulum nactus videtur. *ex decreto de pacificis, an. 1646.*

(*) *Regul. 36. de publicandis.*

V.

cautela resignantium. Nouissimis temporibus fauor resignantis præualuit, quem eiici nolunt. Vnde nouæ regulæ: procurationem (k) ad resignandum faciendam coram notario specialiter conceptam; impuberes ad resignandum inhabiles esse; procurationem, nisi resignatio sequatur intra annum, nullam esse, quippe præsumtiue reuocatam; reuocari posse re integra. Apertus est etiam regressus ad beneficia resignata tribus casibus. (*) Primus est recuperatæ valetudinis,

(k) Cum Romæ regulariter resignationes fieri debeant, vix aliter fieri possunt, quam per procuratorem, speciali mandato instructum; est enim *resignatio* res magni præiudicii, quæ requirit *mandatum speciale.* Vnde tot peculiares obseruationes circa procuratores natæ, de quibus ex professo agit HERICVRTIVS *sæpe cit. tract. p. 313. sqq.*

tudinis, veluti ſiquis in periculoſo morbo metu mortis & cum tacita regrediendi conditione reſignaſſet. Alter eſt minoris ætatis, veluti ſi quis minor XXV. annis inuito patre vel tutore inductus eſt ad reſignandum, (**) Tertius eſt defectus adimpletæ cuiuscuius conditionis: quo ipſo reſignationes faciem ciuilium contractuum induerunt. Concilium Tridentinum (***) omnes cuiuscumque generis regreſſus, & quidquid in beneficiis hereditatem ſapit, ex præſcripto veterum canonum prohibuit, docuitque horum ſanctitatem corruptelis recentiorum eſſe præferendam.

(*) *Louet. B. 13. Le Pretre cent. 1. ch. 88.*
(**) *Louet. B. 7.*
(***) *Seſſ. 25. Ref. c. 7.*

VI.

Vacantia per *deuolutionem* incidit, quoties collator prouidit perſonam indignam. Non enim variare, ac digniorem perſonam eligere poteſt, ſed iure ſuo iſta vice cadit. Hoc non confundendum eſt cum iure deuolutionis ob *negligentiam*, de quo *cap. 15.* licet vtrumque eamdem habeat originem. Eodem pertinet inhabilitas poſt collationem ſuperueniens: nam ſi titulatus, poſtqam canonice prouiſus eſt, *quid ſit deuolutio?*

 incidit

incidit in quamdam irregularitatem, aut crimen committit, quod priuationem beneficii inuoluit, beneficium per *deuolutionem* vacare dicitur. (l) Et tamen hoc casu ordinarius prouidere potest, aeque ac si beneficium vel morte vel dimissione simplice vacasset. Licet deuolutio sit ex caussis, quibus beneficium ipso iure vacat; titulatus tamen resignare potest, donec deuolutarius compareat possessionemque significet. Id solum dispicitur, vt ecclesia quocumque modo liberetur a possessore indigno. (*) Ceterum deuolutarii persona odiosa est, quum saepius studio proprii commodi, quam pietate, excitetur. (m) Vnde prouisioni

(l) *Non vsus* & *abusus* iuris sui parem effectum habent. Non videtur vti iure suo, qui non eo, quo debebat, modo vtitur. Qua de causa, qui indigno confert beneficium, similis esse videtur illi, qui iure suo non vtitur, vt vterque pro ea vice iure suo priuetur. Ceterum id male applicatur ad eum, qui post prouisionem crimen vel aliam inhabilitatem contraxit, quia secundum veram iuris rationem ob nouum emergens nouo auxilio ei succurrendum esset. Proinde contraria praxis magis debetur interpretationi forensi quam verae iuris rationi.

(m) Admodum enim frequens & vsitatum est, vt hoc praetextu, quod beneficium *de iure* vacet ob contractam inhabilitatem vel irregula-

uisioni eius caussa deuolutionis specialis inferenda; possessio intra annum arripienda; trimestri post actio intentanda; cautio præstanda in ingressu, & beneficium non nisi post sententiam percipiendum. (**)

(*) *Brod. in Louet. B. 10.*
(**) *Ed. 1637. decl. 1646. stat. Bles. art. 46.*

Cap. XXI.
DE FORMA PROVISIONVM.

I.

Forma *prouisionum* generatim est diploma collatoris, quo indicat, se conferre huic vel illi hoc vel illud beneficium, hoc vel illo modo vacuum. (n) Dirigi- *Prouisiones sunt diplomata collatorum*

gularitatem, Romam recurratur, & prouisio tanquam vacantis beneficii impetretur, quæ ipsa tamen reuera *prouisionalis* tantum & *conditionata* est, si preces veritate nixæ fuerint. Inde antequam deuolutarius effectu prouisionis impetratæ gaudeat, necesse est, vt causa irregularitatis sub examen in foro competente deducatur.

(n) Hæc collatio libera, ad prouisum directa, est instar *vocationis*, imo cum ea coincidere videtur, quia per vocationem duo intendimus: I) vt persona ad officium sacrum suscipiendum, ab eo qui *ius vocandi* habet, inuitetur: II) vt simul ipsum officium sacrum ipsi committatur & deferatur. Vnde vbi patroni *ius vocandi* exer-

Dirigitur autem vel ad ipſum *prouiſum*, vel ad eos, a quibus recipiendus eſt vel in poſſeſſionem mittendus. Si collatio libera eſt, collator ordinarius ſemper proprio motu, perſpecta hominis dignitate & probitate, conferre cenſetur, nec mentio ſit petitionis vel intercesſionis, quæ diſciplinæ aduerſaretur, cuius *externam ſpeciem* (o) ſeruare laboramus. Si collatio eſt coacta, & vel nominationi patroni, vel laureæ *graduati* debita; hoc exprimendum eſt. Sed tamen ordinarius hanc quoque perſonam ante collationem ſatis exploraſſe ſupponitur.

II.

& papa, Papa ſuas quoque prouiſiones *quaſi motu*

exercent, reuera *collatores* ſunt, quod ius canonicum ægre admittit.

(o) Ingenua hæc confesſio Autoris, qua ſinceritatem animi ſui prodit, confirmat, probatque ea, quæ hinc inde de externis rerum antiquatarum ſimulacris obſeruaui. Antiquum loquendi vſum retinemus ſæpe, qui tamen nouum & inſolitum accepit ſignificatum ex corruptione ſeculorum. Quid ergo mirum, ſi ſtylo antiquo etiam vtantur in collationibus epiſcopi, licet fere rarius hodie contingat, vt absque ſollicitationibus, commendationibus, & precibus beneficia conferantur.

(p) No-

motu proprio (p) edit; edit tamen & alias imploratus, in quibus non piget exprimere, beneficium fuiſſe petitum & a papa conceſſum. Inter has multum intereſt. Poſteriores enim referuntur ad petitionem, quibus papa dat, quod petitur, & ſub iisdem dat conditionibus. Quare in petitione exprimendus eſt modus vacandi cum omnibus impedimentis, veluti ſi poſtulans iam beneficium poſſideat: alias enim libellus ſub- & obreptionis argueretur. A prioribus autem hæc omnia abeſſe poſſunt, quum papa harum rerum omnium notitiam perfectam habere, & plenam gratiam facere velle præſumatur.(*) Sed quum ſatis conſtet, papam tales prouiſiones æque ac ceteras ſine cauſſæ cognitione edere, & clauſulam *motu proprio* ſtilo curiæ acceptam ferendam eſſe; in Francia huius generis prouiſiones reiiciuntur, admiſſis ſolis poſterioribus, quæ

quæ vel motu proprio, vel ad inſtantiam,

(p) Notanter Autor ait, *quaſi motu proprio.* Ad preciſtarum inſtantiam vtplurimum hæc clauſula reſcripto inſeri ſolet, vt eo plenioribus gaudeat effectibus, de quibus agit STRYK *de motu proprio.* Conf. BARBOSA *de clauſ. vſu freq. ſub hac clauſula.*

(q) Et

quæ ſaltem ad certas regulas adſtrictæ ſunt. (q)

(*) *C.* 23. *de præb. in* 6.

III.

vel bullis vel ſimplice ſignatura expediuntur.

Poſtquam prouiſiones pontificum per reſignationes in fauorem tertii, per penſiones & præuentiones in omni beneficiorum genere frequentiſſimæ factæ ſunt; literæ pontificiæ in pergameno conſcriptæ, & ſigillo plumbeo munitæ, quas *bullas* (r) vocant, ſumtuoſæ nimis in tenuioribus beneficiis videbantur, quorum poſſeſſionem ſimplicibus *ſignaturis*, quæ *bullarum compendia* ſunt, muniti adpetere inſtituimus, ita vt bullæ propriæ manſerint epiſcopatuum, abbatiarum, aliorumque beneficiorum,

(q) Et ſtrictæ interpretationis cenſentur *c.* 16. *X. de præb. in* 6. cum talia mandata papalia ſint contra *iuris ordinarii* diſpoſitionem, & magis *exceptioni* quam *regulæ* accedant. Plures inde propullulant effectus, relati a CORVINO *in aphor. iur. canon. lib. II. tit.* 29. §. 24. *ſqq.*

(r) In bullis conficiendis plures Romæ obſeruandæ ſunt regulæ; ne per errorem vel fraudem quid committatur, quas in compendio recenſet HERICVRTIVS *dans les loix eccleſ. de Franc. p.* 331. §. 7. nec in maioribus beneficiis vna, ſed plures expediuntur bullæ veluti ad regem, ad capitulum, ad metropolitanum &c. vnde *pretia bullarum* magnopere aucta ſunt.

(s) In

orum, quibus quis sit caput certi corporis ecclesiastici; non quod necessariæ sint, sed quod curiales Romani has prouisiones alia forma expediri nolunt..

IV.

Quum autem *signatura* in se contineat omnia, quæ in bullis deprehendimus, (s) eius formam explicabimus. Est autem *signatura curiæ Romanæ* nihil aliud, quam libellus supplex pontificis responsione stipatus. Potior ergo huius diplomatis pars est libellus, quo genus vacantiæ, conditio implorantis, qualitas beneficii & impedimenta exprimuntur. Expresso vero vacantiæ genere, v. gr. resignatione; caute sub conditione subiiciuntur & reliqua, mortis scilicet & deuolutionis, cum clausula generali *aut alio quouis modo:* quia contingere potest, vt die, quo libellus scriptus, resignans vel decesserit, vel in casum deuolutionis inciderit. (*) Inter qualitates implorantis, eæ exprimuntur, quæ sunt necessariæ & ad *confirmandam* gratiam faciunt, ordines scilicet & laurea. Impedimenta, quæ *obstantias* vocant, sunt ea omnia, quæ ad

Quid sit signatura?

(s) In eo tantum est differentia, quod signaturæ chartæ inscribantur, nec sigillo muniantur.

(t) Ante

ad *dimouendam* gratiam facere possent, vt irregularitates, licet iam tum remissæ, & inprimis beneficia, si quibus iam gaudet implorans. Quum enim beneficiorum pluralitas sit contra canones, pontifex, vt dispenset, admonendus est. Exprimenda est etiam beneficii qualitas sæcularis, regularis, simplex, conuentualis, cum vel sine cura animarum, inprimis autem æstimatio annui prouentus. Sed hodie vera æstimatio tantum indicatur eorum beneficiorum, de quibus debentur *annatæ*, & quorum veteres æstimationes, quæ pro veris habentur, continentur in libris cameræ apostolicæ. Cetera beneficia omnia non censentur excedere æstimationem XXIV. aureorum h. e. 2400. solidorum monetæ Franciæ: neque alio numero summa prouentuum efferri solet. Ad calcem libelli subiicitur responsio, quæ proprie *signatura* (t) audit, & consistit

(t) Ante *signaturam* subiectam simpliciter *libellus supplex* dicitur: post eam subiectam priorem denominationem amittit, diciturque a *potiori*, vnde efficaciam accepit, *signatura*. Hæc mox traditur *reuisori primo*, qui in libello corrigit, quæ abludunt a *stylo curiæ*, & clausulas subiectas iuxta illum conformat. Tales *rasuræ* & *correctiones* nihil suspicionis arguunt, quem in finem *Reuisor primus*.

ſtit in verbis *Conceſſum, vt petitur, in præſentia domini noſtri papæ* manu prælati, præſidis ſignaturæ, adſcriptis. Hoc fere fit in expeditionibus quotidianis. In gratiis maioris momenti apparent verba *fiat vt petitur* ſeu *fiat motu proprio* manu pontificis exarata, quibus appingit primam nominis ſui baptiſmalis literam. Sequuntur plures clauſulæ pro genio ſtili curiæ magis, quam cogitate, ad derogandum iuri communi, ſi forte gratiam impediret. Omnium illuſtriſſima eſt ea, qua papa epiſcopo diœceſano mandat exſecutionem conceſſionis, addita vulgo conditione, ſi *preciſta* h. e. *impetrans dignus iudicatus fuerit*, (u) qua corrigi putant abſurdum

primus ſignaturæ primam ſui Nominis literam ſubiicit. Idem etiam *ſecundus Reuiſor* facit, rurſusque ſi quid adhuc correctione indiget, emendat ſubiecta litera prima ſui nominis, vt omnia ſtylo curiæ conuenientisſima euadant.

(u) Cum itaque reuera gratiam indulget, non inepte ſentiunt, qui putant, eam morte papæ non exſpirare, re integra, ſed exſecutorem ad eius exſecutionem procedere poſſe, vt plenius illuſtrat GARZIAS *de benef. P. VI. c.* 2. §. 3. Reuera collatio hoc modo ante mortem facta eſt, & executio tantum mandata, quamuis in *forma dignum*.

(x) Alias

surdum illud, quod multi deprehendunt in isto modo prouidendi, quo pontifex omnibus orantibus, absentibus, præsentibus, notis, ignotis, dignis & indignis indulget. Atque hæ quidem prouisiones dicuntur expeditæ *in forma dignum.* Sed si precista Romam mittit vitæ morumque testimonium, prouisio redit *in forma gratiosa* h. e. vt sine examine sit admittendus. (**) Excipiuntur curæ, ob examen rigorosum, quod curatis subeundum iniunxit concilium Tridentinum (***). In infimo signaturæ loco manu *subdatarii* dies adscribitur, non quo signatura scripta, sed quo libellus Romam perlatus est, idque ex priuilegio nationis Francicæ. Quod maximi momenti est in concessionibus, quæ fere nemini negantur, & iure præuentionis nituntur: Sed in beneficiis consistorialibus hoc priuilegium cessat, quorum bullis dies consistorii adscribitur. Porro dies ille conueniat necesse est cum *regula 3. de verosimili notitia* (x) h. e. ut a die mortis

(x) Alias est *regula XXVIII.* Innocentii VIII. & *XXIX.* Pauli V. cuius tenor hic est: *Item voluit & ordinauit, quod omnes gratiæ, quas de quibusuis ecclesiasticis beneficiis, cum cura & sine cura secularibus vel regularibus.* per

mortis probabile sit notitiam eius ad pontificem venire potuisse eo die, quo libellus Romam venit, idque sub pœna nullitatis. Eadem pœna locum habet, si compertum fuerit, ante mortem nuntium Romam dimissum fuisse, quod *cursum* vocant *ambitiosum.* Concursus plurium eiusdem diei prouisionum ab eodem collatore profectarum vitiat omnes; sed si a diuersis collatoribus profectæ sunt, papa legato suo & ordinarius vicario suo generali potior habetur ac præfertur.

(*) *Le Pretre cent.* 2. *c.* 73. *Brod. ad Louet. B.* 10.

(**) *Ordin.* 1629. *n.* 21. *declar.* 1646.

(***) *Seß.* 24. *c.* 18.

CAP.

---

per obitum quarumcunque personarum vacantibus, in antea fecerit, nullius roboris vel momenti sint, nisi post obitum & ante datam gratiarum huiusmodi tantum tempus effluxerit, quod interim vacationes ipsæ de locis, in quibus prædictæ personæ decesserint, ad eiusdem D. N. notitiam verisimiliter potuerint peruenisse. Sic tempus verosimilis notitiæ Lutetia Romam esse censent spatium sex dierum, quod constitutum contra importunas & ambitiosas preces, quibus fraudem committere possunt precistæ.

(y) De

CAP. XXII.
DE ADIPISCENDA POSSESSIONE BENEFICIORVM ECCLESIASTICORVM.

I.

Prouisiones indigent visa, SI prouisio pontificis Franciam attigit, duorum hominum, qui nobis in curia Romana sunt ab expeditionibus, scriptis testimoniis comprobandum est, solemni ritu eam confectam esse. Si bulla continetur, bulla *fulminanda* h. e. ab episcopo vel eo, cui mandata execútio, publicanda est. Eodem ritu obtinentur bullæ pro beneficiis consistorialibus, misso Romam de vita moribusque testimonio, ab ordinario scripto. Si prouisiones *informa dignum* datæ sint siue in bullis, siue in signaturis; ante possessionem opus est *adprobatione ordinarii*, quæ *visa* (y) vocatur. Ad quam obtinendam subeundum est examen, de qualitatibus personalibus ad officium necessariis, (z) non de

(y) De hac adprobatione per *visa* & praxi Galliæ conferendus ANTON. DESPEISSIVS *tom. III. oper. p.* 433. Hac adprobatione destitutus si possessionem arripit, pro *intruso* habetur.

(z) Si in *forma gratiosa* prouisio impetrata, vel ideo *visa ordinarii* non est opus, quod hæc non aliter fieri soleat,

de tituli validitate. (*) Sed manifestum est, in hoc examine reiici non posse, nisi quorum indignitas & inhabilitas in iudicio probari possit. (a) Quod maxime abhorret a dignissimorum electione, antiquis canonibus praescripta.

(*) *Statut. Blesf. art.* 12. 13. *Melodan. art.* 14.

II.

Qua de re concilium Tridentinum veterem electionem, saltem ratione *curarum*, instauratum iuit, voluitque, vt darentur *in concursu*, (*) hoc est, vt, cura vacante, etiam per resignationem, omnes, qui ius habent prouidendi, immo & qui vellent, episcopo nominarent personas habiles, qui die praestituto, adscitis tribus examinatoribus, ex his *praesertim curae.*

leat, quam si mores, habilitatem, & reliquas ad obtinendum beneficium necessarias qualitates precista per testimonium ordinarii probauerit, quia tunc iam ante impetratam gratiam dignus iudicatus fuit. Ceterum in beneficiis curam animae habentibus talis prouisio in *forma gratiosa* non attenditur in Gallia, sed nihilominus prouiso examen subeundum est, quod rationem habet. HERICVRTIVS *cit. tr. p.* 341. §. 3.

(a) Si reiicitur precista, causas reiectionis in scriptis edere tenetur ordinarius, de quibus ad querelas precistae cognoscit immediate superior, ad quem alias appellatur.

his eligeret dignissimum. Quod in Francia non obseruatur. (**) In *curis* tamen maior rigor inter nos viget, dum ii, qui ad possessionem properant, antequam ab ordinario probati sint, veluti *intrusi* iure suo excidunt.

(*) *Sess. 25. Ref. c. 18.*
(**) *Louet. P. 25.*

III.

quo ritu possessio arripiatur?

Possessio arripitur per *ingressum* in ecclesiam, vbi est titulus beneficii, occupando locum conuenientem, veluti *stallum* in choro vel sedem abatialem. Si qui sunt, qui ingressum impediunt, sufficit portam ecclesiæ manu tetigisse; si ne hoc quidem sine periculo liceat, sufficit prospexisse *turrim campanariam.* (b) Fieri hoc potest per *procuratorem,* sed mandato speciali instructum. Actus autem debet esse publicus, de quo conficiendum instrumentum coram notario

(b) Hæc apprehensio possessionis est instar *traditionis,* quæ alias in iure Romano *oculis* fieri dicitur. Admodum tamen irregularis est, cum reuera nullum *actum genuinum possessorium* contineat, sine quo possessio apprehendi nequit. Nihilominus antiqua obseruantia hanc praxin confirmauit, vt idem operetur, quod ordinaria possessionis apprehensio. Conf. ANTON. DESPEISSIVS *tom. III. oper. p. 434. sect. 5.*

(c) Qui

notario & duobus testibus. (*) Nulla autem beneficii sine titulo legitima possessio (c), vt bonorum profanorum, quae, si nemo repugnet, a primo occupante arripiuntur & praescriptione acquiruntur. Sufficit tamen titulus *apparens*, & saepe possessio arripitur, titulo nondum comparente, quia in Francia creditur literis agentium Romanensium, quibus significant, prouisiones signatas esse, licet in Franciam nondum delatae sint. (**)

(*) *Edict.* 1550. §. 13.
(**) *Brod. in Louet. V.* 2.

IV.

Possessio arrepta statim dat ius agendi ex interdicto, si turbetur; & *annalis possessio* dat ius in possessorio h. e. eum, qui per annum & diem possedit, porro possidere debere, donec in petitorio lis decisa sit: anno enim elapso, nullae audiuntur amplius querelae. (d) (*) Huic *qui eius effectus?*

(c) Qui ita apprehendunt possessionem *intrusi* dicuntur. Huc refert ius canonicum, qui sola patroni praesentatione contentus occupat ecclesiam sine episcopi institutione. *c.* 21. *X. de iur. patron.*

(d) Quid enim si quis contra *annalem possessorem* nouam prouisionem impetrauerit, quia beneficium hoc *de facto* v. c. ob crimen, vel ob irregularitatem aliam, vacare praetendit? In *petitorio* tantum lis excu-

Huic fundamento innititur cancellaria Rom. (*) Triennalis possessor amplius inquietari nequit, (e) ne quidem in petitorio, quia triennalis præscriptio in materiis beneficialibus legitima est, ex decreto *de pacificis*, quod ex concilio Basileensi migrauit in pragmaticam & concordatum, peperitque regulam (**). Vt hos effectus habeat possessio, fundanda est in titulo saltem *colorato* h. e. sine vitio in oculos incurrente, (f) & ab eo dato, qui est in potentia conferendi. Possessio autem debet esse *continuata* in eadem persona, quum non pro- sit possessio antecessoris: debet esse *quieta*, vt non interrupta sit iudicialiter per litis

excutienda, ita vt infra sex menses possessor in iudicium euocetur, & infra annum lis finiatur.

(e) Vnde nec sequestrari potest beneficium, lite possessori triennali mota: potest, si non triennali possessori, iusta causa id suadente, quia superest cognitio in petitorio, *clem. vn. de sequestr.*

(f) Colorata possessio respuit exceptiones altioris indaginis, & admittit tantum eas, quæ in continenti sunt probabiles, quales sunt, quæ in oculos statim incurrunt. Quid ergo si obiiciatur, collatorem eo tempore fuisse ipso iure suspensum; prouisum tempore promotionis non gauisum fuisse debitis qualitatibus &c. Hæ & similes exceptiones reiiciuntur.

(g) Id

litis contestationem, nisi forte aduersarius vi maiore ab agendo retentus est.

(*) *Reg.* 35. *de annali possessore.*
(*) 36. *de triennali possessore. Pragm. tit.* 7.

Cap. XXIII.
DE VTENDIS BONIS ECCLESIASTICIS, ET DE REPARATIONIBVS.

I.

Beneficiarii sunt vsufructuarii bonorum ecclesiasticorum.

BOna ecclesiastica sunt res sacræ, quarum proprietatem nemo (g) habet, administratæ a beneficiariis, qui propterea non proprietarii adpellantur, sed *titulati.* Equidem nostris moribus non nisi Deo rationem reddunt, & in foro humano habentur vsufructuarii, qui per tempus vsusfructus fructus suos faciunt, laudandi, si fundos sartos tectos seruant, neque successoris vsumfructum anticipant. Ast in foro conscientiæ bona ecclesiastica pristinam naturam

(g) Id de *singulis* accipi potest. Si ex vero res esset æstimanda, bona ecclesiastica dicenda forent *ecclesiæ patrimonium* h. e. quod ad vniuersitatem ecclesiasticam pertinet. Quid enim aliud sunt *ecclesiæ*, quam vniuersitates, collegia, corpora? Et sicuti alia collegia bona possidere possunt, ita etiam ecclesiæ.

ram non exuerunt, sed etiamnum sunt vota fidelium, pretium peccatorum, patrimonium pauperum. (*) Nec ecclesiasticis personis plus in ea iuris, quam apostolis. Nam ad horum exemplum plus sibi arrogare non debent, (h) quam vt ne propriis sumtibus seruiant, si nolint, sed altari seruientes ex altari lege veteri; ex euangelio, iure nouo viuant, & ex praescripto domini, qui dixit: dignus est operator mercede sua. (**)

(*) *Pomer. vita. cont. l. 2. c. 9.*
(**) *Luc. X, 7. 1. Cor. IX, 7. XIII, 14.*

II.

quod iure permittitur

Licet igitur clerico, etiam patrimonium habenti, sumtibus ecclesiae, si ei seruit, viuere. Quod ad duo restringitur: vt seruiat eccesiae; vt satis habeat, victum capere ex bonis ecclesiae, h. e. vt necessariis contentus agat, praecipiente Paulo: (*) Habentes victum & amictum, contentos esse conuenit. Quicumque

(h) Quia vero beneficia ecclesiastica instar feudorum conferuntur, & loco *salarii* sunt, quod determinationem in se nullam habet, sed a *lege* vel *homine* eam accipit, non video, qua ratione conscientia eius turbari possit, qui fructus officio assignatos percipit. Aut ergo assignatio haec, si modum excedit, mutanda, aut vero dicendum, salua conscientia semel assignatos percipi posse.

(i) Id

cumque igitur ecclesiæ non seruit, aut non vtiliter seruit, (i) & tamen bonis eius vtitur fruitur, ille suam onerat conscientiam, etiamsi necessaria tantum, vel minus, sumeret. Et qui ecclesiæ vtilem nauat operam, plus tamen sumit, quam est necessarium, vt vel ipse luxu diffluat, vel diuitias colligat, suosque locupletet cognatos; (k) eum terribile manet iudicium; quod qui non metuit, illum ecclesiam fugere conuenit, quum omnem

---

(i) Id omnino concedendum est; sine *causa* enim fructus percipit, imo illis præripit, qui ex instituto primæuo inde alendi erant. Equidem causam *paupertatis* plerique allegare, & constituere solent, clericos esse *eminenter* pauperes. Enimvero nec Autor prudentissimus, nec alii saniores somniis eiusmodi capiuntur. His suppositis rationes subducamus ex statu præsenti ecclesiarum, quæ euincent, ingentem clericorum cohortem *sine causa* percipere fructus ecclesiasticos.

(k) Forsan hoc contra *Nepotismum* dictum est, cuius fata & historiam descripsit Autor *du nepotisme de Rome*, quo morbo a temporibus SIXTI IV. infecta fuit ecclesia Romana. Verum nec in *episcopatibus* huius mali desunt exempla. Huc quoque illi referendi, qui contendunt, bona ecclesiarum cathedralium primario in *justentationem nobilium* & *magnatum* esse applicanda.

omnem Christiani hominis sensum ex animo amiserit.

(*) 1. TIM. VI, 8.

III.

si seruiunt ecclesiæ; Seruitium, a beneficiario ecclesiæ præstandum, non solum in recitando priuatim officio consistit, sed & vt totus sit in eo, quemadmodum aliorum hominum quisque artem colit, qua sustentatur. Si beneficium *simplex* est, sine functione & nulli loco affectum; pro viribus ingenii proque occasionum varietate precibus, literis, concionibus, catechismo, sacramentorum administrationi, infirmis visitandis, pauperibus adiuuandis, omnisque generis bonis operibus tempus omne transmittendum. Ipse vitam, si non tenuem, modestam tamen & frugalem agat, nec expensas vel natalibus suis vel prouentuum opulentia, sed loco, quem tenet in ecclesia, & seruitii necessitate metiatur, & reliquos reditus eleemosynis (l) aliisque operibus caritatis, præsertim in loco, e quo prouentus habet, impendat.

IV.

(l) Ita debitum in finem fructus impenduntur, qui potissimum sine *causa* h. e. *officio sacro necessario* percipiuntur, cuius moniti canonici in genere memores esse deberent.

(m)

IV.

Sed ante omnia oneribus, quibus ferendis tenetur, satisfaciat. In his familiam ducit reparatio ædium. Quum enim in foro externo vsufructuarius reputetur, ad reparationes vitalitias tenetur, (m) quarum caussa ecclesia hypothecam in omnibus eius bonis a die arreptæ possessionis nanciscitur. (*) Diligentis patrisfamilias officium faciat; si tamen indiligenti successit, actio tantum aduersus heredes eius competit. Si ruinosa prædia sint instauranda, vltra tertiam prouentuum non tenetur, quum duæ tertiæ ipsi ad faciendum officium censeantur necessaria. Idem dicendum de reparationibus ab antecessore neglectis, &. a cuius heredibus rem seruare non potest. Vt autem hæc appareant, beneficiarius simulatque in possessionem immittitur, auctoritate iudicis per artis peritos omnia visitanda & explo-

hinc tenentur 1) ad reparationes

(m) Olim refectiones ædium sacrarum aliarumque fiebant ex *quarta fabricæ* destinatæ. Hanc beneficiati sibi pedetentim vindicarunt, adeoque æquum fuit, vt ex reditibus suis, quibus onus hoc cohæret, eam susciperent perficerentque, nisi *ærarium fabricæ* superſit, vt plenius tradidi in diss. *de iure & onere reficiendi ecclesiam.*

 (n) In

exploranda curat, & designationem illam asseruat. (**)

(*) *Mem. Clergé part. 3. tit. 5. Le Prêtre cent. 1. c. 19.*

(**) *Louet. R. 50.*

V.

cum ecclesiarum, tum reliquorum ædificiorum.

Reparationes autem non solum ecclesiarum, sed & domuum, prædiorum, horreorum, omniumque, quæ a beneficio pendent, ædificiorum intelliguntur. In *ecclesiis parochialibus* (n) partes distinguuntur. Chori enim & suggestus reparatio suscipienda ab eo, qui decimis gaudet maioribus; ad cetera, nec non ad habitationem parochi, populus tenetur. (*) In aliis locis decimatores sine partium distinctione tertiam pendunt; in aliis altera pars materiam, altera opifices suppeditat: in quo cuiusque loci consuetudo attendenda. Est autem episcopi, prouinciam obeuntis, reparationes necessarias iniungere, ad quas hominem censuris ecclesiasticis compellere potest. (**) Interim in Francia

(n) In *ecclesiis patronatis* præsens status ab antiquo distinguendus est. Olim patronus reficiebat suo sumtu ecclesias, in patrimonio suo existentes; ast postquam in *parochiales* conuersæ sunt æuo recentiori, æquum est, vt *parochiani* partem, ad minimum dimidiam, sumtuum, ferant, cum etiam in eorum vtilitatem refectio redundet.

cia regii præsides pariter his inuigilare, & refractarios sequestratione prouentuum ad eas adigere possunt, (***) quia rex protector est externæ disciplinæ.

(*) *Arret. du Gr. Conf.* 27. *Nou.* 1670.
(**) *Concil. Trid. sess.* 7. *c.* 8. *sess.* 21. *c.* 7.
(***) *Stat. Aurel. art.* 21. *Bles. art.* 52.

CAP. XXIV.

DE ALIIS BENEFICIORVM ONERIBVS.

I.

ALterum onus, cui beneficia generatim obnoxia, sunt *decimæ* a clero regi pendendæ, de quibus dictum, & his annexum *donum gratuitum*, cum sumtibus, in conuentum cleri generalem faciendis. Hæc tria coniunctim & fere ab iisdem exactoribus leguntur, licet ad dona gratuita in diœcesibus alii collectores constitui possint. (*) 2] *ad decimas.*

(*) *Mem. Clergé part.* 6. & 7.

II.

Episcopis in ecclesias diœcesium quatuor vetera iura attributa legimus, *synodaticum*, *visitationem*, *quartam mortuariorum* & *auxilium moderatum*. (*) Et *synodaticum* quidem, quod & *cathedraticum* vel *centenarium* audit, inde ab exeunte sæculo VI. obtinuit, (**) duobus solidis aureis æstimatum. (***) Est autem *Iura episcoporum in beneficiis* 1] *cathedraticum.*

annua

annua pensio, in argumentum subiectionis & ob honorem cathedrae soluenda. Olim episcopo visitanti soluebatur; hodie parochi pensionem ipsi ad synodos deferunt: in pluribus tamen dioecesibus prorsus exoleuit. (o) *Visitatio* seu pro-

2] *procuratio* procuratio, medio saeculo VII. inualescens, (****) inuoluit hospitium victumque episcopo visitanti a parocho praebendum. (p) Sed quum episcopi immodico familiarum & equorum grege ecclesias onerarent, concilio Lateranensi an. 1179. statutum est; *vt archiepiscopi, paroeciat visitantes, numerum LX. vel*

(o) Postquam enim episcopi aliis reditibus pinguissimis abundare ceperunt, neglectum est hoc tributum; alibi tamen archidiaconis assignatum.

(p) Etiam haec *procuratio* magis in *subiectionis signum* quam compensationem sumtuum solui dicitur. c. 11. *X. de praescript.* ALTESSERA *dissert. iur. can. lib IV. c.* 5. Videlicet, docent antiqua monumenta, olim vasallos dominis & subditos principibus suis vel ab iis missis prouincias peragrantibus in documentum *fidelitatis* & *obsequii* procurationes h. e. *fodrum mansiones, paratas* praestitisse. Eundem morem secuti sunt episcopi, pontifices, & legati eorum, & hi quidem olim in iis exigendis tam insatiabiles fuerunt, vt regna exhausisse legantur, docente BALVZIO *in supplem. ad* PETRVM de MARCA *de C. S. & Imp. lib. V. c.* 49. *sqq.*

vel L. Episcopi numerum XX. vel XXX. Cardinales XXV. euectionum (iumentorum) *haud excedant, nec cum canibus venatoriis & auibus proficiscantur, sed ita procedant, vt non quæ sua sunt, sed quæ IEsu Christi, quærere videantur: nec sumtuosas epulas quærant, sed cum gratiarum actione recipiant, quod honeste ac competenter illis fuerit ministratum.* (*****) Nonnumquam, quod etiam in Francia in pluribus fit diœcesibus, hoc onus pecunia redimitur. Sed Concil. Trid. (******) id reduxit ad specierum præstationem, restrinxitque ad loca, in quibus consuetudine inoleuit, monitis episcopis, vt moderate eo vterentur. Archidiaconi & decani, quibus competit ius visitandi, habent etiam ius procurationem exigendi; sed comitatus eorum ad duos equos est restrictus. (*******) *Quarta mortuariorum* seu legatorum ad pias caussas, quæ in Francia exulat, nonnullibi tamen exigitur, nititur veteri partitione, qua episcopus quartam omnium redituum ecclesiasticorum capiebat. *Moderatum auxilium,* quod episcopi olim a clero extra ordinem, si v. gr. iter ad concilium suscipiendum esset, petere poterant, (********) iuris formam induit, appellaturque *subsidium* seu *donum caritatiuum:* quod raro locum

3] *quarta mortuariorum.*

4] *auxilium moderatum.*

locum habet. Quod reliquum est, generali iurium episcopalium nomine, & in nonnullis dioecesibus cum decimis, colligitur.

(*) THOMASS. *p. 4. l. 4. c. 31.*
(**) *Concil. Braccar. c. 2. an. 572.*
(***) *C. 16. X. de off. iud. ord.*
(****) *Concil. Tolet. VII. c. 4. an. 646.*
(*****) *C. 6. X. de censib.*
(******) *sess. 24. Ref. c. 3.*
(*******) *Cap. eod.*
(********) *C. 6. §. probibemus X. de cens.*

III.

5] *deportus* Sunt autem alia nonnulla iura pinguiora, quae toties locum habent, quoties beneficia vacant, scilicet *deportus, annatae*, & *spolium*. (*) *Deportus* est ius beneficii vel vacantis (q), vel litigiosi, vel non deser-

(q) Huius iuris idem fundamentum esse videtur, quod iuris *regaliarum*. Collatores ab antiquo sese dominos directos ex moribus feudorum constituerunt; hi vero feudi vacantis fructus percipiebant tam diu, donec illud denuo conferrent. Neque vero aliud per ius *deportus* agitur, quam vt beneficii vacantis reditus a collatore percipiantur. Reprobauit hoc ipsum BONIFACIVS VIII. *in c. 9. de offic. ordin. in 6.* Admittens tamen *priuilegium speciale*, vel *consuetudinem legitime praescriptam*, qua olim etiam patroni, eodem *collationis* iure, nitebantur, vt ad *tit. de iure patron.* obseruaui. Plurimi ad *integrum annum* olim beneficia vacare sinebant, quo totius

deseruiti, si v. gr. *curatus* non est presbyter, reditus colligendi & suos faciendi; competitque vel episcopo vel prout vsus fert, archidiacono, & nonnullibi totum annum, licet vacantia breuior fuerit, complectitur, quod vbi sit, proprie *annata* est. (r) Qui hoc iure fruitur, quod in Normannia & in aliis prouinciis Francicis viget, ei curandum, vt seruitium beneficio annexum obeatur.

(*) THOMASS. *p.* 4. *l.* 4. *c.* 32. *&c.*

IV.

totius anni fructus suos facerent, vt in *clem. vn. de excess. praelat.* refertur, simulque reprobatur.

(r) Solenne est, vt ius *annatarum* cum iure *deportus*, quod saepe per integrum annum, extensum fuit, confundatur. Cum annatae soluantur a iam prouiso, palam est, eas non vacantis beneficii fructus annuos esse, sed primi eius anni, quo prouisus gaudere debebat. Sunt hi reditus honoraria olim solui solita episcopo Romano pro ordinatione, vt testis est IVSTINIANVS *in nou.* 56. *c.* 1. Postquam ergo pontifex collationem plerorumque beneficiorum sibi appropriauit, non mirandum est, ipsum quoque hoc tributum, ab antiquo sibi debitum, omnibus ecclesiis imposuisse. Agnouit, optime harum differentiam ipse clerus Gallicanus in concilio Constantiensi, vt responsio eius docet relata ab EDMVNDO RICHERIO *in histor. concil. gener. lib. II. c.* 3. §. 19. *p.* 197. Conf. NATALIS ALEXANDER *ad sec. XV. & XVI. diss.* 9. *art.* 1. *n.* 9.

IV.

Annatæ, Pontificem nonnumquam episcopis vel omnes fructus, vel primum annum omnium beneficiorum, quæ intra certum tempus v. c. intra biennium in diœcesi vacarent (*), ad æs ecclesiarum alienum diluendum, indulsisse legimus. (**) Atque hæ sunt origines *annatarum*, quibus Ioannes XXII. vniuersam ecclesiam obnoxiam reddidit, quasue Bonifacius IX. & schisma Auenionense perpetuauit. (***) Basileense concilium (****) *annatas* damnauit, eiusque decretum insertum est in nostram pragmaticam (*****). Sed subsistere tamen, licet ad beneficia consistorialia reductæ. In aliis regnis extenduntur ad omnis generis beneficia, etiam minimi prouentus. Non tamen verum anni prouentum, sed æstimationem veteris cancellariæ Romanæ inuoluunt, soluendæ ante expeditionem bullarum, quia difficulter exigi possent post possessionem arreptam.

(*) *C. 32. X. de verb. sign.*
(**) *C. 10. de rescript. in 6. C. 26. de præbend. in 6. Extrau. comm. c. 11.*
(***) RAYNALDVS *ad an. 1399. n. 12.*
(****) *Sess. 21. 12. 42.*
(*****) *tit. 9.*

V.

V.

Ius spolii ortum est in monasteriis, vbi priorum & aliorum officialium claustralium peculia; quæ tolerabantur, ab eorum obitu reuertebantur ad abbatem(s) (*). Idem ius episcopi sibi arrogarunt in peculiis presbyterorum & clericorum (**),& pontifex in successione episcoporum, quorum ipse solus heredem se iactitat legitimum. (***) Vtitur iure illo pontifex in Italia & in Hispania; sed reluctatur Francia, quæ inde a CCC. annis constituit, vt legitimi cuiusque episcopi vel beneficiarii heredes ab intestato succederent, nulla discriminis inter bona 7] *spolium*

(s) Accesit quoque hæc ratio, quod crederent, mobilia clericorum esse comparata ex reditibus ecclesiasticis, qui ad ecclesiam reuerti, non vero ad heredes eorum transire debebant ex præcepto canonum. Ecclesiam autem repræsentabat episcopus, vel ad minimum se eam repræsentare censebat, vt vel *c.* 12. *X. de testam.* testatur. Inde sine inquisitione mobilia sibi tribuebat, quod reuera *spolii* speciem sapiebat. Eodem iure olim gaudebant imperatores in bonis prælatorum; quibus exclusis, pontifex illud sibi vindicauit, nisi per *indultum* prælati ius testamentum condendi impetrarunt. Autores, *iura spolii* explicantes, collegit atque coniunctim edidit IVLIVS CAESAR LVTIVS de CALLIO.

bona patrimonialia &beneficiorum prouentus ratione habita. (****)

(*) *Concil. Salmur.* 1253. 21.

(**) *Concil. Pictau.* 1280. *C. vlt. de off. ord. in* 6.

(***) *Concil. Const. sess.* 39.

(****) *Hist. Carol. V. l.* 1. *c.* 11. *Preuves des libertés Gall. c.* 22. *n.* 8. *Ord. Carol. VI. ibid. n.* 8. *n.* 9.

VI.

8] *peculium* Interim veterum canonum præcepto bona morientis clerici ecclesiæ addicuntur, nisi patrimonium vel liberalitates in ipsum collatæ euidenter probatæ fuerint. (*) Reliquum enim ecclesiæ donatum, vel ex prouentu sacro repositum censetur. Atque hoc ipsum est, quod canones vocant *peculium clericorum*, qui instar erant filiorum familias. (**) De hoc peculio in fauorem piarum caussarum vel domesticorum olim; post promiscue testari potuere: denique agnatis ab intestato delata succcessio in odium *spolii*, (***). quod summo rigore exactum offecit reparationibus. Heredes beneficiarii capiunt fructus totius anni emortualis, eosque cum successore diuidunt. (t) Sed quum mores naturam

(t) Pro rata temporis, quo officio præfuerunt in vltimo officii sui anno, quod per statuta capitulorum variis modis definitum est, vt pro-

turam bonorum ecclesiasticorum non mutent, non video, quomodo vel beneficiarii, vel eorum heredes Deo rationem reddituri sint, si fructus beneficiorum, qui necessarium victum & onera excedunt, piis caussis subtrahunt.

(*) *C.* 12. *q.* 3. 4. 5.

(**) *Conc. Later. III.* 1179. *c.* 15. THOMASS. *p.* 4. *l.* 4. *c.* 16. 17.

(***) *Consuet. Paris. art.* 226.

VII.

Monasteriis certa onera sunt peculiaria, vt hospitalitas & eleemosynæ, quas pro modo facultatum, quum lege nulla teneantur, erogant. (*) Antiquissimum ius rex habet, singulis monasteriis, quæ fundauit, imponendi *laicum religiosum* vel *oblatum*: quales plerumque sunt milites & militum præfecti mutilati: quorum plerique pensionem annuam maluere, quam in conuictu monachorum degere. (**) Quum Ludouicus XIV. Parisiis palatium *valetudinariorum* militum exstrueret, huic pensiones omnes *oblatorum*, quæ singulæ 150. libris æstimantur, transscripsit. (u) (***) Cui

9) laicum oblatum alunt monasteria in Francia.

prolixius ostendi in *diss. de anno deseruito.*

(u) Idem late ex antiquissimis ecclesiarum moribus declarat ill. Dn. a LVDEWIG *de iure valetudinar.* docetque, non inique hoc

 onus

Cui oneri subiectæ sunt omnes abbatiæ & prioratus, ad quos rex abbates & priores nominare potest, idque exigitur vna cum decimis.

(*) GVIM. in Pragm. de annat. §. quodsi eccles.

(**) Conf. ord. l. 1. tit. 7. §. 18. seq. Louet. O. 7. Mem. Clergé part. 3. tit. 4. c. 3.

(***) Ord. 24. febr. 1670.

CAP. XXV.

DE PENSIONIBVS.

I.

Pensiones veteribus haud incognitæ

Beneficiorum reditus sæpe *pensionibus* alii soluendis minuuntur; quod pridem fieri cœptum, eiusque rei illustre exemplum (x) habetur concilio Calchedon. (*) quo Bassiano & Stephano, qui de sede Ephe-

onus imponi monasteriis aliisque pinguissimis beneficiis, quæ olim magis sustentationem pauperum quam pasturam clericorum intendebant.

(x) Facilius hæ pensiones olim tolerari poterant, beneficiis nondum erectis, sed reditibus omnibus adhuc ab episcopo administratis. Ex his alebantur potissimum pauperes, infirmi, ceteri: cur non ergo ex iis potuere assignari certi reditus ei, quem ex bonis ecclesiæ præ ceteris ali æquum erat, prout exemplum adductum docet. Beneficiis vero semel erectis difficilior pensionum vsus fuit, qui admodum grauat beneficiatum, & rarius solido fundamento nititur.

(y) Iustis-

Ephesina contenderant, exclusis assignantur ducenteni solidi aurei quotannis ex episcopatu pendendi, qui sunt 1600. libræ, monetæ Francicæ. (**) Ex quo apparent caussæ pensionis assignandæ, scilicet, vt pax conseruetur, & vt eiectus de ecclesia habeat, vnde se exhibeat. Apparet etiam, successorem pensiones definire. non posse, quum ei commendentur bona ecclesiæ secundum canones administranda. Apparet porro, pensionem debere esse modicam, & ad necessitates pensionarii restrictam, quum Ephesino episcopo, Asiæ Metropolitano, 200. solidos assignatos legimus. Suppetunt & alia vetera exempla pensionum, episcopis vel senectute confectis, vel incursione barbarorum deiectis, (y) & clericis, ad agendam pœnitentiam monasterio commendatis, datarum. (***)

(*) *in concil. Calched. act.* 12. *p.* 705.

(**) *Hist. eccl. l.* 28. *n.* 26.

(*) IO. DIAC. *vita S. Gregor. l.* 3. *c.* 26. *l.* 4. *c.* 39. GREGOR. I. *ep.* 43. 42. 2. *ep.* 53.

II.

(y) Iustissima quoque hodie est *pensio*, quæ reseruatur presbytero, senio confecto vel ægrotanti resignanti, ne alias egeat, id quod potissimum arbitrio episcopi subiectum est.

(z) Hi

II.

trahuntur in abusum, Presbyterorum & clericorum reditus principio erant pensiones, & postquam beneficia partita sunt, episcopi infirmis pauperibusque tales assignarunt, quæ res inde a sæculo XII. corruptelis ansam dedit. Sæpe enim episcopi cum titulato partiebantur præbendam vel curam, licet hic non seruiret; sæpe in conferendo partem fructuum sibi referuarunt; sæpe beneficia locarunt, vt ipsi tantumdem meterent, ac beneficiarius; (z) qui vix spiritum ducens cum officium tum reparationes neglexit. (*) His corruptelis medelam adhibuere canones, quibus caussæ & quotæ pensionum determinatæ, pontifici earum creandarum vel admittendarum potestate reseruata. (**) Sed schisma Auenionense turbauit omnia. Cardinales quippe, quibus tot beneficiorum cumulus denique ruborem excussit, partem

(z) Hi abusus insignes, onerandi beneficia *pensionibus*, varia iura produxerunt, litiumque anfractus, de quibus egerunt TONDUTI, BARBOSA, PARTIS aliique. Re-uera non sunt beneficia, quæ propter officium ecclesiasticum præstantur, sed *gratiosa assignatio certorum redituum ad alimenta a possessore beneficii præstandorum.*

(a) Ima

tem earum resignarunt, sed tanta pensione oneratam, vt titulatus esset instar conductoris. (***) Pensiones assignatæ fuere hominibus aliunde locupletibus, qui nec seruiebant, nec vmquam seruiuerant, nec seruituri erant eccclesiæ: immo & laicis. Vltima lex est bulla Pauli IV.

(*) THOMASS. *p.* 4. *l.* 4. *c.* 38. *n.* 4. *seq.*
(**) *Conc. Lat. III.* 1179. *c.* 7.
(***) *Hist. Carol. V. l.* 1. *c.* 11.

III.

Ex huius igitur constitutione a solo pontifice (a) ex iustis caussis constitui possunt. Iustæ caussiæ sunt, resignatio siue pura siue permutationis caussa; transactio inter duos litigantes & pacis conseruatio. Sunt & caussæ extraordinariæ, veluti singularia in ecclesiam merita, & aliæ, ob quas Rex Franciæ, si quem ad maius beneficium nominat, pensiones sibi reseruare solet assignandas. Vbi tamen semper supponendum, pensionarium sine his talem se exhibere non posse, qualem vel natales vel dignitas postulant. Paupertas enim suffraga- *cui medetur Paulus IV.*

(a) Imo etiam ab ordinum militarium magistris commendaturæ pensionibus onerari solent, qui instar paparum agunt, & eodem fere iure sublimi ordinibus præsunt.

fragatur ad pensiones e bonis ecclesiasticis (b), tamquam patrimonio pauperum, percipiendas.

IV.

quota quæ sit? Determinata pensionum quota est, & tertiam prouentuum superare nequit; vbi tamen nulla fit partitio, sed nuda quantitatis assignatio. Nec plures pensiones vni iniunctæ eamdem tertiam superare possunt. Nostro iure resignantes pensionem sibi reseruare nequeunt e beneficio, quod obligat ad residentiam, nisi XV. annos seruierint, vel aduersa valetudine vrgeantur. (*) Quod propter eos constitutum est, qui simulatque quietam possessionem nacti sunt, beneficium pro certa pensione resignarunt ,vt nouum ambire possent. Eodem iure titulatus in tantum onerari nequit, vt non quotannis CCC. libras saluas habeat. Vnde tenuia beneficia pensionibus exemta sunt. (**) Constitutionibus Pii V. *& proxim.* & Sixti V. *cum sacros.* pen-

(b) Sunt tamen ab his pensionibus exemta beneficia a *patronis laicis* conferenda, vtpote quæ nec pontifex confert, nec grauat, ex more antiquo, ne laici ab ædificandis ecclesiis & dotandis absterreantur. Clericos arctius suo constringit iugo, eosque facilius grauare potest.

(c) Cen-

pensionarii simplices, aliis beneficiis destituti, tonderi & habitum clericalem induere, nec non minus officium S. Virginis recitare tenentur, vt sciant, clericos se esse, & ecclesiæ seruire debere, a qua nutriuntur.

(*) *Edict.* 1671. & 1679.
(**) *Conc. Trid. sess.* 24. c. 13.

V.

quomodo constituantur

Pensio in collatione tantum & in literis prouisionum constituitur: sed constituta per omnem vitam impetrantis perdurat, licet beneficium ad alium perueniat, & in huius prouisione nulla *pensionis* mentio. (c) Resignans, si pensio per plures annos non soluitur, regressum petere potest in beneficium. Amittitur pensio iisdem modis, quibus beneficium; matrimonio scilicet, irregularitate, crimine. Redimi quoque potest pecunia, si pensionario non est instar tituli clericalis, & si bona fide sine pactione simoniaca assignata est. Pensio habet fauorem alimentorum: si tamen beneficium, pensione oneratum, ad plures possessores peruenit, præsens posses-

(c) Censentur pensiones *onus reale*, atque ad omnem beneficii possessorem transeunt, adeoque non dubium est, quin etiam soluendæ sint ab eo, qui *iure deportus* gaudet.

possessor, moribus nostris, soluit tantum (d) pensionem vltimi anni, quum ipse non habeat apochas antecessoris, & pensionarius sibi imputare debeat, quod pensionem *sequestratione fructuum* vel alio modo non exegerit. Aliter comparata sunt alia beneficiorum onera, quæ quisque fert pro rata temporis. Nihilominus decimator, purgata moræ suspicione, ab eo, qui morte vacans beneficium nactus est, *duorum;* & a resignatario *trium* annnorum decimas exigere potest (*)

(*) *per edict. Januar.* 1599. *art.* 16.

CAP. XXVI.
DE COMMENDIS.
I.

Commendæ olim necessariæ

ALius modus attribuendi reditus beneficiorum iis, qui non sunt titulati, est *commenda*, quæ principio id

(d) Neque hoc ratione caret; pensiones enim, quarum dies venit, sunt instar alterius debiti, quod *personam*, non *rem* afficit, licet ipsum onus pensionum, quarum dies nondum venit, iuri reali annumeretur. Optime vero conferri possunt cum *annuis legatis*, & sic ab *initio anni* debentur, adeoque merito quoque heredibus pensionarii cedere debent, quia *simpliciter*, non ob *caussam*, vt *beneficia* præstantur.

(e) Aliam

id erat, quo vocabulum latinum sonat, *custodia* scilicet seu *administratio vacantis ecclesiæ* dum titulatum nanciscerentur. Sic Longobardis Italiam vastantibus, quum eclesiæ sæpe desererentur & episcopi e sedibus eiicerentur, GREGORIVS papa vicinis episcopis vicinas ecclesias, pastoribus destitutas aut deiectis episcopis orbas, (e) dum episcopo cardinali seu titulato prouiderentur, *commendauit.* (*) Talis visitator seu *commendatarius* e prouentu ecclesiæ commendatæ non nisi necessaria & modicum laborum præmium tulit, reliquis

(e) Aliam adhuc huius moris praxin antiquam, sed admodum sanam, huic addit FRANC. DVARENVS *de SS. eccl. minist. lib. VII. c.* 4. impedimenta quandoque videlicet incidisse, ob quæ vacanti ecclesiæ statim prouideri haud potuerit de idoneo presbytero vel episcopo, ideo necesse fuisse, ad tempus *vacantiæ* interim vacantem ecclesiam alteri commendare. Hæc *commendatio* etiam hodie in vsu est, ruralibus parochiis vacantibus, ne defensore legitimo interim careat ecclesia, quæ vicario presbytero *iure fiduciario* commendatur. Cæterum hæc commendatio carebat quæstu: onus tantum adiunctum habebat, & quidem ad tempus, nec dici poterat, beneficium ad commendatarium pertinere, cuius administratio interim ipsi tantum concredita. SARPIVS *de benef.* §. 35.

(f) Et

quis fructibus ordinario seruatis. (**) Nonnumquam deiecto episcopo abbatia dabatur, vt viuere posset. (***)

(*) I. *ep.* 76. 2. *ep.* 13. 15. 35. *hist. eccles. l.* 35. *n.* 17.

(**) ID. *ep.* 35.

(***) ID. I. *ep.* 38. 39.

II.

trahuntur in abusum Sub regibus nostris Carolingicis tam peruersus huius iuris vsus inualuit, vt monasteria non solum episcopis & presbyteris, sed & laicis ac saepe *militibus* (f) profunderentur; vt sumtuum bellicorum aduersus Normannos partem ferre ac denique familias sustentare possent. (*) Repressa hac corruptela, episcopi tamen quaedam monasteria vel de facto vel pontificis consensu retinere coeperunt, (**) vt paullatim etiam prioratus,

(f) Et quidem his potissimum, *propter imminentia bella & persecutiones ceterarum gentium, quae in circuitu* regni Francorum *erant*, vt dicitur in *capitular. lib. V. c.* 3. V. BALVZ. *tom.* I. *capit. p.* 826. Id quidem episcopi ferebant aegerrime, nec nefas esse ducebant, pio commento de CAROLI MARTELLI damnatione, religionem CAROLI calui circumuenire, quod refertur apud BALVZ. *tom. II. capitul. p.* 109. Fabulae huius Autorem HINCMARVM facit COINTIVS *tom. V. annal. eccl. Franc. ad ann.* 743 *n.* 5. *sqq. p.* 78. *sqq.* eamque optime & salse reiicit.

(g) To-

ratus, parochiæ & minima quæque beneficia *commmendarentur*, immo & commendæ *multiplicarentur*, saluis canonibus. Sic inde a sæculo XII. ex quo terram sanctam amisimus, quum plures episcopi titulos suos haberent *in partibus infidelium*, pontifices his alios in Francia & in Italia episcopatus, e quibus sustentarentur, *commendarunt.* (g) Auctæ sunt commendæ inde a Clementis V temporibus, & in secessu Auenionensi prope in infinitum. (***) Nam & curia pontificia, cui reditus ex Italia intercepti erant, beneficiis Francicis indigebat, & regi Francorum, talia postulanti ab inquilino papa, durum videbatur obluctari. Monachi & canonici regulares, pristinæ disciplinæ desertores, a communione recedentes, bona dissipare, & abbates, satraparum more, pauperum & monachorum patrimonium luxu perdere. Hinc cardinales & prælati

(g) Tolerari potuere hæ *commendæ*, iuri antiquo magis conuenientes, vt Autor tradit §. 1. Neque hoc casu metuendus erat *sacrilegii* reatus, (quem commendis laicorum obiiciebant) cum episcopatus iure fiduciario darentur episcopis h. e. personis sacratis eoque gradu insignitis, quem beneficium poscebat.

(h) ss.

prælati rogarunt, vt ipsis monasteria illa corrigenda ac instauranda commendarentur. Sed compertum fuit, non correctioni monasteriorum, sed reditibus illos malos coruos inhiasse. Monasteria enim, his egregiis correctoribus commendata,

In peius ruere ac retro sublapsa referri.

Nam eorum auaritia religiosis nihil reliquit, vnde Deo cultum, peregrinantibus hospitium, pauperibus stipem præstarent. Ecclesiæ ornamentis spoliatæ, ædificia in ruinam prona, disciplina, superioris absentia, quam laxissima, cellulæ monachorum raro habitatæ, plurimæ habitatore destitutæ, egregiam illam correctionem alta voce proclamabant. (****) Durante schismate malum illud subinde maiora incrementa sumsit, nec vlla ætas plures *commendas* vidit. (h) Nec eæ ampli-

(h) BENEDICTVS XII. quidem, qui itidem Auenione sedem habuit anno 1334. electus, *reuocauit omnes commendas per prædecessores factas de ecclesiis cathedralibus & abbatiis*, vt Autor vitæ eius apud BALVZ. *in vit. pap. Auen. p.* 198. 214. & 222. indicat; excepit vero *cardinales*, ex ratione ab autore indicata, & *patriarchas*, quo ipso factum videtur, vt *constitutio papalis* effectum speratum habere non potuerit.

amplius *ad tempus* dabantur, sed *in perpetuum* vsumfructum, de quo nemini ratio reddita. Quae corruptela tam altas radices egit, vt nec vltimo concilio Lateranensi (*****), nec concordato, nec edictis regiis, 1571. 1617. quibus cautum, ne abbatiae aliis, quam regularibus darentur, coerceri potuerit.

(*) THOMASS. *p.* 3. *l.* 2. *c.* 43. 44.
(**) ID. *p.* 4. *l.* 2. *c.* 62. GREGOR. *VII. l.* 7. *ep.* 7. 8. *l.* 9. *ep.* 29. *Conc. Salmur.* 1253. *c.* 28. *C.* 15. *de elect. in* 6.
(***) THOMASS. *p.* 4. *l.* 2. *c.* 63. *Rayn. ad an.* 1307. *n.* 28. *Extrau. comm. c.* 2. *de praeb.*
(****) DVRAND. *specul. p.* 2. *tit.* 21.
(*****) *Concil. Later.* 1514. *sess.* 9. *p.* 220.

III.

qui corrigitur.

Concilium Tridentinum (*) commendas in vniuersum non damnauit, sed voluit saltem, vt monasteria commendata intus regerentur a regularibus sui ordinis; in posterum autem regularibus conferrentur, atque ex illo tempore superioribus ordinum restituerentur. Interim pro commendis militat, quod *abbates regulares*, exceptis paucis, qui strictissimam sequuntur obseruantiam, reditibus monasteriorum vix cautius vtuntur, quam plurimi commendatores, & quod maior sit eorum in abutendo

do licentia. (i) Religiosi non reformati parum ædificant ecclesiam, & si vel maxime exactissimam correctionem admitterent, vix sperandum, vt eorum tantus sit numerus, qui fuit eo tempore, quum Cluniacenses & Cistercienses instituerentur; vbi religiosi mendicantes, Iesuitæ, aliique clerici regulares & tot sanctæ congregationes ignorabantur, quæ vltimis CCCC. annis ecclesiæ vtilissimam nauarunt atque etiamnum nauant operam. Quare non est dubitandum, ecclesiam pro *temporum diuersitate* aliter atque aliter de fructibus suis disponere; beneficia regularia collegiis, seminariis aliisque communitatibus

(i) Verum etiam id negari nequit, commendarum inuolucrum tutissimam viam visam fuisse; contra canonum disciplinam plura beneficia vni conferendi, hoc sub colore, quod vnum tantum beneficium *iure tituli* seu *proprio nomine*; commendas vero *nomine alieno*, iure fiduciario, titulo *custodiæ*, possiderent. Et quia hæc methodus non erat deferenda, quo curia Romana semper haberet, vnde clericorum & potentiorum animos sibi deuinciret, eo allaboratum est, vt commendæ in suo vigore subsisterent. Magis ergo ratio status aulæ Romanæ intercessit, quo minus praxis commendarum eliminari potuerit, vt non diffitetur DVARRENVS *cit. l.*

(k) Præ-

bus applicare, & monasteria episcopis, qui tenuem censum e diœcesi colligunt, vel presbyteris, qui vtilem ecclesiæ operam post episcopum nauant, *commendare* posse. Si qui sunt, qui commendis abutuntur, prouentum ecclesiæ capientes, cui non seruiunt, & præter necessitatem plures accumulantes; ii in districto iudicio Deo rationem reddendam esse meminerint.

(*) *Sess.* 15. *Ref. c.* 21.

IV.

natura commendarum hodierna

Hæc igitur conditio, hæc forma est commendarum moribus hodiernis. Papa solus commendat; sed episcopatus ac virginum monasteria nec ipse commendare potest. Sunt tamen *curæ regularium*, quæ presbyteris sæcularibus commendantur. (k) Commendanda sunt solum beneficia *commendari solita;*

(k) Præter beneficium, quod iure *tituli* iam tenent. Reuera tamen *titulum* inter & *commendam* nihil adeo in effectu interesse, optime docuit COCCEIVS *de conuenientia titul. & commend.* In eo tamen differunt, I] quod ordinarius conferat tantum titulata, non commendata beneficia: *c.* 15. *de elect. in* 6. II] quod hæc inhabilibus etiam conferri possint, non illa: III] quod hæc residentiæ vinculum annexum non habeant, sicut illa: IV] quod commendata cum aliis sint compatibilia, non titu-

lita; quæ consuetudo infertur ex trinis collationibus continuis & quadragenaria possessione. Si vero commenda est *decretalis* h. e. ad dies vitæ titulati; papa eam denegare potest, licet plures inuicem successerint. Magno beneficio imputandum, si beneficium regulare commendat. Commendatarii partium est, onera ferre, reparationes suscipere, ornamenta suppeditare, eleemosynas erogare; cetero prouentu libere vtitur instar *titulati*. Immobilia immo nec mobilia pretiosa alienare potest. Fit collator beneficiorum, habetque locum & omnes honores titulati. Cauendum, ne sui caussa vel publicus cultus vel religiosorum numerus minuatur. Religiosi permanent sub *iurisdictione superiorum regularium*, habentque *priorem claustralem* vel alium superiorem regularem, interioris disciplinæ custodem.

CAP.

titulata, adeoque illa aliunde iam prouisis conferri queant: V] commendata adhuc *vacare* dicantur non *titulata*, quæ differentia tamen reuera glaucoma sapit.

CAP. XXVII.

DE BENEFICIORVM PLVRALITATE.

I.

VT vnum corpus naturali ratione duobus locis præſens eſſe nequit, ita vnus clericus duabus eccleſiis ſeruire non poteſt; & in eadem eccleſia inutile foret *plures* miniſtros inſtituere ad functiones, quibus *vnus* par eſt. Equidem quo quisque ſeruit vtilius, eo pinguiora laboris præmia tulit ex præcepto Apoſtoli (*): ſed in duobus eccleſiis nemo *matriculæ* inſeri aut *titulum* capere potuit. (**) Poſt partitionem prouentuum compertum eſt, quædam beneficia tam eſſe tenuia, vt non ſufficerent alendo clerico, nec continuum ſeruitium flagitarent. Ex quo fundamento vni plura attribui cœperunt beneficia, veluti canonicatus C. librarum & ſacellum LX. librarum, ea conditione, vt quotannis vel in eadem vel in vicina eccleſia miſſæ V. & VI. celebrentur. *Occaſio pluralitatis beneficiorum*

(*) I. TIM. *V*, 17.
(**) *Concil. Nicæn. c.* 15. *Antioch. c.* 3. *Calched. c.* 10. *Emerit. c.* 19. *Tol. XVI. c.* 5.

II.

Irruente morum remiſſione hoc ob- *eius abuſus.*

tentu plura beneficia, (l) locis remota, & cum animarum cura coniuncta; immo plures curæ, pluresque episcopatus coniungi cœperunt, quum existimaretur, officio satisfieri, si alteri spartæ ornandæ præficeretur homo quantiuis pretii, qui fructuum partem caperet. (*) Mederi nitebatur huic malo concilium Lateran. 1179. quod collationem secundi beneficii irritam declarauit. (**) Huic succenturiatur Lateranense 1216. quo decretum est, vt, si quis beneficium *curatum* habens, aliud eiusdem speciei recipit, primum vacare censeatur, &, si id conseruare contendit, etiam secundo priuetur. (***) Idem de dignitatibus seu personatibus sancitum, quorum duos in eadem ecclesia nemo habere potest. Additur autem *eod.*

Circa

(l) Tres omnino modi excogitati sunt, plura obtinendi beneficia & pluralitatem palliandi: I] per *commendas*, vt *tit. præced.* dictum: II] per *vnionem* ecclesiarum, qua factum, vt plura vnum viderentur esse beneficium, fictione pia fucum tegente: III] per *dispensationem*, qua etiam prælati ad plures episcopatus, ratione status ecclesiastici id postulante, promoueri possunt. Hæc posterior ratio effecit, vt Coloniensis, Monasteriensis, Paderbornensis & Hildesiensis ecclesiæ hodie vni prælato concreditæ sint, de qua praxi Germaniæ Autor *in f.* huius tituli agit.

Circa sublimes tamen & literatas personas, quae maioribus sunt beneficiis honerandae, quum ratio postulauerit, per sedem apostolicam poterit dispensari. Quo ipso tam lata *dispensationibus* fenestra aperta est, vt videantur esse iuris communis, nec ordinariis, si quem clericum plura beneficia curata possidere comperissent, plus licuit, quam interrogare de forma dispensationis debita, & dispicere, ne animae negligerentur. Quae sanctio est Gregorii X. in concil. Lugdun. (****) Sed inuentae sunt fraudes, quibus haec omnia superabantur, videlicet *vniones beneficiorum*, ad dies vitae titulati, & *commendae*, cum omnis generis titulis compatibiles, sic vt titulatus vnius episcopatus haberet saepe duos vel tres alios, vt administrator seu commendatarius.

(*) *Concil. Paris. IV. an.* 829. *Concil. Claram. sub Vrban. II. c.* 12. *c.* 14. *C.* 5. *X. de praeb.*

(**) *Cap. eod. c.* 3. *X. de Cler. non resid.*

(***) *C.* 28. *X. de praeb.*

(****) *C.* 3. *de off. ord. in* 6.

III.

natura hodierna.

Concilium Tridentinum principio prohibuit pluralitatem beneficiorum, curam animarum habentium, aut alias incomparabilium, remque reduxit ad

decreta Innocentii III. & Gregorii X. (*) Post generatim pluralitati aduersatur, & singulis singula beneficia conferenda statuit. (**) Si vnum non sufficit, iungi potest beneficium simplex, si tamen neutrum requirat residentiam. Hæc lex stringit omnis generis beneficia, sæcularia, regularia, immo & commendas. In Francia prohibita est pluralitas beneficiorum, animarum curam habentium. (***) Sed senatus consulta Parisiensia canonicatus quoque cum curis h. e. cum omnibus beneficiis residentiam postulantibus consistere non posse statuerunt. (****) Simplicium beneficiorum pluralitas permittitur & cuiusque pudori relinquitur, quantum sibi necessarium existimare velit. In Germania pontifex permittit, vt vnus plures episcopatus possideat, quia ecclesiæ interesse putant, principes ecclesiasticos maximis prouentibus lætari, (m) quo protestantibus pares esse queant.

pluralitas beneficiorum in Germania quare permissa?

(*) *Sess.*

(m) Non tantum *prouentuum* gratia hoc videtur fieri, sed imprimis *virium* causa, quæ si in vno coadunantur, maiorem producunt efficaciam. Quid roboris hæc episcopatuum pluralitas intuitu suffragiorum in comitiis imperii operetur, facili quilibet coniectura assequi potest.

(n)

(*) *Seſſ.* 7. *c.* 2.
(**) *Seſſ.* 24. *c.* 17.
(***) *Stat. Bleſ. art.* 11.
(****) *Mem. Clerg. part.* 2. *tit.* 14. *n.* 15. *tit.* 15. *per tot.*

CAP. XXVIII.

DE RESIDENTIA.

I.

PRimis ſæculis clerici omnes titulis ſuis, veluti cardinibus, fixi firmique inhærebant, quos deſerere, vel in aliam diœceſin migrare ſine epiſcopi venia non poterant, niſi cum ipſi, tum epiſcopi, qui eos recepiſſent, excommunicari vellent. (*) Sed ex quo clerici ordinari cœperunt ſine *titulo*, vagabundorum numerus mire excreuit. Deinde beneficiorum *pluralitas* neceſſario reſidentiæ neglectum inuoluit, & quæ auaritia beneficia multiplicauit, eadem ſeruitium eccleſiæ ſusque deque habuit, lucro vnice dedita. Vnde legimus epiſcopos & clericos, multis beneficiis ornatos, procul eccleſia omne æuum in aulis principum, vel quocumque aut negotiis aut voluptatibus ſuis traherentur, exegiſſe. (n) (**) *Reſidentia neceſſaria*

(*) *Con.*

(n) Præterea quoque reſidentiam epiſcoporum imprimis laxabat, quod reges Francorum olim

(*) *Con. Nicæn. c.* 16. *Calched.* 10. 20. *Antioch.* 3. LEO *ep*, 84. *ad Nicet.*
(**) PETRUS *Blef. ep.* 84.

II.

ex certis caussis, Fuere tamen iustæ absentiæ caussæ, vt, iter ad concilium, ad episcopi consecrationem, ad ecclesiæ dedicationem. Nonnulli ex optimis in aulis degebant; ecclesiarum, pauperum aliorumque afflictorum caussam agentes; sed nec sæpe, nec diu; & tanta vitæ innocentia, vt satis appareret, quo spiritu ducerentur. Quia tamen sæculo IV. nonnulli hac libertate abusi sunt, concilio Antiocheno *c. n.* statutum est, ne quis episcopus sine venia collegarum, & Metropolitani inprimis, migraret ad aulam: & Sardicense (*) absentiam eorum, vrgente necessitate, restrinxit ad tres menses, cunctisque episcopis iniunxit, vt obseruarent collegas, per diœceses eorum iter facientes, caussamque

olim in comitatu suo plures episcopos habuerunt, qui rarius ad ecclesias suas reuertebantur. *Sic*, vt ait AVTOR *tom. XIII. hist. eccl. in disc. prælim.* §. 9. *Carolus M. modo cis, modo trans Rhenum erat: modo in Italia, modo in Saxonia: hodie Romæ, post tres menses Aquisgrani. Secum ducebat semper ingentem episcoporum numerum, vasallis suis domesticisque stipatorum.*

(o) Hoc

famque itineris flagitarent, vt scire possent, num saluis conductibus eorum subscribere possent.

(*) *c.* 7. 10. 11. 12.

III.

Tempore expeditionum cruciatarum indulti sunt multis clericis fructus beneficiorum absentibus per plures annos. (*) Indultum est etiam clericis, qui vel discendi vel docendi caussa degebant in academiis. Indultum porro iis, qui in curia Romana litium caussa vel prouisionibus inhiantes commorabantur. Pessimi exempli denique fuit pontificum secessus Auenionensis, qui eiusdem criminis rei aliis facile priuilegium perpetuum de non residendo dederunt, vt absentes tamquam praesentes fructus suos facere possent. (o) Obtentui erat, eos, qui in curia pontificis agerent, aut pontificis negotia gererent, ecclesiae vniuersali vtiliorem operam

quae admodum multiplicata, negligitur.

(o) Hoc vocare postea coeperunt *beneficium a latere*, quod hi, qui a *latere papae* vel *episcopi* esse coguntur, a residendi necessitate liberati sint, id quod approbatum in *c.* 7. *X. de cler. non resid.* non obstante iuramento de residentia praestito, vt pontifex censuit in *c.* 14. *X. eod.* Tales reipublicae ecclesiasticae causa abesse dicuntur, & sic eos non stringit lex *de residentia.*

 (p) Idem

ram nauare, quam si loco beneficii adstringerentur. Quod ad se traxerunt (p) Sacellani regii, & senatus supremi consiliarii, qui reipublicæ litarent (**). Sed primis sæculis cum ecclesia, tum respublica non infelicius regebatur absque huiusmodi dispensationibus. Et populus sine doctrina, clerus sine disciplina, vitia impunita, cultus publicus neglectus, ecclesiæ sine ornamentis, ædificia sine reparationibus, pauperes denique destituti, satis proclamarunt, quantum interesset, clericos non residere.

(*) *C. 4. 12. X. de Cler. non resid.*

(**) *Stat. Melodun. art. 7.*

IV.

denuo præcipitur

His malis vt mederetur concilium Tridentinum (*), voluit, ne quis *episcopus* vltra bimestre aut trimestre spatium abesset e diœcesi, extra casum *necessitatis*, *caritatis*, *obedientiæ* & ob *euidens ecclesiæ* aut *reipublicæ bonum* (q): vbi

(p) Idem etiam hodie in Germania canonici capitulorum, qui a *latere principum* sunt, sibi vindicant, etiam in terris protestantium, obseruante STRYKIO *de iur. papali princ. euangel. c. 5. §. 13.*

(q) Ita vero nihil correctum, id quod etiam agnoscit SARPIVS *in tr. de benefic. §. 49.* Noluere patres huius concilii

vbi tamen scripta venia pontificis, aut Metropolitani aut primi suffraganei opus. Voluit porro, vt prouideret, ne ex caussa

cilii decidere quæstionem, *vtrum obligatio residendi esset ex iure diuino, an canonico petenda*? Interim mirifice in vtramque partem summa cum libertate de ea edisseruerunt. Declinarunt, qui Romanæ curiæ fauebant, decisionem, ne si *iuris diuini* constitueretur, papæ *potestas dispensandi* adimeretur, vt SARPIVS *cit. l.* non negat. Ceterum non adeo mirandum est, fuisse, qui hanc obligationem vnice ad iuris canonici dispositionem restringerent. Quamuis enim scirent, *beneficium dari ob officium sacrum*, facile tamen hanc regulam eludebant canonici similesque, allegando etiam *absentes* & *non-residentes* suo munere fungi posse: officium S. potissimum consistere in horis canonicis psallendis: has *publice* quidem recitandas esse; sed *vsuali interpretatione* factum, vt recitatione priuata breuiarii eo officio defungerentur, atque *ita beneficiato decem millium & eo amplius aureorum prouentus tantummodo datus esset, vt breuiarium in manibus haberet, illudque submissa voce, quantalibet poterit linguæ velocitate & absque vlla mentis, nisi ad solam verborum enunciationem attentione, pronunciaret,* vt ait SARPIVS *in histor. concil. Trid. lib. II.* Hoc glaucoma soluit residentiam canonicorum, (maxime cum aliunde iam functionibus pastoralibus soluti essent) & opinionem introduxit, residentiam non præcise necessitatis esse, si modo beneficiatus breuiarium suum quo-

caussa absentiæ populus detrimentum caperet, ipseque saltem *aduentum*, *ieiunium*

quotidie percurreret. Non negat AVTOR *consultat. de reform. horis canon.* 1644. *editæ c.* 4. hanc consuetudinem primum inde natam fuisse, quod iuste impediti crederent, se non aliter fructus beneficii sui, salua conscientia, suos facere posse, quam si *absentes* etiam sese præcise adstringerent ad horas canonicas priuatim recitandas. Hæc opinio postea prætextum præbuit desidibus, vt loco publicarum horarum canonicarum, ad quas officium suum restrinxere, *breuiario* vterentur, atque hoc modo sine peccato, vt credebant, abesse possent. Puto hunc morem primum in monasteriis natum fuisse, in quibus monachi regulis suis adeo inhærent, vt vel ad syllabam eam obseruent. Qui itaque impediti fuere, choro interesse, ad hoc officium priuatum sese alligarunt, ne a regula declinarent. Canonici communi vita relicta, hoc medium auide arripuerunt, & sese facile ad hoc *officium otiosum* accommodarunt. Ne quid per iniuriam dixisse videar, addam de hoc *officio priuato*, quod *otiosum* dixi, iudicium BARCLAII *in icon. anim. c.* 16. *Habent ecclesiastici præscriptas ad numen sibi preces, quas effundunt in quotidianæ pietatis officium, sanctas has quidem, neque illis omittendas, sed tantillo penso defuncti, credunt, se nihil cœlitibus debere, opesque suarum infularum bono iure sibi emtas. Laruæ illæ & vecordium furor! quod munus assiduo labore ægre perficias, id credere, leui & perfunctoria opera rite absol-*

iunium quadragesimale & *solemnes ferias* obiret (r) in æde cathedrali; additque, secus facientes peccatum mortale committere, nec salua conscientia fructus absentiæ capere posse, applicandos fabricæ ecclesiæ & pauperibus loci. Eadem pœna præsagitur *curatis* & ceteris beneficiariis, animarum curam habentibus, quibus iniungitur, ne qua absint sine scripta episcopi venia, cui mandatur, vt vagabundos fructuum sequestratione, immo & priuatione beneficii, adigat ad residentiam. Concinit *statutum Blef.* (*) licet non obseruetur per omnes apices. *Canonicis* iniungitur (***) sub pœna dimidiæ fructuum,

absolui. Si ergo pro *tali officio*, vt putant, datur *beneficium*, residentia non præcise exigenda, maxime postquam etiam munia pastoralia & episcopalia per vicarios expediri possunt.

(r) Ita omnino *residentia* intelligenda erat, vt cum *effectu* acciperetur, & in sedula officii sacri tractatione consisteret. Quis vero negat, residentiam apud eos, qui ex moribus corruptis rarius residere solent, vt plurimum esse vmbratilem, superficiariam, otiosam, imo ita comparatam, vt præsens esse non videatur prælatus, quod officio suo non fungatur, licet in loco beneficii sui ex *lege ecclesiastica* commoretur. Rationes huius *otiosæ* præsentiæ rursus ex antea dictis sub *lit. q.* peti possunt.

(s) Quip-

um, ſi primo anno; omnium fructuum, ſi ſecundo anno vltra tres menſes abfuerint, nec alios, quam qui præſentes ſunt, *diſtributionum quotidianarum* (s) vult fieri participes. Sed in his ſequenda ſunt pecularia capitulorum ſtatuta, niſi iuri communi repugnent. (****) Sunt enim, quæ exactam vrgent reſidentiam; ſunt, quæ præſentiam in officio, quoad quis in loco eſt, ſedulam vrgent, longioremque indulgent poſtea abſentiam. Canonici inferioris chori homines & ſemipræbendarios, *capellanos*, *cantores*, vel quocumque alio nomine cenſeantur, ad cultum aſſiduum adſtringunt, quia ipſorum ſtipendiis viuunt, & eorum vicibus funguntur. (*****)

(*) *Seſſ.* 23. *Ref. c.* 1.

(**) *art.*

(s) Quippe quas inſtitutas & introductas eſſe cenſent, vt canonici hoc præmio facilius inuitarentur ad horas canonicas frequentandas. Crederem potius, eas adhuc reliquias eſſe ex antiqua *vita communi* canonicorum, qui olim his quotidianis ſportulis paſcebantur, quemadmodum adhuc hodie ex communibus capituli bonis præſtantur, licet potiora inter eos diuiſa fuerint. Adeo vero *abſentibus* denegantur, vt ne quidem, qui a latere principis vel epiſcopi ſunt, & alias pro *præſentibus* habentur, de eis participent. *c.* 7. *X. de cleric. non reſid.*

(t)

(**) *art.* 14. 15. 16.
(***) *Seß.* 25. *Ref. c.* 12.
(****) *C.* 1. *de consuet. in* 6.
(*****) *Mem. Clerg. p.* 2. *tit.* 14.

V.

Simplicia beneficia vocantur, quæ nec *curam animarum*, nec præsentiam in *choro* annexam habent, a residentia immunia, vt sunt *abbatiæ* vel *prioratus commendati* & *sacella*, in quibus certus numerus Missarum recitandus, quod etiam fieri poteſt per *procuratorem*. Interim & illa bono eccleſiæ ſunt inſtituta, nec quidquam nobis obligationem naturalem & diuinam remittere poteſt, perficiendi promiſſa, dum ſeruitio eccleſiæ nos dedimus, vt eius prouentibus iure frui poſſimus. *quæ beneficia ſint a reſidentia immunia?*

CAP. XXIX.
DE VNIONE BENEFICIORVM.

I.

BEneficia procedente tempore interire poſſunt, ſi vel eccleſiæ deſtruuntur, vel prouentus dilapidantur. Si prouentus permanet, æde corruente, quod ruri ſæpe contigit, cultus in aliam eccleſiam vicinam tranferendus eſt. (t) Si pars *Vnionis cauſſæ legitimæ.*

(t) Vocatur hæc vnio *exſtinctiua*, quia beneficium exſtinguitur, & parochiani ſtatum

pars prouentuum superat, quod plerumque fit, vnitur alii cuidam titulo beneficiario. (*) Vniri ergo beneficia possunt ex caussa *necessitatis* & *vtilitatis* (**). Si per hostium incursionem ciuitas ita desolata est, vt vel nulli, vel pauci Christiani supersint; episcopatus eius vnitur vicino episcopatui (u): quod Longobardorum temporibus saepe factum in Italia. (***) Idem dicendum de parochiis, de quibus vetus regula, coetum decem familiarum presbytero sufficere. *Vtilitas* militat pro vnione, si v. c. parochia non habet reditus, qui alendo presbytero sufficiant. Huic enim vel capella vel aliud simplex beneficium iungi, (****) & si praebendae tenues sunt, numerus earum minui potest, vt superstites canonici lautius viuant. Atque hae solae caussae sunt legitimae.

(*) *Conc. Trid. sess.* 21. *c.* 9.
(**) *C.* 33. *X. de praeb.*
(***) GREGOR. I. *ep.* 15. *Hist. eccl. l.* 3. *n.* 17.
(****) *C.* 33. *X. de praeb.*

II.

tum separati coetus amittunt, cum alio coetu coniuncti. Altera species est *subiectiua*, quando ita alteri vnitur, vt vel per *vicarium*, vel per ipsum principalis beneficii possessorem regatur.

(u) Exemplum huius *vnionis* bulla Gregorii IX. anno 1236. confirmatae in Italia, refert V. GHELLVS *in Ital. sacra tom. I. p.* 11.

(x)

II.

Moribus corruptis arrisit nouum genus vnionum sine caussa, quas *gratiosas* vocarunt, quando papa vel episcopus beneficia coniunxit sine *necessitate*, vt episcopi vel capituli reditus augerentur. (x) Sed quum id in fraudem collatorum fieret, placuit vniones facere ad dies vitæ huius vel illius cardinalis, cui papa hoc modo plura indulsit beneficia titulo *vnionis*, quæ cum eius vita exspirabat. Quas vniones concilium Trid. (*) sustulit, voluitque, vt perpetuæ, vltimis XL. annis factæ, examinarentur ab ordinariis, annon *subreptionis* vitio laborarent, neue in posterum sine caussa legitima fierent: quo ipso vniones *gratiosæ* sublatæ sunt. (**) *& spuria.*

(*) *Sess.* 7. *c.* 4. *an.* 1547.
(**) *Sess.* 24. *c.* 7.

III.

Vniones legitimas etiam beneficiorum regularium episcopus facere; personatus autem episcopo inferiores, non facere *quis vniat?*

(x) Et sic in gratiam clericorum, cum detrimento summo ecclesiæ, hoc fuco, ne plura quis beneficia possidere crederetur. Ita lex, *de pluralitate beneficiorum non concedenda*, specie externa seruata, h. e. verbis legum retentis mens eorum prorsus subuersa est, vt recte iudicat SARPIVS *de benefic.* §. 34.

facere possunt. (*) Si episcopatus vniendi sunt, aut si beneficium mensæ episcopali adiiciendum, iure nouo papæ auctoritate opus est; quod tamen sine episcopi consensu facere nequit, neque in Francia id facile permitteretur. Præcedere debet caussæ cognitio, citatis, quorum interest, parochianis, collatoribus, patronis; explorata locorum conditione, commodo & incommodo. Iam vero quum salus animarum semper præferatur, *cura* nulla supprimenda est, vt alteri curæ vniatur. Obsequendum est voluntati fundatoris. (**) Non vnienda sunt monasteria, quousque conuentuales supersunt & obseruant regulam; non præbendæ, si sine iis cultus publicus cum pompa peragi nequit; non hospitalitati; non eleemosynis vnio fraudi sit; nec diuersarum dioecesium (y) beneficia vnienda.

(*) C. 8

(y) Infinita incommoda sequuntur ex vnionibus beneficiorum in diuersis dioecesibus sitorum, maxime si vnio est *subiectiua*, virtute cuius quis pluribus ecclesiis præest. Nam iurisdictionis ecclesiasticæ limites ita vt plurimum turbantur, *quod filia sequi dicatur matrem*. Interim hæc regula vix *regula* dicenda, cum filia in plerisque iura sua reseruet, & iurisdictioni ecclesiasticæ suæ dioeceseos in omnibus subiecta maneat, nisi aliud pacto placuerit.

(z)

(*) *C. 8. X. de exceſſ. præl. Cl. ne in agro. de ſtat. monach. §. ad hæc.*
(**) *Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 13.*
(***) *Ibid. ſeſſ. 25. c. 8. ſeſſ. 14. c. 19.*

IV.

Vnio fit vel per *acceſſionem*, vel per *confuſionem*, vel per *exæquationem.* (*) Per *acceſſionem*, quod plerumque fit, ſi beneficium principale titulum conſeruat, & beneficium vnitum eius fit membrum & acceſſorium, in quo, ſi curam animarum habet, conſtituendus eſt vicarius perpetuus. (z) Per *confuſionem*, ſi ambobus titulis ſuppreſſis, nouus creatur. Per *exæquationem*, ſi ambo tituli ſubſiſtunt æqualiter & independenter, ita tamen, vt ſemper coniunctim vni & eidem perſonæ ſint conferendi (a). Reſoluitur vnio ex cauſſis contrariis, rebus ad priſtinum ſtatum reuolutis. *quod modis vnio fiat?*

(*) *Gloſſ. in c. 1. X. ne ſed. vac.*

CAP.

(z) Hæc vnio eſt imprimis odioſa, quia palam detrimentum eccleſiæ continet, curamque animarum deſtruit. Quid enim aliud ſunt vicarii, quam *mercenarii?* quippe qui mercede parca conducuntur, vt parochialis eccleſiæ functiones ſubeant, reditibus pinguioribus beneficio principali reſeruatis, cuius poſſeſſor eos *ſine cauſa* percipit.

(a) Qui in vtraque eccleſia æqualiter reſidere debet, vnde potiſſimum hæc vnionis ſpecies æſtimatur.

CAP. XXX.

DE RELIGIOSIS DOMIBVS.

I.

Hospitalia olim episcopis subiecta eximuntur.

PRincipio episcopi partium fuit, pauperibus, infirmis, viduis, orphanis, peregrinis prospicere, quibus per diaconos partem oblationum, deductis, quae clericis & fabricae impendenda erant, erogauit. Postquam ecclesiae certos reditus nactae sunt, *quarta* assignata est pauperibus (*), quibus, vt liberalius haberentur, *domus religiosae* exstructae sunt, quas *hospitalia* vocabimus, quasue rexerunt presbyteri & diaconi, episcopo rationem reddentes. Sequior aetas infinitas huius generis domus tulit, multasque destructas, & plures instauratas vidit. Multae priuata deuotione certi generis pauperibus & sub certis conditionibus exstructae. (b) Plures a religiosis vel virginibus hospitalariis

(b) Vnde variae species harum domuum numerantur. Dantur 1] nosocomia aegrotantium receptacula: 2] ptochotrophia, pauperum domicilia: 3] gerontocomia senum solatia: 4] brephotrophia, infantibus alendis destinata: 5] facinorosorum purgatoria: 6] militum valetudinariorum sustentacula: 7] furiosorum claustra: 8] leprosoria: 9] viduarum hospitia.

(c) Ne-

talariis possessæ, priuilegio exemtionis gaudebant: vnde episcoporum potestas restricta est. (c)

II.

Religiosi hospitalarii omnes sequuntur regulam Augustini, quia omnia hospitalia fuerunt a clericis gubernata, qui vel regulam generalem, vel specialem S. Antonii Viennensis sectantur, quæ præcipit curam infirmorum, qui laborarent morbo, quem *ignem S. Antonii* vocant, & qui quingentis abhinc annis maximam stragem edidit. Ceteri hospitalarii sunt equites ordinum militarium, veluti Ioannitici & S. Lazari. Sunt & hospitalarii mendicantes, vt *fratres caritatis*, quorum congregatio, Granatæ coalita, confirmata est a ponti-fice an. 1572. quiue omnes laici sunt, & quartum votum emittunt de *infirmis pauperibus succurrendis*. *gubernantur a religiosis, qui sectantur regulam Augustini.*

III.

Vltima quatuor sæcula gnauiter in emendandis religiosis domibus desudarunt. *post, a laicis*

(c) Neque enim hospitales domus vnice *iurisdictioni episcopali* subsunt: ad magistratus quoque curam pertinet hæc prouisio, sine qua reipublicæ salus subsistere nequit. Vnde dantur domus hospitales vel *laicales* vel *ecclesiasticæ*. Hæ tamen magis gaudent iurium ecclesiasticorum priuilegiis, quam illæ.

runt. Nam plerique clerici administratione abusi erant ad *titulum* beneficiarium, nec fructuum rationem reddiderunt. (d) Sic prouentu dissipato ædificia in ruinam cernua vix responderunt exspectationi fundatorum. Vnde concilium Viennense magna cleri ignominia voluit, ne qua hospitalia clericis sæcularibus titulo beneficii darentur; sed vt eorum administratio viris laicis prouidis, bonis & idoneis crederetur, qui ad instar tutorum vel curatorum iuramentum præstare, inuentarium conficere,

(d) Quod vel eodem modo, quo cetera beneficia, illis essent collata, & sic iure *tituli* dicerentur possideri; vel etiam vt commendata. Vterque modus eos a rationibus reddendis liberabat. Grauiter hos abusus notarunt patres *concilii Arelat. de anno* 1260. *c.* 13. apud HARDVIN. *tom. VII. conc. p.* 514. vbi ita conqueruntur: *in ciuitatibus & oppidis prouinciæ nostræ hospitalia pauperum multa sunt, quorum regimina vt frequentius laici & clerici seculares multiplici* PRECE *&* PRETIO, *aliquando etiam per* LITERAS PAPALES *&* MANDATA PRINCIPVM *& potentum consueuerunt occupare, nec ibi pauperibus aliquid ministratur, sed omnia bona & eleemosynæ talium hospitalium per huiusmodi rectores in vsus proprios asportantur & deuorantur.* Hinc apparet, quam necesse fuerit in concilio Viennensi huic malo medelam adferre.

(e) Hospi-

ficere, & ordinariis quotannis rationem reddere tenerentur. (*) exceptis tamen hospitalibus (e) ordinum militarium. (**) Hoc decretum firmauit concilium Trident. (***) & ordinariis gubernationem credidit hospitalium, cum potestate, reditus, certæ speciei pauperum, quos hodie ignoramus, veluti peregrinis & leprosis destinatos, ad alia pia opera adplicandi. (****)

(*) *Cl. 2. §. Vt autem. de relig. dom.*
(**) *Cl. eod. §. permissa.*
(***) *Seß. 7. c. vlt.*
(****) *Seß. 28. c. 8. 9. seß. 25. c. 8.*

IV.

Iura Franciæ nec clericis, nec nobilibus, nec militum ductoribus, sed mercatoribus aliisque ciuibus h. e. bonis patribus familiarum, rei gerendæ gnaris & œconomiæ peritis, quiue facile ad rationes reddendas adigi possunt, hospitalium administrationem deferunt, (*) nominandis a fundatoribus, qui sunt vel ciuitates, vel magnates, vel priuati homines. Si fundator ignoratur, rex fundator esse præsumitur, cuius tum *eleemosynarius* administratores no- *etiam in Francia,*

(e) Hospitalia ordinum militarium instar beneficiorum sunt, & *nomen* non *rem* hospitalium habent, cum pauperibus non sint destinata, sed magis vsibus ordinis deputata.

nominat, qui ab exacto triennio liberantur & rationem reddunt nominantibus coram episcopo, vel eius delegato & regiis seu ciuitatis deputatis. (**)

(*) *Stat. Blef. art. 65.*

(**) *Declar. 1639.*

V.

vbi administrantur a triplicis generis hominibus.

Hospitalia igitur, quae sunt beneficia, a trium generum hominibus reguntur, *ministris*, *clericis* & *administratoribus*. *Ministri* sunt famuli pauperum & infirmorum, qui his seruiunt & succurrunt, sumtibus hospitalis. Nonnullibi hoc officium gratis præstatur, quod Parisiis alibique faciunt in publico Nosocomio *virgines religiosæ:* quorsum referri possunt *sorores griseæ* seu *virgines caritatis*, quas VINCENTIVS quidam & quædam GRASIA an. 1635. collegerunt, vt infirmis vel in Nosocomiis vel domi seruirent. *Clerici* pauperes docent, solantur, sacramentis beant; quorum stationes in antiquis hospitalibus sunt beneficia: sed in nouis pro lubitu amoueri possunt, vt optimorum electioni semper locus sit. Denique *administratores* laici bonorum curam habent.

VI.

quibus ratio reddenda?

Sed hi administratores, quia nec satis selecti, nec ad rationes reddendas dili-

diligenter euocati erant, bona illa, maxime in bellis intestinis religionis caussa gestis, dilapidarunt. Vnde an. 1606. rex edixit publicam omnium hospitalium reformationem, qua *summus eleemosynarius* (f) rationes exigere, residuumque in milites mutilatos impendi deberet: cui rei gerendæ *camera caritatis Christianæ* instituta est. Quod quum parum successisse videret Ludouicus XIII. Cardinali Perronio an. 1612. idem negotii dedit, voluitque, vt ternis annis ratio redderetur, & residuum reparationibus vel aliis piis corporibus, impenderetur, instituta Parisiis *camera reformationis hospitalium generalis*, duce Perronio, cui assidebant quatuor libellorum supplicum magistri & quatuor sanctioris consilii assessores. Hæc camera a solo consilio sanctiori pependit, & per annos LX. substitit, suppressa an. 1672. a Ludouico XIV. qui plura de administratione hospitalium edicta prodidit, quorum præcipuum est declaratio d. 12. Dec. 1698. Tantum de rebus sacris.

INSTI-

(f) De iure communi episcopi singulis annis ab administratoribus rationes exigere debent, idque ex præscripto *legum ciuilium. l.* 42. §. 3. *C. d. episc. & cler.* Idem in *clem.* 2.

INSTITVTIONVM IVRIS ECCLESIASTICI

PARS VLTIMA.

CAP. I.
DE IVRISDICTIONE ECCLESIASTICA.

I.

Iurisdictio ecclesiastica tota spiritualis.

Absoluta tractatione de *personis* & *rebus ecclesiasticis*, quae sunt iuris ecclesiastici obiectum; superest, vt de ratione huius iuris exercendi h. e. *de iudiciis* agamus. Iurisdictio ecclesiae proprie competens prorsus *spiritualis* (g) est, innixa potestati, quam

X. h. t. cautum; additur tamen: *vel aliis quibus subsunt loca huiusmodi*, cum iam ante obseruauerim, etiam ad *curam ciuitatis* pertinere strenuam pauperum prouisionem, adeoque hospitalium laicalium administratores senatui oppidano saepe rationes reddunt. De praxi Galliae fusius agit CHOPPINVS *de polit. forens. eccl. lib. III. tit. 7.*

(g) Si potestas haec mere *spiritualis* est, respicitque salutem animae, gratiam diuinam, sanctificationem vitae & vitam aeternam, vt apprime AVTOR doctissimus *tom. XIX. hist. eccl. in disc. praelim. §. 1.* docet, non est *iurisdictio*,

quam Christus dedit apostolis suis, dicendo: *Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra. Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, docentes eos seruare omnia, quæcumque mandaui vobis. Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi.* (*) Quibus etiam dedit potestatem iudicandi peccatores, dicendo: *Accipite spiritum sanctum. Quorum remiseritis peccata, rimittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt.* (**) Et: *si peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & inter ipsum solum. Si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc vnum vel duos testes. Si non audierit eos, dic ecclesiæ. Si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Amen dico* vobis:

ctio, quæ *imperium coactiuum* & *principatum* quendam inuoluit, vt *iurisdictio spiritualis sit* συνηρέξυλον, cum *spiritualia* coactionem respuant, iurisdictio autem sine *imperio* concipi nequeat. Denique *iurisdictionem*, talem *spiritualem* formando, simul formatur imperium *in conscientiis*. Interim negari nequit, sententiam Autoris esse admodum temperatam, & a rationibus curiæ Romanæ abhorrentem.

(h) Vel

vobis: quæcumque alligaueritis super terram, erunt ligata & in cœlo; & quæcumque solueritis super terram, erunt soluta & in cœlo. (***) Hæc igitur potestas est ecclesiæ (h) propria, docendi, quæ Christus præcepit, siue credenda, siue agenda, & doctrinam eius interpretandi, secus docentes aut eam aliqua ratione alterantes reprimendi; ad preces & institutionem fideles conuocandi, pastores & publicos ministros iis dandi & indignos remouendi, (i) distinguendi peccatores absoluendos a pertinacibus, hosque ex ecclesia eiiciendi, (k) clerum denique vel vnius eccle-

(h) Vel potius fuit *Apostolis* propria, quibus *dona extraordinaria* tributa erant, in quibus non habuere successores. Loquor de potestate *remittendi* & *retinendi peccata*, id quod agnouit TERTVLLIANVS *de pudic. c.* 21. Nec in iure *clauium* seu *soluendi* & *ligandi* aliqua iurisdictionis vmbra latitat, vtpote quod vnice potestatem *docendi* & *interpretandi* scripturam sacram circumscribit, vt rerum Hebraicarum periti iam dudum obseruarunt.

(i) Ea potestas verò olim non episcopis, sed *ecclesiæ* propria erat, & quidem ex naturali ratione, qua cuiuis cœtui præfectos sibi constituere indultum.

(k) Etiam hic actus ad vniuersum cœtum fidelium, & quidem adhuc seculo III., non ad solum episcopum relatus est, vt CYPRIANI

ecclesiæ vel plures pastores, exercendi iudici, caussa, congregandi. (I)

(*) MATTH. *XXVIII*, 18. 19. 20.

(**) IOH. *XX*, 22. 20.

(***) MATTH. *XVIII*, 15. *seq.*

II.

Ius illud resecandi a corpore ecclesiæ eos, qui ex iudicio ecclesiæ fratribus suis satisfacere tergiuersantur, per obliquum ansam dedit iurisdictioni temporali. Apostoli enim prohibuere Christianis lites agitare coram magistratibus infidelibus, voluerunt que vt caussas referrent ad arbitros Christianos. (*) Tales vtplurimum electi sunt episcopi, qui hoc officio tanta fide functi sunt, vt postea, etiamsi principes & magistratus Christiani fierent, nec amplius iudicia eorum recusandi caussa esset, plures episcoporum arbitrio se mallent subiicere. *detorquetur in secularem.*

NI & CORNELII literæ docent, quem quilibet cœtus peragebat non ex aliqua *iurisdictione* ecclesiæ propria, sed ex *confœderata disciplina*, quam status illius temporis, quo ecclesiæ adhuc a republica derelictæ erant, postulabat.

(I) Quomodo vero *hæc iudicia* ex adductis locis deduci possint & debeant, non liquet. Quæ per tria priora secula exercita sunt, necessitati illius æui adscribenda, quæ non permisit, causas ecclesiæ iudicio Gentilium subiicere.

iicere. Quod imperatores indulserunt, præcipientes, vt, qui ex consensu apud episcopum litigare voluerint, non vetentur; (**) nec ab eorum iudiciis prouocare liceat, & vt per iudicum officia definitioni exsecutio tribuatur. (***) Clericis quoque & monachis indulserunt, vt litis caussa extra prouinciam euocari non possent, sed in omni negotio ciuili & in delictis ecclesiasticis episcopos iudices haberent. (****)

(*) 1. COR. V, 12. *Constit. Apost. l. 2. c. 45.*
(**) *L. 7. C. de episc. aud.*
(***) *l. 8. C. eod.*
(****) *l. 29. C. eod. Nou. 33.*

III.

volentibus imperatoribus christianis, Præterea quum plerique episcoporum summa caritate & probitate lucerent, imperatores eos publico bono plurima negotia ciuilia voluere peragere, veluti in curatoribus furioso dandis (*); in reditibus ciuitatum & metatorum exactione (**); in visitandis carceribus (***); in tuendis mancipiis, infantibus expositis aliisque personis miserabilibus (****); in reprimendis aleatoribus (*****); & scenicis mulieribus (******); ita tamen, vt in his omnibus rem ad pietatis & morum disciplinam christianam redu-

reducerent; *iurisdictionem* autem *coactiuam* (m) nullam exercerent.

(*) *l.* 27. *C. de episc. aud.*
(**) *l.* 26. *eod.*
(***) *l.* 22. *&* 23. *eod.*
(****) *l.* 24. *eod.*
(*****) *l.* 25.
(******) *l.* 33. *eod.*

IV.

Leges illæ, quibus in clericorum controuersiis caussæ cognitio ad episcopum referenda, disciplinæ ecclesiæ conformes sunt. Clericis enim numquam licuit coram *iudice laico* (n) compare- *præsertim in caussis clericorum*
re,

(m) Eam quoque reuera non exercebant in causis litigiosis, ad se deuolutis, de quibus §. *antec.* actum, vnde potestas eorum *audientia episcopalis* dicta fuit, quæ in nuda quadam *notione*, citra admixtum imperium, consistebat. Ceterum vel ex hoc loco liquet, *iurisdictionem* concipi non posse sine *coactione externa*, sine *imperio* & huc pertinentibus adminiculis. Hoc posito, ponuntur *iudicia*, *pœnæ*, *mandata*, *legum iussa* &c.

(n) Ita vero *clericorum ordo aliorum odio exponitur*, si ad iudicem secularem caussam suam deferunt, quod citra *ambitionem* dici nequit. Id certum est, ex adductis locis constare, episcopos id omnino egisse, vt clericos a seculari iudicio abstraherent. Id vero imprimis ex indultu imperatorum speciatim iis datum erat, *l.* 13. *l.* 29.

re, ordinemque suum veluti contemtui aliorum exponere. Non quod episcopi quærerent, quod agerent, quippe tot negotiis districti; nec quod laicis iudicibus inuiderent; sed quod clericos omnino litigare ægre ferrent. Inde (*) statutum est, vt clericus clericum conuenturus rem deferat ad episcopum tamquam iudicem, vel episcopi iudicio arbitros eligat; iudices autem sæculares non adeat. (**) Quin ante (***) placuit, vt quisque episcoporum, presbyterorum vel aliorum clericorum, derelicto iudicio ecclesiastico, publicis iudiciis contendit, etiamsi pro ipso prolata fuerit sententia, locum suum amittat: & hoc in *criminali* actione. In *ciuili*, perdat, quod euicit, si locum suum obtinere maluerit: siquidem inique de ecclesiæ consortio iudicat, qui de *iudicio sæculari* poscit auxilium. (****) Recentiores canones non districte prohibuere implorationem iudicis sæcularis; sed ne id fieret, insalutato episcopo. (*****) Sequioribus temporibus ius illud subinde maiora incrementa sumsit.

29. *C. de episc. aud.* & *C. d. episc. & cler.* docita primario hoc legibus ciuilibus acceptum ferendum, vt vel *l.* 51. cet, quæ *soli priuilegio*, clericis dato, hanc immunitatem adsignat.

(o) Quod

sit. Nam *an. 866.* Nicolaus I. ad Bulgaros (******) rescripsit, eis nullum ius esse iudicandi clericos. Quae doctrina hausta est ex falsis decretalibus, quas habet Gratianus (*******) passim, & ex falsis legibus, quae codici Theodosiano adiectae sunt. (********) Denique concilium Lateranense III. laicis sub poena excommunicationis prohibuit, ne clericum ad sua tribunalia pertraherent, cui priuilegio ex mente Innocentii III. renuntiare non possunt, (o) quum non sit personale, sed publici iuris, cui priuatorum pacto derogari non possit. (*********)

(*) *Concilio Calched. c. 9.*
(**) *C. 11. q. 1. c. 46.*

(***)

(o) Quod hoc *iure diuino* ordinatum dicatur in *c. 4. de censib. in 6.* Inde nequidem per *sanctiones imperatorum* principumque hoc mutari posse, constituunt traduntque, postquam, quae ab initio ex *priuilegio Caesarum* obtinuere, *proprio iure* sibi attribuerunt. Enimuero hic recte diceres: *priuilegio merito priuandum esse, qui eo tam enormiter abutitur.* Olim sane merum imperatorum priuilegium hanc immunitatem a foro seculari fuisse, docet *l. 51. C. d. episc. & cler.* qua permissa fuit clericis prorogatio iurisdictionis in seculares iudices ex hac ratione, quod cuilibet integrum sit, priuilegio pro se introducto renunciare.

(p) Ex

(***) *Concilio Carthag. III.*
(****) *c.* 43. *ibid.*
(*****) *c.* 4. *&* 11. *ibid. Concil. Aurel. III. c.* 32. *IV. c.* 20.
(******) NIC. *ad consulta Bulgarorum c.* 70, 83.
(*******) *c.* 11. *q.* 1. *c.* 14.
(********) *lib.* 16. *tit. vlt. & ibi Gothofr.*
(*********) *C.* 12. *X. de foro compet. l.* 38. *de pactis.*

V

post etiam laicorum Iisdem temporibus, sæculo scilicet XII. ecclesiastici non solum prorsus exemti erant a iurisdictione sæculari; sed etiam in plurimis caussis (p) ipsi laicos iudicabant: quod sensim inualuit. Collapso imperio Romano in nouis regnis maxima semper episcoporum fuit auctoritas, præsertim apud Francos, qui reges semper habuere orthodoxos. Hi vero episcopos de summis regni negotiis in consilium adhibuerunt,

(p) Ex variis prætextibus ad forum suum tractis, 1] quod essent ecclesiasticæ; 2] quod conscientiam tangerent, vel alias 3] peccati euitandi respectus concurreret. Denique 4] quod laicis persuaderent, se expeditius, citra anfractus, lites componere, & praxi antiqua iurisdictionem suam commendari, qua quæuis causæ etiam ad tribunalia episcoporum delatæ sunt. v. BASNAGE *de tribunal. episcop.* MORNACIVS *ad l.* 8. *C. de episc. aud.* AVTOR *tom. XIX. hist. eccl. in disc. præl.* §. 8.

(q)

runt, & in omni re clericorum auxilio indiguere, quippe qui traditionem formularum conseruauerant, & propemodum soli literas pingere scirent. Renascentibus bonarum artium studiis clerici *iuri Iustinianeo* tantumdem vel amplius operæ impenderunt, ac canonibus imbibendis, tanto successu, vt sæculo XIII. omnis generis lites caussasque deciderent. (q) Suscitati demum iudices laici alta voce proclamant, ecclesiam inuolasse ius regis. (r) Qua de re Petrus Cunerius, aduocatus regius, & Petrus Bertrandi, Augustodunensis episcopus, an. 1329. celebrem coram Philippo Valesio Vincennis disceptationem agitauerunt. (**) Ibi Petrus Cunerius contendere, iurisdictionem ecclesiæ esse mere spiritualem, ac neutiquam ad caussas sæculares extendendam, exhibitis LXVI. articulis, quibus clericos potestatis suæ terminos excedere statuit, quorum præcipuos hic exhibere iuuat.

unde iudices laici querelam ad regem deferunt 1329.

(*) DVRAND. *de modo gener. Concil. tit.* 70.

(q) Ex rationibus iam adductis adeo, vt, MORNACIO obseruante, in Gallia per ista tempora tota regia iurisdictio cuiluerit emarcueritque.

(r) De motibus hisce, ob ereptam iurisdictionem in Gallia excitatis fusius agit ESPEN. *P. III. iur. eccl. tit.* I. c. 2.

(*) *Libell. P. Bertrandi tom. 4. Biblioth. patrum.*

VI.

eius articuli potiores. Incuſauit ergo epiſcopos, quod priuilegium clericale omnibus modis extenderent, tractis ad ſua fora cauſſis realibus vel mixtis, quibus clericus interueniret, eoque reuocatis delinquentibus, qui ſe clericos dicerent, licet nec habitu, nec tonſura vterentur, ipſaque tonſura promiſcue omnibus daretur, vt ſubiectorum ſuorum augerent numerum. Deinde, quod iurisdictionem in laicos ſibi arrogarent vario obtentu, veluti iuriſiurandi, ſi quod opponitur contractibus, quod ſæpe fit; exſecutionis teſtamenti ob legata ad pias cauſſas, ex qua pendet obſignatio & inuentarium; matrimoniorum & pactorum dotalium; tutelæ viduarum & orphanorum. Denique quod abuterentur excommunicatione, compellentes in cauſſis pecuniariis debitores ad ſoluendum ſub pœna excommunicationis; iniungentes ſub pœna excommunicationis iudicibus laicis, vt excommunicatos cogerent ad petendam abſolutionem; prohibentes, ne quid excommunicatis venderetur aut operæ locaretur; interdicto ferientes prouincias, vbi iudices ipſis morem gerere detrectarent, & cen-

& censuris ecclesiasticis fungentes mulctas pecuniarias. (s)

VII.

Contra Bertrandi ecclesiasticos sæcularis iurisdictionis æque ac spiritualis compotes (t) clamare, & ad singulos articulos respondere. Quorum nonnullos in abusum tractos inficiari noluit, quem clerus non probaret & emendatum iret. Sed maximam partem defendit, nixus moribus & possessione, itemque imperatorum & regum concessione *responsio episcoporum.*

(s) Inde sine dubio petenda sunt dissidia inter *clericos* & *laicos*, quorum tamen auctores illi extitere, aliena involantes. Huc respexit BONIFACIUS VIII. in *c. 3. de immun. eccles. in 6.* aiens: *clericis laicos infestos oppido tradit antiquitas, quod & præsentium experimenta temporum manifeste declarant, dum suis finibus* (a clericis tamen turbatis) *non contenti nituntur in vetitum, ac illicita frena relaxant, nec prudenter attendunt, quam sit eis in clericos ecclesiasticasque personas & bona interdicta potestas.*

(t) Inepte prouocauit ad exemplum Petri, censuitque, *eum Ananiam & Sephiram pro crimine furti & mendacii iudicialiter condemnasse*; addit, Paulum quoque conuictum fornicatorem condemnasse &c. quo nihil absurdius dici potuit. Sed ita commenta corradenda erant, quibus iniquitas causæ tegeretur ab episcopo Eduensi.

one expressa vel tacita, qui cleri industriam in administranda iustitia elegissent; exhortatus regem, ne quid innouaret. Quod & factum est.

VIII.

quae eius facies hodierna in Francia.

Fuere ecclesiastici, qui his iuribus sancte vterentur, veluti Iuo, presbyter & officialis Trecensis, qui tum vixit. Fuere autem plures, qui iisdem pessime abusi varios obtentus excogitarunt, quibus omnis generis lites ad suum forum traherent, litesque quam diutissime in eodem protraherent. Artes illae increbuere in secessu pontificum Auenionensi & in diuturno illo schismate; quas concilia Constantiense, Basileense & Tridentinum ex parte represserunt: quae singula suis locis reddemus. In Francia autem iudices regii & senatus longius progressi, in criminalibus introduxere distinctionem inter *delictum commune* & *casum priuilegiatum*: in ciuilibus per distinctionem inter *possessorium* & *petitorium*, praeter omnes caussas saeculares (u), magnam ecclesiastica-

(u) Exhibet CHOPPIN. *de polit. for. eccl. lib. II. tit.* 1. §. 6. *in not.* arrestum parlamenti de anno 1371. sub CAROLO V. quo iudicibus ecclesiasticis interdicta est cognitio *de actionibus realibus, videlicet de rei vindicatione,*

sticarum partem ad sua tribunalia traxere. Parlamenta admiserunt *appellationem tamquam ab abusu*, quoties iudex ecclesiasticus vel potestatis terminos egressus, vel contra canones aut leges regni iudicasse insimulabatur. Hi limites iurisdictioni ecclesiasticæ positi, statuto an. 1539. & superueniente consuetudine confirmati sunt, quibus cuncta conuersa, sic, vt hodie ecclesiastici in Francia habeant, quod de *priuatione iurisdictionis* conquerantur.

IX.

Redeo ad distinctionem iurisdictionis ecclesiæ *propriæ* & *alienæ*. Per se & proprie ecclesia ius habet decidendi omnes quæstiones doctrinales, siue fidem, siue morum spectent regulam; ius præscribendi canones seu regulas disciplinares ad vitam interiorem directas; ius ab earum obseruatione certis de caussis liberandi, easque, si salus ecclesiæ id postulet, prorsus abrogandi; ius instituendi pastores & ministros, ad perficiendum opus domini ad finem sæculi, & ad

partes iurisdictionis ecclesiæ propriæ.

ae, petitione hereditatis, interdictis possessoriis, causis retractuum hereditariorum, de reditibus annualibus assignatis seu debitis & petitis super hereditagiis, supposito, quod partes hoc debere minime confiteantur &c.

& ad hanc iurisdictionem exercendam; ius eosdem ministros, si id e re videtur, destituendi; ius corrigendi liberos suos, pœnitentiamque eis iniungendi, siue in secreto loco peccata sua accusauerint, siue publice eorum conuicti sint; ius denique membra corrupta h. e. immedicabiles peccatores, qui ceteros inficere possent, a suo corpore resecandi. Hæc sunt iura illa ecclesiæ propria, quibus imperatorum paganorum temporibus (x) gauisa est, nec ab vlla potentia humana priuari potest; licet de facto nonnumquam & vi maiore eorum impediatur exercitium.

X.

aliena. Cetera iura, quorum possessionem ecclesiastici & olim habuere & etiamnum nonnullibi habent, nihilominus legitime acquisita sunt, & a regibus vel expresse vel tacite concessa. Nam quemadmodum bona immobilia, fundi & dyna-

(x) Posito quod hoc tempore ex consensu ecclesiæ hac potestate gauisi fuerint episcopi, inde tamen minime sequitur, vt eadem, pace ecclesiis restituta, frui debuerint, quia quæ pro necessitate temporum sunt instituta, ea cessante, quoque mutanda fuere. Ait GREGORIVS in c. 2. D. 29. *Regulæ sanctorum patrum pro tempore, loco, & persona & negotio, instante necessitate, traditæ sunt.*

(y) Hoc

dynastiæ iis datæ, ita dari quoque potuit potestas iudicandi, mulctas dictandi, carcerem, apparitoresque & alios officiales habendi, & corporis afflictiones magis per modum *castigationis*, (y) quam *supplicii*, imperandi. Nec minores caussas hæc iura conseruandi habet ecclesia, quam cetera bona sua. *

CAP. II.

DE CONCILIIS.

I.

VT distinctius cognoscatur *iurisdictio ecclesiastica*, videbimus primum, a quo illa exerceatur; deinde, ad quas caussas extendatur; tum, quæ sit forma iudiciorum; denique, quæ sint pœnæ canonicæ.

II.

Iudex ecclesiasticus ordinarius est episcopus;

Omnis iurisdictio ecclesiastica proprie est penes *episcopos.* (*) Christus eam apostolis; apostoli suis discipulis per manuum impositionem; hi rursus aliis continua serie vsque ad nos tradiderunt, tradentque ad finem sæculi, quum Christus promiserit, se semper futurum

(y) Hoc modo palliuntur pœnæ ecclesiasticæ, ne videantur criminali more agere, quod tamen reuera fit.

 (z) Sed

episcopo-rum papa. rum cum discipulis suis docentibus & baptizantibus. Et quia Petrum in primis gregis sui ducem constituit, voluitque, vt is fratres confirmaret; pie credimus, papæ iure diuino (z) compe-tere

(z) Sed non omnes Gallos hoc pie credere, supra obseruaui ex traditis Autoris *de la primauté de pape*. Deinde admodum limitant & circumscribunt hanc *iurisdictionem papalem* supremam, quod docent *quatuor propositiones*, quas ecclesiæ Gallicanæ deputati in conuentu Parisiensi anno 1682 ediderunt, & quæ a rege Ludouico XIV, *vt publicæ doctrinæ* vigorem haberent, corroboratæ sunt. Sunt autem huius tenoris: I] *Pontifici rerum spiritualium & ad æternam salutem pertinentium, non autem ciuilium ac temporalium, a Deo creditam potestatem. Regentes ergo & principes nulli ecclesiæ potestati Dei ordinatione subiici, neque auctoritate clauium ecclesiæ directe vel indirecte deponi aut illorum subditos eximi a fide atque obedientia ac præstito fidelitatis sacramento solui posse: II] Sic autem inesse Apostolicæ sedi ac Petri successoribus rerum spiritualium plenam potestatem, vt simul valeant atque immota consistant S. œcumenicæ synodi Constantiensis a sede apostolica comprobata, ipsoque Romanorum pontificum ac totius ecclesiæ vsu confirmata, atque ab ecclesia Gallicana perpetua religione decreta de auctoritate conciliorum generalium, quæ sess. 4. & 5. continentur, nec probari, qui eorum decretorum, quasi dubiæ sint auctoritatis ac minus approbata, robur infringant, aut ad solum schismatis tempus con-*

tere iurisdictionem in omnes episcopos, & per omnem ecclesiam, ne qua fidei deprauatio gliscat, neue canones vilipendantur.

(*) *Constit. Apost. l. 2. c. 36.*

III.

Regimen ecclesiasticum non est *dominatus*(a), vt principum saecularium(*); sed *regimen est restrictum*

concilii dicta detorquent: III] *Apostolicae potestatis vsum moderandum per canones spiritu Dei conditos, & totius mundi reuerentia consecratos. Valere etiam regulas mores & instituta a regno & ecclesia Gallicana recepta, patrumque terminos manere inconcussos:* IV] *In fidei quoque quaestionibus praecipuas esse summi pontificis partes eiusque decreta ad omnes & singulas ecclesias pertinere, nec tamen irreformabile esse iudicium, nisi ecclesiae consensus accesserit.* Sedi Romanae eiusque asseclis admodum inimicas atque inuisas has propositiones fuisse, nemo in dubium vocabit. Acriter imprimis eas oppugnauit EVGENIVS LOMBARDVS in tract. cui titulus: *regale sacerdotium Romano pontifici assertum:* anno 1684. edit. quo imprimis id agit, vt auctoritatem Regum sacram collectione testimoniorum multorum infringat, potestatem papae in infinitum extollat, & facile prodat, cui sectae addictus fuerit. Defensionem harum propositionum in compendio refert DVPIN *dans la nouvelle bibliotb. des aut. ecclesiast. tom. XIX. p.* 404. *sqq.*

(a) Ita verba Christi interpretari vel potius inuertere solent, quibus omne imperium Apostolis abiudicauit. Ait;

ſed caritati inædificatum & humilitate temperatum. (**) Hinc primis temporibus epiſcopi nihil non de conſilio presbyterorum, qui erant inſtar ſenatus eccleſiæ; (***) & cum præſcitu diaconorum & clericorum egere. Res maiores etiam ad populum retulere, (b) præ ſe ferentes auctoritatem ſuadendi magis, quam iubendi poteſtatem. Sed quo minus ſibi arrogarunt, eo plus auctoritatis ſibi compararunt.

(*) LVC. *XII.* 25.
(**) I. PET. *V*, 2.
(***) *Vid. part. II. c.* 15.

IV.

ad conſeſſum cleri Hic igitur veterum iudiciorum eccleſiaſticorum ordo, hic modus fuit. Epiſcopus medius inter presbyteros con-

Ait: *reges mundi dominantur*; *vos autem non ſic*. *Dominatum* his verbis tantum Apoſtolis prohiberi aſſerunt, qui eo tempore orbem occupauerat, non *legitimum imperium*. Enimuero tam alienus Saluator ab *omni imperio* fuit, vt *miniſtros* potius quam *imperantes* eosdem conſtitutos, aſſeruerit, & exemplo ſuo Apoſtolis in hoc præiuerit.

(b) Satis prudenter, quia poteſtatem iudicandi, quam pro *neceſſitate temporum* exercebant, ex conſenſu populi Chriſtiani exercebant, vt *eccleſiæ miniſtri*, non *proprio iure*.

consedit, veluti magistratus inter assessores. Diaconi instar apparitorum vel ministrorum iustitiæ circumstabant. Partes litigantes, vel si qui accusati essent, coram caussas suas egerunt. Iudicium fuit summarium, ab ambagibus solemnium remotum. Iudex, in ipsam rei arcem intentus, non solum, quod iustum, iudicare, sed & partibus persuadere, rancorem & iram abstergere, auaritiamque & nimiam ad terrena bona propensionem corrigere. (*) Talem se *arbitrum* semper exhibuisse legimus AVGVSTINVM. (**)

(*) *Constit. Apostol. l.* 2. *c.* 47.
(**) *Vid.* POSSID. *in vit. c.* 19.

V.

Ista consuetudo iudicandi in cœtu *vel diœce-*
clericorum perdurauit ad sæculum XII. *sani*
quod ex decreto Gratiani manifestum. (*) In rebus arduis episcopus præter suæ ciuitatis clericos conuocauit cunctos per diœcesin sparsos & titulis ruri affixos; quas conuocationes hodie appellamus *synodos diœcesanas*. Sic & episcopi nonnumquam a Metropolitano conuocati formarunt concilia seu *synodos prouinciales*, quibus ipsæ episcoporum lites & maiores ecclesiæ caussæ disceptabantur. Hæc igitur duo sunt ordi-

ordinaria *tribunalia*; (c) alterum episcopi in consessu cleri sui; alterum concilium prouinciale. In illo solus episcopus; in hoc omnes episcopi, præside metropolitano, iudicabant.

(*) C. 15. q. 7.

VI.

Concilia prouincialia quo ordine ac ritu habita?

Concilia *prouincialia* leguntur iam sæculo II. vnde inferre licet, ea semper in vsu fuisse, quoad per persecutiones cogi poterant. Concilium Nicænum *c. 5.* statuit, vt quotannis bis haberentur, vernali & autumnali tempore. Illud ante quadragesimale ieiunium, vt, omni rancore seposito, purum Deo redderetur sacrificium. Ex eadem ratione epi-

(c) Ex conceptu *regni ecclesiastici* loquitur Autor. Hoc posito, concilia nihil aliud esse possunt, quam *comitia & tribunalia ecclesiastica, collecta ex statibus huius regni, in quibus tum de grauioribus causis litigiosis contenditur, tum quæ ad salutem huius regni pertinere videntur, constituuntur.* Inde vero simul manifestum est, concilia tantum iis propria esse debere, qui ecclesiam in formam *reipublicæ* coniiciunt, eique peculiares magistratus & regentes attribuunt. Non nego, sub persecutionibus *concilia prouincialia* in vsu fuisse; sed hæc necessitas eius temporis extorsit, quod absque his tranquillitas & vnio ecclesiarum per illa tempora conseruari non posset, cum omni reipublicæ præsidio essent destitutæ.

episcopi iubentur *audientiam* habere diebus lunæ, vt partes haberent totam hebdomadem, qua conciliarentur, dieque dominica eleuare possent, ex præscripto apostoli, manus puras sine ira & contentione. (*) Formulæ synodorum & conciliorum, quæ supersunt, satis innuunt, fuisse ea tribunalia, quibus lites compositæ, vitiaque correcta, sed duce caritate & indulgentia. Hunc autem ordinem concilii celebrandi præscriptum legimus concilio Toletano IV. an. 633. (**) Primo mane, omni plebe ex ecclesia eiecta, omnes portæ claudebantur præter vnam, quam ostiarii custodierunt. Per hanc intrarunt episcopi; deinde presbyteri & diaconi, concilio interfuturi, qui erant plerumque eius ecclesiæ, in qua conuentus celebrabatur; porro notarii, h. e. clerici, notarum scribendarum periti, qui instrumenta prælegerent & acta consignarent. Episcopi in circulo, & post eos presbyteri consederunt, adstantibus diaconis. Post longum silentium, quum archidiaconi voce ad orandum inuitarentur, cunctis prostratis, episcoporum natu maximus preces fundere cœpit, inuocando spiritum sanctum ad remissionem peccatorum, & ad iustum iudicium reddendum, procul odio

dio & fauore. Poſt e diaconis quidam prælegit euangelium vel canones, vel alium librum inſtitutioni propoſitum. Tum metropolitanus fratres ſuos allocutus monuit, vt quisque, quæ de ſingulorum officio dicerentur, æquis auribus acciperet, & viciſſim, quæ ſibi viderentur, libere, ſed placide diceret. His precibus, lectionibus & exhortationibus, quibus nonnumquam laici intererant, vt inde proficerent, triduum fere dabatur. Sed quum ad rem veniendum eſſet, laicis excedere iuſſis, archidiaconus ad portam adſtitit, vt, ſi quis presbyterorum, monachorum aut laicorum quem conuenire, aut concilio quidquam proponere vellet, eſſet, quem eius rei cauſſa alloquerentur. Cunctis peractis, antequam patres diſcederent, ſubſcripſere decretis, ſiue ad priuatorum cauſſas, ſiue ad diſciplinam pertinentibus, audiueruntque diem Paſchæ & proximi concilii indicatum. Poſt preces, quibus remiſſio culparum, ſi quæ admiſſæ, & conſeruatio vnionis flagitabatur, oſculo pacis mutuo ſibi valedixerunt epiſcopi, quibus Metropolitanus impertiuit benedictionem ſolemnem (***).

(*) *Conſt. apoſtol. l.* 1. *c.* 47. 1. TIM. *II*, 8.
(**) *tom.* 5. *Concil. p.* 1704.
(***) *Pontif. Rom. p.* 595. *ſeq.*

VII.

VII.

Vrgente magno malo, veluti exorto inter episcopos præsertim maiorum cathedrarum magno dissidio, extra ordinem celebrata fuere *concilia œcumenica*, h. e. ex omni orbe Christiano conuocata, (d) qualia sunt Nicænum, Ephesinum, & reliqua vsque ad Tridentinum, quod eorum est vltimum. Non quod reuera omnes ex omni orbe; sed quod ii præsertim episcopi, qui diffidebant, comparuere, ceterique omnes comparere poterant. Labente imperio, diuersisque in Europa regnis natis, celebrata sunt concilia nationalia, (e) ad quæ singuli eiusdem regis sub-

Concilia œcumenica;

nationalia.

(d) Ab imperatoribus, vt acta quatuor primorum conciliorum docent, quibus etiam præfuerunt, & decisa auctoritate sua roborarunt. Ipsam caussarum decisionem episcopis reseruabant, persuasione decepti, eos esse legitimos in hac caussa iudices, vt obseruaui in obseru. ad PETR. de MARCA *de C. S. & I. lib. IV. c. 3. obs.* 5.

(e) Itidem auctoritate regum coacta, ad quæ protestantes in Germania prouocarunt, atque imperatorem inducere voluerunt, vt more veterum regum Francorum & imperatorum ageret, & hoc modo dissidia componere studeret. Verum curiæ Romanæ artibus hæc dudum euanuerant, postquam ex quisquiliis Isidori communis inualuerat opinio, sine consensu pon-

subiecti episcopi vocantur. Talia sunt Toletana sub Gothorum regibus in Hispania: talia Francica complura. Sed ordinarium tribunal semper cuiusque prouinciae ecclesiasticae concilium fuit.

VIII.

prouincialia neglecta

Horum ex praescripto concilii Nicaeni diu quotannis duo fuere habita. Quod facile fieri potuit in tanto episcoporum numero, qui alternatim confluere poterant ad Metropolin, domi manentibus absentium interea procurantibus ecclesias. (f) Post remissius actum, quum episcopi a primo zelo recedentes, laborem itineris sumtusque impendendos praetexerunt culpae. Vnde saeculo VII. annui conuentus commendati concilio in Trullo (*) septimoque & octauo oecumenico. In occidente & sub regibus nostris Merouingicis rariora fuere concilia *prouincialia* ob comitia regni bis singulis annis habita, quibus interfuere omnes episcopi, & quae instar habuere *conciliorum nationalium*.

pontificis talia concilia cogi non posse.

(f) Nec episcopus Romanus exemtus erat, sed itidem bis in anno, h. e. tempore *quadragesimalis ieiunii* & in *mense nouembris* concilium prouinciale cogebat, nec sine eo quicquam decernebat.

(g) Etenim

nalium. (g) Maius impedimentum Caroli Calui tempore a bellis ciuilibus, ab incursione Normannorum & dissidio perpetuo regulorum. Vnde sæculo X. XI. XII. vix concilium nisi papæ auctoritate conuocatum, qui vel ipse vel legato misso præsidebat. (h)

(*) *c.* 8. *an.* 692.

IX.

Interim INNOCENTIVS III. concilio Late- *instauratur.*

(g) Etenim non tantum quæ ad negotia *publica* & *ciuilia* pertinent, in his sunt decisa, sed etiam præterea sollicite determinata, quæ disciplinam ecclesiasticam tangunt. Atque in hoc imprimis auctoritas regia in his caussis apparuit, à regibus Francorum conseruata, & contra eius hostes propugnata. Plena sunt *capitularia* scriptorum ecclesiasticorum, quæ ea de causa *collectionibus conciliorum* quoad maximam partem inserta.

(h) Id vero disciplinæ ecclesiasticæ antiquæ, per septem secula conseruatæ, repugnasse, euincunt genuina antiquitatum documenta, vt etiam AVTOR *tom. XVI. de hist. eccl. in disc. præl.* §. 2. obseruat. Praxin hanc nouam ecclesiis, vt modo obseruaui, obtrudit pseudo-Isidorus, impostor nefandus, fingendo sub personis episcoporum Romanorum primitiuæ ecclesiæ, nullum concilium sine consensu pontificis celebrari posse. Hæc noua doctrina decepit quoscunque, qui nefas esse duxere, a praxi imaginaria primitiuæ ecclesiæ recedere.

Lateranensi 1216. regulam de conciliis prouincialibus quotannis habendis renouauit. (*) Quod quum negligeretur, concilium Valentiæ in Hispania an. 1322. habitum voluit, vt singulis bienniis celebrarentur; denique concilium Basileense (**) ea reduxit ad singula triennia: quod concilium Tridentinum (***) ratum habuit, voluitque, vt vbique terrarum instaurarentur, monitis Metropolitanis, vt talia cogerent, & episcopis, vt ea frequentare non recusarent, ita quidem, vt episcopi *ingenui*, qui nullius archiepiscopi essent suffraganei, eligerent, cuius conciliis interesse mallent: pœna adiecta canonica. In Francia idem sancitum edictis *Melodunensi art 1.* alio *an. 1610.* alio *1646.* Neque tamen inde a concilio Burdigalensi an. 1626. aliud vidimus. (i)

(*) *C. 25. X. de accusat.*
(**) *sess. 15.*
(***) *sess. 24. Ref. c. 2.*

CAP.

(i) Quia impedimenta haud sunt sublata, quæ illis hucusque obstiterunt, vt fatetur PETRVS de MARCA *de C. S. & I. lib. VI. c. 15. in f.* Hæc sunt: 1) quod nuncii sedis Romanæ iis nomine papæ interesse cupiant: 2) quod grauati faciles esse soleant, ab horum conciliorum decretis appellare, *tanquam ab abusu*, id quod episcopis non potest non molestum esse eorumque auctoritatem lædere.

(k) *Inde*

CAP. III.

DE IVDICE ORDINARIO ET DELEGATO.

I.

Vicarii & officiales episcoporum

EPiſcopi maiorum præſertim cathedrarum, multis negotiis obruti, iudicium nonnullarum cauſſarum in quemdam presbyterum, vel in archidiaconum deuoluerunt. Quod frequentius factum, ex quo epiſcopi iurisdictionem in plerisque etiam ciuilibus cauſſis ſibi arrogarunt. Archidiaconi iuri dicundo ita aſſueuerunt, vt *iurisdictionem propriam* affectarent; & in pluribus diœceſibus præſcripſerunt *primam inſtantiam*. (k) Vnde epiſcopi maluere delegare presbyteros, quorum mandata pro lubitu reuocari poſſent. Hos vocarunt *vicarios* vel *officiales*, quo ſenſu *officialis* vocabulum vſurpatur a Petro

(k) Inde 1] ita *ordinariam* dicuntur habere iurisdictionem, vt ea his adimi, nec 2] forum eorum tolli aut mutari queat; recurſus tamen 3] ab eis patet ad epiſcopalia iudicia ſuperiora, quæ magis ab epiſcoporum nutu, præſcripto, & determinatione dependent. Denique 4] tandem inde factum, vt archidiaconi, epiſcoporum more, officiales, a ſe vnice dependentes, iudiciis ſuis præficerent.

 (l) Sar-

Petro Blesensi (l) (*) circa annum 1179. & sæculo sequenti tribus conciliis Turonensibus an. 1231. 1236. & 1239. (**) officium eorum conformatur; vbi simul apparet, archidiaconos tum habuisse suos officiales. Sed postea officiales & vicarii distincti fuere, & *officiales* appellati, quibus *contentiosa*; *vicarii* autem *generales* seu *vicarii maiores*, quibus *voluntaria* fuit ab episcopo mandata iurisdictio. Officiales autem immensum multiplicati sunt, quum & capitula tales

(l) Sarcastice eosdem perstringit PETRVS BLESENSIS, &, *credo*, ait, *huiusmodi officiales non ab officio, nomine, sed ab officio, verbo, mutuasse vocabulum*, quod magis officiant, quam prosint. Neque enim de simplici & plano decidere lites, sed tricis forensibus imbuti & assueti lites ex litibus mouere studuerunt. Pergit enim: *officium officialium - - hodie est, iura confundere, suscitare lites, transactiones rescindere, innectere dilationes, supprimere veritatem, fouere mendacium, quæstum sequi, æquitatem vendere, inhiare exactionibus, versutias concinnare*. Hi ipsi potissimum fuere, qui vsum iuris Romani in fora ecclesiastica trahebant, absque quo *decretalium* praxis nulla erat. Ex glossis, ex interpretibus vtriusque iuris, deserto iure patrio, decisiones hauriebant, & quid iustum esset, desumebant, inde illæ turbæ, iniquitatum segetes, aliaque mala prouenere, a PETRO BLESENSI adducta.

les habere vellent, & episcopi plures nonnumquam in eadem diœcesi obtentu multitudinis negotiorum instituerent; reclamantibus iudicibus saecularibus, qui perhibebant, quod saepe verum est, officialium multitudine lites multiplicari.

(*) *ep.* 25.
(**) *Tom.* 2. *concil. p.* 441. *c.* 12. *p.* 504. *c.* 4. 6. *p.* 567. *c.* 8.

II.

Habuere etiam Metropolitani officiales suos, qui non solum in diœcesi ius dicerent; sed etiam de *appellationibus*, e suffraganeorum diœcesibus ad Metropolitanum delatis, cognoscerent. Nam querelae illae, quae olim raro ab episcopi sententia ad concilium prouinciale deferebantur, iam tum conuersae erant in *appellationes ordinarias*. Et quum concilia rarius celebrarentur, Archiepiscopus seu potius archiepiscopi officialis appellationum prope vnus iudex fieri cœpit. Haec iudicis mutatio potissimum in caussa fuit, quod omnis iurisdictio ecclesiastica caderet. Vix enim hominum proborum & rerum intelligentium tanta copia erat, quae ad officialium munus obeundum requirebatur. Deinde si vel maxime omnibus numeris absoluti eligerentur offi- *ac metropolitanorum multiplicati*

 ciales,

ciales, facilius tamen falli poterant & minori auctoritate erant, quam episcopus in presbyterorum consessu præcipuis clericorum stipatus. Ne quid dicam, quam parui momenti auctoritas sit presbyteri *officialis* cuiusdam Metropolitani comparatione totius *concilii prouincialis*.

III.

corruperunt veteris iurisdictionis naturam.

Non igitur mirandum, reuerentiam iudiciorum ecclesiasticorum exoleuisse, quam censurarum plaustris recuperatum ibant. Nam in his tribunalibus, prout *solemnia formularum* (m) inualescunt, *bona fides* vacillat. Iudicia illa olim amica, quibus, duce caritate, verum iustumque exigebatur, concordiaque partium, præcisis omnibus dissidiorum radicibus, quærebatur, degenerauerant in tribunalia, in quibus *strictum ius* regnabat, omnesque subtilioris iuris apices captabantur, nemine quid-

(m) Hæc imprimis stylo curiæ Romanæ accepto ferenda, & ex scholis Italiæ facile ad omnia iudicia ecclesiastica deuoluta, præsertim cum *ius canonicum* & *Romanum* vbique regnare inciperet, vnde tanquam ex equo Troiano omnes subtilitates, olim incognitæ, in hæc fora transierunt, postquam omnia *forensi modo* peracta fuere.

(n) *Per*

quidquam de iure ſuo remittente: quo litigantium animi paſcebantur magis, quam ſedabantur. Presbyteri & clerici, qui ad cauſſas vel orandas vel iudicandas prouolabant, caritatem ac ſanctimoniam procul habuere. Hinc principes magnam partem poteſtatis, quam eccleſiæ conceſſerant, reuocarunt, & priuati homines, quia nunc neceſſario litigandum erat, iudicem laicum æque lubentes adire voluerunt. Id mali inde redundauit in eccleſiam, vt dum nimium adpeteret, iurium etiam competentium partem amitteret.

IV.

Qui ſint iudices ordinarii?

Vt igitur adpareat, quæ hodie iurisdictionis eccleſiaſticæ facies ſit, animaduertendum eſt, duplicis generis eſſe iudices, *ordinarios* & *delegatos*. Ordinarii ſunt, qui iurisdictionem per ſe vel propriam habent, (n) veluti epiſcopi,

(n) *Per ſe ac propriam habere iurisdictionem* idem eſt ac ordinario iure vi *officii* eam exercere in ſubiectos, *lege* vel *conſuetudine* aut *priuilegio*, tributam. Epiſcopus dicitur primario *ordinarius*, quod ex *iure diuino* eam credatur exercere: papa vero *ordinarius ordinariorum*, quod ſupremam in epiſcopos poteſtatem gerat. Inde *ius ordinariatus* nihil aliud eſt, quam *iurisdictio epiſcopalis*. Officiales itidem dicuntur *ordinariam* exercere iuris-

ſcopi, eorumque officiales vicarii, Metropolitani, primates, papa: præterea capitula exemta intuitu totius corporis & certæ partis diœceſeos, in locis, vbi ſunt in poſſeſſione; item abbates monaſteriorum, quæ præter exemtionem territorium habent & iurisdictionem, licet pauciſſimorum priuilegia ſuſtinere poſſint examen rigoroſum. Eodem referri poſſunt abbates regulares, priores clauſtrales, cunctique monaſteriorum vel aliarum communitatum religioſarum ſuperiores. Nam interior harum congregationum diſciplina pedetentim in *iurisdictionem* (n) conuerſa.

iurisdictionem, quod *ordinarie* & per modum *regulæ* de cauſis quibuscunque in genere cognoſcant, in oppoſitioni ad *delegatos*, qui per modum *exceptionis* & ſic *extra ordinem* ad certam cauſam dantur. Interim *officiales* adhuc dependent ab epiſcopo, & ſic *ius auocandi cauſas* ipſi non ademtum.

(n) Poſtquam peculiaris quædam *reſpublica monaſtica*, introductis capitulis, eſt conſtituta ſub *generalibus* & *prouincialibus*, qui magis magisque, poteſtatem ſuam auxerunt, maxime in illis ordinibus, qui ab epiſcoporum poteſtate exemti ſunt. Inde tandem eorum *inſpectio* in *iurisdictionem* eſt conuerſa, vt AVTOR obſeruat. De *iurisdictione* harum congregationum prolixius agit HERICVRTIVS *dans les loix eccleſ. de Franc. P. I. c. 10. p. 71. ſqq.*

(o)

uersa est, quae scriptis ceterisque solemnibus exercetur. Exemtiones eas liberant a iurisdictione episcopi; habent tamen plures querelarum gradus seu instantias, appellantque a superiore particulari ad *Prouincialem*, a prouinciali ad *Generalem* vel ad papam: nonnumquam & aliorsum, specie adpellationis tamquam ab abusu, vel per modum querelae ad sanctius regis consilium.

V.

Delegati sunt qui habent iurisdictionem alienam, & delegantur ad certam caussam (o), qua decisa mandatum exspirat. Horsum referendi sunt *conseruatores apostolici* v. gr. priuilegiorum academicorum, qui sunt instar *delegatorum generalium* & perpetuorum; item legati pontificis, qui, quoad durat legatio, omnia faciunt, quae papa in locis, vbi degunt, facere posset: quamquam alii eos habeant loco iudicum *qui delegati?*

(o) Hi proprie *delegati* sunt, quod *extra ordinem* ius dicant, nec perpetuam habeant potestatem: *generales delegati* magis officialibus ordinariis aequiparandi, nisi quod ad certum caussarum genus constituti sint. Huc etiam pertinent episcopi, qui *delegatam* potestatem gerunt in monasteria exemta, nomine pontificis immediate exercendam.

(p) Eo-

cum *ordinariorum.* (p) Nuntii in Hispania & in pluribus aliis prouinciis iurisdictionem habent; in Francia non item. Delegati papæ perpetui censeri quoque possunt *quæsitores fidei* in terris, vbi eorum iurisdictio admittitur; itemque in suo genere monasteriorum *visitatores* delegati sunt iudices.

VI.

horum potestas. Delegatorum potestas limitata est terminis mandati, quos migrare nequeunt, adeo, vt dubitatum fuerit, num exceptiones iudiciales admittere debeant. (*) Delegatio non solum caussa decisa, sed etiam reuocatione mandati, re adhuc integra, & morte, siue ordinarii, siue delegati, finitur, quippe ad omnes mandati regulas exigenda. Pontificis delegati plura habent præcipua. Possunt enim, ad exemplum delegatorum principis, (q) subdelegare (**): quod iudi-

(p) Eodem sensu, quo *officiales* episcoporum dicuntur habere *ordinariam iurisdictionem.* Nam etiam sunt officiales pontificis, tribunal in prouinciis sibi decretis exercent ad instar legatorum apud Romanos, denique caussarum quarumcunque ecclesiasticarum iudices ordinarii censentur.

(q) Facultas *subdelegandi* delegatis pontificis potissimum concessa propter *dignitatem ecclesiasticam*, qua coruscant; neque enim alios

iudicis ordinarii delegati non possunt, quum non eorum, sed ordinarii, iurisdictio sit propria. Possunt suas ipsimet, si ordinarius tergiuersetur, exsequi sententias, & censuris vti; quum delegatorum ceterorum sententias ordinarius exsequatur. De exceptionibus, quæ delegato opponuntur, iudicat *ordinarius*; quæ pontificio delegato, vel ceteri condelegati (r) iudicant, vel arbitri. Hæc singularia peperit difficultas Romam recurrendi, præsertim in Francia, vbi rex non vult, vt ciues foris litigent. Nec pontifex rescripta dele-

alios delegat, quam in hac constitutos ex præscripto iuris canonici *c. 11. d. rescript. in 6.* Non ergo hoc indistincte ad delegatos principum applicari potest, nisi æque *illustri dignitate* conspicui fuerint, vtpote si imperator status imperii delegat. Videlicet *subdelegandi* potestas delegatis, quorum fides & industria est electa, regulariter non competit, nisi ex voluntate delegantis *expressa* vel *præsumta:* hæc colligitur vel ex *dignitate* peculiari delegati, vel ex *peculiari statu*, ob quem subdelegatio necessaria est, veluti si delegatio facta in capitulum, ciuitatem imperii, abbatissam &c.

(r) Vtpote si clausula adiecta: *si non omnes*, quæ facultatem ceteris non recusatis præbet inquirendi in *recusationum caussas*, cum soli procedere non possint nisi de impedimento vni alteriue obiecto cognitum fuerit.

delegatoria quibuscumque personis; sed vel ordinariis locorum, vel iis, qui in vnaquaque dioecesi designati & idonei iudicati fuerint, tradere potest. Quae vero in decretalibus (**) & in concilio Tridentino (****) de *conditione delegatorum* traduntur, ea in Francia non attenduntur.

(*) *C. 13. X. de off. iud.*
(**) *C. 28. eod.*
(***) *C. 11. de rescrip. in 6.*
(****) *sess. 5. c. 10.*

Cap. IV.
DE IVRISDICTIONIS ECCLESIASTICAE ADMINISTRIS.

I.

Episcoporum in iurisdictione

NOuissimis temporibus episcopi tam raro ipsimet ad iudicandum accesserunt, vt ius eorum a saecularibus iudicibus in dubium vocaretur, quos *dynastis*, iurisdictionem subalternam habentibus, compararunt, qui per leges regni Francici hanc *per alios* exercere tenentur. In quo tamen falluntur, vt qui maxime. Dynastiae enim, quibus *iurisdictio patrimonialis* inhaeret, ab omnis generis hominibus, immo & a feminis ac infantibus possideri queunt, & plerumque possidentur a nobilibus, qui castra sequuntur, iusti & aequi ignaris.

ris. (s) E contrario episcopus canonum gnarus & ad ius dicendum idoneus est vel esse debet: hoc enim consecrationis formula commemorat inter eius præcipua.

II.

Officialis igitur tantummodo loco & vice fungitur episcopi. Ei succenturiatur *vicarius*, quem *vicegerentem* adpellant, episcopi mandato instruendus. Ceteri administri iurisdictionis sunt *promotor*, *procuratores postulantes*, *scribæ*, *notarii*, *apparitores*. *administri sunt officialis,*

III.

Promotor est instar procuratoris officii generalis, qui publico bono ac nomine interpellat postulatque; instituendus ab episcopo, qui ei, vbi opus, adiungit vicarium. *Procuratores postulantes* hodie vix sunt, qui non aliis muneribus fungantur, eorumque vicem *obeunt* aduocati seu procuratores tribunalium sæcularium seu *notarii apostolici*. Hoc *fiscalis, aduocati, notarii,*

(s) Quique non per *electionem* iudices fiunt, sed *hereditario iure*. Atque ideo etiam in Germania receptum est, vt nobiles hanc iurisdictionem aliis mandare possint. Episcopis idem concessum est propter *eminentem dignitatem*, quamuis ad hoc non teneantur, cum iure suo vti non possint.

(t) A

Hoc nomine insigniuntur, qui *pontificis auctoritate* in prouincia condunt publica instrumenta, & quidem in caussis ecclesiasticis: quales etiam habuere episcopi. Sed vtrumque genus notariorum in Francia sublatum est, creatis an. 1691. notariis *regiis apostolicis*. (t)

scribae, Scribam constituit episcopus, & emolumenta, ex hoc munere capienda, quum in reditibus episcopatus censeantur, plerumque locari solent.

VI.

libelliones, In Francia sunt praeterea *libelliones* (graphiarii) *insinuationum ecclesiasticarum* a rege constituti. Nam Henricus II. quum nonnulla prouisionum pontificiarum vitia sustulisset, an. 1553. voluit, vt omnes prouisiones, aliaque instrumenta, quibus aditus ad beneficia panditur, actis insinuarentur, ne qua fraus committi posset;

(t) A prioribus in eo differunt, quod illi *auctoritate pontificis* vel *episcoporum* crearentur, quia ceteri, a potestate seculari creati, crederentur inhabiles ad negotia ecclesiastica peragenda. Sed aliam prorsus philosophandi rationem recepit Rex Galliae anno 1691., suaque autoritate creauit Notarios, titulumque *regiorum* & *Apostolicorum* eis attribuit. Hi duplici iuramento obstringuntur, tum coram *iudicibus regiis*, tum etiam coram *officiali* illius episcopi, in cuius dioecesi officio suo fungi debent.

posset; *libellionum* seu *graphiariorum* nominatione episcopis permissa: quam tamen Henricus IV. sibi vindicauit, institutis an. 1595. nouis tabellionibus, qui, vt ceteri, sæculares essent & domaniales. Clerus autem intercessit, horumque officia redimendi facultatem impetrauit. Ludouicus XIII. an. 1637. constituit censores procurationum ad resignandum, aliorumque ad beneficia spectantium actorum, eodemque edicto numerum eorum, qui in curia Romana expeditionibus inuigilant, definiuit, ac alia in caussis beneficiariis vtilia præcepta dedit. Sed quum censores isti reipubliæ graues viderentur; clerus pretium iis, quod pro hoc munere erogauerant, restituit, & Ludouicus XIV. an. 1646. publico edicto eos abrogauit; cetera autem paternæ constitutionis capita confirmauit, addiditque, vt vigiles illi in curia Romana sint laici, viginti quinque annis maiores, nulli personæ ecclesiasticæ obnoxii, cautione trium millium librarum stringendi; libelliones autem insinuationum itidem sint laici, a personarum ecclesiasticarum ministerio, & a cognatione procuratorum Romanorum remoti, ne qua sit metuenda collusio. Hi libelliones postea suppressi; sed

an. 1691. restituti sunt, noua constitutione de pluribus huc pertinentibus rebus prodita.

V.

apparitores. Interim in hoc foro tam pauca versantur litigia, vt plerique ministrorum pluribus fungantur officiis, vt iidem sint notarii apostolici & procuratores postulantes, immo interdum etiam procuratores in curia Romana, aut libelliones insinuationum, aut aduocati summorum tribunalium. Apparitores etiam sunt laici, qui citationes insinuant, aliaque munia obeunt, quæ tamen etiam per apparitores iudicum sæcularium obiri possunt. Ex omnibus igitur huius tribunalis membris solus officialis, vicegerens & promotor clerici sunt. Officialem autem oportet esse presbyterum, & theologiæ vel iuris doctorem aut saltem licentiatum. (*)

(*) *Stat. Blef. art. 45. declar. 1680.*

CAP. V.

DE COMPETENTIA IVDICIS ECCLESIASTICI.

I.

Iudicis ecclesiastici sunt caussæ spirituales, IVrisdictioni ecclesiasticæ, vt ceteris, lites definiendæ & crimina vindicanda proponuntur. Prius genus rerum vocantur *caussæ ciuiles.* Moribus

bus Franciæ hodiernis ecclesia solum de caussis *mere spiritualibus*, nullo habito personarum respectu, & de caussis *personalibus* eorum, qui in sacris sunt, cognoscit. *Mere spirituales* (u) caussæ sunt sacramentorum& cultus publici.

III.

Inter sacramenta solum *matrimonium* contentionibus patet, quæ tamen pleræque per adpellationes *tamquam ab abusu* in forum sæculare deducuntur. Nam qui matrimonium *nullum* declarari desiderant, quod vel a minoribus, vel sine trina proclamatione, sine consensu parentum, sine testibus, absente pastore, &c. initum sit, ii a matrimonii celebratione *tamquam ab abusu* adpellant, (x) postulantque, vt matrimonium *præsertim matrimoniales.*

(u) Ius canonicum in his non acquieuit, sed omnia negotia & res, quæ etiam *per indirectum* ecclesiam tangere videntur, *spiritualia* per abusum dixit, vt sæpissime obseruaui. Inde in infinitum *caussas fori ecclesiastici* extendit, sæculariumque potestatem diminuit. Plenius eas secundum iuris canonici principia recenset D. SCHRADER *de caussis fori ecclesiastici.*

(x) Ius canonicum hanc praxin eo ipso promouit, quod *appellationes extraiudiciales* admiserit, quibus non admissis, appellatio talis locum habere non posset. Ceterum liquet

nium *male*, *nulliter* & *abusiue* contractum declaretur; quod facilius a iudice laico, quam ab ecclesiastico impetrari norunt. Sponsalia tamen plerumque ad iudicem ecclesiasticum perferuntur, si vel *consummanda* sunt, vel *resoluenda*. Prius praecipitur, si accessit concubitus; &, si pars refractaria est, vel dolo fecit, quo minus connubium perfici possit, poena canonica ac eleemosyna iniungitur, partibusque commendatur, vt de damno ac de eo, quod interest, laicum iudicem adeant. (y) Nam si ecclesiasticus de eo cognosceret, *abusus* foret.

III.

qua ratione? Si matrimonium consummatum impugnatur, quod vel prior coniux superstes,

quet ex traditis Autoris, quo praetextu *causae matrimoniales* ad fora ecclesiastica fuerint tractae, videlicet quod *sacramenti* rationem habeant, de quo iudices ecclesiastici tantum iudicant.

(y) Secundum principia *iuris canonici* etiam iudex ecclesiasticus de eo *incidenter* cognoscit, sicuti in causa diuortii etiam *incidenter* de priuatione lucrorum dotalium ius dicit. *c. 3. X. de donat. int. vir. & vxor.* Sed *libertas Gallicana* non admisit haec iuris canonici placita, quae, quod mirandum, admisere fora ecclesiastica protestantium.

(z) De

perstes, vel votum emissum, vel gradus prohibitus, vel aliud impedimentum *dirimens* subsit, veluti impotentia; iudici ecclesiastico competit cognitio. Si nullum declarat matrimonium ob vinculum praecedens, vel ob cognationem; partibus iniungitur, vt mutuum congressum vitent: si ob impotentiam; impotenti interdicit; potenti permittit matrimonium. Olim probandae impotentiae *congressus* (z) iniuncti; sed talia iudicia, a temporum nostrorum pudore abhorrentia, proscripta sunt senatus consulto Parisiensi d. 18. Febr. 1677. Quoties matrimonium nullum declaratur, partibus, nisi in bona fide fuerint, poena canonica, quippe in canones peccantibus, est infligenda. Matrimonio subsistente, si coniux coniugi consuescere nolit, vel a toro separari velit; iudicis ecclesiastici deberet esse cognitio, quia *debitum coniugale* est iuris

(z) De hac methodo *indecora* & *parum honesta* in vtramque partem, multo cum eruditionis apparatu, edisserit ANNAEVS ROBERTVS *lib. IV. rer. iudicat. c.* 10. Occasionem, qua tandem haec turpissima probandi impotentiam ratio sublata fuerit, enarrat HERTIVS *de inspect. oculari* §. 11.

 (a) Sed

ris diuini (a), & coniuges corporum suorum non sunt compotes. (*) In praxi tamen distinguitur. Nam si agitur ad consummandum, h. e. si pars partem in iudicio prosequitur, vt recipiatur, quam *instantiam adhaesionis* adpellamus, & si actor vincit; ecclesiasticus iudex reum vel ream de officio admonet. Sin agitur *ad separationem*, laicus cognoscit, quia separatio corporum comitem habet *separationem bonorum*.

(*) 1. *Cor. VII*, 4.

IV.

& quae ad cultum publicum pertinent. Cultus publicus litibus ansam praebere potest, si vel *sacra turbantur*, vel fundationes, seu legata pia non persoluuntur, vel cantores stipendio defraudantur, vel statuta dioeceseos ratione horarum non obseruantur. De quibus omnibus iudex iudicat ecclesiasticus.

V.

item beneficiariae, Idem cognoscit de *caussis beneficiariis*, quum ecclesiae maxime intersit, qui

(a) Sed non omne quicquid est *iuris diuini*, ad forum ecclesiasticum pertinet, alioquin enim etiam paternum in liberos imperium, debitum subditorum obsequiale, & plura alia ad hoc forum essent trahenda, si de iis contenderetur. Proinde Autoris ratio parum stringit, nec prudenter praxin Galliae redarguit.

(b) Alias

qui ministri eligantur, quomodo reditus administrentur. Quod vtut nemo eat inficias; inualuit tamen ab hinc annis CCC. distinctio inter *possessorium* & *petitorium*; hac occasione. Iis temporibus, quibus reges minus, & dynastæ plus auctoritatis habuere, sæpe contigit, vt, qui ius ad beneficia venditarent, vi ea occuparent, vel possidentem vi eiicerent. Duo riuales nobiles, de episcopatu contendentes, suis quisque amicis & agnatis stipati, speciem belli excitarunt in prouincia; ad quod sopiendum regii iudices accurrentes pronuntiarunt, vter interea, dum de iure coram Metropolitano aut papa lis definiretur, possidere deberet. Quod improbari non poterat, quoad intra *summarium* se continebant, simplicemque possessionem facti ei, cuius ius maxime apparebat, præstabant, ac alteri vim interdicebant, seposita iurium cognitione & discussione. Sed non intra hos terminos substitere, perhibentes, in caussis beneficiariis nullam possessionem iustam esse sine *titulo* (b), quia

(b) Alias hoc *possessorium* appellari solet *mixtum*, in quo præter *possessionem* etiam demonstrandus est *titulus*, quod vel præsumtio sit contra possessorem, veluti regalium, vel quod posses-

quia bona ecclesiastica non sint instar bonorum sæcularium, quæ a proprietario derelinqui & primi occupantis fieri possent. Vnde ante de *titulis* & de *habilitate*, quam de possessione, iudicandum esse inferebant. *Titulos* autem adpellant acta, quæ dant ius ad beneficium, vt sunt literæ prouisionum, prouisionum laudatio, instrumentum de

possessio sola eum releuare nequeat, vt in beneficiis, quamuis POSTIVS *de manut. obs.* 42. *n.* 24. vel solam possessionem sufficere crediderit. Videlicet communi persuasione in eam itum est sententiam, beneficia ecclesiastica, qualiacunque sint, cum aliis iuribus haud conferenda esse: possessionem solam facile operari posse, vt fures & prædones officia sacra occuparent: intrusos non esse in republica ecclesiastica tolerandos &c. v. STRYK *de necessitat. edendi titulum possess. c. V.* quod *de titulo edendo in beneficiis eccles.* agit. Et tamen *possessio beneficiorum* magis reditus, commoda, & emolumenta concernit, quæ æque possessori cuicunque interim permitti possent, ac quidem inutili clerico, *titulato* licet. Ceterum extra Galliam interpretes iuris canonici in alia omnia eant, quod cognitio de *titulo*, nec in totum nec in tantum, iudici seculari permissa sit. FELICIANVS de OLIVA *de for. eccl. P.* 1. *q.* 8. *n.* 58. *sqq.* Verum non immerito hanc clericalem philosophiam reliquit Gallia, quæ vnice in opprobrium potestatis ciuilis excogitata est.

(c) Ne-

de possessione impetrata. *Habilitatem* vocant acta, quae probant personae habilitatem, veluti testimonium e libro baptismali, de tonsura, de ordine, de laurea academica impetrata. Quod quum saepe in longiorem discussionem exeat, ac interim necessarium sit, vt partibus sua assignentur nomina, quo constet, vter actor, vter reus sit; duplicis generis possessoria constituenda fuere, alterum summariissimum, quod durante hac discussione obtineret; alterum ordinarium, quod plenam & definitiuam possessionem ac *manutenentiam* daret. Quo facto iudex laicus ex praescripto statuti *de an. 1539.* (*) partes ad iudicem ecclesiasticum *petitorii caussa* (c) ablegare deberet; sed hoc negligitur; quia, quum obtentu *possessorii* caussa

(c) Neque enim *petitorium* per *possessorium mixtum* absorbetur, in quo titulus tantum *demonstratur* h. e. praesumtiue & probabiliter editur; minime vero *plene* de eo disputatur, quod petitorio reseruatur, reiectis ad illud exceptionibus altiorem indaginem habentibus. Ceterum quod in Francia petitorium, absoluto possessorio, vt plurimum negligatur, aduocatorum imperitiae adscribendum, qui exceptionibus oppositis respondent, easdemque contra genium huius remedii resoluunt.

 (d) *Vin-*

caussa accurate cognita, & saepe in secunda ac tertia instantia ventilata est, inutile ac onerosum partibus videtur, de eadem re nouam litem auspicari. Quidquid huius est, hodie partes in *petitorio* de beneficiis iudicem ecclesiasticum adire non possunt; qui si in huiusmodi caussis sententiam quamcumque ferret, regii procuratores ab eodem, *tamquam ab abusu*, adpellare non dubitarent: idque auctoritate senatus consulti d. 15. Iun. 1626. publicati. (**) Sic ecclesia in Francia penitus priuata est cognitione in *caussis beneficiariis*. Sententia prouisionalis in possessorio, quam *recredentiae* (d) vocamus, executioni datur, nulla adpel-

(d) *Vindicias*, ait GVILIELMVS BVDAEVS *in annot. ad Pand. ad tit. d. orig. iur. hodie recredentiam vocamus, quod ex verbis Asconii Pediani in Verrinas Ciceronis intelligere possumus. Lis vindiciarum est, inquit, cum litigatur de ea re apud Praetorem, cuius incertum est, quis debeat esse possessor, & ideo qui eam tenet, satisdat pro praede litis vindiciarum aduersario suo, quo illi satisfaciat is, nihil se deterius in possessione facturum, de qua iurgium esset: rursus sponsione ipse prouocatus ab aduersario certae pecuniae aut aestimationis, quam amittat, ni sua sit hereditas, de qua contendit.* Post pauca pergit: *Huiusmodi possessio non iusta & absoluta est possessio, sed fiduciaria & velut depositoria, vt haec nostra recredentia rationi-*

adpellationis ratione habita; nec possessorium *ordinarium*, adpellatione interposita, suspenditur, secundum formam recredentiæ. (***) Si alter ex litigantibus durante lite decedit, lis prosequenda non esset, quia beneficiorum heredes non dantur, & (****) præcipitur, ne lite pendente litigiosa beneficia aliis conferantur. Sed prouisiones ex aula Romana ad hanc regulam non adstringuntur, quum resignatarius resignanti, vel nouiter prouisus defuncto veluti successor singularis vel heres surrogetur. Surrogatio tamen postulanda est, & quidem intra annum, qui terminus

tionibus reddendis de fructibus est obnoxia. Fiduciariam autem appello, quam sub manu regia possidere vocant, quasi fide data accepta. Ita reuera *recredentia* est *summarium possessorium*, in quo *prouisionaliter*, quis interim, donec *causa possessionis* decisa fuerit, possidere debeat, decernitur, atque ita præcauetur, ne partes ad arma veniant, vt plenius docet LVD. POSTIVS *de manutendo obs.* 3. *n.* 34. 35. 36. Dicitur autem *recredentia*, quia res concreditur & committitur *interim* alicui cum cautione, obseruante PAVLO CHRISTINAEO *vol.* 6. *decis. Belg.* 92. *n.* 18. Breuiter: la *recreance* gallis est *summarium possessorium; la maintenue* vero *possessorium ordinarium.* Conf. STRYK *de decret. interim. c.* 1. *n.* 30. *sqq.* PAPONIVS *in corpore iur. Franc. lib. VIII. tit.* 11.

(c) Mo-

nus *actionibus possessoriis* est præstitutus.

(*) *art.* 49. 57.
(**) *du Fresn. Iourn.* C. 1. c. 112.
(***) *Ed.* 39. 61. *Brod. in Louet, R.* 23.
(****) *C.* 2. *vt lite pend. in* 6.

VI.

decimales, Eadem distinctio extensa est ad *decimas*, de quibus in *possessorio* cognoscunt laici iudices: cognoscunt etiam de quota decimarum plene, & de curatorum portione congrua summariter. Quod de decimis ecclesiasticis est intelligendum: nam de *infeudatis*, quae habent naturam bonorum secularium, etiam in petitorio cognoscunt.

VII.

personales clericorum. In causis *mere personalibus* clericorum, & quae versantur inter clericum & laicum, si clericus reus sit, cognoscit ecclesiasticus iudex. (e) Sed vbi vel tantil-

(e) Moto itaque concursu contra clericum, iudex ecclesiasticus creditores quoscunque citat, quia in hoc casu rei vices sustinet, & creditores vt *actores* ad agendum prouocantur. Extensum quoque hoc est ad episcoporum *familiares* & *seruientes*, vt vocantur in diplomate VRBANI IV. apud VGHELLVM *in Ital. sacra tom. I. p.* 314. 316. *nou. edit.* Quodsi laicus cum clerico simul conueniatur ob continentiam causæ, forum ecclesiasticum, vt potentius, prævalere aiunt, quod vtrum Gallia admittat, dubio non caret.

(f) Quod

tantillum caussae *realis* vel *mixtae* concurrit, veluti in actione hypothecaria; Clerici, etiamsi conueniantur, laicum adeunt, aeque ac si agitur de implendo contractu coram notario inito, aut de agnitione eius, quod promissum est. Immo etiam in caussa *mere personali*, si clericus contra clericum in eodem foro degentem agit, laicum adit, cuius & iustitia promtior, & exsecutio facilior, quae apud ecclesiasticum languet. (*) Equidem clericus conuentus in caussa mere personali forum laicum declinare, ac petere potest, vt ad ecclesiasticum remittatur (f). Sed & omittere potest, inuitis constitutionibus canonicis, quae hoc priuilegium *iuris publici* esse (g) præ-

(f) Quod immunitas hæc *Dei ordinatione* & constitutionibus canonicis constituta sit, vt aiunt Patres Tridentini *sess. XXV. d. reform. c.* 20. Lepidam addit rationem ALEXANDER IV. in diplomate apud VGHELLVM *tom. I. Ital. sacr. p.* 315. *nou. edit. quod seruus suo domino stet & cadat*, qua indigitare voluit, clericorum dominos solum esse episcopos, non item principes.

(g) Parum hanc rationem in *prorogatione* stringere facile liquet, quæ etiam in aliis, priuilegiato foro vtentibus, locum habet. Magis stringit eo in casu, si in totum sese subducere iurisdictioni episcopali, & seculari sese submittere vellet clericus, quod permissum non est.

praecipiunt, cui priuati renuntiare non possint. (**)

(*) *Stat.* 1539. *art.* 92.

(**) *C.* 12. *X. de foro compet.*

VIII.

solatium episcoporum.

Habent tamen episcopi, quo orbitatem iudiciorum solentur, si perpendunt, iurisdictionem ecclesiasticam originetenus & ex mente euangelii non in eo consistere, vt quam plurimae caussae coram episcopis disceptentur, sed vt disceptationes iudiciales ab episcopis praeueniantur & sufflaminentur: licet hodie nec lites inter ipsos clericos, vt olim, impedire, nec ministros ecclesiae dignos, quod canones iubent, eligere valeant.

CAP. VI.

DE PROCESSV CIVILI.

I.

origo processus formularii,

VIdeamus iam nunc, quo ordine in foris ecclesiasticis *caussae ciuiles* disceptentur, vt postea separatim *criminalia* coniungi possint. Primis saeculis quum iudicia ecclesiastica in caussis saecularibus essent instar *arbitriorum*, & in spiritualibus caritatem sequerentur; procul habuere formulas tribunalium saecularium, regulis scri-

pturae

pturae sacrae & canonibus vnice intenta. Quae iudiciorum ecclesiasticorum & saecularium differentia elucescit (h) ex collat. Carthag. (*) & ex compluribus conciliis. Sed quingentis & amplius adhinc annis formularum ambages, velut agminefacto, irruperunt in tribunalia sacra, quibus studium *iuris Iustinianei* fenestram aperuisse videtur, cuius placita veterem modum agendi, solo vsu conseruatum, euerterunt, quum iudices ecclesiastici strictum ius omnesque iuris formas obseruare niterentur, quas iudices saeculares neglexere, quippe qui nobiles erant ac milites, nulla literarum cultura tincti, soli *consuetudini* (i) insistentes. Postea clericos elegere

(h) Vestigia adhuc quaedam ex antiquo procedendi modo supersunt in *decreto* GRATIANI, quippe quod ex illis scriptis collectum est, quae nondum formulas processus ciuilis agnouere, in vsum demum post hanc collectionem inductas. Huc refero modum procedendi, traditum in *c.* 4. 5. *&* 8. *C.* 35. *q.* 6., si matrimonium contractum impugnatur ob nimiam coniugum propinquitatem, qui processus a regulis hodiernis plane abludit.

(i) Et ita *ius patrium* conseruantes. In Germania eadem rerum mutatio contigit. Tribunalia episcoporum ecclesiastica mox seculo XIII. cum decretalibus, quae processum iuris Romani tradunt, explicant, inculcant, iuris

legere iudiciorum affeſſores, quibus iurisdictionem mandarunt: qui hoc modo ius formularium in cuncta tribunalia, maxime in ſuprema illa, quæ *Parlamenta* vocamus, intulerunt: ita vt totus ordo iudiciorum, quo hodie in foris ſæcularibus vtimur, canonum interpretibus debeatur, eiusque origines ſint e decretalibus eruendæ. Qualis ille iam ineunte ſæculo XIII. fuerit, patet ex decreto concilii Lateranenſis an. 1216. quod iudex iubetur *ſemper adhibere perſonam publicam, quæ fideliter vniuerſa iudicii acta conſcribat, videlicet citationes, dilationes, recuſationes, exceptiones, petitiones, reſponſiones, interrogationes, confeſſiones, teſtium depoſitiones, inſtrumentorum productiones, interlocutiones, adpellationes, renuntiationes, concluſiones* &c. (**)

(*) *Act.* I. *n.* 40. *ſeq.*
(**) *C.* II. *X. de probat.*

II.

iuris Romani ſcita pedetentim ſecuta ſunt, quod absque eo iuris Canonici ſeu *decretalium* ſcita intelligere non poſſent. In ceteris iudiciis, oppidanis ſcilicet, atque nobilium, ius patrium obſeruatum, donec tandem ſeculo XV. ius Romanum *prorſus* [illegible] *vbique* per introductionem Academiarum erumperet.

(k) Hic

II.

In Francia vltimis duobus sæculis plures constitutiones de ordine iudiciario, in compendium redigendo, promulgatæ, difficilius in sacris tribunalibus obtinuere, ob longius conseruatum *linguæ latinæ* vsum, (k) pristinis formulis familiarem; quam tamen sensim eliminauimus, sic, vt constitutio an. 1667. in ciuili, & constitutio 1670. in criminali processu exacte obseruetur. Neque tamen propterea modus agendi *cuius ordo in Francia vsitatus,*

 vbique

(k) Hic simul cum processu, in decretalibus delineato, tractus est ad tribunalia ecclesiastica, quem adhuc hodie Germani in iis obseruant. Rationem vtplurimum in eo constituunt, quod ab iis appellari possit ad curiam Romanam seu tribunalia nunciorum, quæ nulla acta *legitima* esse censent, nisi in lingua latina conscripta, nec in alia lingua *acta primæ instantiæ,* in secunda edenda, recipere possunt, cum exoticarum linguarum peritia destituti sint. Enimuero cum non in quibusuis causis adpellari possit ad pontificem, vt in *ciuilibus,* quæ inter laicos coram officialibus ventilantur; ratio adhuc alia, quæ *generalior* est, quærenda & priori adiungenda. Illa vero præcipue in eo consistit, quod *vsus linguæ* in stylo curiæ, quem merito *Tyrannum fori* dixeris, omne ferat punctum, quem cum curia Romana efformauerit, non potuit non quoque vsus latinæ linguæ in fora cum processu curiæ Romanæ introduci.

vbique est vniformis, quum in singulis tribunalibus quædam obseruentur singularia, quæ præsides habent propria. Alii enim sunt regularum & ordinis obseruantissimi: alii superflua resecantes ad decisionem properant. Enarrabo itaque vniuersum ordinem, quiue actus in iudiciis necessario sint expediendi, adductis etiam iis, quæ tribunalia ecclesiastica cum sæcularibus habent communia, quum forsitan non omnes, qui hæc legunt, fori tritura subacti sint. Indicabo etiam multa vetera, quæ in desuetudinem abiere, & tamen ad perfectam *decretalium* intelligentiam sunt necessaria.

III.

enarratur, habetque tria essentialia,

Vt lites componi possint, opus est, vt partes coram iudicem compareant, iura sua deducant, sententiaque iudicis pronuntietur. Hæc tria igitur, *comparitio*, *litis contestatio* & *sententia*, sunt omni processui essentialia, ad quæ cetera omnia referri possunt. Vt comparitio obtineatur monenda est pars aduersa scripto, quod in in foro ecclesiastico *citationem* adpellamus. Hæc olim decreto iudicis mandato per apparitorem denuntiabatur; hodie ad exemplum tribunalium sæcularium ad requisitionem partis expeditur, & per omnis

omnis generis apparitores vel ministros insinuatur. (*) Forma eius vtrimque est eadem. Nam factum est in libellum redigendum, cui petitio summariter inferenda, & exempla documentorum probantium subiicienda. Hoc scriptum insinuandum est vel ipsi *personæ*, vel *ad domum* (l), & exemplum eius illi relinquendum.

(*) *Ordin. 1667.*

IV.

Citationes ad iudicem delegatum fiunt virtute mandati, quod citato exhibendum, eique simul commissio indicanda (m) qui eius notitiam habere non *1) Citationem,*

(l) Si neminem domi offendunt, citatio foribus ædium affigenda, vocatis testimonii causa vicinis, quod ex iure Romano depromtum est. HERICVRTIVS *dans loix eccles. de France p. 129. §. 6.* Hoc facto, relatio de hac insinuatione ad acta referenda, designatis atque denominatis vicinis, in quorum præsentia affixa fuerit. IO. PAPON. *in corp. iur. Franc. lib. VII. tit. 4. arr. 1.* Ceterum hoc singulare est in praxi Galliæ forensi, quod dies, quo reus comparere debet, decreto citationis inferi non soleat, verum viatori tantum mandetur, vt citationem faciat in certum & competentem diem, vt IDEM *arr. 10. cit. l.* declarat.

(m) Id quod commodissime fit per transmissionem literarum delegationis, tum vt hoc modo citans sese ad hanc causam legitimet; tum etiam, vt limites

non poteſt. Indicandus etiam eſt locus, in quo comparendum, quum proprium auditorium delegati non habeant. Præſtituendus eſt ſingulis citationibus certus dies profeſtus. Actiones enim, die ſolis vel feriato inſtitutæ, nullæ forent. Feriis tamen humanis, vt tempore meſſis vel vindemiæ, conſenſu partium quæſtiones iudiciales ſuſcipi poſſunt. Citationes ad perſonas incertas, vel ad plures, qui non efficiunt *vniuerſitatem* (n), directæ, locis publicis affiguntur, vel e ſuggeſtu pro concione publicantur. Agere omnes in iudicio poſſunt, qui non ſunt in aliena poteſtate, nec laborant infamia. Agimus vel ipſi, vel per alios, qui vocantur procuratores ad cauſſam vel *poſtulantes*, qui diſtincti ſunt a *procuratoribus ad negotia*. Tales in Francia *honorabili officii titulo* in omnibus tribunalibus ſunt conſtituti, quorum opera neceſſaria eſt, quum non omnes iudiciorum ordinem calleant: non tamen ſuo, ſed partium nomine (o) agunt. Procura-

mites delegationis exacte ſciat reus.

(n) Hæc ad inſtar vnius cenſetur perſonæ, & præſidi vel præfecto eius inſinuatio fieri poteſt.

(o) Ergo hi non ſunt *domini litis*, quod figmentum quidem ius cano-

curatores vniuersitatum syndici adpellantur. Citati comparent vel ipsi, vel scripto procuratori tradito. Qui non comparet, *contumax* adpellatur, & semper in culpa esse censetur. Nam etiamsi ad iudicem incompetentem vocatus esset; venire tamen deberet, & caussas *fori declinatorias* proponere. Secundum canones contumax caussa non cadit, sed vel condemnatur in expensas, (*) vel missione in possessionem, (**) vel censuris ecclesiasticis coercetur. (***) Iudicis in arbitrio fuit, quam pœnam eligere mallet. Missio in possessionem est partus iuris Romani, tenditque ad defatigandam contumaciam, (p) dum actor in actione REALI immittitur in possessionem rei litigiosæ, & in *personali* in possessionem omnium rei bonorum vsque ad summam concurrentem. Sed hac possessione, quæ est tantum rei seruandæ caussa, nullum ius acquiritur, nisi post lapsum anni, & accedente *secundo*

canonicum passim sequitur, sed in Gallia vix vsum habet.

(p) Vt reus tædio custodiæ huiusmodi flexus tandem comparеat seseque defendat. In effectu hæc missio est *sequestrationis* instar, quæ admodum grauat reum, interim varia incommoda habet, adeoque in Germania per leges imperii publicas prorsus sublata.

 (q) Qua

cundo decreto. (****) Olim censuræ ecclesiasticæ & ipsa excommunicatio frequentabantur: quod concilium Tridentinum prohibuit (*****), quoties vel pignora capi, vel mulctæ pecuniariæ exigi, vel personæ in carcerem compingi, vel beneficiorum priuatione coerceri possunt, ita, vt censuræ, deficientibus aliis mediis, sint vltimum refugium. Quod autem contumax *pœnis* magis, quam *caussæ amissione* plectatur, in caussa est trita iuris regula, *vt lite non contestata non procedatur ad probationem vel ad sententiam definitiuam.* (******) (q) Ob publicam tamen vtilitatem excipiuntur caussæ *matrimoniales*, vbi in mora periculum, & *benficiariæ*, ne ecclesiæ læsionem patiantur, vbi missio in possessionem *sine caussæ cognitione* aleæ plena videtur, quum diligentissimus quisque ad agendum non

(q) Qua de causa secundum ius commune lis pro *negatiue contestata* habetur, ad hunc effectum, vt actor probationem suscipere, & ea peracta sententiam definitiuam ferre possit. In quibusdam tamen Germaniæ iudiciis reuera reus punitur *amissione causæ*, quando sub pœna *confessi* & *conuicti* citatur, & denuo non comparens pro *confesso* & *conuicto* iudicatur.

(r) Idem

non sit dignissimus. (*******) Potius summariter rationes ac probationes excutiuntur, vt in possessionem mitti possit, si ius apparens eluceat, vt contumax puniatur, sic tamen, vt refusis expensis admittatur rursus ad iudicium. Hic agendi modus, quum humanior videatur ac commodior, ad omnes caussas extenditur. Itaque contumacia actoris efficit, vt reus absoluatur; rei, vt actori, quod petitum est, adiudicetur; cessantibus ceteris contumaciae poenis. Olim post comparitionem actor tenebatur in scriptis libellum porrigere (********) quo facto ad consultandum & respondendum dilatio reo indulgebatur. Cui praecidendae constitutum est (*********), vt supplicationi pro citatione libellus insereretur. Quod & iustum est, (r) quum actionem intentaturus non solum petitionem, sed & probationes omnes in promtu habere debeat. Reus comparens saepe obiicit exceptiones, quibus intentatam actionem

(r) Idem quoque in legibus Germaniae tam vniuersalibus quam particularibus prouisum, & inde factum est, vt *dilatio deliberatoria*, olim post oblationem libelli danda, per *citatoriam*, seu quae in citatione continetur, absorbeatur.

nem vel eludere, vel iudicium ſufflaminare, vel examen cauſſæ fruſtrare intendit. Primum genus earum ſunt *fori declinatoriæ*, quibus oſtendit, ſe coram iudice præſenti ſtare non debere. Et hæ quidem in principio ſunt obmouendæ, quum poſtea non attendantur. Implicat enim, reſpondiſſe, & perhibere, reſponderi non poſſe. Sequuntur *dilatoriæ*, quæ litem retardant & examen cauſſæ ſuſpendunt. Item *peremtoriæ*, quæ probatæ actionem perimunt. (s) Sunt & *perſonales*, quibus actori quæſtio ſtatus ſeu qualitatis, ſub qua agit, (t) mouetur. Harum celebratiſſima in canonibus eſt exceptio *excommunicationis*, licet noſtris moribus inutilis. Quum enim excommunicati infames fiant,

(s) Quatenus mox probari poſſunt, vt ſunt rei iudicatæ, transactæ, iuramento iudiciali deciſæ, aliæque *litis finitæ* ſeu quæ ſtatim indicant, reuera litem iam mortuam, exſtinctam, & finitam eſſe, vnde etiam exceptiones præſcriptionis, ſolutionis, compenſationis &c. huc referri debent c. 1. *de L. C. in 6.* Altioris indaginis quæ ſunt, reiiciuntur poſt litis conteſtationem.

(t) Vnde naſcitur exceptio *legitimationis ad cauſam*, ſi vt heres, vt ceſſionarius &c. actor agit. Si in hac probanda deficit, nulliter actum, quicquid actum eſt.

(u) Quod

fiant, alios in iudicio prosequi nequeunt, quia etiam *in loco iudicii* institutum colloquium ex mente interpretum inuolueret commercium (u) cum his hominibus. Hæc exceptio in qualibet parte litis opponi poterat (**********) iis temporibus, quibus excommunicationes frequentissimæ, magno abusui subiectæ. Vnde concilium Lugdunense 1245. constituit, vt ea vsurus ipsam excommunicationis speciem nomenque excommunicatoris exprimat, & vtrumque intra *octiduum* probet, nec nisi bis eam alleget. (***********) Reo obiici nequit (************) quippe qui inuitus ad tribunal trahitur defensione sua haud quaquam defraudandus. (x) immo respondere tenetur, *ne videatur de sua malitia commodum reportare.* (*************) Haud minus canonibus celebrata est exceptio *spolii*. Iure communi

(u) Quod admodum absonum est, cum *familiare commercium* tantum cum excommunicatis interdictum sit, non quod ex *necessitate vitæ ciuilis* instituendum Vt itaque hoc absurdum Autor viter, notanter addit: *ex mente interpretum.*

(x) Ad hunc effectum tamen ei obiici solet, ne ipse in persona compareat, sed per procuratorem potius, ad quod alias non cogitur.

muni ſpoliatus h. e. vi e poſſeſſione rei litigioſæ deiectus, ab eo, qui deiecit, ante conueniri non poteſt, (y) quam reſtitutus ſit, ne vſurpator violentiæ fructum habeat. Porro ſi quis bonis omnibus ſpoliatus eſſet, actiones omnes intentatas declinare poterat, impar ferendis ſumtibus. Sed hæc principia diuerſas fraudes peperere. Spolium enim adpellata eſt quæuis iniuſta deiectio ſi vel maxime ſententia iudicis iniuncta; & actori ſæpe obiecta eſt exceptio ſpolii ab altero facti. (z) Hoc obtentu eludebantur omnia iudicia criminalia, & qui impune peccare moliebantur, illi numquam reſtitui deſiderarunt. Hinc con-

(y) Non tantum in cauſa connexa ſed etiam in quacunque alia. Impedit hæc exceptio, intra 15. dies probanda, litis conteſtationem, vt reus, niſi *plenarie* reſtitutus fuerit, reſpondere haud obſtrictus ſit. Nec ſufficit reſtitutio poſſeſſionis, niſi de damnis expenſis & fructibus ſatisfecerit. Paupertati tamen ſpoliatoris ex æquitate hoc dari ſolet, vt audiendus etiam ſit ante plenariam fructuum & damnorum reſtitutionem, quæ ad litis intentatæ terminum reſeruatur. GABRIEL ALVAREZ de VALASCO *de priuil. pauper. qu.* 46. *n.* 10.

(z) Abuſum vero hæc praxis ſapit, nec fundamento vllo iuris ſubnixa, forſan tamen ex hoc errore deducta, quod ſicuti actio ſpolii contra omnem poſſeſſorem dari dicatur, ita etiam exceptio.

concilio Lugdunensi 1274. variis modis restricta est hæc exceptio(*************), quæ in Francia pariter exulat. Exoleuerunt etiam reconuentiones, quas olim ecclesiastica tribunalia, sed laica numquam, admisere. (**************) Interim reo integrum est, qualemcumque aduersus actorem actionem sub nomine *petitionis incidentis* instituere, præsertim in caussa connexa. Si non connexa est, non auditur, si partes non eidem iudici subiectæ sunt. Sic clericus coram officiali a laico conuentus *petitione incidenti* laicum ferire non potest, nisi sit admodum connexa.

reconuentio in Francia exul.

(*) *C. 6. X. de dol. & contum.*
(**) *C. 4. X. de eo qui mitt. in poss.*
(***) *C. 3. & vlt X. vt lite non contest.*
(****) *C. 1. X. de eo qui mitt. in poss. C. 2. X. de seq. possess.*
(*****) *sess. 25. c. 3.*
(******) *t. t. X. vt lite non contestat.*
(*******) *C. vlt. §. 1. eod.*
(********) *t. t. X. de libell. oblat.*
(*********) *Ordin. 1539. art. 16.*
(**********) *C. 12. X. de except.*
(***********) *C. 1. de except. in 6.*
(************) *C. 5. X. de except.*
(*************) *C. 7. X. de iudic.*
(**************) *C. 1. de restit. spol. in 6.*
(***************) *Consuet. Paris. art. 106.*

CAP.

Cap. VII.
DE PROCESSV CIVILI CONTINVATIO.

I.

2) *litis contestationem*.

SI nullæ exceptiones oggeruntur, vel oggestæ a iudice reiiciuntur; ad arcem caussæ penetrandum est, propositis iudici defensionibus vel scripto vel viua voce; quo casu prologo sententiæ inseruntur. Primum de defensione iudicium fit litis contestatio, quæ est caput & cynosura litis vniuersæ. (*) Nam antequam iudex partium intentiones percepit, earumque probationes audiendas esse censuit; dici nequit, partes litigare. Litis contestationis effectus insignes sunt. Est enim *quasicontractus*, quo partes conueniunt de iudicato soluendo; & reus, qui ante in *bona fide* fuit, in *mala fide* constituitur. (a) Firman

(a) Hunc effectum communiter attribuunt litis contestationi, & quidem sine vllo discrimine per *l.* 25. §. 5. *de hered. petit.* Et tamen idem effectus etiam *controuersiæ motæ* adscribitur, *c. l.* imo soli etiam *denunciationi* in *l.* 20. §. 11. *eod.*. Litis contestatio sane hunc non operatur sed *scientia rei alienæ* quæ modo per *denunciationem*, modo per *controuersiam motam*, modo etiam per *litis contestationem* reo ingenerari potest. Hæc vbi deficit, mala quoque fides cessat.

(b) Nam

Firmantur etiam qualitates agentium & actionum in tantum, vt mutari nequeant. (b) Ex quo formularum solemnia oppleuerunt tribunalia ecclesiastica, duplex iudiciorum genus formandum fuit; *solemnium*, quibus ambages formulariæ strepitusque & figura iudicii exacte obseruantur, & *summariorum* quibus cuncta viua voce artatisque dilationibus peraguntur. (**) Indicatæ sunt etiam caussæ, quæ *simpliciter* & *de plano* sine iudiciorum strepitu & figura tractandæ, leuiores scilicet, vel maiores, quæ moram non ferunt, vt beneficiorum, decimarum, matrimoniorum. (***) Quæ quum hodie fere solæ officilibus relictæ sint, satis apparet, eorum iudicia esse *summaria*. Et quo magis a solemnibus recedimus, eo propius veterem iudiciorum ecclesiasticorum simplicitatem attingimus.

(*) *C. 54. §. licet X. de elect.*
(**) *Cl. sæpe 2. de verb. signif.*
(***) *Cl. 2. de iudic.*

II.

Lite contestata, partes ad probationes accinguntur, de quibus iudex cognoscit. *quam sequuntur probationes vel vocales,*

(b) Nam si vel maxime causa reum non tangat, post litem tamen *suo nomine* contestatam æque tenetur, ac si causa eum tangeret.

(c)

gnoscit. Probatio est vel *vocalis*, vel *literalis*. *Vocalis* vel a partis aduersæ *confessione*, vel a *testium depositione* proficiscitur. Licet enim partibus semet mutuo interrogare de *factis* & *articulis* congruis; (c) & qui respondere detrectat, habetur pro *confesso*. (*) Iudex quoque in qualibet litis parte interrogare potest. (**) Sæpe actor reo iuramentum defert; refert nonnumquam reus, & interdum iudex, deficiente probatione, actori iniungit. (***) Iuramentum litis decisorium in foro ecclesiastico frequentius est, quum ecclesiastici plus conscientiæ fideique dare præsumantur. Maioris negotii est probatio per testes. Hi citandi sunt a iudice, coram quo depositiones secreto edunt in scripturam redigendas, quam in caussa *ciuili examen* (*enquête*); in *criminali informationem* adpellamus. Si examen detrectant, mulctis aliisque pœnis cogi possunt, si noti sunt; si ignoti, censuris ecclesiasticis, (****) quibus præmittuntur monitoria

(c) Quem in finem *positiones* ex libello format actor, quæ tamen non *probationis* gratia offeruntur, sed tum vt litis contestatio eo planior fiat, tum etiam vt religione iuramenti, quod reus subire debet de malitia, a temeraria negatione deterreatur.

(d) Pro-

nitoria generalia, publicis locis affigenda, vel pro concione publicanda, quibus iudex ecclesiasticus, proposito facto, quod fere atrox crimen esse solet, omnes, ad quos eius rei notitia peruenit, exhortatur ad reuelandum, (d) ad-

(d) Prolixior est hæc praxis, quam vt binis verbis tangi possit. Plenius de ea egerunt ANTONIVS LAZARIVS *in quæst. canon. de monit. seu excommunicat. ad effectum reuel.* & THEOPHILVS RAYNAVDVS, societatis Iesu theologus, *de monitoriis ecclesiasticis ad extorquendam restitutionem aut reuelationem*, in quo tractatu imprimis *cap. III.* praxis ab autore facta enarratur. Fundamentum eius deprehenditur in *c. vu. extrau. comm. de furtis.* Supponunt traduntque, conscium veritatis, cuius detectio quæritur, per potestatem ecclesiasticam adstringi posse ad reuelandum sub comminatione excommunicationis, si intra terminum præfixum haud paruerit. Postquam enim excommunicationi effectus prorsus insolitos tribuerunt, qui etiam ignotos stringere, eorumque conscientiis laqueos, terrores & cruciatus imponere possunt, non adeo mirandum est, hac methodo sæpe felicius crimina manifestari, quam ordinaria inquisitione. Plurima etiam de hac materia congessit IOSEPHVS GIBALINVS *de sacra iurisdict. in ferend. pæn. & censur. eccles. disq. II. q.* 2. cui iungendus IACOBVS EVEILLON *dans traité des excommunications & monitoires. c. 19. p. 389.*

(e) Vt

adiecta pœna excommunicationis, si post trinam publicationem cessauerint. Quæ fere vnica ad probationem factorum occultorum via admodum teritur, dum & iudices laici in caussis mere sæcularibus sæpe eam eligunt, & officialem, qui publicationem detrectat, fructuum sequestratione compellendum censent; quod concilio Tridentino (*****) diserte prohibitum, cautumque, ne in caussis leuioribus monitoria adhiberentur.

(*) *C. 10. X. de fide instrum.*
(**) *l. 21. de interrogat.*
(***) *C. vlt. X. de iureiur. iuncta glossa.*
(****) *C. 11. X. de testib. cog.*
(*****) *sess. 25. c. 3.*

III.

vel literales Probatio literalis consistit in scripturis publicis, priuatis. Publicæ per se fidem faciunt, suntque eæ, quæ a publicis personis ex officio agentibus conceptæ. (*) Scriptura priuata fidem non facit, nisi recognita, vel literarum comparatione vera deprehensa fuerit. Stricte solis instrumentis *authenticis* fides adhibenda, nisi exempla sint per manum publicam facta, & quidem pars aduersa stricto iure petere potest, vt ipsa *exemplificationi* intersit, (e) quæ olim iussu

(e) Vt exemplo fi-|des plena adscribi possit,

iussu iudicis erat suscipienda. (*) Si instrumenta sunt penes personam publicam, compelli a iudice potest ad edenda exempla. Instrumenta ex curia Romana adlata tum demum in tribunalibus nostris fidem faciunt, si duorum *agentium in rebus* testimonio nituntur.

(*) *C. 2. X. de fid. instrum.*

(**) *C. vlt. eod.*

IV.

Probationes absolutæ partibus mutuo aperiuntur, vt intra terminum eas impugnent: quo facto, vel saltem termino elapso, sententia ferri potest. Si tamen in ecclesiam vel in rempubl. aliquid detrimenti redundaturum esset; promotori seu procuratori generali acta tradenda sunt, vt ipse arbitrari possit. Sententiæ sunt duplicis generis, *interlocutoriæ* & *definitiuæ*. Illis aliquid fieri iubetur, dum lis decidatur, v. gr. sequestratio. Nam quoties iudex hoc vel illud in caussa suscipiendum imperat, (f) inter- 3) *sententiam*

sit, cognoscendum de originalis valore & fide; æquum ergo iustumque est, vt aduersa pars audiatur & eius exceptiones, si quas habet, iudex examini subiiciat, atque de iis decernat. Hoc neglecto, fidem plenam exemplum operari nequit.

(f) Vel etiam *punctum incidentem* decidit, super quo vterque satis auditus est. Hæc spe-

interlocutoriæ vim habet. His autem lis deciditur.

V.

definitiuam. Olim sententiæ, licet ex instrumentis & secreto iudicatum esset, partibus scripto recitandæ erant: quod in foris sæcularibus primum neglectum, & (*) generatim sublatum est. Concordato (**) duo anni ad finiendam instantiam præscribuntur iudicibus delegatis, quod concilium Tridentinum (***) sancit etiam de ordinariis. Vnde partibus a lapsu biennii iudicem superiorem adire, litemque coram eo prosequi datum. In Francia nec biennium perdurandum est; sed, simulatque partes submiserunt, iudicem cessantem bis interpellant de ferenda definitiua. Si rursum cessat, pars læsa veluti a denegata iustitia adpellat, & aduersus iudicem agit *ex syndicatu* ad resarciendum damnum, & ad *id quod interest.* (****) Hæc est forma processus *primæ instantiæ.* De adpellationibus post crimina dicemus.

(*) *Stat.* 1644.
(**) *tit.* 29.

(***)

speciatim vocatur, interlocutoria *mixta*, quia *vim definitiuæ* intuitu eius controuersiæ incidentis, quam definit, habet.

(g) Sæ-

(***) *seß.* 24. *c.* 20.
(****) *Ordin.* 1667. *tit.* 25. *art.* 4.

CAP. VIII.

DE HAERESI, ALIISQVE LAESARVM RELIGIONVM CRIMINIBVS.

I.

MAior iurisdictionis ecclesiasticæ vigor in vlciscendis criminibus, canonum carbone notatis, quia magis sacra & bonos mores lædunt, quam societatem ciuilem turbant, licet principum legibus quoque coerceantur ac vindicentur. Criminum ecclesiasticorum atrocissimum est *hæresis*, quæ fidei Christianæ fundamenta labefactat. Hæresis autem est *pertinax defensio dogmatis, ecclesiæ vniuersalis iudicio condemnati*, siue decreto concilii œcumenici, quod Arianismo Niceæ contigit; siue pontificio oraculo, per totam ecclesiam recepto, quale D. Innocentius aduersus Pelagium edidit; (*) siue sanctione concilii particularis ab vniuersa ecclesia agniti, quod Pauli Samosateni placitis Antiochiæ contigit. (**) Huius autem caussæ duæ disceptationes sunt; altera *de iure*, vt appareat, num dogma othodoxum sit, an hæreticum; *quid hæresis?*

de quo vnice *ecclesia*, id est, (g) episcopus, vel concilium prouinciale, vel papa cognoscit (***); altera *de facto*, num hic vel ille sit hæreticus, quam in Fran-

(g) Sæpe iam obseruaui, ea, quæ *ecclesiæ* tribuuntur, proprie de episcopis, vt eius præfectis & magistratibus, intelligenda esse. His ius *decidendi* & de quæstionibus fidei decernendi datum esse credunt. Quid vero si episcopi inter se dissentiunt, vt Eusebiani olim & orthodoxi? potentior pars præualet, eaque sententia decisiua creditur, quam amplectuntur dominantes. Sic olim approbabant imperatores illam formulam, quam Damasus papa, & Petrus Alexandriæ episcopus, magna in auctoritate constituti, receperant. *l. 1. C. de summa trinit.* Et sic fere semper in his controuersiis obseruatum fuit, vt, quæ pars præualeret, *orthodoxiam* constitueret. Nunquam *Remonstrantes* condemnati fuissent, nisi aduersarii eorum in synodo Dordracena præualuissent, eique IOANNES BOGERMANNVS, hæreticorum malleus & persecutor implacabilis, præfuisset. v. GERARDVS BRANDT *in histor. reform. Belg. vol. III. lib.* 33. *sqq.* Paucis: religio dominans denominari solet *orthodoxa*, quia publice approbata est: damnata & reprobata (id quod ex iudicio *maioris partis* fit) vero *hæresin* sapere dicitur. Ita vero contingit, vt quod hodie *orthodoxum* iudicatum fuit, mox atro hæreseos notetur carbone, quoniam tempora mutantur, & mox hæc, mox alia multitudo præualet,

(h) Cur

Francia iudices laici, si hæresis manifesta est, saluo iudicio ecclesiæ, sibi arrogant, quum hoc casu de exsequendis legibus regiis, deque pœna eorum, quos ecclesia condemnauit, agatur. Iam vero principes pœnas sæculares huic crimini, quod tranquillitatem publicam diuersitate sententiarum turbat, præstituerunt. Vix enim fieri potest, vt inter homines, religionum debita reuerentia flagrantes, qui mutuo vel pro sacrilegis vel pro superstitiosis habentur, pax seruetur. (h) Neque huc facit, quod vulgo iactitant, principi nullum conscientiæ alienæ, nullum opinionum humanarum competere dominium. Sufficit, vt ius habeat impediendi propullulantes peruersas doctrinas. Nec indulgendum est, vt aduersus Deum & dogmata diuina, liberius, quam aduersus principem, aduersus leges reipublicæ fundamentales, vel contra bonos mores, quidquam effutiatur. (i)

(*) *ep.*

(h) Cur vero non? si domantur hæreticorum persecutores: si dissentientibus omnis calumniandi ratio seuere interdicitur, pax etiam inter dissidentes in religione seruari potest.

(i) In *thesi* non inepte philosophatur Auctor. Ast quem mihi dabis hæreticum, qui *dolo malo* (absque quo crimen

(*) *ep.* 24. 25. *Hist. eccl. l.* 23. *n.* 34.
(**) EVSEB. *l.* 7. *c.* 30.
(***) *C.* 9. *X. de hæret.*

II.

quæ pœna? Hæresis purgatur abiuratione erroris & professione fidei catholicæ. Si post abiurationem hæreticus in eamdem vel aliam hæresin recidit; *relapsus* audit, *relapsorum,* cuius generis hominibus difficilior redditur absolutio, ne sacramenta profanentur. (*) Condemnantur etiam credentes, receptatores, defensores & fautores hæreticorum. (**) Pœnæ canonicæ sunt atrocissimæ: nam clerici gradu priuantur; laici & clerici excommunicantur, atque in hoc statu morientibus denegatur sepultura ecclesiastica. (***) Quid quod a beneficiis & officiis ecclesiasticis liberi eorum excluduntur, & quidem primi & secundi gradus in paterna; primi tantum in materna linea. (****) Sæculares pœnæ a principibus pro temporum & hæreticorum

crimen concipi nequit) contra Deum loqui, vel contra bonos mores quid effutisse conuinci potuit? Errantes *dolo malo* errare, & *contra Deum loqui* dicuntur, qui a iudicio dominantis ecclesiæ h. e. cleri recedunt. Ita vbique rationes subduxere hæreticorum mastyges, quos *hæretifices* dicunt, quamcunque inspexeris religionem.

(k) No

rum varietate variæ constitutæ sunt, vt mulctæ pecuniariæ, confiscatio vel partis vel omnium bonorum, fustigatio, carcer, exilium, vltimum supplicium. (k

(*) *C. 9. X. de haeret.*
(**) §. 13. §. *credentes eod.*
(***) *C. 8. eod.*
(****) *C. 15. eod. in 6.*

III.

Hæretici *nati* excusatius peccant; *facti*, *apostatæ* vocantur, & atrocius puniun- *apostatarum,*

(k) Non tantum pœnas grauissimas & capitales hæreticis dictitant catholici. Fuere etiam quidam inter reformatos, qui eodem ducti sunt feruore, vt BEZA & ipse synodi Dordracenæ præses, IOANNES BOGERMANNVS, Bezæ asseela, qui capitali supplicio plectendos hæreticos dixere vid. MICHAEL de la ROCHE *dans les Memoires literaires de la grande Bretagne tom. IX. p.* 11. Nec hoc adeo mirandum, cum ipsemet CALVINVS hæresin SERVETI morte afficiendam esse censuerit, quod moderationes indigne tulerunt, ostendentes hæreticos non esse gladio puniendos v. de la ROCHE *cit. l. tom. II. p.* 190 *sq.* Ipse Henricus VIII, postquam iam obedientiæ ecclesiæ Romanæ nuncium miserat, plures hæreticos necare iussit, quo eo magis *orthodoxiæ* gloria coruscaret, vt aliquot exemplis IDEM obseruat. *p.* 157. *sq.* Inde liquet, quid *dominatus in religione* præstare, quamque infelices effectus producere queat.

niuntur. Quum enim religiosi professi & clerici, qui in sacris, quando ordinem deserunt, vt vxorem ducant vel sæcularem vitam agant, *apostatæ* adpellentur (*): iustius sic adpellantur, qui ad exemplum eorum, qui ad Mahometismum deficiunt, professioni Christianæ fidei nuntium misere. In tales ecclesiæ salua manet iurisdictio, cuius filii, vtut rebelles, (l) non esse desinunt, sacro lauacro tincti, quod imprimit characterem indelebilem.

(*) *C. 1. & vlt. X. de apostat.*

IV.

infidelium, Sed infideles, qui semper tales fuere, vt Iudæi, Mahometani, idololatræ, non subiecti sunt *iurisdictioni ecclesiæ*, quæ tamen fidelibus commercium periculosum cum his omnibus interdicere (*), & aduersus eorum ausus brachium sæculare implorare potest. (m) Principis

(l) In hoc potissimum huius criminis *atrocitas* quæritur: qui dissentiunt a fide catholica, in communione eiusdem ecclesiæ manere nequeunt, vnde dicuntur *rebelles*, & sic contra statum reipublicæ ecclesiasticæ delinquunt.

(m) Ita *per indirectum* potestatem ecclesia in infideles exercere dicitur, quod eos omni commercio cum fidelibus intercludere queat, quod plenius illustrauit RICCIVLLVS *de iure person. extra grem. eccles. existent.*

(n)

cipis enim est, eos reprimere, si Christianam fidem facto vel verbis impugnant, Christianos seducunt, falsam religionem publice exercent. Quibus malis vt obuiam eatur, princeps prohibere potest, ne quis in territorio habitet, qui non profiteatur religionem territorii. (n) Ex hoc capite CCC. ab hinc annis Iudæi; ex hoc capite an. 1685. Caluiniani e Francia fuerunt eiecti. Quum hæretici & infideles errores suos in deliciis habeant; ferendum est, vt in suis territoriis leges ferant contra veram religionem. Sed istæ leges neminem bonum absterruere vmquam, quo minus illic habitent, animarumque saluti inuigilent, scientes, Deo magis obediendum esse, quam hominibus. (**) Nec eos esse metuendos, qui corpus solum occidere possunt.(***) In huiusmodi angustiis religio Christiana nata est; in his creuit; in his adoleuit; quæ certissimum perhibent de fide verorum Christianorum testimonium.

(*) *C. 5. 6. 15. 16. X. de Iud.*

(**)

(n) Inde factum, vt iudæi in Germania non aliter, quam interueniente *dispensatione* commorari queant, & sic ius iudæos recipiendi regalibus annumeratum sit,

(o) Id

(**) ACT. *IV*, 19.
(***) MATTH. *X*, 28.

V

schismaticorum Hæreticis succenturiantur schismatici, quia, auctore Cypriano, *qui unitatem ecclesiæ non tenent, fidem non tenent.* (*) Est autem schisma diuisio, quæ lacerat ecclesiam, dum pars plebis, vel cleri insurgit aduersus legitimum pastorem, communionemque eius exosa, falsum doctorem suo nutu sibi eligit. (o) Huius criminis eædem pœnæ sunt ac hæreseos. Inter alia omnes ordinationes, beneficiorum collationes, aliique actus iudiciales, a prælatis schismaticis peracti, irriti sunt. (**) Interim hæretici & schismatici non amittunt potestatem administrandi sacramenta, si quam habuere, haud magis, quam alii peccatores, quia character sacerdotalis æque est indelebilis ac baptismalis. Peccant saltem, quod hac potestate vtuntur extra ecclesiam. Vt igitur baptismus ab hæretico vel schismatico

(o) Id quod citra *hæresin* etiam contingere potest, aliis de caussis, inter quas per secula plura eminuit *ambitio*, seu *imperii gloria.* Hoc crimen rursus tangit statum publicum ecclesiæ dominantis, eiusque caput imprimis petit, quod non potest non abominabile iis videri.

(p) Vt

matico administratus æque validus est, ac baptismus ab ebrio vel impudico homine administratus (**); ita qui ab hæretico vel a schismatico episcopo ordinantur, presbyteri sunt, modo episcopus ille recte ordinatus sit. Quos enim laici vel simplices presbyteri episcopos vel pastores, quocumque nomine veniant, constituunt, ii numquam non laici sunt manentque. Si igitur canones schismaticorum ordinationes irritas declararunt, hoc intelligendum est de interdicto perpetuo, de quo ecclesia dispensare potest. (****)

(*) *C.* 12. *q.* 1. *c.* 18.

(**) *C.* 1. *X. de schism.*

(***) *de consecrat. dist.* 4. *c.* 40.

(****) *C.* 24. *q.* 1. *c.* 37. *C.* 2. *X. de schism.* S. THOM. *supplem. q.* 38. *art.* 2.

VI.

Hæretici plerumque sunt blasphemi. (p) Nam qui fidem non tenet, de Deo *blasphemorum.*

(p) Vt hæreticos eo magis grauent, omniumque odiis exponant, constituere solent dominantes, eos esse *blasphemos.* Iam olim infideles ipsi Saluatori & Apostolis blasphemiæ crimen obiecerunt, quam praxin persecutores & flagella hæreticorum in vsus suos traxere, & hoc atro carbone eos notarunt. Quam vellem vero, vt protestantes saniores facti fuissent, inter quos pro dolor! plures reperi, qui nil nisi blasphemias earumque impu-

Deo & de diuinis mysteriis, quæ contemnit, irreuerenter loquitur; atque hoc ipsum est, quod proprie blasphemiam vocamus. In eumdem censum veniunt vanæ & insolitæ *execrationes;* quarum aliæ aliis pro verborum natura & animi affectu atrociorem pœnam merentur. (*) Eodem pertinet

periurorum, *periurium.* Nam Deo illudere videtur, qui fidem sub inuocatione numinis datam violat, aut Deum vindicem vocat promissi, quod salua fide & sine crimine seruare nequit.

(*) *C. 2. X. de maledic.*

VII.

sacrilegorum, *Sacrilegium* est quodlibet factum, quo *religio* (q) *despicatui* habetur, vt eucharistiæ,

imputationes in ore habent. Videlicet quos a se dissentire animaduertunt, *hæreticos* appellant: hæretici autem *contra Deum loqui* dicuntur; qui autem contra Deum loquitur, blasphemus est.

(q) Vel quicquid vulgo *religiosum sanctumque* habetur, vel dicitur, licet nulla *religio* rei insit. Vnde non tantum datur sacrilegium *sacrarum rerum,* sed etiam *nuptiarum,* & *politicum,* vt pote si contra reuerentiam principi debitam quid committitur. Quo maiora vero superstitio sumsit incrementa, eo plures huius criminis enatæ sunt species, vt vel quadraginta species referre integrum foret ex decretis conciliorum, mox speciali dissertatione colligendas.

ristiæ, sacri olei, sacrorum vasorum, ecclesiarum, cœmeteriorum profanatio; immunitatis sacrorum locorum violatio in terris, vbi ea obseruatur; furtum seu vsurpatio rerum Deo consecraturam; clericis & religiosis intentata vis. (*) Cum hoc crimine sæpe coniunctum est *sortilegium*, ceteraque maleficia eorum, qui cum dæmonibus commercia iactitant ad furta inuenienda, ad res futuras diuinandas, ad amorem aliorum sibi conciliandum, ad damnum inimicis dandum. (**) Eiusdem furfuris sunt *magia*, *astrologia iudiciaria*, *chiromantia* ac reliquæ diuinationum species; item conceptiones verborum & characteres certis morbis pellendis aut certis effectibus naturalibus sufflaminandis. Quum inter hæc remedia & effectus eorum nulla sit naturalis proportio; si qui sunt, ii dæmoni adscribendi sunt, quum Deus nullibi miraculis patrandis semet obligauerit. Si nulli sunt, quod frequentissimum est, criminis loco tamen est professio artium iure diuino prohibitarum & animus iis inhiandi. Hæc crimina fere nutrit *superstitio*, quæ generatim indigitat omnes actiones obtentu religionis susceptas, licet nec publico eccle-

astrologorum, maleficorum, diuinatorum,

superstitiosorum

ecclesiæ calculo (r) adprobatas, nec vtiles ad pietatem. (***) Notabilis & pertinax superstitio crimen habetur; sed plerumque *languentium* aut *ignorantium* (s) morbus est. Moribus nostris laici horum criminum rei non ad iudicem ecclesiasticum vocantur, sed ad laicum, qui de iis cognoscit, legum regiarum vindex.

(*) *C.17.q.4.c.2.*
(**) *C.1.2.X.de sortil.*
(***) *C.26.q.2.c.6.*

CAP. IX.
DE INQVISITIONE EIVSQVE ORIGINE.

I.

Origo inquisitionis

INde a quingentis annis hæresium aliorumque criminum caussa constituta sunt

(r) Ergo publicum ecclesiæ iudicium & approbatio facit, ne aliquid *superstitionis* in censum referri possit. Hoc principium in ecclesia Romana magnos superstitionum peperit cumulos, nec illæ cessabunt, quamdiu in hoc principio subsistitur.

(s) Obseruarunt iam alii, vt plurimum hoc morbo affectos fuisse monachos, & imprimis quidem mendicantes, qui *superstitioni* vtplurimum adeo dediti fuere, vt fere, quicquid mali inde in ecclesiam deriuatum est, ex monasteriis, tanquam ex fonte perenni, fluxerit. Hæc

sunt peculiaria tribunalia, quæ *inquisitionum* vocantur, quæue per Italiam Hispaniamque, licet in Francia exulent, tantæ sunt auctoritatis, vt de iis pauca in medium afferre operæ pretium videatur. En! eorum natales. Supra diximus, *fratres prædicatores* maxime conuertendis Albigensibus aliisque hæreticis primum destinatos fuisse, (t) quod munus sibi pariter recens instituti sumsere *fratres minores:* quorum animis, dum calerent, vtendum censuit pontifex, quum maximopere proficerent. Nam *voce* & *scriptis* refutarunt hæreticos, principesque & populos excitarunt, vt pertinaces persequerentur pellerentque. (u) Numerum conditio-

Hæc eo plus roboris *superstitioni* superaddiderunt, quo magis, in seculis barbaris, ignorantia per monachos promota fuit. conf. *c. seq.* §. 1.

(t) Dominicum hic zelus sanctus vel quasi inflauit atque animauit, vt hanc prouinciam sibi postularet, & primus *inquisitor generalis* fieret. Non minori ardore FRANCISCVS in Italia hæreticis bellum indixit, eosque oppugnauit, vt his duobus ducibus immanissima illa inquisitio, per quam sæuitum est in quoscunque, natales suos debere videatur.

(u) En! conuersionem hæreticorum monasticam, sed plus quam barbaram. Tali methodo haud vsus est Christus, multo minus Apostoli, vnde sequitur,

ditionemque hæreticorum, cuiusque loci exacte explorarunt; quam diligentes episcopi, quam assidui principes, quam promti ceteri ex plebe essent in exstirpandis hæreticis, curate obseruarunt, Romamque retulerunt. Iurisdictione tum quidem destituti, animarunt tamen nonnumquam magistratus ad proscribendos vel puniendos hæreticos, ac dynastas ad arma sumenda, populum

tur, vt Christi spiritu & Apostolico haud sint præditi, qui hac *monastica methodo* in conuertendis hæreticis vtuntur. Quæ vulgo dubia ex dicto Christi: *compelle intrare*, adferuntur, prolixa opera examinata sunt in tractatu BAELII *dans le Comment. philos. sur les paroles de Iesu Christ. contraint-les d'entrer, ou traité de la tolerance vniverselle.* Ceterum quanta auctoritate terribili instructi fuerint hi *inquisitores* papales, docet INNOCENTII III. instructio, data fratribus RAYNERIO & GVIDONI, relata a RAYNALDO *ad ann.* 1198. *n.* 37. vi cuius iniunctum est principibus, vt quos hi legati anathemate perculissent atque hæreticos pronunciassent, e sua ditione eiicerent, bonaque eorum fisco adicerent; si vero in iis vlterius morarentur, morte eos adficerent, id quod ni facerent, anathemate eos, terrasque interdicto ferirent; præterea vero propositis præmiis papalibus h. e. indulgentiis, aliorum zelum incitauit, qui legatis suis operam auxiliumque in persequendis hæreticis præstarent.

(x) Tres

pulumque ad belli ſocietatem ſigno crucis panneo, pectori affixo, excitarunt, harumque expeditionum ſociis easdem *indulgentias* dederunt, quas nacti ſunt, qui ad bellum ſacrum in terram ſanctam profecti.

II.

Quum Fridericus II. pontifici Honorio III. reconciliatus Paduæ degeret, die 22. Febr. 1224. quatuor edicta promulgaſſe dicitur; quibus ſæcularibus iudicibus hæreticos, ab eccleſia iudicatos, puniendos commendauit; obſtinatis ignem vltorem; pœnitentibus carceres perpetuos præſtituit; pœnas aduerſus perduellionem & læſæ maieſtatis crimen ad hæreſin extendit, omnesque leges cum iure ciuili, tum iure canonico aduerſus hæreticos latas confirmauit. (x) (*) Præterea tuendos re-

ex edictis Friderici II. imperatoris.

(x) Tres omnino leges FRIDERICI II. ſunt, quibus inquiſitionem contra hæreticos magnopere promouit, quas integras refert PHILIPPVS A LIMBORCH *in hiſtor. inquiſ. lib. I. c.* 12. Crudeliores leges vix excogitari potuiſſe crediderim, quibus factum; vt innocentiſſimi etiam, quibus *omnis proclamatio & appellationis beneficium* ſeu omnis defenſio denegata, clericali furori ſubiecti fuerint, qui mox *hæreticos* declararunt, quos ſibi infeſtos crediderunt. Denique

 ipſum

recepit *inquisitores*, quod nomen iis qui hæreticos indagarunt, datum, quod ue in quadam lege Theodosii magni aduersus Manichæos deprehenditur. (* Innocentius IV. qui an. 1243. in sol um Romanum euectus est, obseruan dis legibus hisce perpeti cura inuigila uit *Dominicanosque* & *Franciscanos*, qu ecclesiæ hac in re vtilissimam operat nauabant, eximia auctoritate ornaui & episcopis, quibus cognitio de cr mine hæreseos competebat, adiunxi atque magistratibus mandauit, vt, e iudicio *episcoporum* & *inquisitorum*, ap paritores conducerent, a quibus hære tici in carceres compingerentur, & bo na eorum occuparentur. Hoc ipsu præstitit Innocentius edita d. 15. Ma

Inquisitio Italica, 1252. bulla ad omnes rectores, consilia con

ipsum Imperatorem magis studio opprimendi eos, quos odio habebat, quam pietatis has leges tulisse, multa suadent, de quibus argumenta adfert RAYNALDVS *ad ann.* 1233. §. 33. *sqq.* adeo vt GREGORIVS IX. eum admoneret, ne perdendis fidelibus sed delend perfidis operam dar Verum his ipsis arm quibus hostes imp gnabat, mox ipsem petitus, & anno 1245 pontifice excommun catus, imperio priu tus, & sic eidem leg quam in alios statuera subiectus fuit.

(x) Tar

communitates in Longobardia, Æmilia & marchia Teruisana, 31. articulis propositis, qui statutis omnium ciuitatum inserti sunt. (**) Quorum primo magistratus omnes, simulatque munera sua ineunt, iureiurando ad obseruantiam illam adstringuntur, ni muneribus excidere, & hæreseos suspecti censeri malint. Hanc constitutionem, paucis mitigatam, septem post annis 1259. & post eum annis sex Clemens IV. 1265. renouauit. Sed licet in his tribus prouinciis magna esset pontificis auctoritas non tamen sine maximo labore firmari potuit inquisitio. Nam compertum fuit, Inquisitores cæco impetu (x) ferri, nimia seueritate opes emungere, officio abuti in vindictam priuatam, populosque sermonibus suis concitare ad seditiones, quarum duæ sunt memorabiles, Mediolanensis 1242. & Parmensis 1279. Venetiis inde ab *Veneta,*

Rr 2 Inno-

(x) Tantum horrorem iniecere hi inquisitores singulis, vt mallent nescire & ignorare quæ ad fidem sunt necessaria, quam se periculo mortis subiicere. Optime AVTOR *tom. XIX. hist. eccl. in disc. prælim.* §. 13. obseruat, ex hac via inquirendi natam esse summam *ignorantiam* & *hypocrisin*, dum securior ratio semet conseruandi alia non erat, quam *silere* nec in sacra placita inquirere.

Innocentio IV. omnes pontifices inquisitionem obtrudere moliebantur, donec Nicolaus IV. an. 1289. rempublicam eo permoueret; de qua re certa conuentio inita. (****) Veneta igitur inquisitio ex curia Romana non pendet; sed ducem habet sententiarum exsecutorem, & rei numariæ depositarium. In vrbe tres senatores; extra vrbem rectores ciuitatum huic iudicio adhibendi sunt. In Tusciam an. 1258. receptum est hoc tribunal, cui præfecti sunt familiares D. Francisci, tertiæ illius alumni.

(*) *Nouell. collat. 10. Direct. inquis. in fin. auth. l. 10. C. de haeret. & manich.*

(**) Vid. *l. 4. §. 4. & mortem quoque inquisitio extendatur C. de haeret & manich.*

(***) *Post director. p. 6.*

(****) *Fra. Paolo hist. dell' inquisit.*

III.

Hispanica, Instinctu Raymundi de Pennaforti an. 1233. inquisitio immigrauit in Aragoniam; cognita etiam in nonnullis ciuitatibus Germaniæ ac Franciæ, præsertim in Occitania, vnde ortum habuit; sed in his haud diu commorata. Regnum Neapolitanum ob dissidia regum & pontificum intactum mansit ab hoc iudicio, quod in Aragonia quoque elanguit, ac in ceteris Hispaniæ prouinciis vix vlla sui vestigia reliquerat. Sed Fer-

Ferdinandus catholicus, post penitus eiectos Mauretanos, quum nouorum Christianorum plerosque videret ad simulationem Christiani ritus compositos, metu eos, praesertim Iudaeos, quibus terra affluebat, in officio continendos esse censuit. Eius precibus an. 1483. Sixtus IV. dedit bullam, qua Thomas de Turrecremata, dominicanus & regia confessionibus, qui hoc opus vrserat in primis, constitutus est *inquisitor generalis.* Quo nomine an. 1484. conuentum egit Hispalensem, vbi vniuersus iudicii ordo, quo etiamnum vtuntur, designatus est. Idem Thomas an. 1485. confirmatur ab Innocentio VIII. ex quo tempore hoc munus in Hispania semper fuit maximum atque honorificentissimum. (y) Interim pontifici nihil iuris in inquisitionem Hispanicam, praeterquam quod inquisitorem generalem, quem rex cunctis prouinciis praeponendum nominat, confirmare solet, qui vicissim ex nutu regis nominat singula-

(y) De ratione huius tribunalis peculiari, prout etiam nunc obtinet, fusius agit praelaudatus a LIMBORCH *lib. I. c.* 20. *p.* 79. vnde liquet, potestatem eius adeo illimitatam esse, vt non possit non summum praeiudicium regiae potestati absolutae creare.

gularum prouinciarum inquisitores. Ipse est consilii inquisitorii praeses natus absolutaque praeditus potestate, semperque a latere regis. Consilium illud leges inquisitoribus praescribit, eorum lites decidit, peccata punit, ministros inferiores castigat, adpellationes recipit, nec nisi regem agnoscit superiorem, & ex eo pendent ceterae omnes in Sicilia, Sardinia, ceterisque Hispaniae terris, immo apud Indos, h. e. in insulis Philippinis & in Americae continenti stabilitae inquisitiones. (*) Lusitaniae regi Ioanni III. an. 1535. Paulus III. Inquisitionem dedit Hispanicae simillimam. Hispani huiusmodi tribunal in regno Neapolitano formaturi impediuntur a pontifice, quia subiiciendum foret consilio inquisitorio Hispanico. Vnde in illo regno haeretici iudicantur ab episcopis vel a pontificis i. e. inquisitorum Romanorum delegatis, quibus tamen venia proregis opus est. Simile quid ausi sunt Hispani in Belgio, vbi dux Albanus regnante Philippo II. armata manu rem aggressus est. Cuius immanitatis metu defecere Batavi cum foederatis prouinciis; nec in reliquo Belgio inquisitionis vllum momentum.

Lusitanica.

(*) LVD. A PARAMO *l.* 8. *tit.* 2. *c.* 8. *l.* 2. *tit.* 2. *c.* 3.

IV.

IV.

In Francia, (z) quum recentiores *Francia,* hæreses efflorescerent, querelæ audiebantur de negligentia episcoporum in perquirendis puniendisque ea labe infectis. Vnde decursum ad iudicia extraordinaria. Nam Parisiensis senatus ab episcopis impetrauit literas, quibus senatoribus clericis vices suas demandarunt, ex quibus compositum est concilium inquisitorum a Clemente VII. an. 1525. confirmatum. (*) Sed inciderunt bella ciuilia & edicta pacificationum, quibus hæc omnia abolita, vt nullum inquisitionis Francicæ supersit vestigium, præterquam quod Tolosæ modico stipendio alitur quidam e familia dominicanorum, qui inquisitor audit, sed sine vlla functione.

(*) *Priuv. Gall. l. 2. c. 28.*

V.

Ex hæresi Lutherana ansam arripuit *Romana,* Paulus III. Romæ instaurandi hoc tribunal,

(z) Alexander IV. in Francia rogatu Ludouici regis inquisitorem fidei instituerat, iam anno 1255. Priorem Parisiensem ordinis prædicatorum; sed non diu durasse videtur hoc tribunal, quippe quod Gallis admodum infestum videbatur, sicuti etiam hodie quoque tale tribunal abominantur.

bunal, quod remiſſum erat ſæpius; inſtituta congregatione cardinalium, cum poteſtate abſoluta de hæreſi ſimilibusque criminibus cognoſcendi, inquiſitores inſtituendi & deſtituendi, eisque normam functionum præſcribendi. Quum Sixtus V. diuerſas alias congregationes, quæ Romæ florent, inſtituiſſet; huic primum locum adſignauit. Conſtat ea cardinalibus ſeptem ac diuerſis miniſtris, præſidemque habet ipſum pontificem, eiusque poteſtas per omnem Italiam, immo, ſi papam audias, (a) per totum orbem terrarum extenditur.

VI.

index expurgatorius. In terris, quibus inquiſitio recepta eſt, competit ei ius lectionem librorum, qui periculoſi videntur, prohibendi, & prohibitos libros auferendi; eos autem, quo-

(a) Anno 1542. Paulus III. tribunal inſtituit, deputauitque ſex Cardinales inquiſitores generales *in omnibus reipublicæ Chriſtianæ locis, tam citra quam vltra montes vbilibet exiſtentibus*, vt docet LIMBORCH *cit. l. lib. I. c.* 29. Pius IV. anno 1564. poteſtatem eorum admodum auxit, nec Pius V. ſuo defuit officio, ſed imprimis brachium ſeculare vbique locorum implorauit, vt hisce inquiſitoribus ſedulo aſſiſterent, & eorum induſtriam in exſtirpandis hæreticis promouerent.

(b) Id

quorum nonnulla loca suspecta sunt, expunctis suspectis versiculis vel vocabulis, corrigendi: sine qua mutilatione venum exponi nequeunt. (*)

(*) Vid. *præfat. indicis Hispan.*

CAP. X.
DE PROCESSV INQVISITIONIS.

I.

TRibunal inquisitionis eo nomine maxime terribile fit, quod nouissimæ constitutiones aduersus hæreticos strictè obseruantur, quæ tamen *generales* sunt, & ex mente legislatorum etiam ab ordinariis h. e. ab episcopis seu eorum officialibus obseruandæ. Hæ leges volunt, vt qui sine alia probatione *sola fama* (b) hæreseos notam contraxit, adiga-

inquisiti quomodo puniantur?

(b) Id vero omni rationi aduersum esse, nemo facile negauerit. Notum est, quam lubricum *famæ* indicium sit, quæ vtplurimum ab his, qui nobis infesti sunt, originem trahit, quæ tamen mox in inquisitionem rapit etiam innocentissimos. Vel ex hoc solo *crudelitas* huius tribunalis cognosci potest. Optime de hac *diffamatione*, qua onerari solent viri honesti & pii, edisserit IO. LASSENIVS in tr. quem inscribit: *arcana politico-Atheistica*, vbi p. 199. hoc *axioma politico-atheisticum* ponit: *si bonum noueris, argutiis tuis contra-*

adigatur ad purgationem canonicam, quæ fit per teſtes iuratos: qua de re infra.(*)Suſpectus autem abiurare debet.(**) Diſtinguuntur autem tria ſuſpicionum genera; ſuſpicio *leuis*, *vehemens* & *violenta*. Vehemens infert præſumtionem iuris, contra quam valet probatio, veluti eſus carnis die prohibito; prolatio errorum in rebus fidei. Qui poſt probationem recidit in eamdem ſuſpicionem, habetur pro *relapſo*, licet antea crimen non probatum fuerit. (***) Suſpicio violenta foret, ſi quis hæreticorum conuenticula frequentaret, ſi vltra annum excommunicationem *de cauſſa fidei* perferret. Hæc operatur *præſumtionem iuris & de iure*, contra quam nulla admittitur probatio, acceleratque condemnationem hominis tamquam hæretici. (****) Iam vero qui ex ſuapte confeſſione hæreſeos conuincitur, licet reſipiſcat & eiuret errorem, damnatur ad condignam pœnitentiam vel

trarium, en remedium, hæreticum dicito, obtinebis omnia: religionis magna vis. Nemo non ignorat ſtatum clericorum corruptisſimum, adeoque inde ſimul colligit, nihil facilius fuiſſe, quam ſub horum dominatu tyrannico quascunque perpeti calamitates, ſub prætextu, quod *fauor fidei* hoc ſuadeat.

(c) De

vel ad perpetuos carceres, vt per omnem vitam in pane & aqua pœniteat. (****) Si relapsus est, licet resipiscat, iudici sæculari ad comburendum traditur, ita tamen, vt sacramenta pœnitentiæ & eucharistiæ non denegentur. (*****) Qui conuictus impœnitens manet ac pertinax, etiamsi relapsus non sit, flammis traditur. Idem supplicium manet eum, qui aliunde conuinci potest, licet ipse neget hæresin, ac fidem profiteatur catholicam. (******) Hæ sunt hæreticorum pœnæ nouis legibus constitutæ, (*******)

(*) *Director. inquis. part. 3. c. 38.*
(**) *C. 13. adiicimus X, de haeret. C. 8. de haeret. in 6.*
(***) *C. 8. eod.*
(****) *C. 7. eod.*
(*****) *C. 9. c. 15. X. de haeret.*
(******) *C. 4. de haeret. in 6.*
(*******) *Concil. Biterrit. 1246. c. 9. C. 13. X. de haeret.*
(********) *Direct. inquis. p. 2. c. 34.*

II.

Ordo autem procedendi is est. (c) Inquisitor mandatum a pontifice vel pontifi- *ordo procedendi.*

(c) De ordine procedendi contra hæreticos, & omnibus aliis quæ ad officium inquisitorum contra hæreticam prauitatem spectant, ex mente Romanæ ecclesiæ fusius agit

tificis vicariis acceptum exhibet episcopo seu eiusdem *vicario generali* & ministris tribunalium sæcularium, hosque adigit ad iurisiurandum de exsecutione legum ciuilium & ecclesiasticarum aduersus hæreticos. Primi inquisitores a principibus literas liberi commeatus & ab eorum ministris hoc iusiurandum tam rigide exegerunt, vt, si id facere detrectarent, ipsos excommunicarent, officiis remouerent, ciuitatesque interdicto premerent. Sed postquam certa tribunalia habent, eorumque iurisdictio agnita est; violentis illis mediis abstinent. Longinquis terris, si magnus ei campus est assignatus, inquisitor dare potest delegatos, sibimetque adiungere *vicarium generalem*. Habet autem promotorem seu fiscalem, (d) scribam, qui

agit IOANNES CALDERINVS *in tr. de hæreticis*, cui iungendæ sunt *quæstiones XXV. quæ frequentiori vsu in materia fiscali coram iudicibus fisci s. inquisitionis controuerti solent* collectæ a GABRIELE a QVEMADA. Infinitas etiam irregularitates in hoc processu collegit IOANNES a ROYAS quas vocat *singularia in fauorem fidei*, quæ revera *singularia* sunt, quia ab omni iure & ratione exorbitant.

(d) Prolixior est tractatio de ministris huius inquisitionis, vt hic referri possit. Planissime omnia conquisiuit a LIMBORCH *in histor. inquis.*

qui aliunde debet esse persona publica, veluti notarius apostolicus, pluresque *familiares*, qui suae & inquisitoris securitati arma gestant, suspectos in vincula rapiunt, secretique plerumque sunt denuntiatores. Pro natura & moribus prouinciae plures vel pauciores ministros habet, & quum in Hispania plurimum possit, duodecim ministrorum numerantur genera: quo ipso eius iurisdictio mirifice amplificatur, quum omnes illi homines in caussis cum *ciuilibus*, tum *criminalibus*, coram inquisitione non solum conueniendi sunt, sed & ipsi alios conueniant. (*)

(*) *Direct. part. 3. per tot.* PARAMO *de inquis. Tolet. l.* 3. 4. 5.

III.

Inquisitor munus suum solemni oratione in aede primaria, in qua proponit *edictum fidei*, (c) auspicatur. Sic adpellant *a monitoriis.*

inquis. lib. II. vbi *c.* 11. agit de *inquisitoribus*: *c. III.* de *vicariis & sociis inquisitoris*; *c. IV.* de *assessoribus & consultoribus necessariis pro officio inquisitionis*: *c. V.* de *promotore fiscali*, *c. VI.* de *notariis inquisitionis*: *c. VII.* de *iudice & receptore bonorum publicatorum*: *c. VIII.* de *exemtore & officialibus inquisitionis*: *c. IX.* de *familiaribus* siue *stipatoribus*.

(c) De hoc *edicto fidei* agit LIMBORCH *cit. tr. lib. IV. c.* 2. obseruatque, magna cum solen-

pellant monitum generale ad omnes homines, vt intra certum tempus eos omnes, qui hæreſeos, apoſtaſiæ ac ſimilium criminum ſuſpecti ſunt, denuntient, reuelentque, quæ norint. Terminus præſtituitur 30. vel 40. dierum, intra quem qui veniunt ac ſemet ipſos accuſant, liberantur a pœnis conſuetis: vnde *terminus gratiæ* audit. Hoc edictum non ſolum ſub auſpiciis muneris, ſed etiam in *viſitationibus* proponi ſolet. Poſthæc accuſationibus vel denuntiationibus aures præbet, vel ex officio, vt iudex ordinarius, ex ſola fama inquirit, & ſuſpectum, ſi grauatus eſt, in carcerem abripiendum iubet, interrogatque, licet tumultuarie, quia nouæ leges permittunt, vt cauſſæ hæreticorum ſummariter tractentur, & hæreſeos crimen, ceteris omnibus execrabilius, nullum fauorem (f) mereri videtur.

ſolennitate illud proponi die dominico præſtituto. Quin, vt illius diei ſolennitas tanto maior ſit, omnes ſermones eo die ſuſpenduntur, atque indulgentiæ XL dierum ad ſermonem illum venientibus promittuntur. Hoc facto, per ſuum Notarium ex ambone prælegi iubet *literas monitorias*, quæ ſunt ipſum *fidei edictum*, quod exhibet prælaudatus AVTOR *p.* 246.

(f) Meretur tamen eum fauorem ne *tumultuarie* procedatur, qu

tur. Inquisitor autem cuncta alta nocte premit, ne accusati vel ignem vltorem effugere, vel erroribus ceteros contaminare queant. Præparata caussa, adhibito episcopo vel vicario suo generali, itemque doctorum vel aliorum proborum virorum concilio, sententiam profert. (**) Sententia autem pro varietate diffamationis, suspicionis, conuictionis, item pœnitentiæ & impœnitentiæ, est varia. Pronuntiatur autem in loco publico, cum debita solemnitate: (g) & hoc ipsum est, quod Hispani

quod tamen, ipso Autore obseruante, fit, in quo ipso nihil crudelius excogitari potuit. Inde propullularunt egregia illa dogmata de *notorio*, vt sine processu in eo mox procedatur ad executionem.

(g) Plures huc pertinent obseruationes, quæ *actum fidei* absoluunt, relatæ a LIMBORCHIO *cit. l. lib. IV. c.* 41. 1] Inquisitor diem dominicum vel festum huic actui præfigit; 2] hunc parochi in singulis ecclesiis populo denunciant, & ecclesiam nominant, in qua inquisitor sermonem *de fide* habiturus sit: 3] omnibus huc confluentibus promittitur indulgentia XL. dierum: 4] pridie huius diei solennis e carceribus ad publicum actum fidei deducendi comam & barbam deponunt, vt designent, hæreticos in eam formam, in qua nati sunt, rediisse h. e. in filios iræ; 5] captiui, ornatu, quo in publicum spectaculum prodituri sunt, induuntur, diuerso

Hispani ACTVM FIDEI (*Auto de fè*) adpellant. Quem vt tanto celebriorem reddant, plerumque plures diuersorum criminum reos asseruant, quos simul supplicio tradant. Attollunt in loco frequenti suggestum, ex quo inquisitor vel socius verba facit ad populum de *fide*, deque erroribus reorum, quos in sublimi loco expositos ostendit populo. Denique sententia fertur ac singuli sine mora perimuntur.

(*) *C. 20. de haeret. in 6.*

(**) *Cl. 1. de haeret.*

IV

diuerso tamen modo, prout vel pœnitentes vel impœnitentes vel relapsi sunt, vt IDEM *p.* 369. declarat: 6) post solis ortum ecclesiæ cathedralis maior campana sonat, omnesque ad miserandum spectaculum inuitat: 7] honoratiores accedunt ad domum inquisitionis, vt rei cuiusque latus cingant: 8] Notarius S. officii nomina captiuorum recitat eo ordine, quo singuli nudis pedibus in processione ire debeant, simulque fideiussores ex honorationibus designat, qui eorum latera cingant: 9] Processionem præcedunt Dominicani cum vexillo f. officii, 10] templum intrantes sedibus locantur designatis, inquisitore cum suis consiliariis thronum a dextera occupante, rege vero thronum a sinistra: 11] Tum sermo a Dominicano quodam habetur *de fide & officio inquisitionis*, in quo actus fidei potissimum collocari solet: 12] finito sermone duo lectores cathedram alternis conscendunt, & sententias in singulos latas prælegunt.

(h) *En*

IV.

Qui conuicti aut violenta suspicione *pœna.* grauati, sed pœnitentes sunt, ii publice abiurata hæresi absoluuntur ab excommunicatione. Insigne pœnitentis accipiunt vestem, quam *saccum benedictum* (*sanbenito*) vocant, quæ est instar humeralis, cruce Andreana a tergo & in pectore signatam, quamque, quoad viuunt, gestare, ac certis diebus ad portam ecclesiæ cum cereo accenso in manibus se sistere, vel similem pœnitentiam agere tenentur. Nonnumquam in perpetuum carcerem detruduntur. (*) Qui conuicti sunt & impœnitentes, vel pœnitentes & relapsi; illi, si sunt in ordinibus, de gradu deiecti curiæ sæculari traduntur ad supplicium. (**) Equidem sententiæ inseritur formula, qua inquisitor & episcopus efficaciter intercedunt, vt citra mortis periculum iudex sententiam moderetur. (***) Sed formula nuda est, qua ecclesiastici iudices irregularitatis suspicionem amoliuntur. Nam si iudex vel recusaret, vel momentum differret exsequi leges imperiales, quæ vltimum supplicium in hæreticos constituunt, excommunicandus (h) foret. (****) Ad omnem scru-

(h) En hypocrisin turpissimam! mortem eorum

ſcrupulum amouendum, Paulus IV. ab hoc irregularitatis genere immunes declarauit, qui præſente pontifice in cauſſis criminalibus conſulti ſuffragantur ad mortem vel corporis mutilationem: quod a Pio V. probatum & ad omnes inquiſitores eorumque conſiliarios extenſum eſt. (*****) Actibus fidei interſunt iudices laici eorumque miniſtri, quibus ſimulatque rei traditi ſunt, diſcedunt eccleſiaſtici, laicisque permittunt, vt ſententiam reddant, exſequanturque ſubito. Atque hoc eſt in Hiſpania omnium ſpectaculorum maximum: quod vt eo terribilius reddant, impœnitentes, ſaccis nigris, quibus flaminæ infernales & dæmonum figuræ depictæ, indutos, in rogum coniiciunt. Hac ſeueritate opus eſſe exiſtimant, vt metu mali quidquid Iudæorum ac Maurorum ſupereſt, qui ingenium

eorum & quidem acerbiſſimam intendunt, pro quibus intercedunt: ne eccleſia ſanguinem ſitire videatur, hunc agunt ludum, in quo crudeli appetitu ſanguinem hæreticorum ſitiunt, in quo mores primitiuæ eccleſiæ mitisſimos prorſus depoſuerunt, & ſub veſte ouina lupum omnia deuorantem tegunt. Hæc vero AVTOR prudentisſimus ita enarrat, vt ſimul oſtendat, ſe ea minime cum cordatioribus approbare, vt etiam §. ſq. declarat.

nium nondum mutarunt, in officio contineatur.

(*) PARAMO *l.* 1. *t.* 2. *c.* 5.
(**) *C.* 9. *X. de haeret.*
(***) *C.* 27. *X. de verb. signif.*
(****) *C.* 8. *de haeret. in* 6.
(*****) PEGNA *in* 2. *part. direct. comm.* 20.

V.

Alia Francis sedet sententia, persuasis, ad vlciscenda crimina ecclesiastica, quum episcoporum sufficiat auctoritas, opus non esse delegatis extra ordinem, qui ad vltimum in tribunal ordinarium abire possent. Nam verendum est, ne homines, alienae iurisdictionis administri, mandati regulas migrent, culpasque ac suspiciones augeant exaggerentque, vt sit, quod agant. Porro inconcinnum est, vt in terris, in quibus per duo saecula haeretici non tolerantur, quotidie haeretici vel apostatae inuenti puniantur. Praeterea metus ille *hypocritas* quidem; at *vere Christianos* non faciet. Seueritas vtilis est reprimendis nascentibus haeresibus; sed si omni tempore atque omni loco ad praescriptum legum stricte adhibetur, sacra nostra exosa reddit, efficitque, vt iustitiae obtentu maxima mala patrentur. Haud postrema pars libertatis ecclesiae Gallicanae in eo posita est, quod has nouas leges & haec noua *Inquisitio, in Francia exul, improbatur.*

 tribu-

tribunalia, quæ nihil cum indole veteris ecclesiæ commune habent, procul habuimus.

Cap. XI.
DE SIMONIA.
I.

Simoniaci vnde audiant?

MAximum post hæresin crimen est *simonia*, quam & ipsam veteres sæpe hæresin apellant, quum vix fieri posse credant, vt ad emendas res spirituales accedat, qui a fide non aberrauerit. (i) Huic crimini nomen a Simone Mago, primo hæresiarcha, qui Petro pro donorum diuinorum communicatione aurum obtulit. (*) Celebre eiusdem criminis exemplum est in Veteri Testamento Gehasi, (k) Eliæ prophetæ

(i) Alii vt MOREAV *de la simonie c.* 23., hanc addit rationem, quod Simoniaci infinita subterfugia excogitare soleant, quibus simoniam tegant, & ita per indirectum eam defendant, vt licitam vt permissam. Quis vero curiam Romanam hac ratione ab hæresi excusabit, quæ itidem subterfugia talia conquirere solet, quibus praxin suam tegit, contra quam ex professo scripsit LAVNOIVS *de veneranda eccles. Romanæ circa Simoniam traditione.* Ceterum de Simonia præter LAVNOIVM egerunt IOANNES ANSILLON, MAVRITIVS, PERTSCHIVS, IAEGERVS aliique.

(k) Imposturam quidem singularem per *simula-*

phetæ famulus. (**) Obseruandum itaque est præceptum domini, apostolos ad prædicandum & mirabilia opera edenda emittentis, ac dicentis: *Gratis accepistis, gratis dabitis.* (***) Non vero imitandi sunt falsi doctores, quorum meminit Paulus, qui religionem *quæstui habent.* (****) Maiore ignominia verbum Dei & sacramenta obrui nequeunt, quam si rebus profanis ac pretio parabilibus æquiparantur; nec ministerium ecclesiasticum turpius fœdatur, quam si in mercimonium ac quæstum vertitur. (l)

(*) ACT. *VIII*, 18.
(**) 2. *Reg. V*, 20.
(***) MATTH. *X*, 8.
(****) 1. TIM. *VI*, 5.

II.

Simoniaci ergo sunt, qui prædicationem verbi & sacramentorum administra- *qui sint?*

mulationem commisit, sed non simile delictum, quod Simon, intentabat, adeoque frustra ad hoc prouocatur exemplum.

(l) Ita rectissime Autor subducit rationes, simulque tacite notat praxin communem, secundum quam plerique magis quæstum quærunt in beneficiis, quam vt officio sacro debito modo præsint, bonumque verum ecclesiæ quærant. Si ergo in hoc Simonia committitur, heu quam læta seges Simoniacorum vbique deprehenditur.

 (m) Quid

ſtrationem emunt vendunt, ſic, vt docere, baptizare, remittere peccata, ſine pretio recuſent. Simoniaci ſunt, qui ordinationem epiſcoporum, presbyterorum, diaconorum, aliorumque eccleſiæ miniſtrorum, & per conſequens collationem officiorum, & beneficiorum eccleſiaſticorum emunt vendunt. Nec ſolum collatio officiorum & beneficiorum; ſed & omnes actus eo pertinentes, vt electio, confirmatio, nominatio, præſentatio, reſignatio, exploratio, poſſeſſio, inauguratio, inſtrumentorum expeditio, debent eſſe gratuitæ. (m) (*) Damnatur etiam ſubtilitas

(m) Quid ergo de curiis Romanis dicendum, in quibus hæc omnia ingenti redimuntur pretio, & absque ære gratii nihil impetrari ſolet? An hæ habent ſingulare priuilegium, quo impune has redemtiones exercere posſint? Hoc ſi deeſt, vti omnino deeſt, vel in iis non committitur Simonia, vel Romana curia, omnibus ad imitandum propoſita, præ ceteris hoc vitio infecta eſt. Ego vero facile patrocinium eccleſiæ Romanæ præberem, ſi opus eſſet; oſtenderemque, in his negotiis expediendis pro certo pretio tale vitium non deprehendi, quod Simoni attribuunt, quamuis ſi in exceſſu peccetur, non tam *auaritiæ* non effugiant accipientes. Neque enim, quod ſufficit, his redemtionibus *ſpiritualium* emtio intenditur, alioquin nec ſalua

litas argutantium, *officium* quidem esse debere *gratuitum*; *beneficium* autem *pretio* æstimari posse. Nam beneficium ita officio innexum est, vt ab eo pactis priuatorum separari nequeat. Officium autem est res mere spiritualis. (**) Dispensatorum & defensorum officium olim versabatur in bonis ecclesiæ externis, & tamen concilium Calchedonense illud æque ac cetera omnia vendi prohibuit. (***) Canonum iure simoniaci sunt, qui aliquid exigunt pro licentia docendi (****); pro admissione ad vitam religiosam, cui pœnitentia & vberior perfectio proposita esse debet(*****); pro sepultura ecclesiastica; pro consecratione ecclesiarum; pro benedictione nuptiali (******). Hæ fere res illæ sunt, quæ in quæstum verti non debent.

(*) *C. 1. q. 1. c. 8.*
(**) *Pragmat. de elect. §. 4. & de annat. Concil. Trid. sess. 21. c. 1. sess. 24. c. 14. stat. Bles. art. 20.*
(***) *C. 1. q. 1. c. 8.*
(****) *t. t. X. de magistr.*
(*****) *C. 40. X. de simon.*
(******) *C. 8. c. 9. eod.*

III.

salua conscientia fructus beneficiorum percipi possent, qui pro *officio spirituali* percipiuntur.

 (n) In-

III.

non præcise ementes, Pretium, quod prohibetur, non consistit solum in pecunia numerata; sed & in quauis re, quæ pecunia æstimari potest; immo & in officiis alteri præstitis, licet æstimationis sint incertæ. Beneficia, quandoquidem de his maxime sermo est, dignitati personarum; non gratiæ, non retributioni, non aliis externis caussis danda sunt. Commendationibus tantum dignitas personarum collatoribus est proponenda.

IV.

sed quouis pacto sibi prospicientes, Venditionis vocabulo intelliguntur omnes contractus venditioni affines, vt locatio, conductio, census constitutio. (n) Nam iis temporibus, quibus feuda

(n) Interim tamen pontifices vtplurimum censum sibi reseruarunt pro concesfione exemtionum aliorumque iurium. Praxin hanc ita excusat pontifex in *c. 6. X. de relig. dom. nos quoque cum libertatis priuilegium vel protectionis præsidium aliquibus ecclesiis indulgemus, gratis accipimus censum gratis oblatum, & in literis nostris ad successorum nostrorum memoriam census etiam exprimimus quantitatem.* Vides inuolucra, quibus sese hoc vitium (loquor ex hypothesi Romanæ ecclesiæ) tegat. Gratis quod offertur, non constituit Simoniam, & tamen nisi offeratur, nihil impetratur.

(o) Hoc

feuda & bona censitica constitui cœpere, idem de beneficiis ecclesiasticis nonnulli facere audebant: quod improbatum. (*) Prohibitum est etiam rem spiritualem beneficiorum licet cum re temporali locare. Horum contractuum anima est consensus, quem in hoc argumento semper eruere magni laboris est, & ad crimen determinandum necessarium. Non enim absolute prohibemur occasione functionum spiritualium accipere, quod donatur (o) non ex *pacto*. (**) Christus ipse apostolis permittit viuere sumtibus eorum, quos docent, quum dignus sit, qui laborat, mercede sua. (***) Ipse indulsit, vt sanctæ mulieres comites de bonis suis ei suppeditarent. (****) Vt sacerdotes veteris Testamenti vixere ex altari; sic dominus vult, vt annuntiantes euangelium ex euangelio viuant. Et si populo

(o) Hoc modo honoraria a Simonia excusari solent, quod *pactum* in iis desit. Hoc modo forsan se purgabit ecclesia Romana, quod nunquam paciscatur cum illis, quibus per *bullas* vel *signaturas* aliquid concedit. Quia vero Roma nihil gratis præstat, euidens est, hos, qui aliquid in curia hac petunt, tacite promittere, se pretia consueta soluturos esse. Sic pactum quidem deest *expressum*, nunquam *tacitum*.

 (p) Non

lo ſpiritualia profundimus, quid iuſtius, quam vt temporalia metamus.? (*****)

(*) *t.t. X. ne prælati vices.*
(**) *C. 18. X. de ſim.*
(***) LVC. *X*, 7.
(****) LVC. *VIII*, 3.
(*****) 1. *Cor. IX*, 3. *Vid. part. II. c. 10.*

V.

non retributionem ſponte oblatam accipientes. Igitur diſtinguendum inter *retributionem permiſſam*, & inter quæſtum ſeu *mercimonium* prohibitum. Non enim ſimoniacum eſt, accipere, quod ſponte offertur intuitu functionum noſtrarum ſacrarum; licet canones hoc nonnumquam ad maiorem cautionem prohibuerint, quia in foro externo haud facile diſcernitur, num retributio ſit plane libera, neque arte quadam ab accipiente elicita. Nec ſimoniacum eſt, accipere, immo & in iudicio proſequi (p), retributiones, veteri obſeruantia, legibusque & ſtatutis locorum præſcriptas (*); licet ab initio innoxiæ non fuerint: modo animus purus, nec alia ſit intentio, quam vt neceſſaria vitæ ſubſidia habeamus. Ex hoc principio excuſantur annatæ

(p) Non improbo Autoris ſententiam; aſt ſimul inde infero, vix dari caſum, quo non excuſari poſſit hoc vitium, ſi *ambitum eccleſiaſticum* excipias.

(q) Sed

natæ & quidquid pontifici datur pro beneficiorum prouiſionibus, quod ſpeciem tributi præbet, quale eccleſiæ neceſſitatibus aulæ Romanæ ſuppeditandum recepit (**). Idem dicendum de iure deportus; de iuribus tabularii, & cancellariæ, quæ vſu inualeſcere poſſunt, ſi ſint modica. (***)

(*) *C. 42. X. de ſim.*

(**) *S. Thomas 2. 2. q. 200. art. 2. 3. Pragmat. de annat. §. voluit tamen.*

(***) *Concil. Trid. ſeſſ. 21. c. 1.*

VI.

Simonia multiplex, Simoniacum autem eſt, de re ſpirituali quocumque modo paciſci aut conuentionem inire, veluti ſi dicerem: Non prædicabo, non ſacramentum hocce adminiſtrabo, non conferam, non reſignabo tibi hoc beneficium, niſi dederis mihi centum. Vel ſi alter diceret: Quot tibi dari vis, vt des? Immo ne quidem diſerta & craſſa huiusmodi conuentione, ſed animo ſolo ſimonia committitur, quibuscumque verbis vtaris, immo etiamſi verba non interueniant, (q) quum Deus cor reſpiciat;

(q) Sed ita excuſatio, quam Autor in gratiam curiæ Romanæ adfert, corruit, quia licet hic deſit *pactum*, vt dixi modo, mente tamen intenditur datio pretii conſueti pro pallio, pro confirmationibus &c. imo etiam curia

ſpiciat; immo ne quidem opus eſt, vt conuentio impleta ſit. Interim hi diuerſi gradus naturam criminis alterant. Vnde doctores diſtinguunt inter ſimoniam *mentalem*, *conuentionalem* & *realem*. (*) *Mentalis* eſt, quæ intra voluntatem ſubſiſtit, nec in actum externum prorumpit, veluti ſi collatori munuſculum offero ſub ſpe obtinendi beneficii; de qua tamen nullam mentionem facio. Hæc ſimonia, ad forum conſcientiæ remittenda, in foro externo habet impunitatem. *Conuentionalis* eſt, quæ ſe exſerit per pactum expreſſum vel tacitum, verbis ac ſignis declaratum; ſic vt alter alterius propoſitum perſpexerit, licet impletum non ſit. Horum vterque plecti poteſt in foro externo. *Realis* denique ea eſt, quæ vtrimque adimpleta. Et hanc quidem maxime deteſtantur canones, qui omnes ad eam concurrentes, veluti proxenetas, depoſitarios, ſimoniacos declarant.

mentalis, *conuentionalis,* *realis.*

(*) NAVARR. *Man. c. 23. n. 103. &c. Gloſſ. in C. Vn. de Cleric. non reſid. in 6.*

VII.

pœnæ. Pœnæ huius criminis ſunt, clericorum quidem, deiectio e gradu; laicorum, excom-

ria Romana mente quoque pretium hoc intendit, & pro illo omnia expedit.

(t) Et

excommunicatio. (r) Praeterea ſimoniaci nullum ex hoc crimine fructum reportare debent. Vnde veteres canones ordinationes ſimoniacas irritas declararunt, i. e. illicitas, prout de haereticis diximus; vt, qui ita ordinati ſunt, officium facere non poſſint, ni irregulares videri velint. Collatio beneficii ſimoniaca abſolute nulla eſt, & beneficium vacuum manet ac *impetrabile*; immo poſſeſſor ſimoniacus ad fructus perceptos reſtituendos obligatur. Immo etiam ceteris beneficiis, ſi qua habet, excidit ſpoliaturque.

VIII.

Simoniae ſpecies vel adiunctum ſaepe eſt *fiducia*, (s) quam in cauſſis beneficiariis *confidentia eſt Simoniae ſpecies.*

(r) Et iurium, quibus abutuntur, priuatio. Sic patroni eccleſias vendentes merito iure patronatus priuantur. Imperatoribus imprimis hoc vitium imputatum eſt in collationibus epiſcopatuum, nec negari poteſt, magnopere hic peccatum fuiſſe, vt tempora HENRICI IV. & V. docent. Vtrum vero pontifici ex hac cauſa ius fuerit, imperatores, iure ſuo abutentes, inueſtitura hac priuandi, vel inde dubium eſt, quod pontificis poteſtas tam exorbitans in imperatores & reges nondum probata fuerit.

(s) Plures obſeruationes circa hanc materiam tangit atque examinat FLAMINIVS PARISIVS *de confidentia beneficiali*, ita tamen

ariis, haud inconcinne *fidei commissum* adpellares. Est enim pactum, quo alteri beneficium ea lege traditur, vt fructus, vel post certum tempus ipsum titulum, alteri reddat. Prioris exemplum sit militum ductor, qui impetratum a rege pingue beneficium conferendum curat in fratrem aut sacellanum, vt modica pensione contentus maiorem redituum partem ipsi tradat. Posterius faciunt, qui pingue quoddam beneficium, vniuersæ familiæ alendæ idoneum, familiæ seruaturi, post mortem titulati curant, vt beneficium conferatur amico, qui id veluti depositum custodiat, dum puer e familia, cui id destinatur, legitimam ætatem attigerit. Hæc ingeniosa fraus exeunte sæculo XVI. Francis nostris fuit commendatissima, quum multa maiora beneficia, immo & episcopatus, alieno nomine possiderentur a feminis & ab hæreticis. Huius criminis eædem pœnæ sunt, quæ simoniæ. Nam præter restitutionem locum habet excommunicatio ipso facto

men eas explicat, vt hæc *fiducia* semper a vitio purgari posfit. In fraudem legis hanc ten dere & excogitatam fuisse, nemo negauerit; sed quid non mortalia pectora cogit vsus inueteratus!

(t) Cum

cto.& omnium reliquorum beneficiorum priuatio. (*)

(*) *Constit. Pii V. d. 1. Iun. 1569.*

CAP. XII.

DE HOMICIDIO ET DE CONCVBINATV.

I.

HActenus de criminibus, quibus maxime diuina maiestas læditur; sequuntur, quæ in homines committuntur, in quibus familiam ducit homicidium, (t) homicidiique atrocissima species assassinium, quod consistit in locata opera ad occidendum alterum. Con- *Assassinia,*

(t) Cum in iure canonico vtrice in hunc finem *criminum* materia tradatur, vt censuræ, in ea constitutæ per concilia & pontificum decreta, inde liqueant, commentatione prolixiori supersedebo, cum *criminum* primaria ratio in iure ciuili excutienda sit. Paucis tantum obseruo: (I) olim quæuis crimina grauiora, quatenus publice nota erant, eiectione punita fuisse, vt ecclesiæ sua constaret integritas: (II) eiectos tamen, peracta duriori pœnitentia receptos fuisse: (III) paulatim tamen vbi pro occultis etiam criminibus satisfaciendum esse consilerunt doctores ecclesiæ, pœnitentiarum varia genera introducta fuisse, a delinquentibus per certa annorum curricula subeunda, de quibus antiquorum conciliorum canones pleni sunt.

Concilium Lugdunense II. non solum in hos homines, & qui eorum operam conducunt; sed etiam in eorum fautores & receptatores statuit excommunicationem & priuationem omnium officiorum & beneficiorum. (*) Duella quoque legibus ecclesiasticis (**) prohibita sunt, ex quo barbarorum moribus inueterata publice inibantur, æque ac torneamenta. (***) Vt sepultura ecclesiastica priuandi sint, qui in duellis occumbunt. (****) Sed hæc male obseruantur, belle succedentibus torneamentis, & in Hispania concursationibus cum tauris, quæ sub iisdem pœnis sunt prohibitæ. Sunt etiam seueræ pœnæ statutæ in eos, qui abortus procurant, animasque infantium baptismo priuatorum salute priuant (*****); in parentes, qui partum exponunt; qui infantes in lecto secum iacentes in somno suffocant. (******)

duella,

torneamenta,

procurationes abortus probibitæ.

(*) *C. 1. de homic. in 6.*
(**) *t. t. X. de purg. vulg. t. t. X. de cleric. pugn. in duell.*
(***) *t. t. X. de torn. Concil. Trid. sess. 25. c. 19.*
(****) *Constit. Pii V. d. 1. Nou. 1567.*
(*****) *C. 20. X. de homic.*
(******) *C. vlt. X. de his qui fil. occid.*

II.

homicidia, Homicidium clericorum, & quæuis clerico illata vis, acerbissime vindicatur.

Qui

Qui clericum extra casum inculpatæ tutelæ verberibus afficit, ipso facto (u) excommunicatus censetur (*); & qui vasallus episcopi aut patronus presbyteri cædem molitur, feudo vel iure patronatus excidit. (**) Similiter clerici, qui aliis vim inferunt, atrocibus pœnis castigantur. Iis enim, ne quidem iusto bello, arma gestare permissum. (***) Clericus percussor officio priuatur (****), & si quem, etiam casu, occidit, irregularis fit, nisi casus præuideri non potuit, & clericus versatus sit in re licita, veluti sacerdos ille, qui tintinnabulum pulsans impulsu illo tintinnabulum præcipitauit in puerum adstantem, qui necatus est. (*****) Qui semetipsos interimunt, peccatores impœnitentes habentur, priuanturque ecclesiastica sepultura & precum fructu. (******)

(*) *C.* 17. *q.* 4. *c.* 29.
(**) *C.* 12. *X. de pœnis.*
(***) *C.* 23. *q.* 8. *c.* 6.

(****)

(u) Hoc facinus *sacrilegium grande* constituit, quia clericus spiritualis & sacrata persona est, cuius violatione Deus ipse lædi videtur. Nec ab hoc reatu excipiuntur reges & principes, qui prælatum forsan carceribus mancipant, sed vt securi tutique esse possint, petere debent ad minimum absolutionem ad cautelam, vt loquuntur.

Tt (x) Nec

(***) *C. 1. X. de cler. perercuff.*
(*****) *C. 23. X. de homicid.*
(******) *C. 23. q. 1. c. 12.*

III.

adulteri qui sint? Proximum ab homicidio crimen est adulterium, quo pertinent omnes illicitæ coniunctiones, quibus genuini natales vitiantur, natique opprobrio & infamia obruuntur. Huius generis crimina ad præscriptum iuris diuini seuere vlciscitur ecclesia, virique adulterium æque ac vxoris, si noscitur, condemnat. (*) In Francia tamen iudex ecclesiasticus in laicos adulteros in foro externo non animaduertit. Adulterium impedit matrimonium, contrahendum inter eos, qui id commiserunt promisso matrimonio, si liberi fuerint. (**) Omnis coniunctio vel concubinatus viuo marito aut viuente vxore est reuera adulterium.

(*) *C. 32. q. 1. c. vlt.*
(**) *C. 31. q. 1. c. 5.*

IV.

concubinatus prohibitus. Concubinatus, iure ciuili toleratus vel saltem impunitus, iure ecclesiastico crimen reputatur. (x) Laici, siue coniugati,

(x) Nec a stupro & fornicatione distinguitur. Vnde pedetentim factum, vt iura, olim concubinatui, legibus permisso, data, ad stuprum & liberos inde natos hodie applicata fuerint.

iugati, siue cælibes, in hoc crimine hærentes, ab ordinario ex officio sunt reprehendendi, & post trinam admonitionem, si parere nolunt, excommunicandi. (*) Concubinæ autem ex locis, quibus scandalo sunt, manu militari expelluntur. Clericorum concubinatus maius flagitium inuoluit, primis sæculis inauditum. Non enim ordinabantur, nisi qui lecti & assidua probitate conspicui essent; inferiores autem, quorum maior numerus, plerique vxores habuere. Sed sæculo X. clericorum, etiam presbyterorum, concubinatus publico vsu sic vulgatus erat, vt propemodum permissus crederetur. Vnde plures constitutiones natæ. (**) Plebi iniunctum, ne Missam concubinarii frequentet, officio priuandi. (***) Sed malo intenso, pœnarum rigor remissus. Ex sententia concilii Basileensis (****) huiusmodi homines statim fructu trimestri beneficiorum, &, si intra terminum concubinas non dimittunt, ipsis

fuerint. Sic olim naturales tantum legitimabantur, quod hodie ad eos, qui ex stupro nati sunt, applicant: olim ex stupro natis alimenta non debebantur, bene tamen naturalibus, quod hodie ex stupro natis applicatur &c.

ipsis beneficiis priuandi sunt. Si qui ad vomitum redeunt, irregulares censentur. Concinit huic decreto ius nostrum, (*****) temperatque, concilium Tridentinum, (******) statuendo, vt post primam admonitionem tertia; post secundam omnibus fructibus priuentur & suspendantur; post tertiam beneficio destituantur & irregulares censeantur. Si redeunt ad ingenium, excommunicantur. Concubinæ autem intuitu clericorum non solum eæ reputantur, de quibus id certum est; sed etiam omnis generis feminæ, in quas cadit suspicio (y) (*******). Puniuntur etiam vel minima delicta, quibus clerici violant votum continentiæ. Olim post pœnitentiam decennalem

(y) *Subintroductarum* fit mentio in *cit. c.* 5. *D.* 32. quæ sub specie *pietatis* cohabitabant cum clericis, cœlibatum strenue profitentes, & semet a concubinis distinguentes, vt ut de concubinatu admodum essent suspectæ. Seculo III iam talium mulierum consortium cum clericis viguisse palam est, quod tam altos radices egerat, vt per aliquot secula eradicari non potuerit. Nomen ex amore, Christianis imprimis colendo, assumserant, seque *Agapetas* dixere. Præter concilia etiam leges ciuiles huiusmodi suspecta consortia reprobarunt atque prohibuerunt, vt docet *l.* 19. *C. de episc. & cler.* conf. ESPENCAEVS *lib. VI. de continent c.* 12.

(z) Quod

lem demum veniam sunt consecuti; veteres autem eos sine mora remouerunt. (*******) Clericus, qui contra naturam luxuriatur, carceri perpetuo ad perpetuam agendam pœnitentiam mancipatur, vt ab oculis populi tanti sceleris memoria remoueatur. (********)

Sodomia clericorum.

(*) *Concil. Trid. sess.* 24. *c.* 8.

(**) PETRVS DAMIAN. *opusc.* 11. *in. opusc.* 18. *c.* 4. *& differt.* 2.

(***) *c.* 5. *D.* 32.

(****) *sess.* 20.

(*****) *Pragmat. tit.* 19. 20. *& concordatum tit.* 32.

(******) *sess.* 25. *c.* 14.

(*******) *c.* 5. *D.* 32.

(********) *c. vlt. D.* 61. *c.* 4. *D.* 81.

(*********) *C.* 4. *X. de excess. prael. C.* 13. *X. de vit. & honest. cler.*

CAP. XIII.

DE VSVRIS.

I.

Ratione contrectationis & vsurpationis rei alienæ, non furtum solum & spolium damnat ecclesia; sed etiam vsuras reiicit, iure ciuili paganis permissas, nec Iudæis iure diuino intuitu extraneorum (z) interdictas, (*) ast intuitu

Pro vsu rei fungibilis nihil;

(z) Quod ius gentium postulabat, vt æquali iure cum ceteris fruerentur gentibus. Cum enim hæ vi commerciorum vsuras a Iudæis

tu proximi prohibitas. Iam vero Christus, optimus legum interpres, non solum docuit, quemlibet hominem esse nostrum proximum (**); sed etiam diserte præcepit, vt mutuum demus, (a) nihil

dæis acciperent; nec his adimi potuit facultas, ab extraneis eas exigendi. Peculiaris vero ratio reipublicæ iudaicæ non permisit, vt iudæus a iudæo vsuras acciperet, quo quilibet in populo eo magis ad regulas amoris erga proximum exercendas assuefieret.

(a) Præceptum singulare *amoris* hoc ipso inculcauit, nec tantum de vsuris non percipiendis sensisse, sed plus intendisse videtur. Amor necessitatibus proximi etiam tunc succurrere suadet inculcatque, si vel maxime periculum quoddam sortis admittendæ probabiliter adsit. Iudæi se satis suo fecisse officio legemque obseruasse credebant, si modo puras ab vsuris manus retinerent, vtut de cetero essent immisericordes, ab omni alieni amore, & auaritiæ dediti. Saluator noster hos mores reprobat ostenditque, tunc verum exerceri demum amorem, si etiam mutuum detur in necessitate summa constituto, a quo sortis restitutionem ne quidem sperare possimus. Legem itaque *summi amoris* contra iudæorum interpretationem & traditionem explicauit; non legem de *vsuris* tulit, quam nec repetere necesse fuit, quia Iudæi eandem *ad literam* sancte obseruabant. Enimuero nec in mutuo, quod faciunt canonistæ, subsistendum, sed ex generali intentione saluatoris etiam aliis in rebus indigentibus

nihil inde ſperantes. (***) Eaque conſtans & perpetua eccleſiæ catholicæ ſententia fuit, neque ex pecunia, neque ex ceteris rebus fungibilibus, quæ ſecundum quantitatem æſtimantur, h.e. quæ pondere, numero & menſura conſtant, veluti frumento, vino &c. mutuo datis, quæſtum eſſe (b) faciendum. (****) Idque ex ea ratione, quia contractibus propoſita eſt ſumma æqualitas, vt alter, quod ipſi expedit, obtineat pro eo, quod alteri expedit. Quod videre eſt in permutationibus, vbi quod æqualitati deeſt, pecunia ſuppletur. Sic in emtione venditione id agitur, vt pretium merci quam poteſt fieri

tibus ſuccurrendum v. e. gratuitam habitationem eis dando, nudos veſtiendo, eſurientes paſcendo cibo & potu ſine ſpe lucri &c. Sicuti vero hæc lex tantum erga eos exercenda, qui noſtra ope in neceſſitatibus indigent, ita in contrarium, qui illam non appetunt, non deſiderant, ſed ſolius commercii cauſa noſtram pecuniam petunt, non minus aliquid lucelli ab his petere licet, ac quidem pro vſu tabernæ vel ædium lucrum aliquod petere permiſſum, nec vllibi a ſaluatore interdictum eſt.

(b) Sed hæc interpretatio in eadem principia impingit, quibus phariſæi deprauauerant iuris Moſaici prudentiam. Ita legem amoris ex *verbis* æſtimant, verum autem ſenſum prætereunt.

 (c) Sup-

fieri exactissime aequetur. Deinde quod lege humanitatis iubemur res innoxiae humanitatis, quae nobis non necessariae sunt, & alteri prosunt, alteri concedere, vt, erranti viam monstrare, lumen accendere. Quod est fundamentum contractuum gratuitorum, vt mutui & depositi. Amico enim officium custodiendi eius pecuniam eadem solertia, qua meam, detrectari non potest, & iniustus foret, qui ob hoc officium praemium posceret. Pari ratione amico, de cuius candore persuasus sum, non deneganda est pecunia, mihi inutilis & ipsi necessaria; quam si stato tempore reddit, nihil amplius saluo iure (c) petere possum.

(*) LEV. *XXV*, 36. 37.
(**) *Luc. X*, 29.
(***) *Luc. VI*, 34. 35.
(****) *Conc. Nicaen. c. 17. C. 14. q. 3. & 4. per tot.*

II.

(c) Supponit Autor casum, quo pecunia apud me inutilis deprehenditur. Quid vero si ego eam, quod semper fieri potest, impendere potuissem in rerum immobilium, quae fructus ferunt, acquisitionem, annon priuor hoc mutuo vsu meae pecuniae? Quid si alter meam pecuniam ad eundem finem petat, vt fundum sibi comparet, vtque fructus lucretur? Debitor commodo pecuniae meae fruitur; ego vero eodem carere teneor,

II.

Aliud dicendum de certis corporibus, veluti de vtensilibus, de equo, domo, in quibus proprietas distinguitur ab vsu, quem præstant salua substantia, licet deteriora fiant. (*) Quæ licet gratis concedi possint; iniustum tamen non est, pretium pro vsu eorum postulare. Nam licet post vsum corpus reddatur, non tamen prorsus idem redditur, quod datum est. Vsu enim atteritur plus minusue pro vsus diuturnitate & modo: & illa attritio pretio æstimari potest ad obtinendam perfectam æqualitatem. Hoc est fundamentum pretii locationis, quod longa consuetudine æqualitatem illam superare potest, quum multi sint, qui sæpe eodem tempore eiusdem rei vsu opus habent. Sed qui ad annum mille mutuatur, & post annum mille restituit, exacte reddit, quod accepit, vt iure nihil amplius postulare queas. (d)

pro vsu rei non fungibilis aliquid peti potest.

(*) S. THOM. 2. 2. *q.* 78. *art. in corp.*

III.

neor, qui eodem commodo frui poteram. Quodsi ergo in gratiam alterius huic commodo renuncio, nihil æquius est, quam vt alter mihi partem quamdam commodorum, pecunia mea quæsitorum, concedat.

(d) Sed petitur hic quod est in principio:

III.

pro vsu pecuniæ meæ quibus casibus vsuras petere possim?

Duo tamen sunt necessaria: primum, pecuniam tibi, quum mutuo dares, fuisse inutilem (e); alterum, vt stato tempore sit reddita. Nam si restitutio differtur, & ex mora tibi damnum enascitur; iustum est, vt tibi id resarciatur, officiumque amico præstitum non noceat rei tuæ familiari. Et quoniam probatio & æstimatio eius, quod interest, in foro externo difficilis est; leges ciuiles id semper, vbi debitor in mora est, præsumunt, & nostris in prouinciis ad vicesimam reducunt annuam. Atque ex hoc fundamento in iudiciis *interesse* (f) adiudicatur postulantibus.

pro *attritione* non soluitur locarium in rerum locatione, sed pro fructibus, pro vsu, pro commodis. Ager locatus per vsum non deterior redditur, nec attritioni subiectus est, ideo tamen admittit locarium, quia vsu rei in gratiam alterius dominus se priuat. Idem de *pecunia* mutuo data dicendum. Quid est enim aliud *vsura*, quam *merces pro vsu pecuniæ?*

(e) Hunc casum semper eludere possunt creditores mutuo dantes, quia nunquam boni patresfamilias pecuniam otiosam domi conseruare solent.

(f) Imo plerique, quo vsuras palliant, sub nomine eius, quod *interest*, illas exigunt, petunt, sibique stipulantur. Denique casus,

bus. (*) Similiter si pecunia mutuo data mihi necessaria vel vtilis foret ad redimendum censum, ad annonam comparandam, quæ angustior post redditur; item si interea prædium magni prouentus exiguo pretio emere potuissem; iure lucri cessantis & damni emergentis restitutionem postulo (**). Et quia mercatores continuo nummos in comparandis mercibus vtiliter collocare possunt; licet eis *interesse* h. e. pro lucro cessante aliquid petere: quod tamen certum & *radicatum* esse debet, veluti si arator sumeret frumentum ad sementem faciendum. (***)

(*) *Gloss. in c. 8. X. de vsur.*
(**) *Thomas 2. 2. q. 78. art. 2. ad 1. & ibi Caietan.*
(***) *C. 6. & c. nauig. in fin. X. de vsur.*

IV.

Vsuræ vitium non habent 1) societates mercatoriæ.

Pecuniæ fructus permittitur porro, si contractus magis in societatem inclinat, quam in mutuum. Si duo in societatem negotiatoriam coeunt, quorum alter pecuniam confert, alter operam; iustum est, vt lucrum æque ac damnum

sus, quos Autor subiungit, ita comparati sunt, vt semper fere vsuras petere permissum sit, præsterque, vsuras intra modum generatim permittere, quam ansam infinitis litigiis dare, quæ ex probatione eius, quod interest, nascuntur.

(g) Hor-

mnum partiantur: quod est fundamentum *assecurationis* ac ceterorum contractuum maritimorum. Constituitur pecunia in lembum mercatorium, ea lege, vt, lembo pereunte, pecunia amissa sit; lembo redeunte, ingens lucrum capiatur. In hoc negotio nullum mutuum: (g) manet enim quisque pecuniae suae dominus. Est potius emtio spei, vt qui retis iactum emeret. (*)

(*) *l. 8. de contrah. emt.*

V.

2) census annui, Alius pecuniae legitimus fructus nascitur e censuum constitutione, quam post longam fluctuationem adprobauit ecclesia. (*) Permissum enim est, praedium quingentorum annuorum vendere pro decies mille cum pacto de retrouendendo pro eodem pretio in perpetuum, vt tamen ad redemtionem cogi non possimus. Cur igitur non liceret decies mille accipere & annuum censum quingentorum pendere, eaque de re creditori in fundo vel in aliis rebus, in quibus

(g) Horrent tantum nomen *mutui*, licet simile negotium peragatur, & ita contrahentes eo tantum secundum hanc doctrinam eniti debent; quo naturam *mutui* tegant, id quod etiam felici successu factum est in emtionibus annuorum redituum, vt res ipsa loquitur, de quibus AVTOR *seq. §.*

(h) Sed

quibus securus esse potest, hypothecam constituere? Atque hoc modo census constituuntur: quod negotium toto cælo differt a mutuo, quia sors alienatur in perpetuum, ita vt repeti nequeat, (h) quoad creditor de census solutione securus est.

(*) *C. 6 X. de vsur. constit. Martin. V. & Calixti III. extrauag. comm. de emtion. Constit. Pii V.* 1564.

VI.

Permissi quoque sunt reditus ex contractu vitalitio, veluti si Nosocomio cuidam do decies mille, vt quoad vixero mihi det mille annuos. Hoc enim est donatio sub conditione onerosa facta, vel, si mauis, venditio lucri fortuiti, quia contingere potest, vt postridie viuere desinam. Noua species similis ae- *3) reditus vitalitii,*

que-

(h) Sed supponamus, *mutuum* deesse externo colore, *implicite* tamen reuera adest, idemque consequor ex hoc negotio, quod ex contractu vsurario. Ita stricte verba Christi: *mutuum date*, accipiunt, & iudaice cortici verborum inhærentes verum sensum amittunt. Nec adeo negotium quoad intentionem Christi, inde alteratur, vtrum sors repeti possit, an vero omnis repetitio denegetur, quia pro hac perpetua alienatione perpetuum lucrum capio, & quidem ex bonis alterius, perpetuo hoc onere grauatis.

(i) Tunc

questus, quæ proxime ad vsuras accedit, est institutum *montium pietatis*,
4) *montes pietatis.* qui vocantur. (*) Quod nomen inde habent, quod pauperes eo recurrere, necessitatibusque promtum auxilium arcessere possunt. (i) Sunt autem montes pietatis emporia, in quibus iis, qui pignora adferunt, datur tantum pecuniæ, quantum postulant. Quæ si stato tempore reluunt, præter pecuniam mutuo sumtam soluunt modicum pro labore scribendi, pignora custodiendi, proque scribarum salario. Si fallunt, pignora venduntur, pretiumque, deducto debito ac deductis deducendis, debitori restituitur. Talia instituta in Italia ac in Belgio celebrantur. Paucis: contractus legibus principum Christianorum adprobati, & longa consuetudine inueterati, temere ac sine consideratione *vtilitatis publicæ* ac fundamentorum iurisprudentiæ, non sunt damnandi.

(i) Tunc vero pietatis infucatæ montes forent, si gratis indigentibus succurreretur, omnesque alii prætextus abesse iuberentur. Sed vide, quam se torqueat huius iuris ratio, ne *vsuras* quodammodo sapere videatur, quibus difficultatibus supersedere potuissent eius conditores, si præconceptam opinionem de *mutuo vsurario* deposuissent.

(k) Sa-

nandi. (k) Aufert homini ſuum, qui indebitum reſtitui poſtulat. Interim in foro externo in negotio pecuniario multa adprobantur, quæ in foro conſcientiæ non conſiſtunt. Nam leges ciuiles ad euitandum maius malum ſæpe minus permittunt, & hominum conſuetudines vetuſtiſſimæ nullo tempore vincent obſeruantiam legis Dei(**). In primis cautione opus in allegatione lucri ceſſantis & damni emergentis: in cuius æſtimatione facile fallimur, ſi non credimus dicto Apoſtoli: *qui diuites fieri cupiunt, in varias tentationes incidunt* (***) & Chriſto, dicenti, fieri non poſſe, vt Deo ſimul & mammoni ſeruiamus. (****) Hæc qui penſitat, in dubio ſuum potius iactabit, quam alieno damno diteſcere cupiet.

(*) *Bulla Leonis X. in concil. Later. ſeſſ. 10. init.*

(**) THO.

(k) Satis prudenter Autor iudicat, oſtenditque, leges *amoris*, quæ etiam per ſuam naturam liberæ eſſe debent, non ſemper in ſtatu ciuili applicari & in vſum deduci poſſe. Multa committenda ſunt ſingulorum conſcientiis, quibus leges proprie non dantur. Hoc monitum ſi pontifices patresque obſeruaſſent, nec tam rigide de *vſuras* damnaſſent, multis aliis abuſibus haud anſam dediſſent, quæ plus detrimenti attulerunt rebuspublicis, quam moderatæ vſuræ.

(l) Hunc

(**) THOMAS. *d. q.* 78. *art.* 1. *ad* 3.
(***) I. TIM. *VI*, 9.
(****) MATTH. *VI*, 24.

VII.

vsuræ proprie dictæ prohibitæ. Proprie sic dictæ vsuræ sunt lucrum, quod ex mero mutuo capitur, ita vt post termini lapsum plus exigatur, quam mutuo datum est, siue ex chirographo, siue ex pignore, siue sub specie pœnæ, venditionis, hypothecæ, vel cuiuscumque contractus liciti: nam modi fere vsuras palliandi infiniti sunt. Fundamentum semper exquirendum, ac dispiciendum est bona fide, num lucrum quæsitum sit, an damnum saltem euitare voluerimus. Vsuræ itaque Christianis omnibus sunt prohibitæ. Concilium Lateranense III. vsurarios sacramentis & ecclesiastica sepultura priuandos, & oblationes eorum repudiandas esse (1) censet. (*) Concilium Lugdunense II. prohibet, ne eis hospitia præbeantur, ne ædes eis locentur. (**) Ipsi non solum, sed & liberi ac heredes eorum tenentur vsuras restituere. (***) Meliori iure seuerioribus

(1) Hunc in finem ne forsan per testamenta aliquid ecclesiis relinquant, clericosque hoc modo inuitent, ne ab vsurariis aliquid lucrentur, prohibitum est, ne testamenta vsurarii condere possint; quamuis forsan hæc prohibitio nunquam in praxin deducta fuerit.

bus pœnis caſtigantur clerici vſurarii, qui præ ceteris Chriſtianis turpe lucrum fugere, & humana ſpernere debent.(****) Concilium Nicænum (*****) ab officio eos remouendos cenſet, quod pluribus canonibus repetitum. (******)

(*) *C.* 3. *X. de vſur. C.* 14. *q.* 5.

(**) *C.* 1. *de vſur. in* 6.

(***) *C.* 14. *q.* 6. *c.* 9.

(****) *C.* 14. *q.* 4. *c. nec hoc.*

(*****) *C.* 17. *D.* 46.

(******) *Diſt.* 47. *per tot.*

VIII.

Crimen falſi gliſcere cœpit inter clericos, ex quo Roma arceſſi cœperunt literæ gratiæ vel iuſtitiæ. Quod apparet ex conſtitutionibus Innocentii III: præſertim ea, qua falſarum bullarum fabricatores excommunicandos cenſet, & eos, qui eas in ſubſidium vocant, e beneficiis exturbandos. (*) Agentes in rebus, qui nunc inſtituti ſunt, præſtant, vt falſa difficulter & raro committi poſſint. De ceteris criminibus nihil ſingulare habent canones, Eccleſia enim non ſolum ea, quæ contra legem Dei militant; ſed etiam ea, quæ legibus humanis prohibentur, condemnat: quia lege Dei iubemur ſæculari poteſtati obtemperare. (**) *crimen falſi.*

(*) *C.* 7. *X. de crim. falſ.*

(**) ROM. *XIII*, 1.

Uu CAP.

CAP. XIV.

DE DELICTO COMMVNI ET CASV PRIVILEGIATO.

I.

Ecclesia olim non cognouit de criminibus.

ECclesia principio solum delicta mere ecclesiastica iudicauit, quia Christiani criminum publicorum exsortes erant. (m) Si qui e nostris, inquit Tertullianus (*), carceribus vestris detinentur, Christiani solum esse accusantur; si vero alia de caussa detinentur, non sunt amplius Christiani. Quod de Christianis generatim dicit, id multo iustius de *clericis* intelligendum, qui e Christianis perfectioribus eligebantur. Si quis horum lapsus disciplinam poenitentiae subire

(m) Hoc cum grano salis accipiendum nec credendum est, inter christianos semper repertos fuisse ab omni crimine puros. Rariora erant crimina publica; nonnunquam tamen, deprehensos fuisse adulteros & stupratores, ipse TERTVLLIANVS aliique fatentur, quos mox eiiciebant, & post diuturnam demum poenitentiam recipiebant. Haec vnica erat coërcitio: nec aliud iudicium, quam super criminibus, eiectione dignis, constituebant ex confoederata disciplina. Excommunicatio ex capite *contumaciae*, quam postea episcopi introduxere, adhuc ignota erat, quam diu ignotum erat imperium sacrum.

(n) Quod

ſubire detrectabat, ei regreſſus patuit ad paganos, inter quos genio pro lubitu indulgere poterat, ne dehoneſtaret eccleſiam. Nec priuilegia imperialia epiſcopis & clericis conceſſa quidquam ratione criminum vlciſcendorum immutarunt. Eorum enim ſententiæ, partium conſenſu & quidem in cauſſis ciuilibus tantum redditæ, *laudorum* inſtar habuere. Equidem clerici & monachi in cauſſis pecuniariis ſolum epiſcopum iudicem habuere (**). Aſt in criminibus ciuilibus h.e. contra leges politicas militantibus epiſcopus & iudex ſæcularis concurrentem iurisdictionem exercuere. (**) Si epiſcopus prior cognouit, clericum reum e gradu deiecit, & tum deiectum iudex ſæcularis carceri mandauit. Si hic epiſcopum occupauit, reum epiſcopo remiſit, vt gradu prius (n), quam vita, priuaretur. Atque hæc quidem ex præſcripto iuris Iuſtinianei. Sed in criminibus eccleſiaſticis ſolus epiſcopus cognouit. Compertum erat, eccleſiam abhorrere a ſanguine, & epiſcopos ſemper intercedere, vt reis, etiam

(n) Quod rurſus ex *diſciplina militari* deſumtum, ſecundum quam cingulo prius priuabantur, qui morti tradendi erant, ne dignitati militari quid decederet.

etiam a ſacris noſtris alienis, vitam ſeruarent: vnde eis ſolis crimina clericorum capitalia iudicanda permitti non potuerunt. Equidem clericis omnem actionem, & quidem criminalem ſtrictius quam ciuilem in iudicio ſæculari interdictam legimus (****) quia quidquid vindictam ſpirat, euangelio magis repugnat, quam quod auaritiam. Sed prima VII. vel VIII. ſæcula nihil ſuppeditant cauſſæ, quare clericorum capitaliter peccantium iudicium iudici ſæculari denegandum cenſeamus, niſi epiſcopos excipere malis, qui raro in hæc crimina incidunt, & quorum dignitati aliquid dandum videtur.

(*) TERTVLLIANVS *apolog. c.* 4. 5.
(**) *l.* 7. 8. *C. de epiſc. audient.*
(***) *Nou.* 83. *c.* 1. 123. *c.* 21.
(****) *Concil. Calched. c.* 9. *Carthag. III. c.* 9.

II.

ſed per falſas decretales clericorum crimina laicorum iurisdictioni ſubtracta ſunt;

Denique ſpuriæ decretales laicis omnem cognitionem de rebus moribusque clericorum abſtulerunt, quæ falſa perſuaſio diuo Thomæ Cantuarienſi archiepiſcopo tantum dirarum (o) concilia-

(o) Quæ tandem & eidem interitum attulerunt. HENRICI II. Regum Angliæ indignationem potisſimum ea de cauſa in ſe concitauit, quod clericorum immunitati, plus quam par

ciliauit. (*) Hoc clypeo tuti clerici quum fere impune peccarent, priuilegii clericalis præcipua vis poni cœpit in subtrahendis iudici reis. Inter querelas

par erat, ex præconcepta opinione studeret. Anno 1164. consuetudines regni ab omnibus regni statibus, quorum e numero etiam Thomas erat, iureiurando confirmatæ erant. Hoc facto mox eum facti pœnituit. Rem gestam enarrat MATTHAEVS Parisiensis *in histor. Angl. ad cit. ann. p. 85. His itaque gestis potestas laica in res & personas ecclesiasticas, omnia pro libitu, ecclesiastico iure contemto, tacentibus ac vix murmurantibus episcopis potius quam resistentibus, vsurpabat. Thomas igitur Cantuariensis Archiepiscopus in se reuersus, cum leges iniquas & omnibus Christi fidelibus detestandas concessisset, & eas obseruare iuramento firmasset, rem temere perpetratam diligenter examinans, se ipsum grauiter afflixit alimentis austerioribus & indumentis corpus humiliauit, suspendens se ab altaris officio, donec per confessionem & condignos pœnitentiæ fructus a summo pontifice meruit deuotus absolui.* Mox huius noui propositi edidit effectus. Nam eodem anno rex *volens in singulis maleficia debita cum seueritate punire & cuiuscunque ordinis dignitatem ad iniquum trahi dispendium, incongruum esse asseruit, clericos a suis iusticiariis in publico flagitio deprehensos episcopo tradere impunitos. Decreuit enim vt quos episcopi inuenirent obnoxios; præsente regis iusticiario ex auctorarent, & post curiæ traderent puniendos. In con-*

relas Petri Cunierii haud vltima fuit, quod, ii qui ad atrox flagitium patrandum accingerentur, tonsuram prius acciperent, vt impune esset. (**) Celebre exemplum est prætoris Parisiensis de Tigouville, qui, quod duos scholasticos, publici latrocinii conuictos, posthabito priuilegio clericali, condemnasset ac vltimo supplicio tradidisset, destitutus est & acerrime mulctatus (***). Interim iudices ecclesiastici, remissius crimina punientes, leuibus pœnitentiis contenti, raro reos curiæ sæculari tradebant, qui Romæ facili negotio non veniam solum, sed & pristinum gradum, si qui deiecti essent, impetrabant.

(*) *Vita quadrip.* I. c. 14. *hist. eccl.* l. 71. c. 6.
(**) *Libell. P. Bertrandi, vbi supra*
(***) MONSTREL. *vol.* I. c. 13. PASQVIER *l.* 9. c. 27.

III.

qui id in Francia non ferunt, distinguentes inter

Vnde publicæ securitatis caussa iudices sæculares crimina atrociora excipienda esse censuerunt, ac suæ cognitioni, saltem coniunctim cum episcopo, subiicien-

contrarium sentiebat Archiepiscopus, vt quos exauctorarent episcopi, a manu laicali postmodum non punirentur, quia bis in id ipsum punire viderentur. Inde noua indignationis regiæ causa in archiepiscopum.

(p) Ex

iicienda; atque hæc quidem ea sunt, quæ vulgo *casus priuilegiati* adpellantur. Nam quia priuilegium clericorum naturam *iuris communis* induerat; id quod olim iuris communis fuerat, nunc *priuilegium* (p) audit. Equidem inde a CCC. annis distinctio inter *delictum commune* & inter *casum priuilegiatum* audita est; in qualitate tamen & numero casuum priuilegiatorum determinando adhuc fluctuamus. Nonnulli eos intelligunt de *casi-*

delictum commune & casum priuilegiatum,

(p) Ex *noua disciplina*, quæ clericos ab omni iurisdictione seculari exemit, vt, hoc facto, magis ad *exceptionem* & ius singulare pertineat, si iudex secularis de delictis clericorum cognoscere potest. Olim per modum *priuilegii* foro ecclesiastico gaudebant, quod per *nouam disciplinam* ad *regulam* relatum. Ceterum diuisio hæc delictorum ex concertatione de *fori competentia* orta est. Cum ecclesia sanguinem non sitiret, inconueniens creditum fuit, grauiora clericorum crimina inulta relinquere, quæ *criminaliter* non poterat punire episcopus, & sic *secularis iudex* de eo sibi cognoscendum esse ducebat. In *concil. Paris. d. anno* 1346. *c.* 1. patres id sibi molestum esse docuerunt, conquerentes, *quod iustitia secularis clericos & personas ecclesiasticas de die in diem capiat & capi faciat; & captas seu captas in prisonem seu carcerem detrudat.* Hæ similesque concertationes ansam dederunt, vt in Francia de finibus regundis cogitatum fuerit.

casibus regiis (*) (q): alii eo trahunt quæuis facinora, quibus reipublicæ auctoritas læditur, vt sunt armorum gestatio, falsa moneta, insurrectio aduersus iudices (**). Nimirum, si laicos iudices audias, *delictum commune* restringendum est ad iniurias verbales & ad crimina mere ecclesiastica, i. e. culparum, quibus peccatur contra disciplinam, de quibus solus iudex ecclesiasticus cognoscit. De *casu priuilegiato* autem coniunctim cognoscunt ecclesiasticus & sæcularis. Immo etiam hi casus distinguuntur, quum quidam tam atroces sint, vt clericum priuilegio indignum reddere videantur. Ratione *præuentionis* statutum (***) est, vt laicus prior cognoscat, & reum ecclesiastico remittat, qui de delicto communi iudicet. Sed hic modus neutri iudicum placuit, quum se mutuo accusarent præreptæ iurisdictionis, nimiæque vel indulgentiæ vel rigoris nimii. Quare constitutum est (****), vt *coniunctim* cognoscerent, ac separatas ferrent sententias, quo alter de alterius integritate tanto certior fieri posset. (****)

(*) IMBERT. *instit. l.* 3. *c.* 8. (**)

(q) Casus *regii* olim reseruatis regum peculiariter adscribebantur, vt *læsæ maiestatis, falsæ monetæ, infractio saluequardiæ regiæ.*

(r) De

(**) FEVRET. *l.* 8. *c.* 2.
(***) *Ordin. Molin. art.* 39.
(****) *Ordin. Melodun. art.* 22.
(*****) FEVRET. *l.* 8. *c.* 1. *n.* 6.

IV.

Sed quum vetus consuetudo in nonnullis locis perduraret, edicto Februarii 1678. & declaratione Iul. 1684. sancitum est, (r) vt statutum Melodunense in toto regno obseruaretur, & de casu priuilegiato iudices sæculares cum ecclesiasticis coniunctim cognoscerent, eaque de caussa ad tribunalia ecclesiastica se conferrent, nisi forte officialis, iustitiæ accelerandæ & euitandæ captiuorum transportationi, malit se conferre ad *tribunal sæculare.* Vterque per suum syndicum testium depositiones, interrogatoria, ceterosque articulos in separata volumina transscribenda curat, nisi alter solus cognoscere cœperit. Nam quum qualitas criminis demum ex accusationibus innotescat; *Officialis* statim inquirere, &, si casus *priuilegiatus* semet exserit, iudicem laicum vocare *de quo coniunctim cognoscunt.*

(r) De ipso processu hodierno *criminali,* in his delictis vsitato, agit HERICVRTIVS *dans les loix eccles. de France p.* 248. *sqq.* cui adiungi potest ESPEN *P. III. ius eccl. tit.* 3. *c.* 2. §. 27. *sqq.* vbi passim ad Autorem nostrum in hac materia prouocat.

care poteſt. Similiter *laicus* cognoſcere poteſt, antequam accuſator vel promotor, quia delictum commune deprehenditur, remiſſionem ad officialem flagitet. Si ſenatus (*parlamentum*) cognoſcit, officialis non vocatur, ſed epiſcopus, clerici accuſati ſuperior, vices ſuas cuidam ex ſenatoribus clericis demandare tenetur. Atque hoc iure in Francia viuimus.

CAP. XV.

DE PROCESSV CRIMINALI ANTIQVO.

I.

Vetus proceſſus criminalis ſine ſolennibus.

QUæcumque veteres de forma iudiciorum eccleſiaſticorum tradunt, ad condemnationem eorum, qui vel prauas doctrinas diſſeminant, vel morum turpitudine deformant eccleſiam, hoc eſt, ad crimina, pertinent. Nam in ciuilibus eccleſia cognouit tantum per modum *arbitrii*. Sed omni tempore iis, qui ſemetipſos accuſarunt, ſalubrem pœnitentiam peccatorum iniungendi, & eos, qui peccata negantes aliunde conuicti ſunt, caſtigandi (r) ius ha-

(r) Vocarunt hoc *forum pœnitentiale*. Cum enim epiſcopi ſaluti animarum inuigilare *ex*

habuit. Solemnia autem in his iudiciis exsularunt, nisi qua absolute essent necessaria, ne sine caussæ cognitione quis condemnatus videretur. In primis sacræ scripturæ præcepta obseruabantur, ne qua temere, præsertim aduersus presbyterum & episcopum, reciperetur accusatio (*), pro quibus, tanta circumspectione electis, militat præsumtio: ne facile crederetur, nisi quod duobus vel tribus testibus probatum (**); vt in falsos testes statueretur ius talionis (***); vt rei, ad exemplum terroris, publice increparentur. (****) Neque his regulis rem omnem absolui putarunt; sed præterea studiose indagarunt, qui, qualesue essent accusatores, accusati, testes, quibus moribus, qua fama, quo animo; ita tamen vt non inciderent in προσωποληπσίαν, diuinis oraculis toties damnatam (*****), quippe persuasi, fore, vt quo iudicio iudicent, ipsi aliquando iudicarentur. (******) Tam sanctam normam sibi in iudicando præstituerant primi episcopi, non nisi

ex officio tenerentur, crederentque, sine *satisfactione* & *pœnitentia* delicta expiari non posse, saltim hoc respectu in delicta inquirebant, quo tamen *foro criminali* iudicum fecularium non præiudicabant.

(s) Inde

nisi saluberrima quæque a tribunalibus sæcularibus (s) mutuantes, quippe assiduo memores, non *Rhadamanthos* se esse, sed *pastores*.

(*) I. TIM. *V*, 19.
(**) *ibid.*
(***) *Constit. Apost. l.* 2. *c.* 49. *Deut. XXIX*, 15.
(****) I. TIM. *V*, 20.
(*****) *Deut. I*, 17. *XVI*, 19.
(******) *Matth. VII*, 2. *Constit. Apost. l.* 2. *c.* 57.

II.

eius figura. Ordo iudiciarius is erat, quem in actis conciliorum superstitibus, velut Ephesini & Calchedonensis, deprehendimus. Querela libello (t) exhibita, accusatus

(s) Inde in decreto GRATIANI amplissime de *accusationibus* agitur & *C.* 2. *q.* 7. de *accusatoribus*, *qu.* 8. de *modo accusandi* in scriptis, *causa* 3. vero de pluribus aliis quæstionibus iura antiqua traduntur atque in sqq. causis vlterius exhibentur.

(t) Neque enim facile sine *accusatore* & *libello* procedebant, & ita figuram alicuius *accusationis* ab initio adhuc conseruabant. Illustrat hoc eleganter MORINVS *de sacram. pœnit. lib. I. c.* 5. §. 4. ex OPTATO MILEVITANO, qui, quod communionem non denegauerit Macario, homicidii insimulato, hoc modo se purgat: *quodsi fuit accusatore silente, a nobis non licuit abstineri. Scriptum est enim ante cognitam causam neminem esse damnandum. Dicite, quis eum accusauit & auditus non est. Dicite, Macarium confessum esse culpam & nostram*

cusatus ter quaterue citatus, vt defensioni locus esset, si comparere detrectaret, contumacia, quæ crimen acerbissima pœna dignum reputabatur, depositione vel excommunicatione vindicabatur. Comparens interrogatus audiebatur pro se dicturus; ipseque vicissim testes audiebat, instrumenta videbat; denique episcopus sententiam pronuntiabat. Notarii, h. e. diaconi vel lectores, per sigla scribere promti, cuncta, quæ in iudicio fiebant dicebanturque cum

stram fluisse sententiam. Sumus enim qualescumque indices in ecclesia, quod & ipsi non negatis, quod nos iudices esse veros debere fuisse contenditis. Non enim possumus facere, quod non fecit Deus, qui in iudicio personas separare dignatus est; nec eundem voluit esse ACCVSATOREM *&* IVDICEM. Tam sincera adhuc praxis illius temporis fuit, vt sine *accusatore* neminem condemnarent, nec permitterent, vt idem esset *index* & *accusator*. Hoc rursus in sequentibus repetit OPTATVS: *& vos vultis, vt abstineremus, quem non vidimus aliquid mali facientem, & qui nullum habuit accusatorem. Video hoc loco, quid inuidia vestra submurmuret. Dicitis enim, non nos tacuisse, quod factum est. Fatemur, nos audisse, sed peccatum erat, damnare eum, quem nemo est ausus arguere.* Quantopere hæc philosophia discrepat a sententia episcoporum æui sequioris, & imprimis INNOCENTII III, vt Auctor §. *sq.* fatetur.

cum a iudice, tum a partibus, distincte ipsorum verbis, ne interruptionibus quidem & exclamationibus omissis, consignabant, quibus instrumenta prælecta inserebantur. Atque hæc acta asseruabantur ab episcopo, vt de integritate iudiciorum constaret ad posteros. Hæc iudiciorum ecclesiasticorum facies antiqua.

III.

mutatur in processum solemnem, distinctum Forum conscientiæ *internum*, quo pœnitentiæ, peccata confitentibus impositæ, absolutiones sacramentales, indulgentiæ, referebantur, semper distinctum fuit a foro *externo*, in quo de criminibus & de pœnis agebatur. Circa sæculum XII. studium *iuris ciuilis* solemnia formularum inuexit in forum ecclesiasticum. Sic querelæ illæ scripto oblatæ, de quibus canones loquebantur, haberi cœperunt pro accusatione formali & inscriptione in crimen, præsertim in falsis illis decretalibus. Fatendum est enim, ex hac Camarina fluxisse pleraque ambagium, quibus scatet ordo iudiciorum criminalium hodiernus. His conuenienter INNOCENTIVS III. in concilio Lateran. tria *in accusatorium* genera processus distinxit, *accusatorium, denuntiatorium & inquisitorium.* (*) Qui accusat, præsens accusationem scripto

pro

pto exhibet, inscribitque in crimen, quo semet obligat ad talionem, si deficit. Si probat, accusatus ex præscripto canonum pro natura criminis depositione vel degradatione plectitur. (**) Hic processus ad amussim iuris Romani (***) effictus videtur, præsertim quum in solis falsis decretalibus eius sit præsidium. (****) Qui denuntiat, quem prius amica admotione corripuit, ad *inscriptionem* in crimen non tenetur. (u) Indicat enim iudici commissum crimen, nec publicam vindictam, sed accusati emendationem intendit: vnde mitior pœna præter canonum decreta dictari potest. (*****) Præceptum euangelicum de correptione fraterna (******) latissime patet, quippe a veteribus etiam iudici commendatum. (x) Ipsæ spuriæ decretales, quæ accusationum rigorem pe-

denuntiatorium,

(u) Imo qui denunciat, id tantum intendere videtur vt iudici crimen innotescat, & iudex per viam *inquisitionis* procedat. Vnde, qui denunciant, protestari solent, se tantum animo *denunciandi*, non *accusandi* crimen deferre.

(x) Sed contra Christi intentionem, qui merum *remedium charitatium* proposuit, non *iudiciale* aut *coactiuum*. Ita omnia præcepta Christi a vero suo scopo aberrarunt, postquam papo-Cæsaria ecclesiam infecit.

(y) Nam

pepererunt, admonitionem amicam accusationi præmitti volunt.(*******) Immo & in praxi processus accusatorius exoleuit. Inquisitorius processus est, quem iudex ipse, sine accusatore vel denuntiatore, sola diffamatione h.e. rumore publico motus, suscipit, inde a concilio Lateranensi tritissimus etiam in curiis sæcularibus, quæ processum curiarum ecclesiasticarum cum in ciuilibus, tum in criminalibus adoptarunt. Hinc nata sunt examina nostra seu informationes, quæ in criminalibus vocantur, & inquisitio ad diffamationem recidit ad id, quod appellamus *informationem ex officio*, quando iudex de crimine in flagranti, coram, illico, testes audit, quod raro nostris moribus contingit. Ab his tribus generibus distinguitur quartus modus crimen proponendi specie *exceptionis*, veluti recriminatio contra accusatorem, vel reiectio testis. (y) Quo casu nec

inquisitorium.

(y) Nam testi obiicitur crimen, non vt plectatur, sed vt a probando repellatur, adeoque nec tam solida probatione opus est. *c. 1. X. d. except.* Proinde si vel maxime, probato crimine, testis reiectus, ad huc tamen debito ordine contra eum in *foro criminali* procedendum, est, antequam pœna contra eum decernatur.

nec inscriptione in crimen, nec alia solemnitate opus, quum non accusandi, sed defendendi animo crimen proponatur. (********) Idem dicendum, si in processu ciuili crimen obiter obiicitur, ne pars aduersa promoueatur ad beneficium. Sed hæ distinctiones in Francia exoleuerunt, vbi curiarum ecclesiasticarum processus criminalis ad criminalem processum sæcularium tribunalium & ad constitutionem criminalem an. 1670. proditam, quoad eius per diuersitatem caussarum & personarum fieri potest, conformatur.

(*) *C. 24. X. de accus.*
(**) *C. 16. eod.*
(***) *l. 3. de accus. l. 3. C. eod.*
(****) *C. 2. q. 8. per tot.*
(*****) *C. 16. X. de accus.*
(******) *Matth. XVIII, 15. Const. Ap. l. 2.*
(*******) *C. 2. q. 2. c. 15. C. 2. X. de accus.*
(********) *C. 16. X. de accus.*

CAP. XVI.

DE PROCESSV CRIMINALI HODIERNO.

I.

PRimus actus memorabilis est *informatio*, quam iudex plerumque a priuato homine vel a promotore (*fiscali*) imploratus suscipit. Solus promotor *accusati examinantur,*

accuſare poteſt & poſtulare, vt reus pûniatur, vt ad frugem, vt ad ſcandali reparationem adigatur, vt eccleſia indigno miniſtro purgetur. Priuati tantummodo ſecreto denuntiant crimen, damnumque datum & lucrum ceſſans ciuili actione petunt; vbi tamen opus eſt, vt accuſatus ſit clericus. Si laicus eſſet, & officialis de intereſſe ciuili pronuntiaret; iudices regii *abuſum*, *abuſum* ingeminarent. (*) Poſt querelam delatam promotor veniam informandi nanciſcitur. Iudex teſtibus diem adſignat ſub pœna mulctarum ad eleemoſynas aut carceris per implorationem brachii ſecularis. Si comparent, ad ius iurandum adigit, & depoſitiones transſcribit, informationemque promotori tradit, qui, prout reus grauatus eſt, concluſiones ſuas inde effigiat. In cauſſis leuioris momenti poſtulat, vt accuſatus compareat, vt ipſe audiatur, quo ipſo proceſſus in ordinarium deſinit. In cauſſa grauiore accuſatum vadatur, vel prehendendum poſtulat, & iudex decernit. Iudices eccleſiaſtici inde ab aliquot ſeculis ſunt in poſſeſſione carcerum, quod ius ſuperſtruunt falſæ decretali Vrbani I. (**) ſed propria auctoritate carcerem exercere non poſſunt; niſi in ipſorum prætoriis vel do-

mibus

mibus episcopalibus. Extra prætoria aut in transferendis prehensis adhibendum est brachium sæculare; cui fini olim a iudice sæculari obtinendum erat mandatum, quod *pareatis* vocabatur, quo post edictum an. 1695. (***) non amplius opus est. (****)

(*) FEVRET. *l.* 8. *c.* 4. *n.* 12.
(**) *C.* 17. *q.* 4. *c.* 13. *& ibi glossa.*
(***) *art.* 44.
(****) IMBERT. *l.* 3. *c.* 8.

II.

& ad defensionem admittuntur.

Accusatus captus vel simpliciter vadatus tenetur ipsemet respondere, quia in caussis criminalibus non admittitur procurator. (z) Interrogatoria promotori communicantur, vt dispiciat, num processui extroardinario per iteratam testium interrogationem & confrontationem locus sit. Contingit enim interdum, vt iudex decernat processum ordinarium, vt in caussis ciuilibus. Sed in grauioribus, siue neget, siue fateatur accusatus, iudex decernere debet, vt testes iterato (a) interrogentur & confron-

(z) Idque etiam secundum ius Romanum, qua de causa qui in fuga constitutus saluum conductum petit, eundem non impetrat, nisi antea cautionem de *iudicio sisti* præstiterit, quæ ipsum obstringit ad *personalem comparitionem.*

(a) Vtut enim ab initio iudex pro informatione pleniori & in-

frontentur. Illud fit, vt appareat, num testes depositionibus suis insistant, item, vt depositiones, si non satis claræ, declarare possint. Hoc vero, vt appareat, num norint accusatum, & num audeant ei coram oggerere, quod deposuere, item, vt accusato detur occasio testes reiiciendi, si potest. (*) nam hoc in confrontatione fieri debet, antequam depositiones prælectæ sunt. (b) Interim si per instrumenta testem suspectum reddere potest, etiam post confrontationem in omni litis momento auditur. Non tamen audiuntur obiectiones vagæ; sed si facta præcisa & concludentia allegat, iudex ei probationem iniungere poterit. (**)

(*) C. 53. X. *de testib.*

(**) *Const. Crim. tit. 15. art. 2.*

III.

instructione processus criminalis testes examinauerit, (quod *generalem* vocare solent *inquisitionem* nostrates) summarie tamen tantum & sine iuramento hi deponunt, post litem contestatam demum modo ordinario examinandi, & iuramento obstringendi.

(b) Seu antequam copia *depositionis* reo facta fuerit. Absoluta enim probatione, demum ei defensio indulgenda, & hunc in finem acta criminalia ei exhibenda, vt, quæ ad sui defensionem faciunt, inde excerpere queat.

III.

Post confrontationem caussa præparata censetur, & promotori traditur ad eliciendas conclusiones definitiuas; qui tamen adhuc conclusiones præparatorias formare & postulare potest, vt hoc vel illud informationi addatur, vt hic vel ille testis audiatur, vt accusatus in equuleum imponatur. Quæstio per tormenta, e tribunalibus ecclesiasticis olim exul, quippe nimium rigorem sæcularium iudicum spirans, abhinc annis D. in iudicia ecclesiastica immigrauit (*), nec laici iudices ecclesiasticis eo de iure dubium mouent. Sed officiales ea non amplius vtuntur, forte quod verentur, ne per sanguinis effusionem vel mortem torti irregulares fiant. (**) Quando promotor conclusiones suas definitiuas exhibuit, nihil superest, quam vt feratur sententia. *non torquentur.*

(*) HILDEB. *ep.* 30. *C.* 1. *X. de deposit.*

(**) FEVRET. *l.* 8. *c.* 14.

IV.

Ad quam accingitur officialis in consessu consiliariorum, veluti presbyterorum, qui gradum doctoris vel licentiati habent, longoque rerum vsu pollent, aut iudicum regiorum vel aduocatorum, vt tanto certior illustriorque fiat sententia. Si assessores in loco in- *quomodo sententia feratur?*

 uenire

uenire nequit, solus pronuntiare potest, quippe solus in tribunali sacro iudex. Sententia redigitur in *scripturam*, pronuntiaturque & traditur accusato, vt appellare possit, si ita visum. Si innocens deprehenditur, vel perfecte absolutus dimittitur, liber ab expensis, damnis & interesse, vel accusatione liberatus expensis tantum liberatur. (c) Si reus est, sententia continere debet crimen, de quo conuictus est, & pœnam; vel sine criminis mentione condemnatur de iis, quæ actis continentur. Atque hic est vulgaris ordo iudiciarius.

V.

contumacia quomodo coerceatur?

Incidunt autem interdum multa, quibus hic ordo conuertitur & processus retardatur. In quo genere dominatur *contumacia*. Si accusatus vadatus vadimonium deserit, vadimonium in capturam conuertitur, e qua tamen, postquam ad articulos respondit, dimitti potest,

(c) Mitiores in Gallia esse videntur iudices, quam in Germania. Rarissime contingit, vt absolutus ab expensis liberetur. Vtplurimum inquisitioni subiectus ei causam dedisse dicitur, & hoc intuitu expensas refundere tenetur, id quod imprimis locum habet, si ad *torturam* vel *iuramentum purgatorium* grauatus fuit.

(d) Li-

potest, nisi nunc magis grauatus sit, quam in informatione. Si comparere vellet, ast non potest, inualetudine vel alia caussa impeditus, per procuratorem (d) impedimentum allegare, seque ad eius probationem, ad obtinendam dilationem, offerre potest. Si ille, in quem captura decreta est, absens est aut fugitiuus, iudex decernit, vt tribus terminis citetur, & bona eius cum imploratione brachii saecularis consignentur. Citationes vel clamor ad *bannum*, qui vocatur, pro diuersa locorum consuetudine in loco publico ad portam ecclesiae per praeconem iuratum aut per accensum peraguntur, vel ad portam curiae affiguntur. Trina citatione peracta, in contumacem definitiua sententia ferri potest. Nam enixum studium fugiendi habetur pro *tacita confessione*; sed tamen subinde contumaciam purgaturus auditur, (e) modo com-

(d) Licet enim processus criminalis procuratorem *regulariter* non admittat; ad *incidentia* tamen, quae processus criminalis *substantiam* non tangunt, haec prohibitio haud porrigenda est.

(e) Id aequissimum omnino est. Idem etiam obseruatur, vbi sub poena *confessi* & *conuicti* citatus tandem pro confesso & conuicto declaratus, atque poena in eum statuta est. Deprehensus enim vel

compareat intra quinquennium & sui copiam faciat h. e. in carcerem concedat & expensas deponat. Aduersus contumaciam rigor canonum stricte adhibetur. Primum iudex interloquitur, contumaciam recte deductam & rite impetratam esse aduersus absentem vel fugitiuum, & iteratam testium interrogationem vim confrontationis habere debere. Deinde decernitur, accusatum criminis conuictum beneficiis priuandum ac ceteris pœnis, pro criminis natura, afficiendum esse. Hoc modo in casu contumaciæ perfectæ agere solent; quæ tamen in foro ecclesiastico rara est. Quum enim nullæ pœnæ corporis afflictiuæ dictari soleant, comparere non metuunt, & qui ob delictum commune in iudicium vocantur, vagabundi aut fugitiui non sunt.

VI.

captiuus interdum relaxatur. Si post interrogationes captiui iudex caussam leuioris momenti esse deprehendit, vel captiuum de fuga non suspectum

vel ideo sua defensione adhuc audiendus est, quod huic adhuc post *sententiam condemnatoriam* locus sit. Id ergo tantum operatur condemnatio *absentis*, vt nec examinandus, nec vlteriori probatione contra eum procedendum sit.

(f) Cre-

ctum credit, decernere potest, vt dimittatur sub cautione de *iudicio sisti.* Item si non conuictus est, sed tantummodo suspectus, iudex decernit, vt diligentius inquiratur, & captiuus interea relaxetur: quo casu tamen permanet in reatu & processus continuari potest: vnde sententia certum terminum exprimere debet, ne accusatus omnem vitam perpetua trepidatione exigat.

VII.

purgatio canonica

Casus, in quibus diligentior inquisitio locum habet, iidem sunt, in quibus olim *purgatio canonica* locum habuit. Si quis episcopus, si quis presbyter vulgi rumore criminis insimulabatur, licet a nemine accusatus, licet sine probatione; purgare se tamen ex praescripto canonum debebat, ne qua famae eius macula haereret. Venit in ecclesiam, ac super *tumulis martyrum*, & si quid sanctius (f) habent ecclesiae, iurauit,

(f) Creditum olim fuit, per miracula manifestatum iri delicta occulta, si suspectus periurium committere ausus fuit; qua de causa hic modus exquirendi occulta *iudicium diuinum* dictus fuit. Inde plena sunt acta sanctorum miraculorum huiusmodi, quae periuria detegisse leguntur. Celebre huius rei monumentum adfert AVGVSTINVS *ep.* 76. scribens: *nos nouimus, Mediolani apud memoriam sancto-*

uit, se criminis imputati innoxium esse. (*) Interdum adduxit compurgatores, probatæ fidei ac probitatis viros, qui eodem modo iurabant, se eum innocentem credere: quod testimonium aduersus diffamationem satis præsidium visum. Qui iurare detrectabat, vel sufficientem compurgatorum numerum inuenire non poterat, pro conuicto habebatur. Atque hæc purgatio audit

& vulgaris

canonica. Præter quam habetur etiam *vulgaris*, quam ignorantia & feritas barbararum gentium peperit, duellum scilicet & probatio per ignem & aquam. (**) Hæc enim deficiente legitima probatione eruendæ veritatis media habebantur. Qui duello vicerat, qui igne non læsus, qui aqua non submersus, innocens credebatur: quas probationes *iudicium Dei*

sanctorum, vbi mirabiliter & terribiliter dæmones confitentur, furem quendam, quia ad eius locum venerat, vt falsum iurando deciperet, compulsum fuisse confiteri furtum, & quod abstulerat, reddere. Euidentius adhuc rem declarat GREGORIUS Turonensis *lib. II. de mirac. c. 19. Vsque quo vterque contendimus, sub* IVDICIO *omnipotentis* DEI *ponamus. Eamus ad tumulum martyris, & quod sub sacramenti interpositione dixeris, discernat virtus S. Patroni* conf. *concil. Meldens. d. anno* 845. *c.* 39. apud HARDVIN. *tom. IV. concil. p.* 1489.

(g) Ex

Dei vocarunt. Sed vniuersalis ecclesia eas, tamquam temerarias & legi Dei, qui nobis tentandus non est, repugnantes improbauit. (g) Iam e diuerticulo in viam.

(*) *C. 2. q. 5. c. 6. 7. 16.*
(**) *t. t. X. de purgat. vulg.*

VIII.

Si post caussam præparatam accusatus proponit facta concludentia, facilis probationis, audiendum eum præcipit constitutio criminalis, licet hoc non fiat. Facta concludentia sunt veluti *alibi.* h. e. si probare vult, se quum crimen in hoc loco committeretur, fuisse *alibi.* Item, si probat, crimen commissum non esse, vt quondam Athanasius Arsenium viuum stitit, quem interfecisse ferebatur. (*) Hic est generatim processus criminalis secundum vsum Franciæ hodiernum: in quo tribunalia sacra & politica conspirant, dum easdem constitutiones sequuntur. Quem tamen in compendio personis ecclesiasticis, quibus

auditur accusatus etiam post caussam præparatam.

(g) Ex professo olim contra hos modos scripsit AGOBARDVS *in libro de diuinis sententiis digesto cum breuissimis annotat. contra damnabilem opinionem, putantium, diuini iudicii veritatem igne vel aquis vel conflictu armorum patefieri.*

(h) Quæ

bus acta curiarum raro familiaria sunt, hic exhibere non piguit.

(*) SOCRAT. *l.* 1. *c.* 29. *hist. eccl. l.* II. *n.* 51.

CAP. XVII.

DE FORO EPISCOPORVM.

I.

Episcoporum iudex competens olim concilium prouinciale.

CAussæ criminales episcoporum, quæ antiquissimis canonibus maxime indigitantur, & quæ plerasque regulas in probandis & puniendis criminibus peperere, difficiliores ac rariores redditæ sunt, ex quo falsas decretales (h) vsu recepimus. Nouissima tempora sane paucissima exempla, in Francia præsertim, suppeditant episcoporum in ius vocatorum; vnde parum exploratum, quomodo hoc iudicium sit instruendum. Contra certum est, (i) primis octo

(h) Quæ sub secunda regum Galliæ dynastia maxime alibique vigorem acceperunt, nouumque ius introduxere. Hoc cautum est, nullum episcopum posse iudicari nisi in Synodo, conuocata a summo pontifice, id quod tamen antiquis canonibus contrarium, & decretis pontificum Romanorum repugnat, vt ingenue fatetur P. de MARCA *de C. S. & I. lib. VII. c.* 20. *§.* 5. 6.

(i) De praxi antiqua Galliæ in peragendis iudiciis ecclesiasticis & iudicandis episcoporum causis consulendus est P. de MARCA *cit. l. c.* 19.

(k) Quæ

octo sæculis episcopos sæpe accusatos & in prouincialibus conciliis examinatos, iudicatos, condemnatos &, si opus, gradu deiectos fuisse; quæ conciliorum sententiæ exsecutioni datæ. Non desunt tamen exempla (k) eorum, qui condemnati ad sedem Romanam prouocarunt, præsertim si alium superiorem non agnoscerent, veluti patriarchæ. Canon antiquissimus, qui episcopos ad papam prouocare permittit, habetur in concilio (l) Sardicensi an. 347. (*) qui ita habet: *Si quis episcopus concilio prouinciali depositus ad præsulem Romanum adpellat, isque caussam denuo excutiendam esse iudicat; rescribet*

(k) Quæ sistit, & examinat MARCA *cit. l. c.* 7. *sqq.* Cum vero CHRISTIANVS LVPVS & DAVIDIVS his abuterentur, rursus eadem sub examen reuocarunt LVDOVICVS ELLIES du PIN *de antiq. eccles. discipl. dissert. II.* & BOILEAV *de antiquis & maioribus episcop. caussis.*

(l) Historiam & occasionem huius canonis exhibet MARCA *cit. l. c* 3. in qua excutienda Galli eo maiorem sollicitudinem adhibent, quod curia Romana hoc ipso canone sæpe insidias struxerit libertati ecclesiarum Franciæ. Vnde contra praxin eius acriter IDEM *c. l. c.* 4. *sqq.* disputat, putatque, vsu ab initio per diuturna tempora canones huius concilii destitutos, nec agnitos fuisse.

bet ad vicinæ prouinciæ episcopos vt ipsi iudicent. Et si episcopus depositus a Romano præsule flagitat, vt presbyterum ad se mittat; poterit hic mittere commissarios, qui eius nomine iudicent cum episcopis. (**) Vtrum canon ille vnquam vsu receptus fuerit, in vtramque partem disputant. In praxi sane insecuta tempora a prioribus nihil diuersi ostendunt vsque ad sæculum V. medium & ad Leonem papam. Papa, qua caput ecclesiæ de iure diuino, semper fuit episcopus episcoporum, quos corripere potuit, si quid contra disciplinam peccarent, præsertim si nulla idonea caussa fratres suos condemnarent. Sed inde non infertur, sedem Romanam instar ordinarii & conciliis prouincialibus superioris tribunalis habuisse, querelasque eo delatas fuisse appellationes vel instantiam secundam, quum fuerint remedia extraordinaria aduersus vexationes in caussis ad vniuersam ecclesiam pertinentibus, qualis fuit Athanasii, Chrysostomi, Flauiani Constantinopolitani.

(*) *c. 7.*
(**) *hist. eccl. l. 12. n. 33.*

II.

post, papa per falsas decretales, Sed falsæ decretales inde a sæculo IX. receptæ omnem disciplinam adultera-

runt.

runt. Si has audies, non nisi a *certis personis* accusandi, non nisi *a papa*, etiam in prima instantia, iudicandi sunt episcopi, adhibita legum solemnitate. Concilium prouinciale quidem caussam instruere ac præparare poterit; sententia tamen papæ reseruata. (*) Quum autem fieri non posset, vt omnes episcoporum caussæ Romæ disceptarentur, placuit distinguere inter caussas *minores* & *maiores*, quæ ad *depositionem* tendunt, quæue papæ erant reseruatæ. (**) Iam vero generatim omnes caussas *maiores* (m) quorsum canonum interpretes declarationem credendorum; conuocationem concilii vniuersalis; approbationem conciliorum & scriptorum aliorum doctorum; diuisionem, vnionem & translationem episcopatuum; exemtionem episcoporum & abbatum a iurisdictione ordinarii; translationem; destitutionem, restitutionem episcoporum;

qui de caussis maioribus cognoscit etiam in prima instantia.

(m) Pseudo-Isidorus doctrinam de *causis maioribus* primum in scenam produxit; ast in praxin non statim generatim deduxit, sed pedetentim ad varia *reseruata papalia* introducenda ansam dedit, vt pluribus ostendi *diss. de causis arduis & maior. c. III.* Imprimis hanc distinctionem promouit INNOCENTIVS III. & varias nouas conclusiones inde traxit.

rum; absolutamque & inappellabilem iudicandi facultatem referunt, soli papæ in prima instantia vindicant. (***)

(*) *C.3.q.2 c.3.q.6. c.9.q.3.c.6.*

(**) *C. 1.2.3. X. de transl.*

(***) *Gloss. in c. 8. X. de excess. prælat. C. 24. q. 1. c. quoties D. 17. c. 1. 2. D. 16. c. sancta. C. 16. q. 1. c. 7. c. 16. &c.*

III.

quod confirmat concil. Trident.

Pragmatica (*) consentit, vt caussæ maiores, quæ in iure enumerantur, Romam remittantur, & fatetur, esse personas, quarum depositio soli papæ competit, quæue, si depositionem mereri videantur, Romam cum actis remittendæ sint. Concinit concilium Tridentinum, quod (**) prohibet, ne episcopus, nisi in caussa, in quam depositio vel priuatio statuta, vadetur, neue testes aduersus eum audiantur, nisi sint contextuales & notoriæ probitatis: ne quis præter papam de his caussis cognoscere audeat, qui, si placet, delegare potest Metropolitanum vel certos episcopos, mandato sua manu signato, instruendos, quibus tamen nuda cognitio; pontifici autem *sententia definitiua* competit. Ast minores caussas episcoporum criminales in concilio prouinciali vel coram eius deputatis disceptari permittit. (***)

(*) *de concubin. in f. concord. tit. 32.*

(**) *sess.*

(**) *sess.* 13. *c.* 6. 7.
(***) *sess.* 24. *c.* 5.

IV.

In Francia iure veteri viuimus, quo episcopus in solo concilio prouinciali, cui si XII. episcopi non intersunt, vicini ad numerum concurrentem adhibendi, iudicatur, salua adpellatione ad pontificem, duce canone Sardicensi 7. Nam concilii Tridentini decreto Clerus Francicus statim reclamauit. (n) Quum an. 1632. Renatus, Legionis (o) in Armorico episcopus, qui cum regina Maria Medicea in Belgium aufugit, regni habenas moderante Richelio cardinale, perduellionis accusaretur; Vrbanus

sed Franci reclamant

exempla episcoporum in Francia iudicatorum.

(n) Ipsi oratores regni Galliæ in comitiis Tridentinis aperte hanc disciplinam recusarunt, eamque libertati Galliæ repugnare, fassi sunt, vt ex PALLAVICINO succincte refert ESPEN. *P. III. iur. eccl. tit.* 3. *c.* 4. §. 31. *sqq.*

(o) Antiquiora exempla suppeditant reformationis in Gallia fata. Nam anno 1563. Romæ quinque episcopi Galliæ hæreseos accusati, quibus adhuc alii additi sunt. Papa Romam eos citauit, voluitque in hac caussa cognoscere; sed intercessit Legatus regis Franciæ, ne papa vlterius contra eos procedere potuerit, docens, regni legibus & libertati Galliæ tale quid aduersari. vid. du PIN *dans la nouvelle bibliotb. des auteurs ecclesiastiques tom. XV. p.* 390.

banus VIII. archiepiſcopum Arelatenſem, Bononiæque & San-Florenſem ac Maclouienſem epiſcopos iudices delegauit, qui ſententiam definitiuam pronunciarunt, reum epiſcopatu priuarunt, eique maximas eleemoſynas iniunxerunt. Sed an. 1645. quum Anna Auſtriaca regnum adminiſtraret, clerus ea de re ſcripſit ad pontificem Innocentium X. qui ſeptem alios epiſcopos delegauit ad cognoſcendum de appellatione interpoſita; atque hi, ſententia priore infirmata, Legionis epiſcopum reſtituerunt. Clerus an. 1650. iterum congregatus, huiusmodi attentatis obuiam iturus, d. 23. Nou. Nuntio apoſtolico ſignificauit proteſtationem aduerſus Breue Vrbani VIII. ne Franciæ epiſcopis fraudi ſit in poſterum, cauſſasque epiſcoporum maiores in concilio prouinciali, cui vicini epiſcopi ad numerum concurrentem adhibendi, iudicandas eſſe, ſalua appellatione ad papam. Immunitas epiſcoporum 1654. nouæ procellæ exponitur, dum ſenatus Pariſienſis a rege iubetur cognoſcere de cauſſa cardinalis de Retz, archiepiſcopi Pariſini, criminis læſæ maieſtatis accuſati, quod eum priuilegio indignum reddere videbatur. Sed quum clerus contra niteretur, epiſcoposque non niſi *in* concilio

concilio episcoporum iudicandos demonstraret; delegatione reuocata, rex d. 26. April. 1657. publico edicto constituit, vt episcoporum caussæ ex præscripto sanctorum decretorum a iudicibus ecclesiasticis definirentur.

CAP. XVIII.
DE POENIS CANONICIS.

I.

pœnæ spirituales quænam?

Reliquum est, vt de *pœnis*, quas iudex ecclesiasticus infligere potest, loquamur, quæ vel mere *spirituales* sunt, vt depositio & excommunicatio; vel aliquid sæculare inuoluunt, vt condemnatio ad eleemosynas, fustigatio, carcer. Prioris generis pœnæ ita propriæ sunt ecclesiæ, (p) vt eas semper exercuerit, etiam in maximo persecutionum æstu: quum magis in *ab-*

(p) Hoc intuitu dicuntur ab Autore *spirituales* quamuis *per abusum*, vt sæpe innui, quod quicquid *iuris ecclesiastici* sit, pro *spirituali* haberi debeat. Ceterum *depositio* seu *priuatio officii publici* proprie dicta pœna est, & iudiciis secularibus quoque communis, quamuis intuitu ecclesiasticorum hæc cum *eiectione* in iudiciis ecclesiæ antiquis olim decreta fuerit. Quis enim sub æstu persecutionum alius in his iudex esse potuit, quam *cœtus fidelium*, vtpote qui, necessitate ferente, rebus suis consulere debuit?

ſtentione & *recuſatione*, quam in infli-ctione *poſitiua* conſiſtant. Quid enim *depoſitio* presbyteri aliud ſibi vult, quam vt appareat, eum non amplius pro pres-bytero habendum, neque ſacramenta vel doctrinam ab eo accipiendam eſſe? Quid *excommunicatio* laici, quam vt declaretur, excommunicatum non pro Chriſtiano, ſed pro infideli eſſe haben-dum?

II.

pœnæ ſæculares quænam? Poſterioris generis pœnæ, quæ coa-ctionem quandam inuoluunt, pariter antiquis auctoritatibus nituntur. Nam ab omni tempore eccleſia peccatoribus pœnitentibus eleemoſynas, ieiunia, aliasque afflictiones corporis imperauit; impœnitentibus abſolutionem denega-uit, eosque, ſi diu hærerent in vitio, neque ad pœnitentiam vel ſatisfactio-nem proni eſſent, excommunicauit. Auguſtinus fuſtigationis, per epiſcopos exercitæ, ad exemplum dominorum, qui ſeruos; parentum, qui liberos; ma-giſtrorum, qui diſcipulos caſtigarent, meminit. (*) Ex quo inferre licet, epi-ſcopos virgas expediuiſſe in terga iu-niorum clericorum. Abbates per mo-dum paternæ ac domeſticæ caſtigatio-nis monachos virgis ceciderunt: vnde

flagel-

flagellationes voluntariæ ortæ (q) videntur. Carceres ad tempus vel perpetui in pœnis canonicis numerantur, quia presbyteri & ceteri clerici ob crimina depositi claustris commendati sunt, vt reliquum temporis transigerent in pœnitentia, memoriaque criminis simul ex vulgi oculis remoueretur. Fuere tempora, quibus obstinati & excommunicati, opitulante brachio sæculari in exilium agerentur, quod Nestorio aliisque contigit, vel iudici ecclesiastico iusiurandum de solo vertendo præstare tenerentur. (**) Hæ sunt pœnæ in tribunali sacro vsitatæ, quarum mitiores salutarem correctionem continent; acerbiores eo tendunt, vt rei fidelibus nocere nequeant, salua conuersionis via. A sanguine autem & a suppliciis capitalibus, quæ tempus resipiscendi intercipiunt, omni tempore abhorruit ecclesia.

(*) *in ep. ad Marcellin. C.* 23. *q.* 5. *c.* 1.

(**) *C.* 3. *X. de crim fals.*

III.

(q) Hæc eadem disciplina quoque ad capitula canonicorum tracta est, postquam duce CHRODOGANGO ad instituta monastica effigiari & componi cœperunt. Decanis imprimis *ius virgarum* datum fuit, vt docent ANTON. MATTHAEI *de nobilit. lib.* 2. *c.* 39. *p.* 617. PHILIPPVS LABBEVS *in bibl. MSS. libr. tom.* 2. *p.* 481. AVTOR *chron. mont. ser. ad ann.* 1213.

 (r) Hoc

III.

quid iuris in Francia

Noſtris moribus iudex eccleſiaſticus pœnam *honorariam* decernere poteſt, modo ea obeatur in prætorio, non vero alibi, vbi non habet territorium. Iniungere poteſt pœnam pecuniariam non mulctæ nomine, ſed *eleemoſynarum* (r); vbi opus pium, cui applicandæ, exprimendum. Iniungere poteſt flagellationem remotis arbitris; non fuſtigationem publice manu carnificis infligendam. Iniungere poteſt clerico extraneo *emigrationem* e diœceſi; non vero *exilium* imperare. Iniungere poteſt carcerem perpetuum & ob crimina leuiora ſeceſſum in monaſterium vel ſeminarium. Quæ diſtinctiones preſſe obſeruandæ, ne appellationibus *tamquam ab abuſu* feneſtra aperiatur.

CAP.

(r) Hoc ſub prætextu, quod *eleemoſynæ* credantur efficaciſſimum remedium expiandi peccata, & ideo olim *pœnitentibus* impoſitæ fuerint. Quis vero crederet, pœnas eccleſiaſticas eſſe *eleemoſynas*, quæ ab *inuitis* exiguntur, quæ vtique *pœna* ſunt proprie dicta? Verum ipſa *pœnitentia* in genere mox in eundem abuſum tracta, & per modum *pœnæ* inuitis impoſita eſt, vnde omnes ceteræ pœnæ videntur deriuandæ.

(s) Hunc

CAP. XIX.

DE DEPOSITIONE VEL DEGRADATIONE ET SVSPENSIONE.

I.

POenarum canonicarum maximæ sunt *depositio* clericorum & laicorum *excommunicatio.* Depositio est priuatio omnium functionum publicarum, quas clericus virtute ordinis exercere posset. Sic presbytero deposito nullum ius celebrandi missam, vel administrandi sacramenta: non quod sacramenta sint inualida; sed quod presbyter, spreta ecclesiæ prohibitione, consecrans vel administrans, grauiter peccat, omnesque sacris eius assistentes peccati fiunt participes. Iuribus autem, quæ non ex ordine (s) pendent, vt iurisdictione beneficiis, honore, prorsus exuitur, ac laicus reputatur, & beneficia a die sententiæ vacare censentur. *Clericorum pœna maxima est depositio*

II.

(s) Hunc enim per depositionem non amitti censent, ob *characterem indelebilem*, animæ impressum per ordinationem, vnde iura *ordinis* nascuntur: cetera sola *electione, confirmatione*, vel *collatione* acquiruntur, quæ rursus adimi queunt.

Y y 4 (t) Non

II.

quæ veteribus idem quod degradatio, Prima sæcula *depositionis & degradationis* vocabulo promiscue vtuntur ad significandum, clericum condemnatum locum, quem tenuit, amittere & gradu sui ordinis excidere. Ad hominum animos percellendos placuit ritus, clericum depositum publice ornatu clericali spoliandi, eidemque, si concilium iniuria depositum restituendum decreuit, ornamenta publice reddendi, quæ est sanctio concilii Toletani IV. an. 633. (*) Et quamquam clericus depositus laicus fieret, non poterat tamen vitam viuere sæcularem, sed monasterio commendabatur ad pœnitentiam, quam si subire detrectabat excommunicationis fulmine feriebatur. (**)

(*) *C. 11. q. 3. c. 65.*

(**) *c. 18. D. 8.*

III.

quæ est vel verbalis, Sequioribus temporibus inualuit distinctio inter degradationem *verbalem* & *realem*. *Verbalis* est simplex depositio, nullis cærimoniis externis stipata. *vel realis,* *Realis* ad hunc fere modum peragitur(t)(*): clericus degradandus induitur

(t) Non inique censet BONIFACIVS VIII in *c. 2. d. pœn. in 6. ad exemplum exautorizationis eius, qui militiæ deseruit armatæ, cui militaria*

tur omnibus ordinis sui ornamentis, manibusque tenet librum vel aliud officii sui instrumentum: quo habitu adducitur ad episcopum, qui singula ornamenta sigillatim ei publice eripit, incipiendo ab eo, quod in ordinatione, vltimum, & desinendo in eo, quod primum erat, scilicet in humerali, iubetque, vt caput omne radatur ad delendam coronam clericalem, ne vllum supersit clericatus vestigium. Inter hæc territionis caussa pronuntiat conceptas verborum formulas, eis, quæ in ordinatione adhibentur, contrarias. Hæc solemnis degradatio fit, si clericus curiæ sæculari tradendus est: vnde iudex laicus coram adstat, vt reum illico ad se rapiat. Ecclesia tamen pro salute eius intercedere, &, si mortis pœna remittitur, hominem claustro ad agendam pœnitentiam tradere debet. (**)

(*) *Pontif. Roman. de degrad.*

(**) *C. 27. X. de signif.*

IV.

litaria detrahuntur insignia, sicque a militia, remotus castris eiicitur, priuatus consortio & priuilegio militari, hanc degradationem esse introductam, quod etiam praxis, quæ tempore IVSTINIANI obtinuit, docet v. *Nou.* 83. *in praef.* §. 2.

 (u) Re-

IV.

a quo suscipiatur?

Ad degradationem autem idem numerus episcoporum, qui a veteribus canonibus ad depositionem requiritur. Nam ad deponendum episcopum concilium XII. episcoporum; ad deponendum presbyterum VI. episcoporum; ad diaconum III. episcoporum desiderabatur. (*) Minores clericos episcopus in consessu cleri sui deponere poterat. Et hæc quidem vetustis temporibus, quibus concilia frequentiora & clericorum crimina rariora fuere, factu erant facilia. Sed sequiori tempore clerici sæpius peccarunt, episcoporum concilia, in Francia & in Germania maxime coactu difficilia fuere. Quid? quod episcopi vel soli vel per officiales suos deponere ausi sunt presbyteros. Vnde iudices sæculares, quibus hæc degradatio videbatur affectata cærimonia ad sufflaminandam iustitiam, eam diu operiri, criminibusque impunitatem permittere (u) noluere. Idque tanto magis,

(u) Reuera enim difficultates circa *degradationem* obuenientes effecerunt, vt rarius crimina clericorum, debito modo punita fuerint, quin potius vtplurimum id vnice egerunt, vt præuia simplici depositione, monasterio includerentur, perpetuæ pœnitentiæ agendæ causa.

(x)

gis, quod quando ipsi in casu priuilegiato clericum condemnauerant, episcopus eum sine caussæ cognitione degradare noluit. Inde pedetentim euiluit reuerentia ergo personas consecratas, quæ lictoribus palam constringendæ proiiciuntur, vt nullam hodie in Francia degradationem videas. Interim concilium Tridentinum accelerandæ debitæ criminibus pœnæ statuit (**), Episcopum ad degradationem solemnem presbyteri vel alius clerici loco aliorum episcoporum, tot abbates infulatos cruciatosque, vel alias personas, quæ sunt in dignitate ecclesiastica, aduocare posse.

(*) *C.* 15. *q.* 7. *c.* 3. *c.* 4.
(**) *sess.* 13. *c.* 4.

V.

Sunt & aliæ poenæ canonicæ, quæ ad *priuationem bonorum spiritualium temporariam* diriguntur, vt reus ad frugem redire instigetur, scilicet suspensio, interdictum, excommunicatio: quas *censuras*, (x) quam *pœnas*, adpellare *2) censuræ & quidem*

(x) Hæc differentiæ ratio inter *depositionem* & *excommunicationem* non adeo stringit. Fatetur Autor, hanc *perpetuam exclusionem*, illam *priuationem perpetuam* continere. Excommunicatus si restituitur, itidem ex *gratia* restitutus olim fuit per dispensationem, cum

lare malim. Nam licet excommunicatio Christianum a societate fidelium excludat in perpetuum, ecclesia tamen non intendit, vt perpetuo miser sit, sed vt resipiscat, & peccati veniam petat. Aliud de clerico deposito dicendum, qui eo animo deponitur, vt per omnem vitam priuatus maneat ministerio, quo semet indignum reddidit: nam si restituitur, id fit per *dispensationem* & ex *gratia singulari*.

VI.

suspensio, Suspenditur clericus, cui ad certum tempus exercitium functionum sui ordinis interdicitur; nam si in perpetuum, ac omnis generis functionum dicerem, depositio foret: quæ quum sit pœnarum, quas ecclesia clerico dictare potest, maxima; consentaneum fuit, vt leuiores excogitarentur, & peccatis proportionatæ. Vnde & plures sunt *suspensionis* gradus. Est enim suspensio vel *localis,* *localis,* vel

cum manifestum sit ex antiquitatibus, nonnunquam hanc gratiam prorsus negatam & excommunicationem factam fuisse absque vlla spe restitutionis. Præterea prisco æuo excommunicatio non fuit medium homines ad pœnitentiam deducendi, sed hæc fuit potius medium, in gratiam redeundi cum ecclesia læsa, & ita restitutionem impetrandi. Vnde vtraque species recte *pœnæ* dici possunt.

(y) Ne-

vel *personalis*. *Localis*; si certo in loco functiones obire prohibetur; *persona-lis*, si in omnibus locis. Praeterea *gene-ralis* esse potest, vel ad certas functio-nes restringi, veluti si a suggestu arce-retur, qui sacrum facere & sacramenta administrare pergit. Potest etiam ad tempus restringi longius, breuius: quo elapso cessat ipso facto, vel rursus in-iungitur ad beneplacitum episcopi: quo casu exspectandum, dum expresse tol-latur. Interdum clericus non functi-onibus sui ordinis, sed alio quopiam iure, veluti canonicus iure suffragii, introitu in chorum, fructu beneficii ad tempus, interdicitur, pro culparum qualitate & morum diuersitate. Suspen-sio est poena clericorum propria, quam qui eludit, irregularis redditur. Hanc semper primam dictare solent iudices ecclesiastici, & quidem simulatque ac-cusatus respondit ad articulos, (y) quia ex

personalis, *generalis*, *specialis*,

(y) Neque enim ante *litis contestationem* suspensio decerni potest, cum demum per illam iudex plenius informetur de imputato delicto. *Saepius plausibilia ad inquirendum videntur iudicia, quae audito reo in fumum abeunt, & nebularum instar resoluuntur*, vt optime ait STRYK *de suspens. ab offic. c. III. n.* 63. Inde liquet suspensionem decerni: 1) ob ex-

ex ipsorum opinione vadimonium infert ratione clericorum *suspensionem*, quemadmodum ratione ministrorum laicorum *interdictionem.*

CAP. XX.
DE EXCOMMVNICATIONE.
I.

excommunicatio, pœna clericorum & laicorum, varie accipitur.

EXcommunicationis fulmini omnes Christiani patent: cuius diuersæ species in veterum disciplina obseruantur. Nam & episcopus, qui semet a concilio abstinuisset, vel alterius diœceseos clericum ordinasset, excommunicari dicebatur, si communione aliarum ecclesiarum priuatus (z) ad pro-

excessus: 2) ob contumaciam clericorum: 3) ob institutam de grauiori crimine inquisitionem.

(z) Differentia quædam, ni fallor, olim obtinuit inter *simplicem abstentionem*, & *excommunicationem.* Illa consistebat in *denegatione communionis ecclesiasticæ simplici*, quam etiam singuli facere poterant iusta de causa sine decreto ecclesiæ. Mosem, martyrem, Nouatum a communione separasse vna cum quinque presbyteris scribit EVSEBIVS *lib. VI. hist. eccl. c.* 43. *in f.* vbi notanda phrasis, ἀκοινώνητον ἐποίησεν h. e. ipsi communionem denegauit, nec eius partes sequi voluit; quamuis sibi ius *excommunicandi* arrogare haud posset. Eadem ratione integræ ecclesiæ renunciarunt com-

propriæ ecclesiæ communionem restringeretur (*); quum tamen tantummodo commercium eius cum fratribus spirituale suspenderetur. (**) Regula Benedicti c. 44. exclusionem ab oratorio vel a mensa communi, qua plectebantur monachi serius venientes, excommunicationem vocat. Vsu sequiorum temporum excommunica-

communioni, id quod *abstentionem* arguebat, quia post hanc omnes *communionis* effectus inter tales ecclesias cessabant. In controuersia super Paschatos festo Victor episcopus Romanus vniuersas Asiæ ecclesias a communione sua separare conatus est. Inde *schismatum* origo, quæ separarunt tandem etiam ecclesias orientales & occidentales, quatenus communicare inter se desiere. Magna olim inter omnes ecclesias & intima vnio, quæ variis modis significabatur & conseruabatur. Hæc si rumpebatur, quod VICTOR tentauit teste EVSEBIO *lib. V. hist. eccl. c.* 24. *abstentio* inde nascebatur; ast *excommunicatio*, quam CYPRIANVS sæpe late *abstentionem* vocat, erat eiectio ex cœtu ecclesiastico eius, cuius membrum antea fuerat. Hæc eum effectum habebat, vt eiectus ab aliis haud recipi posset ecclesiis, nisi cum sua ecclesia rediisset in gratiam. Eiectus non nisi per *pœnitentiam* restituebatur in integrum. Quarum ecclesiarum communio per *abstentionem* soluta erat, aliis modis redintegrabatur, veluti per amicabilem compositionem vel conciliorum autoritatem.

(a) In

nicatio inuoluit anathema, h. e. exclusionem a communione fidelium, quæ incruſtatur verbis euangelii: *Si, quem corripuiſti, non audit eccleſiam, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus.* (***) & Pauli: *Si quis frater nominatus eſt fornicator, aut auarus, aut idololatra, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax, cum eo nec cibum ſumere conuenit* (****) quod AVGVSTINVS (*****) de eo explicat, qui horum criminum accuſatus & condemnatus eſt: nam & ORIGENES ante eum (******) docuerat, neminem, niſi criminis manifeſtum, ex eccleſia eiiciendum eſſe; &, ſi cuique libera eſſet ſeiunctio ab iis, quorum mores diſplicent, temerariis iudiciis & infinitis ſchismatibus feneſtra aperiretur. Amplius Paulus inquit: *Si quis non obedierit verbo noſtro, hunc notate, nec commercium habete cum illo, vt confundatur. Non tamen quaſi inimicum exiſtimate, ſed vt fratrem corripite.* (*******) Hæ ſunt excommunicationis regulæ, (a) cui minimum tres admoni-

(a) In *diſſert. eccleſ. iur. antiqui ad Plin. II. & Tertull. diſſ. III.* pluribus oſtendi, non ex his dictis, ſed ex alio fundamento eiectionem improborum hauriendam eſſe. Vel vltimus locus Pauli demonſtrat, correptionem fraternam, ſingulis commendatam, non eſſe

monitiones præmittendæ, quum Christus offensorem priuatim, post, adhibitis testibus, denique coram ecclesia monendum prius iubeat, quam euitandum. Decernenda (b) est & pronuntianda ab eo, qui in ecclesia auctoritatem habet. Effectus est, vt commercium excommunicati euitetur; scopus, vt sancto rubore perfundatur, amandus tamen perpetim & ad salutem retrahendus. (********)

(*) *c.* 10. *D.* 18.
(**) *c. si quis D.* 58.
(***) MATTH. *XVIII*, 17.
(****) 1. *Cor. V*, 21.
(*****) AVGVSTINVS *homil.* 50. *c.* 12.
(******) *homil.* 21. *in Iosue.*
(*******) 2. *Theff. III*, 14.
(********) *Basil. ep.* 47.

esse excommunicationem. Tres *monitiones* præcedentes desumuntur ex doctrina Christi de *fraterna correptione*, quæ rursus frustraneo conatu ad excommunicationem trahitur. Ethnici & publicani inter *excommunicatos* non numerabantur; eorum tamen familiare commercium fugiendum erat, id quod tamen non statim excommunicationem arguit.

(b) Olim decernebatur ab *ecclesia* seu ex suffragiis totius coetus, episcopo tantum directionem iudicii gerente, id quod etiam rationem habebat, quia eiectio ex coetu negotium est, quod vniuersum tangit cœtum, & sic merito ab eius decreto dependere debet.

II.

olim rarior, Harum regularum episcopi primis sæculis obseruantissimi raro ad sacrum fulmen confugerunt. Si quis accusatus esset, sollicita cura examinarunt vitam eius anteactam, &, si accusatio hærebat, eum priuatim increpuere: post reluctantem coram testibus humaniter corripuerunt, denique induratum coram ecclesia palam perstrinxerunt. (*) Boni medici officio fungentes solatium leniendo malo; minas & exprobrationes vulneri purgando & tumori reprimendo; corruptioni præcauendæ ieiunia adhibuere. Sin malum omnia membra corripuisse, nec medendi spem superesse videbant, adhibito episcoporum & longo vsu subactorum presbyterorum consilio, re exquisite pensitata, immedicabile membrum, ne partes sinceræ inficerentur, resecarunt, dolentes tamen & lacrymantes, vniceque dicto Pauli *auferte malum e vobismet ipsis* (**) obtemperantes. Excommunicatus habebatur vt infidelis, & Christiani nullum cum eo commercium, præsertim in precibus, habuere. (***) Poterat quidem venire in ecclesiam, & scripturam prælectam concionesque audire, quod ipsis *infidelibus* non negabatur; sed idem cum infidelibus a mysteriis diuinis remoue-

mouebatur, vt defiderium orandi cum fidelibus in eo excitaretur, & ceteri eius exemplo terrerentur. (****) Interim epifcopus eum non neglexit, fi vel maxime altera vice lapfus effet. (*****) Non abhorruit ab eius confortio, non a conuictu, memor, Chriftum manducaffe cum Pharifæis & peccatoribus. Confolabatur, exhortabatur, ne animum defponderet. Refipifcentem & pœnitentia dignos fructus oftendentem gaudio perfufus recepit tamquam filium perditum, ac manuum impofitione cum ecclefia reconciliauit, precumque & facramentorum fecit participem. (******) Inter hæc omnia fi quis laicorum quoque conquereretur, fe temere ab epifcopo excommunicatum fuiffe, ex fimultate vel libidine nocendi; ad concilium prouinciale res deferebatur, tamquam maximi momenti, quippe ftatum Chriftiani fpiritualem afficiens. Hoc fuit veterum in excommunicando confilium.

(*) *Conft. apoft. l.* 2. *c.* 37. 38. 41.
(**) 1. *Cor. V*, 13.
(***) *Conft. apoft. l.* 2. *c.* 38.
(****) *ibid. c.* 39.
(*****) *ibid. c.* 40.
(******) *ibid. c.* 40.

III.

post frequentior ac dirior.

Quo magis autem Christianorum mores in peius ibant, & episcoporum probitas decrescebat, eo magis caussæ excommunicationis augebantur & moderatio in vsu huius extremi remedii minuebatur. Inde a sæculo IX. episcopi sæpe his armis repulerunt impressiones dynastarum, bonis ecclesiæ inhiantium, quibus sæpe iunxerunt clauam martialem & armatos homines. (b) Augescente hominum duritie, decursum est ad rigores veteribus inauditos, vt familiæ, prouinciæ, regna (c) vel excommunicarentur, vel interdicto pre-

(b) Potissimum vero his armis pugnatum est pro defendenda potentia, territoriis, iurisdictione, imperio, & vt paucis dicam, pro tuenda ambitione. Postquam enim episcopi *domini terrarum* facti, excommunicatio in instrumentum *dominatus terreni* mutata, & contra reges principes aliosque potentiores extensa est. Nec diuerso iure vsus est papa pro tuendo Petri patrimonio, & sedis Romanæ iuribus.

(c) Contra hunc abusum, occasione excommunicationis, qua PAVLVS V Rempublicam Venetam petiisse legitur, scripsit FRA PAOLO, religiosus Seruita, tractatum elegantem Italico idiomate, etiam in Gallicum versum sub tit: *les droits des souverains défendus contre les excommunications & les interdits des papes, ou examen & refu-*

premerentur; vt excommunicationes ipſo facto, i. e, ſine monitione & ſententia, ſimulatque crimen commiſſum, introducerentur; vt nonnullæ papæ reſeruarentur, vt abſolutionis cauſſa Romam eundum eſſet; vt excommunicationi cærimoniæ terribiles, veluti extinctio & proiectio cereorum, campanarum pulſus, & imprecationes deteſtabiles adhiberentur. Præterea excommunicatio *ipſo facto* in eos conſtituta fuit, qui cum excommunicato conuiuebant: idque idoneis auctoritatibus, quæ (*) excommunicandos eſſe cenſent, qui cum clerico depoſito conuerſarentur. Sic vna excommunicatio infinitas peperit, quum commercium illud ſtrictiſſime acciperetur, & ad *ſæcularia emolumenta* (d) extenderetur. Nam ne ſeruis quidem, liberis, vxori licebat ad excommunicatum accedere, nec ipſe in iudicio comparere vel vllo iure

refutation du droit d'excommunier les ſouverains, que les papes ſe ſon iniuſtement attribué.

(d) Hoc modo excommunicationi infiniti effectus ciuiles ſuperadditi ſunt, qui olim, vt AVTOR antea optime demonſtrauit, mere *eccleſiaſtici* erant. Horum omnium fundamentum fuit, *quod nullo modo communicandum eſſet cum excommunicato.*

 (e) Vt-

iure gaudere poterat. Denique circa an. 1080. Gregorius VII. effectus excommunicationis super omnes limites protulit, censuitque, principem excommunicatum omni potestate priuari, vasallos a iurisiurandi fide, subditos ab officio parendi liberari. (**) Sed nimium terribilem ecclesiæ potestatem redditurus contemtam reddidit, remque eo deduxit, vt laici censuras susque deque haberent, (e) & saniores episcopi ad eas decurrere dubitarent. Interim hunc rigorem certis restrictionibus temperarunt. Ipse Gregorius coniuges, liberos, seruos excommunicatorum; item qui ex ignorantia vel necessitate, veluti emendi vel eleemosynæ caussa cum ipsis commercium haberent, excipiendos esse censuit. (***)

(*) *Con-*

(e) Vtpote vel male & præcipitanter pronunciatas, vel alio vt plurimum vitio laborantes, vt recte huc applicauerit PAOLO vulgatum illud: *sæpe maius est peccatum iudicii, quam illius peccati, de quo fuerit iudicatum.* Illud vero præcipue hic considerandum est, a pontifice Romano ratione *imperii temporalis* & inde dependentium iurium hoc fulmen adhibitum fuisse, de quibus alias armis decernitur. Inde iudices in propria caussa semet constituerunt, & quidem in caussa mere *ciuili, seculari,* & tali, in qua principes superiorem non habent, & in qua papæ vt *principes seculares* procedere debuissent.

(*) *Concilium Antioch an.* 341. *c.* 1.
(**) *C.* 15. *q.* 6. *c.* 4. GREG. *VII. l.* 6. *ep.* 2. *hist. eccl. l.* 62. *n.* 36.
(***) *C.* 11. *q.* 3. *c.* 100.

IV

Est vel minor vel maior.

Excommunicatio ob communicationem cum excommunicato inflicta, *minor* vocabatur, & operabatur abstentionem a sacramentis, non ab ecclesia & conuictu fidelium: quo factum est, vt excommunicationes non serperent in infinitum. Interim excommunicatorum fuga imperata multum incommodi habuit ratione excommunicationum ipso iure & generalium. Vnde concilium Basileense (*) declarauit, duplicis generis excommunicatos vitandos esse, eos videlicet, qui nominatim & solemniter excommunicati essent, & quorum excommunicatio tam certa esset, vt de ea nullo modo dubitari posset. Quod decretum a Martino V. confirmatum pragmaticæ nostræ (**) & concordato (***) insertum legitur.

(*) *sess.* 20.
(**) *tit.* 21.
(***) *tit.* 33.

V.

restrictiones conc. Trident.

Concilium Tridentinum nouas restrictiones adiecit, agnouitque, excommunicationem, si non sobrie & circumspecte administretur, contemtam noxi-

noxiamque fieri. Et primum quidem *monitoria ad reuelandum* non nisi vrgente necessitate & post maturam deliberationem decernenda esse voluit ab episcopo, qui nihil in hac re auctoritati magistratuum dare deberet. Deinde praecipit, ne quis episcopus hoc remedio abutatur ad compellendos homines, vt episcopi mandatis obtemperent, si alia ratione, veluti bonorum subtractione, arresto & per brachium saeculare id assequi valeat. Simul tamen magistratibus praecipit, ne episcopum impediant in excommunicatione, ne eum ad absolutionem cogant, vel ius de caussa excommunicationis cognoscendi sibi arrogent.

VI.

excommunicatio vel infligitur per sententiam

Vniuersum autem excommunicationis negotium hodie ita se habet. Primum requiritur sufficiens *caussa in iure expressa*, vel saltem *publicum scandalum*, quia agitur de poena omnium spiritualium maxima infligenda. Defectus caussae iniustam reddit excommunicationem, quae tamen reuerenda est. (*) Qui excommunicationem pronuntiat, *iurisdictione* instructus esse debet & praemittere tres ad*monitiones*, (f) interuallo

(f) Vt vel pareat, & *contumaciam* purget, vel

uallo bidui ſingulas proponendas. (**) *Sententia* ſcripto conſignanda eſt, qua nomen perſonæ & cauſſa exprimenda. (***) Nomina poſtea in eccleſiis recitanda & portis affigenda ſunt, vt vulgus norit, quos vitare debeat. Si in eccleſiam veniunt, expellendi ſunt; ſi hoc fieri nequit, ceſſandum eſt a diuinis & ex eccleſia fugiendum. Hæc obſeruanda ſunt ratione excommunicationis *ab homine*.

(*) *C.* 11. *q.* 3. *c.* 1.
(**) *C.* 27. *q.* 4. *c.* 23.
(***) *C.* 48. *de ſent. excom.*

VII.

Sed excommunicationes *a lege* ipſo facto incurruntur, ſimulatque peccatum commiſſum eſt. Sic ſimoniacus, ſic qui clericum percuſſit, ex eo facto ab eccleſia abſtinere & abſolutionem petere debet: quod ex formula proclamationis manifeſtum. Haberetque reus, quod ſibi imputaret, ſi abſolutio differ- *vel incurritur ipſo facto*

vel ob *crimen commiſſum* ſatisfaciat. Illa quæritur in *inobedientia*, quando decretis papalibus vel epiſcopalibus morem gerere nolunt, quæ in propria cauſa vtplurimum decernuntur. *Satisfactio* collocatur in *pœna* a iudice eccleſiaſtico præſcripta, aliisque remediis ad indemnitatem potisſimum pertinentibus.

differretur, quippe quæ nemini, qui ad officium redit, denegari solet. Sed has nemo obseruare tenetur, nisi qui eas nouerit, quarum multæ sine culpa ignorari possunt. Tantus enim est excommunicationum a *lege* vel *ipso facto* numerus, (g) vt ne quidem solertissimi canonum interpretes cunctas enarrare audeant. In solo sexto decretalium numerantur XXXII. (*) In Clementinis L. (**) In bulla *in cœna domini* XXI. (***) In ceteris pontificum constitutionibus infinitæ; ne quid dicam de constitutionibus synodalibus, mandatis episcoporum & regularium statutis. Sed in antiquis canonibus in decreto & decretalibus vix XXX. reperiuntur, quæ tamen si recte ponderentur, maximam partem non excommunicationem *ipso facto*, sed *ab homine* conuictis infligendam, indigitant. Neque est, quod aliter interpretemur verba

(g) Et tamen nihil magis a tramite iustitiæ abit, quam hæc excommunicatio, quippe quæ omnem defensionem delinquenti adimit, inauditum condemnat, & iugum intolerabile hominibus imponit, vt recte PAOLO *cit. l. c.* 2. iudicat. Quo magis numerus huius excommunicationis creuit, eo magis decreuit iustitia, & imperium ecclesiasticum incrementa cepit.

(h) Re-

verba celebratissimi canonis, *si quis suadente diabolo* (****) quo dicitur, eum, qui in clericum vel monachum violentas manus intulerit, *anathematis vinculo subiacere*, si scilicet conuictus ac condemnatus fuerit. Interim *glossa* id explicat de excommunicatione ipso facto incurrenda, quae opinio vulgo regnat.

(*) *Gloss. in c.* 22. *X, de sent. excom. in* 6.
(**) *Gloss. in cl.* 1. *eod.*
(***) NAVARR. *man. c.* 27. *n.* 50.
(****) *C.* 17. *q.* 4. *c.* 29.

CAP. XXI.

DE INTERDICTO.

I.

Interdictum est prohibitio in certo loco, veluti ciuitate, prouincia, regno, diuina officia vel sacramenta celebrandi, aut certas personas ad ea admittendi, quocumque tendant. Prius *locale;* posterius *personale;* vtrumque coniunctum *mixtum* vocari solet. Hæc censura æque ac *excommunicatio generalis* primis sæculis inusitata fuit, (h) si hære-

Interdicta, olim incognita,

(h) Reuera quædam *excommunicationis* ratio in *interdicto* latere videtur, nisi quod effectum suum etiam extendat ad innocentes. Ob culpam regum nonnunquam integrum

hæreticos aut ſchismaticos, ab eccleſia ſeceſſionem manifeſto facientes, exceperis. Nam a ceteris peccatoribus, qui nominatim excommmunicati non eſſent, Chriſtiani non abhorruerunt (*). in primis hoc ſibi commendatum habuere epiſcopi, ne facile peccatores, qui tanta potentia tantoque numero erant, vt nulla correctio ſperanda, ſed rebellio & manifeſtum ſchisma metuendum eſſet, ab eccleſia ſegregarent. (**) idque ex conſilio Auguſtini (***) vbi addit, populum magis *doctrina*, quam *imperio*; *exhortatione*, quam *minis* regen-

grum regnum interdicto ſubiectum fuit, hunc vnice in finem, vt ſubditorum, ob ſacra ademta, animi exulcerati in regem eo magis irritarentur, ad rebellionem diſponerentur, & pro hac ſedanda rex per indirectum cogeretur voluntati papæ obtemperare. Hi fuere triſtes effectus liberalitatis regum erga pontificem, qua ipſi omnium ſacrorum liberam diſpoſitionem conceſſerunt, quo facto, in eius arbitrio fuit, eorum vſum pro lubitu iis adimere. V. SPONDANVS *in contin. Baron. ad ann.* 1198 *n.* 8: vbi hoc declarat interdicto, Galliæ toti inflicto, ob regis contumaciam, quæ, poſtquam per nouem menſes durauit, tandem vniuerſam Galliam, ſecundum votum pontificis, ad ſeditionem contra regem excitauit, quæ aliter ſedari non potuit, quam poſtquam Rex voluntatem ſuam pontificis voluntati ſubmiſit.

gendum, & feueritate aduerfus fingulos peccatores vtendum effe. Laudat caritatem & prudentiam Cypriani, qui a communione cum epifcopis, quos auaros, vfurarios, alienæ rei vfurpatores increpuerat, non abhorruit, carpitque rigorem iuuenis epifcopi, qui ob delictum domini totam familiam excommunicauerat (****) Fatetur tamen, magni nominis epifcopis interdum aliud placuiffe (****) quale exemplum in Bafilio (******) occurrit, vbi contra plures raptores eorumque familias, & contra oppidum, quo fugerant, fulmen emiffum legitur. Sed nullibi legimus, Conftantium aut Valentem imperatores, licet hæreticos & catholicorum perfecutores, excommunicatos vel ab ecclefia adeunda prohibitos fuiffe. Quæ autem aduerfus Anaftafium & Leonem iconoclaftam excommunicatio pronuntiata legitur, ad fubditos eorum haud porrecta fuit.

(*) C. 23. *q.* 4. *c.* 19.
(**) *ibid. c.* 32.
(***) *ep.* 22. *al.* 64.
(****) *l.* 3. *cont. Parm. & de bapt. cont. donat. l.* 4.
(*****) C. 24. *q.* 3. *c.* 1. *ex ep. ad Auxil.* 75.
(******). *ep.* 144.

II.

II.

inualescunt magno ecclesiae damno. Primum interdictorum vsum exeunte saeculo VI. demum deprehendo, quo GREGORIVS Turonensis plura refert exempla episcoporum, qui ob crimina atrocia imperarunt cessationem a diuinis, vt ecclesiae in luctu constituerentur. (*) Sed inde a Gregorii VII. temporibus inualuerunt *excommunicationes generales*, & interdicta ob crimen a principe commissum. Nam excommunicato imperatore vel alio principe, omnes eius fautores & asseclae h. e. omnes subditi, in obedientia perseuerantes, excommunicabantur, & totum regnum interdicto (i) verberabatur, vt ceteri etiam, ne poenam criminis ipsi ferre cogerentur, ad rebellionem excitarentur. Similiter episcopi ob inobedientiam dynastae vel magistratus ciuitates interdicto perculerunt: quod saepe factum, quum dynasta vel ciuitas quemdam

(i) Saepe tamen etiam regna interdicto subiecta sunt sine excommunicatione regum nominatim facta. Etenim potuit rex excommunicari, saluis sacris subditorum: quandoque etiam nominatim excommunicationem in principes vibrare noluerunt, ad grauiora mala auertenda, quo casu interdictorum vsum adhibuere: quandoque vtroque fulmine vsi sunt, prout rationes praesentis status id permisere.

dam excommunicatum expellere detrectaret. (**) Sed experientia docuit, rigorem istum plus damni, quam vtilitatis adferre ecclesiæ. Innocentes loco nocentium plectebantur, quippe diuinis officiis & sacramentis priuati. (***) Successu temporis populi callum obducentes despicabantur sacra, quorum nullum super exercitium, nulla significatio. Glossa (****) memorat, quamdam Marchiæ Anconitanæ ciuitatem tam diuturno interdicto oppressam; vt homines triginta & quadraginta annorum, qui missam nullam celebrari viderant, presbyteris celebrantibus illuderent. Interdum populi, tantæ ignominiæ impatientes, in seditiones & ad vim publicam accendebantur. Vnde *interdictorum* moderamine opus fuit.

(*) *hist. eccl. l.* 34. *n.* 53.
(**) *Pragm. tit.* 22.
(***) *C. vlt. de sent. excom. in* 6.
(****) *in d. c. vlt.*

III.

Ab interdicto qui excipiantur.

Quare principio baptismum infantum & morientium pœnitentiam exceptam legimus. Deinde regularibus id indultum nouimus, ne interdicto generali & ipsi inuoluti intelligerentur, quibus in suis ecclesiis diuina officia, sed clausis ianuis, & sine cantu ac campanæ

panæ pulſu, peragere licuit. Nonnumquam conciones pœnitentiales habitæ, confirmatio & viaticum datum, miſſa minus ſolemnis ſingulis dominicis, ſed clauſis portis & remotis excommunicatis, celebrata. (*) Denique adminiſtratio pœnitentiæ, minus ſolemnis Miſſa, quotidie; ſolemnis autem quater vel quinquies in anno feſtis celebrioribus permittebatur. (**)

(*) *C.* 43. *X. de ſent. excom,*

(**) *C. vlt. de ſent. excom. in* 6. *& ibi gloſſa.*

IV.

interdictum ipſo facto incurritur. Pœna eorum, qui interdictum violant, eſt excommunicatio. (k) Interdictum autem iisdem ſolemnibus ac excommunicatio pronuntiatur, ſcilicet e ſcripto, expreſſo nomine & cauſſa inſerta, præuiisque tribus admonitionibus. His cærimoniis non opus habet *ceſſatio a diuinis*, quæ ſine iudicis decreto caſu contingere poteſt, veluti ſi polluitur eccleſia. Sunt conſtitutiones, quibus interdictum *ipſo facto* in certis caſibus; ſunt, quibus ſuſpenſio ratione cleri-

(k) In clericis operatur *irregularitatem*, quæ tantum terrorem iniicit, vt, ne poſtea ad officia ſacra prorſus inhabiles fiant, ſponte & lubentes a functionibus ſuis abſtineant. *c.* 1. *X. de poſtul. prælat.*

clericorum ſtabilitur. Vnde hæc diſtinctio, vt ipſo facto vel ab homine, i. e. lege generali vel iudicio particulari incurrantur, tribus hiſce cenſuris, ſuſpenſioni, excommunicationi & interdicto communis eſt.

CAP. XXII.

DE ABSOLVTIONIBVS.

I.

SVpereſt, vt diſpiciamus, quibus modis cenſuræ tollantur. Eæ igitur, quæ *a iudice* pronuntiatæ ſunt, non niſi eadem auctoritate, i. e. ab ipſo iudice, eius ſucceſſore, delegato vel ſuperiore, iurisdictionem habente, relaxari poſſunt. Quæ a *lege* inflictæ, a iudice ordinario, immo & a presbytero, qui abſolutionem ſacramentalem adminiſtrandi poteſtate gaudet, remitti poſſunt: vnde fere generalis omnium cenſurarum abſolutio præmitti ſolet. Sed presbyter ab eis liberare nequit, quæ epiſcopo vel papæ reſeruatæ ſunt. Excommunicatio *minor* per quemcumque presbyterum approbatum tolli poteſt, & quilibet presbyter, etiamſi approbatus non ſit, in articulo mortis, vt omnia peccata, ſic omnes cenſuras remittere poteſt. Abſolutio autem debet eſſe li- *A quo petenda ſit abſolutio ab his cenſuris?*

bera, nec magistratus (l) vi compellere debet presbyterum ad absolutionem: nam qui absolutionem vi extortam impetrat, nouam excommunicationem incurrit: quod sequioribus temporibus, quibus rigor regnauit, saepe contigit. (*) Quum censurae correctionis caussa infligantur, absolutio petentibus non deneganda est, si morem gerunt, ecclesiaeque ac ei, quem offenderunt, satisfecere. Sed nouissime satis visum, si iureiurando vel cautione praestita id promitterent.

(*) *Conc. Trid. sess.* 25. *c.* 3.

II.

Praesertim clericorum propriis, Aliud de *dispensatione* irregularitatis seu de restitutione clerici exauctorati dicendum, quae iure peti non potest & cuius exempla veterioribus rariora fuere. Sed hodie irregularitates, suspensio ac ceterae censurae eodem censu habentur, & ob casuum pontifici reseruatorum numerum immensum auctum absolutiones frequentantur. Distinguendum

(l) Vtpote cui omnem cognitionem adeo ademerunt, vt *vim* facere dicatur, si *iusto imperio* reluctantes cogat ad absolutionem. Et tamen ex antiquitatibus liquet, absolutionis vigorem olim multum dependisse a regibus, adeo vt quos hi ad osculum suum receperint, pro *absolutis* habiti fuerint.

dum ergo inter censuras & irregularitates ob peccatum *occultum*, & *publicum*, quod scilicet ad forum contentiosum deferri potest. De *occultis*, licet pontifici reseruatis, episcopi absoluunt auctoritate concilii Tridentini (*): de *publicis* Romam eundum aut Roma mandatum ad episcopum vel vicarium generalem arcessendum. Quae mandata in Dataria simplici signatura expediuntur & ab agentibus in rebus eliciuntur. Eodem modo irregularitatum publicarum dispensationes impetrantur: nam occultas etiam episcopus in foro conscientiae remittit, excepto homicidio voluntario. Sed etiamsi clericus Romae criminis veniam impetrarit, ea tantum *delicti communes* poenas sufflaminat: nam in *casu priuilegiato* nihilominus poena locum habet, cui remittendae moribus Francicis rescripto principis opus est.

(*) *sess.* 24. *c.* 6.

III.

Quum stricto canonum iure excommunicatus infamis sit, nec personam standi in iudicio habeat; anceps disputatio fuit, qua ratione absolutionem petere posset. Vnde natae sunt *absolutiones ad cautelam.* (*) Qui iniuria se excommunicatum contendit, eaque de

absolutio ad cautelam quid?

de re in prima aut secunda instantia discussionem suscipere cupit, hanc absolutionem ante omnia petit, quæ *ad cautelam* (m) vocatur, quoniam qui validitatem excommunicationis impugnat, absolutione opus non habet, nisi ad cautelam, ne scilicet excommunicationis exceptio ei obmoueri possit. Ex eadem caussa receptæ sunt *absolutiones generales* stilo curiæ vsitatæ & singulis signaturis & bullis pontificiis insertæ, ad effectum beneficii impetrandi, ne prouisio propterea nulla accusetur. Nam si impetrans reuera excommunicatus

(m) Explicat hanc doctrinam speciali tractatu, TOVRNETTVS, aduocatus Parisiensis, *de absolutione ad cautelam*, quem FRANCISCVS FLORENS *tom. I.* operum suorum *in f.* inseruit. Credunt videlicet, appellationem contra excommunicationem non habere *effectum suspensiuum*, & ita stringere simpliciter condemnatum, vt ut appellauerit: hoc posito, appellationem persequi non posset appellans, nisi *interim* & *prouisionaliter* impetraret absolutionem. Aliquando etiam, duntaxat quoad certum effectum, hæc absolutio indulgetur, vt in electione facienda, præsente nuncio papali, fieri solet, ne postea ei defectus quidam opponi posit. Hunc in finem præmitti solet *generalis absolutio* quoad hunc actum ab omnibus censuris, quos vnus alterue forsan occulte contraxit.

(n) Quod

catus eſſet, expreſſa abſolutione opus foret. Ceterum abſolutio numquam præſumitur, ſi vel maxime excommunicatio centenaria fuiſſet, quia eſt pœna ſua natura perpetua, licet ex intentione eccleſiæ temporaria. Qui annum in excommunicatione peragit, de abſolutione ſecurus, nouo iure tamquam *hæreſeos* (n) ſuſpectus in ius vocari poteſt. (**) Sed hunc rigorem ignorant terræ a fidei quæſitoribus liberæ.

(*) *C. 16. X. de appell. c. 52. X. de ſent. excom.*

(**) *Concil. Trid. ſeſſ. 25. c. 3.*

CAP. XXIII.

DE APPELLATIONIBVS.

I.

SAepe numero contingere ſolet, vt ſententiæ in cauſſis cum *ciuilibus*, tum *criminalibus* ſufflaminentur, idque vel per *oppoſitionem* vel per *adpellationem*. Oppoſitio, licet (*) prohibita, in pluribus diœceſibus viget, & locum habet, vbi vel ſententia nullitatis vel proceſſus vitii inſimulatur, coram eodem iudice *Oppoſitio*

(n) Quod videatur excommunicationis vigorem in dubium vocare, & ſic hæreſin fouere; articulis fidei enim annnumerata eſt doctrina de hoc fulmine, quo eccleſia Romana, vt fulcro primario, indiget.

 (o) Hunc

dice interponenda. Appellatio autem locum habet, vbi ſententia *iniuſta* eſſe cenſetur, ſperaturque fore, vt iudex vel doctior vel iuſtior ex ipſis actis aliam ſententiam pronuntiet.

(*) *Ordin.* 1667.

II.

Appellationes, olim fere incognitæ,

Primis ſæculis vt ceteræ ambages, ſic adpellationes fere ignorabantur in ſacris tribunalibus. Tanta enim epiſcoporum fuit auctoritas; tanta & tam manifeſta in iudicando ſinceritas ac iuſtitia, vt Chriſtiani eorum ſententiis lubentes acquieſcerent. Concilio quidem Niceno (*) ſtatutum legimus, clericum depoſitum vel laicum excommunicatum ab epiſcopo, ſi id iniuria factum exiſtimet, *concilium prouinciale* (o), adire poſſe: ſed hoc in cauſſis leuioribus factum, vel tribunal quodpiam, concilio prouinciali ſuperius, conſtitutum fuiſſe, non legimus. Si epiſcopus concilii ſententiam iniquam exiſtimauit, conuocati ſunt ex vicinis prouinciis plures

(o) Hunc in finem quoque conſtitutum erat, vt bis in anno ſingulæ prouinciæ celebrarent ſynodos, alteram proxime ante quadrageſimam, alteram vero in autumno, in quibus de querelis, contra ſententias iniquas epiſcoporum motis, cognoſcebatur.

(p) Pa-

plures ad concilium episcopi. Interdum episcopi vexati papam implorarunt, quod (**) permissum. Quidquid huius in Oriente factum sit, per *occidentem* tamen ex eo tempore appellationes ad curiam Romanam frequentabantur, si Africam exceperis, vbi diserte cautum erat, ne per appellationes lites *trans mare* sererentur, e quibus sinceriori disciplinæ exitium imminebat. Cuius rei testes sunt CYPRIANVS, qui apud Cornelium papam appellationes accusat (***), & epistola concilii Africani, tempore Augustini, ad Cœlestinum papam scripta (p) (****)

(*) c. 51.

(p) Parum tamen abfuit, quin ZOSIMVS dolo bono Africanos ab hac sententia dimouisset. Nonnunquam depositi appellauerant in Africa pontificem Romanum, sed sine effectu, quod Africani episcopi ex adducta causa a prisco more haud desisterent. Pontifex, vt eorum animos in contrarium flecteret, anno 418 legatum suum Faustinum ad concilium Africanum misit, vt huius consortes in sententiam sedis Romanæ traheret. Pia fraude hic prouocauit ad *concilii Nicæni* dispositionem, concilii Sardicensis canonem septimum falso huius concilii nomine venditans. Tanta vero patribus Africanis reuerentia erga concilii Nicæni canones erat, vt pollicerentur, sese morem canoni gesturos, si constaret, cum pertinere

(*) *c.* 51.
(**) *Concil. Sardic. c.* 3. 7.
(***) *ep.* 59.
(****) *tom.* 2. *concil. p.* 674. *hist. eccl. l.* 24. *n.* 6. 11. 35.

III.

per falsas decretales inuectæ, ad augendam papæ potentiam. Ex quo falsæ decretales receptæ sunt, appellationes maiora incrementa ceperunt. Iis enim diuersæ archiepiscoporum, primatum, patriarcharum instantiæ, quasi inde a sæculo II. vsitatæ, incrustantur, omnibusque Christianis ad papam sine medio adpellare permittitur. (*) Quo factum est, vt curia Romana omnes caussas, etiam in *prima instantia*, ad se traheret, & in jurisdictione contentiosa, veluti in beneficiorum collatione, ordinarios supplantaret. *harum abusus depingitur.* Factum est, inquam, vt Romæ admitterentur adpellationes ab episcopo vel quouis inferiori iudice, omisso medio. Factum est, vt admitterentur Romæ adpellationes ab *interlocutoriis*, ac tum postea caussa principalis, immo sæpe caussa primæ instantiæ, euocaretur. S. Bern-

nere ad concilii Nicæni genuinam collectionem. Hunc in finem decreta legatio Constantinopolim & Alexandriam ad perquirenda vera huius concilii exemplaria, qua redeunte, fraus aperte patuit, qua circumuenire Africanos tentauit ZOSIMUS. conf. P. de MARCA *de C. S. & I. lib. VII. c.* 15.

Bernardus *in epistola* ad Eugenium pontificem hos abusus mascule perstringit, memoratque, connubium quoddam in ipso confirmationis articulo per appellationem friuolam turbatum fuisse. (**) Idem consistorium cardinalium depingit tamquam tribunal supremum, decisione infinitarum litium occupatum, curiamque Romanam ipsam reis, actoribus, procuratoribus, sollicitatoribus, aduocatis oneratam, qui ex toto orbe Christiano eo confluerent. Quumque Metropolitani & primates pontificis exemplum sequerentur; appellationibus friuolis & frustratoriis nihil frequentius, nihil magis tritum, nihil magis quotidianum aetas illa vidit. Non solum a sententiis, sed & a regulis processus, ab actibus *extraiudicialibus*, ab interlocutoriis, a correptione episcopi, a superioris admonitione appellare solemne fuit. Admissae sunt appellationes *vagae*, nullo fundamento radicatae, appellationes a grauaminibus non illatis solum, sed & inferendis. Eaedem appellationes in plures annos extractae penitus in sentinam omnis generis fraudum & improbissimarum technarum Camarinam degenerarunt. Quod ex toto titulo decretalium de appellationibus manifestum est.

 (*) c. 1.

(*) *c.* 1. *D.* 80. *c,* 1. 2. *D.* 99. *C.* 4. *q.* 3. *c.* 3. *C.* 2. *q.* 6. *c.* 3. *c.* 1. *D.* 17.
(**) *de consider. l.* 3. *c.* 2.

IV.

qui ex parte emendatur.

His vitiis concilia Lateranensia duo sub Alexandro & Innocentio III. ex parte medelam adhibuere, prohibendo, ne in multis casibus particularibus, & generatim ab *interlocutoriis*, per definitiuam reparabilibus, item a correptionibus ceterisque ad disciplinam pertinentibus monitionibus, veluti episcopi visitantis aut superioris, regulares increpantis, appellaretur. (*) Concilium Basileense plus animi ostendit pro veritate, damnatisque euocationibus ad curiam Romanam, constituit (**), vt in locis quatuor dierum itinere Roma dissitis omnes caussæ, exceptis maioribus & sedi apostolicæ reseruatis, a iudicibus loci tractarentur ac definirentur. Item, vt appellationes semper ad iudicem proxime superiorem, neutiquam autem, omisso medio, ad eius superiorem, si is vel maxime papa esset, deferrentur. Item, vt appellationes ad pontificem delatæ rescripto committerentur delegato *in partibus* vsque ad conclusionem in caussa *inclusiue*; hæcque omnia sub pœna nullitatis & expensarum. Hoc decretum in pragmaticam

ticam nostram (***) & in concordatum (****) relatum, eoque extensum est, vt caussa appellationis in partibus agitetur vsque ad tertiam sententiam conformem, & quidem intra biennium decidenda; neque a secunda interlocutoria conformi, nec a tertia definitiua conformi adpellare liceat. Quod ius a concilio Tridentino (*****) confirmatum est. (q)

(*) C. 59. *X. de appell. c. 6. eod.*
(**) *sess.* 31.
(***) *tit.* 5. *de caus.*
(****) *tit.* 26. 27. 28. 29. 30.
(*****) *sess.* 13. *c.* 1. *sess.* 24. *c.* 20.

V.

forma appellationum in Francia. In Francia curiarum ecclesiasticarum processus secundae instantiae aeque ac primae

(q) Hoc modo quidem appellationum abusus suo modo restrictus videtur, sed non penitus sublatus. Multis enim nodis ac anfractibus inuolutae sunt vulgatae disputationes forenses, quae sententia vim definitiuae habere credatur, quodnam grauamen per appellationem a definitiua reparari non possit? Qui faciles ad appellandum sunt, etiam facile talia fingunt, supponunt, & variis coloribus incrustant; imo & iudex superior facilis esse solet in admittendis appellationibus. Inde ESPEN *P. III. iur. eccl. tit.* 10. *c.* 1. §. 20. ingenue fatetur, parum hoc modo consultum fuisse abusibus appellationum tollendis, sed eos adhuc in iudiciis ecclesiasticis vigere.

(r)

primæ per omnia similis est processui tribunalium sæcularium, regiis quippe constitutionibus digestus. (*) Apostoli seu libelli dimissorii, qui a iudice *a quo* impetrandi, in vsu esse desierunt, & appellatio instrumento interponitur (r); supplicato autem vel Metropolitani mandato, quod est instar dimissoriorum, introducitur. Si caussa in prima instantia viua voce tractata est, verbalis; si scriptis, appellatio in scriptis est: quo casu adpellans acta ad tabularium iudicis *ad quem*, & adpellatus sententiam exhibere tenetur. Quo facto terminus disceptationi præstituitur, quo appellans sua grauamina deducit, & appellatus his respondet. Excussis omnibus meritis caussæ, i. e. omnibus, quæ cum in caussa principali, tum in caussa appellationis scripta & producta sunt, iudex sententiam pronuntiat, qua inferioris iudicis sententia vel infirmatur, vel confirmatur. Ab hac secunda, immo & a tertia, quarta & amplius, si tot instantiæ sunt, appellare licet vsque

(r) Quia appellatio instrumento interponitur, apostolorum iudicialium vsus quiescere debuit, quia instrumentum Notarii idem præstat, quod apostolorum munus & scopus est.

(s) Ita

que dum tres trium differentium tribunalium (s) sententiæ conformes latæ sint. Quod nostri canonum interpretes ex iure ciuili (*) hausisse videntur. Si appellans appellationem introducere, si appellatum citare negligit, post terminum appellationis introducendæ, desertionis incusari; ante terminum autem appellationem, accelerandi caussa, introducere potest. Appellanti appellationi expresse vel tacite renuntiare licet, si sententiæ obsequitur. Sed si appellatio introducta est, recedere nequit, nisi per acquiescentiam, (t) de qua iudex pronuntiat, quæue mulctam inuoluit.

(*) *Ord.* 1539.

(**) *l.* 1. *C. ne tertio appell.*

CAP.

(s) Ita etiam beneficium *trium conformium sententiarum* in iure Romano accipiendum, vt non sufficiant tres conformes sententiæ, nisi in tribus diuersis instantiis latæ fuerint: quando duæ conformes in vna eademque instantia feruntur, (quod iis in foris contingit, vbi supplicationes vel leuterationes, coram eodem iudice interpositæ, receptæ) pro vna tantum reputandæ sunt sententia.

(t) H. e. vt ius commune statuit, nisi appellatus consenserit; est enim appellatio semel rite interposita beneficium *commune*, vt appellato quoque prodesse possit, quo pinguiorem adhuc in secunda

CAP. XXIV.

DE APPELLATIONE TAMQVAM AB ABVSV.

I.

Appellationum qualificatarum species,

DVo sunt appellationum genera, appellatio *simplex*, & *qualificata*, veluti appellatio a iudice incompetente, a denegatis apostolis, a denegata iustitia, ab abusu. In Francia sola appellatio simplex propria penitus est iudicis ecclesiastici, quippe quem solum pronuntiare posse volunt, num in prima instantia recte an secus caussa decisa sit. Qualificatae autem appellationes contra iudices instituuntur, & quidem regis, tamquam canonum protectoris & iustitiae parentis, nomine & auctoritate.

II.

praecipua tamquam ab abusu

Appellatio tamquam ab abusu est querela de iudice ecclesiastico, tamquam potestatis suae limites transgresso, vel aliquid contra iurisdictionem saecularem, aut generatim aduersus libertates ecclesiae Gallicanae auso. Haec adpellatio quum reciproca esse debeat, eadem vtilis foret aduersus iudices saeculares,

cunda instantia ferat sententiam. Proinde quia eius interest, sine eius consensu appellationi renunciari nequit.

(u) Mo-

lares, licet hoc rarissime fieri soleat. (*) Huius processus, qui Franciæ proprius est, vestigia sæculo XIV. ineunte in Durandi, Mimatensis episcopi, querelis (u) de sæcularibus iudicibus (**); extantiora autem sæculo XV medio offendimus. (***) Tum enim hoc appellatio-

(u) Monuit enim, seculares iudices solitos illa tempestate hac exceptione iudices ecclesiasticos, de turbata iurisdictione querelam mouentes, repellere, *quod eorum actus essent abusus.* Forma tamen huius remedii serius determinata, & ad certas regulas reducta est, vt obseruat P. de MARCA de *C. S. & I. lib. IV. c.* 19. §. 3. Addit §. *sq.* AVFRERII *in tr. de pot. secul. sup. eccl. in reg.* 2. *fall.* 30. *sq.* testimonium, quo demonstrat, iam ante concordatorum publicationem iurisdictionem regiam se rebus ecclesiasticis immiscuisse, primo *vbicunque per prælatos clericos vel alios quoscunque aliquid fit vel attentatur contra decreta Basileensis concilii & pragmaticam sanctionem.* Deinde *vbi ecclesiastica potestas abutitur notorie sua iurisdictione vel potestate. Quo casu etiam contra clericos concedi solent per cancellariam literæ in casu appelli ab abusu notorio vulgariter nuncupatæ.* Duplex ergo ea tempestate erat querela: 1) ob *violatam pragmaticam*, quæ instar *remedii nullitatis* erat: 2) ob *abusum notorium* potestatis ecclesiasticæ, quo sub prætextu *per indirectum* causæ ecclesiasticæ iudicio seculari subiectæ fuere, quas directo & simpliciter ad illud deferre, non permittere videbantur canones.

lationum genus inualuit ad reprimenda ea, quæ contra *pragmaticam*, posteaque contra *concordatum* auderent ecclesiastici. Principio hæc appellatio semper adpellabatur *appellatio tamquam ab abusu notorio*. Conueniunt enim omnes, abusum supponi notorium, & hoc remedium esse extraordinarium, non nisi vrgente necessitate & reipublicæ bono adhibendum: vnde regii procuratoris in hac re primæ partes sunt. In praxi tamen ab his regulis declinant, sæpenumero in caussis leuioribus, cleri querelis & regio iussu posthabitis, huius generis appellationes interponentes.

(*) MARCA *de Concord. l. 4. c. 19. Fevret l. 1. c. 1. 2. 3.*

(**) *de modo gener. conc. tit. 70. p. 217.*

(***) *Preuves lib. Gall. c. 7. n. 27.*

III.

eius praxis Melius regulæ sequentes obseruantur. Hæc appellatio introducenda est in curia suprema, plerumque in senatu. Vnde, si vna diœcesis ad duo parlamenta porrigitur, episcopus in vtroque senatu officialem alit, vt de appellationibus tamquam ab abusu quilibet senatus in sua iurisdictione cognoscere possit. Introduci potest etiam in consilium sanctius, & in consilium principis secretius ab iis, qui ex eo pendent in

in caussarum suarum diiudicatione. Locum autem habet in toto regno, ne quidem terris *obedientiae* exceptis. Abusus nullo temporis lapsu praescribitur, si fundatur in incompetentia iudicis ecclesiastici. Appellari ab abusu potest etiam post tres sententias conformes, quia caussa ex ordine iurisdictionis ecclesiasticae eximitur, licet non in totum, sed in tantum. Nam licet totus senatus sit corpus laicum; inter senatores tamen plures necessario sunt clerici, qui canonum doctrina imbuti & disciplinae ecclesiasticae amantes praesumuntur. Formula haec est, vt appelletur a decreto iudicis & cunctis eius consequentiis.

IV.

appellari quoque potest a decreto pontificis tamquam ab abusu.

Sed si de bulla vel rescripto pontificis lis est, reuerentiae caussa non a rescripti concessione, sed eius exsecutione appellandum, vt pars aduersa magis, & quae in iudicio facta sunt, quam pontificis oraculum, impugnari videatur. Quamuis autem appellatio tamquam ab abusu Franciae propria sit; ceterae tamen respublicae interdum media huic aequipollentia aduersus attentata pontificis adhibuerunt. Veneti his acerrime resistunt; Hispani saepe bullas supprimunt; Germani concordata sua

violari non patiuntur. Habet enim vnaquæque respublica consuetudines, libertates & priuilegia singularia.

Cap. XXV.

DE LIBERTATIBVS ECCLESIAE GALLICANAE.

I.

Vnde Francis plures, quam aliis, libertates.

SEd omnium gentium christianarum Franci veteris libertatis ecclesiasticæ (x) tenacissimi custodes & propugnatores innouationibus, a canonum docto-

(x) Causa huius *libertatis*, seu contentio inter sacerdotium & imperium infinitas lites fluctusque excitauit, tum in Gallia, tum in Germania. Elapso seculo imprimis grauiores motus in Gallia orti sunt, cuius fata retuli in *obseruat.* 1. ad P. d. MARCA *de C. S. & imp. lib. I. c.* 1 vbi simul occasionem recensui, quæ hunc egregium tractatum ab illustrissimo præsule extorsit. Quæ fata libertas ecclesiarum per Germaniam habuit, SCHILTERVS enarrauit *de libert. eccles. German.* Sed vix est, vt *plena libertas* regnis afferi posfit, quamdiu in his subsistitur principiis: 1) ecclesiam quandam constituere rempublicam separatam, & a republica seculari distinctam: 2) gaudere proprio imperio atque iurisdictione: 3) magistratus proprios eidem a Saluatore esse datos, episcopos scilicet, quorum sub regimine 4) ius sacrorum primario & principaliter contineri debeat, Quam-

doctoribus transalpinis, præsertim inde a schismate Auenionensi introductis, acerrime restiterunt. Liberalium artium studium a Caroli M. temporibus per nongentos & quod excurrit annos perpetuo in Francia conseruatum; cana monarchiæ antiquitas; regum nostrorum, qui omnes fuere Catholici, pietas & cum annis aucta potentia, maius nobis ad tuendam libertatem subsidium, quam ceteris nationibus, quæ his prærogatiuis gloriari nequeunt, adtulere.

II.

Omnes autem libertates nostræ his duobus veluti cardinibus vertuntur: 1. quod potestatem a Christo ecclesiæ concessam mere spiritualem, nec vllo modo directo siue per obliquum ad res huius sæculi trahendam constat. II. quod plenitudo potestatis, quæ penes pontificem tamquam caput ecclesiæ est, *barum duo veluti cardines:*

Quamdiu his principiis Galli inhærent, tamdiu præcaueri non possunt lites inter *imperium* & *sacerdotium* h. e. inter rempublicam ecclesiasticam & secularem. conf. Dn. THOMASIVS *in histor. content. inter imper. & sacerdot.* Vnde ab vlteriori illustratione huius capitis abstinebo, cuius caussam potissimum tuitus est P. de MARCA *de conc. sacerd. & imperii seu de libert. eccles. Gallic.*

eſt, ex præſcripto canonum ab vniuerſa eccleſia receptorum exercenda, ipſeque pontifex iudicio concilii vniuerſalis, in caſibus a concilio Conſtantienſi (*) expreſſis, obnoxius eſt. Has propoſitiones clerus Francicus Pariſiis an. 1682. congregatus ſolemni ritu agnouit, tamquam veterem eccleſiæ Gallicanæ doctrinam. Ex iis autem quot concluſiones elicueris, tot libertatis noſtræ momenta habebis.

(*) *ſeſſ.* 4. & 5.

III.

1) eccleſiæ poteſtatem eſſe mere ſpiritualem.

Quam Chriſtus eccleſiæ ſuæ poteſtatem dedit, ea vnice res ſpirituales reſpicit, vniceque refertur ad ſalutem æternam. Ergo ad ſecularia negotia detorqueri non debet, ipſo domino reclamante & proclamante: *Regnum meum non eſt de hoc ſæculo.* (*) *Reddite Cæſari, quæ ſunt Cæſaris, & DEO, quæ ſunt DEI* (**). Itaque *omnis perſona viuens poteſtatibus ſupereminentibus ſubdita eſto. Non eſt enim poteſtas, niſi a Deo; quæ autem ſunt poteſtates a Deo ordinatæ ſunt. Igitur qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit.* (***).

quæ inde concluſiones?

Ex quibus Pauli verbis ſequentes concluſiones prono alueo fluunt. Rex poteſtatem ſuam ſæcularem habet a ſolo Deo: de iuribus ſuis ſolos illos audit,

dit, quos ipse iudices instituit: de administratione regni nemo iure postulare potest, vt rationem reddat. (****) Et licet potestati clauium subiectus sit, qua peccator; ea tamen non minuitur potestas eius, qua regis. Nos detestamur doctrinam sequiorum Theologorum, qui, potestatem clauium per obliquum ad res sæculi detorquentes, principem excommunicatum e solio deturbari, subditos fidei sacramento solui, regnaque aliis donari posse crediderunt. (*****) Contra nos credimus, hanc doctrinam sacræ scripturæ & exemplo veterum christianorum aduersari, qui sine repugnantia principibus hæreticis, infidelibus, tyrannis, morem gesserunt, licet satis validi ad sui defensionem. (******) Denique hanc doctrinam reipublicæ tranquillitatem subuertere & socialitatis vincula laxare credimus.

(*) IO. *XVIII*, 36.
(**) MATTH. *XXII*, 21.
(***) *Rom. XIII*, 1.
(****) *Preuves des libertés Gall. ch.* 3. 7.
(*****) *ibid. c.* 4.
(******) TERTVLL. *apol. c.* 35.

IV.

Ex potestatum distinctione fluit distinctio iurisdictionum: vnde in Francia *præcipua, clericis imo &*

pontifici nihil licere in caussis saecularibus.

cia ecclesiasticis nulla in temporalibus iurisdicundi potestas: quod supra vidimus. Quae si ciuibus, multo magis extraneis & papae, qui omnium maxime saeculari principum potestati inhiat, denegatur. Nec simile quid Nuntio eius tribuimus, qui inter nos instar habet ceterorum regiorum legatorum. (*) Inde porro natae sunt illae caerimoniae in admittendo legato a latere vsitatae. Talem papa non nisi a rege rogatus vel consensu regis ablegat in Franciam, vbi iurat, iusqueiurandum scripto firmat, se facultatem concessam ad beneplacitum regis & ad consuetudines ecclesiae Gallicanae exacturum. Vnde bullae eius in senatu examinantur &, si opus, castigantur. Sine consensu regis expresso neminem subdelegare potest, qui eius officio fungatur. Franciam egressurus acta & sigilla legationis, nec non numorum prouentus relinquit, piis caussis impendendos. Iisdem terminis circumscribitur prolegatus Auenionensis, si potestas eius ad prouincias *obedientiae* extenditur. (**)

(*) *Preuv. c.* 7. 8. 9.
(**) *ibid. c.* 23. 24.

V.

V.

Nos neutiquam credimus, papam ea, quæ iura ciuilia afficiunt, indulgere, veluti spuriis natales, inteftatis famam reftituere poffe, vt hæreditates capere, munera publica obire, aliisque iurium effectibus frui queant. Numos vero in Francia nec a populo fpecie eleemofynarum metere, nec a clero mutui vel alio titulo exigere permittitur, nifi rege iubente & confentiente clero. (*) Bonorum immobilium alienationes ecclefiafticis papa permittere nequit, nifi legibus regni conformes fint. (**) Multo minus audiretur, fi alienationem imperaret, inuitis clericis. Nam bona Deo confecrata non definunt effe temporalia, quæ vt conferuentur publice intereft. Similiter perfonæ Deo confecratæ non exuunt naturam hominum, non ciuium, regi & poteftati fæculari in temporalibus fubditorum, licet infignia, a principe habeant priuilegia: quorum abufu nimiaque extenfione maieftas impeteretur. Inde ecclefiaftici, qui regi a facris vel confiliis funt, priuilegio clericali tantum ratione functionum facrarum a regia iurisdictione exemti cenfentur (***). Inde clerus fine venia regis conuentus agitare nequit (****). Inde nullus epifco-

recenfentur exempla.

pus, etiam a pontifice vocatus, sine venia itere regno suscipere potest (****). Nam & episcopi nostri ob eminentem dignitatem & maximos redituum prouentus magnum in republica momentum trahunt; & papa, qua magnæ Italiæ partis dominus, est princeps extraneus, cuius consilia a salute Franciæ quam longissime abesse possunt. Inde denique nemo extraneus vel beneficium possidere, vel monasterium regere potest (******). Tot conclusiones e priore propositione de ecclesiæ potestate ad sæcularia non extendenda deriuare libuit.

(*) *ibid. c.* 22. 25.
(**) *c.* 40.
(***) *c.* 27.
(****) *c.* 11.
(*****) *c.* 19.
(******) *c.* 30.

VI.

2) potestatem pontificis in sacris non esse absolutam;

Altera propositio de potestate papæ, canonum decretis circumscripta, nititur auctoritate Christi & D. Petri. Ille, *Reges, inquit, nationum dominantur iis, & qui potestatem habent in eas, benefici vocantur. Vos autem non sic.* (*) Hic ad pastores: *Pascite gregem DEi, non vt dominantes clero, sed exemplum facti gregi ex animo.* (**) Quibus docemur,

regnum

regnum clericale non esse imperium despoticum, cui stet pro lege voluntas pontificis; sed regnum caritatis, in quo potentia rationi viam sternit, quoad inferiores officium faciunt, recondita; sed ebulliens emicansque super omnia, vt errantes refractariosque compellat ad officium. *Vitiis*, inquit Gregorius (***), *dominandum, non hominibus.* (****)

sed ad canones adstrictum.

(*) LVC. *XXII*, 25.
(**) 1. *Petr. V*, 3.
(***) *Pastoral. part.* 2. *c.* 6. *l.* 1. *ep.* 24. *l.* 2. *ep.* 37.
(****) *Preuv. c.* 12.

VII.

Nos igitur Franci pro iure canonico non omnes promiscue canones, sed eos, qui a tota ecclesia recepti, vel in conciliis Francicis conditi sunt, veteresque ecclesiæ Gallicanæ consuetudines agnoscimus. Agnoscimus itaque totum corpus canonum ecclesiæ Romanæ a Carolo M. reportatum, post longa obliuione sepultum. Agnoscimus canones a Gratiano collectos, quantum per se valent, quum nullam eis auctoritatem compilatoris conciliare possit industria. Agnoscimus decretales non solum quinque librorum; sed & plures in sexto & in Clementinis, quæ nec libertatibus nostris, nec regiis e-

qui canones in Francia recepti?

 dictis,

dictis, nec consuetudinibus regni aduersantur: quo ipso saltem dimidiam earum partem expungimus. Recentiores constitutiones multo minus auctoritatis inter nos habent. (*) Ratione conciliorum oecumenicorum distinguendae sunt res *fidei* & *res disciplinares.* Qui illis *fidem* suam non addicit, haereticus est. *Disciplina* autem aeque vbique recepta non est. Omni tempore singulis ecclesiis veterum consuetudinum conseruatio permissa fuit. Quare nemini mirum, nos concilium Tridentinum legitimum ac oecumenicum agnoscere; disciplinam tamen spernere: quamquam, vt dicam quod res est, cleri plura acta exstant, quibus eam expetiisse constat.

(*) *Preuv. c.* 14.

VIII.

qui non? Quamobrem recentioribus pontificum constitutionibus inde a CCC. annis emissis nos vltra id, quod vsu recepimus, obligari non credimus. Inde cancellariae Romanae regulae, praeter tres vel quatuor, in Francia exulant. Inde bullae pontificiae, si ordinarias, quibus prouisiones continentur, excipias, in Francia neque publicantur, neque exsecutioni dantur, nisi a rege imperatae & in senatu examinatae. (*)

Inde

Inde nec censuris bullæ *in cœna domini*, quam papa quotannis die Viridium fulminat; nec congregationis S. officii, h.e. inquisitionis Romanæ decretis; nec congregationis, quæ indicem librorum prohibitorum adornat; nec ceterarum congregationum, quas papæ abhinc C. annis consilii caussa cum in spiritualibus, tum in sæcularibus instituerunt, auctoritatibus mouemur: quas veluti grauium doctorum consultationes reueremur; non vt iudicum sententias reformidamus. Inde dispensationes contra ius diuinum & naturale, contra decreta canonum, qui dispensationes prohibent, contra consuetudines & statuta ecclesiarum particularium a sede apostolica confirmata, nullas admittimus. Inde non ferimus, vt papa, instantiarum ordine turbato, appellationes, omisso medio, admittat; caussas a prima instantia euocet; partes Romam citet ad prosequendas lites Romam deuolutas. Equidem in collatione beneficiorum maxime nouo iuri collum suppoſuimus, indulsimusque papæ præuentionem aliaque concordato inserta: quorum tamen plura obliuioni tradimus, veluti reseruata, quæ concilio Tridentino dispuncta sunt, aliasque innouationes eodem concilio abolitas, procul habemus, ipsam-

ipſamque collationem pluribus conditionibus, quæ alibi ignorantur, reſtrinximus. Non enim ferimus, vt papa extraneis in Francia vel beneficium conferat, vel adſignet penſionem, quod in Hiſpania inuitis regni legibus audet. Non poteſt ſine regis clerique conſenſu augere taxas beneficiorum, nec in beneficiis minoribus bullas nobis obtrudere, ſimplicibus ſignaturis, quæ minus ſumtuoſæ ſunt, impertiendis. (**)

(*) *Preuv. t.* 10.
(**) *ibid.*

IX.

nec tamen Francia prorſus eſt libera.

En! ſummam libertatum noſtrarum ad duas illas propoſitiones reductarum, de poteſtate eccleſiaſtica mere ſpirituali & ad normam canonum exercenda. Inde tamen neutiquam inferendum, nullas inter nos vigere conſuetudines, veteris ſanctitati diſciplinæ aduerſas: quas ipſo hoc compendio non celauimus. Earum quædam, conſenſu eccleſiæ & regio iuſſu receptæ, inſtar habere poſſunt priuilegiorum; ceteræ inter vitia numeranda, quæ per temporum iniuriam expurgari non potuere. Interim tamen certum eſt, Franciam inter tot nouiſſimorum ſæculorum procellas diſciplinæ eccleſiaſticæ robora fidelius ceteris regnis omnibus conſeruaſſe.

DE

DE REBVS CLERI GALLICANI COMMENTARIVS.

I.

Cleri olim immunitas

PRincipes Christiani, diuersas ecclesiæ immunitates indulgentes, fundos non liberarunt antiquis obligationibus, quibus subiecti erant. Terras ecclesiæ, æque ac ceteras, tributa pendisse, agnoscit Ambrosius (*). Reges nostri Carolingici constituerunt, vt quælibet ecclesia *vnum mansum* omni onere ac tributo liberum possideret; de ceteris autem dynastis debita penderet. (**) Post vana in ecclesiam irrepsit persuasio, terras ecclesiasticas plane liberas volentium (***), ne deterioris conditionis essent, quam terræ sacerdotum Ægypti tempore Iosephi. (****) Concilio Lateranensi an. 1179. Alexander III. sub pœna excommunicationis consulibus & ciuitatum rectoribus præcepit, ne qua clericos ad onera publica adstringerent; permisit tamen episcopis & clericis vrgente necessitate vel insigni vtilitate suadente sponte reipublicæ succurrere. (*****) Idem concilio Lateranensi an. 1215. decreuit Innocentius III. adiecitque, ne voluntarium quidem subsidium

um a clero, inconsulto pontifice, offerri posse. (******)

(*) *C.* 11. *q.* 1. *c.* 27. 28. *C.* 23. *q.* 8. *c.* 21.
(**) *Conc. Vormat. c.* 50. 23.
(***) *C.* 3. *q.* 8. *c. sancitum* 25.
(****) *Gen. XLVII.* 26.
(*****) *C.* 4. *X. de immun. eccl.*
(******) *C.* 7. *eod.*

II.

minuitur imperatis decimis, Expeditiones autem cruciatæ prædiis ecclesiasticis insignia onera conciliarunt. Quum Philippus Augustus cum Richardo, Angliæ rege an. 1188. ad recuperandas Hierosolymas, a Saladino occupatas, accingeretur, statutum fuit, vt, qui huius itineris societatem detrectabant, cuiuscumque conditionis homines, decimam omnium mobilium & annui prouentus penderent. Hæc est illa *decima Saladiniana*, quæ primum cleri onus vulgo reputatur. Innocentius III. (*) constituit, vt omnes clerici per triennium *vicesimam* reditus sacri bello sacro impenderent, cui pontifex & cardinales decimam consecrarunt. Nam duabus prioribus expeditionibus reguli admodum emuncti; sacerdotes opibus aucti fuerant. Eodem sæculo tributum illud increbrescebat. Nam regnante Ludouico IX. viginti annis tredecies; Philippo pulchro octodecim annis, vicies

cies & semel, sæpeque postea sub omnibus regibus inde a Philippo Augusto pendendum fuit. Quum autem non solum aduersus infideles recuperandæ terræ sanctæ, sed etiam contra hæreticos aliosque excommunicatos bella sacra decernerentur; his quoque expeditionibus decimæ impendendæ fuere. Tales Honorius III. an. 1226. Ludouico VIII. fortassis aduersus Albigenses; Vrbanus IV. Carolo Andegauiensi post vesperas Siculas aduersus Manfredum an. 1262. Martinus V. aduersus Petrum Aragonium indulsisse legitur. Eodem obtentu reges permiserunt, vt clerus subsidia conferret ad bella pontificum aduersus hostes ecclesiæ. Sic Philippus Augustus, aduersus Ottonem IV. imperatorem Innocentio III. subsidium, & Philippus pulcher aduersus Ludouicum Bauarum Ioanni XXII. duas decimas largitus est. Quæ decimæ schismate Auenionensi multiplicatæ sunt, quo vterque papa bellum, quod cum aduersæ parti addictis gessit, sacrum nuncupabat. Sed Francia tum huic abusui, vt ceteris curiæ Romanæ exactionibus, acriter restitit. Ante schisma ratio decimas exigendi inita erat, quippe quod subsidium admodum frequentabatur. Exstat enim constitutio Bonifacii VIII.

qua

qua bona omnia decimis fubiecta exacte enumerantur (**), & Clementis V. qua pendenda iniungitur ex veteri catastro. (***) Hæc conftitutio loquitur de decimis regi a papa conceffis, quod tum in morem ire cœpit citra obtentum religionis. Tales funt duæ decimæ, quas Clemens IV. an. 1348. Philippo Valefio, difficili reipublicæ tempore, permiferat. Poft fchisma fublatum & poft concilium Bafileenfe decimæ rarius imperatæ, licet pontifices iis inhiauerint. Ludouicus XII. an. 1501. permittente pontifice Venetis aduerfus Turcos dimicantibus vnam decimam largitur. Leo X. an. 1516. Francifco I. decimam vnius anni a clero exigendam, belloque aduerfus Turcos, quod regi propofitum, impendendam indulfit. Quo tempore fingula beneficia, quæ decimam partem redituum non excedunt, taxata funt; quem calculum hodienum fequimur. Eodem anno per concordatum Annatæ, abolita pragmatica, quæ eos fuftulerat, tacite refufcitantur, quod eft nouum onus clero Francico pontificis bono impofitum. Ex eo tempore fæpe clerus, inconfulto pontifice, regi fubuenit. Nam & an. 1527. redimendo regi e carcere tredecies centies mille libras obtulit, & an. 1534. bonorum ecclefiafti-

clesiasticorum prouentus cum rege partitus est, & an. 1551. noua subsidia pendit. Immo an.1557.decimarum exactores publici officii titulo instituti sunt, qubus alendis singulæ libræ singulis solidis auctæ. Quo manifestum fit, decimas eo tempore fuisse ordinarias.

(*) *Concil. Lateran. in f.*
(**) *Extrau. comm. vn. de decim.*
(***) *Cl. vlt. eod.*

III.

Inde a conuentione Pissiacensi an. 1561. subsidia a clero regi pendenda in legem abiere. Abusus horum redituum hæreticorum odium & indignationem catholicorum prouocauerat. Qua de re ad comitia Aurelianensia querelas delatas legimus. Vnde rege iubente plures prælati Possiacum an.1561, vocati, vt de reformanda ecclesia consilia miscerent. Ibi habitum fuit illustre cum ministris *reformatis* colloquium, quorum factio tam potens fuit, vt clero exitium minaretur. Igitur prælati per annos VI. regi sedecies centies mille libras, itemque domania, tributa & vectigalia, curiæ Parisinæ pro sexcenties tricies mille librarum reditu oppignorata, septem millionibus ac quin-

quæ in legem abierunt conuentione Pissiacensi 1561.

quies centies sexagies mille libris proximo decennio se reluituros spondent. Rex autem tantum aberat, vt semet liberaret, vt potius nouos reditus quatercenties trecies sex mille librarum constitueret, solutionemque huic impositioni, quasi æternum duraturæ, assignaret. Clerus e diuerso plures reditus ad reluendas hypothecas & ad euitandas nouas alienationes constituit, septies centies quinquagies ac ter mille librarum, quæ cum quatercenties tricies sex millibus non solutis perficiunt summam millionis & centies octogies nouies mille librarum. Clerus quum tantam pecuniam regi suppeditasset, satisfecisse videbatur conuentioni, omnesque tum cum rege, cum cum ciuitate initos contractus nullitatis accusauit, intercedente præside curiæ & ciuitate Parisina, quæ reditus porro pendendos clamabat. Rex litem dirimere noluit, nec dum decisam.

& Melodunensi 1580. In conuentu Melodunensi an. 1580. clerus, non agnitis vsuris Parisiensibus, post reciprocas protestationes, sex annis tredecies centies mille libras, nimirum duodecies centies sexies mille, quorsum vsuræ per errorem auctæ ferebantur, vsuris, & reliquum sorti imputandum

dum concessit: quod 1586. ad decem annos susceptum & 1596. 1606. 1616. & sic deinceps singulis decenniis, protestatione interposita, renouatum. Atque hanc impositionem vocarunt *decimam ordinariam*, quæ an. 1636. quo pars sortis dispuncta, ad duodecies centies nonagies sexies mille libras reducta est, secundum catastrum an. 1516. exigenda, vniceque vsuris Parisinis & officialium salariis impendenda.

IV.

Huic oneri omnia beneficia h. e. omnes ii, qui certo ac ordinario prouentu ecclesiastico immo vel pensione gaudent, subiecti sunt, ne officiis quidem claustralibus, quæ separatos reditus habent, exceptis. Equites Ioannitici, qui tum Rhodii appellabantur, 1516 1561. & deinceps eadem ruina inuoluti sunt, licet ad exemtionum priuilegia prouocarint. Nam an. 1606, ad transactionem conuersi, singulis annis vicies octies mille libras suppeditandas susceperunt, & ex eo tempore suppeditarunt, quæ *quota Rhodiorum* appellatur. Nec Iesuitæ ob beneficia, eorum collegiis vnita, decimis exemti sunt; quibus an. 1635. omnes religiosæ domus recentiorum fundationum, &

ita vt omnia beneficia eis subiecta sint.

generatim omnia beneficia, in catastro an. 1516. omissa, subiecta fuere. In Beneharnia statim post instaurata sacra catholica decimæ iniungi cœpere; sed ecclesiastici in hac prouincia & in Nauarra restitere vsque ad annum 1670. Decimæ, vi conuentionis cum rege initæ, imponuntur & secundum catastrum anni 1516. quod procedente tempore emendatum, penduntur. In hoc catastro designatur, quantum quælibet diœcesis, & in singulis diœcesibus constituitur, quantum quodlibet beneficium soluere debeat. (*) Exiguntur autem a singularum diœcesium rationariis, qui post terminum elapsum beneficiarios cogunt, nummosque collectos prouincialibus tradunt, qui eos consignant exactori generali. Interim nulla hic obligatio in solidum; nam nec beneficiarius pro beneficiario, nec diœcesis pro diœcesi soluit. Excusantur etiam, qui beneficiorum fructu spoliati; quod olim, bellis ciuilibus flagrante patria, sæpe contigit; item, quibus vel ab hoste vel a prouinciarum gubernatoribus nummi decimales intercipiuntur. Quæ caussæ tamen probandæ sunt. Contra quilibet possessor, immo & prædo, beneficii decimas pendit. Exsecutio fit

fit in dispensatorem, exactorem seu conductorem, siue vniuersalis sit, siue particularis, vsque ad concurrentem summam locarii, etiamsi beneficiarius decesserit. Successor, qui in locum defuncti venit, duorum; qui in locum resignantis, trium vltimorum annorum decimas, si exactor culpam moræ a se auertere potest, soluere tenetur. Nam vltra trium proxime lapsorum annorum decimas nullæ peti possunt.

(*) *Edict. 1599.*

V.

Præterea regi concedenda sunt subsidia extraordinaria, quæ donum gratuitum vocantur.

Quum itaque ex Melodunensi ceterisque nouioribus conuentionibus decimæ ecclesiasticæ stati naturam tributi induerint, quod redimendis vsuris Parisiensis curiæ impendendum regi parum prodest; contingit, vt rex peculiaria subsidia extra ordinem a clero postulet, quæ olim, vbi opus erat; hodie in omnibus cleri conuentionibus generalibus conceduntur. Sic an. 1621. quum bello intestino Mons Albanus obsideretur, clerus noua officia, quæ rex instituit vendiditque pro parata pecunia, ex ærario suo sustentauit. Quum an. 1628. magni sumtus faciendi essent in obsidionem Rupellæ, & Vrbanus VIII. rege volente, sacro rescripto clerum ad largiter suppeditanda subsidia exhortaretur;

 tur;

tur, tres librarum milliones dari meminimus. Bello externo an. 1636. suscepto, clerus consensit, vt rex constitueret priuatis annuos tercenties librarum reditus, a clero postea redimendos. Anno 1641. ob fundos inde ab an. 1620. acquisitos clero imminebat tributum extraordinarium pro *amortisatione* imponendum: quod in conuentu Meduntensi quinque millionibus & quinquiescenties mille libris redimendum esse censuit: quod multo consultius visum, quam in singulos annos modicam summam pendere, quæ facile in naturam decimæ ordinariæ abire potuisset. Anno 1650. ob coronationem & an. 1660. ob nuptias regis noua subsidia data, quæ dona gratuita ex eo tempore ordinaria facta & singulis conuentibus, qui singulis quinquenniis habentur, concessa sunt. An. 1675. præter decimarum ordinariarum promissionem renouatam clerus donum gratuitum quatuor millionum & quinquies centies mille librarum obtulit, cui summæ inter cetera imputabantur debita cum ex *amortisatione*, tum alias reliqua, & hactenus nondum exacta: præterea taxati sunt, qui bona ecclesiastica alienata possederunt, quater centies mille

libris

libris, quæ taxa fuit octaui denarii. Hæc dona gratuita simul soluenda soluuntur secundum partitionem Meduntensem an. 1645. emendatam, quæ differt a designatione decimarum an. 1516. Rhodii, Iesuitæ & ceteri noui ordines horum subsidiorum partem conferunt.

VI.

Fuit & alius regi succurrendi modus, bonorum scilicet ecclesiæ alienatio, bellis ciuilibus sæculo XVI. sæpe suscepta. Carolus IX. an. 1563. clero permisit bonorum ecclesiasticorum tantum alienare, quantum centies mille aureorum annuum reditum ferret: quod Pius IV. ratum habuit. Annis sequentibus hoc iteratum toties, vt an. 1585. alienata bona millionem annui reditus proferrent. Interim istæ alienationes non præceptæ, sed permissæ erant in subsidium, si aliter regi satisfieri non posset, pro republica & pro ecclesia excubanti. Beneficiariis enim præceptum, vt omni modo solutionem curent, vt prius mobilia, vasa etiam argentea, quæ non diuino cultui destinata sunt, vendant; pecuniam mutuam sumant constitutis annuis reditibus; syluas cædant; emphyteuses & permutationes constituant, demum nonnisi vrgente extrema

Interdum regis gratia alienandi sunt fundi ecclesiastici.

necessitate immobilia vendant. Sed talium alienationum obtentu bona ecclesiastica mire dilacerata sunt, vitio plerumque laborantibus hisce contractibus, quum curatores venditionum sæpe colluderent cum emtoribus. Sæpe enim diues prædium vili pretio venditum; sæpe fundi, nulla siluarum vel ædificiorum ratione habita, æstimati; sæpe prædia necessaria & commodissima & generatim plura, quam per edictum licebat, alienata. Quare clerus Meloduni congregatus palam declarauit, se in posterum in huius generis alienationes non consensurum. Et sane publice interest, vt bona ecclesiastica conseruentur, partim vt cultui diuino obeundo, clericis alendis & pauperibus suppetant necessaria, quod onus in laicos deuolueretur; partim quod ex beneficiis istis sustentantur homines, qui familiæ alendi essent, quiue nonnullos sumtus faciunt, qui cedunt in vsum pauperum. Ipse rex permisit, vt bona ecclesiastica horum subsidiorum caussa alienata reuocari possent. Inde ab anno 1563. constitutum est, vt intra annum, ad similitudinem *retractus ex iure consanguinitatis vel dominii directi*, ea retrahere liceret: quod tum factum est num-

qui tamen intra terminum nouo quodam iure retractus reuocari possunt.

nummis in diœcesibus exactis. Hic retractus clero est vtilissimus, quoniam iure communi res diuinæ sunt extra commercium; sed laicis inuisus, quum emtores non sint satis tuti, & infinitæ lites in familiis spargantur. Idem ius singulis cleri conuentibus a rege renouatur in proximum quinquennium. Hoc modo plura alienata reuocata sunt, & quæ non reuocata, ea regi, qui cleri nomine possessionem confirmat, octauam redituum pendunt.

VII.

Clerus salaria præbere cogitur decimarum exactoribus regiis.

Oneratus præterea clerus fuit institutis *rationariorum* officiis. Quum olim vel ipsi episcopi, vel episcoporum mandatarii decimas colligerent, Henricus II. an. 1577. singulis ciuitatibus episcopalibus præfecit coactorem decimarum; qui sæpe suppressi, sæpe restituti sunt, donec an. 1573. clerus consentiret, ea conditione, vt ipse hæc officia venderet, quibus vellet, numosque regi donaret: quo pacto *decimatores diœcesani* instituti sunt. Vt an. 1621. clerus haberet, quod regi daret, in qualibet diœcesi decimatorem alternantem, duosque censores alternantes instituit: quibus an. 1628. nouus decimator & censor

triennalis additus. Atque hi decimatores particulares nummos ex beneficiis coactos in ærarium prouinciæ intulerunt, quod in ea ciuitate constitutum, in qua & regis & prouinciæ est ærarium, a rationario generali totius cleri eiusque scribis administratum. Sed horum loco an. 1594. instituti sunt tot rationarii generales, quod essent prouinciæ, ita tamen, vt clero hæc officia redimere liceret. Quibus an. 1621. procurator generalis alternans & duo censores alternantes; an. 1625. decimator & censor triennalis additi. Cuncta hæc officia a clero pendent, qui numos pro iis acceptos regi dedit, eaque vendit, cui lubitum cum pacto reluitionis perpetuo. Hæ officiorum constitutiones sunt instar mutui seu redituum annuorum, qui a clerus pro emtionis pretio salaria aliaque emolumenta præstat. Sæpe ii ipsi, qui hæc officia possident, extra ordinem symbolam ad subsidia conferre tenentur vel supplementi nomine, vel ratione aucti salarii. Solum rationarii generalis officium non est vendibile, quod, quum necessario a clero pendeat, gratuito confertur, quoties conuentio cum rege renouatur. Nemo exactorum, siue generalis sit, siue particularis,

ris, rationem alii reddit, præter clerum, & licet decimatores a rege constituantur, habentur tamen pro ministris cleri, atque hoc intuitu exemti sunt a iuribus marcæ auri, quarti denarii confirmationis hæreditariæ, repetundarum, & taxationum, quæ ærariorum administratoribus sæpe imponuntur; item ab oneribus realibus & militum hospitationibus.

VIII.

qui rationes reddunt clero.

Exactores particulares episcopis & singularum diœcesium syndicis ac deputatis anno finitæ administrationis intra semestre; prouinciales rationario generali rationem reddunt, qui tradito catalogo residuorum solus rationes eorum perlustrat atque confirmat. Singuli autem sibimetipsis salaria sumunt ex ærario. Rationarius generalis rationes reddit clero congregato, non solum de decimis, sed & de aliis subsidiis in vsum conuentuum cum generalium, tum particularium exactis, quæ semper anticipantur modo peculiari, vt nullæ in iis colligendis partes sint prouincialium exactorum. Quæ autem regi dona gratuita dantur, ea in rationes cleri non referuntur. De residuis rex contrahit pro lubitu, & contrahenti clerus

clerus suppeditat indiculos cum generales, tum speciales.

IX.

Conuentus cleri generales Quum autem decimæ omniaque subsidia extraordinaria per priuilegia, tam antiqua & tam generalia, vt iuris communis esse videantur, sine cleri consensu peti atque exigi non possint; *&* opus est, vt clerus harum impositionum caussa conuentus habeat, partim ordinarios, partim extraordinarios. *ordinarii singulis decenniis habentur,* Ordinarii sunt vel singularum diœcesium, vel singularum prouinciarum, vel totius cleri Francici, qui sine regis venia haberi non possunt. Sed singulis conuentionibus de decimis soluendis rex inserit veniam repetendi conuentum post decem annos: quod inde ab anno 1586 factum est. Hi conuentus non sunt concilia, quia rei nummariæ caussa & per deputatos, vt comitia regni, conuocantur. Deputari autem non possunt, nisi qui beneficia possident, & quidem ab ea prouincia, in qua beneficia sita. Quælibet prouincia quatuor mittit; duos primi ordinis, veluti archiepiscopum & episcopum, vel duos episcopos; duos secundi ordinis, qui debent esse *in sacris* & beneficium possidere

ſidere in prouincia, a qua mittuntur. Vbi conueniendum, rex indicat, qui ſæpe locum extra Pariſios elegit, ne diputati aliis negotiis diſtinerentur. Præter conuentus generales ſingulis decenniis cogendos, ſunt etiam ſpeciales, quibus rationes rationarii generalis examinantur. Olim ſingulæ prouinciæ, quarum ſunt quindecim, ſingulos deputatos mittebant, quorum quinque negotium perficere potuere. Sed an. 1615. placuit binos e ſingulis prouinciis vocare, vt conuentus conſtaret XXXII. perſonis, ſi duos cleri procuratores adnumeraueris. Hi conuentus vſque ad an. 1625. ſingulis bienniis habiti, in ſingula quinquennia reiiciuntur, vt alter concurrat cum conuentu generali, alter in interuallum eius incidat, veluti an. 1660. 1670. 1680. Sed ab his quoque rex poſtulat ſubſidia extraordinaria. Conuentus extraordinarii ſunt, quos, incidente re maiore & improuiſa, prælati, qui in curia degunt, cum cleri procuratoribus generalibus habere ſolent.

anguſtiores ſingulis quinquenniis.

qui ſint conuentus extraordinarii?

X.

Olim Syndici & deputati cleri generales conſtituti erant an. 1564. quos, quod poteſtate ſua abuterentur & in redituum

Cleri agentes ſeu procuratores qui?

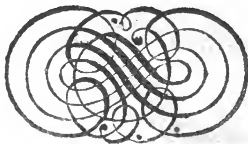
dituum annuorum constitutionem consentirent, conuentus Melodunensis an. 1579. abrogauit, institutis procuratoribus generalibus, qui cleri caussam in curia perpetim agerent. Eorum duo sunt, & quidem secundi ordinis, qui alternatim a prouinciis, æque ac quatuor deputati, nominantur. Constituuntur in quinquennium, & in singulis conuentibus angustioribus duo alii nominantur, veteresque negotiorum gestorum rationes reddunt. Syndici isti generales olim quoque iurisdictionem habuere in caussis ad decimas pertinentibus. His suppressis conuentu Melodunensi placuere cameræ ecclesiasticæ, quæ regio edicto an: 1580. in VIII. ciuitatibus Metropolitanis, Parisiis vice Senonum, Lugduni, Rothomagi, Cæsaroduni ad Ligerim, Biturice, Tolosæ, Burdigalæ & Aquis Sextiis institutæ: quarum quælibet habet X. vel XII. iudices doctores & in sacris, ab archiepiscopis electos. Hi de omnibus litibus, quæ ratione decimarum aliorumque subsidiorum, oriuntur cognoscunt, & gratis officium faciunt, nulla appellatione lacessendi. Eorumque iurisdictio multis regiis rescriptis & senatusconsultis confirmata est. Sunt & alia

Cameræ ecclesiasticæ sine appellatione de litibus circa hæc subsidia cognoscunt.

alia iudicia particularia in pluribus diœcesibus an. 1615. instituta, in quibus episcopus cum syndicis seu deputatis diœceseos de iisdem caussis cognoscit in prima instantia, & si lis viginti librarum æstimationem non excedit, sine appellatione. In qualibet diœcesi est syndicus vel rerum ecclesiasticarum procurator, qui Blesis (*) instituti, & an. 1579. 1596. & deinceps confirmati sunt. Quilibet in synodo eligitur, & ab eadem remouetur. Sunt etiam syndici prouinciales, conuentu Melodunensi instituti.

(*) *Ordin. Blef. art. 19.*

FINIS.

INDEX

INDEX I. CAPITVM.

PARS I.

PARS II.

PARS

PARS III.

APPENDIX.

INDEX II. AVCTORVM, qui in notis allegantur.

INDEX III. RERVM PRAECIPVARVM

Numerus paginam indigitat, littera (n) vero notam

A.

in

Hospita-

Lugdu-

 eius

accu-

ad

FINIS.

